495.91843
ว 633 จ
ฉ. 3

วิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ปริญญานิพนธ์
ของ
จุฑาทิพย์ ธีระภาค

21 พ.ค. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
กุมภาพันธ์ 2529
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

177988

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษา	คณะกรรมการสอบ
.....ประธาน	.....ประธาน
.....กรรมการ	.....กรรมการ
	.....กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์โมรี ชื่นสำราญ ประธาน และอาจารย์สมเกียรติ คู่ทวีกุล กรรมการ ท่านทั้งสองกรุณาให้ข้อเสนอแนะและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมา จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

กราบขอบพระคุณอาจารย์ปราณี ขวัญแก้ว กรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณอาจารย์พฤทธิ์ สุภเศรษฐศิริ ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยอย่างยิ่ง

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องด้วยพระคุณอันประเสริฐยิ่งของพ่อแม่พี่ ๆ รวมทั้งเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ให้กำลังใจและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในพระคุณ จึงขอกราบสำนึกในความกรุณาไว้ ณ โอกาสนี้

จุฑาทิพย์ ชีระภาค

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	6
	ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า	7
	ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า	7
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	10
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	12
3	วิเคราะห์จริยธรรมและศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกที่ปรากฏในนวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา 18 เรื่อง	43
	วิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในนวนิยาย 18 เรื่อง	43
	เกิดเป็นหมอ	44
	ข้างหลังภาพ	64
	จดหมายจากเมืองไทย	74
	ชีวิตบ้านป่า	112
	เชิงผาหิมพานต์	121
	ทุ่งมหาราช	154
	ปลากง	172
	ผีเสื้อกับดอกไม้	198
	ผู้ดี	218
	ผู้ใหญ่ลีกับนางมา	240

ล่องไพร (เล่ม) 263
ละครแห่งชีวิต 297
ลูกอีสาน 317
แสงโสม 344
อยู่กับกง 360
อุดมการบนเส้นขนาน 395
บึงหญ้าป่าใหญ่ 415
พระจันทร์สีน้ำเงิน 446
ศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกในนวนิยาย 18 เรื่อง 466
องค์ประกอบทางกายภาพ 467
องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม 486
องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ 531

4 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 563

บรรณานุกรม 569

บทคัดย่อ .....

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	โครงสร้างของคุณลักษณะจริยธรรม	25
2	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง เกิดเป็นหมอ	63
3	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ข้างหลังภาพ	73
4	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย	111
5	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ชีวิตบ้านป่า	129
6	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง เชิงผาหิมพานต์	153
7	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ทุ่งมหาราช	171
8	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ปลากง	197
9	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ผีเสื้อกับดอกไม้	217
10	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ผู้ดี	239
11	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ผู้ใหญ่ลีกับนางมา	267
12	จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ล่องไพร	296

ตาราง หน้า

13 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ละครแห่งชีวิต 316
14 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ลูกอีสาน 343
15 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง แสงโสม 359
16 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง อยู่กับกง 394
17 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง อุดมการบนเส้นขนาน 414
18 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง บึงหญ้าป่าใหญ่ 445
19 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง พระจันทร์สีน้ำเงิน 463
20 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของนวนิยายแต่ละเรื่อง 465

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ไทยเป็นประเทศที่เห็นความจำเป็นในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ เพื่อความอยู่รอดของชาติและเพื่อเพิ่มคุณภาพของชีวิตให้แก่ประชาชน แต่การเร่งรัดพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศเป็นสำคัญ ฉะนั้นการพัฒนาบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาคุณภาพของประชากรของประเทศให้มีประสิทธิภาพคือ การปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้แก่ประชาชน ลักษณะความเป็นพลเมืองดีก็คือ การเป็นผู้มีจริยธรรมสูง นั่นคือมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นต้น ลักษณะความเป็นผู้มีจริยธรรมสูงจึงต้องเกิดในประชากรส่วนใหญ่ก่อน ประเทศจึงจะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก 2520 : 1)

จริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ความประพฤติที่ดีของมนุษย์มิได้จำกัดอยู่เพียงการแสวงหาความสุขเพื่อมนุษย์บางคนบางกลุ่ม แต่ต้องเป็นไปเพื่อมนุษย์ทุกคนในสังคมที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน จริยธรรมจึงทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นสิ่งกำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ (อำนวย ทะพิงศ์แก และชยันต์ วรรธนะภูติ 2522 : 29) จึงนับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สงบเรียบร้อย ไม่มีปัญหา ไม่มีความวุ่นวาย (ชม ภูมิภาค 2520 : 14)

หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่า จริยศึกษาเป็นการศึกษาอันสำคัญยิ่งแขนงหนึ่งที่เด็กไทยได้รับการปลูกฝังมาเป็นเวลาช้านาน แม้ในปัจจุบันก็ยังเป็นส่วนสำคัญที่ได้รับการ

กล่าวย้ำอยู่เสมอ (อำนวย ทะพิงศ์แก และวัชระ สินธุประมา 2523 : 3) ดังจะเห็นได้จากหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 3 - 4) ซึ่งสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา และจัดได้ว่าเป็นจริยธรรมของสังคมไทยดังนี้คือ

หลักการ

ข้อ 3 เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนใฝ่ใจแสวงหาความรู้ความจริง เพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์

ข้อ 4 เป็นหลักสูตรที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรม ความกล้าทางจริยธรรม ทั้งนี้ให้เน้นความประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ

ความมุ่งหมาย

ข้อ 1 เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ

ข้อ 2 ให้รู้จักการเรียนรู้ คิดเป็นทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและรู้จักประหยัด

ข้อ 4 เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ข้อ 5 เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่นรู้จักสิทธิเสรีภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา

ข้อ 6 เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สติและปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

อย่างไรก็ดี เมื่อหวนมาดูสภาพสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นได้ว่า เริ่มมีปัญหาด้านจริยธรรม คือปัญหาที่เกี่ยวกับการทำผิดศีลธรรม และการกระทำที่ขัดกับลักษณะที่สังคมเห็นว่าดีงาม ปรากฏการณ์ทางสังคมที่จะบ่งบอกได้ว่าเกิดปัญหาจริยธรรมขึ้นในสังคมนั้นมีหลายประการ เช่น เกิดคดีอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น คนในสังคมใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา มีสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นจนละเลยความสำคัญของส่วนรวม มีความสำส่อนทางเพศและไม่ระงับยับยั้งเรื่องที่เกี่ยวกับกามารมณ์ ฯลฯ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี 2525 : 113) สาเหตุที่สำคัญของปัญหามี 4 ประการคือ

1. การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมตามแบบทุนนิยม

2. บทบาทอันจำกัดของการศึกษา โดยมองเห็นว่า การศึกษาถูกจำกัดบทบาทโดยการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทุนนิยมของสังคม

3. จุดอ่อนของกลไกการศึกษาในการปลูกฝังจริยธรรม ทั้งในด้านหลักสูตร วิธีการสอน และผู้สอน

4. ข้อจำกัดของการศึกษาในการปลูกฝังจริยธรรมเชิงปฏิบัติ การสอนจริยธรรมเป็นเพียงการให้ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับอะไรควรไม่ควร แต่ไม่ได้ฝึกฝนด้านพฤติกรรมของผู้เรียนไปด้วย การวัดและประเมินผลจึงจำกัดอยู่กับความสามารถเชิงสมองในการจดจำบทเรียน (อำนวย ทะพิงศ์แก และชยันต์ วรรธนะภูติ 2522 : 35)

การแก้ปัญหาสังคมหรือปัญหาด้านจริยศึกษาต้องแก้กันในส่วนใหญ่ คือแก้กันในระดับชาติ และที่สำคัญคือต้องแก้กันตั้งแต่เบื้องต้นในวัยเด็ก ระหว่างที่เด็กกำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงจะได้ผล (โกมล กมลเศรษฐ์ 2524 : 17) จริยธรรมเชิงปฏิบัติไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เองในตัวบุคคล แต่ได้มาจากการปลูกฝัง การอบรมสั่งสอน การปลูกฝังจริยธรรมจึงต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็ก

เปรียบเสมือนดินที่ยังไม่เคยถูกหว่านไถ ย่อมมีความอุดมสมบูรณ์ที่จะให้แก่พืชพันธุ์ได้ต่อไป (อำนวย ทะพิงค์แก และวัชระ สินธุประมา 2523 : 4 - 5)

การปลูกฝังจริยธรรมให้สมาชิกในสังคมนั้น เป็นหน้าที่ขององค์กรและสถาบันต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ครอบครัว โรงเรียน สถาบันทางศาสนาและสื่อมวลชน (จินดา สิทธิฤทธิ์ 2523 : 14) ซึ่งการปลูกฝังจริยธรรมนี้เป็นงานสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการให้การศึกษา และเป็นงานอันเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบในการให้การศึกษาอบรมในโรงเรียนคือ ครู อาจารย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่ง (อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรธนะภูติ 2522 : 23 - 32) โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะเด็กในระดับนี้เป็นระยะของวัยรุ่นตอนปลาย อายุทั่วไปอยู่ระหว่าง 15 - 18 ปี เป็นวัยที่มีความรุนแรงรวดเร็ว ทั้งทางสมองและทางกาย เป็นวัยที่มีความวุ่นวายมากในปทัสฐานทางสังคม เป็นวัยที่ต้องการการแนะนำและมีปัญหาทางจริยธรรมเป็นอันมาก ดังนั้นต้องใช้วิธีสอนที่เหมาะกับวัย นั่นคือ ให้ผู้เรียนได้อภิปราย ได้ค้นพบหลักการด้วยตนเอง อันจะเกิดเป็นคุณธรรมประจำใจซึ่งเป็นเครื่องนำทางในการประพฤติปฏิบัติของเยาวชนของชาติให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง อันจะสร้างความสงบสุขและความก้าวหน้าแก่สังคมโดยส่วนรวม (ชม ภูมิภาค 2525 : 208)

ในแวดวงของครูและนักเรียน หนังสือเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในห้องเรียนได้ดี มีประสิทธิภาพและประหยัดมากที่สุดในขณะนี้ หนังสือที่ใช้ในห้องเรียนนั้นมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น หนังสือแบบเรียน หนังสือประกอบการเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ้างอิง และหนังสือคู่มือครู (จินตนา ใบกาซูยี 2520 : 20) การเรียนการสอนที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ มีสติปัญญาแตกฉานนั้น นักเรียนควรจะได้เรียนรู้จากหนังสือหลาย ๆ เล่มหลาย ๆ ประเภท (ทรรศนียา กัลยาณมิตร 2517 : 46) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสืออ่านนอกเวลาซึ่งมีความสำคัญสำหรับนักเรียนมากในปัจจุบัน เพราะสามารถสนองความต้องการในการอ่าน การฝึกทักษะในด้านการอ่าน เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้รักการค้นคว้า และสร้างคุณธรรมขึ้นในจิตใจ เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ และความอดทน เป็นต้น

บันสือ พฤกษะวัน ได้กล่าวถึงหนังสืออ่านประกอบได้ว่า (บันสือ พฤกษะวัน 2521 : 58 - 59) หนังสืออ่านประกอบ เป็นวัสดุการอ่านประเภทหนึ่งซึ่งไม่ใช่แบบเรียน แต่เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เด็กสามารถเลือกอ่านได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะหนังสืออ่านประกอบที่ดีว่า ช่วยเสริมสร้างคุณค่าในการอ่านสำหรับเด็กได้หลายด้านด้วยกัน คือ

1. เสริมสร้างความสนใจในการอ่าน เพราะอ่านแล้วสนุก ประทับใจ
2. เสริมสร้างประสบการณ์ ขยายประสบการณ์ให้กว้างขวางลึกซึ้ง
3. ช่วยให้เด็กเข้าใจความหมายของคำศัพท์ ตลอดจนการใช้ภาษาหลายรูปแบบ
4. ช่วยปูพื้นฐาน เตรียมความพร้อมในการฝึกอ่าน
5. ช่วยส่งเสริมให้รักการอ่าน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนสนองความต้องการของเด็กที่ต้องการเป็นอิสระในบางขณะ
6. ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างทางบ้านกับตัวเด็กเองในด้านของความบกพร่องทางความรู้สึกและจิตใจ โดยการหาสิ่งทดแทนจากการอ่าน

จากคุณค่าของหนังสืออ่านประกอบนี้เป็นเครื่องชี้ได้ว่า หนังสืออ่านประกอบเป็นหัวใจสำคัญสำหรับนักเรียนในปัจจุบัน เพราะนอกจากนักเรียนจะใช้หนังสือเรียนในชั้นเรียนแล้ว นักเรียนยังต้องแสวงหาความรู้จากหนังสืออ่านประกอบซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น ประเภทร้อยกรอง นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี เป็นการเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเอง และได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากหนังสือที่อ่านอีกด้วย เพราะหนังสือเป็นเครื่องสะท้อนของสังคม เมื่อเด็กอ่านหนังสือ ย่อมจะได้เรียนรู้ถึงแบบอย่างของสังคมที่หนังสือในสังคมนั้น ๆ สะท้อนรูปแบบให้เห็นการกระทำ ข้อควรประพฤติ ข้อห้ามปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ศีลธรรม จรรยามารยาท รวมไปถึงแบบแผนการปกครอง เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ เลียนแบบ และสะสมไปทีละเล็กละน้อยเรื่อย ๆ ไป จนกระทั่งยึดเป็นแนวปฏิบัติได้เมื่อเขาเจริญวัยขึ้น ดังนั้นหนังสือจึงมีบทบาทเป็นตัวกำหนดทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งในการปูพื้นฐานแนวความคิด เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่เด็กในสังคมนั้น ๆ (นิศา ชูโต 2524 :71)

จากการวิจัยของวาสนา วีรพลิน (วาสนา วีรพลิน 2503 : 57 - 58) เอกรินทร์ สุนทรพงศ์ (เอกรินทร์ สุนทรพงศ์ 2516 : 46) และเอื้อมพร ชัยพิพัฒน์ (เอื้อมพร ชัยพิพัฒน์ 2516 : 91) พบว่า เด็กวัย 14 - 18 ปี สนใจอ่านนวนิยายมาก นอกจากนี้ แม้นมาส ชวลิต ได้สอบถามความนิยมของเด็กผู้ใช้ห้องสมุดโรงเรียนต่าง ๆ ปรากฏว่า (แม้นมาส ชวลิต 2509 : 17) เด็กมีความสนใจอ่านนวนิยายเป็นอันดับหนึ่ง จะเห็นได้ว่า นอกจากหนังสือแบบเรียนแล้ว เด็กยังมีความต้องการหนังสือชนิดต่าง ๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตามความสมัครใจ (ชุติมา สัจจานันท์ 2522 : 145)

เนื่องจากนวนิยายเป็นหนังสือที่เด็กวัยรุ่นชอบอ่านกันมาก และวัยรุ่นก็เป็นวัยที่เริ่มคิดฝันถึงอนาคตของตนเอง เป็นวัยที่มองหาแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เริ่มคิดฝันเรื่องความรัก เชื่อมั่นในตนเองเพราะคิดว่าตัวเองโตแล้ว แนวความคิดจากนวนิยายก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะให้เด็กวัยรุ่นหยิบยกเอาลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครมาเป็นของตัวเอง

ดังนั้นการพิจารณาเลือกวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่นจึงต้องคำนึงถึงคุณค่าของหนังสือเรื่องนั้น ซึ่งสามารถให้แนวทางแก่วัยรุ่นในการที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ด้วยความมั่นคงและมั่นใจ ให้มองเห็นวิธีการครองตนครองใจในการเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และคำนึงถึงหลักยึดโดยเฉพาะหลักทางใจ หลักยึดหรือหลักทางใจนี้ก็คือจริยธรรมนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาหนังสือนวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายว่ามีการสอดแทรกจริยธรรมไว้มากน้อยเพียงใด และอย่างไร

<u>ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า</u>

1. เพื่อวิเคราะห์หาจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก

3. เป็นแนวทางสำหรับครูและนักเรียนในการเรียนการสอนจริยธรรมจากหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. เป็นแนวทางในการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายในอนาคตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมต่อไป

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะศึกษานวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาหมวดภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน 18 เรื่อง ดังรายชื่อต่อไปนี้

1.	เกิดเป็นหมอ	นายแพทย์วรวิทย์ วิสิษฐ์กิจการ
2.	ช้างหลังภาพ	ศรีบูรพา
3.	จดหมายจากเมืองไทย	โบตั๋น
4.	ชีวิตบ้านป่า	ประสิทธิ์ มุลิกเกษม
5.	เชิงผาหิมพานต์	สุชีพ ปุญญานุภาพ
6.	ทุ่งมหาราช	เรียมเอง
7.	ปลากง	โสภาค สุวรรณ
8.	ผีเสื้อกับดอกไม้	นิพพาน
9.	ผู้ดี	ดอกไม้สด
10.	ผู้ใหญ่ลีกับนางมา	กาญจนา นาคะนันท์
11.	ลองไพร (เล่ม 1)	น้อย อินทนนท์

12.	ละครแห่งชีวิต	หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์
13.	ลูกอีสาน	คำพูน บุญทวี
14.	แสงโสม	อมร รัตนากร
15.	อยู่กับก๋ง	หยก บูรพา
16.	อุดมการ เมเรเส้นทาน (ฉบับปรับปรุง)	อรุณมนัย
17.	ปิงหญ้าป่าใหญ่	เทพสิริ สุขโสภา
18.	พระจันทร์เจ้าเงิน	สุวรรณี สุคนธา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **จริยธรรม** หมายถึง การกระทำทั้งกาย วาจา ใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม (กรมวิชาการ 2525 : 5) ซึ่งแบ่งออกเป็น 11 ประเภท ดังนี้ (กรมวิชาการ 2523 : 146 - 157)

1.1 ความรับผิดชอบ

1.2 ความซื่อสัตย์

1.3 ความมีเหตุผล

1.4 ความกตัญญูกตเวที

1.5 การรักษาระเบียบวินัย

1.6 ความเสียสละ

1.7 ความสามัคคี

1.8 การประหยัด

1.9 ความยุติธรรม

1.10 ความอุตสาหะ

1.11 ความเมตตากรุณา

ความรับผิดชอบหมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรองพิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจโดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้

ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้บุญคุณและตอบแทนคุณต่อคนอื่นและสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยามารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีลธรรม

ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสลัดทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเองด้วย

ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะพอควร

ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน

ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

2. องค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยในการอธิบายถึงความแตกต่างกันทางจริยธรรมของตัวละครเอก ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ประเภท (กรมวิชาการ 2524 : 10 - 11) คือ

2.1 องค์ประกอบทางกายภาพ หมายถึง การศึกษาและอายุ

2.2 องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม หมายถึง ฐานะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน และอิทธิพลของตัวแบบ

2.3 องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ หมายถึง ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต และเจตคติต่อกฎหมายความเป็นระเบียบและศีลธรรม

3. ตัวละครเอก หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ หรือเป็นตัวดำเนินเรื่อง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Decumentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษานวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาทั้งหมด 18 เรื่องอย่างละเอียด
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรม
3. ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 18 เรื่อง ดังนี้คือ
   - 3.1 ความรับผิดชอบ
   - 3.2 ความซื่อสัตย์
   - 3.3 ความมีเหตุผล
   - 3.4 ความกตัญญูกตเวที
   - 3.5 การรักษาระเบียบวินัย

3.6 ความเสียสละ

3.7 ความสามัคคี

3.8 การประหยัด

3.9 ความยุติธรรม

3.10 ความอุตสาหะ

3.11 ความเมตตากรุณา

4. เสนอความถี่ของจริยธรรมที่ปรากฏในด้านต่าง ๆ ในหนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละเล่ม

5. ศึกษาและจำแนกประเภทองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก ได้แก่

5.1 องค์ประกอบทางกายภาพ

5.2 องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม

5.3 องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

6. วิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก

7. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ และในรูปของตารางเพื่อแสดงความถี่ของจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 18 เรื่อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจริยธรรมนั้น มีผู้ศึกษาไว้หลายท่านซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ จริยธรรมในหนังสือ และจริยธรรมจากพฤติกรรมของเด็ก

สำหรับงานค้นคว้าเกี่ยวกับจริยธรรมในหนังสือต่าง ๆ นั้น มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

อมรา เทศกรณ์ (อมรา เทศกรณ์ 2520 : 230) ได้วิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยวิเคราะห์นวนิยาย 3 เรื่อง ที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 คือเรื่องอุดมการ บนเส้นขนาน กองทัพธรรม และทุ่งมหาราช ปรากฏว่า ครูคิดว่า "ทุ่งมหาราช" เป็นเรื่องที่เหมาะสมให้นักเรียนอ่านมากที่สุด ในการอ่านหนังสือนวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ครูสังเกตเห็นว่านักเรียนมีความสนใจและชอบปานกลาง ในการอ่านนวนิยายครูคิดว่าประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับมากที่สุดคือ แนวทางในการดำเนินชีวิต และในการอ่านหนังสือสิ่งที่นักเรียนสนใจมากเป็นพิเศษคือ คติคำสอน และแนวทางในการดำเนินชีวิตที่นักเรียนจะได้รับจากการอ่าน

เกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบนี้ มีผู้วิเคราะห์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ อัมพร ทองใบ (อัมพร ทองใบ 2523 : 237) ได้วิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยประเภทนวนิยายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นวนิยายจะให้คุณค่าแก่นักเรียนมากในด้านความเพลิดเพลิน และครูมีความเห็นว่า หนังสือประเภทเรื่องสั้น เหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์หนังสือเด็กในแง่คุณธรรมและจริยธรรมอีกหลายท่าน คือ วิจิตรา สุภากร (วิจิตรา สุภากร 2522 : 75 - 83) ได้วิเคราะห์หนังสืออ่าน

สำหรับเด็กด้านคุณธรรมจำนวน 103 เรื่อง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ นิทานชาวบ้าน 38 เล่ม วรรณกรรมปัจจุบัน 40 เล่ม วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง 25 เล่ม ผลการศึกษาปรากฏว่า คุณธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตากรุณา และหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือสามประเภทมากที่สุด หนังสือประเภทนิทานชาวบ้านและวรรณกรรมร้อยกรอง มีคุณธรรมในด้านมารยาทส่วนบุคคลมากที่สุด หนังสือประเภทวรรณกรรมปัจจุบัน มีคุณธรรมด้านความเมตตากรุณามากที่สุด คุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดในหนังสือทั้งสามประเภทคือ คุณธรรมในด้านความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว คุณธรรมในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

กรรณิกา ศรีเจริญ (กรรณิกา ศรีเจริญ 2525 : 74) ได้วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูน โดยแบ่งการ์ตูนออกเป็น 3 ลักษณะคือ การ์ตูนเล่มละบาท หนังสือการ์ตูนไทยเล่มละ 3 - 10 บาท หนังสือการ์ตูนที่ได้เค้าโครงจากต่างประเทศ เล่มละ 3 - 10 บาท ผลการวิเคราะห์พบว่า มีคุณธรรม 28 คุณธรรม โดยแบ่งเป็นด้านส่งเสริมคุณธรรมและทำลายคุณธรรม ส่วนการจัดอันดับที่ของคุณธรรมพบว่า ในด้านส่งเสริมคุณธรรม คุณธรรมที่มีมากอันดับหนึ่งคือ ความเมตตากรุณา อันดับสองคือ การให้ความรักและความหวงใย อันดับสามคือ ความสุภาพอ่อนน้อม คุณธรรมด้านส่งเสริมที่ไม่ปรากฏคือ การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น การถือประโยชน์ส่วนรวม การละเว้นจากการพนัน ในด้านทำลายคุณธรรม คุณธรรมที่มีมากเป็นอันดับหนึ่งคือ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย อันดับสองคือ ความซื่อสัตย์สุจริต อันดับสามคือ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เมื่อเปรียบเทียบผลรวมปริมาณพฤติกรรมของตัวละครด้านส่งเสริมคุณธรรมและด้านทำลายคุณธรรมของหนังสือการ์ตูนเล่มละบาททุกประเภทพบว่า ปริมาณพฤติกรรมของตัวละครด้านทำลายคุณธรรมสูงกว่าปริมาณพฤติกรรมของตัวละครด้านส่งเสริมคุณธรรม

สุนทรี มีพร้อม (สุนทรี มีพร้อม 2522 : 49 - 195) ได้วิเคราะห์หนังสือเด็กฉบับชาวประกวดพบว่า หนังสือ "วัฒนธรรมที่บ้านเชียง" สอนให้รู้จักการใช้วิจารณญาณไตร่ตรองให้ดี เป็นคนช่างสังเกต เข้าใจถึงวัฒนธรรมของคนสมัยก่อน

เรื่อง "แม่โพสพ" สอนให้รู้จักมารยาทการปฏิบัติตนในสังคม เรื่อง "วัดพระเชตุพน-วิมลมังคลาราม" สอนให้เห็นการประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นคนดี สอนให้รู้ถึงความสำคัญของวัฒธรรม เรื่อง "พระราชวังบางปะอิน" ปลูกฝังด้านสุนทรีย์ ให้เห็นประวัติวัฒนธรรมของศิลปการก่อสร้างพระราชวังที่สวยงามต่าง ๆ นอกจากนี้ สุนทรี มีพร้อมยังได้วิเคราะห์หนังสือที่จัดเป็นประเภทบันเทิงคดี พบว่า เรื่อง "อ้วนอี๋ดผจญภัย" สอนเด็กในเรื่องความมีน้ำใจต่อกัน เรื่อง "ตุ๊กแกผู้อาภัพ" สอนให้รู้จักคุณธรรมในข้อความเมตตากรุณา ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย เรื่อง "ลูกไก่แสนสวย" สอนให้เห็นคุณค่าด้านจริยธรรมคือให้มีความสามัคคีในหมู่พี่น้อง รู้จักเชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ เรื่อง "เอื้องแซะสีทอง" สอนให้รู้จักคุณธรรมด้านความกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาที่มีต่อตน และหาทางตอบแทนคุณท่าน ให้มีความอดทน เรื่อง "นายขนมต้ม" สอนให้ทำดี เชื่อฟังพ่อแม่ครูอาจารย์ เรื่อง "เสือเฒ่ากับลูกวัว" แสดงถึงโทษของการเป็นคนไม่มีความกตัญญู กระตุ้นให้มีใจโอบอ้อม-อารี ช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อน เรื่อง "ทำไมหนอนายตุ๊บป่อง" สอนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อตรง เรื่อง "หวานอยู่ไหน" สอนคุณธรรมความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำงานตามหน้าที่ และมารยาทในการปฏิบัติตนในครอบครัว เรื่อง "หนูบ้านหนูนา" สอนมารยาทในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เรื่อง "สัตว์มีประโยชน์" สอนมารยาทในการต้อนรับแขก เรื่อง "คาบวิเศษ" ส่งเสริมความกล้าหาญอดทน เรื่อง "เรื่องสั้นขนบท" สอนคุณค่าของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ในการศึกษานิทานและนวนิยายต่าง ๆ ก็ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้ดังนี้

เฉลิม มากนวล (เฉลิม มากนวล 2517 : 211 - 212) ได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป เพื่อศึกษาคุณค่าของนิทานทั้งสองประเภทที่มีผลต่อการสอนจริยธรรมแก่นักเรียน เฉพาะเรื่องสัตว์ที่เหมาะสมกับเด็กระดับประถมศึกษา จากนิทานชาดก เรื่องสัตว์ 220 เรื่อง กับนิทานอีสปเรื่องสัตว์ 127 เรื่อง พบว่า ทั้งนิทานชาดกและนิทานอีสปมีคุณค่าโดยตรงในการสอนจริยธรรม และยังมีคุณค่าด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการศึกษา จิตวิทยาและสภาพสังคม กับทั้งสอนคุณธรรมต่าง ๆ เช่น

ความกตัญญู หรือโทษของการขาดกตัญญู การขาดความรอบคอบ การรักและช่วยเหลือเพื่อน การไม่มีสติหรือดีใจจนขาดสติ ความอดทน โทษของการโกงและขโมย เป็นต้น

พิพิชญ์ พฤทธิพงษ์ (พิพิชญ์ พฤทธิพงษ์ 2521 : 245 - 249) ได้วิเคราะห์หนังสือนวนิยายที่ได้รับรางวัลจากองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2511 - 2515 จำนวน 4 เรื่อง คือ เรือมนุษย์ ของกฤษณา อโศกสิน จดหมายจากเมืองไทย ของ โบตั๋น เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา ตะวันตกดิน ของกฤษณา อโศกสิน เฉพาะด้านคุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย พบว่า แต่ละเรื่องมีคุณค่าในด้านการสอนคุณธรรม จริยธรรม เรียงตามชื่อเรื่องดังนี้คือ เรือมนุษย์ แสดงถึงปัญหาการขาดคุณธรรมของคนในครอบครัว ทำให้ครอบครัวแตกแยก ขาดความสงบสุข เด็กกลายเป็นผู้มีปัญหาในสังคม เรื่องจดหมายจากเมืองไทย แสดงให้เห็นการขาดคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ขาดระเบียบวินัยในนิสัย เชื่อโชคลาง รักความสบาย ลุ่มหลงอบายมุข การใช้สินค้าฟุ่มเฟือยทำให้ไม่สมดุลย์ในด้านเศรษฐกิจ เรื่องเขาชื่อกานต์ แสดงให้เห็นการขาดคุณธรรมของข้าราชการในข้อการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การขาดระเบียบวินัยในการปฏิบัติต่อหน้าที่ ขาดความยุติธรรม ไม่มีมารยาทในการติดต่อ เรื่องตะวันตกดิน แสดงให้เห็นถึงผู้บริหารที่ขาดคุณธรรม เห็นแก่อามิสสินจ้าง

สุทิน กัลยพฤกษ์ (สุทิน กัลยพฤกษ์ 2524 : 236) ได้วิเคราะห์ความคิดด้านมนุษยธรรมที่ปรากฏในนวนิยาย 11 เรื่อง ของศรีบูรพา พบความคิดเห็นทางด้านจริยธรรมคือ ความเมตตากรุณาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี ความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ ความกตัญญูกตเวที ความอดกลั้น ความรู้จักยับยั้งชั่งใจ การให้อภัย การเสียสละ ความสุภาพถ่อมตน การรักษา และให้ความยุติธรรม ความมีระเบียบวินัย การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ส่วนการศึกษาจริยธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น มีผู้ศึกษาไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก 2520 : 339) ได้ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทย พบว่า ลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ควรจะได้มีการปลูกฝังก่อนที่บุคคลจะมีอายุ 10 ปี เพราะเมื่อเริ่มวัยรุ่น ลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองประการจะเริ่มคงที่ ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนจะมีพัฒนาการช้ากว่ากลุ่มอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น แต่จะก้าวทันกลุ่มอื่นเมื่อถึงวัยรุ่นตอนปลาย ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้น กลุ่มวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะนี้สูง แต่จะลดลงอย่างรวดเร็วเมื่ออายุมากขึ้น ในด้านอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูนั้น พบว่า ใช้เหตุผลมากมีความสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงของผู้ถูกศึกษาทุกระดับอายุ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตสูงอย่างเด่นชัด และจะพบว่าในครอบครัวที่ฐานะยากจน บิดามารดามีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะช่วยให้ลูกมีจริยธรรมสูงได้ และการเลี้ยงดูแบบควบคุมจำเป็นกว่าการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย สำหรับครอบครัวประเภทนี้

วีระวรรณ อามระดิษ (วีระวรรณ อามระดิษ 2522 : 113) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอุตสาหะ การประหยัดและออมทรัพย์ การเคารพอาวุโส ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ คือมีความเห็นด้วยมากที่สุด การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต พบว่า นักเรียนชายและหญิงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และพบว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

จิรพันธ์ พิทักษ์ (จิรพันธ์ พิทักษ์ 2524 : 74) ได้ศึกษาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนและ

ไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

นอกจากนี้ก็ได้มีการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเด็กในแต่ละถิ่นด้วยคือ สุรพล นาควานิช (สุรพล นาควานิช 2521 : 131 - 132) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสร้างแบบสำรวจคุณลักษณะจริยธรรม 10 ข้อ ผลที่ได้เรียงตามลำดับคือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การประหยัดและการออมทรัพย์ ความมีเหตุผล ผลการศึกษานี้คล้ายคลึงกับผลการศึกษาในเรื่องเดียวกันของ พรพิมล สันติหิรัญภาค (พรพิมล สันติหิรัญภาค 2522 : 102 - 110) แต่สำรวจในกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยส่วนรวมมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ สามลักษณะ คือ ความเสียสละ การประหยัดและออมทรัพย์ ความกตัญญูกตเวที

ในด้านพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

เดช วิโย (เดช วิโย 2522 : 106) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านการคิดให้เกิดเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กนักเรียนชั้นประถมที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทุกด้านพัฒนาขึ้นตามระดับชั้นเรียน เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงที่สุด และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

ศรีวรรณา เขียวลี (ศรีวรรณา เขียวลี 2522 : 94) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง ตามทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเพศชายและหญิง มีพัฒนาการทาง

จริยธรรมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่างระดับกัน มีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก มีผู้นิยามความหมายต่าง ๆ กันไป จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทยของกรมวิชาการ ที่จัดขึ้นที่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 - 27 มกราคม 2523 ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งด้านที่ใช้พุทธศาสนาเป็นพื้น และด้านสังคมวิทยา ซึ่งสรุปได้ว่า จริยธรรมคือ การกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม (กรมวิชาการ 2525 : 5)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 18) กล่าวถึงจริยธรรมไว้ดังนี้

> จริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนี้ส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือ ผู้ที่มีลักษณะพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

สาโรช บัวศรี (สาโรช บัวศรี 2527 : 29) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมคือค่านิยมระดับต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น

ก่อ สวัสดิพานิช (ก่อ สวัสดิพานิช 2522 : 18) นิยามคำว่าจริยธรรมไว้ว่า เป็นประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม

จำรัส ดวงธิสาร (จำรัส ดวงธิสาร 2522 : 24) ได้กล่าวถึงความหมายตามรูปศัพท์ของคำว่า จริยะ หรือจริยา ว่า เป็นความประพฤติหรือปฏิบัติ แต่ความหมายที่แท้จริงของจริยะหรือจริยาคือ ความเคลื่อนไหวของมนุษย์ ซึ่งโดยปกติมนุษย์มีความเคลื่อนไหวอยู่สามทางคือ ทางกาย ได้แก่ การกระทำ ทางวาจา ได้แก่ การพูดรวมทั้งการเขียนทางจิตใจได้แก่ แนวความคิดที่แสดงออกมาทางวาจาและจิตใจ ส่วนคำว่า ธรรม ที่เป็นคำสุดท้ายของจริยะ มีความหมายถึงสิ่งที่บังคับทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ให้มนุษย์เคลื่อนไหวอย่างมีกติกา ธรรมจึงเป็นเส้นบรรทัดสำหรับชีดเส้นให้มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้เคลื่อนไหวไปตาม และเป็นเครื่องขัดเกลากมลสันดาน ซึ่งสามารถแยกได้ 4 ประการ คือ เนติธรรมได้แก่ กฎหมาย ตันติธรรม ได้แก่ประเพณีอันดีงามซึ่งเป็นแบบแผน ศีลธรรมได้แก่ ศีลธรรมทางศาสนา คุณธรรมได้แก่คุณงามความดีที่สะสมอยู่ในใจของมนุษย์ ซึ่งศาสนาพุทธเรียกว่า บารมี

แปลก สนธิรักษ์ และวิทย์ วิศทเวทย์ (แปลก สนธิรักษ์ และวิทย์ วิศทเวทย์ 2522 : 82) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้ จริยธรรมคือ หลักธรรมอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในการกระทำที่เป็นไปตามครรลองคลองธรรม มีลักษณะพิเศษคือ เป็นการให้คุณประโยชน์แก่ผู้อื่น และในเวลาเดียวกันก็เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้น ก่อให้เกิดผลดีงามแก่ตัวเอง ผลดีที่เกิดขึ้นมีได้สองแง่คือ ทางใจ และทางกาย จุดหมายปลายทางแห่งจริยธรรมคือ

1. ทำให้ชีวิตมีความสุข
2. ทำให้ผู้อื่นมีความสุข
3. ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ

จริยธรรมจึงเป็นหลักที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามพึงยึดเป็นหลักของชีวิต

สุเชษฐ์ ม่าเหร็ม (สุเชษฐ์ ม่าเหร็ม 2521 : 22) กล่าวถึงจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง การที่บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ไม่คดโกงเห็นแก่ได้ ซึ่งรวมความแล้วหมายถึง ความรู้สึกผิดชอบ

จากคำกล่าวทั้งหมดนี้จึงพอสรุปได้ว่า จริยธรรมคือแนวทาง ค่านิยม และพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน ยอมรับว่าดี และต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม

โดยทั่วไป จริยธรรมของบุคคลประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ส่วนประกอบทางด้านความรู้(Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้อง ดีงาม สามารถตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับ นำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือพฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นกับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้งสองประการข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้น ๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย (กรมวิชาการ 2523 : 5)

<u>จริยธรรมในสังคมไทย</u>

คณะกรรมการกำหนดนโยบายและพัฒนาเด็กระยะยาวด้านจริยธรรม (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 6-16 - 6-32) ได้กำหนดจริยธรรมไว้สองระดับคือ จริยธรรมพื้นฐานและจริยธรรมอื่น ๆ

จริยธรรมพื้นฐานนั้นได้แก่

1. การรักษาความจริง การไม่พูดปดและไม่ฉ้อฉล การรักษาคำมั่นสัญญา การมีความกล้าที่จะรับความจริง และมีความละอายใจที่จะนำความไม่จริงไปสู่ผู้อื่น

2. การไม่เบียดเบียนกัน การรักษาสิทธิ์และความชอบธรรมของผู้อื่น โดยมีความรักและความเมตตาเป็นรากฐาน

3. ความละอายใจต่อการกระทำความผิดหรือความชั่วใด ๆ

4. ความรู้จักพอ ความไม่โลภและไม่หลง การจัดชีวิตของตนโดยสันโดษ

จริยธรรมอื่น ๆ ได้แก่

1. การบังคับตนเอง

2. มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3. ความเสมอภาค

4. ความเสียสละ

5. ความซื่อสัตย์

6. ความกล้า

7. การมีแนวคิดกว้าง

8. ความสามัคคี

9. ความเข้าใจในศาสนาและมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

10. ความมีเมตตากรุณา และให้อภัย

11. ความพากเพียรและอดทน

12. การรู้จักค่าของการทำงาน

13. การรู้จักค่าของทรัพยากร

คณะกรรมการโครงการศึกษาจริยธรรมไทย (กรมวิชาการ 2524 : 4 - 5) ได้กำหนดจริยธรรมที่ควรรีบเร่งพัฒนาปลูกฝังในสังคมไทยไว้ 8 ประการ คือ

177988

1. การใฝ่สัจจหรือใฝ่สัจจธรรม เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการยึดถือความจริง เชื่อหรือศรัทธาในสิ่งที่มีเหตุผลตามแนวกาลามสูตร เชื่อหรือศรัทธาในสิ่งที่มีหลักฐานข้อมูลรองรับ ที่สามารถพิสูจน์ตรวจสอบได้ นิยมการแสวงหาความรู้ความจริง

2. การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการใช้กระบวนการค้นหาความรู้ความจริงหรือทางออกอย่างมีเหตุผลเหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาหรือขจัดอุปสรรคข้อยุ่งยากต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ จัดเป็นค่านิยมที่สอดคล้องกับการใช้กระบวนการตามวิธีวิทยาศาสตร์หรืออริยสัจ 4

3. เมตตากรุณา เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของ กำลังกาย ความคิด หรือผลประโยชน์ส่วนตนให้กับผู้อื่น นิยมการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น กล่าววาจาเหมาะสม ประพฤติประโยชน์และแสดงความเป็นมิตรแท้

4. สติสัมปชัญญะ เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับการระลึกรู้ตัวอยู่เสมอว่า ตนกำลังกระทำสิ่งใด มีความพร้อมและตื่นตัวในการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมอย่างฉับไว กระตุ้นเตือนตนเองให้ตัดสินใจประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างรอบคอบและระมัดระวัง

5. ไม่ประมาท เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการมีการวางแผน มีการเตรียมพร้อม มีการคาดการณ์ได้ถูกต้อง คือผลที่ตามมาของการกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติใด ๆ ของตนเองหรือควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

6. ซื่อสัตย์สุจริต เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริงและความถูกต้อง ดีงาม เช่น ตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ ตรงตามระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ ตรงต่อคำมั่นสัญญา เป็นต้น

7. ขยันหมั่นเพียร เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการมีความพอใจในหน้าที่การงานของตน มีใจจดจ่อกับงาน มีความเพียรพยายาม มีการไตร่ตรองปรับปรุงงาน สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จครบถ้วน

8. หิริ-โอตตัปปะ เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความละอายเกรงกลัว ไม่ปรารถนาต่อการประพฤติปฏิบัติชั่ว หรือสิ่งที่ผิดไปจากศีลธรรมและมาตรฐานความดีงามของสังคม ทุกชนิดจะประเมินการกระทำของตนเองเสมอ และเลือกประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี 2525 : 82 - 83) กล่าวถึงจริยธรรมว่า ในหลักสูตรประถมศึกษา ได้กำหนดหัวข้อเนื้อหาซึ่งนับว่าเป็นจริยธรรมของสังคมไทย 29 ประการ ซึ่งจริยธรรมทั้ง 29 ประการนี้ เป็นผลมาจากการ "ย่อยรวม" ศีลธรรมของศาสนาต่าง ๆ ค่านิยมของสังคมไทย ตลอดจนแนวคิดทางจริยธรรมของนักวิชาการแขนงต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาปลูกฝังและสร้างเสริมให้เกิดมีขึ้นในสมาชิกของสังคมไทยทุกคน โดยบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา อันเป็นการศึกษาภาคบังคับของไทย จึงอาจสรุปได้ว่า จริยธรรมเหล่านี้คือ จริยธรรมพื้นฐานของสังคมไทย อันประกอบด้วย

1. การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
2. ความเมตตากรุณา
3. การไม่โลภและไม่ขโมย
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
5. การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น
6. การรู้จักความพอดี
7. การไม่พูดปด ไม่ปิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ
8. การมีสัจจะและความจริงใจ
9. การไม่ลองและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ
10. ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้สึกผิดชอบชั่วดี
11. ความเป็นผู้มีเหตุผล
12. ความละอายและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
13. ความขยันหมั่นเพียร
14. ความอดทนอดกลั้น
15. ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
16. ความกตัญญูกตเวที

17. ความซื่อสัตย์สุจริต

18. การทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส

19. ความไม่เห็นแก่ตัว

20. ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน

21. ความรับผิดชอบ

22. ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง

23. ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา

24. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง

25. มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่างเพศ

26. มารยาทในการแสดงความเคารพ การขออภัย การแสดงความชอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่นการพักผ่อนหย่อนใจ

27. หลักธรรมสำหรับอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับ ความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ

28. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม

29. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดทำหลักการและกำหนดวิธีการสอนจริยศึกษาสำหรับใช้สอนนักเรียนทุกระดับ นักศึกษาและประชาชน ยังได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยไว้ 10 ประการ คือ (โกวิท ประวาลพฤกษ์ 2523 : 86)

1. มีระเบียบวินัย

2. มีความซื่อสัตย์สุจริต

3. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ

4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทอดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ

9. มีความภาคภูมิ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ

10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

โครงสร้างของคุณลักษณะจริยธรรม

กรมการฝึกหัดครู ได้กำหนดโครงสร้างคุณลักษณะของจริยธรรม ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ปรับปรุงแล้วดังนี้ (กรมวิชาการ 2523 : 146 - 157)

ตาราง 1 โครงสร้างของคุณลักษณะจริยธรรม

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
1. ความรับผิดชอบ	ความหมาย ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น พฤติกรรม - เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ - ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว - เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง - มีอารมณ์หนักแน่น เมื่อเผชิญกับอุปสรรค

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี - มีความเพียรพยายาม - มีความละเอียดรอบคอบ - ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ - ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม - ตรงต่อเวลา - ยอมรับผลของการกระทำของตน <u>ขอบข่ายของพฤติกรรม</u> - ต่อตนเอง - ต่อผู้อื่น - ต่อการงาน
2. ความซื่อสัตย์	<u>ความหมาย</u> ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น <u>ขอบข่ายและพฤติกรรม</u> 1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือมีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	<u>พฤติกรรม</u> - ไม่สับปลับกลับกลอก - ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย - มั่นคงต่อการกระทำดีของตน - ไม่คดโกงความตั้งใจทำจริง - ประพฤติตรงตามพูดและคิด 2. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน <u>พฤติกรรม</u> - ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว - ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว 3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อตรงต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ <u>พฤติกรรม</u> - ประพฤติตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น - ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย - ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว - เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ - ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะสังคมและประเทศชาติ พฤติกรรม - ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ - ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน - ไม่ร่วมมือกันทำงานใดที่ผิดกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์สุจริตที่มักจะพบอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน - ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างไม่อยู่ก็ไม่ทำงาน - มาทำงานช้า เลิกก่อนเวลาที่กำหนด - ยืมเขาไปแล้วทำเป็นลืมไม่ส่งคืน - ทำของผู้อื่นเสียหายแล้วนิ่งเสีย - ทำงานแต่เฉพาะหน้า ทำงานลวก ๆ - ซื้อของสตางค์ทอนเกินก็เฉยเสีย - เอาของคนอื่นมาเป็นของตน - ฉ้อตระบัด ลักลอบ ยักยอก - ไม่ชำระหนี้ - ไม่รักษาคำมั่นสัญญา - ทุจริตต่อหน้าที่ การคดโกง - กล่าวเท็จ การบิดพริ้ว การหลอกลวง - ไม่ตรงต่อเวลา

ฯลฯ

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
3. ความมีเหตุผล	<u>ความหมาย</u> ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้ <u>พฤติกรรม</u> - ไม่ลุ่มหลงเพราะความเชื่อถืออย่างงมงาย อวิชชา - ไม่ยึดถือตนเองหรือบุคคลเป็นใหญ่ หรือการกระทำที่งมงาย - ไม่สรุปเอาอย่างง่าย ๆ โดยไม่ใช้เหตุผลอย่างรอบคอบ - ใช้วิธีแห่งประชาธิปไตย ประกอบด้วย การยอมรับ การคิดพิจารณา การใช้วิธีการแห่งปัญญา - ไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ - รู้จักควบคุมอารมณ์ คือ มีสติยับยั้งชั่งใจ - รู้จักข่มความโกรธ ความโลภ ความหลงผิด - การหนีออกจากความเคยชินที่ผิด ๆ - รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาละ รู้จักเทศะ - ไม่เป็นคนหูเบาเชื่อง่าย

ตาราง [illegible] (ต่อ)

คุณลักษณะทางจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
4. ความกตัญญูกตเวที	ความหมาย ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการะคุณ หรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อเรา กตเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้น ความกตัญญูกตเวทีจึงหมายถึง ความรู้บุญคุณและตอบแทนคุณต่อคนอื่นและสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ ประเภทและพฤติกรรม 1. ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคล ได้แก่ บุพการี ครูอาจารย์ และผู้อื่นที่ทำประโยชน์ให้ พฤติกรรม - แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น - ชักนำคนอื่นให้นิยมยินดีในการทำคุณความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ - ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรงไม่มีลับลมคมใน หรือมีสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง - ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก - เคารพรักใคร่ ไว้ใจ และเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม - ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลและผู้มีพระคุณ

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ 2. ความกตัญญูกตเวทีต่อสัตว์ พฤติกรรม - ไม่ประพฤติเหี้ยมโหดต่อสัตว์ที่มีบุญคุณ - ใช้ด้วยความกรุณาปรานี ไม่ใช้เกินกำลัง - ไม่ปล่อยให้อดอยากอิดโรย - บำรุงเลี้ยงดู ปรนเปรอให้เป็นสุข ให้ได้กินได้นอน พักผ่อนตามวาระ - ให้การดูแลรักษาไม่ทอดทิ้งเมื่อเจ็บป่วย - ไม่ผลักไสไล่ส่งหรือทำลายเมื่อสัตว์นั้นไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้ 3. ความกตัญญูต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสมบัติ พฤติกรรม - จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ - เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ - ทำนุ-บำรุงศาสนา

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและประเทศชาติรุ่งเรือง - รักษาและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ - เพิ่มเติมและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติให้มีปริมาณมากและคุณภาพเพิ่มเติม - รักษาเกียรติยศและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียนและประเทศชาติ - แสดงความเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา
5. การรักษาระเบียบวินัย	<u>ความหมาย</u> การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยามารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม <u>ประเภทและพฤติกรรม</u> 1. การรักษาระเบียบภายนอก <u>พฤติกรรม</u> 1.1 การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัยและสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร เช่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานมูมมาม 1.2 การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	1.3 การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในสำนักงาน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ และสาธารณสถานต่าง ๆ เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง โรงมหรสพ รถโดยสาร สวนสาธารณะ ฯลฯ และประพฤติปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ 1.4 การรักษาระเบียบวินัยในการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติ และมีการปกครองดี มีจรรยา มีวินัยเอาใจใส่กวดขัน ปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐานควรแก่ความนิยมนับถือ และถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง 2. การรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การแต่งกายและควบคุมท่วงทีกริยา วาจาและใจให้หมดจดงดงามด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบท่วงที ระเบียบกริยา ระเบียบวาจา และระเบียบใจ - ระเบียบท่วงที ได้แก่ การจัดท่าทางที่ทำให้เหมาะสมแก่ฐานะและภูมิรู้ของตน ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น ไม่ทะนงตน

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- ระเบียบกิริยา ได้แก่ การควบคุมอาการของร่างกายที่เคลื่อนไหวออกมาให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย โดยควบคุมและปรับปรุงกิริยาให้งดงาม เป็นระเบียบ มีกิริยาดี สุภาพอ่อนโยน ประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสมกับบุคคล โอกาส เวลา และสถานที่ - ระเบียบวาจา ได้แก่ การพูดสมานไมตรี พูดไพเราะ พูดดีมีประโยชน์ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดสอดเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ - ระเบียบใจ ได้แก่ การรู้จักควบคุมจิตใจและอารมณ์ให้อยู่ในกรอบและระเบียบที่ดีงาม
6. ความเสียสละ	<u>ความหมาย</u> ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสลัดทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง <u>ขอบข่ายและพฤติกรรม</u> 1. การให้ทางกาย เช่น - ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ - ไม่นิ่งดูดาย - ช่วยเหลืองานสาธารณะประโยชน์ 2. การให้ทางวาจา เช่น - ช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งทางโลกและทางธรรม

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- ช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ 3. การให้ทางกำลังสติปัญญา - ช่วยแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา - ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนแก่คนที่ไม่ทำผิด - ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกที่ชอบ - ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญา 4. การให้ด้วยกำลังทรัพย์ - แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ที่ขัดสนสมควรให้ - แบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ที่ขัดสนสมควรให้ - สละทรัพย์เพื่อสาธารณะกุศล 5. การให้ทางใจ - ยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข - ไม่อาฆาตจองเวร - ให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด - ไม่นึกสมน้ำหน้าผู้อื่นที่เพลี่ยงพล้ำ - ไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
7. ความสามัคคี	<u>ความหมาย</u> ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว <u>พฤติกรรม</u> - ปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี - รับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน - เข้ามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจการของส่วนรวม - เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ - ไม่แบ่งแยกเป็นพวกเขาพวกเรา - รักหมู่คณะ มีใจหวังดีและช่วยเหลือเกื้อกูลในทางไม่ผิดศีลธรรม - มองคนอื่นในแง่ดีเสมอ <u>ขอบข่ายของพฤติกรรม</u> 1. มีความสามัคคีในครอบครัว 2. มีความสามัคคีในโรงเรียน 3. มีความสามัคคีในชุมชน 4. มีความสามัคคีในชาติ 5. มีความสามัคคีในโลก

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
8. การประหยัด	<u>ความหมาย</u> การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะพอควร <u>ขอบข่ายและพฤติกรรม</u> 1. การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ให้เหมาะกับกาลเทศะ รู้จักค่าของเวลา มิยอมให้เวลาหมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ แต่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ในการหาความรู้ การสร้างความดี ในการสร้างสมรรถภาพ ในการสร้างอำนาจ ในการสร้างทรัพย์ 2. การประหยัดทรัพย์ ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้อง และเหมาะสม ได้แก่ - พยายามจ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็น ให้สมควรแก่อัตภาพ - รู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์ (รายได้) - รู้จักเก็บรวบรวมรายได้อันควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- ทำทรัพย์ที่มีอยู่ให้เจริญงอกงาม - การคุ้มครองรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย - บูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่ - ใช้และถนอมของใช้และทรัพย์สินให้ทรงคุณค่าและประโยชน์นาน ๆ - รู้จักทำของใช้เอง อย่าคิดแต่จะซื้อหรือจ้างเขาทำร่ำไป - ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ - ไม่บำรุงบำเรอความสนุกสนานจนเกินไป - ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม
9. ความยุติธรรม	<u>ความหมาย</u> ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง <u>พฤติกรรม</u> - ไม่ลำเอียงเพราะความชอบพอรักใคร่ - ไม่ลำเอียงเพราะความเกลียด - ไม่ลำเอียงเพราะความกลัว

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	- ไม่ลำเอียงเพราะหลง - ไม่เข้าข้างคนผิด
10. ความอุตสาหะ	<u>ความหมาย</u> ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน <u>พฤติกรรม</u> - บากบั่น พยายาม - อดทน - ขยัน - ไม่ท้อถอย - ไม่ยอมแพ้ - พยายามต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ - กระตือรือร้น - หนักแน่นไม่หวั่นไหวง่าย
11. ความเมตตา-กรุณา	<u>ความหมาย</u> เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

ตาราง ๑ (ต่อ)

คุณลักษณะจริยธรรม	ความหมายและพฤติกรรม
	<u>พฤติกรรม</u> - ไม่ฆ่า ทุบตี ตัด จำลอง หรือทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ - ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ้วโกรธ เคียดแค้น - ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน - ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน - ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล - มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ - แผ่เมตตาให้แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน - มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล <u>ขอบข่ายพฤติกรรม</u> - ต่อตัวเอง - ต่อญาติ - เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใกล้ชิด - คนอื่นทั่วไป - สัตว์

องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรม

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาหาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ศึกษาหาความสัมพันธ์กับจริยธรรมไว้ จำแนกเป็น 3 ประเภทคือ (กรมวิชาการ 2523 : 10 - 11)

1. องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การศึกษา อายุ และเพศของผู้ถูกวัดเอง
2. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม ได้แก่

2.1 ฐานะทางครอบครัว หมายถึง การศึกษา อาชีพ จำนวนเครื่องใช้ภายในบ้านของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

2.2 ผู้เลี้ยงดูและวิธีการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง พ่อแม่หรือผู้ปกครองที่เป็นผู้ดูแลนักเรียน และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูนักเรียน แบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ

2.2.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นใกล้ชิด หมายถึง การที่ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูแก่นักเรียนโดยให้ความรัก ความเป็นกันเอง พร้อมจะให้คำแนะนำช่วยเหลืออยู่เสมอ

2.2.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูนักเรียนโดยยอมรับฟังความเห็นของนักเรียน ใช้เหตุผลเป็นหลักในการอบรมสั่งสอน

2.2.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดหรือควบคุม หมายถึง การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขัน ให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด ใช้การลงโทษควบคุมให้นักเรียนเคารพและเชื่อฟัง

2.2.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูนักเรียนโดยนักเรียนสามารถที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งใด ๆ ได้โดยเสรี ผู้ปกครองไม่ได้สนใจไต่ถามหรือควบคุม

2.3 การใช้สื่อมวลชน หมายถึง ความถี่ในการใช้สื่อสารประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ และความสนใจ ความชอบที่มีต่อการใช้สื่อมวลชนเหล่านั้น

2.4 สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน หมายถึง สถานที่ตั้งของโรงเรียน (ในเมือง นอกเมือง) การอบรมของครู การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จะช่วยเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียน

2.5 อิทธิพลของตัวแบบ หมายถึง ตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการทำความดีของนักเรียน ได้แก่ พ่อแม่ เพื่อน ครู หรือตัวนักเรียนเอง

3. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ ได้แก่

3.1 ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถึงแม้จะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ก็ไม่ท้อถอย มีความอุตสาหะที่จะฟันฝ่าอุปสรรค์ทั้งมวล โดยมุ่งที่จะให้เกิดผลสำเร็จที่ดีงามตามความปรารถนาในอนาคตเป็นหลัก ยอมรับความลำบากในปัจจุบันเพื่ออนาคตที่ดี

3.2 เจตคติต่อกฎหมายความเป็นระเบียบและศีลห้า หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และศีลห้า

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าจริยธรรมเป็นเรื่องที่มีคุณค่าน่าสนใจศึกษา และหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็ยังไม่มีผู้ใดศึกษาในแง่จริยธรรมอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงศึกษาจริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้หลักเกณฑ์จากเอกสารที่กล่าวมาแล้วเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า

บทที่ 3

วิเคราะห์จริยธรรมและศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก
ที่ปรากฏในนวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา 18 เรื่อง

การวิเคราะห์จริยธรรมจากหนังสือนวนิยายนี้ จะยึดหลักเกณฑ์ดังนี้คือ (กรมวิชาการ 2523 : 145 - 153)

1. ความรับผิดชอบ
2. ความซื่อสัตย์
3. ความมีเหตุผล
4. ความกตัญญูกตเวที
5. การรักษาระเบียบวินัย
6. ความเสียสละ
7. ความสามัคคี
8. การประหยัด
9. ความยุติธรรม
10. ความอุตสาหะ
11. ความเมตตากรุณา

การวิเคราะห์จริยธรรมในหนังสือนวนิยายทั้ง 18 เรื่องนี้ พบว่า มีจริยธรรมปรากฏทุกด้าน จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา ส่วนจริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดได้แก่ ความยุติธรรม รองลงมาคือ ความสามัคคี และการรักษาระเบียบวินัย

ในนวนิยายทั้ง 18 เรื่องนี้ เรื่องที่ปรากฏจริยธรรมมากที่สุดได้แก่เรื่อง "อยู่กับถ่ง" รองลงมาคือ "เชิงยาหิมพานต์และจดหมายจากเมืองไทย" ส่วนเรื่องที่ปรากฏจริยธรรมน้อยที่สุดได้แก่ เรื่องข้างหลังภาพ รองลงมาคือเรื่องชีวิตบ้านป่า ซึ่งการปรากฏทางจริยธรรมในแต่ละเรื่องมีความแตกต่างกันคือ จริยธรรมบางอย่างปรากฏมาก บางอย่างปรากฏน้อย ตามลักษณะของเรื่อง การปรากฏทางจริยธรรมในนวนิยายทั้ง18 เรื่อง จะเสนอทีละเรื่องตามลำดับดังนี้

เรื่องที่ 1 : เกิดเป็นหมอ

เกิดเป็นหมอเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของแพทย์ในชนบทห่างไกล ความเจริญ ผู้เขียน ในฐานะแพทย์ เขียนจดหมายเล่าถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้น้องได้ทราบ เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมในด้านต่างๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที" ในเรื่องนี้มีตัวละครที่แสดงพฤติกรรมในด้านจริยธรรม คือ หมอ นายอำเภอวิชัย นักศึกษา ชาวบ้าน และพยาบาล ซึ่งจะขอกล่าวตามลำดับดังนี้

1. หมอ

หมอ เป็นแพทย์จบใหม่ที่อุทิศตนเพื่อสังคมชนบท มุ่งพัฒนาชนบทในทุกด้านเพื่อความกินดีอยู่ดีของชาวชนบท เขาทำงานในหน้าที่อย่างดี เช่นการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย นอกจากงานในหน้าที่แล้วเขายังทำงานด้านอื่นด้วยเพื่อช่วยพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การจัดตั้งห้องสมุดสำหรับเด็ก เมื่อมองในแง่จริยธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า หมอ หรือนายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ มีจริยธรรมในด้านต่างๆดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบนั้น นายแพทย์วรวิทย์มีความรับผิดชอบอย่างสูงคือ เขามุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบดังเช่น ในคืนแรกที่เขาไปถึง เขาก็ถูกตามตัวให้ไปทำคลอดหญิงคนหนึ่งซึ่งเจ็บท้องมาตั้งแต่ตอนเย็นแต่หมอตำแยไม่สามารถเอาเด็กออกได้ เพราะเด็กอยู่ในท่าหันหัวผิด นายแพทย์วรวิทย์ก็ไปช่วยทำคลอดให้โดยใช้คีมคีบเด็กออกมา ทั้งแม่และเด็กปลอดภัย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 2 – 3)

...คืนแรกที่พี่ไปถึงพี่ก็ถูกตามตัวเลยทีเดียว ขณะที่กำลังนอนอยู่ มีชาวบ้านคนหนึ่งมาเคาะประตูท่าทางรีบร้อนมาก บอกว่าภรรยาของเขาตั้งครรภ์ เจ็บท้องมาตั้งแต่เย็นแล้ว หมอตำแยเอาเด็กไม่ออก พี่เตรียมเครื่องมือ เรียก

นายช่วงมาช่วยขับรถ นั่งรถไปเกือบชั่วโมงกว่าจะถึง ไปถึงเห็นคนไข้เพ้อมากและร้องด้วยความเจ็บปวดเพราะเป็นท้องแรกเสียด้วย พี่ลงมือตรวจพบว่าเด็กไม่ยอมคลอดเพราะอยู่ในท่าหันหัวผิด ต้องฉีดยาระงับความรู้สึกให้แม่แล้วใช้คีมดึงตัวเด็กออกมา เป็นเด็กผู้ชายตัวเล็กมาก แต่ทั้งแม่และลูกปลอดภัยดี พี่สัญญาว่าพรุ่งนี้ตอนเย็น ๆ จะมาเยี่ยมอีก ขากลับนั่งหลับมาตลอดทาง แต่ก็รู้สึกภูมิใจที่ทำหน้าที่ได้สำเร็จ ...

อยู่ต่อมา หมอก็มีงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามเขาก็คงรับผิดชอบอย่างเข้มแข็งด้วยความพากเพียรและผูกพันเสมอมา แม้เขาจะต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล และทุรกันดาร เขาก็ยินดี ดังเช่น เมื่อครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองห้วยมาตามหมอให้ไปดูเด็กนักเรียนซึ่งป่วยและมีอาการเหมือนกันคือเป็นไข้และไอมาก บางคนไอเป็นเลือด หมอก็รีบจัดยาและไปกับครูใหญ่ทันที ทางที่ไปนั้นขรุขระมากเพราะตัดเข้าไปในป่า บางตอนก็ต้องข้ามน้ำ และรถก็ไม่สามารถเข้าถึงหมู่บ้านได้จึงต้องเดินต่อไปอีก เมื่อไปถึงหมอก็ฉีดยาและให้ยาไว้กินครบทุกคน และเขาก็ตั้งใจว่าจะเอาวัคซีนไปฉีดป้องกันโรคให้เด็ก ๆ ในคราวต่อไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 21 - 22)

เช้าเมื่อวานมีคนมาตามพี่ที่อนามัย แนะนำตัวว่าเป็นครูใหญ่อยู่ที่หมู่บ้านหนองห้วยซึ่งอยู่ห่างอำเภอไปประมาณ 40 กิโลเมตร เหตุที่มาตามพี่เพราะเด็กที่โรงเรียนขาดเรียนไป 8 คนแล้ว ครูใหญ่ไปตามที่บ้านปรากฏว่าเป็นไข้และมีอาการอย่างเดียวกันคือไอมาก บางคนไอเป็นเลือด พี่จัดยาแล้วนั่งรถจี๊ปไปกับครูใหญ่ ทางขรุขระมากต้องตัดเข้าป่า บางแห่งต้องข้ามหนองน้ำ พอถึงหนองน้ำหลังหมู่บ้านรถเข้าไม่ได้ ต้องจอดทิ้งไว้และลงเดินไป พอไปถึงก็ลงมือตรวจ ปรากฏว่าเด็กเป็นโรคไอกรนอย่างที่พี่คิดเอาไว้ พี่ฉีดยาและให้ยาไว้กินครบทุกคน ...

ในขณะที่หมอปฏิบัติหน้าที่อยู่ในอำเภอนั้นก็มีนักศึกษากลุ่มหนึ่งมาตั้งค่ายอยู่ที่หมู่บ้านหนองปิ่ม พวกชาวค่ายช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ รวมทั้งช่วยสร้างโรงเรียน และให้ความรู้แก่ชาวบ้านเพื่อนำไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เมื่อชาวค่ายกลับไปแล้ว นายแพทย์วรวิทย์ คิดพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอให้เจริญขึ้นโดยจะเริ่มจากการแพทย์และสาธารณสุขก่อน แต่อุปสรรคที่สำคัญคือเงินไม่พอ อย่างไรก็ตามเขาก็มิได้ย่อท้อ เขาจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษานายอำเภอและตกลงกันว่าในขั้นแรกจะขอรับบริจาคจากชาวบ้านในอำเภอก่อนโดยเขาจะเป็นผู้ชี้แจงเรื่องนี้ให้ชาวบ้านทราบเอง ซึ่งการกระทำดังนี้ของเขาแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะเห็นได้ ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 44 - 45)

> หลังจากที่ชาวค่ายกลับไปแล้ว พี่ก็มานั่งคิดถึงเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอให้เจริญขึ้น โดยเริ่มจากด้านการแพทย์และสาธารณสุขก่อน อุปสรรคที่สำคัญก็คือเงิน เงินที่ได้จากมูลนิธินั้นใช้จ่ายไปเกือบหมดแล้ว เหลืออีกเพียงหมื่นกว่าบาทเท่านั้น เงินจำนวนนี้ใช้ทำอะไรไม่ได้มากเลย แค่ซื้อยาประจำสถานีก็ไม่รู้ว่าจะพอสองเดือนหรือไม่ ความต้องการของพี่ก็คือ การขยายสถานีอนามัยให้รับคนไข้และบริการประชาชนได้มากขึ้น บุคลากร เช่น นางพยาบาลและผู้ช่วย นอกจากนั้นพี่ยังมีโครงการออกไปรักษาคนไข้และให้คำแนะนำแก่ประชาชนตามหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยเงินจำนวนมาก ลำพังพี่เองก็ไม่รู้จะไปหาเงินมาจากไหน พี่เอาโครงการของพี่ไปเล่าให้นายอำเภอฟัง ปรึกษากันไปมาก็ตกลงว่าจะต้องหาเงินให้ได้ ขั้นแรกนี้จะขอรับบริจาคจากชาวบ้านในอำเภอก่อน โดยพี่และนายอำเภอจะออกไปชี้แจงให้ประชาชนเห็นความจำเป็นของการที่ต้องขยายสถานีอนามัย ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทุกครั้งที่มีการประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอจะให้พี่ไปพูดเรื่องนี้

นอกจากนี้ นายแพทย์วรวิทย์ยังได้วางโครงการในการทำงานด้านอื่นอีกด้วย คือ การวางแผนครอบครัว เนื่องจากชาวบ้านที่นี่มีลูกกันคนละมาก ๆ และฐานะทางครอบครัวไม่ดีจึงต้องลำบากทั้งพ่อแม่และเด็ก เขาจึงตัดสินใจทำเรื่องนี้ก่อน อันแสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 60 - 61)

> กลับจากโรงพยาบาลคราวนี้ พี่มีโครงการที่จะต้องทำหลายอย่าง พี่คิดว่าลำพังแค่การให้การรักษาคนไข้ที่สถานีอนามัยนั้นยังไม่พอเพียง แต่ควรจะให้บริการทางสาธารณสุขและอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย โครงการที่พี่คิดไว้ในใจนานแล้วก็คือ การวางแผนครอบครัว เมื่อลูกเกิดมาแล้วก็ต้องได้รับความลำบากทั้งพ่อแม่และเด็ก ฐานะของชาวบ้านไม่ค่อยดีอยู่แล้ว มีลูกเพิ่มมาอีก เด็กที่เกิดมาก็ได้รับการเลี้ยงดูอย่างตามบุญตามกรรม ทำให้เกิดปัญหาปากท้องและปัญหาอื่น ๆ ติดตามมาเป็นลูกโซ่ ความจริงเรื่องวางแผนครอบครัวนี้ก็มีสมาคมเข้าไปช่วยแนะนำประชาชนอยู่เหมือนกัน นอกจากให้คำแนะนำแล้วก็แจกห่วงแจกถุงยางไปตามเรื่อง แต่นาน ๆ ครั้งจึงจะมีคนของสมาคมเข้าไปในหมู่บ้านสักที และชาวบ้านก็ไม่ค่อยให้ความเชื่อถือ พี่คิดดูแล้วก็ตัดสินใจทำเรื่องนี้ก่อน

แม้ว่านายแพทย์วรวิทย์จะมีงานในหน้าที่รับผิดชอบอย่างมากแล้วก็ตาม เขาก็มีโครงการที่จะพัฒนาชุมชนซึ่งโครงการนี้นายอำเภอคนก่อนเคยทำแต่เลิกไป เขากับนายอำเภอจึงคิดทำขึ้นใหม่อีกโดยเขาจะเป็นผู้คอยช่วยเหลือ ในขั้นแรกนายแพทย์วรวิทย์จะเป็นผู้ให้ความรู้พื้นฐานก่อนต่อไปก็จะเชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วย ซึ่งโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม จึงนับได้ว่าเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของนายแพทย์วรวิทย์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 67 - 68)

ฉบับนี้พี่จะเล่าถึงการพัฒนาชุมชนตามที่ได้สัญญาเอาไว้ในจดหมายฉบับที่แล้ว ความจริงโครงการพัฒนาชุมชนในอำเภอนี้ได้เคยมีมาครั้งหนึ่งแล้วตั้งแต่สมัยนายอำเภอคนก่อน แล้วเลิกไปด้วยสาเหตุใดไม่แน่ชัด พี่กับพี่วิชัยจึงรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่โดยที่พี่วิชัยเป็นตัวตั้งตัวตี ส่วนพี่เป็นผู้คอยช่วยเหลือ โครงการพัฒนาชุมชนในอำเภอเริ่มด้วยการฝึกผู้นำท้องถิ่น เราขอความร่วมมือไปยังผู้ใหญ่บ้านให้ส่งเด็กหนุ่มสาวที่ฉลาดและมีความตั้งใจที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญขึ้น การฝึกอบรมทำในวันหยุด เรื่องที่อบรมก็มีเรื่องความรู้ทั่วไป เช่น เรื่องสุขลักษณะในหมู่บ้านและครอบครัว การป้องกันโรคติดต่อ ฯลฯ ระยะแรกนี้พี่จะเป็นผู้บรรยายไปก่อน ต่อไปเรามีโครงการที่จะเชิญวิทยากรจากจังหวัดที่มีความรู้ด้านอื่น ๆ มาช่วยอบรมด้วย เช่น อาจจะเชิญวิทยากรจากหน่วยงานเกษตรมาให้คำแนะนำเรื่องการใช้ปุ๋ย หรือการปลูกพืชหมุนเวียน เป็นต้น งานชิ้นนี้เราจะทำแบบค่อยเป็นค่อยไป หลังจากเสร็จการอบรมแต่ละครั้งเราก็ให้พวกเขาได้เสนอความเห็นหรือโครงการที่จะทำในหมู่บ้าน จากนั้นจึงช่วยพิจารณากันอีกทีว่าอันไหนควรทำก่อน ค่าใช้จ่ายในการนี้ก็เบิกเอาจากเงินบริจาคซึ่งยังเหลืออยู่อีกมาก

นอกจากความรับผิดชอบอย่างมากแล้ว นายแพทย์วรวิทย์ยังมีความกตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติอีกด้วยคือ เมื่อเขาเห็นว่าในชนบทผู้คนอยู่กันอย่างลำบาก ตัวเขาเองอยู่ในประเทศนี้ ดังนั้นจึงควรรับใช้สังคมด้วยการออกมาทำงานในชนบท เป็นการตอบแทนอันแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 6 - 8)

... ถ้าจะให้พี่เปรียบเทียบประเทศไทยก็เหมือนเด็กที่โตแต่ตัว ส่วนแข้งขาลีบเพราะเป็นโรคขาดอาหาร ความเจริญและความสะดวกสบายต่าง ๆ มีอยู่แต่ในเมืองหลวง ในชนบทถูกทอดทิ้งนี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่พี่เลือกมาอยู่

อำเภอนี้ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นอำเภอที่กันดารและแห้งแล้ง พี่พูดนี่ไม่ใช่จะอวดว่าพี่เป็นคนมีอุดมคติหรืออะไร แต่พี่คิดว่ามันเป็นหน้าที่ พี่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม นอกจากจะทำหน้าที่เพื่อการยังชีพของตัวเองแล้ว ก็ควรรับใช้สังคมเป็นการตอบแทนบ้าง ...

จริยธรรมอีกด้านหนึ่งที่ปรากฏมากในพฤติกรรมของหมอคือ ความเสียสละ ซึ่งความเสียสละนี้เป็นจริยธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้เป็นแพทย์พึงมี สำหรับความเสียสละของนายแพทย์วรวิทย์นี้มีทั้งทางด้านร่างกาย วาจา สติปัญญา และกำลังทรัพย์

การเสียสละทางด้านร่างกายนั้น นายแพทย์วรวิทย์สละความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เช่นคืนหนึ่งมีคนไข้ท้องแปดเดือนแล้วตกเลือดอาการหนัก ญาติได้พามาหาหมอ แม้ว่าจะเป็นเวลาตีสองแล้ว แต่หมอก็ได้รีบช่วยผ่าตัดเอาเด็กออกมาได้ ให้เลือดและน้ำเกลือจนปลอดภัย และหมอกำลังจะไปนอนก็มีคนไข้อาการหนักเพราะถูกงูกัดมาหาอีก หมอก็ช่วยปฐมพยาบาลและจัดส่งโรงพยาบาลให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 24 - 25)

เมื่อคืนวานขณะที่กำลังนอนหลับอยู่ได้ยินเสียงเรียก พี่ดูนาฬิกาเพิ่งจะเป็นเวลาตีสองเท่านั้นเองเมื่อแง้มประตูออกก็เห็นชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมารออยู่ มีคนเจ็บนอนระทดระทวยอยู่ตรงกลาง ผู้ที่เป็นสามีบอกว่า คนเจ็บท้องได้แปดเดือนแล้ว ก่อนที่จะพามาหาตกเลือดมาก พี่สั่งให้พาคนไข้เข้าอนามัยชีพจรเบามาก เปลือกตาซีด เธอคงจะช็อคไปแล้ว พี่ตรวจดูปรากฏว่ารกผิดปกติ คือแทนที่จะเกาะด้านบนของมดลูก กลับเกาะต่ำใกล้บริเวณปากมดลูก ทำให้เลือดตกมาก ทางเดียวที่จะช่วยชีวิตแม่และเด็กในท้องเอาไว้ได้ก็คือต้องผ่าตัดเอาเด็กและรกออกทางหน้าท้อง

ให้เลือดและน้ำเกลือคนไข้แล้วพี่ก็ลงมือผ่าตัดทันที ครึ่งชั่วโมงก็เรียบร้อย พี่เฝ้าดูอาการของคนไข้อยู่จนเกือบเช้าเห็นว่าไม่มีอันตรายอะไรแล้วก็ขอตัว

ไปนอน ว่าจะหลับสักงีบ ผู้เป็นพ่อเขามาถามชื่อพี่ ว่าจะเอาไปตั้งเป็นชื่อเด็กที่พี่ทำคลอดวันนี้ พี่ยิ้ม ๆ แล้วบอกชื่อแกไป

ยังไม่ทันจะได้นอน ก็มีคนไข้อาการหนักมาอีกรายหนึ่ง รายนี้ถูกงูกัด พี่จัดการกรีดบาดแผลให้กว้างแล้วคัดเลือดเพื่อเอาพิษออกบ้าง ต่อจากนั้นก็ให้ผู้ช่วยเอารถจี๊ปออกไปส่งคนไข้ที่โรงพยาบาล เพราะที่สถานีอนามัยไม่มีเซรุ่ม หลังจากนั้นพี่ก็เข้านอน

พี่นอนได้ชั่วโมงกว่า ๆ ก็ต้องตื่นขึ้นมาทำงาน ทั้ง ๆ ที่ยังง่วงและเพลียอยู่ ...

ในด้านการเสียสละทางวาจา ซึ่งก็คือการช่วยเหลือแนะนำ ในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยพูดเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ นายแพทย์วรวิทย์ก็มีความเสียสละทางด้านนี้ด้วย ดังเช่น การช่วยเหลือสมชายซึ่งเป็นเด็กที่เรียนดีแต่ยากจนให้ได้เรียนต่อ โดยไปปรึกษานายอำเภอเพื่อจะขอทุนเรียนดีจากทางจังหวัด ส่วนเรื่องที่อยู่นั้นเขาก็ช่วยติดต่อเถ้าแก่ร้านขายของแห่งหนึ่งในตัวจังหวัดให้รับสมชายไว้ทำงานโดยแลกกับที่อยู่และอาหาร ส่วนตัวเขาเองจะช่วยค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 48 - 49)

พี่เคยไปหาสมชายที่บ้าน พ่อของสมชายตายไปแล้วตั้งแต่แกอายุได้ 3 ขวบ คงอยู่แต่แม่ สมชายมีพี่ชายสองคน น้องสาวอีกคนหนึ่ง พี่ชายออกมาช่วยแม่ทำนาแล้วทั้งคู่ แม่ของสมชายก็เจ็บออด ๆ แอด ๆ สามวันดีสี่วันไข้ พี่ได้คุยกับครูที่โรงเรียนครูบอกว่าสมชายเป็นเด็กที่เรียนดีมาก สอบได้ที่ 1 ตลอด ถ้าได้เรียนต่อเด็กคนนี้จะไปได้อีกไกล น่าเสียดายที่ต้องออกจากโรงเรียน

พี่เอาเรื่องนี้ไปปรึกษานายอำเภออีกตามเคย นายอำเภอก็ดีใจหายบอกจะไปติดต่อขอทุนเรียนดีจากทางจังหวัดให้ เพื่อสมชายจะได้เรียนต่อทางโรงเรียนประจำจังหวัดตกลงจะรับสมชายเข้าเรียนจนจบชั้น ม.ศ. 5

แต่ค่าใช้จ่ายและค่ากินอยู่ต้องเป็นหน้าที่ของเด็กเอง ตอนที่เอาเรื่องนี้ไปบอกสมชายและแม่ของแก ทั้งคู่ดีใจมากพร่ำขอบคุณพี่อยู่ไม่ขาดปาก

หมดปัญหาไปเปลาะหนึ่ง เรื่องค่าใช้จ่ายของสมชายนั้น พี่ฝากสมชายกับเถ้าแก่เจ้าของร้านของแห่งหนึ่งในตัวจังหวัดให้รับสมชายไว้ทำงานโดยแลกกับที่อยู่และอาหาร ตัวพี่เองก็จะช่วยค่าใช้จ่ายประจำเดือนเล็ก ๆ น้อย ๆ สมชายบอกว่าแกยินดีสู้กับงานหนักเบาทุกอย่างขอแต่ให้ได้เรียนต่อเท่านั้น ...

นอกจากการเสียสละทางด้านวาจาแล้ว นายแพทย์วรวิทย์ก็ยังมีความเสียสละทางด้านสติปัญญาด้วย คือ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญา ดังจะเห็นได้จากการอธิบายเกี่ยวกับการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในคณะแพทย์ศาสตร์ซึ่งน้องสาวได้เขียนถามมา นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงคุณสมบัติของหมอสามประการคือ มือเบาเหมือนผู้หญิง หัวใจราชสีห์และนัยตาเหยี่ยว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 3 - 5)

... เกี่ยวกับการสอบเอนทรานซ์เพื่อเข้าคณะแพทย์ของเล็กในปีนี้ พี่ไม่มีคำแนะนำอะไร เล็กเองก็เป็นเด็กที่เรียนหนังสือเก่งอยู่แล้ว คงจะสอบคัดเลือกเข้าแพทย์ได้สมดังปรารถนา วิชาที่ต้องสอบนั้นก็มี คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และภาษาอังกฤษ คะแนนเต็มวิชาละ 100 คะแนน รวม 500 คะแนน ถ้าเล็กทำได้สัก 300 กว่า ๆ ก็ติดแล้ว มหาวิทยาลัยที่มีคณะแพทย์ก็มี มหิดล จุฬาฯ เชียงใหม่ สงขลา ขอนแก่น ที่เกษตรศาสตร์ก็คูเหมือนจะมี แต่พี่ไม่แน่ใจ เล็กก็เลือกตามลำดับคะแนนสูงต่ำก็แล้วกัน เขาให้เลือกได้ 6 อันดับ อันดับท้าย ๆ เล็กควรเลือกคณะวิชาที่คะแนนต่ำหน่อย กันพลาดเอาไว้ เดี๋ยวจะสอบไม่ติด มีคนเสียใจมากแล้วที่เลือกคณะที่คะแนนสูงเกินไป จึงสอบเข้าไม่ได้ เรื่องกวดวิชานั้นไม่จำเป็นเลย ถ้าเล็กแน่ใจตัวเองขยันหมั่นเพียรสม่ำเสมอวิชาที่เรียนในชั้นก็เพียงพอถมไป ไม่ต้องกวดวิชาให้เปลือง

เงินเปสองทองเปล่า ๆ เรื่องเพศนั้นไม่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญแต่อย่างใดเลย ถึงเล็กจะเป็นผู้หญิงก็เรียนหมอได้ ว่ากันว่าผู้ที่เป็นหมอที่เก่งนั้นต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือมี Women's Hands, Lion's Heart and Eagle's eyes คือ มือที่เบาเหมือนผู้หญิง หัวใจราชสีห์ และนัยน์ตาเหยี่ยว อย่างน้อยเล็กก็ได้เปรียบตรงที่มีมือของผู้หญิงอยู่แล้ว และพี่ก็เชื่อว่าคุณสมบัติอีกสองข้อนั้นน้องพี่มีอยู่ครบบริบูรณ์ อย่างนั้นใช่ไหม พี่จะเอาใจช่วยให้เล็กสอบเข้าเรียนแพทย์ได้สมดังที่ปรารถนา ...

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของนายแพทย์วรวิทย์ก็คือ ความเสียสละทางด้านกำลังทรัพย์ นั่นคือ เขาสละเงินจำนวนหนึ่งเพื่อซื้อหนังสือให้กับโรงเรียนของแต่ละหมู่บ้าน นอกจากนี้เขายังได้เขียนจดหมายไปยังหนังสือพิมพ์แห่งหนึ่งให้ช่วยส่งหนังสือพิมพ์มาตามหมู่บ้านด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 64 - 65)

ระหว่างนี้พี่ได้เริ่มงานใหม่แล้วคือการสร้างห้องสมุดที่เบิกเงินจากธนาคารจำนวนหนึ่ง เพื่อสั่งซื้อหนังสือเรียน...และหนังสือที่มีประโยชน์ต่าง ๆ ให้โรงเรียนของแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านไหนไม่มีโรงเรียนพี่ก็ขอแรงชาวบ้านให้สร้างห้องสมุดไว้เพื่อที่ลูกหลานของเขาจะได้มีที่อ่านหนังสือ พี่คิดว่าหนังสือเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับเด็ก ๆ ที่จะเป็นอนาคตของชาติในภายภาคหน้า เด็ก ๆ ที่นี่ไม่ค่อยจะมีหนังสือให้อ่านกันเลย อย่าว่าแต่หนังสืออ่านเล่นเลย แม้แต่หนังสือเรียนก็ไม่ค่อยจะมีกัน บางทีนักเรียนทั้งชั้นมีหนังสือเรียนอยู่เพียง 3 - 4 เล่มเท่านั้น เมื่อเป็นดังนี้ การเรียนก็ย่อมได้ผลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่น่าแปลกใจเลยว่าบุคคลที่เรียนจบชั้นประถม 4 แล้ว ยังอ่านหนังสือไม่ออก เด็ก ๆ ดีใจกันมากที่จะได้มีหนังสือไว้อ่านกัน นอกจากหนังสือเรียนแล้วพี่ยังเขียนจดหมายไปขอร้องยังหนังสือพิมพ์แห่งหนึ่ง ให้เขาช่วยส่งหนังสือพิมพ์มาตามหมู่บ้านด้วย ทางหนังสือพิมพ์ตอบตกลง นับแต่นี้ไปชาวบ้านก็จะได้รับความรู้และความเป็นไปของโลกภายนอก เพื่อว่าพวกเขาจะได้มีสายตากว้างไกลขึ้นกว่าเดิม

จริยธรรมอีกด้านหนึ่งซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในตัวของนายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการก็คือ ความเมตตากรุณา อันได้แก่ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข และคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ซึ่งผู้ที่เป็นแพทย์หากขาดความเมตตากรุณาเสียแล้วก็จัดว่าเป็นแพทย์ที่ดีไม่ได้ จากจดหมายที่เขียนเล่ามานั้น แสดงให้เห็นถึงความเมตตากรุณาของเขาอย่างชัดเจน ดังเช่น การให้ความอนุเคราะห์แก่หญิงคนหนึ่งซึ่งถูกล่ามโซ่ไว้โดยการส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลประสาทเพราะเขาเห็นว่าพอที่จะรักษาให้หายได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 73 - 74)

> ขณะที่เดินผ่านบ้านหลังหนึ่ง พี่เห็นผู้หญิงคนหนึ่งถูกล่ามโซ่ไว้ในบ้าน พี่ก็ถามผู้ใหญ่ว่าทำไมต้องล่ามโซ่เอาไว้อย่างนั้นด้วย ผู้ใหญ่บ้านบอกว่าที่ต้องล่ามโซ่เอาไว้เพราะผู้หญิงคนนี้เป็นบ้า ชอบอาละวาดทำร้ายผู้คน หรือไม่ก็ทำร้ายตัวเอง พี่เข้าไปตรวจอาการไม่เห็นมีอะไรผิดปกติ ดูแกเข้าใจที่พี่พูดทุกอย่าง ร่างกายแกซูบผอมคงเป็นเพราะขาดอาหาร พี่ขอให้ผู้ใหญ่แก้โซ่ออกเพื่อที่จะนำผู้หญิงคนนี้ส่งโรงพยาบาลเพื่อให้หมอทางโรคประสาทตรวจดูอีกต่อไป เมื่อแก้โซ่ออกแกก็ไม่ได้อาละวาดอะไร ยืนซึมอยู่เฉย ๆ พี่สั่งให้แกไปนั่งในรถ แกก็ทำตามโดยดี
>
> พี่พาแกไปส่งที่โรงพยาบาลประสาท ทางโรงพยาบาลตรวจดูแล้วก็ว่าแกไม่ถึงจิตวิปลาสหรือเป็นบ้า แต่มีอาการทางโรคจิตอยู่บ้าง ถ้าได้รับการบำบัดถูกวิธีก็อาจหายได้ แต่ต้องส่งมาโรงพยาบาลประสาทที่กรุงเทพฯ พี่ฝากให้ทางโรงพยาบาลช่วยเป็นธุระด้วย โดยค่าใช้จ่ายต่าง ๆ พี่จะเป็นผู้ออกในนามของอนามัย พี่เชื่อว่าอีกในไม่ช้าแกจะกลับคืนสู่สังคมได้เช่นเดียวกับคนปกติ

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของนายแพทย์วรวิทย์ก็คือ ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่น ช่วยปลอบใจน้องสาวเมื่อเธอพลาดหวังในความรักโดยแนะนำให้ทำใจให้เข้มแข็ง แล้วเริ่มต้นทำตัวให้มีคุณค่า ลืมเรื่องทั้งหมดเสีย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 83 - 84)

ความทุกข์ของเล็กนั้นก็เนื่องมาจากการที่ "เขา" ของเล็กกลับกลายเป็นอื่น พี่เองยังไม่เคยมีความรักทำนองนี้ แต่พี่ก็คิดว่าพอจะเข้าใจความรู้สึกของเล็กได้ เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นกับใครก็ย่อมเจ็บปวดซอกช้ำเป็นธรรมดา เวลาเท่านั้นที่จะรักษาแผลนี้ได้ แต่การที่เล็กทำร้ายตัวเองด้วยการเผ้าแต่คิดถึงเขา วัน ๆ ได้แต่ร้องไห้ เรียนหนังสือไม่รู้เรื่องอย่างที่เล็กเขียนเล่ามาในจดหมายนั้น ไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้นมาเลย นอกจากเล็กจะทำให้ตัวเองเป็นทุกข์แล้ว เล็กยังทำให้คนอื่น เช่น คุณพ่อคุณแม่พลอยเป็นทุกข์ไปกับเล็กด้วย ไหน ๆ เล็กก็สูญเสียเขาไปแล้ว มาตั้งต้นกันใหม่ไม่ดีกว่าหรือ เมื่อเขาเห็นเราไม่มีคุณค่า เราก็ต้องพิสูจน์ตัวเองว่าเรามีคุณค่า เราต้องเข้มแข็ง เล็กของพี่ไม่ใช่คนอ่อนแอนี่นา ลืมเรื่องทั้งหมดเสียเถิด นึกเสียว่าฝันร้ายไปชั่วครั้งชั่วคราว สิ่งที่ผ่านมานั้นให้ถือเป็นบทเรียน ในชั่วชีวิตของเล็กยังจะต้องเผชิญกับอะไรอีกหลายอย่างนัก ถ้าเล็กไม่เข้มแข็งก็จะยืนอยู่ไม่ได้

นอกจากมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์แล้ว นายแพทย์วรวิทย์ยังมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์อีกด้วย ดังเช่นเมื่อตอนที่เขาออกไปเยี่ยมคนไข้ที่หมู่บ้านหนองปิ่ม มีสุนัขตัวหนึ่ง อายุ 2 เดือนเดินตามเขามาจากหมู่บ้าน เขาจึงนำมาเลี้ยงไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 91)

พูดเรื่องหนัก ๆ มามากแล้ว มาคุยเรื่องสนุกสนุกกันบ้างดีกว่า ตอนนี้พี่มีเพื่อนใหม่แล้วละ รู้จักกันอาทิตย์ที่แล้วตอนพี่ไปเยี่ยมคนไข้ที่หมู่บ้านหนองปิ่ม เพื่อนใหม่ของพี่คนนี้ไม่ใช่คนหรอก เป็นหมาอายุ 2 เดือนเท่านั้น มันตามพี่มาจากหมู่บ้านนั่งอยู่ข้างหลังรถ มันมองพี่ตาแป๋วเลย พี่เลยเอามันมาเลี้ยงไว้ที่บ้าน ตั้งชื่อมันว่าไอ้ปุย ไอ้ปุยเป็นหมาที่น่ารักมาก ขนสีน้ำตาล ตัวอ้วนกลมเลย ที่เดียว ท่าทางจะฉลาดเสียด้วย สอนให้ทำอะไรเดี๋ยวเดียวก็ทำได้ แถมช่างประจบเสียด้วยซอบมาเคล้าแข้งเคล้าขาเหมือนลูกแมว ใครเห็นใครก็

ชอบ พวกเด็ก ๆ ที่อำเภอชอบมาเล่นกับมันบ่อย ๆ เสียอย่างเดียวที่เป็นตัวเมีย อีกหน่อยคงออกลูกให้พี่เลี้ยงอีกจมไปเลย

อีกอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเมตตากรุณาของนายแพทย์วรวิทย์ก็คือ ความต้องการที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ซึ่งสิ่งนี้เขาคิดมาตั้งแต่เด็ก เขาอยากเป็นหมอเพื่อที่จะรักษาคนไข้ ได้แบ่งเบาความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเขาไม่เคยเปลี่ยนความคิดเลย อันแสดงถึงการมีความเมตตากรุณาของเขาซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 94 - 95)

เมื่อเรายังเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ นั้นมักถูกถามอยู่เสมอว่า โตขึ้นจะเป็นอะไร พี่จำได้ว่าคำตอบแรกของพี่ก็คือ อยากจะเป็นหมอ พี่ก็นึกไม่ออกเหมือนกันว่าทำไมถึงได้ตอบไปอย่างนั้น แต่นับตั้งแต่นั้น พี่ก็ไม่เคยเปลี่ยนความคิด หรือคิดจะเป็นอย่างอื่นเลย พี่อยากเป็นหมอ อยากรักษาโรค อยากแบ่งเบาความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พี่ได้รับการอบรมมาให้ทำในสิ่งเหล่านี้ มันเป็นหน้าที่ของหมอ พี่ต้องพยายามทำหน้าที่ของหมอ พี่ต้องพยายามทำหน้าที่ของพี่ให้ดีที่สุด

จะเห็นได้ว่า หมอ หรือนายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ มีจริยธรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละและความเมตตากรุณา

2. <u>นายอำเภอวิชัย</u>

นายอำเภอวิชัยเป็นนายอำเภอประจำอยู่อำเภอที่หมอออกไปปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากอำเภอนี้เป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ดังนั้น จึงมีหลายสิ่งหลายอย่างที่นายอำเภอจะต้องพัฒนาให้ประชาชนอยู่ดีกินดีเช่นเดียวกับอำเภออื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหมอนั้น นายอำเภอได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นถึงจริยธรรมของนายอำเภอคือ ความเสียสละและความรับผิดชอบ

ในด้านความรับผิดชอบจะเห็นได้จากจดหมายของหมอที่เล่าถึงโครงการพัฒนาชุมชนในอำเภอซึ่งเคยมีมาครั้งหนึ่งแล้วสมัยนายอำเภอคนเก่า แต่ก็เลิกไปด้วยสาเหตุไม่แน่ชัด นายอำเภอวิชัยกับนายแพทย์วรวิทย์จึงร่วมกันรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาอีก โดยเริ่มจากการฝึกผู้นำท้องถิ่นก่อน ซึ่งผลของโครงการนี้ก็เริ่มมีบ้างแล้วคือ ชาวบ้านได้เริ่มตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 67 - 69)

... ความจริงโครงการพัฒนาชุมชนในอำเภอนี้ได้เคยมีมาครั้งหนึ่งแล้ว ตั้งแต่สมัยนายอำเภอคนก่อน แล้วเลิกไปด้วยสาเหตุใดไม่แน่ชัด พี่กับพี่วิชัยจึงรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่โดยที่พี่วิชัยเป็นตัวตั้งตัวดี ส่วนพี่เป็นผู้คอยช่วยเหลือ โครงการพัฒนาชุมชนในอำเภอเริ่มด้วยการฝึกผู้นำท้องถิ่น เราขอความร่วมมือไปยังผู้ใหญ่บ้านให้ส่งเด็กหนุ่มสาวที่ฉลาด และมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญขึ้น การฝึกอบรมทำในวันหยุดเรื่องที่อบรมก็มีความรู้ทั่วไป เช่น เรื่องสุขลักษณะในหมู่บ้านและครอบครัว การป้องกันโรคติดต่อ ฯลฯ ระยะแรกนี้พี่จะเป็นผู้บรรยายไปก่อน ต่อไปเรามีโครงการที่จะเชิญวิทยากรจากจังหวัดที่มีความรู้ด้านอื่น ๆ มาช่วยอบรมด้วย เช่น อาจจะเชิญวิทยากรจากหน่วยงานเกษตรมาให้คำแนะนำเรื่องการใช้ปุ๋ยหรือการปลูกฟืชหมุนเวียน เป็นต้น งานชิ้นนี้เราจะทำแบบค่อยเป็นค่อยไป หลังจากเสร็จการอบรมแต่ละครั้ง เราก็จะให้พวกเขาได้เสนอความเห็นหรือโครงงานที่จะทำในหมู่บ้าน จากนั้นจึงช่วยกันพิจารณาอีกทีว่า อันไหนควรจะทำก่อน ค่าใช้จ่ายในการนี้เบิกเอาจากเงินบริจาคซึ่งยังเหลืออยู่อีกมาก

ผลของโครงการนี้เริ่มมีให้เห็นบ้างแล้ว จากการฝึกอบรมผู้นำทำให้ชาวบ้านตื่นตัวกันมากขึ้น และมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตน ตอนนี้หลายหมู่บ้านเริ่มขุดบ่อน้ำและสร้างส้วมซึมใช้แล้ว โดยมีสมาชิกจากโครงงานฝึกผู้นำเป็นผู้ริเริ่มเมื่ออาทิตย์ที่แล้วมานี้ กลุ่มเยาวชนอาสาสมัคร

จากหมู่บ้านต่างๆ ก็ช่วยกันออกไปบูรณะถนนหนทาง สิ่งเหล่านี้เป็นนิมิตหมายที่ดีของกรพัฒนา แม้ว่าสิ่งที่ได้ทำลงไปนั้นจะเป็นเพียงส่วนเล็กน้อย แต่อย่างน้อยเราก็ได้เริ่มต้นทำอะไรกันลงไปบ้างแล้วดีกว่าจะอยู่เฉยๆ รอรับความช่วยเหลือซึ่งก็ไม่แน่ว่าจะมาถึงมือประชาชนเมื่อไร และกว่าจะมาถึงก็อาจจะสายเกินไปแล้ว

... ส่วนในด้านความเสียสละนั้น นายอำเภอวิชัยเป็นผู้มีความเสียสละทางด้านวาจา คือเมื่อหมอนำปัญหาเรื่องการขาดแคลนยาไปปรึกษา นายอำเภอก็รับปากว่าจะช่วย โดยจะทำเรื่องขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิแห่งหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 17)

> พี่เอาปัญหาเรื่องขาดแคลนยาและเงินไปปรึกษากับนายอำเภอที่นี่เป็นรุ่นพี่ของพี่จบจากที่เดียวกันชื่อวิชัย พี่วิชัยรับปากจะช่วยเหลือ พอดีมูลนิธิแห่งหนึ่งของฝรั่งเขาส่งคนมาดูการสาธารณสุขและการแพทย์ภายในเขตจังหวัดนี้ พี่วิชัยบอกว่าจะลองทำเรื่องขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิแห่งนี้ โดยผ่านผู้ใหญ่ในจังหวัด พี่ไม่มีหวังมากนัก แต่อย่างน้อยก็ยังดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเสียเลย

เมื่อนายอำเภอทำเรื่องขอความช่วยเหลือไปยังมูลนิธิก็ส่งคนมาดูการทำงานของหมอ และในไม่ช้ามูลนิธิก็ตกลงให้ความช่วยเหลือ โดยมอบให้เป็นยา เครื่องเวชภัณฑ์ และเงิน สิ่งนี้แสดงถึงความเสียสละของนายอำเภอ คือช่วยเจรจาจนสำเร็จประโยชน์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 19 – 21)

> ...เล็กจำได้ไหมที่พี่บอกไปในจดหมายฉบับที่แล้วว่า นายอำเภอทำเรื่องไปทางมูลนิธิการกุศลแห่งหนึ่ง เมื่อ 10 วันที่แล้วมีฝรั่งคนหนึ่งชื่อไทเออร์มาหาพี่ แนะนำตัวว่ามาจากมูลนิธิ บอกว่าจะมาขออยู่ฉับพี่สักอาทิตย์เพื่อดูการทำงาน พี่ก็เล่าปัญหาให้แกฟัง ความจริงปัญหานี้ก็เหมือนกันทุกแห่ง

ตามชนบท คือความขาดแคลน ขาดแคลนเงิน ขาดแคลนยา ขาดแคลนเวชภัณฑ์ ฯลฯ แต่อำเภอที่พี่มาอยู่นี้เป็นอำเภอใหญ่ มีคนอยู่มากและค่อนข้างจะทุรกันดารกว่าแห่งอื่น ๆ แกมาอยู่ครบอาทิตย์ก็กลับไป ระหว่างนั้นแกจะเฝ้าดูการทำงานของพี่อย่างใกล้ชิด บางครั้งแกก็อาสาเป็นลูกมือให้ เวลาว่างแกก็ออกไปพูดคุยกับชาวบ้าน วันที่แกกลับไปก็สัญญาว่าจะหาทางช่วยเหลือ พี่ก็ไม่ได้คิดอะไรมากนัก คิดว่าแกก็มาดู ๆ เป็นพิธีไปอย่างนั้นเอง

พอเช้าวันจันทร์ นายอำเภอแวะมาหาพี่ บอกข่าวดีว่า ทางมูลนิธิตกลงจะให้ความช่วยเหลือสถานีอนามัยแห่งนี้ ส่วนหนึ่งจะมอบให้เป็นยาและเครื่องเวชภัณฑ์ ซึ่งจะมาถึงในราวอาทิตย์หน้า อีกส่วนหนึ่งจะให้เป็นเงินสด ประมาณ 50,000 บาท เงินสดนี้จะจ่ายเป็นงวด ๆ ไว้เป็นทุนสำรองและใช้ในกิจการของสถานีอนามัย พี่ดีใจจนบอกไม่ถูก ...

จะเห็นได้ว่า นายอำเภอวิชัยมีจริยธรรมดังนี้ คือ ความรับผิดชอบและความเสียสละ

3. <u>นักศึกษา</u>

นักศึกษานี้ คือนักศึกษากลุ่มหนึ่งที่ได้มาออกค่ายในระหว่างปิดภาคเรียน ซึ่งนับได้ว่าพวกเขามีความเสียสละ คือสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวมในการพัฒนาหมู่บ้านในชนบทห่างไกล โดยการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน ให้ชาวบ้านได้รู้จักช่วยตัวเองและนำความรู้นั้นไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พวกเขาได้มาตั้งค่ายที่หมู่บ้านหนองปิ่ม ช่วยสร้างโรงเรียน ส้วมซึม โต๊ะ เก้าอี้ สนามเด็กเล่น และเสาธง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 36 - 37)

พวกชาวค่ายตั้งค่ายอยู่บริเวณหนองน้ำข้างหมู่บ้าน เป็นเต็นท์ใหญ่ ทุกอาทิตย์จะแวะไปเยี่ยมเยือนมีอะไรขาดเหลือจะได้ช่วยเหลือตามประสารุ่นพี่ที่ดี ชาวค่ายเข้ากับชาวบ้านได้ดีมาก ตอนกลางวันทำงานร่วมกัน ตอนกลางคืนก็สนุก

ด้วยกัน มีการร้องเพลง รำวงกับชาวบ้าน ความที่เข้าใจกันได้ดีทำให้งานเดินไปเร็วมาก ไม้ที่ใช้สร้างโรงเรียนนั้นตัดจากป่าข้าง ๆ นั่นเอง ....

.....

นอกจากสร้างโรงเรียนแล้ว พวกชาวค่ายยังสร้างส้วมซึมขึ้นในหมู่บ้านอีก 4 ห้อง โต๊ะ เก้าอี้ สนามเด็กเล่น และเสาธง ...

พอสร้างโรงเรียนบ้านหนองปิ่มเสร็จ พวกชาวค่ายก็ย้ายค่ายมาตั้งที่บ้านห้วยต่อ พวกเขาช่วยกันซ่อมแซมโรงเรียนที่เก่าและผุพังมากแล้ว นอกจากนี้ยังช่วยสอนหนังสือแก่เด็ก ๆ และแนะนำชาวบ้านเกี่ยวกับการรักษาสุขลักษณะและสุขภาพอนามัยอย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งแสดงถึงความเสียสละของพวกเขาดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 39)

พอโรงเรียนบ้านหนองปิ่มเสร็จ พวกชาวค่ายก็ย้ายค่ายมาที่บ้านหนองห้วยต่อ เพื่อช่วยซ่อมแซมโรงเรียนซึ่งเก่าแก่และผุพังมาก นอกจากจะช่วยซ่อมโรงเรียนแล้ว พวกชาวค่ายยังช่วยสอนหนังสือเด็ก ๆ และช่วยแนะนำชาวบ้านเกี่ยวกับการรักษาสุขลักษณะและสุขภาพอนามัยอย่างง่าย ๆ พวกชาวบ้านและเด็ก ๆ รักใคร่ชาวค่ายมาก คนเก่าคนแก่เรียกชาวค่ายทุกคนว่าลูก ชาวค่ายจึงมีพ่อแม่กันคนละหลาย ๆ คน และชาวบ้านก็ได้ลูก ๆ เพิ่มอีกหลายคน

จะเห็นได้ว่า นักศึกษาเหล่านี้มีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

4. <u>ประชาชน</u>

ประชาชนในอำเภอที่หมอไปปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้นได้แสดงถึงจริยธรรมอย่างชัดเจนในด้านความเสียสละและความสามัคคี

ในด้านความเสียสละนั้น คือการร่วมกันบริจาคเงินเพื่อใช้ในโครงการสาธารณสุขของอำเภอ เมื่อหมอได้นำโครงการสาธารณสุขไปชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบ

และขอรับบริจาค พวกเขาก็บริจาคให้ด้วยความเต็มใจ และมีคหบดีคนหนึ่งบริจาคให้ถึงสองแสนบาท รวมยอดเงินได้ทั้งสิ้นสามแสนสองหมื่นบาท นับเป็นจำนวนมากพอที่จะทำอะไรได้หลายอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 52 - 53)

> พี่มีข่าวดีจะบอก เล็กจำได้ไหมที่พี่เขียนเล่ามาให้ฟังว่า พี่มีโครงการอะไรต่างๆ ที่จะต้องทำมากมาย แต่ขาดแคลนเงิน นายอำเภอเสนอเรื่องขึ้นไปนานจนพี่เกือบลืมแล้ว มาเมื่อสามอาทิตย์ที่แล้วท่านผู้ว่าก็เรียกพี่ไปพบ ถามถึงเรื่องโครงการต่าง ๆ ที่พี่จะทำ พี่ก็เล่าให้ฟัง ท่านสนใจมากและตกปากรับคำอย่างเข้มแข็งว่าจะช่วยเหลือ โดยขั้นแรกนี้จะแบ่งงบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาให้พี่ส่วนหนึ่ง และจะเปิดรับบริจาคจากประชาชนในจังหวัดด้วย ที่พี่คาดไม่ถึงก็คือ การรับบริจาคครั้งนี้ได้เงินมากมายจนพี่คิดไม่ถึง คหบดีคนหนึ่งของจังหวัดบริจาคให้ถึงสองแสนบาท ยอดเงินบริจาคทั้งสิ้นได้ถึงสามแสนสองหมื่นบาท เงินจำนวนนี้พี่สามารถทำอะไรได้มากกว่าที่เคยคิดฝันเอาไว้เสียอีก พี่ปลื้มใจจนบอกไม่ถูก

ส่วนด้านความสามัคคีของประชาชนนั้นจะเห็นได้จากการร่วมมือร่วมแรงกันเกี่ยวข้าว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 65)

> ขณะนี้ทั่วทั้งท้องนากำลังสว่างไสวไปด้วยสีทองของต้นข้าวที่มีรวงข้าวสุกงอม ชาวนาเริ่มเก็บเกี่ยวกันบ้างแล้ว ปีนี้รู้สึกว่าข้าวจะได้ผลดีตอนย่ำค่าที่มีเวลาว่างออกไปเดินเล่นเห็นชาวบ้านเขานวดข้าวกันและร้องเพลงอย่างมีความสุข พี่ก็พลอยมีความสุขไปด้วย อยากให้เล็กมาเห็นภาพนี้ด้วยเหลือเกิน การเกี่ยวข้าวหรือนวดข้าวนี้ ชาวบ้านจะมารวมกันช่วยกันทำ เรียกว่าการลงแขกหรือการขอแรง วันนั้นไปช่วยบ้านโน้น วันโน้นก็มาช่วยบ้านนี้บ้าง อันแสดงถึงความสมัครสมานฉันท์สามัคคี ...

ความสามัคคีอีกอย่างหนึ่งของประชาชนก็คือ การร่วมมือร่วมแรงกันนักศึกษาในการสร้างโรงเรียน กลางวันทำงานร่วมกัน กลางคืนก็สนุกด้วยกัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 36)

> พวกชาวค่ายตั้งค่ายอยู่บริเวณหนองน้ำข้างหมู่บ้านเป็นเต็นท์ใหญ่ ทุกอาทิตย์จะแวะไปเยี่ยมเยือนมีอะไรขาดเหลือจะได้ช่วยเหลือตามประสารุ่นพี่ที่ดี ชาวค่ายเข้ากับชาวบ้านได้ดีมาก ตอนกลางวันทำงานร่วมกัน ตอนกลางคืนก็สนุกด้วยกัน มีการร้องเพลง รำวงกับชาวบ้าน ความที่เข้ากันได้ดี ทำให้งานเดินไปเร็วมาก....
>
> จะเห็นได้ว่าประชาชนเหล่านี้มีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความสามัคคี

5. พยาบาล

พยาบาลที่หมอกล่าวถึงในจดหมายนั้นมีอยู่ตอนเดียวคือ กล่าวถึงการขยาย สถานีอนามัย และประกาศรับสมัครพยาบาล ปรากฏว่ามีพยาบาลคนหนึ่ง บ้านอยู่กรุงเทพฯ แต่เต็มใจสละความสุขส่วนตัวออกมาทำงานในชนบท อันแสดงถึงความเสียสละของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ, 2521 : 56)

> ...หลังจากที่พี่ประกาศสมัครไป ปรากฏว่ามีพยาบาลมาสมัคร 3 คน พี่รับไว้ทั้งหมด เป็นพยาบาลเก่าเคยทำงานมา 2 ปีแล้วคนหนึ่ง อีกสองคนเพิ่งสำเร็จออกมาใหม่ แต่ทั้งสามคนมีความตั้งใจที่จะทำงานอย่างเต็มที่ คนหนึ่งนั้นมีบ้านอยู่ในกรุงเทพฯ แต่เต็มใจที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวออกมาทำงานในที่ทุรกันดารและลำบาก พี่หวังจะให้มีพยาบาลเช่นนี้อีกมากๆ และพี่เชื่อว่าอีกไม่นานคงได้เห็น
>
> จะเห็นได้ว่า พยาบาลมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

จากเรื่องเกิดเป็นหมอนี้ สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี และความเมตตากรุณา"

จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือความรับผิดชอบ

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ หมอ นายอำเภอวิชัย นักศึกษา ประชาชนและพยาบาล ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้นจะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 2 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง <u>เกิดเป็นหมอ</u>

จริยธรรม	หมอ	นายอำเภอวิชัย	นักศึกษา	ประชาชน	พยาบาล	รวม
ความรับผิดชอบ	8	1	-	-	-	10
ความซื่อสัตย์	-	-	-	-	-	-
ความมีเหตุผล	-	-	-	-	-	-
ความกตัญญูกตเวที	1	-	-	-	-	1
การรักษาระเบียบวินัย	-	-	-	-	-	-
ความเสียสละ	8	2	2	2	1	16
ความสามัคคี	-	-	-	1	-	1
การประหยัด	-	-	-	-	-	-
ความยุติธรรม	-	-	-	-	-	-
ความอุตสาหะ	-	-	-	-	-	-
ความเมตตากรุณา	5	-	-	-	-	5
รวม	24	3	2	3	1	33

เรื่องที่ 2 : ข้างหลังภาพ

ข้างหลังภาพเป็นเรื่องของชายหนุ่มที่หลงไหลในสตรีสูงศักดิ์ซึ่งมีอายุมากกว่าตน แต่ความรักของเขามิได้ยืนยงเช่นสตรีสูงศักดิ์นั้น เรื่องจึงจบลงด้วยความเศร้าคือ สตรีนั้นตายไปพร้อมกับความรักที่มั่นคง ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งเสนออารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อกันของชายหนุ่มและหญิงสาว ดังนั้น เมื่อมองในแง่จริยธรรมจึงไม่ปรากฏเด่นชัดนัก จริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องนี้มีดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผลและความเสียสละ" ส่วนตัวละครที่แสดงจริยธรรมเหล่านี้คือ นพพรและหม่อมราชวงศ์หญิงกีรติ ซึ่งจะขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. นพพร

นพพรเป็นชายหนุ่มอายุ 23 ปี เขาไปศึกษาวิชาแพทย์ที่ญี่ปุ่น ขณะที่เขาอยู่ที่ญี่ปุ่นนั้น เขาได้พบกับหม่อมราชวงศ์หญิงกีรติซึ่งไปอยู่นี่มูนกับเจ้าคุณอธิการบดีผู้เป็นสามี เนื่องจากคุณหญิงกีรติเป็นสตรีที่งามพร้อมทั้งรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาทประกอบกับความใกล้ชิด จึงทำให้นพพรหลงไหลคุณหญิงมาก และตัวคุณหญิงเองก็มีจิตใจให้กับนพพรเช่นกัน เมื่อคนทั้งสองต้องห่างกัน นานวันเข้านพพรก็ลืมความรักครั้งนั้นจนสิ้น

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่านพพรมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบและความเสียสละ

ในด้านความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่านพพรรู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่ของตนอย่างดี ดังจะเห็นได้จากที่เขาเล่าถึงการมาศึกษาเล่าเรียนและความตั้งใจในอนาคตของเขาว่าเขามาเรียนที่ญี่ปุ่นเพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เจริญ เมื่อเรียนจบก็จะหางานหาประสบการณ์สักระยะหนึ่งแล้ว เขาก็จะกลับไปทำงานในเมืองไทยเพื่อความเจริญของประเทศอันแสดงถึงความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ดูหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 31 - 32)

"ผมไม่ใช่คนใจแข็งเลย แต่ว่าผมจำเป็นต้องสนใจในการเล่าเรียนมาก นอกจากนั้น ผมขอบอกตามตรงว่า ในเวลานี้ผมเพลิดเพลินไปในการรับใช้สอย ทำประโยชน์ให้แก่คุณหญิง" อะไรไม่ทราบมาดลใจให้ข้าพเจ้าต้องระบายความในใจออกไปบ้าง

"เธอนี่หัดพูดเพราะใหญ่เสียแล้ว"

ข้าพเจ้ามองไปทางอื่น และเธอพูดต่อไป "เธอจะต้องอยู่เล่าเรียนอีกกี่ปี"

"ประมาณ 5 ปี เพราะว่าเมื่อเสร็จจากการเล่าเรียนแล้ว ผมตั้งใจจะหางานทำที่นี่สักชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อหาความชำนิชำนาญ"

"นานมากและในที่สุดเธออาจจะกลายเป็นญี่ปุ่นไปเลย แต่งงานกับสตรีญี่ปุ่นที่เธอเลื่อมใสมากและตั้งรกรากอยู่ที่นี่"

"โอเป็นไปไม่ได้" ข้าพเจ้ารีบค้านทันที ผมเลื่อมใสในความเจริญก้าวหน้าของญี่ปุ่น และเลื่อมใสในสตรีญี่ปุ่นก็จริง แต่เหตุนั้นไม่ทำให้ผมกลายเป็นคนญี่ปุ่นไปได้ ผมไม่ลืมแม้สักขณะหนึ่งว่าผมเป็นคนไทย เป็นหน่วยหนึ่งของชาติไทย ที่ยังล้าหลังชาติอื่นเขามาก การที่ออกมาเรียนก็เพื่อแสวงหาความก้าวหน้าให้แก่เมืองไทย จุดหมายปลายทางของผมอยู่ที่เมืองไทย รวมทั้งการแต่งงานด้วย"

นอกจากนั้นพพรยังยอมรับผลการกระทำของตน อันเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่ง เช่น เมื่อตอนที่คุณหญิงกีรติไปเที่ยวญี่ปุ่นและนพพรเป็นผู้พาเที่ยว ครั้งหนึ่งนพพรได้แสดงความรักต่อคุณหญิงและต่อมาอีกหลายปี เมื่อเขากลับมาเมืองไทยและได้ไปเยี่ยมคุณหญิงกีรติอีกครั้ง เขาบอกคุณหญิงถึงเรื่องที่เขาจะแต่งงาน คุณหญิงก็แสดงความยินดีด้วยที่เขาจะได้แต่งงานกับสตรีที่เขารัก นพพรปฏิเสธว่าเขาไม่ได้รัก และเมื่อคุณหญิงถามถึงความรักเขาก็ยอมรับว่าเขาเคยรักคุณหญิง และได้ยอมรับผิดว่าเขาไม่ควรรักคุณหญิงเช่นชู้สาวแต่ควรรักและนับถือดุจพี่สาว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 126 - 127)

"ถ้ามีความรักต่อกันก่อนแต่งงานก็คงจะเป็นการดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผมเห็นว่า ความรักเป็นเรื่องยุ่งยากเหลือทน และเต็มไปด้วยทุกข์ทรมาน"

"อะไรทำให้เธอมองเห็นความรักไปในแง่นั้น"

"เพราะว่าครั้งหนึ่งผมเคยรัก"

"โปรดเล่าเรื่องของเธอไปให้ตลอด" ความแจ่มใสปรากฏขึ้นในแววตาของหม่อมราชวงศ์กีรติ

"คุณหญิงทราบเรื่องนั้นละเอียดลออดีอยู่แล้ว เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อคุณหญิงไปญี่ปุ่น และกระทั่งได้จากผมมา ความรักให้ความชุ่มชื่นในเบื้องต้น แต่จบลงด้วยทุกข์ทรมานอย่างแสนร้ายกาจ ผมได้คิดในตอนหลังว่า ผมได้ปล่อยตัวให้เพลิดเพริดไปอย่างไม่สมควรยิ่ง ผมควรจะรักและนับถือคุณหญิงดุจพี่สาวของผม ผมรู้ตัวดีว่าผมได้ทำผิดไปมากในระหว่างนั้น ตั้งแต่นั้นมาผมได้พยายามลืมเหตุการณ์ครั้งนั้นอย่างเด็ดขาด และก็ในครั้งนั้นเหมือนกันที่ผมได้เรียนรู้ด้วยตัวของผมเองว่า ความรักที่ร้อนเป็นไฟเช่นนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ทรมานเพียงใด ผมเชื่อว่าผมจะไม่มีความรักเช่นนั้นอีกแล้ว"

หม่อมราชวงศ์กีรติมองอย่างเหมอ ๆ ไปข้างหน้าไม่ได้โต้ตอบว่ากระไร

"ผมไม่คิดจะพูดเรื่องนี้กับคุณหญิงอีกเลย" ข้าพเจ้ากล่าวต่อไป "มันทำให้ผมละอายและชังตัวเอง"

ในด้านความเสียสละนั้น นพพรเป็นผู้มีความเสียสละคือ ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ เช่น เมื่อเจ้าคุณอธิการบดีซึ่งเป็นเพื่อนกับพ่อของเขาได้เขียนจดหมายมาให้เขาช่วยจัดแจงบ้านพักและความสะดวกต่าง ๆ ไว้ให้เพื่อความสำราญใจของภรรยาคนใหม่ของเจ้าคุณ นพพรจึงได้ช่วยจัดการเช่าบ้านหลังหนึ่งซึ่งอยู่นอกเมืองไว้ให้ และได้ว่าจ้างสาวใช้คนหนึ่งสำหรับดูแลบ้านตามแบบญี่ปุ่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาย สายประดิษฐ์ 2522 : 4 - 7)

เจ้าคุณอธิการบดีได้เขียนมาถึงข้าพเจ้าว่า ท่านจะออกมาประเทศญี่ปุ่น พร้อมด้วยภรรยาใหม่ของท่าน หม่อมราชวงศ์กีรติ ขอให้ข้าพเจ้าช่วยจัดแจงบ้านพักไว้ให้ รวมทั้งความสะดวกต่าง ๆ ตามที่ผู้ซึ่งออกมาอยู่ต่างประเทศต้องการ ท่านตั้งใจว่าจะพักอยู่ที่โตเกียวสักสองเดือน

.....

ท่านเจ้าคุณอธิการบดีเขียนมาในจดหมายว่า ท่านไม่มีความประสงค์จะพักอยู่ที่โฮเต็ล ไม่ว่าจะเป็นโฮเต็ลที่หรูเพียงใด เช่นอิมพีเรียลโฮเต็ล เป็นต้นนั้น ท่านเบื่อที่จะต้องไปใช้เวลาว่างปะปนกับคนแปลกหน้าทั้งหลาย

.....

ท่านต้องการจะเช่าบ้านอยู่สักหลังหนึ่ง ซึ่งท่านอาจจะใช้ชีวิตของท่านอย่างอิสระเต็มที่ และท่านไม่สนใจว่า ในการอยู่โดยทำนองนี้จะสิ้นเปลืองเงินไปสักเท่าใด

ในข้อหลังนี้ ข้าพเจ้าทราบดี เพราะว่าท่านเจ้าคุณได้ชื่อว่าเป็นเศรษฐีย่อย ๆ คนหนึ่งในเมืองไทย ทั้งเป็นคนใจคอกว้างขวาง โอบอ้อมอารี ข้าพเจ้าได้จัดการว่าเช่าบ้านให้หลังหนึ่ง ที่ตำบลโอยามาชิตัง เป็นตำบลที่อยู่นอกเมืองออกไป และอยู่ไม่ไกลจากทางรถไฟ การเดินทางเข้าไปในเมืองจะได้รับความสะดวกสบายทุกประการ บ้านที่ว่าเช่าไว้นั้นเป็นบ้านที่ไม่ใหญ่โตนัก แต่ว่าเป็นบ้านที่สวยงามน่าเอ็นดูหลังหนึ่งในตำบลนั้น .....

ข้าพเจ้าได้ว่าจ้างสาวใช้รูปร่างหน้าตาน่าเอ็นดูไว้คนหนึ่ง สำหรับดูแลบ้านช่องให้เป็นไปตามทำนองความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่น ..... ข้าพเจ้าต้องจ้างสาวใช้คนนี้ด้วยอัตราที่แพงกว่าปกติธรรมดา แต่ส่วนที่แพงขึ้นมิใช่เป็นส่วนที่จะต้องเพิ่มให้แก่ความน่าเอ็นดูของหล่อน แต่ว่าข้าพเจ้าจำเป็นต้องเลือกหาผู้หญิงญี่ปุ่นที่พูดภาษาอังกฤษได้บ้างพอสมควร เพราะมิฉะนั้นแล้วท่านทั้งสอง - เจ้าคุณอธิการบดีกับภรรยาของท่าน - ก็จะได้รับความขลุกขลักมาก

และเมื่อท่านเจ้าคุณอธิการบดีและภรรยามาถึงญี่ปุ่นแล้ว นพพรก็อยู่คลุกคลี คอยพาไปเที่ยวไปงานเลี้ยงด้วยอยู่เสมอเพราะนพพรสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้ หากเขาไม่อยู่ด้วย การไปไหนมาไหนของเจ้าคุณและภรรยาก็จะต้องลำบากมาก สิ่งนี้แสดงถึงความเสียสละของนพพร ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 12)

> ในสัปดาห์แรก ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาคลุกคลีอยู่กับท่านทั้งสองแทบตลอดสัปดาห์ มี 2 - 3 ครั้งเท่านั้นที่ข้าพเจ้าไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน หรืออาหารเย็นร่วมกับท่านทั้งสอง ในตอนแรก ๆ ที่มาถึง ท่านเจ้าคุณต้องไปพบปะกับมิตรบางคนของท่าน ทั้งคนญี่ปุ่นและคนไทย มีท่านอัครราชทูตเป็นต้น และนอกจากนั้น ท่านอยากจะดูความเป็นไปของบ้านเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ตามธรรมดาของคนที่แรกมาถึงต่างประเทศ ข้าพเจ้าต้องประจำหน้าที่เป็นผู้นำทางของท่าน เพราะว่าถ้าปราศจากผู้นำทางที่พูดภาษาญี่ปุ่นได้แล้ว การไปไหนมาไหนของท่านจะได้รับความลำบากมาก ในระหว่างสัปดาห์แรกนั้น ท่านได้ไปงานเลี้ยงต้อนรับท่านหลายครั้ง ทั้งโดยเพื่อนญี่ปุ่นและเพื่อนไทย ในงานเลี้ยงครั้งหนึ่ง ๆ มีคนไปชุมนุมไม่น้อย ข้าพเจ้าก็ได้มีโอกาสไปในงานเลี้ยงนั้นด้วยทุกครั้ง

จะเห็นได้ว่า นพพรมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ และความเสียสละ

2. <u>หม่อมราชวงศ์หญิงกีรติ</u>

หม่อมราชวงศ์หญิงกีรติเป็นสตรีที่งามทั้งรูปร่างหน้าตาและกิริยามารยาท เธอรับใช้เจ้านายอยู่ในวังจนอายุได้ 35 ปี จึงได้แต่งงานกับเจ้าคุณอธิการบดีซึ่งเป็นพ่อม่ายอายุ 52 ปี เมื่อเธอแต่งงาน ท่านเจ้าคุณสามีจึงพาไปเที่ยวญี่ปุ่นเป็นการฮันนีมูน ขณะที่ไปญี่ปุ่นนั้น นพพรเป็นผู้ให้การต้อนรับอย่างดีในเวลาเพียงไม่นานนพพรก็หลงรักเธอ และเธอเองก็รักนพพรแต่เธอได้ห้ามใจเอาไว้ ต่อมาเจ้าคุณอธิการบดีก็สิ้นชีพลง คุณหญิงก็

เฝ้ารอการกลับมาของนพพร เพราะคิดว่านพพรจะมั่นคงในความรักเช่นเดียวกับเธอ แต่เมื่อนพพรกลับมาเขาก็ลืมความหลังทั้งสิ้น แม้คุณหญิงจะพยายามพูดถึง แต่นพพรก็ไม่ต้องการรื้อฟื้นขึ้นมาอีก ไม่นานนักนพพรก็แต่งงานกับสตรีที่บิดาของเขาหาไว้ให้ คุณหญิงก็ล้มป่วยในไม่ช้าก็สิ้นชีวิตไป

หากมองในแง่จริยธรรมแล้วจะเห็นว่า คุณหญิงกีรติมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ

ในด้านความมีเหตุผลของคุณหญิงนั้น จะเห็นได้ว่าคุณหญิงใช้ปัญญาในการบำบัดความเงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวด้วยการฝึกวาดรูป แทนที่จะใช้ความคิดไปในทางที่เปล่าประโยชน์ เพราะปกติคนเราจะต้องคิดอยู่เสมอ ถ้าจิตใจไม่จดจ่อกับสิ่งใด ความคิดก็ฟุ้งซ่านไร้ประโยชน์ ดังนั้นเธอจึงฝึกวาดรูปเพราะนอกจากไม่ทำให้ฟุ้งซ่านแล้วยังทำให้มีความสุขอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 35 - 36)

> ... ฉันฝึกฝนมาทางนี้ก็เพราะความรักศิลปะอย่างแท้จริง นอกจากนั้นฉันมีเหตุผลพิเศษของฉันอย่างหนึ่งว่า การที่ได้มอบความสนใจผูกพันไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มันช่วยบำบัดความเงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวได้มาก มันช่วยให้หัวคิดของเราสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน เธอเคยคำนึงบ้างหรือเปล่าว่าความเคลื่อนไหวในทางสมองนั้นก็เช่นเดียวกับทางร่างกาย ย่อมเคลื่อนไหวอยู่เสมอ นอกจากเวลาหลับ เป็นธรรมชาติของเราที่จะต้องทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต้องคิดอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ เราไม่หยุดอยู่เฉย ๆ เลย ถ้าเราพยายามหยุดนิ่งอยู่เฉย ๆ เราก็รู้สึกเหมือนได้รับการทรมานอย่างหนัก เธอจะทดลองดูเดี๋ยวนี้ก็ได้ลองปล่อยมือนิ่ง นั่งนิ่งอย่าขยับเขยื้อนไหวกาย และอย่าคิดถึงอะไรเลย เธอจะรู้สึกเดือดร้อนมาก ครั้นเธอเคลื่อนไหว ความเคลื่อนไหวของเธอก็จะเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ หรือเป็นโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง ในเรื่องความคิดก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราไม่คิดในทางที่เกิดประโยชน์

เราก็คิดในทางที่ไร้ประโยชน์ หรือคิดในทางที่เป็นโทษไปเลย เมื่อสมองของเราจำต้องเคลื่อนไหวอยู่ดังนี้แล้ว ฉันก็เห็นว่า ถ้าเราหาเครื่องล่อที่เป็นคุณประโยชน์ซึ่งจะคอยดึงดูดความคิดของเราให้จดจ่ออยู่ได้เป็นเนืองนิจแล้ว ชีวิตก็ไม่มีสิ่งที่ไร้ค่า และเราเองก็สามารถที่จะบันเทิงชีวิตของเราได้ไม่มากก็น้อย ไม่ว่าเราจะมีฐานะอย่างไร การคิดอะไรฟุ้งซ่านนั้นไม่มีทางดี มันมักจะมาลงเอยด้วยความเบื่อหน่ายในชีวิต ผู้หญิงฐานะอย่างฉันต้องการเครื่องช่วยทางนี้มาก ถ้าฉันไม่มีอะไรจะคิดในทางที่เป็นคุณประโยชน์ฉันก็ต้องคิดในทางที่ไร้ประโยชน์หรือเป็นโทษไม่ต้องสงสัย ข้อนี้เป็นหลักธรรมดา ฉันบอกได้ว่าเมื่อฉันมีความรักในศิลปะแล้ว ศิลปะก็ย่อมรับเป็นเพื่อนที่ดีของฉันด้วย...

ในด้านความซื่อสัตย์นั้น คุณหญิงกีรติมีความซื่อสัตย์ต่อเจ้าคุณอธิการบดีผู้สามี แม้เธอจะพอใจในตัวนพพรมากก็ตาม แต่เธอก็ปฏิเสธความรักของนพพรที่มีต่อเธอ เพราะเธอจะต้องคิดตามสามีและทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี ซึ่งจะเห็นได้จากคำพูดของเธอดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 74 - 75)

... ส่วนฉันก็มีหน้าที่ที่จะต้องภักดีต่อท่านเจ้าคุณ จะต้องคิดตามไปกับท่านในที่ทุกหนทุกแห่ง คอยปรนนิบัติรับใช้ท่านตามหน้าที่ภรรยาที่ดี ตราบเท่าที่ท่านยังต้องการตัวฉัน และตราบเท่าที่ท่านยังไม่ละเลยหน้าที่ของท่านเอง เราทั้งสองจะต้องจากกันในไม่ช้า และต่างก็จะไปติดต่อสมาคมกับคนทั้งหลายที่เคร่งครัดในเหตุผลและศีลธรรมจรรยา นี่แหละเธอจะไม่ให้ฉันยกเอาสิ่งเหล่านี้มาพูดกับเธอได้อย่างไร เธอเชื่อหรือว่าสมาคมมนุษย์จะรับรองกฎของธรรมชาติที่เธอยกขึ้นกล่าวแก้ นพพรโปรดเชื่อฉัน เธอต้องเผชิญกับของจริง ของจริงเท่านั้นที่เป็นคำพิพากษาโชคชะตาในชีวิตของเรา ...

นอกจากความซื่อสัตย์และความมีเหตุผลแล้ว คุณหญิงกีรติก็ยังมีจริยธรรมในด้านความเสียสละด้วย คือ เธอช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นพพรในเรื่องความรักที่มีต่อเธอ

เช่น ตอนที่หม่อมราชวงศ์กีรติกำลังจะเดินทางกลับ นพพรอาลัยอาวรณ์มาก เขาบอกให้คุณหญิงทราบถึงความรักที่เขามีต่อเธอ เขาเศร้าสร้อยมากที่เธอจะจากไป คุณหญิงกีรติจึงแนะนำนพพรว่า เธามาญี่ปุ่นเพื่อมาเรียนมิใช่มาเพื่อรักเธอ ดังนั้นขอให้ลืมความรักที่เกิดขึ้นนี้เสีย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 85 - 86)

เราถ้อยทีถ้อยสบตากันอยู่เป็นครู่ ในที่สุดหม่อมราชวงศ์กีรติก็ลุกขึ้น และมายืนเคียงข้างข้าพเจ้าเอามือยึดไหล่ข้าพเจ้าไว้ พลางพูดว่า

"คนดีของฉัน ขอได้โปรดรับคำแนะนำของฉันเป็นครั้งสุดท้าย เธอจากบ้านเกิดเมืองนอนมาญี่ปุ่นเพื่อการศึกษาเล่าเรียน มิใช่มาเพื่อรักฉัน จงจำจุดหมายปลายทางของเธอไว้ให้แน่นจงยึดไว้ให้มั่น ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับฉันในระหว่างสองเดือนเศษนี้ เธอจงลืมเสีย นึกเสียว่านั่นเป็นความฝัน"

หลังจากที่คุณหญิงกีรติได้กลับไปแล้ว นพพรก็ยังคงเขียนจดหมายไปหาและพรรณนาความรักที่มีต่อเธออย่างมากมาย อย่างไรก็ตามคุณหญิงก็ได้เขียนจดหมายมาชี้แจงแก่นพพรให้เลิกใฝ่ฝันในตัวเธอ และให้คิดถึงเธอดุจมิตร เธอขอให้นพพรหันกลับไปสนใจในการศึกษาตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพื่ออนาคตของตัวเขาเอง สิ่งนี้แสดงถึงการเสียสละอีกอย่างหนึ่งของคุณหญิงกีรติ คือ ชี้ให้นพพรทำในสิ่งที่ถูกต้อง ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 98)

โปรดกลับคืนไปที่เดิมของเธอ มิตรน้อยที่รัก กลับไปที่หนังสือและความใฝ่ฝันถึงชีวิตการแต่งงานการอันเต็มไปด้วยเกียรติคุณรุ่งเรือง เธอมีอนาคตงดงามน่าใฝ่ฝันยิ่งกว่าสตรีผู้นั้น ซึ่งเป็นแต่หลงเข้ามาในเส้นทางดำเนินชีวิตของเธอเพียงชั่วครู่ยามเดียว ขอให้ฉันมีหวังว่า คำเตือนของฉันยับยั้งรั้งใจเธอได้

เธอจงตั้งหน้าศึกษาเล่าเรียน นั่นเป็นจุดหมายอันเดียวของเธอในเวลานี้ ฉันคนหนึ่งที่จะคอยเอาใจใส่จดจ่ออยู่กับความสำเร็จของเธอ เป็นคนหนึ่งและ

ไม่เป็นรองใครในความปลื้มปิติที่จะแสดงออก ต้อนรับอนาคตอันเต็มไปด้วย
เกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งของเธอ ถ้าหากอายุฉันไม่สั้นเกินไป

จะเห็นได้ว่าคุณหญิงกีรติมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์และความเสียสละ

จากเรื่องข้างหลังภาพนี้สรุปได้ว่ามีจริยธรรมดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผลและความเสียสละ"

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมดังกล่าวคือ นพพรและหม่อมราชวงศ์หญิงกีรติ ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 3 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ข้างหลังภาพ

จริยธรรม	นพพร	ม.ร.ว. กีรติ	รวม
ความรับผิดชอบ	2	-	2
ความซื่อสัตย์	-	1	1
ความมีเหตุผล	-	1	1
ความกตัญญูกตเวที	-	-	-
การรักษาระเบียบวินัย	-	-	-
ความเสียสละ	2	2	4
ความสามัคคี	-	-	-
การประหยัด	-	-	-
ความยุติธรรม	-	-	-
ความอุตสาหะ	-	-	-
ความเมตตากรุณา	-	-	-
รวม	4	4	8

เรื่องที่ 3 : จดหมายจากเมืองไทย

จดหมายจากเมืองไทยเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่และทัศนะของชาวจีนที่มาอยู่เมืองไทย เนื่องจากความแตกต่างทางขนบธรรมเนียมประเพณีจึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันอยู่บ้าง แต่พอนานเข้า ชาวจีนก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นวิถีชีวิตของชาวจีนที่อพยพมาอยู่เมืองไทยว่า พวกเขาต้องอุตสาหะเพียงใดและดำรงชีวิตอย่างไร จึงสามารถก่อร่างสร้างตัวได้และร่ำรวยกว่าคนไทยบางกลุ่ม และอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนต้องการเสนอก็คือ ทัศนะของชาวจีนที่มีต่อชาวไทยทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นเมื่อมองในแง่จริยธรรมจึงสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน

จริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องนี้มีดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" ส่วนตัวละครที่แสดงจริยธรรมดังกล่าวคือ ตันส่วงอู ลอยงจั๊ว เม่งจู วิญญู อึ้งกิม และล้องวนทง ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. ตันส่วงอู

ตันส่วงอูเป็นคนจีนที่อพยบมาจากแผ่นดินใหญ่ตั้งแต่รุ่นหนุ่ม เมื่อมาถึงเมืองไทยก็โชคดีได้เข้าทำงานกับล้องวนทงซึ่งเป็นคนจีนที่อพยบมาอยู่ก่อนและค่อนข้างมีฐานะ เนื่องจากตันส่วงอูมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ นายจ้างจึงให้ทำบัญชีและให้ค่าจ้างสูงกว่าลูกจ้างคนอื่น ๆ ต่อมาเขาได้แต่งงานกับลูกสาวนายจ้างและแยกตัวออกมาค้าขายเอง พ่ออุปถัมภ์ของเขาได้ให้เงินลงทุนทำการค้าประกอบกับความขยันขันแข็ง เขาจึงร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อเขามีลูก เขาก็ให้ลูกได้เรียนตามเกณฑ์บังคับ แล้วก็ให้ออกมาค้าขาย ชีวิตตันส่วงอูประสบความสำเร็จในด้านการค้า แต่ในด้านชีวิตนั้นเขาต้องสูญเสีย

ภรรยาไป หากมองในแง่จริยธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า ตันส่วงอู๋มีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบนั้น ตันส่วงอู๋มีความรับผิดชอบคือ เขามุ่งมั่นตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างดี ดังเช่นเมื่อล้องวนทงนายจ้างเขาให้เขาทำบัญชีโดยลอกใหม่ก่อน เขาก็ทำอย่างเรียบร้อย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ "...แล้วเราก็แยกกันไปทำงาน กิมไปช่วยเขาส่งของ ส่วนลูกอยู่ที่ร้าน ยังไม่ได้เริ่มทำงาน นอกจากตรวจบัญชีที่ล้องวนทงทำไว้อย่างลวก ๆ และจัดการลอกใหม่ลงสมุดบัญชีเล่มใหญ่ให้เรียบร้อยตามความต้องการของเขา" (สุภา ลือสิริ 2522 : 28 – 29) ต่อมาเมื่อเขาทำงาน ล้องวนทงก็ให้เขาออกไปรับของที่ท่าเรือ โดยต้องจดบัญชีจำนวนของและราคา เขาก็ตั้งใจทำอย่างดี ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 32)

> ...ลูกไปรับของที่ท่าเรือ เมื่อเรือจากต่างแดนมาถึงประเทศไทยเป็นลำแรก ลูกจะต้องจดบัญชีว่าของมาเท่าไร ราคาเท่าไร รวมทั้งหมดเท่าไร ผู้ขายต้องการสินค้าอะไรจากไทยบ้าง เราจะเอาของราคาพอดีกันมาตีราคาแล้วแลกกัน แต่พ่อค้าบางรายต้องการเงินสด เขาต้องการซื้อสินค้าเอง แต่เกือบทุกคนเปลี่ยนใจในภายหลัง เพราะของที่เขาซื้อมาคุณภาพไม่ดีสู้ของที่ทางเราเลือกสรรไปให้เขาไม่ได้ เพราะล้องวนทงมีผู้ชำนาญในการดูสินค้าช่วยตัดสินว่าสมควรจะซื้อสิ่งใด และเลือกแต่สิ่งที่มีคุณภาพดี ราคาพอสมควร อึ้งกิมไปกับลูกพร้อมทั้งคนงานคนอื่น ๆ...

ต่อมาอึ้งกิมเพื่อนตันส่วงอู๋หาว่าเขาเอาเปรียบเพื่อน คือทำงานสบายและได้เงินมาก ตันส่วงอู๋จึงให้อึ้งกิมมาทำงานหน้าที่เขาและเขาไปทำแทนอึ้งกิม แต่อึ้งกิมไม่มีความรู้ทางด้านหนังสือ คือเขียนไม่ถูก และดูสินค้าไม่เป็นด้วย จึงทำให้พ่อค้าคนอื่น ๆ

ไม่พอใจ ตันส่วงอู๋จึงกลับมาทำหน้าที่อย่างเดิม แสดงถึงความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของเขาคือ เมื่อเผชิญกับอุปสรรคก็มิได้ย่อท้อพยายามแก้ไขจนสำเร็จซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 35 – 36)

วันต่อมาลูกแต่งตัวด้วยเสื้อตัวที่เคยใส่ไปรับของ เพื่อที่จะได้เป็นที่สังเกตของพ่อค้า กิมเข้าไปเจรจากับพ่อค้าได้ครู่เดียวก็ทำท่าจะวางมวยกันขึ้น ลูกวิ่งเข้าไปห้ามโดยเร็ว

"อะไรกัน เกิดเรื่องอะไรกัน"

"ไอ้บ้านี่นะซิ มันหาว่าฉันเขียนหนังสือไม่เป็น" กิมพูดฉอด ๆ จนพ่อค้าผู้นั้นเถียงไม่ทัน

"มีอย่างรึ ฉันบอกว่าต้องการไม้สัก มันเขียนลงไปได้ว่าไม้สาก" พ่อค้าบอกลูกเสียงขุ่น "มันดีของทุกอย่างที่ฉันเอามาขาย แบบนี้ต้องไปพบล้องวนทงเสียหน่อยแล้ว ส่งใครมาไม่ได้เรื่องเลย ควรจะมาเอง มิฉะนั้นก็ส่งคนอื่นมา"

พ่อค้าคนอื่นเข้ามาดูเหตุการณ์ คนหนึ่งที่เคยติดต่อกับลูกบอกว่า

"ล้องวนทงโง่มาก เจ้าคนนี้เคยทำหน้าที่มาก่อนก็ให้ไปขนของเสีย ส่งไอ้วัวนี่มาทำแทน"

ความคิดที่จะคัดสันดานกิมกลับเป็นโทษแก่นายจ้าง ลูกออกจะเสียใจรีบแก้ตัวแทนนายจ้างแทบไม่ทัน

"ล้องวนทงไม่ได้ใช้ให้ฉันไปขนของหรอก เราแลกหน้าที่กันเอง ท่านอย่าเคืองไปเลย ฉันจะกลับมาทำหน้าที่นี้เอง ขออภัยที่ทำให้ท่านยุ่งยาก"

ลูกรีบคว้าสมุดจดรายการของจากมือกิมมาดู เขาเขียนเอาไว้เลอะเทอะมาก แต่ลูกไม่ตำหนิเขาแต่อย่างใด กิมเดินหน้างำไปนั่งเล่นอีกทางหนึ่ง ไม่ยอมขนของ พวกคนงานอื่นซุบซิบนินทาเขา ลูกไม่ทราบจะทำประการใดได้นอกจากเฉยเสีย

วันต่อมาลูกลดจำนวนคนงานลงคนหนึ่ง และให้กิมไปกับเรือส่งของแทน ลูกคิดว่าลูกทำถูกแล้ว กิมไม่ควรไปที่ท่าเรืออีก เขาเองก็ดูจะรู้ตัวดี จึงไม่บ่นอยากไปที่ท่าเรืออีก...

ต่อมาตันส่วงอู๋ได้แต่งงานกับหมุนเอ็งลูกสาวของล้องวนทง เมื่อเขาแต่งงานแล้ว ก็ได้แยกกิจการออกมาค้าขายเอง โดยล้อยจั๊วพ่ออุปถัมภ์ได้ออกทุนให้ เมื่อการค้าของเขาได้กำไรมากพอควร เขาก็เริ่มเก็บเงินเพื่อใช้หนี้พ่ออุปถัมภ์ที่ออกเงินทุนให้ในตอนแรก แสดงถึงการรู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่อย่างดีของตันส่วงอู๋ จึงถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 113)

...การค้าของลูกได้กำไรมากพอสมควร และจะมากกว่านี้อีกมาก ถ้าไม่มีคนหน้าหนา ลูกจัดให้เงินส่วนนี้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวและหมุนซื้อของเข้าร้าน ลูกพยายามเก็บเงินใช้หนี้พ่ออุปถัมภ์ ลูกละอายใจมากที่จะรับเงินของท่านเปล่า ๆ แม้เราจะรับนับถือเป็นพ่อลูกกันแล้วก็ตาม จิตส่วนหนึ่งของลูกว่าไม่ใช่ เจ้าจะเอาเปรียบเขาไม่ได้ จะเอาความรักความเมตตาที่เขามีต่อเจ้าหาประโยชน์เข้าตัวเกินสมควรไม่ได้

เมื่อตันส่วงอู๋ทำการค้าได้กำไรมากพอควร เขาก็คิดจะทำกิจการค้าเพิ่มขึ้น คือตั้งโรงงานทำขนมจันอับ เขาได้เตรียมที่ดิน เตรียมเครื่องมือเครื่องใช้และเตรียมหาลูกค้า แสดงว่าเขารู้จักปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น มีความเพียรพยายามและใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน จัดได้ว่าเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 152 – 153)

เมื่อหาที่ดินตั้งโรงงานได้แล้ว เราก็เริ่มเตรียมการต่าง ๆ หาซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ เตาที่จะใช้ทำขนมใช้เตาน้ำมันก๊าดอย่างใหญ่ เตา

อย่างนี้ให้ความร้อนสูงและติดไว เครื่องโม่แป้ง เราก็ซื้ออย่างดีที่สุด พิมพ์ขนมทุกชนิดเท่าที่จะหาได้

.....

ความฝันของลูกสำเร็จแล้วครึ่งหนึ่ง ต่อจากนั้นไปก็เป็นเรื่องของการหาลูกค้าประจำ ลูกค้าขายส่ง การส่งของ รถที่จะใช้ คนงาน ลูกคิดว่าแรกทีเดียวจะใช้คนงานของล้องวนทงที่อยู่กับลูก การสั่งสินค้าจากต่างประเทศลูกยังทำอยู่ และยังไม่คิดจะเลิก แม้ว่าลูกจะมุ่งมาทางโรงงานทำขนม ลูกยังอายุน้อย แข็งแรงพอจะทำงานได้หลายอย่าง ร้านของชำให้หมุยเอ็งและลูกจ้างหญิงช่วยทำ โรงงานทำขนมพ่อจุปถัมภ์เป็นผู้ดูแลกิจการส่วนใหญ่ กิมดูแลการรับและส่งของจากต่างประเทศ...

ในด้านความซื่อสัตย์นั้น ตันส่วงอู๋มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือประพฤติตรงตามที่ได้พูดไว้ ดังเช่นในเรื่องเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเม่งจู เขาเคยพูดว่าจะยอมให้หมุยเอ็งเลี้ยงดูเม่งจูลูกสาวคนเล็กตามใจของเธอ ต่อมาเขารู้สึกเสียใจที่ได้พูดเช่นนั้น เพราะเม่งจูมีแววในการค้ามากกว่าพี่ ๆ อย่างไรก็ตามเขายังคงรักษาคำพูดโดยไม่เกี่ยวข้องในเรื่องการเลี้ยงดู แต่เขาพยายามใกล้ชิดเม่งจูเพื่อเธอจะได้เป็นไปตามที่เขาต้องการ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 302)

ดูอะไร ๆ ดำเนินไปด้วยดี เว่งคิมออกจากโรงเรียน และไปเรียนตอนเย็นตามที่ลูกต้องการ เม่งจูเข้าโรงเรียนแล้ว แกชอบเรียนมากพอใช้ แต่รู้สึกว่าจะชอบเรียนแล้วคิดเลขมาก วัน ๆ เอาแต่นั่งบวกเลขนับของใช้ แม้กระทั่งจานข้าว ชาม ถ้าทำได้แกคงนับเม็ดข้าวด้วย รู้สึกว่าแกจะเหมาะกับงานค้าขายยิ่งกว่าพี่ ๆ ของแก ลูกออกจะเสียใจที่ลั่นปากกับหมุยเอ็งไปแล้วว่า จะยอมให้เธอเลี้ยงดูเด็กคนนี้ตามใจเธอ แต่ลูกคิดว่าถึงอย่างไรลูก

ก็ต้องรักษาคำพูด มีวิธีเดียวคือสนิทสนมกับเม่งจูให้มาก ๆ และเกลี้ยกล่อมจิตใจให้รักงานที่ลูกทำ...

ส่วนในด้านความมีเหตุผลนั้น จะเห็นได้ว่าตันส่วงฮูรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้กาละเทศะ ดังเช่น เมื่ออึ้งบวยน้องภรรยามาชักชวนให้ลูกสาวของเขาทำตัวเป็นคนสมัยใหม่ คือ อยากได้อะไรก็ซื้อ แต่ตันส่วงฮูไม่เห็นด้วย เพราะลูกของเขายังเล็ก ต่อไปถ้าการค้าไม่ได้ผลยากจนลงจะลำบาก เขาต้องการเตรียมลูกเขาให้รับความยากจนได้ หากการค้าล้มเหลวลง แสดงถึงความมีเหตุผลของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลีสิริ 2522 : 317 – 318)

"แต่ฉันชอบของใหม่ ทันสมัย เกิดมาชีวิตหนึ่งงานก็ต้องทำอย่างหนัก เงินก็มีเพราะเราอุตส่าห์หามาด้วยความยากลำบาก เมื่อมีโอกาสจะก็ต้องใช้ให้สมใจ เพียงแต่อย่าให้ถึงกับล่มจมเท่านั้น จะเก็บสะสมไว้ไปนาการทำไมมากมาย การได้ใช้เงินตามใจชอบเป็นความสุขอย่างหนึ่งมนุษย์ แต่ถ้าไม่มีเงินแล้วอยากได้นั่นได้นี่ก็ทุรนทุรายลำบากใจ ฉันทำหนัก ดูแลร้านค้า เมื่ออยากจะทำอะไรก็จะทำละ ใครจะเห็นว่าไม่สมควรก็ช่าง"

"ไม่ใช่อย่างนั้น ฉันไม่ได้ว่าเธอหรอก เธออายุมากแล้วหาเงินใช้ได้เอง แต่ลูก ๆ ของฉันยังเล็ก เธอไม่ควรสอนให้แก่ฟุ่งเฟือโดยไม่สมควร เธออาจจะคิดว่าฉันใจคำขี้เหนียว มีเงินแต่ไม่ยอมให้ลูกใช้ คิดดูเถิด กว่าแกจะโตก็อีกหลายปี ถ้าแกเป็นคนฟุ่งเฟือสุรุยสุร่ายตั้งแต่เด็ก ถ้ายากจนลงจะทำอย่างไร ฐานะมันเป็นของแน่หรือ การค้าก็ไม่แน่นอนอาจจะล้มลงเมื่อไรก็ได้ เราต้องเตรียมตัวรับสถานการณ์ได้ทุกอย่างอย่างไม่หวาดหวั่น"

และเมื่อเว่งคิมลูกชายคนเดียวของตันส่วงอู๋ตกลงรับพรรณีซึ่งเป็นผู้หญิงหากินมาเป็นภรรยา ตันส่วงอู๋ก็มิได้รังเกียจ ต่อมาพรรณีเริ่มทำตัวไม่ดีคือเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ยอมทำงาน เว่งคิมก็ตามใจภรรยา ตันส่วงอู๋จึงบอกให้เว่งคิมไปบอกภรรยา นอกจากนี้เขาก็ยังสั่งสอนเว่งคิมให้ขยันทำมาหากิน สิ่งนี้แสดงถึงความมีเหตุผลของตันส่วงอู๋ คือรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติยับยั้งชั่งใจ เขาไตร่ตรองเรื่องพรรณีอย่างรอบคอบแล้วจึงบอกและตักเตือนเว่งคิม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 450)

"เม่งจูจะดูหนังสือก็ไม่รู้เรื่อง พรรณีฟังแต่นิยายเพลงอะไรก็ไม่รู้ พวกนิยายก็มีแต่เรื่องด่าทะเลาะกัน โฆษณาร่ำคาญออกจะแย่"

"อดทนเอาหน่อยเถอะน่า พ่อจะพยายามหาทางแก้ไข"

ลูกเรียกเว่งคิมมาถามเรื่องงาน เขาไม่ได้ไปช่วยงานที่โรงงานอย่างแต่ก่อน ลูกต้องการให้เขาทำงานเหมือนเก่าและเวลาเก่าด้วย

"ลูกเคยไปทำงานที่โรงงานแล้วได้เงินเดือนน่ะ ไม่ต้องการแล้วหรือถ้าลูกทำตัวอย่างนี้ก็ไม่มีเงินเดือนจะให้ จะเอายังไงนะ จะมีเมียก็ตามใจแต่คนเราถ้าไม่ทำงานก็ไม่มีเงินใช้ ลูกก็คงเคยได้ยินคำขวัญของรัฐบาลแล้วที่ว่า งานคือเงิน เมียของลูกก็เหมือนกัน ช่วยบอกเขาด้วย การกินแรงคนอื่นน่ะน่ารังเกียจ หัดทำงานเสียบ้างซี เสื้อผ้าเล่นเอาไปทิ้งไว้ในตะกร้าซักผ้าให้คนอื่นซัก ไม่มีธรรมเนียมที่ไหน เราไม่มีคนซักผ้านะ มีแต่แม่ครัวกับคนขายของ เสื้อผ้าต้องซักกันเอง น้องสาวของแกเขาเคยซักผ้าให้แกก็จริงแต่ไม่ใช่ธุระที่เขาจะต้องซักผ้าให้พี่สะใภ้ด้วย เมียแกเสียอีกจะต้องซักผ้าให้แกเพราะแกไปทำงานทุกวัน เขาควรจะช่วยขายของแล้วก็ทำงานบ้านบ้างไม่ใช่เอาแต่นอนแล้วกิน"

"เขาไม่เคยขายของน่ะพ่อ แล้วเขาก็เคยแต่นอนคึก ๆ"

"แกก็พลอยอยู่ดีกกับเขาด้วย อย่าลืมซิว่าแกเป็นพ่อค้าไม่ใช่พวกนกฮูก แกจะต้องชักจูงให้เขาดำเนินชีวิตอย่างเรา ๆ ถึงจะถูก เดี๋ยวนี้แกหน้าตาซีดเซียวเพราะอดนอน หนังสือก็เลิกเรียนแล้ว แกควรทำตัวเป็นผู้ใหญ่เสียที ทำมาหากินอย่างขยันขันแข็ง จะทำตัวเป็นเด็กให้พ่อแม่เลี้ยงตลอดไปน่ะไม่ได้"

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้น ตันส่วงอู๋มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ คือ เขารู้สำนึกในอุปการคุณและตอบแทนบุญคุณอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส ดังเช่น ตอนแรก ตันส่วงอู๋เป็นชาวจีน อาศัยอยู่ประเทศจีน ต่อมาเมื่อประเทศจีนเกิดหากินลำบาก ประชาชนเริ่มอดอยาก เขาก็หนีมารดามาเมืองไทยเพื่อทำงานหาเงินส่งไปให้ และเมื่อเขามาถึงเมืองไทยเขาก็เขียนจดหมายไปหามารดาอยู่เสมอเพื่อเล่าเรื่องทุกข์สุขต่าง ๆ ต่อมาเมื่อเขาได้ทำงานกับล้องวนทงเขาก็ส่งเงินไปให้มารดาทันทีที่ได้รับจากนายจ้าง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 29)

ขณะที่ลูกกำลังเขียนจดหมายถึงแม่ เขาก็เข้ามาถามลูกว่าทำอะไร ลูกตอบตามความจริง เขาพูดคำเดียวว่าดี และมอบเงินจำนวนหนึ่งให้ลูกเป็นเงินเดือนล่วงหน้าสำหรับเดือนนี้ ลูกจึงได้ส่งเงินที่ได้มานั้นให้แม่ครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งลูกมอบให้กิมส่งมาให้ภรรยาเขา ลูกบอกเขาว่านายจ้างมอบให้ล่วงหน้า แต่ไม่ได้เล่ารายละเอียดว่าเขามอบให้ลูกคนเดียว ไม่ได้ให้เผื่อเขาด้วย แต่ลูกทราบดีว่าครอบครัวของกิมยากจนเพียงใด อย่างน้อยที่สุดเงินจำนวนนี้จะช่วยชีวิตคนหลายคนไม่ให้อดอยากจนเกินไป

ต่อมาเมื่อตันส่วงอู๋ทำงานได้ระยะหนึ่ง เขาก็ได้แต่งงานกับหมุยเอ็งลูกสาวของล้องวนทง ประเพณีจีนนั้นหากลูกแต่งงาน บิดามารดาต้องมาเป็นประธานและดื่มน้ำชาลูกสะใภ้ แต่ตันส่วงอู๋มิได้อยู่กับมารดา เขาจึงได้แต่เขียนจดหมายถึงและส่งเงิน

ไปให้ อันเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 80)

> ลูกได้พยายามปลีกเวลามาเขียนจดหมายถึงแม่ด้วยความระลึกถึงเป็นอย่างยิ่ง อยากให้แม่มานั่งเป็นประธานในพิธี และรับไหว้ลูกสะใภ้คนสวยของแม่ แม่มิได้มีโอกาสดื่มน้ำชาจากถ้วยที่สะใภ้รินให้ดื่ม ลูกหวังว่าน้องชายของลูกจะได้แต่งงานอย่างมีหน้ามีตา และแม่ได้เห็นสะใภ้เล็กแทนสะใภ้ใหญ่ผู้อยู่ห่างไกล ได้มีผู้ปรนนิบัติตามฐานะอันควร ลูกไม่มีทางแสดงความกตัญญูได้นอกจากความระลึกถึงและเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ลูกหามาได้ การแสดงความกตัญญูด้วยเงินนี้ ลูกตะขิดตะขวงใจอยู่มากว่าเป็นการ "ซื้อ" ดังเจ้าหนี้และลูกหนี้ ลูกที่ไม่ปรนนิบัติพ่อแม่เพียงแต่ส่งเงินมาให้นั้นเป็นการกระทำที่ดีอยู่แต่ผู้รับย่อมมีความต้องการสิ่งอื่นจากลูก ๆ มากกว่าเงิน นั่นคือความรัก ความอบอุ่น ความกตัญญูรู้คุณ ลูกชายใหญ่ของแม่คนนี้ไม่อาจจะทำเช่นนั้นได้ ด้วยตัวเองด้วยร่างกายที่มีชีวิตแล เลือดเนื้อ ขอฝากใจมากับลายลักษณ์ทุกฉบับว่าลูกยังมีความระลึกถึงความ ักและรู้คุณแม่อยู่ทุกลมหายใจ มิมีลืมเลือนไปเลย

นอกจากความกตัญญูกตเวทีที่ตันส่วงอูมีต่อมารดาเลว เขายังมีความกตัญญูกตเวทีต่อล้อยิ่งจั๊วบิดาอุปถัมภ์ของเขาด้วย คือ เขาทำให้ล้อยิ่งจั๊วสุขใจ อิ่มใจ ดังเช่นเมื่อเขาตกลงใจเปิดโรงงานทำขนมจันอับ เขาก็ตั้งชื่อโรงงานโดยเอาแซ่ของล้อยิ่งจั๊วมาตั้งว่า ล้อบ้วนไช้เฮง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 153)

> ในที่สุดเราก็ตกลงกันได้ว่า โรงงานทำขนมจันอับของเรามีชื่อไทยว่าโรงงานขนมเลิศรส ส่วนชื่อจีนคือ ล้อบ้วนไช้เฮง เราเถียงกันนานเรื่องแซ่ที่จะนำหน้าชื่อร้าน พ่อว่าควรใช้ ตันบ้วนไช้เฮง แต่ลูกไม่ยอม เงินทุนทั้งหมด

มาจำกแซ่ล้อ ลูกจะเอาแซ่ของลูกไปใช้รู้สึกจะไม่เหมาะ ส่วนร้านขายของชำนั้น แม้ว่าจะเป็นเงินของพ่ออุปถัมภ์ แต่ลูกไม่กระดากที่จะใช้แซ่ของลูก เนื่องจากรู้สึกว่าพ่อให้ลูกด้วยความรัก และต้องการให้เป็นสมบัติของลูกจริง ๆ...

ต่อมาเมื่อล้อย่งจั๋วอายุมากขึ้น ตันส่วงอู๋ก็ไม่ให้ล้อย่งจั๋วทำงานอะไร เพราะต้องการให้อยู่อย่างสบาย แต่ล้อย่งจั๋วไม่ยอม เขาจึงยอมให้ทำงานบ้างแต่เป็นงานเบา ๆ เท่านั้น เช่น สอนหนังสือเว่งคิมหรือขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ ในร้าน แสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของตันส่วงอู๋ คือ ไม่ทอดทิ้งผู้มีพระคุณแม้เมื่อยามชรา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 220 - 221)

ลูกเห็นโรงเรียนปิดเทอมบ่อย อย่างนี้แล้วเห็นว่า เว่งคิมจะไม่ได้รับความรู้เท่าที่ควร พ่ออุปถัมภ์มีเวลาว่างมากเนื่องจากลูกมิได้ให้ท่านทำงานหนัก ท่านจึงคอยสอนหนังสือเพิ่มเติมให้หลานอยู่เสมอ แต่มิได้บังคับจนเกินไป เว่งคิมยังเล็กนักต้องการพักผ่อนเล่นสนุกตามสมควร ส่วนพ่อก็ชรามาก ท่านทำงานหนักมากในวัยหนุ่มร่างกายทรุดโทรมเร็ว ท่านทำงานหนักไม่ไหว ลูกขอไม่ให้ท่านทำบัญชีซึ่งต้องใช้สมองมาก ท่านเพียงแต่ช่วยขายของเล็ก ๆ น้อย ในร้านชำของเรา อันที่จริงท่านอยากจะช่วยงานให้มากกว่านี้แต่ลูกไม่ยอม ท่านทำเพื่อลูกมามากแล้ว ท่านควรจะได้อยู่อย่างสบาย...

ต่อมาเมื่อล้อย่งจั๋วบิดาอุปถัมภ์ของตันส่วงอู๋สิ้นชีวิตลง ตันส่วงอู๋ก็จัดงานศพให้อย่างดี มีกงเต๊กและพิธีอื่น ๆ นอกจากนั้นยังจัดให้มีพิธีทางพุทธศาสนาด้วย เสร็จแล้วจึงนำศพไปบรรจุไว้ในฮวงซุ้ย เมื่อครบยี่สิบวัน ห้าสิบวันและร้อยวัน ตันส่วงอู๋ก็ทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้บิดาอุปถัมภ์ แสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 276)

...งานศพพ่ออุปถัมภ์จัดไปด้วยดี กิมและเส็งมาในงานพร้อมหน้า ลูกจัดให้มีกงเต๊กและพิธีอื่น ๆ อย่างครบถ้วน เสียเงินซื้อเครื่องกระดาษไปหลาย เขาทำไว้สวย ๆ ทั้งเสื้อผ้า บ้านช่อง ของใช้ รถยนต์ และหุ่นคนรับใช้ นอกจากจัดตามความเชื่อของเราแล้ว ลูกยังจัดให้มีพิธีทางพุทธศาสนาด้วย มีงานสวดศพเจ็ดคืน แล้วจึงมีกงเต๊ก มีการเลี้ยงพระทำทาน แล้วจึงนำศพไปบรรจุไว้ในฮวงซุ้ยที่เตรียมไว้ ทำเลฮวงซุ้ยดีมาก ผู้ทำพิธีกล่าวว่าจะให้ความเจริญกับลูกหลาน เนื่องจากฮวงซุ้ยตั้งอยู่เหนือน้ำ และเป็นที่สูงคล้ายปากมังกร มีน้ำไหล เท่ากับมีโชคลาภไหลมาให้ลูกหลานตลอดกาล ครบยี่สิบเอ็ดวันเลี้ยงพระอีก ห้าสิบวัน ร้อยวันก็เลี้ยงพระ หวังว่ากุศลที่ลูกสร้างจะไปถึงมือพ่อ

ในเรื่องการรักษาระเบียบวินัยนั้น ตันส่วงอู๋มีระเบียบวินัยในการปกครอง คือ ไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากการที่เพื่อนคนหนึ่งของเขามาชวนให้เขาค้าของหนีภาษี จากจีนแดง โดยเป็นผู้รับซื้อและนำไปส่งรวมกับของชนิดอื่น แต่ตันส่วงอู๋ปฏิเสธโดยอ้างว่าลูกของเขายังเล็ก หากถูกจับได้ ลูก ๆ ของเขาจะลำบาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 350 – 351)

"อยากขายของได้กำไรมาก ๆ ไหม" เขาเริ่มด้วยประโยคนี้

"ถามได้ ของใคร ๆ ก็อยากได้กำไร"

"ถ้าฉันจะแนะทางให้เรามันคนกันเองนะ แซ่เดียวกันมา อะไรก็อยากจะแนะนำให้ก่อนคนอื่น ของที่ว่าหนีภาษีเป็นของจากจีนแดง"

ลูกสะดุ้ง มันผิดกฎหมายเต็มประตู ลูกยังไม่อยากติดคุก เด็ก ๆ ยังเล็กนัก ช่วยตัวเองไม่ได้

"ก็ติดตะรางเท่านั้นเองถ้าถูกจับ"

"ไม่หรอก เราพยายามเอาของเข้าโดยไม่มีใครสงสัยเลย ภาษีก็ไม่ต้องเสีย กำไรมากกว่า เมื่อตอนขายได้โดยเสรีเสียอีก กำไรเพิ่มอีกสองเท่าเชียวนะ เราเอาเข้ามาได้แล้ว เพียงแต่ยังหาคนรับซื้อและเอาของไปส่งไม่ได้ คุณมีทั้งรถทั้งคนขับส่งของเป็นประจำอยู่แล้ว แอบใส่ปนลงไปลังสองลังใครจะสงสัย"

"เอาเข้ามาได้อย่างไรนะ เขาออกกวดขัน"

"เรามีวิธี" เขาอวดอย่างภาคภูมิใจ "เงินเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด เจ้าหน้าที่มันหิวเงินกันทั้งนั้น เงินเดือนมันไม่พอยาไส้ เราเสนอให้ก็รีบรับไว ๆ ใครไม่รับก็โง่เต็มประดา"

ท่าทางที่เขาพูดทำให้ลูกหน้าชา เขาด่าลูกชัด ๆ ทีเดียว แต่ลูกไม่ยอมโง่ไม่อยากจะเสี่ยง ทำมาหากินตามธรรมดาก็สบายดีอยู่แล้ว มีกินมีใช้มีบ้านอยู่มีเงินเก็บและวางอนาคตให้เด็ก ๆ ไว้เรียบร้อย

ในด้านความเสียสละ ตันส่วงอุละความเห็นแก่ตัวให้เป็นแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ซึ่งจะเห็นได้จากการช่วยเหลืองานศพของลองวนทง คือ ขั้นแรกก็ช่วยไปบอกญาติและคนกันเองให้ทราบเรื่องก่อน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 145)

"พี่จะช่วยอะไรได้บ้าง"

"ก็ไม่เห็นต้องอะไรมาก จะให้ดีก็ไปที่ร้านหาผ้าฝ้ายดิบและผ้าดิบสีขาวธรรมดาด้วย สั่งผ้าธงและตัวหนังสือให้เรียบร้อย อ้อ ผ้าสำหรับติดแขนทุกข์ด้วย ส่วนฉันจะไปวัดนิมนต์พระ"

"ให้หมุยเองอยู่เป็นเพื่อนแม่ดีกว่า ฉันไปทำธุระให้เอง" ลูกอาสาด้วยความเต็มใจ อยากจะแบ่งเบาภาระจากอั้งบ๊วยเสียบ้าง ออกไปนี่จะได้บอกญาติ

คนกันเอง เพื่อนพ่อค้าของล้องวนทงและคนรู้จักอื่นๆ ถ้าทิ้งไว้อั้งบ๊วยก็คง ทำงานจนกระดูกออกมานอกเนื้อแน่ ลูกช่วยเขาค้าขายมานานจนรู้ดีว่าใคร เป็นใคร สำคัญแค่ไหน สนิทเพียงใด ลูกควรจะไปที่ไหนก่อน สถานที่แห่งแรก ก็คือร้านของอั้งบ๊วยเอง ไปบอกพ่ออุปถัมภ์แล้วจึงไปที่ร้านขายผ้าซึ่งอยู่สำเพ็ง ใกล้กับร้านของลูก พวกบ้านใกล้เรือนเคียงซึ่งอยู่กันมานานปี แล้วไปหาพวก พ่อค้าและคนกันเอง

การให้อีกอย่างหนึ่งของตันส่วงอู๋คือ การให้ทางวาจา ได้แก่ การช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งทางโลกและทางธรรม ดังเช่นการบอกให้กิมเลิกค้าขายของหนีภาษี ถึงแม้จะได้กำไรดีก็ตาม หากถูกจับได้จะต้องถูกเนรเทศซึ่งไม่คุ้มกับกำไรที่ได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 353)

วันต่อมาลูกได้ทราบจากกิมว่า เส็งรับงานจากบุคคลผู้นั้น และเขายัง เอาของไปให้กิมช่วยขายเป็นบางอย่าง เช่น ปากกา นาฬิกา

"กำไรดีเหลือเกิน คนซื้อก็ชอบเพราะถูกกว่าราคาตามท้องตลาด" เขา บอกลูกท่าทางดีอกดีใจ

"รู้หรือเปล่าว่าโทษค้าของถื่นสำหรับคนต่างด้าวคืออะไร"

กิมสายหน้า เขาไม่ค่อยรู้อะไรตามเคย

"เนรเทศน่ะซี รู้ไหม เขาจะไม่ให้เราอยู่ในประเทศของเขาอีก" ลูก กระแทกเสียง "แกจะต้องจากลูกเมียเร่ร่อนไป จะริบสมบัติด้วยหรือเปล่าก็ ไม่รู้" ลูกชูกิม เขาคงริบแต่ของเถื่อนไม่ถึงกับริบสมบัติเดิมของเรา "ระวัง ให้ดี เด็กนักเรียนที่ซื้อปากกาของแกอาจจะเป็นลูกข้าราชการ พ่อแม่เขารู้เข้า แกจะโดนจับ แล้วทีนี้ก็แย่ จากปากหนึ่งก็ไปอีกปากหนึ่ง ไม่นานก็คงถึงตำรวจ หาเรื่องเข้าตัวละแกเอ๋ย"

กิมกลัวมาก รีบบอกว่าจะเลิกเอาของพวกนี้มาขายเสียที

"เลิกเสียได้ก็ดีกับตัวแกเอง มันไม่คุ้มกันนักหรอก"

เมื่อตันส่วงอูและกิมมาจากเมืองจีนใหม่ ๆ และตกลงจะไปทำงานกับลุงของเส็ง ต่อมาตันส่วงอูและเส็งเกิดขัดใจกัน เส็งจึงไม่ยอมพาสองคนไปทำงานด้วย แต่ตันส่วงอูโชคดีได้พบกับล้อย่งจั๊ว ซึ่งล้อย่งจั๊วยินดีฝากงานให้ทำ ส่วนกิมยังไม่มีงานทำ เขาวิตกกังวลมาก ตันส่วงอูจึงรับจะช่วยพูดกับล้อย่งจั๊วให้ฝากกิมเข้าพักที่นั่นด้วย นับว่าเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของตันส่วงอู ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 16)

> ฉันไม่ทิ้งแกหรอกกิม พ่อฝากฉันให้ทำงานในร้านขายของ แกไปกับฉันก่อนก็ได้ เขาคงไม่ใจดำกับเราหรอก คนชาติเดียวกันแท้ ๆ ขออาศัยนอนจนกว่าจะได้งานทำ หรือเขาอาจจะให้งานแกทำก็ได้ เมื่อเราพอเงยหน้าอ้าปากได้ เราจึงค่อยแยกตัวออกไปค้าขายของเราต่างหาก ฉันจะพูดกับพ่อให้ช่วยเจรจาให้เขายอมรับเราพักที่นั่นทั้งสองคน

นอกจากการเสียสละทางกายและวาจาแล้ว ตันส่วงอูยังเสียสละทรัพย์ด้วย คือเขาแบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ด้วย ดังเช่น เมื่อกิมจะแต่งงาน ตันส่วงอูก็ออกเงินค่าผ้าไหว้ ขนมและเงินเลี้ยงพระให้กิม ต่อมาเมื่อกิมแต่งงานแล้วจะแยกตัวไปทำกิจการของตน ตันส่วงอูก็ให้เงินอีกก้อนหนึ่งเพื่อให้กิมไปทำทุนด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 162 – 163)

> การคาดเหตุการณ์ของลูกไม่ผิดเลย บัดนี้กิมได้ลาออกจากงานแล้ว แต่เขายังพักอยู่กับลูกตามเดิม ลูกได้เตรียมตัวที่จะเสียเขาไปแล้วจึงไม่ค่อยเดือดร้อนมากนัก แต่หมุยเอ็งบ่นมากทีเดียว มากสำหรับคนไม่พูดมากอย่างนั้น
>
> "เขาลาออกไม่ออกเปล่า เธอยังออกทุนให้เสียอีก แล้วคนใหม่ที่หามาจะทำงานได้ดีหรือเปล่าก็ไม่รู้ งานดีแต่เรื่องเงินล่ะ อาจจะไว้ใจไม่ได้"

"ฉันรับผิดชอบเองเรื่องเงินทอง"

"เท่ากับหาเรื่องเหนื่อยมากขึ้น" เธอบ่นไปอีกเรื่องหนึ่ง

"นี่แหน่ะ หมุยเอ็ง ความเป็นเพื่อนย่อมสำคัญกว่าเรื่องอื่น เราอยู่ตำบลเดียวกันมาแต่เล็ก มาเมืองไทยด้วยกัน ฉันได้ดีแล้วไม่ช่วยเขาก็เท่ากับทำหน้าที่เพื่อนไม่ดี"

"เราก็ช่วยเขาอยู่แล้ว จ้างเขาทำงานให้เงินเดือนงาม เมียก็แต่งให้ จะเอายังไงอีก"

"ไม่ยังไงหรอก ฉันไม่ต้องการกดเพื่อนให้คักดานอยู่เป็นลูกจ้างฉันเรื่อยไป ฉันสนับสนุนให้เขาไปดี มีหนทางก้าวหน้า การค้าขายด้วยตัวเองไม่ต้องเป็นลูกจ้างกินเงินเดือนใครและช่วยตัวเองนั้นทำให้เราภูมิใจ ฉันจะรู้สึกว่าฉันรักเพื่อนไม่จริงถ้าฉันไม่ช่วยให้เขาลืมตาอ้าปากได้เช่นคนอื่น เขาจะต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวต่อไป เขาต้องทำตัวให้สมกับเป็นลูกผู้ชาย เป็นคนจีนรักอิสระในการทำงาน

ในด้านความสามัคคีนั้นจะเห็นได้ว่าตันส่วงอู๋ไม่แบ่งแยกเป็นพวกเขาพวกเรา ดังเช่น ตอนเขามาเมืองไทยกับเพื่อนชื่อเส็งและเกิดขัดใจกันระหว่างทาง ต่อมาเส็งก็มารักหมุยเอ็ง แต่หมุยเอ็งกลับมาแต่งงานกับตันส่วงอู๋ เส็งโกรธมาก ตันส่วงอู๋ได้พยายามพูดให้เส็งเข้าใจว่า เป็นคนชาติเดียวกันไม่ควรโกรธกัน อันแสดงถึงความสามัคคีของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 199 – 200)

"ไม่มีประโยชน์อะไรหรอกเพื่อนเอ๋ย การที่เราจะเป็นศัตรูกัน เราเป็นคนเชื้อชาติเดียวกันมาจากดินแดนเดียวกัน เราควรจะรักกันไว้จึงจะถูก อย่าได้เอาเรื่องเล็กน้อยมาเป็นอารมณ์เลย ยามคับขันเราจะได้ช่วยเหลือกันได้ ไม่มีคนอื่นจะหวังดีต่อพวกเราคนจีนยิ่งไปกว่าคนจีนด้วยกัน ไม่มีใครจะเข้าใจเรายิ่งไปกว่าพวกเรา ไม่มีใครจะยอมรับประเพณีของเรา มีแต่คน

หัวเราะเยาะ เวลาเราเผากระดาษเงินกระดาษทองเผาธนบัตร เผาเครื่องเรือนกระดาษ เขาว่าเราโง่ ประเพณีนี้ผิด แต่เรารู้ได้อย่างไรว่าประเพณีของใครถูกของใครผิด เขาเอาอะไรมาเป็นเครื่องวัด นอกจากความคิดของเขาซึ่งจะถูกหรือผิดก็ไม่รู้ได้ ใครจะเป็นพระเจ้ามาตัดสินว่าการเผาศพกับการฝังศพอย่างไหนจะดีกว่ากัน ไม่มีใครจะเข้าใจความคิดการกระทำและอื่น ๆ ได้ดีไปกว่าคนที่มาจากที่เดียวกัน ได้รับการอบรมเหมือนกัน หรืออย่างน้อยที่สุดก็คล้ายคลึงกัน มีประโยชน์อะไรที่เราจะมาเคืองกันเพราะเรื่องผิดใจกันนิดหน่อย"

เส็งเงียบแต่นัยน์ตาของเขามีแววว่าวับอยู่

"แกกลับไปคิดดูให้ดีก็แล้วกัน นึกเสียว่าหมุยเอ็งไม่ใช่ลูกกับแก อั้งบ๊วยก็เช่นกัน ผู้หญิงอื่น ๆ ที่งาม ๆ ยังมีอยู่มากมาย แกจะเลือกอย่างไรก็ย่อมจะได้ แกกลับไปนอนคิดให้ดี ถ้าคิดได้แล้วจะไปบอกฉันที่ร้านก็ได้ เราคนเชื้อชาติเดียวกันมาเคืองกันทำไม"

ในด้านการประหยัดนั้น ตันส่วงอู๋ใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควร ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งรู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะพอควร ดังเช่น เมื่อหมุยเอ็งและลูก ๆ ต้องการได้รถเก๋งเพื่อใช้ไปเที่ยว ตันส่วงอู๋ก็ไม่ซื้อเพราะเป็นสิ่งไม่จำเป็น ราคาแพง เมื่อซื้อมาแล้วก็จะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อีก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 280)

"รถมันแพงนะ รถส่งของเป็นของจำเป็นในการทำงาน มันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แล้วเราก็ไม่ได้ไปไหนบ่อยนัก นอกจากที่โรงงานแล้วก็ที่บ้าน ซื้อมาแล้วไม่ได้ใช้ซื้อทำไม ฉันขับรถไม่เป็น เธอก็ต้องอยู่ขายของที่ร้าน"

"ทำไมจะไม่ได้ใช้ เอาไว้ไปดูงิ้วตอนกลางคืน จ้างคนขับรถไว้คนไปไหนมาไหนไม่ต้องห่วงว่าจะค่ำจะมืด เช้า ๆ ไปส่งลูกที่โรงเรียน เธอควรจะหัดขับรถเสียด้วย"

"ไม่เป็นเรื่องน่า รถแพงแล้วยังค่าจ้างคนขับรถ ค่าน้ำมัน ค่าซ่อมรถ น้องสาวเธอเสียเงิน เพราะเรื่องรถนี่ไปเท่าไรแล้ว ขนาดขับเองนะ"

หมุยเองไม่ได้เข้าใจดีต่อในเช้าวันนั้น แต่เว่งคิมพูดเรื่องรถทุกวัน ลูกรำคาญก็เลยคุเอา

"นั่งรถรางไปน่ะดีแล้ว รู้เสียบ้างว่านอกบ้านไม่สบายนัก รู้จักความลำบากไว้บ้าง สบายนักจะเคยตัว เกิดมาเป็นลูกผู้ชายเอาแต่สบายได้รึ"

นอกจากนี้ เขายังใช้และถนอมของใช้และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นาน ๆ เช่น เมื่อลูก ๆ ของเขาต้องการให้เขาซื้อตะเกียบสีสวย ๆ มาใช้แทนของเก่า ตันส่วงอู๊ก็ไม่ซื้อเพราะของเก่ายังใช้ได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 315)

"อย่าเห่อนักน่ะ มีอะไรใหม่ออกมาก็รีบหาซื้อมาใช้ ของเก่ายังไม่ทันเสียก็ทิ้งขว้าง เท่ากันเป็นการทิ้งเงินไปมากมาย ซื้ออะไรมาใช้แล้วต้องใช้ให้คุ้มค่า ลูกน่าจะรู้ดีว่าเงินนั้นหายากแค่ไหน เราต้องทำงานหนักเพียงไรเพื่อให้ได้เงินมา ตาของลูกต้องลงแรงงานเพื่อสละเงินให้แม่แก น้าของแก ไม่มีใคร ไม่มีใครรวยอยู่ได้โดยไม่ต้องทำงาน แม้แต่คนที่มีมรดกมาก ๆ ก็ต้องทำงานเพื่อรักษามรดกของเขาไว้ ไม่งั้นมันก็จะหมดไป เพราะคนเราต้องกินต้องใช้อยู่ทุกวัน"

การประหยัดอีกอย่างหนึ่งของตันส่วงอู๊ก็คือ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือนหมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ เช่น เมื่อเว่งคิมลูกชายคนโตของเขาต้องการจัดงานวันเกิด เขาก็ไม่เห็นด้วยเพราะเป็นเรื่องไร้ประโยชน์ หากเขาจะจัด เขาก็จะจัดให้ในการทำพิธีออกสวนดอกไม้ ซึ่งเป็นประเพณีของจีน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 230)

"ทำไมพ่อไม่จัดงานวันเกิดให้ลูกด้วย"

"เป็นเรื่องไร้ประโยชน์ เสียเงินไม่เข้าเรื่อง รอไว้อายุสิบห้า พ่อจะจัดทำพิธีออกสวนดอกไม้ให้ มีไหว้เจ้า แล้วก็กินเลี้ยงในหมู่ญาติ หรือลูกจะทำบุญตักบาตรให้ทานด้วยก็ได้ อย่างน้อยที่สุดก็ได้ช่วยเหลือผู้อื่น แต่เรื่องเชิญเพื่อนมากินเลี้ยงเต็มบ้านน่ะ พ่อไม่เห็นด้วย"

"พ่อกลัวเสียเงินเท่านั้นเอง ลูกทำอะไรไม่ได้สักอย่างเดียว" เว่งคิมบ่นทำท่าไม่พอใจ

"พอโตแล้วลูกจะรู้ว่าสิ่งที่สอนลูกนั้นเป็นของดีทั้งนั้น ตอนนี้ลูกก็ไม่พอใจแต่อีกหน่อยลูกจะต้องคิดถึงคำสอนของพ่อ"

ด้านความยุติธรรมนั้น ตันส่วงอุปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่เข้าข้างคนผิด ดังเช่น เมื่อเว่งคิมลูกชายเขาทะเลาะกับพวกคนงาน เขาก็ดุทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 290)

"พอกันที ทะเลาะกันไปได้" ลูกพูดเสียงแข็ง มองพวกที่อายุมาก ๆ ด้วยสีหน้าดุ ๆ "อายุก็มาก ๆ กันแล้วไม่รู้จักห้ามเด็ก ถ้าทีหลังมีเรื่องอีกจะโดนทั้งหมดเลย เหตุนิดเดียวทำไมต้องเลยเถิดด่ากันด้วย"

"เขาว่าหมูว่า ไอ้ชาติขี้เกียจ ด่าอย่างนี้ได้หรือ หาว่าซุ่มซ่ามมั่งละ" เด็กหญิงต้นเหตุจีบปากเจรจา

"เขาก็หาว่าเราเป็นคนไม่มีแผ่นดินจะอยู่"

"หรือไม่จริง" หล่อนแย่งพูด เว่งคิมอ้าปากค้าง

"เลิกทะเลาะกันเดี๋ยวนี้กลับไปทำงานทุกคน เว่งคิม...อย่าเข้ามาในนี้อีก พ่อไม่ชอบให้เกิดเรื่องกับใคร"

และเมื่อลูก ๆ เขาทะเลาะกันเอง แม้ว่าเขาจะรักเว่งคิม เขาก็ไม่เข้าข้างคงคุทั้งสองคน อันแสดงถึงความยุติธรรมของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 320)

"เมื่อไรพ่อถึงจะซื้อ อีกนานไหม ลูกอดใจไม่ไหวอยู่แล้วอยากดูเร็ว ๆ" เว่งคิมร่ำร้องและเมื่อลูกไม่ตอบในทันทีแกก็เริ่มพาล

"แม่งจูถ้าจะไม่อยากได้ เอาแต่กินกับข้าว ซื้อมาแล้วก็อย่าดูเชียวนะ แทนที่จะช่วยพูด คนเห็นแก่กินรู้ไหมคนไทยเขาว่าวัวเห็นแกหญ้า ชี้ข้าเห็นแก่กิน"

เม่งจูเงยหน้ามองพี่ชายใหญ่นัยน์ตากลม ๆ มีประกายไม่พอใจ

"แล้วคนเห็นแก่สนุกล่ะเป็นคนประเภทไหน" แก้ยอนด้วยถ้อยคำที่ลูกไม่นึกว่า เด็กตัวเท่านี้จะพูดออกมาได้ "ยาจกหรือเปล่า"

"มาพูดดีเหอะ เดี๋ยวโดนดีหรอก"

"พูดดีก็ดีแล้วไง ไม่ได้ค่าเอาสักหน่อย ใครจะเถียงกันเรื่องอะไรก็เถียงไป มายุ่งกับเราทำไม"

"หยุดเถียงกันเดี๋ยวนี้นะ อะไรกัน นี่โต๊ะกินข้าวนะไม่ใช่ที่ประลองคารม" ลูกไม่เข้าใครออกใคร ดุลอย ๆ เสียทั้งคู่...

ความยุติธรรมอีกอย่างหนึ่งของตันส่วงอู่คือ การแบ่งเครื่องทองให้ลูกสาวและลูกสะใภ้เท่า ๆ กันในตอนที่หมุยเอ็งตายลงและเขาเลิกทำการค้า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 522)

"พ่อตกลงเช่งร้านนี้แล้วยัง จะย้ายเมื่อไร"

"หลังแกแต่งงานแล้วสักสองอาทิตย์พ่อจะย้าย อยู่คนเดียวที่บ้านนี้จะมีประโยชน์อะไร แต่รับรองว่าพ่อคงจะมีความสุขเหมือนเก่า แกไม่ต้องห่วงหรอก"

ลูกเตรียมเก็บของส่วนตัวของลูกบ้างแล้ว เครื่องทองของหมุยเอ็งยังอยู่ที่ลูกบางชิ้น ก็แจกให้กุหลาบกับลูกสาวไปเท่า ๆ กัน จะได้ไม่มีข้อครหา...

นอกจากนี้ เมื่อเขาเลิกกิจการค้าเพื่อให้เว่งคิมทำกิจการต่อนั้น เขามีเงินอยู่บ้างจึงแบ่งให้ลูก ๆ โดยให้เว่งคิมมากกว่าผู้อื่นเพราะเป็นลูกชาย ส่วนลูกสาวทั้งสามคนนั้น ทุกคนได้เท่ากันหมด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 526)

"มาดูอะไรนี่ดีกว่า แล้วเธอจะเห็นว่าฉันยุติธรรมเพียงไร" ลูกหยิบสมุดเล่มเล็ก ๆ สี่เล่มยื่นให้อั้งบวยอ่านดู

อั้งบวยยิ้มออกมาได้ "แล้วไม่หมดตัวเลยหรือนี่ ให้มันเสียหมด"

"ก็มีที่เช้งร้านใหม่แล้วก็มีเงินเก็บเอาไว้ยามฉุกเฉินบ้างเผื่ออยากได้อะไรจะได้มีซื้อทันทีที่ต้องการ"

"ฝากประจำปีหนึ่งก็ยังเบิกไม่ได้เลย ถ้าร้อนเงินขึ้นมาพวกเขาจะทำอย่างไร"

"คงไม่มีใครร้อนเงินหรอก สามเล่มแรกจะให้เขาไปเลย ให้เขาเก็บไว้เอง ส่วนเล่มสุดท้ายเอาไว้อารมณ์ดี ๆ ค่อยให้ ฝากเธอเอาไว้ก่อนก็แล้วกัน เห็นว่าเขาต้องการเมื่อไหร่ค่อยให้"

"ฉันเป็นเพียงน้า พี่เป็นพ่อควรจะรักษาไว้เองดีกว่า"

สมุดเหล่านั้นคือสมุดฝากเงินของธนาคารพานิชแห่งหนึ่ง เงินทั้งหมดที่ลูกมีอยู่ที่ได้จากการขายรถและเช้งร้านมีกำไร ลูกเอาแบ่งออกเป็นห้าส่วน ส่วนหนึ่งฝากเข้าบัญชีเงินฝากของลูก นอกนั้นลงชื่อพวกเด็ก ๆ แบ่งให้คนละหลายเงินอยู่ เว่งคิมได้มากกว่าใคร ๆ เพราะเป็นลูกชายคนเดียว เม่งจูได้เท่า ๆ กับพี่สาวทั้งสองคน แต่ลูกยังไม่มอบให้ มันหยิ่งนักต้องเก็บเอาไว้ให้รู้ตัวตอนหลัง

ด้านความอุตสาหะ ตันส่วงอู๋มีความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน ดังเช่น ในการทำการค้าของเขา เขาตื่นตั้งแต่ตีสี่หรือตีห้าเพื่อเตรียมของจัดร้าน พอสว่างก็เปิดร้าน ตอนกลางวันส่งของ ทำบัญชี กว่าจะปิดร้านได้ก็สองทุ่ม ปิดร้านแล้วก็คิดเงินและเตรียมของที่จะส่งในวันรุ่งขึ้น เขาไม่เคยมีวันหยุดเลย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 111 – 112)

> พวกเราเหนื่อยจริง ๆ ลูกต้องตื่นแต่ตีสี่หรือตีห้าเพื่อเตรียมของ จัดร้าน พอสว่างก็เปิดร้านได้ทันที ต่อจากนั้นก็ต้องทำงานยุ่งทั้งวัน เราต้องไปเอาของ ต้องทำบัญชี ต้องส่งของให้ลูกค้าประจำบางราย ลูกพยายามให้บริการลูกค้าอย่างดีที่สุด แต่ธรรมดาส่งถึงบ้านก็ต้องคิดราคาพิเศษ มีค่าเหนื่อยอีกนิดหน่อย ใครต้องการความสะดวกก็ยอมจ่าย กว่าจะปิดร้านก็สองทุ่มกว่า ปิดร้านแล้วไม่ได้นอนทันทีต้องคิดเงิน บางทีต้องเตรียมของบางอย่างซึ่งจะส่งออกในวันรุ่งขึ้น เราไม่มีวันหยุด

เมื่อเขาได้ตระหนักว่าเขาควรจะรู้หนังสือไทยเพื่อประโยชน์ในการค้า เขาก็ตั้งอกตั้งใจศึกษาด้วยตนเองจนสามารถอ่านและพูดได้ อันแสดงถึงความอุตสาหะของเขา ดังที่เขาเขียนเล่าให้มารดาฟังว่า (สุภา ลือสิริ 2522 : 247 – 248)

> ...เวลานี้ลูกอ่านหนังสือไทยรู้เรื่องแล้ว แม่อาจจะแปลกใจที่ลูกเรียนหนังสือไทยทั้งที่เวลาก็มีน้อย งานยุ่งแสนยุ่ง ลูกต้องเรียนเพราะความจำเป็นเพื่อความเจริญในการค้าขาย การติดต่อการงานกับผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพวกข้าราชการ ที่เราต้องอาศัยอำนาจของเขาในการขอใบอนุญาต ลูกพยายามเรียนทั้งเขียนและอ่าน หัดพูดให้ชัด ทุกสิ่งไม่พ้นความพยายามไปได้ มีเสียงบางเสียงในภาษาไทยที่ไม่มีในภาษาจีน พวกเรามักพูดเพี้ยนไปเสมอ แม้หมุยเอ็งซึ่งเกิดเมืองไทยแต่โตท่ามกลางคนจีนก็ยังออกเสียงไม่ใคร่ได้

การหัดพูดไม่ใช่ของยากเพราะเรามีคนงานคนไทยมาก พูดผิดก็พยามยามแก้ แต่ลูกยังไม่ยอมอนุญาตให้เว่งคิมและเด็ก ๆ พูดไทยในบ้านอยู่นั่นเอง แม้ว่าลูกจะหัดพูด แต่ก็ในเวลาที่เด็ก ๆ ไม่อยู่บ้าน เว่งคิมไปโรงเรียน ชุยกิ้มนอนหรือเล่นอยู่กับน้องข้างบน ลูกเรียนหนังสือไทยด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ หาซื้อหนังสือมาอ่านให้คนงานคนหนึ่งช่วยสอนเบื้องต้นให้ ภาษานี้แปลกจากภาษาของเราตรงที่วิธีการเขียนไม่เป็นคำ ๆ ไป แต่มีอักษร สระ พยัญชนะ เมื่อเอามาประสมกันแล้วจึงเป็นคำ ทำให้การเรียนง่ายมากพอจำตัวหลักได้แล้วเราก็หัดประสมตัวได้เอง ไม่ต้องมีครูอีก อาศัยหนังสือเป็นครูเท่านั้น แต่วิธีการอย่างนี้ใช้ได้แต่กับคนที่รู้ภาษา พูดได้และเขาเข้าใจความหมายอยู่แล้ว ถ้าไม่รู้อะไรเลยและเริ่มเรียนก็เห็นจะลำบากมาก ลูกสามารถเข้าใจความหมายของคำเกือบทุกคำที่พูดกันอยู่อย่างธรรมชาติ อาศัยการได้ยินได้ฟังอยู่ทุกวันเป็นเครื่องช่วย อีกไม่นานลูกก็คงจะอ่านเขียนได้ดีกว่าจะหัดเขียนกันได้ก็นานโขเพราะตัวหนังสือมันคล้ายกันไปหมด ลูกพยายามหาเวลาเขียนหนังสือไทยวันละครึ่งชั่วโมง...

เมื่อตันส่วงอู๋ประสบปัญหาในการค้า คือ ลูกค้านิยมสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศ เขาก็ไม่ย่อท้อ เขาต่อสู้ด้วยการพลิกแพลงวิธีการผลิตให้ทันสมัยยิ่งขึ้น และเหมาะสมกับความต้องการของตลาด ในที่สุดเขาก็ประสบความสำเร็จ อันแสดงถึงความอุตสาหะอีกอย่างหนึ่งของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 371)

หมู่นี้ขนมขายไม่ดี โรคคลั่งเมืองนอกยังไม่หาย เวลานี้ชาวบ้านกำลังเปลี่ยนความนิยมไม่ว่าไทยจีนชอบของนอก เมื่อก่อนขนมไหว้เจ้าใช้แต่จันอับและขนมพื้น ๆ บางอย่าง เดี๋ยวนี้เขาชอบขนมปังกล่อง มีแต่คนถามซื้อขนมปังกรอบกล่องสวยงาม แต่งงานก็เหมือนกัน ขนมที่ฝ่ายเจ้าบ่าวมอบให้เจ้าสาวก็เปลี่ยน

เมื่อก่อนให้ขนมจันอับแบบที่ลูกทำ กล่องกระดาษรูปเจ้าบ่าวเจ้าสาว ตอนนี้เขาก็ใช้ขนมปังกล่องแล้วเหมือนกัน

ลูกไม่ได้หมายความว่า ขนมที่โรงงานจะขายไม่ได้เลย เพียงแต่จำนวนขายลดลงอยู่เรื่อย ๆ ลูกไม่ค่อยชอบใจ ต้องหาวิธีใหม่ที่จะขายให้ได้มาก ๆ แรกทีเดียวลูกให้เขาทำขนมเปี๊ยะชิ้นเล็ก ๆ ราคาถูกออกขาย หมายใจว่าจะขายเด็ก ขนมขายได้ดีอยู่พักหนึ่ง แต่เด็ก ๆ เบื่อง่าย ไม่นานขนมเปี๊ยะชิ้นจิ๋ว ๆ ก็ชักขายไม่ออก ลูกก็เปลี่ยนตามตลาด ทำขนมจันอับชิ้นเล็กออกขายทุกอย่างราคาพอเหมาะกับกระเป๋าของเด็ก ทำขนมแบบใหม่เปลี่ยนไปเรื่อย หากินกับเด็กนั้นต้องเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยจึงจะขายดี ลูกต้องตามให้ทันว่าเวลานี้เด็กกำลังหลงใหลภาพยนตร์โทรทัศน์อะไรบ้าง แล้วทำขนมให้เป็นรูปอย่างที่เด็กกำลังชื่นชอบ เป็นรถยนต์ เครื่องบิน จรวด ปืนใหญ่และของอื่น ๆ สารพัด ขนมก็รสเดิม กรรมวิธีการผลิตเหมือนเก่าทุกอย่าง เปลี่ยนแต่รูปร่าง แต่มันก็ให้ผลมากเหลือเกิน...

ในด้านความเมตตากรุณา แม้ตันส่วงอู๋จะเป็นพ่อค้า แต่เขาก็มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นอยู่เสมอ เช่น เมื่ออึ้งกิมเกิดความท้อแท้ในการทำงาน ตันส่วงอู๋ก็พูดให้กำลังใจปลอบใจให้สู้ต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 160)

"อย่าท้อใจไปเลย ใครจะรู้อนาคต แกอาจจะได้ดีตอนแก่ คนบางคนลำบากมามาก แต่พออายุมากก็มีโชคสุขสบาย คนที่สบายมาตลอดชีวิตอาจจะลำบากตอนแก่ อย่างนี้ซิแย่ แต่เกิดมาแล้วก็ต้องสู้ ไม่มีใครยอมอดตายหรอก แกรู้ว่าเราคนจีนไม่เคยยอมแพ้ต่อโชคชะตา เราต้องสู้และช่วยเหลือกันไปตามประสา เราไม่มีวันทิ้งกันในต่างแดนอย่างนี้ เราเป็นเพื่อนกันนี่นะ แกทำใจให้สบาย เตรียมตัวเตรียมใจแต่งงาน อีกหน่อยแกก็คงมีลูกน่ารักอย่างเว่งคิม รู้ไหมเว่งคิมจะมีน้อง หมุยเองท้องสามเดือนแล้ว

นอกจากนี้ ตันส่วงอู๋ยังพูดปลอบใจล้อย่งจั๊วบิดาอุปถัมภ์ให้สบายใจเกี่ยวกับการทำศพเมื่อล้อย่งจั๊วตาย เขายินดีทำทุกอย่างที่ล้อย่งจั๊วต้องการ แม้เขาจะไม่ใช่ลูกแท้ ๆ แต่เขาก็รักและนับถือล้อย่งจั๊วบิดาอุปถัมภ์ดุจเดียวกับบิดาแท้ ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 147)

"พ่อมีแล้วทั้งลูกชายและหลานปู่ ไม่มีหลานตาก็ไม่เป็นไร หลานปู่สำคัญกว่า รับรองว่าฉันจะจัดการทุกสิ่งตามที่พ่อปรารถนา"

"แต่พ่อไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ของเจ้า"

"เหมือนกันแหละพ่อ ขึ้นชื่อว่าพ่อ ไม่ว่าพ่อผู้ให้กำเนิดหรือพ่ออุปถัมภ์ลูกต้องปฏิบัติเหมือนกัน ฉันรับรองในเรื่องนี้ ฉันเป็นลูกของพ่อ เว่งคิมเป็นหลานปู่ของพ่อ ขอให้พ่อนึกอย่างนี้เถอะ เรื่องเงินพ่ออย่าคิดอะไรเลย แม้ว่าพ่อแท้ ๆ ลูกก็ควรจะคืนเงินที่ยืมมาทำทุนเมื่อมีโอกาส พ่อจะได้นำไปทำบุญทำกุศลหรือซื้อฮวงซุ้ยได้ ลูกที่โตแล้วไม่ควรจะกวนพ่อแม่เรื่องเงินทองอีก เท่ากับไม่รู้จักโต"

จะเห็นได้ว่าตันส่วงอู๋มีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

2. <u>ล้อย่งจั๊ว</u>

ล้อย่งจั๊วเป็นกะลาสีเรือเดินทะเล ตอนที่ตันส่วงอู๋เดินทางมาเมืองไทย เขาได้พบกับล้อย่งจั๊วและเกิดถูกชะตากัน ล้อย่งจั๊วจึงรับเป็นบิดาอุปถัมภ์ของตันส่วงอู๋ มาภายหลังล้อย่งจั๊วเลิกอาชีพกะลาสีและหันมาค้าขาย โดยให้เงินลงทุนแก่ตันส่วงอู๋ และช่วยตันส่วงอู๋ค้าขาย ล้อย่งจั๊วอยู่กับตันส่วงอู๋เรื่อยมาจนกระทั่งสิ้นชีวิต

แม้ล้อย่งจั่วจะมีบทบาทในเรื่องน้อย แต่มีจริยธรรมมากคือ มีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล ความเสียสละ ความยุติธรรมและความเมตตากรุณา

ความมีเหตุผลของล้อย่งจั่วนั้นจะเห็นได้ว่า ล้อย่งจั่วไม่ลุ่มหลงความเชื่อถืออย่างงมงาย อวิชา ดังเช่น เมื่อตันส่วงอู้ย้ายร้านมาอยู่แห่งใหม่และค้าขายไม่ดีเท่าที่ควร แม่ยายของตันส่วงอู้บอกว่าเป็นเพราะมีผีรั่งมาอยู่ก่อน จึงอาจนำความชวยมาทิ้งไว้ให้ แต่ล้อยิ่งจั่วบอกว่า ที่ขายไม่ดีเพราะเพิ่งย้ายมาอยู่ใหม่ และคนยังไม่รู้จัก อันแสดงถึงความมีเหตุผลของเขาดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2521 : 212)

> ...การที่ของข้าชวยไม่ดีอาจเพราะเราเพิ่งมาอยู่ใหม่ ลูกค้ายังไม่รู้จัก แต่คงดีขึ้นเรื่อยๆ เรื่องการส่งของนอกก็เช่นกัน ของราคาแพงขึ้นจนน่าตกใจ อนกินก็เลยหยุดกินของพวกนั้นหันมากินของที่ผลิตในนี้ เดี๋ยวนี้ค่าครองชีพมันแพง เงินเฟ้อไม่หยุดเลย ลูกของดูอีกหน่อยเงินบาทหนึ่งไม่เป็นค่าเท่ากับสลึงเดี๋ยวนี้ ด้วยซ้ำ

ในด้านความเสียสละ ล้อย่งจั่วละควบเห็นแก่ตัว ให้ปันแก่คนที่ควรให้ ทั้งด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา ดังเช่น เมื่อตันส่วงอู่มาจากเมืองจีนและเกิดขัดใจกับเส็ง ล้อย่งจั่วก็รับจะฝากงานให้ และเขายังได้สอนวิธีการคิดลูกคิดแก่ตันส่วงอู้ด้วย นับว่าเป็นการให้ทางสติปัญญาของเขา ดังจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 10 – 11)

> เขาได้สอนวิชาการคิดลูกคิดแก่ลูกในวันต่อมา เมื่อเขามีเวลาว่าง ลูกจึงเรียกพ่อได้สนิทปากยิ่งขึ้น

เมื่อตันส่งอู้ได้ทำงานกับล้อง่วนหงแล้ว ต่อมาเขาจะแต่งงานกับหมุยเอ็ง แต่ยังไม่มีเงินพอ ล้อย่งจั่วก็เป็นผู้ออกให้ทั้งหมด มีทองหมั้น เข็มขัดนาค สินสอด รวมแล้ว

เป็นเงินเป็นจำนวนมาก นับเป็นความเสียสละของล้อยงจั๋ว คือ เสียสละทรัพย์ให้แก่ผู้ขัดสนที่สมควรให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 76 – 77)

เรื่องของหมั้นเป็นเรื่องหนักอกมาก ถ้าไม่มีพ่ออุปถัมภ์เสียแล้ว ลูกก็ไม่มีปัญญาหาทองหมั้นสิบสองบาท เข็มขัดนาค เงินสินสอดอีกสองพันสี่ร้อยสี่สิบบาท ทำไมต้องเรียกสินสอดเป็นตัวเลขประหลาดอย่างนี้ก็ไม่ทราบ ลูกทราบมาแต่เพียงว่า เขาต้องการเลขคู่มาก ๆ สองพันสี่ร้อยสี่สิบ สี่พันสี่ร้อยสี่สิบ หรือหกพันสี่ร้อยสี่สิบก็ตามแต่จะตกลงกัน พวกคนแคะเขาชอบเลขเก้าก็เรียกกันสองพันเก้าร้อยเก้าสิบหรือมากกว่านั้น แต่ต้องลงท้ายด้วยเลขเก้า เพราะเลขเก้าในภาษาจีนสำเนียงแคะหมายถึงความนานได้ ลูกเห็นจำนวนเงินและทองแล้วก็อยากเป็นลมเสียจริง ๆ ลูกไม่สามารถหาได้แน่ ๆ แต่พ่ออุปถัมภ์ออกให้ลูกทั้งหมด ท่านไม่เคยพูดเลยว่าจะต้องการเงินคืนหรือไม่ ลูกตั้งใจเอาไว้ว่าจะต้องหาคืนท่านให้ได้ แม้ว่าท่านจะไม่ยอมรับก็ต้องคืนให้ได้ เงินตั้งมากมายอย่างนี้

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของล้อยงจั๋วคือ ช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ดังเช่น เขาช่วยพูดให้หลองว่านทงยอมให้หมอผ่าตัด โดยอ้างว่า การผ่าตัดนี้จีนเคยมีมาก่อน ทำให้หลองว่านทงลดทิฐิลง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 95 – 96)

"แต่มันก็เป็นพยานได้ว่า การผ่าตัดจะต้องมีในสมัยนั้นหลายร้อยหลายพันปีมาแล้ว เพียงแต่ว่ามันตายไปพร้อมกับหมอคนนั้น และมันกลับมาเกิดใหม่อีกคราวนี้มันไปเกิดในเมืองของพวกผมแดง หลานย่อมจะปฏิเสธไม่ได้ว่าความคิดเรื่องการผ่าตัดต้องมีมานานแล้ว อย่างน้อยที่สุดก็ในสมัยของล่อกวนตง คนแต่งสามก๊ก ไม่งั้นแกจะเอาความคิดมาจากไหน มันต้องมีมานานแล้วและจากสมอง

ของคนจีน" พ่อยกมือแตะชมับเป็นเชิงยืนยัน "เราเป็นต้นคิดจริงไหม ง่วนหง"

ผู้ป่วยนอนฟังตาปริบ ๆ "ฉันไม่เคยอ่านสามก๊กเกินตอนเล่าปี่สาบานเป็นพี่น้องกับเตียวหุยเลย ตอนหนึ่งยังไม่จบด้วยซ้ำ"

"แย่จริง รีบอ่านเสียนะ นอนป่วยอยู่อย่างนี้น่าจะอ่านหนังสือแก้เหงา แล้วจะได้ความคิดอะไรดี ๆ"

คำแนะนำของพ่อได้ผล วันต่อมาล้องง่วนหงก็ยอมให้ลูกสาวพาไปหาหมอผมแดง เหตุผลที่ยอมลดมานะทิฐิเพราะสามก๊ก

"อ่านแล้ว เลือกอ่านแต่ตอนหมอฮั่วโต๋ คนสมัยนั้นเขายังไม่กลัวการผ่าตัดเลย ถ้าฉันกลัวก็น่าขายหน้า มีเจ้าโจโฉเท่านั้นแหละที่กลัว เราคนจีนเป็นคนกล้าหาญ เป็นคนต้นคิดเรื่องการผ่าตัด เมื่อจะถูกผ่าตัดก็ต้องไม่กลัว ฉันไม่ได้นับถือความสามารถของพวกผมแดงหรอกนะ ฉันเชื่อหมอฮั่วโต๋ต่างหาก หนักใจก็แต่เรื่องงาน ใครจะดูแลกิจการ"

"ไม่ต้องห่วงดอกนะ ฉันจะดูแลให้เรียบร้อย ร้านขายของให้หมุยเอ็งขายคนเดียวก็ได้"

นอกจากนี้ ล้อย่งจั๋วยังช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษอีกด้วย ดังเช่นเมื่อหลาน ๆ ป่วย ต้นส่วงอู๋เฝ้าอยู่ทั้งวัน ตอนกลางคืนล้อย่งจั๋วจึงดูแลหลาน ๆ แทน นับเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่งคือ ความเสียสละทางกาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 268 – 269)

ต้นเดือน เว่งคิมป่วยพร้อมกับเม่งจู หมุยเอ็งต้อนอนเฝ้าเม่งจู ลูกห่วงเว่งคิมจนทำอะไรไม่ถูก แกป่วยมากจนเพ้อ ตัวร้อนจัด แกหนีออกไปเล่นน้ำฝนทั้งที่เป็นหวัดอยู่ โรคจึงกำเริบรักษาอย่างไรก็ไม่หาย คนงานชาวอีสานคนหนึ่งกล่าวว่า เว่งคิมถูกผีเข้า พวกเราตกใจกันใหญ่ หมุยเอ็งทำท่าจะเชื่อเสียด้วย แต่ลูกแน่ใจว่าแกเป็นไข้สูงเท่านั้น ที่ไม่หายทันใจเพราะยาไม่แรงพอ เรา

อาจจะต้องเปลี่ยนหมอ และเฝ้าดูอาการของแกทั้งคืน เผื่อว่าแกเป็นอะไรมาก เมื่องลูกร้องกวนทั้งคืน ลูกเฝ้าอยู่คืนหนึ่ง กลางวันทำงานไม่ไหว

"ให้พ่อเฝ้าเถอะ กลางวันพ่อว่าง ๆ นอนได้ ไม่ต้องห่วงงาน นาน ๆ พ่อช่วยทำบัญชีสักที กลางวันได้แต่นอน ลูกต้องทำงาน"

ลูกคัดค้านเพียงเล็กน้อย แต่ในเวลานั้นลูกใจชั่วพอจะนึกได้ว่าคีเหมือนกัน ให้คนใช้ดูก็ไม่ไว้ใจ มันนอนขี้เซา สู้พ่อไม่ได้

"อย่าเลยพ่อ พ่อพักเถอะ อดนอนนักไม่ดี"

"พ่อนอนกลางวันได้นี่นา แต่ลูกต้องเป็นห่วงงาน ทิ้งไม่ได้ พ่อแข็งแรงพอ ลูกไปนอนเถอะ พ่อจะดูหลานเอง เวลาคิมเป็นหลานของพ่อไม่ใช่หรือ พ่ออยากจะมีส่วนดูแลแก อีกอย่างพ่อก็ไม่ดี ปล่อยให้แกออกไปเล่นข้างนอก ฝนตกหนักกลับบ้านไม่ทันจึงไม่สบาย"

ในด้านความยุติธรรม ล้อยงจั๋วปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล เช่น เมื่อล้อยงจั๋วช่วยต้นส่วงอู๋ค้าขาย และต้นส่วงอู๋คิดจะขายของให้แพงขึ้น ล้อยงจั๋วก็ห้ามไว้ไม่ให้เอาเปรียบลูกค้า อันแสดงถึงความยุติธรรมของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 151)

การขายของไม่แพงช่วยให้เราได้ลูกค้าประจำดีกว่าขายของแพง ๆ เขามาซื้อหนเดียวก็เข็ดไม่มาซื้ออีก ได้กำไรมากหน่อยก็ไม่กี่สตางค์ แต่เสียลูกค้าไปทั้งครอบครัวไม่ดีแน่ ๆ เด็กน้อยอย่าเอาเปรียบลูกค้า จะต้องท่องประโยคนี้ไว้ให้ขึ้นใจทีเดียว ต้องนึกถึงใจเขาใจเรา

นอกจากนั้นแล้ว ล้อยงจั๋วยังมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คือให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น ตอนที่ล้อยงจั๋วเป็นกะลาสีเรือ เขาเห็นคนเมาเรือ

ก็นำยาแก้เมามาให้กิน และคอยแนะนำวิธีที่จะไม่เมาเรือมากเกินไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 7)

"เจ้าลองเขียนหนังสือตามคำบอกของข้าสักหน่อยเถอะเด็กน้อย ภูมิรู้ของข้าไม่ค่อยนักดอกนะ แต่ที่ทำงานเรืออยู่เช่นนี้ก็เพื่อจะส่งของให้ญาติค้าขาย พอมีกำไร และข้าชอบท่องเที่ยวอยู่ด้วย ลูกเมียก็ไม่มี" ใบหน้าของเขาสลดลงจนลูกจับสังเกตได้ แต่ลูกไม่กล้าถามเรื่องส่วนตัวของคนเพิ่งรู้จักกันเช่นนี้ ลูกลืมบอกแม่ว่า ชายผู้นี้ชื่อ ล่อย่งจั๋ว อายุอยู่ในราวสี่สิบเศษ ยังแข็งแรงอยู่มาก ใบหน้าใหญ่รูปสี่เหลี่ยม ในตามีแววปรานีอยู่เสมอ และเขาให้ความเอาใจใส่ต่อพวกเรา หายามาให้กินและคอยแนะนำวิธีที่จะมิให้เมาเรือมากเกินไปแก่ทุกคน พวกใต้ท้องเรืออย่างเรารักแกมาก

ระหว่างเดินทางมาเมืองไทย ตันส่วงอู๋เกิดขัดใจกับเส็ง เส็งจึงปฏิเสธที่จะพาตันส่วงอู๋ไปทำงานด้วย ล่อย่งจั๋วเกิดความสงสารจึงรับจะเขียนจดหมายฝากตันส่วงอู๋เข้าทำงานกับญาติที่เมืองไทย และยังรับตันส่วงอู๋เป็นบุตรบุญธรรมด้วย อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของล่อย่งจั๋ว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 8 – 9)

"เจ้าจะไปอยู่กับล้องวนทงญาติของข้าหรือไม่ ถ้าเจ้ายินดีข้าจะเขียนหนังสือฝากเจ้าให้เข้าทำงานกับเขา หรือเจ้าจะมีญาติอยู่ในเมืองไทยพอจะช่วยเจ้าได้"

"ฉันไม่มีญาติเลย มีแต่ญาติของเพื่อนคนที่มาด้วยกัน" ลูกใช้สายตาเหลือบไปที่แต้เส็ง "ถ้าท่านจะกรุณา..."

"อย่าพูดดังนั้น ส่วงอู๋ ข้าเอ็นดูเจ้าเท่ากับบุตรคนหนึ่ง หน้าตาของเจ้าคล้ายกับบุตรของข้าที่ตายไปพร้อมกับมารดาของเขาเมื่อคราวน้ำท่วมใหญ่ที่เมืองไทยสี่ปีก่อน (2485) เขาตายไปด้วยโรคท้องร่วง น้ำท่วมปีนั้นขึ้นสูงมาก

ลุยน้ำลึกแค่คอทีเดียว ตอนไหนลุมก็ถึงกับต้องพายเรือ น้ำนองอยู่เกือบเดือน กว่าจะลดหมด น้ำลดแล้วผู้คนก็ลำบากอดอยาก อาหารหายาก บางตำบลก็เกิดโรคระบาด"

ลูกแสดงความเสียใจกับเขา พยายามทำสีหน้าให้หมองลง

"แต่บัดนี้ข้าเริ่มมีความสุขบ้างแล้วล่ะ"

"ทำไมล่ะท่าน"

"เพราะข้าได้พบเจ้า เด็กน้อยเจ้าจงมาเป็นบุตรบุญธรรมของพ่อเถิด" เขาสรุปความอย่างรวดเร็วจนลูกตกใจ ใช่แต่เท่านั้น เขาดึงลูกเข้าไปกอดไว้แน่น ซบหน้าลงที่ไหล่ของลูก ลูกรู้สึกตื้นตันในอกจนไม่อาจขัดใจเขาได้ ลูกจึงเรียกเขาเป็นบิดาอุปถัมภ์ หวังว่าแม่จะไม่ตำหนิลูกที่ไปรับนับถือผู้อื่นเป็นพ่อ แต่ลูกขอล่อย่งจั๋วไว้อย่างหนึ่งว่า ลูกจะยังใช้แซ่เดิมของลูก ลูกได้ทำความเคารพบิดาใหม่ของลูกตามประเพณี และในคืนนั้นลูกก็ได้ย้ายที่นอนเข้าไปนอนในห้องพักของบิดา ท่านได้กรุณาสอนลูกหลายประการเกี่ยวกับชีวิตใหม่

นอกจากนี้ ล่อย่งจั๋วยังช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ซึ่งเป็นความเมตตากรุณาอย่างหนึ่ง ดังเช่น [illegible] เมื่อเขาเสียใจที่หมุยเอ็งภรรยาไม่สามารถมีลูกให้เขาได้มาก ๆ ตามที่เขาต้องการ ล่อย่งจั๋วก็ปลอบใจให้เขาพยายามตัดใจ ลูกสี่คนที่มีอยู่ ถ้าพยายามอบรมสั่งสอนให้ดีก็เป็นที่พึ่งได้เช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 227)

"ฉันอยากมีลูกชายห้าคน ลูกสาวสอง ฉันกลับมีลูกชายเพียงคนเดียว ลูกสาวตั้งสามคน ฉันไม่อยากได้เลย กลัวว่าถ้าเลี้ยงไม่ดีจะขายหน้า"

"ไม่มีมนุษย์คนใดได้สิ่งที่ตนปรารถนาเสมอไปหรอกลูก ถ้าเราได้สิ่งที่เราปรารถนาก็คงไม่มีคนจน คนเจ็บป่วย คนไม่มีลูกหลาน เจ้านับว่าเป็นคนโชคดีอยู่แล้วในเรื่องการงาน ตั้งตัวได้เร็วกว่าเพื่อน ๆ เจ้าตั้งความปรารถนาให้

สูงกว่าธรรมชาติไว้เพื่อให้เจ็บปวดทำไม พ่อเองก็มีลูกชายคนเดียว ตายจากไปแล้ว แต่พ่อพยายามตัดใจหาคนอื่นมาทดแทน และคนนั้นก็คือเจ้า อย่าไปคิดว่าเขาจะเป็นคนเลว ทำให้เจ้าขายหน้าในตอนโต เจ้าต้องหวังว่าเขาจะเป็นคนดี ทำให้วงศ์ตระกูลก้าวหน้า แต่งงานไปกับคนดี ๆ เป็นที่พึ่งในวันหน้า หวังเอาไว้อบรมลูกให้ดีแล้วจะสมหวัง แทนที่จะกลุ้มไม่เป็นเรื่องอย่างนี้"

จะเห็นได้ว่า ล้อย่งจั๋วมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

3. เม่งจู

เม่งจูเป็นลูกสาวคนเล็กของตันส่วงอู๋ ซึ่งตอนที่เม่งจูเกิดมานั้น ตันส่วงอู๋โกรธมากที่เม่งจูทำให้หมุยเอ็งไม่สามารถมีลูกได้อีก ตันส่วงอู๋ลั่นปากว่าจะไม่เห็นใจเม่งจู ดังนั้นหมุยเอ็งจึงตามใจเม่งจูมาก เมื่อเม่งจูขอเรียนต่อหมุยเอ็งก็ยอม เม่งจูจึงได้เรียนสูงกว่าพี่ ๆ เธอเรียนจนถึงระดับอนุปริญญา และต่อมาก็ได้แต่งงานกับคนไทย จริยธรรมที่ปรากฏในตัวเม่งจูมีดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และการประหยัด

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้น เม่งจูมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดา คือ เมื่อตันส่วงอู๋เลิกทำกิจการค้าและแบ่งเงินให้ลูก ๆ แล้ว เขาก็แยกตัวออกมาอยู่ตามลำพัง เม่งจูได้มาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอและทุกครั้งที่มาก็ช่วยทำงานบ้านให้ ซึ่งจะเห็นได้จากคำพูดของตันส่วงอู๋ ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 533)

ตั้งแต่ลูกมาอยู่ที่นี่ หาคนมาเยี่ยมเยียนยากเต็มที นั่นแหละเขาคงงานเต็มมือ งานค้าขายใช่ว่าจะคอยว่างอยู่เมื่อไร เม่งจูมาเสาร์เช้าเสาร์มาดูความสะอาดให้ ช่วยกวาดบ้าน ถูบ้าน ซักเสื้อผ้าที่ลูกทิ้ง ๆ เอาไว้ไม่ค่อยได้ซัก ทำอาหารชนิดที่ค้างคืนได้เอาไว้ให้สองสามอย่าง

ในด้านความเสียสละของเม่งจูนั้น จะเห็นได้ว่า เม่งจูแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่คนที่ขัดสนสมควรให้ ดังเช่นเมื่อถึงตรุษจีน เม่งจูจะนำขนมเทียน ขนมเข่ง ไปให้ลูกคนจนหลังบ้าน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 322)

...เม่งจูมีนิสัยแปลก ๆ อีกอย่าง คู ๆ ก็คล้ายกับแกเป็นคนช่างประจบ วันตรุษจีนแกมักจะมีของขวัญให้พ่อแม่และพี่อยู่เสมอ สำหรับลูกแกจะซื้อสมุดบัญชีมาห่อปกสวยงามให้ บางทีก็เป็นขนมอร่อย ๆ ส่วนหมุยเอ็งแกมักจะซื้อขนมหวาน ๆ มาฝาก แม้จะไม่ใช่วันสำคัญหรือมีความหมายอะไร พี่ ๆ มักจะว่าแกประจบเก่ง แต่ลูกว่ามันเป็นนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของแก ขนมเข่งขนมเทียนวันตรุษที่เหลือ ๆ แกจะหอบเอาไปให้เด็กลูกคนจนหลังบ้าน พี่ ๆ ของแกมีแต่จะโยนทิ้งถังผง ให้หมา ไม่ก็ทิ้งไว้ระเกะระกะทั่วบ้านเมื่อกินไม่ลงแล้ว เม่งจูจะเที่ยวรวบรวมใส่ถุง แล้วขออนุญาตแม่ไปเล่นกับเด็ก ๆ ลูกคนไทย ใจจริงก็คือ อยากจะเอาขนมไปให้เขาเท่านั้น

ในด้านการประหยัดนั้น เม่งจูรู้จักปรับปรุงแก้ไขของเก่าอันควรแก้ไขให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่ ดังเช่น การเอาเสื้อผ้าเก่า ๆ ของมารดามาดัดแปลงใช้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 321)

เม่งจูกลับเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เงิน แกชอบค้นตู้เสื้อผ้าเก่า ๆ ของแม่ บางทีก็ได้เสื้อผ้าบางชิ้นที่หมุยเอ็งไม่ได้ใช้แล้ว แต่ยังไม่ขาด เอามาดัดแปลงใส่ ชุยกิ้มเคยว่าน้องสาวคนเล็กว่า

"ของใหม่ ๆ หาซื้อเอาก็ได้ พวกนี้ทิ้งไปเถอะ"

"ยังดี ๆ อยู่เลย เสียดาย แม่เอามาตัดให้ลูกใส่ใหม่เถอะ" แกบอกหมุยเอ็งให้ตัดเสื้อใหม่จากเสื้อเก่า เมื่อตัดเสร็จแล้วบางตัวก็สวยดี สวยกว่าพวกที่ซื้อใหม่ ๆ ผ้าบางชิ้นมีลวดลายแปลกตาหาไม่ได้อีกแล้ว เช่น ผ้าต่วน

จากเมืองจีน แพรจีนแท้ ๆ ไม่มีใครสั่งมาขาย บางทีบักหลีถึงกับยื้อแย่งน้องสาวจะเอามาใส่บ้าง

จะเห็นได้ว่า เม่งจูมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และการประหยัด

4. วิญญู

วิญญูเป็นคู่รักของเม่งจู เขาเป็นคนไทย แต่ตันส่วงอู๋ไม่ชอบเพราะหาว่าคนไทยเกียจคร้าน แต่เม่งจูก็แต่งงานกับวิญญู ต่อมาเมื่อได้คุยกันและอยู่ด้วยกันนานเข้าตันส่วงอู๋ก็เข้าใจวิญญูดีขึ้น และที่สุดตันส่วงอู๋ก็พบว่า ในจำนวนลูกเขยสามคนของเขาวิญญูเป็นคนดีที่สุด ดังนั้น เมื่อมองในแง่จริยธรรมจึงเห็นได้ว่า วิญญูมีจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละ ความสามัคคี และความอุตสาหะ

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่า วิญญูช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ เช่น ช่วยเหลือตันส่วงอู๋เก็บข้าวของที่รื้อออกมาเตรียมหนีไฟ เพราะไฟไหม้ใกล้กับบ้านที่ตันส่วงอู๋อยู่ เขาช่วยเก็บของเข้าที่เพราะตันส่วงอู๋ไม่มีแก่ใจทำอะไร ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 542)

สายสักหน่อยมีคนมาเยี่ยม นึกไม่ถึงว่าเป็นคน ๆ นี้ วิญญูเดินจ้ำอ้าว ๆ เข้ามา เม่งจูไม่ได้มาด้วย พอเห็นหน้าลูก ขาก็บอกว่า

"อ่านพบในหนังสือพิมพ์ว่าไฟไหม้ซอยนี้ เหม ตกใจแทบแย่ เลยรีบมาดูเคราะห์ดีจังนะครับอา ไหม้ไม่ถึงข้าวของทางโน้นยังอย่างนั้นละครับ"

"ก็ขนไปกองไว้ในสวนหลังตึกแถวนี่ ไงไหม้ไม่ถึงก็ขนกลับเข้าร้าน ยังไม่ได้กลับเข้าที่ นึกว่าร้านนี้ไฟไหม้ไปแล้วหรือ"

"ก็กลัว ๆ อยู่แหละครับ อยู่คนเดียวไม่มีใครช่วยขนของเสียด้วย"

ลูกอยากจะถามเขาว่า เตรียมตัวมาดูความหายนะของลูกหรือว่าเตรียมมาช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่รู้สึกว่าอาจจะอคติกับเขามากเกินไป

เขาอาจจะมาด้วยความเป็นห่วงก็ได้

"หนีงานมาอย่างนี้ เจ้านายไม่ว่าเอาหรือ"

"ไม่ว่าหรอกครับ ผมเรียนอาจารย์ใหญ่ท่านแล้วว่า ไฟไหม้ที่ชอยบ้านพ่อตาผม ต้องรีบไปดูสักหน่อย อีกอย่างหนึ่ง ผมมีชั่วโมงสอนอีกชั่วโมงเดียวเท่านั้น ฝากเพื่อนไว้แล้ว ให้เขาเอาแบบฝึกหัดไปให้เด็กทำในห้อง"

เขามองไปรอบ ๆ เห็นเครื่องนอนของลูกกองอยู่ระเกะระกะ จึงรับอาสาว่าจะขนไปเก็บให้ ลูกพยักหน้า ตัวลูกนะขี้เกียจแม้แต่จะลุกขึ้นจากเก้าอี้ ใจมันสลดหดหู่อย่างบอกไม่ถูก อยากจะนั่งเฉย ๆ ไม่ทำอะไรทั้งสิ้น เขาหายเงียบไปชั้นบนนานโข คงจะจัดเสื้อผ้าเข้าตู้ พอดีอั้งบ๊วยมา เธอขับรถมาจอดที่หน้าร้าน พอลงมาก็ถอนหายใจใหญ่

แม้ว่าวิญญูจะรักเม่งจูและรู้ว่าตันส่วงอู๋ไม่ชอบคน แต่วิญญูก็พยายามทำตัวให้เข้ากับตันส่วงอู๋ โดยการพูดคุยด้วยอยู่เสมอ ในการสนทนาตอนหนึ่ง เมื่อตันส่วงอู๋พูดถึงการกลืนชาติว่า คนไทยจะพยายามกลืนคนจีน แต่วิญญูก็พูดให้ตันส่วงอู๋เข้าใจว่าถึงอย่างไรคนไทยกับคนจีนก็ถือเป็นคนชาติเดียวกัน แสดงถึงความสามัคคีของวิญญู คือ ไม่ต้องการให้คนคิดแบ่งแยก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 503)

"ฉันไม่ยอมให้พวกคนไทยมากลืนชาติพวกฉัน"

"อาไม่ต้องการ แต่มันก็เกิดขึ้นแล้วครับ อาคนเดียวหรือพวกอากลุ่มเดียวจะดึงเอาไว้อยู่หรือ ควรดีใจต่างหากที่ชาติต่าง ๆ รวมกันเข้าไปได้ด้วยการแต่งงาน ไหน ๆ ก็มาอยู่ดินแดนนี้แล้ว การแยกพวกพ้องไม่ใช่ของดี ผมไม่ได้พูดเพื่อตัวของผมเอง ผมรู้ดีว่ายิ่งพูดก็ยิ่งเข้าเนื้อ อาคงเกลียดผมจนอยากจะตะเพิดไล่ออกจากบ้าน ผมคงไม่หวังให้อายอมเห็นด้วยเรื่องการแต่งงานของเรา อาอาจจะใช้ความเป็นพ่อบังคับลูกสาวของอาไม่ให้ลูกสาวแต่งงานกับผมก็ได้ แต่ผมก็อยากจะพูด"

เมื่อวิญญูแต่งงานกับเม่งจูแล้ว ทั้งสองคนก็ตั้งหน้าตั้งตาทำงาน และเมื่อมีโอกาส วิญญูก็เข้าเรียนต่อปริญญาโทในตอนเย็น ซึ่งนับว่าเป็นความอุตสาหะของเขา ดังนี้ "วิญญูสอนหนังสืออยู่โรงเรียนสาธิต แล้วเรียนต่อตอนเย็นเพื่อเอาปริญญาโท" (สุภา ลือสิริ 2522 : 521)

5. <u>อึ้งกิม</u>

อึ้งกิมเป็นคนจีนที่อพยพมาอยู่เมืองไทยพร้อมกับตันส่วงอู๋ แต่อึ้งกิมไม่มีความรู้ เขาจึงต้องทำงานกุลี ได้เงินน้อย อึ้งกิมทำงานอยู่กับล้องวนหงมาตลอด พอตันส่วงอู๋แยกตัวออกมาทำการค้าเอง อึ้งกิมก็มาอยู่กับตันส่วงอู๋ อยู่ได้ไม่นานอึ้งกิมก็แต่งงาน จึงแยกตัวออกมาทำกิจการของตัวเอง แม้ว่าอึ้งกิมจะไม่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง แต่ก็พอมองเห็นจริยธรรมได้ดังนี้คือ ความซื่อสัตย์ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความซื่อสัตย์ของอึ้งกิมนั้น จะเห็นได้ว่า อึ้งกิมมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ดังเช่น ในเรื่องการเงิน ตันส่วงอู๋เชื่อใจอึ้งกิมมาก เพราะเงินที่ได้จากการขายของไม่เคยขาดบัญชีเลย อันแสดงถึงความซื่อสัตย์ของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 110)

> อึ้งกิมเพื่อนของลูกคนนี้ แม้จะเป็นคนคุยโว พูดมาก และบางครั้งทำอะไรไม่ระวัง แต่เรื่องเงินทองลูกไว้ใจเขา เงินขายของไม่เคยขาดแม้สักสตางค์เดียว เขารับเงินเดือนจากลูกเท่าที่เคยได้รับจากพ่อตา แต่งานสบายกว่ามาก ขายของอยู่ในร้านไม่ต้องตากแดด กินพอใจในงานนี้ แต่เขาพูดมากตามเคย

เมื่ออึ้งกิมแต่งงานและแยกตัวออกไปจากตันส่วงอู๋ เขาไปทำกิจการค้าส่วนตัว คือ ขายข้าวแกง อึ้งกิมมีความอุตสาหะในการทำงานมาก เขาต้องยืนทำกับข้าวอยู่หน้าเตาไฟตลอด แต่เขาก็อดทน ซึ่งจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของตันส่วงอู๋ ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 339)

...เมื่อวันก่อนไปหากิมที่ร้านขายข้าวแกงของเขา โอ้โฮ เดี๋ยวนี้ขยายร้านออกไปใหญ่โต มีคนเข้าออกเต็มไปหมด กิมยืนเหงื่อตกอยู่หน้าเตาไฟผัดกับข้าวเหยง ๆ ฝีมือทำอาหารของเขาเดี๋ยวนี้คงดี เพราะกลิ่นหอมฉุยที่เดียว เขาหันมายิ้มให้ลูกนัยน์ตาเป็นประกาย ท่าทางเหนื่อยแต่ก็เป็นสุข

นอกจากนี้ อึ้งกิมยังมีความเมตตากรุณาด้วย ดังจะเห็นได้จากการไปเยี่ยมตันส่วงอู่ เมื่อรู้ว่าตันส่วงอู่ป่วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 276)

กิมมาเยี่ยมเมื่อลูกป่วย ไม่ทราบว่าเขารู้ได้อย่างไร ซื้อเงาะและส้มมาฝากด้วย

"รู้ได้อย่างไรว่าฉันไม่สบาย เออ ขอบใจที่อุตส่าห์ซื้อของมาฝาก"

"คนซื้อกับข้าวบ้านแกเขาบอกเมียฉัน พบเขาที่ตลาด เขาจำได้ว่าเราเป็นเพื่อนแก"

จะเห็นได้ว่า อึ้งกิมมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

6. ล้องวนทง

ล้องวนทงเป็นพ่อตาของตันส่วงอู่ เมื่อตันส่วงอู่มาเมืองไทยใหม่ ๆ เขารับจ้างล้องวนทงทำงาน ล้องวนทงทำกิจการค้าร่ำรวยและได้ช่วยแนะนำการทำงานให้แก่ตันส่วงอู่ เมื่อมองในแง่จริยธรรม จะเห็นได้ว่า ล้องวนทงมีความเมตตากรุณา ดังจะเห็นได้จาก เมื่อตันส่วงอู่และอึ้งกิมมาเมืองไทยใหม่ ๆ และอาศัยอยู่กับเขา ในวันแรกที่อยู่เมืองไทย ล้องวนทงก็มาปลุกตันส่วงอู่และอึ้งกิมตั้งแต่ตีสี่ให้ลุกไปอาบน้ำป้องกันการร้อนในเพราะเปลี่ยนอากาศ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 24)

เจ้าสองคนยังไม่ชินกับอากาศร้อนของเมืองไทย เจ้าจะต้องลุกขึ้นอาบน้ำตอนตีสี่ทุกคืน มิฉะนั้นจะเป็นโรคร้อนใน เมื่อวานก็ลืมเตือน เพิ่งนึกขึ้นได้ จึงมาบอก เจ้าสองคนออกไปอาบน้ำที่คลองหลังบ้าน วิธีอาบน้ำห้ามลงไปจุ่มในคลองเป็นอันขาด ความร้อนในกายจะไม่ลดลง จงใช้ขันตักน้ำรด แล้วถูกตัวให้ไอตัวออก วันนี้วันแรกอาบให้นาน ๆ หน่อย

จะเห็นได้ว่า ล้องวนทงมีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

จากเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนี้ สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือ ความกตัญญูกตเวที

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวคือ ตันส่วงอู๋ ล้อย่งจั๋ว เม่งจู วิญญู อึ้งกิม และล้องวนทง ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนี้ จะนำเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 4 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย

จริยธรรม	ตันส่วงอู	ล้อยงจั๊ว	เม่งจู	วิญญู	อึ้งกิม	ล้องวนทง	รวม
ความรับผิดชอบ	3	–	–	–	–	–	3
ความซื่อสัตย์	1	–	–	–	1	–	2
ความมีเหตุผล	2	1	–	–	–	–	3
ความกตัญญูกตเวที	9	–	1	–	–	–	10
การรักษาระเบียบวินัย	1	–	–	–	–	–	1
ความเสียสละ	12	5	1	1	–	–	19
ความสามัคคี	1	–	–	1	–	–	2
การประหยัด	4	–	1	–	–	–	5
ความยุติธรรม	4	1	–	–	–	–	5
ความอุตสาหะ	5	–	–	1	1	1	8
ความเมตตากรุณา	2	4	–	–	1	–	7
รวม	44	11	3	3	3	1	65

เรื่องที่ 4 : ชีวิตบ้านป่า

ชีวิตบ้านป่า เป็นเรื่องของการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของคนที่อาศัยป่าในการยังชีพ ทุกคนดิ้นรนทำมาหากิน ทุกอย่างดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติโดยไม่มีความเจริญไปเกี่ยวข้อง แต่เมื่อความเจริญไปถึง วิถีชีวิตของคนในป่าก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

เนื้อเรื่องของชีวิตบ้านป่านี้วนเวียนอยู่กับป่าเขา ผู้เขียนต้องการเสนอชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินของคนบ้านป่าซึ่งต้องคำนึงถึงปากท้องเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้อ่านจะได้ความรู้ทางด้านธรรมชาติวิทยาและการล่าสัตว์ชนิดต่าง ๆ มาเป็นอาหาร ดังนั้นเมื่อมองในแง่จริยธรรม เรื่องนี้จึงมีจริยธรรมอยู่น้อยมาก คือ มีเพียงสามด้านคือ "ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมมีดังนี้คือ กลาย บิดาของกลาย และครูไพโรจน์ ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. กลาย

กลายเป็นเด็กที่เติบโตมากับป่า บิดาของเขาอพยบมาอยู่บ้านป่าตั้งแต่เขายังเด็ก เมื่อเขาเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ เขาจำเป็นต้องลาออกเพราะทางบ้านยากจน แม้ว่าเขาต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์ แต่ในส่วนลึกของจิตใจ เขาเป็นคนมีความเมตตากรุณา เขาไม่ต้องการยึดอาชีพนี้ กลายเฝ้าครุ่นคิดตลอดเวลา เขาต้องการเรียนต่อเพื่อจะได้หันไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ในที่สุดเขาก็สมหวัง คือได้เข้าไปเรียนต่อด้วยความเห็นชอบของบิดาและด้วยความช่วยเหลือของครูไพโรจน์

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ชัดเจนในด้านความเมตตากรุณา แม้กลายจะเติบโตมากับป่า ได้เห็นการล่าสัตว์อยู่ตลอด แต่ใจและความคิดของเขาก็ปฏิเสธการหากินแบบนี้ จริยธรรมของกลายมีด้านเดียวคือ ความเมตตากรุณา ดังเช่น เมื่อชาวบ้านช่วยกันเผาป่าและไปเจอรังผึ้งก็ตีเอาลงมา จิตใจของกลายไม่เป็นสุขเลย เขาเฝ้าแต่

สงสารผึ้งและลูกอ่อนของมัน แสดงถึงความเมตตากรุณาต่อสัตว์ของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 30)

กลายเข้านอนแต่หัวค่ำ ใจยังคงจดจ่อครุ่นคิดถึงชีวิตของผึ้งรังนั้นอยู่

ค่ำนี้มันจะนอนไหนกันหนอ

และก็มีผึ้งอีกจำนวนมากที่บินหายเข้าไปในเปลวไฟยามค่ำมืด ผึ้งคงกลายเป็นเถ้าธุลีไปในชั่วพริบตา อนิจจา รังและลูกอ่อนที่ผึ้งต่างเลี้ยงและปกป้องมาตลอดนั้น บัดนี้ลุงลอยได้ปีนขึ้นไปตัดมากินอย่างอิ่มเอมเสียแล้ว...

มนุษย์เราช่างเอาเปรียบสัตว์ร่วมโลก กันเสียจริง

กว่าผึ้งจะสร้างรังและสะสมน้ำหวานไว้ได้มากขนาดนั้น ผึ้งนับพันนับหมื่นตัวต้องพยายามเก็บออมไว้หลายเดือน แต่มนุษย์เราก็สามารถเบียดเบียนและทำลายมันลงได้ในชั่วระยะเวลาเพียงไม่กี่นาที

อีกตอนหนึ่งที่แสดงความเมตตากรุณาของกลายคือ ตอนที่ออกไปล่าลูกชะนีกับบิดา ลูกปืนไปถูกลูกชะนีบาดเจ็บ เมื่อลูกชะนีตกลงมากับแม่ไม่ช้ามันก็ตาย กลายรู้สึกสลดใจมาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษา 2522 : 49 - 50)

กลายอุ้มลูกชะนีกลับไปจนถึงขนำ

เลือดจากบาดแผลลูกปืนยังไหลออกมาอีก ลูกชะนีส่งเสียงคราง แผ่ว ๆ อย่างเจ็บปวด

และในเวลาไม่นานนัก ลูกชะนีก็ค่อย ๆ เงียบเสียงลงและขาดใจตาย ขณะที่กลายกำลังอุ้มมันอยู่ด้วยความเวทนา

ยิ่งเมื่อกลายได้เห็นน้องที่แม่อุ้มให้ดูดนมอยู่ ก็ยิ่งทำให้กลายนึกเวทนาลูกและแม่ชะนียิ่งขึ้นอีกทับทวี หากไม่เพราะความโหดร้ายของพ่อกลาย ลูกชะนีคงมีโอกาสได้กอดแม่ชะนีอยู่อย่างอบอุ่นและเป็นสุขอีกนานวัน

อีกเมื่อไรกันหนอ มนุษย์เราจะเลิกตามล่าสัตว์ซึ่งน่าสงสารเหล่านี้เสียที

นอกจากนี้ กลายยังไม่ฆ่า ทุบตีสัตว์ และเขายังห้ามผู้อื่นไม่ให้ทำร้ายสัตว์ด้วย ดังเช่น เขาห้ามเพื่อนไม่ให้ทำร้ายแร้ง แต่เพื่อนเขาก็ไม่ฟัง รุมตีแร้งจนตาย กลายรู้สึกสลดใจมาก แสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 73 - 74)

"มันมาแล้วโว้ย"

เด็กในคลองคนหนึ่งตะโกน แล้วพวกเขาก็กรูเกรียวกันขึ้นมาจากคลอง ขณะที่แร้งตัวหนึ่งก็เริ่มเปื่อเมา แร้งเมาพิษกลอยทั้งสองตัวกระพือปีกหนีตัวหนึ่งพอพยุงตัวขึ้นไปเกาะบนต้นไม้เตี้ย ๆ ได้ แต่มีอาการซึมที่อ บินต่อไปไม่ไหว นั่งจับเจ่าโงนเงนอยู่บนต้นไม้ด้วย อีกตัวหนึ่งบินตก ๆ บินขึ้นไปพอจะจับกิ่งไม้ เด็กก็เริ่มใช้ก้อนหินขว้างปาและโดนเข้าหลายก้อน แร้งมันเฉื่อยจะหนีไป แต่ก็ไปไม่รอดตกลงมายังทุ่งนาอีก เด็ก ๆ เปลี่ยนเป็นใช้ไม้ขว้างปาเข้าใส่โดนแร้งตัวนั้นเซแซด ๆ ไปอย่างน่าเวทนา

"เอาให้ตาย ๆ ๆ"

พวกเด็กนั้นยิ่งเกิดความสนุกสนานในการรุมทำร้ายแร้งตัวนั้น

กลายนึกสงสารและทนดูอยู่ต่อไปไม่ไหวจึงร้องห้าม

"พอทีเว้ย หยุดทำร้ายมันเถอะ มันจะตายอยู่แล้ว"

แต่ถึงกลายจะร้องห้ามอย่างไรก็ไม่อาจหยุดยั้งความบ้าระห่ำของเด็กกลุ่มนั้นได้

แร้งพยายามกระเสือกกระสนหนี แต่ก็ไปไม่ได้เท่าไร แร้งที่กำลังเปื่อเมาน้ำกลอยจนบินไม่รอดตัวนั้นก็โดนเด็กรุมกันซ้ำเอาถึงตาย

"เขารุมกันฆ่าแร้งทำไม" กลายหันมาถามตัวเองด้วยความรู้สึกรันทดหดหู่ใจยิ่งนัก

เมื่อกลายเห็นการล่าสัตว์อยู่บ่อย ๆ เขารู้สึกสงสารสัตว์เหล่านั้นมากขึ้นทุกวัน จนเขาอยากเปลี่ยนอาชีพจากพรานป่าไปเป็นอาชีพอื่นที่ไม่ต้องฆ่าสัตว์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 96)

> พรานบางคนกระจงมาก็ยิงทันที ไม่ทันพิจารณาว่าตัวผู้หรือตัวเมีย จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้กระจงอาจสูญพันธุ์ไปได้สักวันหนึ่ง
>
> น่าที่พรานควรได้คิดตระหนักในข้อนี้ เพื่อรักษาชีวิตสัตว์ป่าสงวน ให้กระจงได้มีโอกาสขยายแพร่พันธุ์โดยเลิกทำลายสัตว์ป่าซึ่งน่ารักเหล่านี้เสีย
>
> กลายเป็นคนช่างคิดและยิ่งคิดมากขึ้นทุกวัน
>
> ภาพสัตว์ป่าที่ถูกฆ่า ถูกพราก ถูกเบียดเบียนวันแล้ววันเล่า ยิ่งสะกิดเตือนใจให้กลายอยากดิ้นรนไปหาอาชีพอย่างอื่น อยากเลิกตามล่าสัตว์ป่าเหล่านี้เสียที

และในที่สุด กลายจึงพูดกับบิดาของเขาให้เลิกอาชีพพรานป่าเสียที อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 146 - 147)

> เราเลิกอาชีพพรานกันเถอะพ่อ ผมรู้สึกไม่สบายใจเลยตลอดเวลาที่ผ่านมาที่เราต้องตามล่าสัตว์ป่าอยู่ไม่เว้นแต่ละวัน จนสัตว์หายากยิ่งขึ้นดังตอนนี้ ผมอยากคิดหาทางทำมาหากินวิธีอื่นมากกว่า ผมคิดเช่นนั้นจริง ๆ ครับ ผมไม่ชอบอาชีพพรานเลย

จะเห็นได้ว่า กลายมีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

2. บิดาของกลาย

บิดาของกลายดำรงชีวิตและหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการล่าสัตว์ขาย ทั้งหมดที่ทำไปก็ด้วยความจำใจ เขาปลูกยางไว้จำนวนหนึ่งแต่ยังกรีดไม่ได้จึงต้องหากินเป็นพรานไปก่อน เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า บิดากลายมีจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้ว่า บิดากลาย ยินดีที่จะเสียสละให้ลูกได้เรียนต่อแม้ครอบครัวของเขาจะยากจน แต่เมื่อมีทางพอที่จะให้ลูกเรียนต่อได้ เขาก็ยินดี ซึ่งจะเห็นได้จากคำพูดของเขาดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 147)

> พ่อพอมีเงินมีทองพอจะเจียดเป็นทุนให้กลายได้เรียนต่อได้แล้ว ดังที่ครูไพโรจน์เคยแนะนำเรานั่นแหละ ไม่สายหรอกที่จะเริ่มต้นสำหรับการเล่าเรียนของกลาย ตอกแรกพ่อตั้งใจว่าอีกสี่ห้าวัน พ่อจะไปพบครูไพโรจน์เพื่อหาหนทางให้กลายได้เข้าเรียน แต่เพื่อให้กลายสบายใจ พ่อก็จะไปในวันพรุ่งนี้เลยก็ได้ ปรึกษากันให้รู้เรื่องก่อนก็ดี จะได้เตรียมตัวกันไว้ให้พร้อม
>
> เถอะ ขอให้ลูกกลายสบายใจได้เลย ปีใหม่ยางเราก็พอกรีดได้อีกหลายไร่ พ่อจะพยายามดิ้นรนให้กลายได้มีความรู้ความสามารถอย่างอื่นนอกจากวิชาพรานที่พ่อสอนให้

ในด้านความอุตสาหะ จะเห็นได้ว่าบิดาของกลายทำงานอย่างหนักโดยไม่ย่อท้อเพื่อให้บุตรและภรรยามีกินมีใช้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 76)

> ด้วยกำลังกายกับกำลังใจอันแกร่งกล้า ประกายตาที่ฉายฉานแววทรหดอดทนของพ่อ บวกกับวัยฉกรรจ์บึกบึน พ่อไม่เคยบ่นถึงความเหน็ดเหนื่อย มิเคยท้อถอยที่จะต่อสู้เพื่อมุ่งหวังให้ลูกและเมียพอมีกินมีใช้
>
> แต่ครอบครัวของกลายก็ยังอยู่ในฐานะที่พอมีกินมีใช้ไปเพียงวัน ๆ เท่านั้นเอง

ยังคงต้องทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย และหลีกหนีไม่พ้นความยากจน

ในบางปีที่ฝนฟ้าไม่เอื้ออำนวย ทำไร่ข้าวไม่ได้ผล พ่อต้องเพิ่มภาระรับงานหนักมากขึ้นอีกเป็นทับทวี ต้องกรีดยางมากขึ้น เพราะต้องเจียดเงินซื้อข้าวสารกรอกหม้อด้วย

บางครั้งพ่อยังรับจ้างถางป่า เลื่อยไม้ ฯลฯ แล้วแต่มีคนมาว่าจ้างให้ทำงานแบบใด

หากพ่อว่าง พ่อก็ต้องเป็นพรานป่า ออกล่าสัตว์อยู่มิได้หยุดหย่อน

ความอุตสาหะอีกอย่างหนึ่งของบิดากลายจะเห็นได้จากการทำงานของเขา คือเขาทำงานด้วยความขยัน อดทน ซึ่งจะเห็นได้จากการกวาดใบไม้รอบไร่ของเขาดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 22)

พ่อกำลังกวาดใบไม้รอบไร่ของพ่อกับเพื่อน ๆ อีกห้าหกคนซึ่งมาช่วยเหลือ กลายมีหน้าที่หิ้วน้ำสำหรับดื่มไปบริการทุกคนที่ช่วยงาน

ทุกคนช่วยกันมาตั้งแต่เช้า กวาดรอบ ๆ ป่าที่โค่นถางไว้เพื่อป้องกันไฟจะติดลุกลามออกไปข้างนอก

พ่อเหงื่อชุมโชกใบหน้า ผมเผ้ารุงรัง สีหน้าเหน็ดเหนื่อยเห็นได้ชัด และคนอื่น ๆ ก็ดูมีความเหน็ดเหนื่อยพอ ๆ กัน

ส่วนในด้านความเมตตากรุณาของบิดากลาย จะเห็นได้ว่าเขามีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ดังเช่น เมื่อเขาไปดักนกกินน้ำโดยใช้ยางเหนียว ๆ เมื่อนกติดยางแล้ว เขารู้สึกสงสารมาก จึงปล่อยนกไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 19 - 20)

พ่อยืนเพ่งมองนกเหล่านั้นอยู่เงียบ ๆ ก่อนเดินไปจับนกแต่ละตัว เอาน้ำล้างยางเหนียวที่ติดเท้าออก ต้องใช้ความพยายามมากกว่ายางเหนียวจะหลุด

ออกจากเท้านกได้ แล้วพ่อก็ปล่อยนกที่จับได้ทั้งหมดนั้นไป

"กลับกันเถอะลูก" เสียงพ่อปร่ากว่าปกติ

"ทำไมไม่เอานกนั้นล่ะพ่อ" กลายร้องถามอย่างงง ๆ

พ่อโยนกระบอกยางเหนียวทิ้งและว่า "กินนกเหล่านี้ไม่ลง พ่อสงสารมัน ลูกไม่เห็นหรอกหรือมันดิ้นรดสุดชีวิต นกมาหวังจะได้ดื่มน้ำแก้กระหาย มาถึงไม่ทันดื่มก็โดนยางเหนียวของพ่อ มันคงได้รับการทรมานอย่างสาหัส และบางทีลูกเล็ก ๆ ของมันกำลังกระหายน้ำ และรอคอยน้ำที่แม่นกจะอมกลับไปฝากลูกอยู่ คิดแล้วน่าหดหู่ใจ จับวิธีอื่นเถอะ แบบนี้นับเป็นการทรมานสัตว์ซึ่งน่าสงสารเกินไป พ่อทำไม่ลง ยามลูกหิวน้ำกับรู้สึกอย่างไร นกก็คงรู้สึกอย่างนั้น อย่าฆ่ามันเลย กลับกันเถอะ พ่อรู้สึกจะบาปหนักขึ้นทำลงไปอีก

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของบิดากลาย คือ การให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น การช่วยเหลือพาเพื่อนบ้านคนหนึ่งที่ถูกงูกัดไปหาหมอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 35)

ตอนที่ลุงแจ้งถูกงูกะปะกัดเอาขณะถางพืชคลุมดินที่สวนยางพารานั้น พ่อและเพื่อน ๆ ได้นำลุงแจ้งออกไปสู่หมู่บ้านส่งสถานีอนามัย...

จะเห็นได้ว่าบิดาของกลายมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

3 ครูไพโรจน์

ครูไพโรจน์ คือครูของเพื่อนกลายที่ได้มาเที่ยวบ้านป่า เมื่อเขาเห็นกลายเป็นเด็กอายุมากแล้ว ควรจะได้เรียนต่อ เขาก็ชักชวนให้ไปเรียน โดยจะช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา คือให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2522 : 127)

หากตั้งใจจริงครูจะพากลายไปอยู่ช่วยขายของที่บ้านก็ได้ หรือไปช่วยเลี้ยงนกที่บ้านเพื่อนครูที่เราต่อนกไปฝากนี่ก็ได้ ลูกเต้าก็ไม่มี รับรองครูฝากให้อยู่ได้ ว่างตอนเย็นก็ไปเรียนหนังสืออย่างนั้นดีไหม เออเอางี้ก็แล้วกัน ครูจะพูดกับพ่อของกลายก่อน สำหรับที่เรียนคงไม่มีปัญหา ครูกระจ่างที่มาด้วยกันกับครูคนนี้เป็นผู้จัดการ และเจ้าของโรงเรียนราษฎร์ และยังเปิดสอนศึกษาผู้ใหญ่อีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ครูไพโรจน์มีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

จากเรื่องชีวิตบ้านป่านี้สรุปได้ว่ามีจริยธรรมในด้านต่างๆ ดังนี้คือ ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ "ความเมตตากรุณา รองลงมาคือความอุตสาหะ"

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ กลาย บิดาของกลาย และครูไพโรจน์ ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนี้นั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 5 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ชีวิตบ้านป่า

จริยธรรม	กลาย	บิดาของกลาย	ครูไพโรจน์	รวม
ความรับผิดชอบ	–	–	–	–
ความซื่อสัตย์	–	–	–	–
ความมีเหตุผล	–	–	–	–
ความกตัญญูกตเวที	–	–	–	–
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–
ความเสียสละ	–	1	–	1
ความสามัคคี	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	–	2	–	2
ความเมตตากรุณา	7	2	1	10
รวม	7	4	1	13

เรื่องที่ 5 : เชิงผาหิมพานต์

เชิงผาหิมพานต์ เป็นเรื่องประวัติของอาจารย์ผู้หนึ่งแห่งสำนักวิศวามิตร ซึ่งอาจารย์วิศวามิตรนี้เป็นราชกุมารของกษัตริย์ในราชวงศ์ลิจฉวี แคว้นวัชชี เดิมชื่อฉันทะสุภะ เมื่อได้มาศึกษาที่สำนักวิศวามิตรก็มีความรู้ในด้านต่าง ๆ มากพอควร และเขาได้กลับไปรับใช้บ้านเมืองโดยเข้ารับราชการได้รับความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตการงาน เป็นที่รักของคนทั่วไป ต่อมาเมื่อฉันทะสุภะเจริญถึงขีดสุดเขาก็กลับไปเป็นอาจารย์ที่สำนักวิศวามิตร เพื่ออบรมสั่งสอนศิษย์ต่อไป ในที่สุดเขาก็ได้รับตำแหน่งเป็นอาจารย์วิศวามิตรสืบต่อจากอาจารย์วิศวามิตรคนก่อน

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงกลวิธีในการอบรมสั่งสอนศิษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างความสามัคคี การสังเกต การดำรงชีวิตอยู่ในป่า และสิ่งอื่น ๆ อีกหลายอย่าง นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติของพระอานนท์พุทธอนุชา ซึ่งผู้อ่านสามารถนำความรู้และข้อคิดต่าง ๆ ในเรื่องไปประยุกต์ใช้ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ และเมื่อมองในแง่จริยธรรมก็จะสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนและการทำความดีโดยตรง

จริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

จริยธรรมเหล่านี้มีอยู่ในตัวละครต่าง ๆ ดังนี้คือ ฉันทะสุภะ พระอานนท์ สังกิจจ์ พระพุทธเจ้า เศรษฐี ชาวบ้าน กษัตริย์ลิจฉวี ศิษย์สำนักวิศวามิตร บิดามารดาของฉันทะสุภะ อาจารย์วิศวามิตร ราชกุมารลิจฉวี ราชกุมารีลิจฉวี เวรัญชพราหมณ์ และภิกษุสาวก ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. ฉันทะสุภะ

ฉันทะสุภะ เป็นโอรสกษัตริย์ลิจฉวีองค์หนึ่งแห่งแคว้นวัชชี ซึ่งแคว้นนี้ปกครองโดยลิจฉวีสภา คือ มีกษัตริย์ลิจฉวีช่วยกันแสดงความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมือง เมื่อฉันทะสุภะเติบใหญ่ บิดามารดาก็ส่งไปศึกษาที่สำนักวิศวามิตร ก่อนกลับอาจารย์วิศวามิตรได้บอกให้ทราบว่า จะรอฉันทะสุภะกลับมาเป็นอาจารย์วิศวามิตรคนต่อไป แต่ฉันทะสุภะไม่คิดว่าตนจะได้กลับมาเป็นอาจารย์ที่สำนักวิศวามิตร เมื่อเขากลับไปบ้านเมือง เขาก็ได้ใช้ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา ทำงานจนประสบความสำเร็จคือได้เป็นประมุขของกษัตริย์ลิจฉวี ตลอดเวลาที่ผ่านมาจนได้เป็นประมุขนี้ ฉันทะสุภะต้องผ่านเหตุการณ์มากมาย ในที่สุดก็เกิดความเบื่อหน่าย เขาจึงกลับไปหาอาจารย์วิศวามิตร และเมื่อได้รับตำแหน่งอาจารย์วิศวามิตรแล้ว เขาก็ได้อบรมสั่งสอนศิษย์ตลอดมา

เรื่องเชิงผาหิมพานต์นี้ เป็นเรื่องจากการเล่าของอาจารย์วิศวามิตร ตั้งแต่เป็นฉันทะสุภะ จนได้เป็นอาจารย์วิศวามิตร ดังนั้น จริยธรรมที่ปรากฏจึงมีมาก ดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบนั้น จะเห็นได้ว่าฉันทะสุภะเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้น เช่น เมื่อเขาได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าในการขัดทำศาสตราวุธไว้ป้องกันแคว้นวัชชี เขาวางแผนการทำงานอย่างรอบคอบ รักษาความลับและเตรียมค้นคว้าหาทางประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุณฺญานุภาพ 2520 : 169)

> เราจำเป็นจะต้องคิดวางแผนงานอย่างถี่ถ้วน เริ่มแต่การตั้งโรงงาน การหาวัตถุเพื่อใช้ในการทำอาวุธ ระเบียบในการปกครองควบคุมคนงาน การรักษาความลับ เนื่องด้วยศาสตราวุธที่จะสร้างขึ้น รวมทั้งการเตรียม

งานในเรื่องค้นคว้าหาทางประดิษฐ์สิ่งมีคุณค่าใหม่ ๆ และประการสำคัญที่สุด ก็คือ ปัญหาเรื่องอาหาร ซึ่งกล่าวโดยวิชารบย่อมมีความสำคัญไม่แพ้ศาสตราวุธทั้งหลาย

เราพยายามคิดและวางโครงงานอยู่เดือนหนึ่ง จึงได้เข้าแถลงในสิจฉวีสภาถึงสิ่งที่คิดวางรูปไว้ อันมีการซักไซ้ไต่ถามอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งเราก็โต้ตอบชี้แจง และแถลงถึงสิ่งที่เตรียมไว้ เมื่อมีปัญหานั้น ๆ ได้ทุกข้อ รู้สึกว่าได้ทำความพอใจให้แก่สิจฉวีสภาอย่างยิ่ง ที่เห็นความรอบคอบถี่ถ้วน และความคิดก้าวหน้าในโครงการของเรา

และเมื่อฉันทะสุภะได้เป็นประมุขสิจฉวีสภา เขาก็รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ดังเช่น จัดสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชน คือจัดตั้งโรงพยาบาล แสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 470 - 471)

เมื่อถึงกรุงไพศาลีแล้ว เราได้จัดการสิ่งที่ต้องการจะจัดอีกอย่างหนึ่ง ในฐานะพระราชาผู้มีอำนาจจะจัดได้ นั่นก็คือ การจัดตั้งสถานรักษาพยาบาลแก่มหาชนโดยไม่คิดมูลค่า ใครเป็นหมอ มีวิชาความรู้ ก็ให้มีรายได้จากเงินของแผ่นดินโดยไม่ต้องกังวลเรื่องอาชีพ ขอแต่ให้ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อมหาชน ตั้งหน้ารักษาเยียวยาผู้มีโรคภัยไข้เจ็บด้วยความเมตตากรุณา ไม่ต้องเรียกร้องค่าตอบแทนจากเขา ถ้าใครมีฐานะจะสละทุนเพื่อตั้งไว้ช่วยผู้อื่นอีก ก็จะรับไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมต่อไป

ในด้านความซื่อสัตย์นั้น ฉันทะสุภะประพฤติตรงตามคำพูดและคิด ดังจะเห็นได้จากตอนที่ฉันทะสุภะไปศึกษาอยู่ที่สำนักวิศวามิตร อาจารย์วิศวามิตรได้เรียกฉันทะสุภะเข้าไปหาพร้อมด้วยราชกุมารอีกผู้หนึ่ง และจะให้ราชกุมารผู้นั้นอยู่ใกล้ฉันทะสุภะ โดยอาจารย์

ขอให้ฉันทะสุภะปฏิญญาแก่ท่านข้อหนึ่งคือ จะไม่แสดงอาการโกรธเคืองราชกุมารผู้นั้น ทั้งนี้เพราะอาจารย์ต้องการสั่งสอนฉันทะสุภะในเรื่องการชัดคอผู้อื่นและทำตามใจตนเอง ซึ่งในตอนแรก ฉันทะสุภะไม่ทราบ แต่ก็ได้ให้คำปฏิญญาไป และเขาก็ได้รักษาสัตย์ที่ให้ไว้แก่อาจารย์ คือไม่โกรธราชกุมารที่อยู่ใกล้ชิดผู้นั้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 63 - 64)

> ดูก่อนราชกุมารทั้งหลาย ตั้งแต่นั้นมา เรากับราชกุมารผู้นั้นก็อยู่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ครั้งแรกราชกุมารผู้นั้นก็เอาอกเอาใจเราเป็นอันดี ต่อมาก็คอยจับผิดคำพูดของเรา และคอยพูดชัดอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการพูดสองต่อสอง หรือการพูดกันในกลุ่มแห่งมิตรสหาย ก็เป็นที่น่าแปลกใจก็คือ ตัวเราเองนั้นก็เชื่อในความรู้ความสามารถบางประการของตนเองอยู่บ้างว่า สนใจใครรู้อะไรต่ออะไรมิใช่น้อย จึงมักจะเห็นความผิดพลาดในถ้อยคำของผู้อื่น และอดพูดชัดไม่ได้ แต่ราชกุมารผู้ใกล้ชิดเรานี้ กลับรู้อะไรต่ออะไรละเอียดลึกซึ้งยิ่งไปกว่าเรา บางครั้งพอเราคัดค้านคนอื่นว่าไม่ถูก เราจะถูกคัดค้านทันทีว่าแม้ข้อที่เราว่าถูกก็ไม่ถูกด้วยเหตุนั้น ๆ ซึ่งเราต้องยอมนิ่งเพราะรู้ไม่ถึงก็มีบ้าง ๆ บางครั้งเราเองก็พูดพลาดไปบ้าง ซึ่งแม้ว่าใคร ๆ ก็ต้องรู้ว่าเราไม่ได้โง่เง่า หากเป็นการพลั้งปากออกไปจริง ๆ แต่ราชกุมารผู้นั้นจะรีบค้านทันที ทำให้เราเกิดความโกรธถึงขนาดอยากทำร้ายร่างกาย ครั้นระลึกถึงคำปฏิญญาที่ให้ไว้แก่ท่านอาจารย์ ก็จำเป็นต้องกลั้นกลืนความโกรธ ทำเป็นพูดกลบเกลื่อนไปอย่างอื่น ไม่กล้าแสดงอาการแค้นเคืองให้ปรากฏออกมา

ในเรื่องความมีเหตุผลนั้น ฉันทะสุภะไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังเช่น เมื่อลูกศิษย์สองคนเกิดชัดใจกันและนัดกันไปตัดสินด้วยกำลัง ฉันทะสุภะได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ แล้วจึงทราบว่า คงจะได้รับการยุแหย่จากบุคคลภายนอก เพราะศิษย์ทั้งสอง

เป็นโอรสกษัตริย์มัลละเหนือ และมัลละใต้ เขาจึงคิดหาทางแก้ไขให้ศิษย์ทั้งสองรักกันอย่างที่จะตายแทนกันได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 12 - 13)

> กล่าวถึงท่านอาจารย์วิศวามิตร เมื่อสั่งลงโทษสานุและวิกัลปะพร้อมทั้งผู้ที่เป็นฝักฝ่ายแล้วก็พิจารณาเหตุการณ์ด้วยความรอบคอบ ครั้นแล้วความสงสัยก็เพ่งเล็งไปว่า คงจะมีใครสักคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งในคณะศิษย์นั่นเอง ได้รับคำแนะนำจากบุคคลภายนอกให้ปั่นเรื่องยุยงสานุ และวิกัลปะเพื่อประโยชน์บางอย่างในอนาคตกาลนานไกล
>
> กล่าวคือสานุเป็นโอรสแห่งหัวหน้ากษัตริย์แคว้นมัลละภาคเหนืออันมีกรุงกุสินาราเป็นเมืองหลวง ส่วนวิกัลปะเป็นโอรสแห่งหัวหน้ากษัตริย์แคว้นมัลละภาคใต้ อันมีกรุงปาวาเป็นราชธานี ทั้งสองฝ่ายเป็นชนแคว้นเดียวกัน มีเชื้อสายแห่งมัลละกษัตริย์ซึ่งเกี่ยวดองกัน ต่างเพียงว่า มีราชธานีแยกกันระหว่างเหนือกับใต้ แคว้นนี้แม้จะไม่ใหญ่ แต่ด้วยมีสามัคคีธรรมดีก็ยากที่แคว้นอื่นจะรุกรานไว้ในอำนาจได้
>
> จึงอาจเป็นไปได้ว่า อาจมีกษัตริย์สักพระองค์หนึ่งแห่งแคว้นใกล้เคียงต้องการให้พระราชโอรสได้รับศิลปวิทยาด้วย ได้มีหวังในอนาคตด้วยว่าเมื่อแคว้นมัลละเกิดแตกกันเองแล้ว โอรสของพระองค์ก็จะนำทัพเข้ายึดแคว้นมัลละโดยไม่ต้องเสียทหารเลย เพราะทั้งสองฝ่ายได้ต่อสู้อ่อยบับลงไปทั้งคู่แล้ว
>
> เมื่อคิดมาถึงเพียงนี้ ท่านอาจารย์วิศวามิตรก็ปลงใจว่า จะสอบสวนสาเหตุแล้วหาทางแก้ให้ทั้งสานะและวิกัลปะรักใคร่กันอย่างอาจจะตายแทนกันได้ในกาลต่อไป

และเมื่อฉันทะสุภะเล่าถึงพุทธประวัติให้ศิษย์ได้ฟังนั้น เขาก็ได้ชี้แจงให้ศิษย์ได้ทราบความจริงว่า คำเล่าลือเกี่ยวกับอภินิหาริย์ของพระพุทธองค์นั้น ให้ยกไว้ส่วนหนึ่ง

เพราะไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะมีอภินิหาริย์หรือไม่ เราก็ยังคงศรัทธาเลื่อมใสดุจเดิม เพราะพระองค์ท่านมีคุณธรรมยอดเยี่ยม คือ บริสุทธิคุณ กรุณาคุณ และปัญญาคุณ แสดงถึงความมีเหตุผลของฉันทะสุภะ คือ ไม่ยึดถือบุคคลเป็นใหญ่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 105 - 106)

> ดูก่อนราชกุมารทั้งหลาย คำเล่าลือเป็นตำนานสืบมาอันเกี่ยวด้วยพระอภินิหาริย์ และพระลักษณะอันพิเศษควรแก่ความรู้สึกน่าอัศจรรย์และน่าเลื่อมใสศรัทธานั้น จงยกไว้ส่วนหนึ่ง แม้พระบรมศาสดาของเราจะประสูติอย่างบุคคลธรรมดา ไม่ปรากฏอภินิหาริย์อะไรเลยแม้พระรูปพระโฉมของพระองค์จะไม่งดงามดั่งคำสดุดีพระเกียรติ เราทั้งหลายก็มิได้คลายศรัทธาเลื่อมใสหรือถือเป็นข้อบกพร่องประการไร ทั้งนี้เพราะเรามิได้นับถือพระบรมศาสดาเพราะเหตุทรงมีอภินิหาริย์ฤทธิ์เดชน่าอัศจรรย์หรือนับถือในความงดงามแห่งรูปพระกาย เพราะถ้าเรานับถือเพียงเท่านั้น ถ้าใครทำอะไรได้แปลก ๆ เราก็ต้องนับถือหมดทุกคน หรือถ้าใครมีรูปโฉมงดงาม เราก็ต้องเคารพนับถือไปด้วย แต่เรานับถือพระบรมศาสดาเพราะพระคุณธรรมอันยอดเยี่ยม คือ พระบริสุทธิคุณ พระกรุณาคุณ และพระปัญญาคุณ ตลอดจนพระพุทธโอวาสสั่งสอนอย่างมีเหตุผลไม่มีผู้ใดเปรียบปานนั้นต่างหาก เป็นการนับถือถูกตรงที่แก่นแท้แห่งความน่านับถือ มิได้ติดอยู่เพียงเปลือกนอกหรือคำเล่าลือใด ๆ เราอาจพิจารณาคำสั่งสอนของพระองค์เมื่อไรก็ได้ แล้วเราก็จะเห็นจริงด้วยใจของเราเอง ว่าทรงสั่งสอนให้เราใช้สติปัญญาของเราไม่ทรงให้เราเชื่อถือหรือกระทำอะไรอย่างงมงายปราศจากการสอบสวนพิจารณา

นอกจากนี้ฉันทะสุภะยังรู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้กาละ เทศะ ดังเช่น มีชายคนหนึ่งถือลัทธิการบูชาผี ถูกคนกลุ่มหนึ่งทำร้าย เพราะเขาด่าว่าพระ

พุทธเจ้าที่สอนให้คนเมตตาสัตว์ ฉันทะสุภะจึงอธิบายให้เข้าใจว่า คนกับสัตว์ก็เหมือนกัน คือต่างก็รักชีวิตของตน ดังนั้น ขอให้เขาคิดดูเอาเองว่า คำสอนของพระพุทธเจ้านั้นถูกหรือผิด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 156)

> เพราะเหตุนั้น การที่ท่านชอบฆ่าสัตว์บูชายัญ แต่ในขณะเดียวกันกลับไม่ชอบให้ใครเขาฆ่าท่านเอง ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่า ท่านเห็นอกเห็นใจเฉพาะตัวของท่านฝ่ายเดียว ไม่ยอมรับรู้ถึงความกลัวตาย ความหวาดสะดุ้งของสัตว์เหล่าอื่น ท่านจึงอาจวินิจฉัยเองได้ว่า พระบรมศาสดาของข้าพเจ้า ท่านให้ความยุติธรรม ความเห็นอกเห็นใจ และความเมตตากรุณากว้างขวางกว่าความคิดของท่านเพียงไร

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้น ฉันทะสุภะมีความกตัญญูกตเวทีอย่างยิ่ง คือ เขาแสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชูผู้มีพระคุณ ดังเช่น ในการประลองฝีมือในการยิงธนู ฉันทะสุภะ ได้รับเกราะและลูกธนูพิเศษจากอาจารย์ เมื่อนำไปทดลองก็เห็นว่าเป็นเกราะและธนูพิเศษจริง เขาได้แสดงความกตัญญูกตเวทีโดยทำความเคารพไปยังทิศที่สำนักอาจารย์ตั้งอยู่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 49 - 50)

> ... แต่เมื่อลองเอาเกราะเก่าของท่านอาจารย์ไปผูกไว้ที่ต้นไม้ดูบ้าง นอกจากลูกธนูธรรมดาจะยิงไม่เข้าแล้ว แม้ลูกธนูพิเศษที่มีอำนาจการทำลายสูงก็ไม่สามารถทำให้เกราะเก่าและเบานั้นระคายผิวได้ เราต้องนั่งลงหันหน้าไปทางทิศของสำนักท่านอาจารย์ แล้วยกมือประนมเหนือเศียรเกล้า กราบไหว้คุณของท่านที่ได้ให้ของพิเศษมีค่ายิ่งแก่เรา เจ้าชายราชกุมารอื่น ๆ ต่างก็มัวทดลองหรือฝึกซ้อมความรู้ความสามารถของตนเองโดยไม่ทันได้สังเกตเห็นการทดลองของเรา ฉะนั้นจึงมิได้มีผู้ใดล่วงรู้ถึงเรื่องคันธนู ลูกธนูและเกราะเก่าอันเป็นของพิเศษนั้น

เมื่อฉันทะสุภะเรียนอยู่ที่สำนักวิศวามิตรครบปี เขาก็เดินทางกลับบ้านเมือง ระหว่างทางเขาได้ผ่านมกุฏพันธนเจดีย์อันเคยเป็นที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ เขาก็นั่งลงกราบนมัสการด้วยความเคารพและระลึกถึงพระพุทธคุณ อันแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเขา คือ การแสดงความไม่ลบหลู่ดูหมิ่นผู้มีพระคุณ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 144 - 145)

พอผ่านใกล้กรุงกุสินารา ก็เห็นควนดินตั้งตระหง่านอยู่ มีความสูงไม่เกิน 10 วา ณ เชิงแห่งควนดินนั้น มีกุฏิมุงด้วยหญ้าสองสามหลัง เป็นที่อาศัยแห่งบรรพชิตในพระพุทธศาสนา

เราได้บอกสังกิจจ์ให้ทราบว่าสถานที่นี้คือ มกุฏพันธนเจดีย์อันเคยเป็นที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว เราได้ลงกราบนมัสการด้วยความเคารพและระลึกถึงพระพุทธคุณซึ่งดำรงอยู่อย่างน่าอัศจรรย์

นอกจากการแสดงความเคารพนับถือผู้มีพระคุณแล้ว ฉันทะสุภะยังชักนำคนอื่นให้นิยมยินดีในการตอบแทนผู้มีพระคุณด้วย ดังเช่น เมื่อเศรษฐีกล่าวยกย่องเขาว่าเป็นผู้มีคุณธรรม เขาก็บอกว่า แต่ก่อนนี้เขาไม่ใช่คนดีนัก ต่อเมื่อไปศึกษาที่สำนักวิศวามิตรแล้ว อาจารย์ได้อบรมเขาจนเป็นคนดี แสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 207 - 208)

ท่านผู้เจริญทั้งหลายถ้าท่านรู้จักข้าพเจ้าก็คงจะทราบว่า ข้าพเจ้ามิใช่คนมีคุณธรรมสูงอะไรเลย แท้จริงก็เป็นคนรู้วาม เป็นแก่ตัวและมีอัธยาศัยชอบรุกรานผู้อื่นอยู่ไม่น้อย เมื่อท่านมารดาบิดาส่งข้าพเจ้าไปศึกษาที่สำนักวิศวามิตร ได้รับการอบรมความรู้ความประพฤติบ้างแล้ว ความเกเรและความไม่ดีงามต่าง ๆ ก็ลดลงไปบ้าง แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่กล้ายืนยันแม้ในบัดนี้ว่า ข้าพเจ้าเป็นคนดีขึ้นแล้ว จะขอกล่าวเพียงว่า ถ้าจะมีความดีอันใดมีอยู่ในข้าพเจ้าบ้าง ความดีนั้น ข้าพเจ้าได้มาเพราะอาจารย์วิศวามิตรอบรมให้ และคติธรรมต่าง ๆ

ที่ท่านอาจารย์อบรมนั้นแท้จริงก็คือแนวพระโอวาทแห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลายนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ถ้าจะกล่าวมิให้ผิดก็ต้องกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้รับทรัพย์สินจากท่านเศรษฐี เพราะอุปการะคุณสั่งสอนของท่านอาจารย์ "วิศวามิตร" และเพราะคุณธรรมตามที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงแสดงไว้ ปัญญัติไว้นั่นเอง ลำพังตัวข้าพเจ้าเองแล้ว ข้าพเจ้าไม่มีอะไรดีจะนำมาแสดงให้ท่านทั้งหลายเห็นเลย

ความกตัญญูกตเวทีอีกอย่างหนึ่งของฉันทะสุภะก็คือ ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลับลมคมใน ดังเช่น การจัดงานศพให้ท่านเศรษฐีอย่างดีที่สุด เป็นการตอบแทนคุณท่านเศรษฐีที่เคยยกสมบัติให้เขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 349)

ต่อมาไม่ช้า ท่านเศรษฐีผู้มีอุปการคุณแก่เราก็สิ้นชีวิตไป แต่ท่านได้ทำหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดผลประโยชน์ของเราไว้เรียบร้อย ทรัพย์สินของเราบางส่วนที่ท่านช่วยจัดให้จึงมิได้สูญเสียไป แต่การสูญเสียท่านผู้มีใจอารีและมีพระคุณก็ทำให้เรามีความโศกสลดใจอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ต้องเศร้าโศกแล้วไม่นาน

เราได้รับเป็นผู้จัดการศพท่านเศรษฐีอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อสนองพระคุณของท่าน แต่เราก็เกือบจะไม่ต้องใช้จ่ายส่วนตนอย่างใดเลย เพราะท่านได้เตรียมไว้พร้อมแล้วอย่างรอบคอบ

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่า ฉันทะสุภะมีการให้ทั้งทางกาย ทางสติปัญญา ทางกำลังทรัพย์ และทางใจ

ความเสียสละทางกายนั้น ฉันทะสุภะช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น มีกษัตริย์ลิจฉวีองค์หนึ่งก่อการกบฏเพื่อแก้หน้าที่เคยทำงานพลาดไป เขาสั่งทหารให้ล้อมวังไว้โดยมีข้อแม้ว่า ถ้ากษัตริย์ลิจฉวียอมส่งตัวฉันทะสุภะออกไปให้เขา เขาจะสั่ง

ถอนทหารและมอบอำนาจคืนแก่ลิจฉวีสภา เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีปรึกษากันแล้วไม่ยอม ฉันทะสุภะจึงตัดสินใจออกไปหากษัตริย์ลิจฉวีผู้เป็นหัวหน้ากบฏ เพื่อความผาสุกของชาวไพศาลี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 306 - 307)

> เราได้กล่าวกะเจ้าลิจฉวีผู้เป็นต้นเหตุด้วยน้ำเสียงปกติชัดถ้อยชัดคำว่า ลิจฉวีสภาไม่ยินยอมส่งเรามา แต่เราขอยอมมอบตัวเองให้ เพียงแต่ขอให้เขากล่าวคำปฏิญญาอีกครั้งหนึ่งว่าจะรักษาสัจจะในการไม่เบียดเบียนใคร ๆ ให้เดือดร้อน นอกจากนั้นเรายังได้ขอร้องให้ลิจฉวีสภายอมให้อภัยแก่หัวหน้ารอง ๆ ลงไปด้วย ส่วนเจ้าลิจฉวีผู้เป็นหัวหน้าจะยอมเดินทางไปอยู่เมืองอื่นเมื่อได้ตัวเราแล้วหรือไม่นั้นเราไม่ติดใจ เพราะไม่ใช่เรื่องของเรา เรื่องของเรามีเพียงการยอมเสียสละชีวิต เลือดเนื้อเพื่อความผาสุกของชาวไพศาลีทั้งมวลเท่านั้น

การให้ทางสติปัญญาซึ่งถือว่าเป็นความเสียสละอย่างหนึ่งได้แก่ ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกที่ชอบให้แก่ผู้อื่น ดังเช่น เมื่อฉันทะสุภะเดินทางจากสำนักวิศวามิตรเพื่อกลับบ้าน ระหว่างทางเขาเจอพวกโจรที่จะมาปล้นหมู่บ้าน เขาจึงจับโจรไว้แล้วพูดให้โจรเหล่านั้นกลับไปตั้งหลักฐานประกอบอาชีพเป็นหลักต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 143)

> ชาวบ้านเหล่านั้นประสงค์จะให้เรากลับไปในหมู่บ้านอีก แต่เราปฏิเสธ จึงเป็นอันว่าชาวบ้านพากันกลับด้วยความดีใจ ส่วนเรากับพวกโจรได้ร่วมเดินทางกันต่อไป เราได้ถือโอกาสชี้แจงชักชวนโจรเหล่านั้นให้ละทิ้งอาชีพทุจริต หาทางทำมาหากินโดยสุจริตต่อไปดีกว่า พวกโจรเหล่านั้นชี้แจงว่าพวกเขาเป็นโจรเพราะโกรธแค้นคนบางคนที่ข่มเหงรังแก เมื่อได้แก้แค้นฆ่าคนที่เคยรังแกแล้วก็เลยกลายเป็นโจร เพราะพอใจในการดำรงชีวิต

แบบนี้ ภายหลังที่เราอ้อนวอนขอร้องเป็นเวลานาน ทุกคนก็ยอมกลับใจจะตั้งหลักฐานประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งต่อไป

ในด้านการให้ทางกำลังทรัพย์นั้นจะเห็นได้ว่า ฉันทะสุภะแบ่งปันเงินทองแก่ผู้ขัดสนสมควรให้ดังเช่น เมื่อพี่ชายของเขาเล่นการพนันจนหมดตัว บิดาของเขามาขอให้พี่ชายอาศัยอยู่ด้วย ฉันทะสุภะจึงแบ่งทรัพย์สินของเขาให้พี่ชายได้กู้ฐานะ อันแสดงถึงความเสียสละของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 163)

เราฟังเรื่องที่ท่านบิดาเล่าแล้ว เรากล่าวตอบทันทีโดยไม่มีการลังเลใจว่า เราไม่รังเกียจที่จะให้พี่ชายมาอยู่ด้วย แต่เห็นว่า ถ้าจะช่วยให้สบายใจกว่านั้น ก็ควรจะไถ่บ้านคืนให้ แล้วให้คงอยู่บ้านเดิมต่อไป ขอแต่เพียงให้ท่านทั้งสองเอาคำมั่นสัญญาจากพี่ชายของเราว่า จะต้องเลิกดื่มสุราและเล่นการพนัน จะทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อให้เกิดรายได้อย่างขยันขันแข็งก็พอแล้ว ทรัพย์สินอันใดที่ท่านบิดามารดาเตรียมไว้เพื่อตัวเรานั้น แม้จะต้องแบ่งไปช่วยกู้ฐานะของพี่ชายเราสักครึ่งหนึ่ง เราก็ยินดี

การเสียสละทางด้านกำลังทรัพย์อีกอย่างหนึ่งก็คือ การแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่นเมื่อฉันทะสุภะได้รับทรัพย์สมบัติจากท่านเศรษฐี เขาก็เอาเงินนั้นมาตั้งโรงทานเพื่อแจกอาหารให้แก่คนจนและผู้อดอยาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 218 - 219)

ในระยะหลัง เราได้ให้ตั้งโรงทานขึ้นเป็นประจำสำหรับแจกอาหารแก่คนยากจนและอดอาหาร บางวันก็ไปแจกเอง หรือเชิญท่านมารดาบิดาไปช่วยกันแจก บางวันก็ให้สังกิจจ์เป็นหัวหน้าควบคุม แต่เราได้สั่งไว้อย่างหนึ่งแก่สังกิจจ์และคนงานทั้งหลายมิให้แสดงอาการดูหมิ่นหรือใช้วาจาหยาบคายต่อ

คนที่มารับแจก อย่าพยายามจับผิดเขาหรือทำอะไรรุนแรง แม้ว่าบางคนจะเข้ามารับแจกถึงสองครั้งในวันเดียว ทั้งนี้เพื่อให้โรงทานของเราทำหน้าที่เพียงให้ไม่มีหน้าที่ดุด่าหรือลงโทษผู้มารับแจกด้วยประการใด ๆ

นอกจากการให้ด้วยกำลังทรัพย์แล้ว ฉันทะสุภะจึงมีการให้ทางใจด้วย คือ ให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด ดังเช่น เมื่อกษัตริย์ลิจฉวีองค์หนึ่งคิดกบฏโดยใส่ร้ายฉันทะสุภะแต่ถูกจับได้ ฉันทะสุภะก็ให้อภัยในความผิดของกษัตริย์องค์นั้น และขอให้ลิจฉวีสภาให้อภัยด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 292 - 293)

เมื่อประมุขแห่งลิจฉวีสภาทรงอนุญาตแล้ว เราจึงกล่าวว่า แท้จริงเรื่องที่เกิดขึ้นครั้งนี้ แม้จะรุนแรงถึงขนาดฟันฆ่ากัน แต่ข้าพเจ้าก็พอใจแล้วในข้อที่ท่านผู้วินิจฉัยได้สามารถพบข้อเท็จจริงว่าใครผิดใครถูก ในเมื่อข้าพเจ้าพ้นมลทินจากข้อกล่าวหาก็นับว่าเป็นที่พอใจ เป็นการแสดงถึงความซื่อสัตย์สุจริตพออยู่แล้ว ข้าพเจ้าขอเสนอให้มีการประทานอภัยแก่เจ้าลิจฉวีและผู้คิดร้ายใส่ความข้าพเจ้านั้น ขอจงอย่ามีการจับกุมลงโทษใคร ๆ เลย ขอให้เรื่องที่ล่วงมาจงแล้วไปและลืมกันเสีย เพราะถึงอย่างไรเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ก็เป็นเรื่องภายในวงญาติของกษัตริย์ลิจฉวีด้วยกัน อย่าให้มีใครต้องเสียชีวิตหรือเลือดเนื้อเพราะการนี้อีกต่อไป จริงอยู่ราชนีติย่อมระบุความผิดและการลงโทษผู้กล่าวร้ายใส่ความต่อผู้อื่นไว้รุนแรงแต่เมื่อเจ้าทุกข์ขอให้มีการประทานอภัยเช่นนี้ ทั้งลิจฉวีสภานี้ก็มีอำนาจที่จะสั่งการใด ๆ ให้มีฐานะเป็นราชนีติได้ ข้าพเจ้าจึงขอประทานโอกาสให้มีการสั่งการอภัยโทษแก่เจ้าลิจฉวีพระองค์นั้น พร้อมด้วยผู้ร่วมคิดทั้งปวง

ในด้านความยุติธรรมจะเห็นได้ว่าฉันทะสุภะปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง ดังเช่น เมื่อเขาเป็นอาจารย์วิศวามิตร

และมีศิษย์สองกลุ่มนัดหมายจะประทุษร้ายกัน เมื่อฉันทะสุภะทราบก็ลงโทษทั้งสองฝ่าย คือห้ามพูดกันเอง และห้ามผู้อื่นพูดด้วยเป็นเวลา 7 วัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 8 - 9)

> เราจะไม่ถามว่าใครทำอะไรให้ใคร และเหตุไฉนจึงถึงกับนัดหมายจะประทุษร้ายกัน เพราะพอทราบเลา ๆ มาบ้างว่าทุกฝ่ายก็รุนแรงด้วยกันทั้งสิ้น แต่จะขอประกาศว่า ถ้าใครล่วงละเมิดวินัยของสำนักในข้อต่อสู้ทำร้ายกัน เราก็จะให้เดินทางกลับหมดทุกคนแต่ความผิดในขั้นนัดหมายเพื่อต่อสู้กันยังไม่ถึงกับจะต้องให้ออก เราจึงขอประกาศลงโทษทั้งกลุ่มสานุและกลุ่มวิกัลปะห้ามใคร ๆ พูดด้วยรวมทั้งห้ามพูดกันเองในระหว่างผู้ถูกลงโทษเป็นเวลา 7 วัน ถ้าใครมีเรื่องสำคัญจะพูดกับผู้ถูกลงโทษ หรือผู้ถูกลงโทษมีความจำเป็นจะต้องพูดกับใคร ก็ขอให้มาหาเรา และพูดกับเราเพียงคนเดียว ในเวลาศึกษาศิลปวิทยาก็ให้ศึกษาตามปกติ แต่ห้ามพูดและห้ามถามแม้เมื่อมีความสงสัย ใครมีความอยากรู้หรือสงสัยในเรื่องอะไร ก็ให้รอจนกว่าจะพ้นกำหนดโทษจึงถามได้

ในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้ว่า ฉันทะสุภะไม่ฆ่า ทุบตี ตัด จำลอง หรือทำร้ายใครในลักษณะต่าง ๆ ดังเช่น ในระหว่างทางที่ฉันทะสุภะกับสังกิจจ์ เดินทางกลับเมืองไพศาลีเขาถูกโจรปล้น แต่ฉันทะสุภะก็สามารถจับโจรได้ แทนที่เขาจะ ฆ่าหรือทำร้ายโจรพวกนั้น ตามคำแนะนำของสังกิจจ์ เขากลับปล่อยพวกโจรไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 138 - 139)

> เราได้บอกกับคนเหล่านั้นว่า ขอให้ทุกคนวิ่งไปอย่างเร็วที่สุดจากที่นี้สู่ทิศเหนือ เมื่อเรานับหนึ่งถึงห้าสิบแล้ว ถ้าท่านทั้งหลายยังอยู่ในระยะลูกธนูอีก เราก็ไม่รับรองว่า ลูกธนูจะไปปักหลังใครบ้าง ท่านทั้งหลายเห็นแล้วว่าเรายิงได้ไกลเพียงไร ถ้าไม่อยากตายก็จงวิ่งไปให้พ้นเขตลูกธนูของเราเถิด

คำสั่งนี้ได้ผลดีมาก พอเราพูดขาดคำยังไม่ทันขาดหนึ่ง คนเหล่านั้นก็ออกวิ่งอย่างไม่คิดชีวิต ใครมีกำลังแรงเท่าไร ก็ดูเหมือนจะพยายามประมวลมาใช้จนหมดสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่ต้องนับให้เสียเวลา เพราะเมื่อไม่มีเจตนาจะฆ่าอยู่แล้ว ก็เพียงยืนคุมเชิงอยู่ครู่เดียวเท่านั้น นักวิ่งทั้งห้าคนก็พากันวิ่งห่าง พ้นจากที่นั้นไปไกลลิบ เราสั่งสังกิจจ์ซึ่งยืนยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ชอบใจดูนักเลงซึ่งกลายเป็นนักวิ่งอยู่นั้นให้โยนดาบของพวกเขาทิ้งไว้ แล้วรีบออกเดินทางกันต่อไป

เมื่อพ้นจากโจรกลุ่มแรกมาแล้ว ฉันทะสุภะก็มาเจอโจรอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเตรียมจะไปปล้นหมู่บ้าน ฉันทะสุภะจับไว้ได้ พวกชาวบ้านขอร้องให้เขาฆ่าพวกโจรเสีย แต่ฉันทะสุภะไม่ฆ่า เขาได้ขอนำโจรกลุ่มนี้ไปเอง โดยจะพยายามทำให้โจรกลับใจ แสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา คือ แผ่เมตตาให้แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 142)

เราได้บอกให้โจรทุกคนลงจากหลังม้าและให้ชาวบ้านริบม้าและอาวุธไว้ พวกชาวบ้านขอร้องให้ฆ่าพวกโจรหมดทุกคน เพื่อมิให้เป็นเสี้ยนหนามก่อความเดือดร้อนแก่คนทั้งหลายต่อไป แต่เราได้ชี้แจงว่า เมื่อเขายอมแพ้ยอมทิ้งอาวุธแล้วจึงไม่ควรฆ่าเขา ถ้าเราฆ่าคนที่ยอมแพ้โดยดีเช่นนี้ก็จะเป็นการโหดร้ายพอ ๆ กับการกระทำของพวกโจร เพราะฉะนั้น ขอให้ชาวบ้านจงริบอาวุธและม้าไป ส่วนโจรเหล่านี้เราจะขอพาเขาไปให้ไกลที่สุด ถ้ามีทางทำให้พวกเขากลับใจได้เราก็ยินดีจะทำ

นอกจากนี้ ฉันทะสุภะยังให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา คือ เมื่อเขาได้รับปราสาทและทรัพย์สินเงินทองจากท่านเศรษฐี เขาก็เอาไปแจกจ่ายในโรงทาน และเอาเงินบางส่วนไปจัดตั้งโรงเลี้ยงเด็กกำพร้า

นอกจากนี้เขายังจัดสงเคราะห์คนชราที่ไม่มีผู้อุปการะโดยให้อาหารและที่อยู่หลับนอนตามสมควรแก่อัตภาพ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 222 - 223)

> ต่อมาเราก็คิดขยายงานสงเคราะห์เพิ่มขึ้นอีก เพราะรู้สึกว่าค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นั้นมิได้มากกว่ารายได้จากผลประโยชน์แห่งทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นเสมอนั้นเลย
>
> งานสงเคราะห์ใหม่นี้คือ การรับเลี้ยงดูให้ที่อยู่แก่คนชราซึ่งไม่มีผู้อุปการะ หรือถ้าผู้ใดแม้มีลูกหลานแต่ถ้าลูกหลานยากจนไม่สามารถอุปการะได้ เราก็ยินยอมให้ผู้ชรานั้นมาอาศัยอยู่ได้โดยมีอาหารเลี้ยง มีที่พักผ่อนหลับนอนตามสมควรแก่อัตภาพ

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของฉันทะสุภะ คือ การช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่น เมื่อมีการประลองฝีมือในการยิงธนูระหว่างฉันทะสุภะกับราชกุมารลิจฉวีอีกพระองค์หนึ่ง ผลปรากฏว่าฉันทะสุภะเป็นฝ่ายชนะ ทำให้ราชกุมารคู่แข่งทุกข์ใจมากที่พ่ายแพ้ฉันทะสุภะจึงเข้าไปพูดปลอบใจว่า ถ้าเขามีคันธนูดีเขาจะไม่พ่ายแพ้ ทำให้ราชกุมารผู้นั้นมีสีหน้าแช่มชื่นขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 55)

> หลายคนพากันตื่นเต้นในความสามารถของเรา นอกจากตัวเราเองที่รู้อยู่เต็มอกว่า เราไม่มีอะไรที่น่านอนใจเลย เพียงมีคันธนูลูกธนูและเกราะพิเศษช่วยแก้หน้าให้พ้นอายในคราวนี้เท่านั้น ถึงคราวอื่น จำเป็นต้องแสดงความสามารถอย่างอื่น ก็คงเอาตัวไม่รอดแน่นอน
>
> "เราได้ไปหาราชกุมารผู้นั้น แล้วกล่าวยกย่องชมเชยเขา พร้อมทั้งชี้แจงกึ่งเปิดเผยว่า ถ้าเราไม่มีคันธนูดีและลูกธนูดีแล้วเราจะสู้เขาไม่ได้เลย การพูดเช่นนี้ทำให้ราชกุมารผู้นั้นค่อยมีสีหน้าแช่มชื่นขึ้น

จะเห็นได้ว่า ฉันทะลุภะมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

2. <u>พระอานนท์</u>

พระอานนท์พุทธอนุชานี้ มีบทบาทในเรื่องเพราะฉันทะสุภะได้เล่าประวัติตอนหนึ่งของพระอานนท์ให้ศิษย์ฟัง จากการเล่าของฉันทะสุภะนี้ได้แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมของพระอานนท์คือ ความรับผิดชอบและความเสียสละ

ในด้านความรับผิดชอบ พระอานนท์รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ดังเช่น เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศล กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงมอบหมายให้ภิกษุรูปหนึ่งเป็นหัวหน้า นำภิกษุห้าร้อยรูปไปฉันในวังเป็นประจำ พระบรมศาสดาก็ทรงมอบให้พระอานนท์เถระเป็นผู้รับหน้าที่นี้ และตอนนี้เองได้แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของพระอานนท์คือ แม้พระเจ้าปเสนทิโกศลจะลืมมาถวายอาหารและภิกษุองค์อื่น ๆ พากันกลับไป แต่พระอานนท์ก็มิได้กลับ คงอยู่รักษาหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยคอยอยู่ทุกวันจนครบเวลาที่ได้นิมนต์ไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 451 - 452)

> พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงอังคาส คือเลี้ยงพระด้วยพระองค์เองตลอดเจ็ดวัน และทรงลืมสั่งไปว่า ถ้าเสด็จช้าหรือทรงลืมไป ก็ให้ผู้อื่นทำหน้าที่เลี้ยงพระแทนพระองค์ได้
>
> ในวันที่ 8 ทรงลืมเสด็จออก ภิกษุทั้งหลายยืนคอยอยู่ ราชบุรุษก็ไม่กล้าปูอาสนะนิมนต์นั่งและถวายอาหาร เมื่อสายมากเข้า ภิกษุส่วนมากก็พากันกลับเพราะไม่สามารถทนหิวอยู่ได้ แต่พระอานนท์ยังคงรักษาหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพระบรมศาสดา โดยไม่พรั่นพรึงต่อความหิว แต่ในวันนี้ยังมีภิกษุอีกหลายรูปคอยอยู่กับพระอานนท์ เมื่อเห็นว่าจะไม่เสด็จออกจริง ๆ

จึงมีราชบุรุษผู้หนึ่งเสี่ยงภัยรับผิดชอบจัดถวายอาหาร เป็นอันว่า ภิกษุทั้งหลายไม่ถึงกับอดอาหาร แต่ก็ได้ฉันเมื่อจวนจะหมดเวลาแล้ว

.....

ในวันที่ 10 ซึ่งนับเป็นครั้งที่ 3 ที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงลืม ภิกษุทั้งหลายคอยอยู่ชั่วครู่ เห็นว่าจะเช่นเดียวกับวันก่อน ก็พากันกลับหมดสิ้น คงอยู่แต่พระอานนท์เถระเพียงรูปเดียว

ในด้านความเสียสละนั้น พระอานนท์มีจริยธรรมด้านนี้มาก ดังเช่น เมื่อพระเทวทัตปล่อยช้างนาฬาคีรีมาให้ทำร้ายพระพุทธเจ้า พระอานนท์ก็ทูลขับยั้งมิให้พระพุทธเจ้าเสด็จต่อไป แต่ก็ทรงปฏิเสธพระอานนท์ไม่มีทางขับยั้ง ดังนั้นเมื่อถึงเวลาเสด็จ พระอานนท์จึงออกเดินนำหน้าพระพุทธเจ้า ทั้ง ๆ ที่เคยเดินตามหลัง เพราะท่านยอมเสียสละคือ หากช้างนาฬาคีรีจะมาทำร้าย ท่านจะได้เอาตัวเข้ารับแทนพระพุทธเจ้า อันแสดงถึงความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของท่าน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 399)

... ด้วยความรักเคารพในพระบรมศาสดาผู้เป็นทั้งพระเชษฐา ทั้งศาสดาจารย์ ซึ่งเสมือนหนึ่งมารดาบิดาบังเกิดเกล้า มีอำนาจรุนแรงกว่าความรักความอาลัยในชีวิตของตนเอง พระอานนท์จึงปลงใจในขณะนั้นว่า จะขอสละชีวิตของตนเป็นพุทธบูชา แม้ปกติท่านจะเป็นผู้ตามหลัง สงบเสงี่ยมเจียมตัว ระมัดระวังมิให้คำพูดหรือการแสดงกริยาอาการใด ๆ ส่อแสดงความไม่เคารพหรือความดีเสมอ แต่เมื่อถึงคราวคับขันเข้า ท่านก็ตัดสินใจเด็ดขาดทำการซึ่งตามปกติไม่กล้าทำ นั่นก็คือการรีบเดินออกไปเบื้องหน้าพระตถาคตเจ้า ด้วยประสงค์ว่า ถ้าช้างวิ่งเข้ามาทำอันตราย ก็ขอให้ทำอันตรายตัวท่านก่อน บางทีเมื่อฆ่าคนได้บ้างแล้ว ก็อาจระงับความเกรี้ยวกราดดุร้ายลงได้บ้าง โดยนัยนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาก็จะปลอดภัย เพราะการเสียสละชีวิตของท่าน

นอกจากนี้ พระอานนท์ยังแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ อันเป็นความเสียสละอย่างหนึ่ง ดังเช่น การแบ่งปันจีวรให้แก่ภิกษุองค์อื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 456 - 457)

"ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ครั้งหนึ่งมีผู้ถวายจีวรแก่พระอานนท์เถระเป็นจำนวนมาก ท่านก็รับไว้แล้วแจกจ่ายแก่ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าอุเทนทรงทราบก็ตรัสสั่งเตียนพระเถระว่า รับจีวรไว้มากประหนึ่งพ่อค้าผ้า ทั้งนี้เพราะพระองค์ไม่ทรงทราบว่า พระเถระเอื้อเฟื้อแจกจ่ายไปแก่ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีโอกาส พระเจ้าอุเทนจึงตรัสถามพระเถระว่า ผ้าที่มีผู้ถวายไว้มากจริงหรือ พระเถระทูลตอบว่า รับไว้มากจริง เมื่อพระเจ้าอุเทนตรัสซักถามว่า รับไว้แล้วนำไปใช้อย่างไร จึงทูลตอบว่า แจกจ่ายแก่พระภิกษุทั้งหลาย ..."

จะเห็นได้ว่า พระอานนท์มีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ และความเสียสละ

3. สังกิจจ์

สังกิจจ์เป็นคนรับใช้ของฉันทะสุภะมาตั้งแต่เด็กจนแก่ เมื่อฉันทะสุภะมาเป็นอาจารย์ที่สำนักวิศวามิตร สังกิจจ์ก็ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง คอยดูแลปรนนิบัติและรวมไปถึงลูกศิษย์ของฉันทะสุภะด้วย ซึ่งจริยธรรมที่ปรากฏในตัวสังกิจจ์มีดังนี้คือ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที และความเสียสละ

ในด้านความมีเหตุผลนี้จะเห็นได้จาก เมื่อฉันทะสุภะได้พาศิษย์ออกมานอกสำนักวิศวามิตร ขณะที่ฉันทะสุภะกำลังเล่าความไม่ดีไม่งามของตนเมื่อสมัยเป็นเด็กและรุ่นหนุ่ม สังกิจจ์ก็พาพวกลูกบ้านหาบของกินเข้ามาโดยที่อาจารย์ไม่ได้สั่ง ซึ่งแสดงถึงความมีเหตุผลของสังกิจจ์ โดยรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักกาลเทศะ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 22 - 23)

"เขารู้ใจอาจารย์ต่างหาก เพราะเพียงแต่ได้ยินคำว่า ท่านอาจารย์จะพักถึงบ่าย เขาก็รู้ทันทีว่าควรจัดอาหารมื้อกลางวันมาให้"

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้น สังกิจจ์มีความกตัญญูกตเวทีต่อฉันทะสุภะมาก ดังเช่นเมื่อสังกิจจ์นำอาหารไปให้ฉันทะสุภะและลูกศิษย์ สานุศิษย์ผู้หนึ่งได้ถามสังกิจจ์ว่า รู้สึกอย่างไรต่ออาจารย์จึงถือเป็นภาระที่จะต้องนำอาหารมาส่งในที่ซึ่งไกลจากที่อยู่มาก สังกิจจ์ก็ตอบว่า เขายินดีสนองคุณอาจารย์เพราะเป็นโอกาสที่เขาจะได้รับใช้ผู้มีคุณธรรม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 123)

"ข้าแต่ราชกุมาร แม้ไกลกว่านี้ ก็ยังนับว่าใกล้ เพราะพระคุณของท่านอาจารย์ที่มีต่อข้าพเจ้านั้นมากมายเหลือที่จะเปรียบปานได้ การที่ข้าพเจ้าได้สนองพระคุณท่านก็มิใช่เพื่อชดใช้หรือชดเชยพระคุณ แต่เป็นการทำให้เกิดความสุขใจว่า ได้มีโอกาสรับใช้ หรือปฏิบัติบำรุงท่านผู้ทรงคุณธรรมควรแก่การเคารพกราบไหว้ต่างหาก"

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้จากตอนที่กษัตริย์สิจฉวีองค์หนึ่งไม่พอใจฉันทะสุภะ และส่งคนมาพังประตูบ้านเพื่อเข้าไปทำร้ายฉันทะสุภะ สังกิจจ์ได้แสดงความเสียสละ คือช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ โดยยินดีช่วยฉันทะสุภะอย่างเต็มที่ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 254)

"ในขณะที่เราหันหลังกลับเข้าไปในปราสาท กลุ่มชายฉกรรจ์ทั้งปวงก็วิ่งเข้าไปหา ขอให้เราสั่งเท่านั้น ว่าจะให้ทำอย่างไร พวกเขาพร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อป้องกันเราอย่างเต็มที่ คนเหล่านั้นมีสังกิจจ์เป็นหัวหน้า เพราะตั้งแต่ท่านบิดามารดาของเราทิวงคตแล้ว เราก็ขอให้สังกิจจ์มาเป็นผู้ควบคุมการงานทางปราสาททั้งหมด

จะเห็นได้ว่าสังกิจจ์มีจริยธรรมในด้าน ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวทีและความเสียสละ

4. พระพุทธเจ้า

ฉันทะสุภะได้เล่าถึงประวัติของพระอานนท์พุทธอนุชา และได้เล่าไปถึงพระจริยวัตรของพระบรมศาสดาด้วย จากพระจริยวัตรของพระพุทธองค์นี้แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมของพระองค์คือ

ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

ความเสียสละที่ปรากฏนี้เป็นความเสียสละทางใจ คือ ไม่อาฆาตจองเวรและให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด ดังจะเห็นได้จากเมื่อเวรัญชพราหมณ์ได้นิมนต์ให้พระพุทธสาวกประทับจำพรรษา ณ เมืองเวรัญชพราหมณ บังเอิญเวรัญชพราหมณ์มีงานยุ่งจนลืมเรื่องนิมนต์ จึงปล่อยให้พระพุทธเจ้าและพุทธสาวกอด ๆ อยาก ๆ เมื่อสิ้นพรรษา พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปลาเพื่อจาริกไปที่อื่น โดยที่พระองค์มิได้โกรธเวรัญชพราหมณ์แต่อย่างใดดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 394)

"แต่ก็เป็นการน่าอัศจรรย์ ไม่ว่าจะเป็นการต่อหน้าหรือลับหลังเวรัญชพราหมณ์ พระบรมศาสดาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ไม่เคยทรงตำหนิ หรือตัดพ้อ หรือแม้แต่พูดปรารภ ถึงการที่เวรัญชพราหมณ์อาราธนาไว้แล้ว กลับทอดทิ้งให้อดอยากเลยแม้แต่น้อย ...

เวรัญชพราหมณ์ก้มลงกราบขอประทานอภัยในความผิดพลาดของตน ที่กราบทูลอาราธนาไว้แล้วกลับลืมเสีย เพราะเหตุที่ตนมีกิจมาก มีภาระมาก แต่ก่อนที่จะเสด็จจากไป จะขอถวายอาหารบิณฑบาตในวันพรุ่งนี้สักมื้อหนึ่ง

สมเด็จพระบรมศาสดาทรงรับนิมนต์ด้วยดุษณีภาพ ไม่มีพระอาการใด ๆ อันจะทำให้พราหมณ์นั้นหนักใจ เพราะตนทำความผิดพลาดไว้ แม้ในวันรุ่งขึ้นเมื่อเสด็จมาฉันท์พร้อมด้วยภิกษุทั้งหลาย เมื่อเวรัญชพราหมณ์ถวายอาหารบิณฑบาตและถวายผ้าคู่สำหรับนุ่งห่มแด่พระผู้มีพระภาค พร้อมด้วยภิกษุสาวกครบทุกรูปแล้ว พระบรมศาสดาก็ทรงกล่าวกถาอนุโมทนาและแสดงธรรมให้พราหมณ์นั้นได้ชื่นชมในทานของตน และอาจหาญร่าเริงในศาสนธรรมอันประเสริฐ แล้วก็เสด็จจากไป

ในด้านความสามัคคีนั้นจะเห็นได้จากเมื่อฝ่ายศากยวงศ์และโกลิยวงศ์จะทำสงครามกัน พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงมูลเหตุที่จะทำสงครามกัน ซึ่งต่างฝ่ายก็กราบทูลไม่ชัดนัก พระพุทธเจ้าจึงให้ทั้งสองฝ่ายปรองดองกันโดยตรัสว่า ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 19 - 20)

"ระหว่างน้ำกับชีวิตของกษัตริย์ที่จะทำสงครามกันนี้ อะไรจะมีค่ามากกว่ากัน ทุกฝ่ายยอมรับว่าชีวิตของคนมีค่ามากกว่า พระองค์จึงทรงยกอดีตประวัติของการสงคราม และการรู้จักปรองดองกัน และได้ทรงสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความสงบ ให้สมัครสมานสามัคคีกัน ทำให้ทุกฝ่ายโล่งใจที่ไม่ต้องสละชีวิตของตน เพื่อสิ่งที่มุ่งหมายอันมีค่าน้อยกว่าชีวิต ความเป็นญาติกันระหว่างศากยะกับโกลิยะ ก็ดำรงมั่นด้วยดีสืบมา ..."

ในด้านความยุติธรรมนั้นจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าปเสนทิโกศล คือเมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศล อาราธนาให้พระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งสาวก 500 องค์ เสด็จเข้าไปเสวยภัตตาหารในราชมณเฑียรเป็นประจำ สมเด็จพระบรมศาสดาทรัสตอบว่า พระองค์ไม่รับนิมนต์ไปเสวยประจำที่ใด เพราะต้องออกโปรดมหาชนทั่วไป แสดงว่าพระองค์ไม่ลำเอียง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 450)

"... พระองค์ไม่ทรงรับนิมนต์ไปเสวยประจำที่ใด ๆ เพราะโดยปกติจะต้องทรงโปรดมหาชนทั่วไปตามควรแก่โอกาส

เป็นจริงเช่นนั้น บางคราวพระบรมศาสดาทรงรับนิมนต์ของคนเชิญให้ไปเสวยในทับ กระท่อมที่ไม่ค่อยมีใครเหลียวแล บางคราวก็เสด็จไปโปรดบุคคลที่มีอุปนิสัยควรแก่การสั่งสอน แม้อยู่ในที่ไกล

ในด้านความเมตตากรุณานั้น จะเห็นได้จากตอนที่พระเทวทัตปล่อยช้างนาฬาคีรีเพื่อให้ทำร้ายพระพุทธองค์ ๆ ทรงแผ่เมตตาจิตไปยังช้าง ทำให้ช้างสงบลงได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 401)

"สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงแผ่เมตตาจิตไปยังช้างนั้น แล้วเสด็จไปใกล้ ช้างก็กลับก้มหมอบลง จึงทรงจับกะพองแล้วมีพุทธดำรัสในทางที่สำแดงพระเมตตากรุณา

ช้างนาฬาคีรี เอางวงจับฝุ่นที่พระบาท โรยลงบนเศียรเกล้าของตน เป็นการแสดงคารวะอย่างสูง แล้วก็เดินกลับเข้าโรงช้างไป

จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้ามีจริยธรรมด้านความเสียสละ ความสามัคคี ความบุคคลธรรม และความเมตตากรุณา

5. เศรษฐี

เศรษฐีเป็นผู้ให้ทรัพย์สมบัติแก่ฉันทะสุภะอย่างมากมาย เพราะเห็นว่าเขาเป็นผู้มีความเสียสละเมื่อเศรษฐีทำเป็นยาจกเพื่อหาคนรับมรดก ฉันทะสุภะได้ช่วยเหลือให้อาหารและที่พักแก่เศรษฐี เนื่องจากเศรษฐีไม่มีบทบาทสำคัญ จึงพอมองเห็นจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละและความอุตสาหะ

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้นจะเห็นได้จาก เมื่อเศรษฐีทำตัวเป็นคนยากจน ฉันทะสุภะได้ให้คนรับใช้ดูแลจัดอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ แก่เศรษฐี และเศรษฐีก็แสดงความขอบคุณโดยก้มลงกราบและให้พร ท่านเศรษฐีแสดงความขอบคุณก้มลงกราบแล้วกราบอีก ปากก็พร่ำอวยพรให้เขามีความสุขความเจริญ ตามวิสัยของผู้ที่ไม่คาดคิดว่า จะมีใครเมตตากรุณาต่อตนถึงเพียงนั้น

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้จาก การที่เศรษฐีได้ยกปราสาทและทรัพย์สมบัติให้แก่ฉันทะสุภะ และคนรับใช้ ที่เหลือก็ยกให้ลิจฉวีสภา เพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวมดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 206)

"... ทรัพย์สินที่ท่านจัดแบ่งและยกให้เราครั้งนี้นั้น เป็นส่วนที่ยกให้โดยเด็ดขาด เศรษฐียังมีบ้านเรือนของตนเอง ยังมีทรัพย์สินที่เหลืออีกส่วนหนึ่ง

จะแบ่งให้แก่คนรับใช้ที่ซื่อสัตย์บางส่วน และส่วนที่เหลือ เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ก็จะได้มอบให้แก่สิจฉวีสภา พิจารณาจัดการให้เป็นประโยชน์แก่ชาววัชชี ส่วนรวมต่อไป

ในด้านความอุตสาหะนั้นจะเห็นได้ว่า ท่านเศรษฐีมิใช่เป็นบุตรผู้มั่งมีมาก่อน อาศัยจากการทำงานอย่างหนักและอดทน เขาจึงร่ำรวยมา ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 203)

"ข้าพเจ้ามิได้เป็นบุตรของผู้มั่งมีมาก่อน แต่เป็นบุตรของคนยากจน ตกทุกข์ได้ยาก หาเลี้ยงปากท้องไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยความฝืดเคือง แต่มารดาบิดาของข้าพเจ้าสั่งสอนให้มีความพากเพียรอดทนไม่กลัวความยากลำบากใด ๆ ข้าพเจ้าเคยรับจ้างทำงานหนักมาแล้วทุกอย่าง ด้วยความอดทนและอดออมนั้น ข้าพเจ้าค่อยมีทรัพย์เก็บสะสมไว้พอสมควรจะลงทุนบางอย่างได้ ข้าพเจ้าจึงลงทุนประกอบการค้า ใช้เรี่ยวแรงของตนผสมกับทุนที่ลงไป ก็สามารถขยายงานให้เกิดความเจริญขึ้นโดยลำดับ 40 ปี ของความตรากตรำและความเจียมตัว ทำให้ข้าพเจ้ามีทรัพย์สินเพิ่มพูนยิ่งขึ้น มีสาขาการค้าอยู่ในราชธานีที่สำคัญเกือบทุกแห่ง เช่น ปาตลีบุตร สาวัตถี อโยชยา รวมทั้งพาราณสีซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป"

จะเห็นได้ว่าเศรษฐีมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความอุตสาหะ

6. <u>ชาวบ้าน</u>

ชาวบ้านในเรื่องนี้คือ ลูกบ้านของสังกิจจ์ที่นำอาหารมาเลี้ยงลูกศิษย์ของฉันทะสุภะ ซึ่งแสดงถึงจริยธรรมดังนี้ คือ ความกตัญญูกตเวทีและความเมตตากรุณา

ความกตัญญูกตเวทีนั้นจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของชายหนุ่มคนหนึ่งว่า เขามีความเคารพรักต่อสังกิจจ์ ดังนั้น เมื่อสังกิจจ์สั่งให้ทำอะไร เขาก็ยินดีทำตามทุกอย่าง อันแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของพวกเขาดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 242)

"คนมาจากหมู่บ้านใต้ป่าคุนตะไม่ไกลนัก สังกิจจ์ส่งคนมาบอกว่า ท่านอาจารย์จะมาพักที่เชิงนาแห่งนี้ ขอให้ช่วยกันจัดอาหารเข้ามาให้ ส่วนอาหารค่ำสังกิจจ์ได้ขอร้องให้ชาวบ้านใกล้อานันทเจดีย์เป็นผู้จัด

... นอกจากนั้น สังกิจจ์สั่งไว้เป็นประจำว่า ต่อไปขอให้เป็นที่ทราบกันทั่วหมู่บ้านว่า ท่านอาจารย์เท่ากับเป็นมารดาบิดาของสังกิจจ์ ถ้าชาวบ้านมีความเคารพรักสังกิจจ์ เพราะเคยช่วยประกอบเวชกรรมให้ในยามป่วยไข้แล้ว ก็ขอให้ช่วยกันเป็นภาระดูแลในเรื่องอาหารและความผาสุกสะดวกทุกอย่างเมื่อท่านอาจารย์ผ่านมา ทั้งนี้รวมทั้งผู้ติดตามท่านอาจารย์ด้วย แต่อันที่จริง แม้สังกิจจ์ไม่สั่ง ถ้าพวกเรารู้ว่าท่านอาจารย์เป็นที่เคารพบูชาของสังกิจจ์เราก็ถือว่าเป็นที่เคารพบูชาของเราด้วย เพราะสังกิจจ์สงเคราะห์พวกเราด้วยการให้ยาและคำแนะนำในยามป่วยไข้ด้วยความเอื้อเฟื้อเมตตากรุณา เสมอมา

ในด้านความเมตตากรุณานั้น คือ เมื่อศิษย์สำนักวิศวามิตรออกมานอนนอกสำนักโดยไม่ได้เตรียมเครื่องนอนมา ชาวบ้านก็ได้นำเสื่อที่สานด้วยหญ้าต่างชนิดให้ไว้มากผืนพอแต่จำนวนผู้พักค่อน (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 382)

จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวทีและความเมตตากรุณา

7. <u>กษัตริย์ลิจฉวี</u>

กษัตริย์ลิจฉวีคือกษัตริย์ผู้ปกครองแคว้นวัชชี ซึ่งปกครองด้วยลิจฉวีสภา คือมีกษัตริย์หลาย ๆ องค์ช่วยกันปกครองโดยแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เมื่อมองด้านจริยธรรม

แล้วจะเห็นได้ว่า กษัตริย์สิจฉวีมีจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที และความสามัคคี

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้นจะเห็นได้จาก เมื่อฉันทะสุภะได้จับกษัตริย์ลิจฉวีผู้หนึ่งซึ่งคิดขบถจะเป็นประมุของค์เดียวได้ และนำส่งสิจฉวีสภา ลิจฉวีสภาก็ปรึกษากันในที่ประชุมทันที และมีข้อเสนอว่า ฉันทะสุภะมีความดีความชอบในครั้งนี้ ดังนั้นควรตอบแทนโดยให้เป็นผู้ปกครองแคว้นเป็นเวลาสามปี อันแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของลิจฉวีสภา (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 371 - 372)

> "... ฉันทสุภลิจฉวี มีความชอบครั้งนี้เหมือนหนึ่งได้กู้ตระกูลลิจฉวีไว้ รวมทั้งวัชชีทั่วแว่นแคว้น สมควรที่จะได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ครองแว่นแคว้นแต่ผู้เดียวเป็นเวลาสามปี พ้นจากนั้นจึงให้สิจฉวีสภารับหน้าที่ต่อไป แต่เมื่อพ้นกำหนดแล้วก็ให้ร่วมในลิจฉวีสภาด้วย การที่เสนอมานี้ก็เพราะเห็นว่าฉันทะสุภะ ลิจฉวีมิได้มีความทะเยอทะยานหรือเห็นแก่ตน ถ้าจะเห็นแก่ตนแล้วก็ควรสั่งให้เวนราชสมบัติแก่ตนมิดีกว่าหรือ ใครก็ติไม่ได้ แต่นั่นกลับให้มอบแก่สิจฉวีสภาโดยไม่เกี่ยวข้องอะไร ถ้าสิจฉวีสภาจะเฉยเสียไม่ยกย่องเลยก็จะคล้ายกับว่า สิจฉวีสภานี้ประกอบด้วยผู้เข้าประชุมที่ไม่ค่อยถือว่าฉันสำนึกในบุญคุณของผู้มีคุณเป็นของจำเป็นหรือสำคัญเท่าไรนัก ..."

ในด้านความสามัคคีนั้นจะเห็นได้จาก เมื่อราชกุมารลิจฉวีไปศึกษาวิชาจากสำนักต่าง ๆ กลับมา จะต้องมีการแสดงวิชาความรู้กัน ซึ่งมีราชกุมารที่ศึกษาจากสำนักศักศิลาฯ คนหนึ่งกล่าวหาดูถูกราชกุมารจากสำนักวิศวามิตรทำให้ราชกุมารจากสำนักวิศวามิตรโกรธแต่ยังมิได้ทันจะมีเรื่องอันใด กษัตริย์ลิจฉวีพระองค์หนึ่งซึ่งเป็นประธานแห่งการแสดงศิลปศาสตร์ก็ตรัสขึ้นให้ราชกุมารที่ศึกษาจากสำนักศักศิลา กล่าวขอโทษราชกุมารจากสำนักวิศวามิตร ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 45)

"... ราชกุมารผู้ทำการแข่งขันยิงธนู ได้ออกนามสำนักวิศวามิตร เป็นการผิดมารยาทและอาจเป็นเหตุทำลายความสามัคคีแห่งราชวงศ์ลิจฉวี ฉะนั้นจึงให้เป็นอันงดการแข่งขัน และให้กล่าวขออภัยต่อทุกคนผู้เคยผ่านสำนักวิศวามิตรมาแล้ว"

จะเห็นได้ว่ากษัตริย์ลิจฉวีมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวทีและความสามัคคี

8. <u>ศิษย์สำนักวิศวามิตร</u>

ศิษย์สำนักวิศวามิตรผู้ขอให้ฉันทะสุภะเป็นอาจารย์เล่าประวัติส่วนตัวให้ฟัง ได้แสดงถึงจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที และการรักษาระเบียบวินัย

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อสังกิจจ์และพวกชาวบ้านนำอาหารมาเลี้ยงราชกุมารทั้งหลายรู้สึกพอใจ และขอบคุณสังกิจจ์โดยทั่วหน้า (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 23)

ส่วนการรักษาระเบียบวินัย ศิษย์สำนักวิศวามิตรมีการรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่คือ เมื่ออาจารย์วิศวามิตรพาศิษย์ออกไปนอกสถานที่และให้ศิษย์หาผลไม้ในป่ารับประทานกันเอง เมื่อรับประทานเสร็จแล้วพวกเขาก็เก็บเศษขยะกันเรียบร้อย ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 59)

"มีข้อน่าสังเกต แม้ท่านอาจารย์จะไม่ต้องสั่ง คณะศิษย์เหล่านั้นก็รู้ดี เพราะได้รับการอบรมมาตั้งแต่เมื่อมาฝากศึกษาใหม่ ๆ แล้วว่าเศษอาหารเช่นพวกเปลือกกล้วยป่าและเศษจากขนุนนั้น ควรจัดการให้เรียบร้อยไม่แลดูเลอะเทอะหรือเป็นที่ตำหนิของผู้ที่เดินทางผ่านไปมาในภายหลังอย่างไร

จะเห็นได้ว่าศิษย์สำนักวิศวามิตร มีจริยธรรมในด้าน ความกตัญญู และการรักษาระเบียบวินัย

9. บิดาของฉันทะสุภะ

บิดาของฉันทะสุภะได้แสดงถึงจริยธรรมไว้ดังนี้ คือ ความมีเหตุผลและความยุติธรรมในด้านความมีเหตุผลนั้น บิดาฉันทะสุภะได้ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจดังเช่น เมื่อพี่ชายของฉันทะสุภะมัวหลงอยู่กับการพนันจนทรัพย์สมบัติที่มีอยู่หมดไปบิดาของฉันทะสุภะก็ตัดสินใจไปอยู่กับพี่ชายคนนั้น โดยให้เหตุผลว่า ถ้าไม่ไปควบคุมดูแลก็จะเกิดเหตุการณ์เช่นเดิมอีก เพราะหากมีคนมาชักชวนก็จะเลอเลียงไปอีกซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 179 - 180)

"การที่พ่อต้องไปพักอยู่กับพี่ชายคนใหญ่ของเจ้าเพื่อจะควบคุมมิให้เหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นครั้งก่อนเกิดซ้ำอีก แม้พี่เจ้าจะให้คำมั่นสัญญา จะสบถสาบาน แต่ถ้ามีใครมาชวนมารบเร้า ในที่สุดก็จะอดใจมิได้ ถ้าต้องล่มจมอีกเป็นครั้งที่สองก็จะให้อภัยกันบ่อย ๆ เหมือนเป็นเด็กมิได้ แท้จริงคนที่ทำผิดพลาดถลำตัวไปในทางแห่งความเสื่อมนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นคนมีอัธยาศัยสันดานทรามหรือเป็นคนชั่วช้าเสมอไป อาจมีเหตุอื่น ๆ อีกมิใช่น้อย รวมทั้งมีโอกาสที่เปิดให้ทำความชั่วด้วย ถ้าโอกาสไม่เปิดแม้อยากทำความชั่ว ก็คงทำได้ไม่ถนัดนัก พ่อไปอยู่กับพี่ของเจ้าก็เท่ากับว่าเป็นผู้คอยดูแล แต่ไม่ถึงกับติดตาม เพียงพักอยู่ด้วยก็พอจะปิดโอกาสต่าง ๆ แห่งการถูกชักจูงให้ไปสู่การดื่มน้ำเมาและการพนัน จนถึงกับเป็นหนี้เป็นสินเขามากมายเหมือนเมื่อครั้งที่แล้วอีก"

ในด้านความยุติธรรมนั้น ท่านบิดาไม่ลำเอียงเพราะรัก จะเห็นได้จากการแบ่งทรัพย์สมบัติให้ลูก ๆ อย่างเท่าเทียมกันดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 161)

"ท่านได้แบ่งสมบัติออกเป็นห้าส่วนตามจำนวนของโอรสและธิดา เมื่อพี่ชายทั้งสองแยกเรือนไปท่านก็มอบทรัพย์สมบัติให้ไป เพื่อให้ไปตั้งตนดำรง

ชีวิตโดยผาสุก ครั้นน้องหญิงทั้งสองของเราแยกไปสู่สกุลแห่งสามีอีก ท่านก็ได้แบ่งทรัพย์สินไปให้อีก บัดนี้ทรัพย์สินที่เหลือก็มีอยู่เพียงส่วนเดียวที่จะมอบให้แก่เรา อันรวมทั้งเคหสถานที่รับช่วงสืบสกุลกันมา ท่านตกลงใจให้เราเป็นผู้ครอบครองเคหสถานแห่งนี้ และท่านก็คิดว่าจะอยู่ร่วมกับเราในที่นี้จนถึงอวสานกาลแห่งชีวิต การที่ท่านตัดสินใจเช่นนั้นก็เพราะมีเมตตาว่าเราต้องร่อนเร่พเนจรพลัดพรากบิดามารดาไปศึกษาหาความรู้อยู่ถึงเมื่อไกล เมื่อพี่น้องคนอื่นของเรามีความจำเป็นต้องแยกครอบครัวไปก่อน ท่านก็ไม่ขัดข้องและได้แบ่งสมบัติให้ไปอย่างยุติธรรมซึ่งคงจะไม่มีการหักท้วงว่าคนนั้นได้มากคนนี้ได้น้อย"

จะเห็นได้ว่าบิดามารดาของฉันทะสุภะมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผลและความยุติธรรม

10. <u>อาจารย์วิศวามิตร</u>

อาจารย์วิศวามิตรนี้ คือ อาจารย์ของฉันทะสุภะซึ่งได้อบรมสั่งสอนฉันทะสุภะมาในทุกด้าน จริยธรรมที่ปรากฏนั้นได้แก่ ความมีเหตุผลและความสามัคคี

ความมีเหตุผลนั้น อาจารย์วิศวามิตรหนีออกจากความเคยชินผิด ๆ ดังเช่นจากการที่อบรมสั่งสอนเมื่อศิษย์จะเดินทางกลับบ้านเมืองว่า หากมีเรื่องคับขันให้นึกถึงคำสั่งสอนของท่าน เพื่อว่าจะได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ ดังเช่น (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 131)

"... ในที่สุดท่านได้ย้ำอีกในข้อที่ให้ระลึกถึงท่านในคราวคับขัน ว่านั้นจะทำให้มีทางออกนั้น มิได้หมายความว่าท่านเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์จะไปปรากฏตนได้ในที่นั้น ๆ เพื่อช่วยเหลือเรา แต่ท่านแน่ใจว่าคำสอนทางวิชาความรู้ก็ดี

คำสอนเรื่องศีลธรรมก็ดีที่ท่านพยายามอบรมเรามาเป็นเวลานานนั้นจะมีสมบูรณ์พอในการแก้อุปสรรคสิ่งขัดข้องทั้งหลายได้ การแนะให้ระลึกถึงท่านจะเป็นเหตุให้ได้ทบทวนคำสั่งสอนต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ"

ส่วนความสามัคคีนั้น อาจารย์วิศวามิตรเป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ ดังเช่นเมื่ออาจารย์วิศวามิตรทราบว่าศิษย์แต่ละคนไม่ถูกกัน จึงขับให้ศิษย์นั้นดีกัน อันแสดงถึงการมีความสามัคคี ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 76)

"วิธีการของท่านคือ ให้ศิษย์คนหนึ่งออกไปยืน ใครมีเรื่องโกรธเคืองไม่พูดกับศิษย์คนนั้นก็ก้าวออกมา น้อยคนบ้างมากบ้าง สุดแต่ใครจะขอบก่อเรื่องมากน้อย ครั้นแล้วก็ให้ทั้งสองฝ่ายประนมมือเสมออกเข้าหากัน กล่าววาจาขอขมากันตามที่ท่านอาจารย์แนะนำ โดยนัยนี้ศิษย์ทุกคนในสำนักวิศวามิตรก็ไม่มีใครที่ยังโกรธเคืองกัน ต่างเข้าใจกันได้โดยวิธีสั่งสอนของท่านอาจารย์ ..."

จะเห็นได้ว่าอาจารย์วิศวามิตรมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผลและความสามัคคี

11. กุมารลิจฉวี

กุมารลิจฉวีศึกษาจากสำนักศักกศิลา ได้แสดงจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบคือ ยอมรับผลการกระทำของตน เมื่อตนได้กล่าววาจาสบประมาทกุมารที่ศึกษาจากสำนักวิศวามิตรแล้ว กษัตริย์ลิจฉวีผู้เป็นประธานได้สั่งให้ขอโทษ กุมารนั้นก็ยอมขอโทษยกมือประนมเสมออกกล่าวขออภัย ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 45 - 46)

"ขอแต่ท่านผู้เคยผ่านการศึกษาในสำนักวิศวามิตร ข้าพเจ้าพลั้งปากออกนามสำนักของท่านด้วยความคะนอง ไม่ทันได้นึกหน้านึกหลัง มุ่งแต่ความ

สนุกสนานในการแสดงฝีมือ ข้าพเจ้าขอขมา ขอท่านทั้งปวงจงลงโทษด้วย เถิด"

12 กุมารีลิจฉวี

กุมารีลิจฉวี เมื่อครั้งจะมีการแสดงความรู้ของราชกุมารที่ไปเรียนมาจากสำนักต่าง ๆ และราชกุมารที่ไปเรียนจากสำนักศักกศิลาคนหนึ่งพูดจาสบประมาทราชกุมารจากสำนักวิศวามิตร ราชกุมารีผู้นี้จึงพูดขึ้นให้ราชกุมารทั้งหลายสามัคคีกัน เพราะทุกคนสืบเชื้อสายเดียวกันมา แสดงถึงความสามัคคีของกุมารีลิจฉวีคือ การประสานสามัคคี ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 252c : 41)

"ข้าพเจ้าเห็นว่าแท้ที่จริงเราเป็นญาติกันทั้งคณะ ควรจะสามัคคีกันดีกว่าคนเรานั้นคงไม่ดีไม่ชั่วเพราะเหตุไปเรียนในแคว้นนั้นแคว้นนี้นอกจากนี้ผู้ที่ไม่ได้ออกไปเรียนในต่างแคว้นเลยก็ยังมีมากต่างก็ล้วนสืบสายโลหิตลิจฉวีอย่างเดียวกัน

ข้าพเจ้าเห็นว่าแท้จริงเราก็เป็นญาติกันทั้งคณะ ควรจะสามัคคีกันดีกว่าคนเรานั้นคงจะไม่ดีไม่ชั่วเพราะเหตุที่ไปเรียนในแคว้นนั้นแคว้นนี้ นอกจากนั้นผู้ที่ไม่ได้ออกไปเรียนในต่างแดนเลยก็ยังมีมาก ซึ่งก็ล้วนสืบสายโลหิตลิจฉวีอย่างเดียวกัน ถ้าเราไม่กลมเกลียวกันไว้ให้ดี ก็น่าจะเกิดกรุงแตกเป็นครั้งที่สองอีก

แสดงถึงความสามัคคีของกุมารีลิจฉวี คือ การประสานสามัคคี

13. เวรัญชพราหมณ์

เวรัญชพราหมณ์เป็นเจ้าเมืองเมืองเหนือ แต่นับถือศาสนาอื่น สนใจใคร่ทราบพระปรีชาสามารถของพระบรมศาสดา ได้ตั้งปัญหาเกี่ยวกับการแสดงความเคารพพระผู้มีพระภาคตรัสตอบชี้แจงทำความชื่นบานในธรรมให้เกิดแก่เวรัญชพราหมณ์ จนถึงกับแสดง

ตนเป็นอุบาสก ถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิตและเวรัญชพราหมณ์กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ให้ประทับจำพรรษาตลอดฤดูฝน ซึ่งพระศาสดาก็ทรงรับ แต่เนื่องจากเวรัญชพราหมณ์มีงานมากจนลืมว่า คนรับภาระเลี้ยงดูพระสงฆ์และพระพุทธเจ้าตามสมควร ควรปล่อยให้ภิกษุสงฆ์ออกบิณฑบาตแต่ก็ไม่ค่อยได้อะไร เพราะเมืองนี้ก็อดอยากกันอยู่แล้วพอหมดพรรษา พระพุทธเจ้าและสงฆ์สาวกก็เสด็จไปลาเพื่อจาริกต่อไปยังที่อื่น เวรัญชพราหมณ์จึงได้รู้สึกผิดว่าตนได้อาราธนาพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ไว้แล้วมิได้ทำหน้าที่ของผู้อาราธนาแต่น้อย เวรัญชพราหมณ์จึงกราบขออภัยในความผิดพลาดของตน แต่ก่อนที่จะเสด็จจากไปจะขอถวายอาหารบิณฑบาตในวันพรุ่งนี้สักมื้อหนึ่ง (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 394 - 395) ซึ่งการกระทำของเวรัญชพราหมณ์นี้คือการมีความรับผิดชอบยอมรับผลการกระทำของตน ซึ่งแม้จะเป็นการทำผิดก็ตาม

14. <u>ภิกษุสงฆ์สาวก</u>

ภิกษุสงฆ์ผู้เป็นสาวกของพระบรมศาสดา ได้แสดงจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที คือ ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก ดังจะเห็นได้จากเมื่อคราวที่พระเทวทัตจะทำร้ายพระผู้มีพระภาค ภิกษุสาวกก็มิได้จำวัด คงอยู่ยามตามไฟเฝ้าพระพุทธองค์ตลอดคืน ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 397)

> "ครั้งที่สองพระเทวทัตลงมือด้วยตนเอง ขึ้นไปคอยที่อยู่บนเขาคิชฌกูฏ พอพระผู้มีพระภาคเสด็จผ่านก็ผลักหินก้อนใหญ่ให้กลิ้งลงมาเพื่อทำลายพระชนม์ชีพ แต่ก็หาถูกพระองค์ไม่ เพียงแต่สะเก็ดหินเล็ก ๆ กระเด็นไปต้องพระบาทพระโลหิตห้อเพียงเล็กน้อย ในเวลากลางคืน ภิกษุทั้งหลายเป็นห่วงว่า พระเทวทัตจะมาทำร้ายอะไรอีก ก็พากันมาแวดล้อมที่ประทับในลักษณะอยู่ยามตามไฟบ้างก็ท่องบ่นสาธยายทำเสียงอื้ออึง เพื่อให้รู้ว่ามีผู้เฝ้าท่านอยู่ ...

จากเรื่องเชิงฆาหิมพานต์นี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได่แก่ความเสียสละ รองลงมาคือความกตัญญูกตเวที

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้ คือ ฉันหะสุภะ พระอานนท์ สังกิจจ์ พระพุทธเจ้า เศรษฐี ชาวบ้าน กษัตริย์ลิจฉวี เวรัญชพราหมณ์ และภิกษุสาวก ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 5 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง เชิงผานิมพานต์

จริยธรรม	ฉันทะสุภะ	พระอานนท์	สังกิจจ์	พระพุทธเจ้า	เศรษฐี	ชาวบ้าน	กษัตริย์ลิจฉวี	ศิษย์สำนักวิศวามิตร	บิดาฉันทะฯ	อาจารย์วิศวามิตร	กุมารลิจฉวี	กุมารลิจฉวี	เวรัญชพราหมณ์	ภิกษุสาวก	รวม
ความรับผิดชอบ	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	5
ความซื่อสัตย์สุจริต	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ความมีเหตุผล	3	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	6
ความกตัญญูกตเวที	6	-	1	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	1	13
การรักษาระเบียบวินัย	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
ความเสียสละ	13	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18
ความสามัคคี	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	4
การประหยัด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ความยุติธรรม	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
ความอุตสาหะ	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ความเมตตากรุณา	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	10
รวม	35	3	3	4	3	3	2	2	2	2	1	1	1	1	71

เรื่องที่ 6 : ทุ่งมหาราช

ทุ่งมหาราช เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งที่มุ่งพัฒนาถิ่นที่อยู่ของตนด้วยดวงจิตที่แน่วแน่ แม้เขาจะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ก็มิได้ท้อถอย คงมุ่งมั่นพัฒนาต่อไปจนประสบความสำเร็จ

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งแสดงลักษณะของชาวไทยในอุดมคติ คือ รื่น ในวัยหนุ่มนั้นเขาเป็นคนสำมะเลเทเมาไม่เอาการเอางาน แต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องรับผิดชอบเขาก็สามารถทำงานของเขาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสอดแทรกขนบธรรมเนียมประเพณีและการดำเนินชีวิตของชาวชนบทในสมัยนั้นไว้ด้วยอย่างชัดเจน

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ทุ่งมหาราชมีจริยธรรมต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ตัวละครในเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมดังกล่าวมีดังนี้คือ รื่น ละเมียด พะโป้ เจ้าเมืองกำแพงเพชร สุดใจ และป้าแคล้ว ซึ่งจะขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. รื่น

รื่นเป็นชาววังแขม เขาเป็นกำพร้ามาตั้งแต่เด็ก เขาหากินโดยขายของในเรือเร่ร่อนไปเรื่อย ๆ ค่ำไหนนอนนั่น ไม่มีจุดมุ่งหมาย แต่เมื่อเขาพบหญิงสาวที่คิดจะแต่งงานด้วย เขาก็คิดเก็บเงินเก็บทองจนได้แต่งงาน และเมื่อแต่งงานแล้ว เขาก็ตั้งหลักฐานบ้านช่องอยู่ที่บ้านปากคลองร่วมกับภรรยาของเขา ตลอดเวลา เขาคิดพัฒนาหมู่บ้านปากคลองให้เจริญขึ้น เพื่อชาวบ้านจะได้อยู่ดีกินดี เขาเป็นผู้นำชาวบ้านในการทำมาหากิน เป็นผู้นำในการต่อสู้กับธรรมชาติ และต่อสู้กับความอยุติธรรมต่าง ๆ จนชาวบ้านในละแวกนั้นทุกคนยอมรับเขาเป็นหัวหน้า

หากมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า รื่นมีจริยธรรมดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบจะเห็นได้ว่า รื่นมีอารมณ์หนักแน่นในการเผชิญกับอุปสรรค เช่นเมื่อเกิดโรคระบาดในหมู่บ้านปากคลอง และชาวบ้านพากันล้มตายลงเป็นจำนวนมาก รื่น ก็ตัดสินใจให้ลูกบ้านย้ายไปอยู่ที่อื่นและเอาไฟเผาบ้านเพื่อทำลายเชื้อโรค อันเป็นความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 457)

"พี่รื่นตกลงอย่างไร ฉันเอาด้วยทั้งนั้น" ทุกค

มันเป็นปัญหาที่ยากลำบากและปวดร้าวแสลงใจที่สุดรายหนึ่งในชีวิตของเขาที่จะตัดสินใจ รื่นรังเลอยู่หลายวัน ในขณะที่มรณะคุกคามตามใกล้เข้ามา กระทั่งลูกชายคนเดียวของจำปาล้มเจ็บลงอีกคนหนึ่ง เขาจึงตัดสินใจ

"บอกทุกคนที่นี่กะที่บ้านไร่ว่า เราจะออกไปอยู่ที่วังกระทะชั่วคราว" เขาสั่งเรือง พัน และแวว "ใครจะไปด้วยให้เตรียมตัวไว้ บ้านไหนร้างจุดไฟเผาให้หมด บ้านที่มีคนอยู่สุดแท้แต่เจ้าของจะเลือก ของข้าเองจะปล่อยไว้อย่างนี้ แล้วแต่พระเพลิงท่านจะชี้โชคชะตา แต่เทวดาท่านจะโปรดกำหนดออกจากที่นี่พรุ่งนี้เช้า"

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของรื่น คือ รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ดังเช่น เมื่อเจ้าเมืองกำแพงเพชรต้องการให้บ้านปากคลองเป็นตำบล แต่ไม่มีคนอยู่เพราะเป็นบ้านร้าง เจ้าเมืองก็ขอให้รื่นชักชวนลูกบ้านกลับมาอยู่ที่เดิม รื่นก็ปฏิบัติตาม โดยบอกให้ลูกบ้านพากันกลับมาอยู่ที่บ้านปากคลองดังเดิม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 496)

"ถ้ามันถึงคราวตาย เราก็คงจะตายไปกะพวกนั้นแต่ครั้งนั้นแล้ว" รื่นบอกกับทุกคน "แต่จนเดี๋ยวนี้เราก็อยู่กันมาได้ จะลำบากตรากตรำ เจ็บไข้ได้ป่วยอดอยากกันเพียงใดก็ยังมีชีวิตอยู่ นอกจากนั้น อย่าลืมนึกถึงท่านพระครูว่าระหว่างที่พวกเราหนีออกป่าเสียตั้งปี ท่านไม่เคยได้หนีไปไหนเพราะอะไร

เพราะที่นี่เป็นเรือนตายของฉัน ผู้ใหญ่อย่างท่านว่า ปลงข้อนั้นตกแล้วนี่ ก่อนที่จะสละเพศฆราวาสเข้ามาพึ่งใบบุญของพระศาสนา ถ้ามันเป็นความประสงค์ของเทพยดาฟ้าดินที่จะให้ฉันได้รับใช้พระศาสนาต่อไปก็คงรอด มิฉะนั้นก็ตาย และท่านก็ยังอยู่ ไม่ตาย น่าละอายอะไรเช่นนั้นที่พวกเราปล่อยให้ท่านอด ๆ อยาก ๆ อยู่แต่ลำพังเสียนานเพราะหวาดกลัวความตาย ในเวลามั่งมีศรีสุข ทุกคนพากันทำบุญตักบาตรเกรอจนเหลือพระกินพระใช้ แต่เวลาตกยากสิต่างคนต่างดิ้นรนเอาตัวหนี ถึงข้าเองก็ยังละอายใจอยู่จนบัดนี้ ..."

ในด้านความซื่อสัตย์ รื่นมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความซื่อสัตย์ต่อตนเองของรื่นก็คือมั่นคงต่อการทำความดีของตน ประพฤติตามคำพูดและคิด ดังเช่น เขาเคยพูดไว้ว่า ถ้าค้าไม้ได้กำไรเขาจะปลูกเรือนใหม่ สร้างศาลาวัด ทอดกฐิน และเมื่อเขาค้าไม้ได้กำไร เขาก็ไม่ลืมคำพูดที่เคยพูดไว้ แม้ว่าเงินนั้นจะมากพอที่จะใช้นอนกินไปจนตายหรือไปทำการค้ารายใหญ่ แต่รื่นก็ไม่ทำ เขาคงทำตามคำพูดที่เคยพูดไว้ คือ สร้างศาลาวัด ทอดกฐิน ส่วนเรือนใหม่นั้น จะสร้างในคราวหลัง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 297 - 298)

โชคชาตาและวาสนาซึ่งน้อยครั้งจะได้เคยปรากฏแก่น้อยคนมาถึงรื่น ราวกับคนที่ลืมตาขึ้นพบตนเองในเมืองสับแล หรือถ้าขุมทรัพย์มหาศาลของปู่โสมกำไรในการค้าไม้จากปีนั้น เป็นไปมิได้ผิดพลาดจากตำนานคำบอกเล่าและเขาคาดคะเนไว้ เพราะฉะนั้นจึงมากพอสำหรับยุคและสมัยที่เขาจะอยู่บำเพ็ญตนเป็นเศรษฐีย่อย ๆ นอนกินไปจนตาย หรือเป็นพ่อค้าไม้รายใหญ่ขึ้นอีกคนหนึ่งแห่งลุ่มน้ำปิง แต่รื่นไม่ยอมเลือกสักอย่างเดียว เขาไม่เคยลืมวาจาที่ลั่นไว้ เขาจะปลูกเรือนใหม่ เขาจะสร้างศาลาวัด เขาจะทอดกฐิน และเขาก็ปรารถนาจะทำตามนั้น แม้มิใช่ด้วยเหตุอื่นใด ก็ด้วยความพอใจของเขาเอง

"เราจะสร้างศาลาวัดก่อน ให้ทันรับและฉลองพร้อมกับกฐินปีนี้" เขาบอกสุดใจ "สำหรับปลูกเรือนใหม่เอาไว้ที่หลังก็ได้"

ส่วนความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นนั้นจะเห็นได้ว่า รื่นประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่นไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน ดังเช่น เมื่อเขาค้าไม้กับด่วนดำ ไม้ของเขาเสียกี่ท่อน หรือเป็นโพรง เขาก็บอกด่วนดำตามความจริงดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 286)

"งั้นราคาไม้ปีหน้าก็คงจะดีกว่าปีนี้" รื่นจับความหมายได้

ด่วนดำยกมือตบเข่าตนเองอย่างชอบใจ "แน่นอน ใคร ๆ จะพากันเข็ดและขาดทุนขาดรอนไม้จะเหลือน้อยลง พ่อค้าอื่น ๆ จะรามือกันไปชั่วคราว นั่นเป็นโอกาสของเราพ่อรื่น จนกว่าตลาดจะไหวตัว ฉันบอกพ่อรื่นอย่างตรงไปตรงมาเช่นนี้เพราะมีความรักน้ำใจ พูดอย่างง่าย คำไหนคำนั้น ให้ฉันบอกไหมล่ะว่าไม้ของพ่อรื่นปีกลายน่ะ บอกว่ามีโพรง 2 ต้น ก็ 2 ต้นจริง ๆ

ในด้านความมีเหตุผล จะเห็นได้ว่า รื่นรู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรอง ควบคุมอารมณ์มีสติยับยั้งชั่งใจ ดังเช่น เมื่อมีไฟไหม้ป่า และกำลังลามจะเข้ามาในหมู่บ้าน รื่นก็แก้ปัญหาโดยการให้รื้อหลังคาบ้านที่อยู่ใกล้ไฟเพื่อกันไม่ให้ลูกไฟที่ตกลงมาไหม้ลุกลามได้ ส่วนบ้านหลังอื่น ๆ ก็ให้เอาน้ำสาดเลี้ยงเอาไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 309)

รื่นรู้ว่า ถ้าลมยังพัดแรงอยู่อย่างขณะนี้ ไม่มีอะไรเลยที่จะช่วยหมู่บ้านคลองสวนหมากได้เพียงหยิบมือเดียวไว้ได้จากเปลวไฟที่พวยพุ่งอยู่หลังม่านควันทางหลังบ้านออกไป เขาพอจะคิดวาดภาพได้ว่า ป่าหญ้าคาป่านั้นจะไม่ผิดอะไรกับแคนนรก ไม่มีอะไรจะสกัดกั้นมันไว้ได้ ไม่มีอะไรจะเป็นเครื่องกีดขวาด มันจะลุกลามแลบเลียไหม้ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ตอหน้าจนกว่าจะหมดเชื้อ ...

ขณะนั้นเอง รื่นก็นึกขึ้นได้ถึงทางเกวียนแคบ ๆ สายนั้น มันเป็นเส้นทางเดียวที่กั้นอยู่ระหว่างป่าหญ้าคาและไร่กล้วยทางทิศตะวันตก กับเหย้าเรือนทั้งหลายทางทิศตะวันออก เขารู้ดีว่าถ้าสามารถตัดเชื้อเพลิงที่ลูกไฟจะปลิวข้ามมาตกลงติดต่อได้ทันท่วงที ความหวังก็ยังมีอยู่ว่า หมู่บ้านก็จะพ้นจากความวอดวายได้

"ทำไมถึงไม่มีใครคิดตัดต้นไฟอย่าให้มันลุกลามเข้ามาที่นี่" เขาตะโกนถาม "มัวแต่มาขนของเอาตัวรอดกันอยู่อย่างนี้เดี๋ยวก็วอดกันไปทั้งบ้าน พวกผู้หญิงเอาครุตักน้ำช่วยกันสาดหลังคาอยู่ทางนี้ พวกผู้ชายออกไปทลายหลังคากะฝาเรือนริมทางล้อให้หมด ..."

นอกจากนี้เมื่อมีปัญหา รื่นก็ไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจเรื่องป่าโปงน้ำร้อน คือเขาทราบว่า ป่าโป่งน้ำร้อนเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้านปากคลอง หากมีสัมปทานพวกชาวบ้านก็จะลำบาก และเมื่อเจ้าเมืองให้เขาตัดสินใจ เขาก็มอบให้ชาวบ้านเป็นผู้บอกเพราะเขาแน่ใจว่า ชาวบ้านก็ต้องตัดสินใจเช่นเดียวกับเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 634)

"กระผมเคยเรียนให้ใต้เท้าทราบแล้ว นายห้างก็เหมือนกัน ป่าโป่งน้ำร้อนตกไปอยู่ในสัมปทานเมื่อไร ชีวิตชาวปากคลอง บ้านไร่ หัวยาง จะไม่เป็นอยู่อย่างเดิมได้ ..."

"หมายความว่า รื่นต้องการจะให้มันอยู่ในสภาพเดิมต่อไปอย่างที่ฉันพูดมาแล้ว"

"ความต้องการของกระผมเป็นเหตุผลส่วนตัว" รื่นตอบเขา "ถูกของนายอำเภอท่าน ความต้องการของกระผมไม่ใช่ความต้องการของชาวบ้านทั้งหมด"

"งั้นรื่นก็คงจะต้องการเวลาสำหรับปรึกษาหารือกับพวกลูกบ้านทั้งหลายก่อน" ละเมียดเกือบสะกดกลั้นความตื่นเต้นไว้ไม่ได้ นัยน์ตาของหล่อนที่มองเขาแจ่มใสไปด้วยความหวัง

แต่รื่นกลับสั่นศีรษะ สายตาคงจับอยู่ที่ท่านเจ้าคุณ "ก็ไม่มีความจำเป็นอะไรในเมื่อชาวบ้านในตำบลเหล่านั้นมาชุมนุมกันพร้อมอยู่ที่นี่แล้ว ขอเชิญนายอำเภอเรียกเข้ามาถามเป็นรายตัวได้ต่อหน้าใต้เท้า นายห้าง นายเสถียร กะคุณนายละเมียด ..."

เสียงหัวเราะร่วนดังมาจากพะโป้อย่างขบขัน แต่สุภาพ

"นั่นเป็นสิ่งที่ผมปรารถนาเหมือนกันขอรับเจ้าคุณ เพราะมันจะเป็นข้อพิสูจน์ว่า วาจาที่ผมเคยสั่นไว้ถูกหรือผิดอย่างไร" แกบอก "ประเดี๋ยวเจ้าคุณจะได้เห็นเองว่า ชีวิตของคนพวกนั้นฝากไว้กับป่านี้เพียงไร ไม่มีใครจะเห็นผิดไปจากกำนันเขาได้"

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่า รื่นมีความเสียสละทั้งทางด้านร่างกายและทางกำลังทรัพย์ การเสียสละทางกายนั้นคือ การช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น เมื่อรื่นล่องแพค้าไม้ครั้งแรก ในระหว่างนั้นเขาเห็นเรือลำหนึ่งถูกปล้น เขาจึงเข้าไปช่วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 142)

"อุ้มลูกขึ้นมา สุดใจ" เขาบอก "แล้วคอยอยู่ที่นี่"

"พี่รื่นจะไปไหน" หล่อนยึดแขนสามีไว้แน่น

"ไปช่วยพวกนั้น" เสียงของเขาเย็น "ทนดูอยู่อย่างไรไหว พวกบ้านั่นควรจะต่อสู้ หรือไม่ก็ถอนหลักปล่อยเรือลอยตามน้ำไป ทำไมจอดนิ่งอยู่อย่างนั้น"

นอกจากนี้รื่นยังสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวมด้วย ดังเช่น เมื่อพะโป้พ่อค้าไม้ผู้ร่ำรวยทางภาคเหนือ มาชักชวนให้เขาไปทำงานเป็นผู้ควบคุมดูแลแพไม้โดย

จะให้คำตอบแหนอย่างงาม แต่รื่นปฏิเสธ เขาเต็มใจจะอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวบ้านคลองสวนหมาก เพื่อช่วยให้ชาวคลองสวนหมากมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 281 - 282)

"ฉันพยายามจะช่วยเรา อย่างที่ไม่เคยช่วยใครเลยนะรื่น" น้ำเสียงของแกบอกความเสียดาย "**เพราะแน่ใจเหลือเกินว่า** รื่นนี่แหละจะเป็นหลักสำหรับคนปากคลองจะได้ยึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่งต่อไปได้ในวันข้างหน้า แต่จนใจจริง ๆ รื่นไม่พยายามจะเข้าใจความปรารถนาดีของฉันสักอย่างเดียว"

"ผมเข้าใจตัวของผมดีครับนายห้าง ว่าจะเป็นประโยชน์แก่เพื่อนบ้านเหล่านี้ด้วยการอยู่ร่วมกับเขา มากกว่าที่จะปลีกตัวออกไปตามลำพัง ขอให้ผมได้ทำงานของผมต่อไปตามที่ผมได้ปักใจไว้แล้วแต่ต้น" เขามองดูพะโป้อย่างเต็มหน้า "ผมเข้าใจในปรารถนาของนายห้าง แต่การอุปการะผมคนเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อะไร นายห้างจะอุปการะทุกคนไปหรือก็ไม่ได้ ขอให้ผมกะพวกนั้นได้ช่วยตัวของตัวเองดีกว่า เพราะโดยวิธีนี้เท่านั้นที่จะทำให้เราผ่านความเป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้ขึ้นไปได้ด้วยความภาคภูมใจ ..."

ส่วนการเสียสละทางด้านกำลังทรัพย์นั้น จะเห็นได้ว่ารื่นแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ และยังสละทรัพย์เพื่อสาธารณะกุศลอีกด้วยดังเช่น ในปีหนึ่งเมื่อเขาค้าไม้ได้กำไรมาก เขาก็ซื้อของมาฝากชาวบ้านปากคลอง และซื้อของมาทำบุญทอดกฐินด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 297 - 298)

เขากลับจากปากน้ำโพปีนั้นพร้อมด้วยของทำบุญและเครื่องกฐินที่จะทอดในพรรษาต่อไป บรรดาเพื่อนบ้านทั้งหลายได้รับของฝากกันทั่วหน้า บ้างเป็นเสื้อผ้า บ้างเป็นของเล่น ของกินและของใช้ตามแต่ความเหมาะสมของวัยและเพศ

โชคชะตาและวาสนาซึ่งน้อยครั้งจะได้เคยปรากฏแก่น้อยคนมาถึงรื่น ราว กับคนที่ลืมตาตื่นขึ้นพบตนเองในเมืองลับแล หรือถ้ำขุมทรัพย์มหาศาลของปู่โสม กำไรจากการค้าไม้ปีนั้นเป็นไปมิได้พลาดจากต่วนดำบอกเล่า และเขาคาดคะเนไว้ เพราะฉะนั้นจึงมากพอสำหรับยุคและยุคสมัยที่เขาอยู่ จะบำเพ็ญตนเห็นเศรษฐีย่อย ๆ นอนกินไปจนวันตาย หรือเป็นพ่อค้าไม้รายใหญ่ขึ้นอีกคนหนึ่งแห่งลุ่มน้ำแม่ปิง แต่รื่นไม่ยอมเลือกสักอย่างเดียว เขาไม่เคยลืมวาจาที่สั่นไว้ เขาจะปลูกเรือนใหม่ เขาจะสร้างศาลาวัด เขาจะทอดกฐิน และเขาก็ปรารถนาจะทำตามนั้น แม้มิใช่ด้วยเหตุอื่นใด ก็ด้วยความพอใจของเขาเอง

ในด้านความอุตสาหะ รื่นมีความพยายามอย่างเข้มแข็งในการทำงานต่าง ๆ ดังเช่น ในการทำมาหากิน เขาทำงานทุกอย่างตั้งแต่หาปลา ทำไร่ ทำนา ตัดหวาย ทำไม้และตักน้ำมันยาง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 105)

หน้าหนาวเป็นหน้าปลา และพร้อมกับงานไร่ที่เกาะซึ่งเริ่มขึ้นแต่น้ำลด ทุก ๆ เช้า เรือหมู่หรือชะล่าจะนำปลากด ปลาแก้ ตะพาก ตะเพียน แม้กระทั่งสวายและกระโห้เต็มลำจากร้านจิบหรือหาดชุมนุมเบ็ดราว ณ ที่หนึ่งที่ใดในบริเวณแม่น้ำหน้าคลองสวนหมากกลับเข้ามาสู่บ้าน ในบรรดาชายฉกรรจ์เหล่านั้น รื่นจะร่วมอยู่ด้วยคนหนึ่งเสมอไป ไม่ว่าเพื่อนบ้านจะทำมาหากินอะไร เขาเป็นต้องทำด้วย และทำได้ดีกว่าเกือบทุกกรณีไป ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่หรือหาปลา ทำนาหรือตัดหวาย ทำไต้หรือตัดน้ำมันยาง เขาไม่เคยอยู่ว่าง แม้เวลาว่างจะมีเหลือพอสำหรับชนบทเล็ก ๆ ที่อุดมสมบูรณ์เช่นนั้น ทุก ๆ วันหมายถึงงานสำหรับเขา และชีวิตหมายถึงความกระปรี้กระเปร่า ไร่ที่เกาะขยายเนื้อที่ออกไปอีกหลายไร่ จำนวนต้นยางเพิ่มขึ้นอีกหลายร้อยต้น

ในการทำงานของรื่น แม้จะมีอุปสรรคต่าง ๆ เขาก็ไม่เคยท้อถอย ดังจะเห็นได้จากการค้าไม้ของเขา แม้ว่าผู้ร่วมงานจะล้มหายตายจากไป เขาก็ยืนยันจะทำงานต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 545 - 546)

> ภาระในการติดต่อพ่อค้าไม้ภายหลังที่เขาหยุดค้าขายมาชั่วระยะหนึ่งเป็นอุปสรรคซึ่งทำให้รื่นรู้สึกไม่ได้ว่า เหมือนเริ่มจับงานใหม่ หลายคนล้มหายตายจากไปเพราะภัยพิบัติจากฝีดาษปีเดียวกันและหลายครอบครัวก็อพยพไปอยู่ที่อื่น ถึงกระนั้นรื่นก็พยายามรวบรวมขึ้นเป็นแพจนได้ พ่อค้าใหม่เกิดขึ้นอีกหลายราย ทั้งในเมืองและหนองปลิง แต่จำนวนไม้กระยาเลยและเบญจพรรณก็ยังไม่พอกับความต้องการของตลาดปากน้ำโพ เขาเริ่มสำนึกว่า สนามของการค้าไม้ซึ่งแต่ไหนแต่ไรมาปราศจากการแข่งขัน นับวันนับแต่จะเต็มไปด้วยการชิงไหวชิงพริบ รื่นมองเห็นการณ์ข้างหน้าซึ่งบรรดาไม้ชั้นสองรองลงมาจากสักจะร่อยหรอลงจากป่า และบรรดาไม้ที่ไม่เคยมีใครเหลียวแล กระท้อและยาง ซึ่งสูงสล้างแน่นขนัดเต็มไปทั้งสองฝั่งแม่ปิงจะมีความหมายขึ้นเป็นลำดับ เขาเริ่มจับตาดูบรรดาไม้เหล่านี้ และที่ใดตำบลใดซึ่งพอจะเจรจาผูกมิตรไว้ได้กับชาวบ้านที่ได้อาศัยตัดยาง ผู้ถือกรรมสิทธิ์โดยปริยายสำหรับประเพณีสมัยนั้น ก็จัดการลงมือทันที สายตาที่มองไกล และการตัดสินใจครั้งนั้นเองเป็นหัวเลี้ยวหัวต่ออย่างสำคัญในการวินิจฉัยโชคชะตาอนาคตของเขาในกาลต่อมา

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้ว่า รื่นมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ เช่นคราที่ไปสำรวจป่ากับเพื่อนบ้าน อุ่นเรือน สมาชิกในกลุ่มคนหนึ่งถูกลักตัวไป รื่นกับพวกตามไปพบ เพื่อนบ้านที่ไปด้วยเสนอให้ฆ่ากระเหรี่ยงที่ลักพาตัวอุ่นเรือนเสีย แต่รื่นก็ไม่ฆ่า และเขาได้อธิบายให้กระเหรี่ยงพวกนั้นเข้าใจด้วยว่า เขาไม่เคย

มีเรื่องอะไรกับพะโป้เจ้านายของพวกกระเหรี่ยง และแม้กับพวกกระเหรี่ยงเขาก็ไม่เคยเป็นศัตรู ให้พวกกระเหรี่ยงเลิกคิดมาทำร้ายชาวบ้านด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 208)

"อ้ายชะนู" เขามองดูเจ้าหัวหน้ากระเหรี่ยงเล็กจากส่วนสูงของเขา เสียงที่พูดเบาแต่กังวานมิได้ทิ้งความสงสัยไว้เลยถึงอันตรายซึ่งอยู่เบื้องหลังกังวานเสียงนั้น กูไม่ควรจะไว้ชีวิตพวกมึงเลยจนคนเดียว แต่กูจะไม่ทำอะไร จะปล่อยมึงกลับแต่โดยดี กูรู้ว่าลำพังพวกมึงไม่เคยมีสาเหตุผิดพ้องหมองใจอะไรกับพวกปากคลอง พญาตะก่าเองเคยรักเมตตาคนบ้านนี้เหมือนพี่เหมือนน้อง ถึงพะโป้ก็อย่างเดียวกันแต่ไหนแต่ไรมาพวกเราไม่เคยได้รับการรังแกกดขี่ ป่านี้ไม่เคยมีใครกีดกันหวงห้าม ใครอยากทำอะไรเป็นทำ ใครอยากตัดอะไรตัด เพราะโป่งน้ำร้อนเป็นของแผ่นดิน จนกระทั่งนายเสถียรมาอยู่ มึงรู้ข้อนี้ดี กลับไปบอกเขาว่า พวกเราไม่ต้องการอะไรมากจากป่านี้ นอกจากที่ทำมาหากินอย่างที่เราเคยทำมาแล้ว ไม่มีอะไรจะมาห้ามพวกเราได้ ... กลับไปอ้ายชะนู และก็บอกพวกมึงให้รู้ทั่วกันว่า พวกปากคลองเคยถือว่ากะเหรี่ยงเป็นลูกน้องพะโป้ ฉะนั้นจึงถือเป็นเพื่อน อย่าต้องให้ขัดใจกัน พวกเราเป็นศัตรูขึ้นมาเมื่อไรพวกมึงจะไม่มีที่อยู่ที่นี่ ไม่ว่าจะในบ้านในเมืองหรือป่าลึกเข้าไปเพียงไร ขวากหลาว หรือหน้าไม้ยางน่องจะไม่ช่วยพวกมึงได้ ..."

นอกจากนี้ รื่นยังช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่นเมื่อลูกชายเขาตายลง สุดใจภรรยาเขาเศร้าโศรกเสียใจมาก รื่นก็พูดปลอบใจจนสุดใจคลายความโศรกลงซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 459 - 460)

"ฉัน ... ฉันกำลังคิดถึงมณีจ้ะพี่รื่น" สุดใจสะอื้น

นามของลูก ซึ่งหล่อนเอ่ยขึ้นมาโดยไม่ทันเตรียมตัวทำให้เขานิ่งด้วยความรู้สึกตื้นตันคอหอยไปเป็นนาน แต่แล้วก็หักใจได้

"แกตายอย่างสงบ ตายโดยไม่ได้ดิ้นรนกระวนกระวาย เขาพึมพำพยายามปลอบใจตนเอง เท่า ๆ กับปลอบหลอน นอกจากนั้น ... พ่อแดงอดทนกว่าใคร ๆ อดทนเสียยิ่งกว่าผู้ใหญ่บางคน"

เขาปลอบโยนหลอนจนหายสะอึกสะอื้นแล้วก็จูงมือลงบันไดเรือนไปสมทบกับคนอื่น ๆ ที่เกวียนซึ่งเทียมควายบรรทุกของจอดคอยอยู่หลังบ้าน

จะเห็นได้ว่า รื่นมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

2. ละเมียด

ละเมียดเป็นลูกสาวข้าหลวงเมืองตาก ต่อมาบิดาของเธอสิ้นชีวิตลง เธอจึงแต่งงานกับเสถียรพ่อค้าไม้ซึ่งเป็นคู่แข่งของรื่น แม้เธอจะเป็นภรรยาของเสถียรแต่เธอก็มิได้รักเขา เธอช่วยเขาทำงานด้านการค้าไม้ในส่วนที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน ต่อมาเธอก็เป็นชู้กับรื่น และภายหลัง เธอก็ตัดใจได้ เมื่อมองในแง่จริยธรรม จะเห็นได้ว่า ละเมียดมีจริยธรรมดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที และความเสียสละ

ในด้านความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่า ละเมียดเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลของงานนั้น ดังเช่น เธอทำงานทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทที่เธอทำการค้ากับสามี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 565 - 566)

"แต่ชีวิตเหล่านั้นเป็นชีวิตที่ฉันปรารถนา เพราะว่าไม่ใช่ลูกของเขา ไม่ใช่ความร่ำรวยหรูหรา ไม่ใช่หน้าตาอะไรหรอกรื่น ที่เป็นความสุขของฉัน มันยิ่งกว่านั้น มันงานอย่างเดียวกับที่ทำให้รื่นเป็นความสุขเหมือนกัน เพียงแต่งานของรื่นอยู่ที่คลองสวนหมาก เขตกำแพง ส่วนงานของฉันตลอดน้ำแม่ปิง เท่าที่กิจการของเขาจะไปถึง"

เขาหันกลับมาช้า ๆ อย่างงงงัน อัศจรรย์ใจ

"ผม ... ผมไม่เข้าใจ"

"แล้วต่อไปรื่นจะเข้าใจในวันหนึ่งข้างหน้า" ขณะนั้นละเมียดลุกขึ้นไปยืนอยู่ข้าง ๆ เขา "บอกได้แต่ว่าพร้อมด้วยกัน บริษัทนั้นจะเป็นประโยชน์แก่อนาคตของชาวบ้านลำน้ำปิงทั่วไป ปราศจากฉันมันจะกลายเป็นศัตรูของทุกคน รวมทั้งรื่นเอง"

ในด้านความกตัญญูกตเวที ละเมียดรู้สำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณอยู่เสมอ ดังเช่นครั้งหนึ่งที่ละเมียดถูกโจรปล้น รื่นก็มาช่วยเอาไว้ได้ จากครั้งนั้นละเมียดก็ไม่เคยลืมบุญคุณรื่นเลย ดังที่เธอบอกกับรื่นว่า "ขอให้ฉันได้ฟังเรื่องทางบ้านรื่นบ้างดีกว่า คิดบ้างหรือเปล่าว่า ตลอดเวลาเหล่านั้น ฉันไม่เคยลืมบุญคุณของรื่นและคืนที่ลานดอกไม้เลย" (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 354)

นอกจากนี้ ละเมียดยังปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลับลมคมในหรือสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้องหลังดังเช่น เมื่อเสถียรสามีของละเมียดชักชวนให้รื่นทำสัญญาผูกมัดซื้อขายไม้กับบริษัทของเขาเพียงบริษัทเดียว ละเมียดก็มาบอกกับรื่นว่า หากทำสัญญาผูกมัดไป รื่นจะตกเป็นลูกไก่ของเสถียรทันที ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 359)

"ก็อาจจะพังดูเป็นของประหลาด ที่ฉันจะพูดเรื่องนี้กับรื่น" ละเมียดพูดต่อไปในเรื่องเดิม "แต่ก็อดไว้ไม่ได้ ไม่มีเมียคนไหนที่เขาจะกล้าแสดงออกนอกหน้าให้คนอื่นรู้ว่า ผัวเป็นคนชนิดไหน ฉันไม่ต้องการให้รื่นบอกใคร และไม่ต้องการบอกอะไรรื่นเกินไปกว่านี้ นอกจากว่า ขอให้คิดให้ดี ระหว่างการค้าที่เป็นเสรีกับการค้าที่ผูกมัด อย่างไหนจะให้ประโยชน์กับรื่นมากกว่ากัน ฉันถือรื่นเป็นเหมือนเพื่อนสนิท เหมือนมิตรที่มีอุปการะต่อฉัน ฉะนั้นจึงทนดูไม่ได้ถ้าจะมีอะไรมาเปลี่ยนฐานะของรื่นจากกษัตริย์ในกระท่อมมาเป็นทาสในวัง รื่นจะตกอยู่ในฐานะนั้นในทันทีที่ทำสัญญาผูกมัดจะซื้อขายไม้กับบริษัทของเสถียรเขา โดยเฉพาะ ..."

และในด้านความเสียสละ ละเมียดช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่นเธอทำงานทุกอย่างเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวบ้านเดือดร้อนจากการกระทำของสามีเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 567)

"แต่วันหนึ่งเมื่อมันถึงที่สุด และรู้สึกว่าอำนาจที่คุณเมียดหาป้อนเขาได้เป็นแต่เพียงเครื่องล่อใจแลกเปลี่ยนเพื่อผลประโยชน์ของคนอื่น ไม่ใช่เพื่อเขา และไม่สมปรารถนาในความร่ำรวย ซึ่งเป็นบั้นปลายของผู้ใช้อำนาจทุกคน คุณเมียดจะเป็นอย่างไร"

หล่อนถอนใจอีก พลางหันกลับมาเงยหน้าขึ้นมองดูเขา แล้วก็ยิ้มอย่างเศร้า ๆ

"ฉันเองก็สงสัยอยู่เหมือนกัน แต่เวลานั้นมาถึงเมื่อไร ฉันก็พร้อมแล้วจะเผชิญด้วยความสุขใจว่าได้ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ที่ฉันมีโอกาสคลุกคลี ใช้ชีวิตร่วมอยู่ด้วยมาเป็นเวลานาน นอกจากนั้น มันมิใช่เป็นการทรยศต่อนายเสถียรเขา เพียงแต่วิธีดำเนินงานของเราต่างกัน เขาต้องการรวยเร็วและคนเดียว ฉะนั้นจึงไม่ยอมให้อะไรมาขวางหน้า ฉันต้องการเฉลี่ยความร่ำรวยนั้นให้แก่ทุกคนที่เกี่ยวข้องด้วย ฉะนั้นจึงต้องการเวลา และความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยความสมัครใจ ยินดี ตราบใดที่ฉันยังได้รับความไว้วางใจจากบริษัทให้ดำเนินงานนั้น ฉันจะดำเนินตามวิธีของฉัน ..."

จะเห็นได้ว่า ละเมียดมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที และความเสียสละ

3. <u>พะโป้</u>

พะโป้เป็นชาวกะเหรี่ยง เขามีกิจการค้าไม้สักอยู่ทางภาคเหนือและสัมปทานป่าไม้เขากินลงมาถึงเมืองกำแพงเพชร พะโป้มีจริยธรรมในด้านความยุติธรรมและความเมตตากรุณา

ในด้านความยุติธรรมจะเห็นได้ว่า พะโป้ประพฤติตรงตามความเป็นจริง ไม่ลำเอียง ดังเช่นเมื่อคนของเขาไปมีเรื่องกับชาวบ้าน เมื่อเขาสอบสวนแล้วได้ความว่าคนของเขาผิด เขาก็สั่งลงโทษคนของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 274)

"กิตติศัพท์ที่เราได้ยินเกี่ยวกะฉันน่ะ ไม่ผิดหรอกรื่น ในทันทีที่กลับมาถึงบ้าน ฉันสั่งลงโทษอ้ายชะนูกับพวกคนงานเหล่านั้นทุกคน สำหรับนายเสถียรเองก็ไล่ออก ... ส่งรายงานไปที่สำนักงานใหญ่ปากน้ำโพแล้ว"

"แต่นายห้างรู้ได้อย่างไรโดยยังมิได้ไต่สวนว่า คนพวกนั้นเป็นฝ่ายผิดไม่ใช่ผมกะพวกบ่ากคลอง"

นัยน์ตาที่มองดูเขาเป็นประกายอย่างขบขัน

"ไต่สวนทำไมกัน ในเมื่อฉันรู้แน่" แกตอบ หยุดนิ่งไปหน่อยหนึ่งแล้วก็ถอนใจ "ฉันจำเป็นต้องรู้แน่ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไป ไม่งั้นก็ปกครองคนนับจำนวนพันมานานนับสิบ ๆ ปี ไม่ได้หรอกรื่นพูดสั้น ๆ ในคืนที่ฉันกลับมาถึงนั่นเอง รู้เรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างรื่นกับคณะของฉันมาก่อนแล้ว"

และในด้านความเมตตากรุณา พะโป้มีความเมตตากรุณาต่อชาวบ้านปากคลอง ต้องการให้ชาวบ้านอยู่กันด้วยความสุข และเมื่อนายเสถียรต้องการขอสัมปทานป่าโป่งน้ำร้อน ซึ่งเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้านปากคลอง พะโป้ก็ขอสัมปทานเช่นกัน เพื่อว่าเมื่อเขาได้สัมปทานแล้ว เขาจะให้ชาวบ้านทำกินอย่างอิสระเช่นเดิม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 635)

ท่านเจ้าเมืองมองดูผู้พูดอย่างหลากใจ

"ก็ไหนนายห้างให้เหตุผลมาหยก ๆ นี้เองว่า ป่าสัมปทานควรจะได้แก่นายห้าง"

"เพราะสัมปทานอยู่กับผมหมายถึงไม่มีสัมปทาน หมายถึงมันจะเป็นป่าสาธารณะสำหรับพวกปากคลอง บ้านไร่ วังยางต่อไป กำนันรื่นรู้แก่ใจในข้อนี้ ชาวบ้านทั้งหลายก็เหมือนกัน ผมยอมสู้ตายถ้าเป็นการชิงสัมปทานกับรายอื่น ๆ แต่กับกำนันรื่นและพวกปากคลอง ไม่ต่างอะไรกับพี่ ๆ น้อง ๆ ไม่มีความหมายแตกต่างอะไร ... ผมขอถอน"

จะเห็นได้ว่า พะโป้มีจริยธรรมในด้านความยุติธรรมและความเมตตากรุณา

4. <u>เจ้าเมืองกำแพงเพชร</u>

เจ้าเมืองกำแพงเพชร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งรื่นอาศัยอยู่ เจ้าเมืองมีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละ เจ้าเมืองกำแพงเพชรมีความเสียสละทางด้านวาจา คือช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ดังเช่น เมื่อหลวงราชบริการซึ่งเป็นนายอำเภอออกประกาศให้คนเข้าจับจองที่ดินในป่าโป่งน้ำร้อน ซึ่งเป็นการกลั่นแกล้งรื่นและชาวบ้านปากคลอง รื่นได้ไปแจ้งให้ท่านเจ้าเมืองทราบเพื่อขอให้เจ้าเมืองช่วย เจ้าเมืองก็รับปากจะช่วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 697 - 698)

"ฉันเข้าใจกำนันรื่น--ฉันเข้าใจ" ท่านเจ้าคุณเอ่ยอย่างตรึกตรอง สีหน้าของท่านหม่นหมองและอึดอัด เหมือนได้ข่าวซึ่งคาดคะเนไว้นานแล้วว่าจะเกิดขึ้น "ฉันเชื่อว่าทุกอย่างที่กำนันรื่นบอกให้รู้อย่างไรเสียก็ต้องเป็นความจริง ฉันรู้จักคนในบังคับบัญชาของฉันดี เพียงแต่ไม่คิดว่าเขาจะถือเอาความปรานีของฉันเป็นความรู้ไม่เท่าทัน หูหนวก ตาบอดอย่างนั้น นี่เป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นการกระทำไปในนามคณะกรมการจังหวัดและอำเภอเมือง นั่นหมายถึงปลัดจังหวัดร่วมงานด้วย" ท่านถอนใจ ความอิดโรยซึ่งไม่หายดีจากการเดินทางปรากฏขึ้นมาอีก ทั้งจากกิริยา นัยน์ตาและน้ำเสียง "เป็นกันไปได้-- เป็นไปอย่างไม่น่าเชื่อ เอาชื่อฉันเข้าไปพัวพัน--แต่ไว้ใจฉัน รื่น" ท่านหันมามอง

ดูเขาด้วยนัยน์ตาอันสุกใส ด้วยความปรานีเหมือนบิดาจะพึงมองดูบุตร "เรื่องนี้อาจต้องถึงเทศามิเช่นนั้นก็กระทรวง ฉันเท่ากับตกเป็นจำเลยคนหนึ่งของรื่นเหมือนกัน แต่ฉันอยู่ในฐานะไหนหรือเรื่องจะไปไกลถึงทูลเกล้าถวายฎีกา รื่นไว้ใจได้อย่างหนึ่งว่า รื่นจะได้รับความเป็นธรรม ฉันจะพยายามดูแลให้มันเป็นไปตามนั้น ถ้าฉันไม่ตายเสียก่อน---"

และในด้านความเมตตากรุณา เจ้าเมืองกำแพงเพชรมีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ ดังเช่น เมื่อเจ้าเมืองกลับจากกรุงเทพฯ และทราบว่าชาวบ้านปากคลองเป็นโรคฝีดาษและตายลงเป็นจำนวนมาก ท่านก็ออกมาเยี่ยมเยียน และยังได้พูดปลอบใจรื่นซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 482)

"ฉันกลับมาจากล่างเมื่อวานซืนได้ข่าวแล้วก็เสียใจด้วย ผู้ใหญ่" ท่านพูดต่อไปเรียบ ๆ สม่ำเสมอและเต็มไปด้วยความปรานี เสียใจแทนพวกเราทุกคนที่เคราะห์ร้ายเสียใจเพียงใด ผู้ใหญ่คงจะเข้าใจเพราะหลายคนฉันเคยรู้จัก ใช้สอยมาเก่าแก่คึกคำบรรพ์ หลายคนรู้สึกเหมือนจะเป็นญาติกัน ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ญาติ และหลายคนก็เกี่ยวพันกันเพราะย้ายมาจากเมือง มันเป็นเรื่องของเคราะห์กรรมและโชคชะตาที่เราช่วยไม่ได้ ฉันมาพบผู้ใหญ่ครั้งนี้ นอกจากเพื่อเยี่ยมเยียนถามข่าวคราวทุกข์สุขแล้วก็อยากจะรู้ว่าจะทำอย่างไรกันต่อไป"

จะเห็นได้ว่า เจ้าเมืองกำแพงเพชรมีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

5. สุดใจ

สุดใจเป็นภรรยาของรื่น แต่ไม่มีบทบาทเท่าใดนัก สุดใจมีจริยธรรมในด้านความอุตสาหะ ดังเช่น เธอมีความขยันอดทนในการทำงานที่ไร่ของเธอซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 63 - 64)

เมื่อเดือน 5 ผ่านไป งานไร่ที่เกาะหน้าบ้านชุกขึ้น หญิงสาวเกือบไม่มีเวลาที่จะมาหมกมุ่นครุ่นคิดถึงอนาคตของชีวิตหล่อนอยู่ได้ เพราะนอกจากพืชผลหลายอย่างจะเริ่มแก่และสุก ภาระที่จะต้องเร่งเก็บใบยาที่แก่มาบ่มและหั่นตากเป็นยาตั้งต่อไปก็รออยู่เบื้องหน้า ..."

6. ป้าแคล้ว

ป้าแคล้วเป็นป้าของสุดใจ ป้าแคล้วมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น เช่น ให้คำแนะนำแก่รื่นในเรื่องการค้า นอกจากนี้ยังรับปากจะช่วยเจรจาขอยืมเงินผู้อื่นมาให้รื่นลงทุนทำการค้า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 289)

เขาหยุดคิดอยู่หน่อยหนึ่ง เมื่อได้ฟังคำทักท้วงของหญิงชรา แต่สีหน้าเต็มไปด้วยความมั่นใจ

"เรื่องนี้ก่อนขึ้นมา ฉันปรึกษาน้าแดงดูแล้วจ้ะป้า คนน่ะ แกรับว่าพอหาได้ แต่ฉันคิดว่าจะล่องหยอยกันลงไปหัวน้ำงวดหนึ่ง ท้ายน้ำงวดหนึ่ง จะสะดวกกว่าส่วนเรื่องอื่น ๆ น่ะ มันแล้วแต่โชค"

ป้าแคล้วถอนใจ "งั้นก็แล้วแต่ใจเอ็ง รื่น ข้าไม่ขัด เอาเถอะ, เรื่องเงินทองจะเป็นธุระจัดการให้เอง"

จากเรื่องทุ่งมหาราชนี้ สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือความเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว คือ รื่น ละเมียด พะโป้ เจ้าเมืองกำแพงเพชร สุดใจและป้าแคล้ว ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 7 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ทุ่งมหาราช

จริยธรรม \ ตัวละคร	รื่น	ละเมียด	พะโป้	เจ้าเมืองฯ	สุดใจ	ป้าแคล้ว	รวม
ความรับผิดชอบ	2	1	–	–	–	–	3
ความซื่อสัตย์สุจริต	2	–	–	–	–	–	2
ความมีเหตุผล	2	–	–	–	–	–	2
ความกตัญญูกตเวที	–	2	–	–	–	–	2
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	–	–	–
ความเสียสละ	5	1	–	1	–	1	8
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	1	–	–	–	1
ความอุตสาหะ	2	–	–	–	1	–	3
ความเมตตากรุณา	3	–	1	1	–	–	5
รวม	16	4	2	2	1	1	25

เรื่องที่ 7 : ปลากง

ปลากงเป็นเรื่องเกี่ยวกับชายหนุ่มหญิงสาวคู่หนึ่ง ซึ่งมีชีวิตที่แตกต่างกัน แต่เขาทั้งสองมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อพัฒนาประเทศเช่นเดียวกัน แม้เขาจะเหน็ดเหนื่อยลำบากเพียงใดก็มิได้ย่อท้อ

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งสะท้อนสภาพสังคมชนบทแห่งหนึ่งทางภาคใต้ของไทย คือ ตำบลปลากง เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประจำถิ่น ซึ่งในชนบทแห่งนี้จะพัฒนาได้เร็วหากมีผู้นำที่ดี ดังนั้นเมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่าในเรื่องนี้มีจริยธรรมดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

จริยธรรมที่ปรากฏในตัวละครต่าง ๆ ดังนี้คือ ศุภรา ศกร ชาวบ้าน ครูใหญ่ ศักดิ์สิทธิ์ วิรุทย์ แม่ของศกร และนะพี ซึ่งจะขอเสนอทีละตัวดังนี้

1. ศุภรา

ศุภรากำพร้าพ่อมาตั้งแต่เด็ก เธออยู่กับมารดาอย่างอบอุ่นตั้งแต่เล็กจนโต หลังจากเรียนจบได้ปริญญา แม่ของเธอก็เสีย เธอจึงตัดสินใจไปสมัครเป็นพัฒนากร เพื่อพัฒนาชนบทตามที่เธอได้เล่าเรียนมา ที่ตำบลซึ่งเธอไปประจำอยู่นั้น เธอประสบกับปัญหาหลายอย่างแต่ก็สามารถฝ่าฟันไปได้ หมู่บ้านในความรับผิดชอบของเธอเจริญขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ศุภรามีจริยธรรมดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่า ศุภรามีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ รวมทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากเมื่อศุภราไปถึงตำบลปลากง เธอก็คิดวางแผนการทำงานทันทีโดยจะจัดหาตัวแทนชาวบ้าน จัดประชุมเพื่อปรึกษาปัญหาซึ่งจะเห็นต่อไปนี้

(รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 94)

"... ยังไม่สว่างดี หล่อนจึงนั่งสนทนากับเจ้าของบ้านตัวน้อยต่อไป งานยังรออีกมาก หล่อนรู้ว่าจะเริ่มเข้าถึงชาวบ้านเหล่านี้ที่ละน้อย สัมภาษณ์พวกเขา แนะนำให้จัดชุมนุมกลุ่มชาวบ้านซึ่งจะต้องรวมถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครูใหญ่ ตลอดจนลูกบ้านทั้งหลาย คนเหล่านี้จะเป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของคนเหล่านั้นอีกที โครงการที่หล่อนรับมาดำเนินการอยู่ในความรับผิดชอบ แต่หล่อนจะต้องให้พวกเราประชุมหารือ ปรึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และช่วยกันแก้ไขหากขาดเหลืออะไร หล่อนนั่นแหละที่จะยื่นมือและพร้อมที่จะช่วยเหลือ หล่อนจะต้องพูดให้คนเหล่านั้นเข้าใจว่า หล่อนเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาชุมชน ไม่มีอำนาจอะไรอย่างอื่นที่จะมาบังคับหรือให้พวกเขาทำอะไรได้ หล่อนเข้ามาแนะนำและเป็นที่ปรึกษา ... ขอร้องให้พวกเขาสามัคคีร่วมกัน หากทางแก้ปัญหาและจัดการช่วยตนเองทำให้ตัวเองเพื่อครอบครัวและหมู่บ้านของเขาจะได้เจริญขึ้น มีความสบายและอยู่ดีกินดี"

นอกจากนี้ศุภรายังรู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ดังเช่น เมื่อเธอเริ่มทำงาน เธอก็เรียกประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงว่า จะให้ชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้านโดยช่วยกันซ่อมแซมถนนสายต่าง ๆ อันเป็นหน้าที่ของพัฒนากร ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 102 - 103)

"ถนนที่เราจะสร้างขึ้นนี้เป็นของชาวปุลากง และจัดซ่อมแซมโดยพวกชาวบ้าน เมื่อเราช่วยกันทำถนนแล้ว ทุกคนโดยเฉพาะเด็ก ๆ ก็จะเดินทางได้สะดวกขึ้น อย่างเช่น ถนนจากหมู่บ้านไปยังทางหลวงสายใหญ่ ๆ ก็เหมือนกัน รัฐบาลสร้างทางหลวง แล้วเราก็ช่วยกันสร้างถนนจากหมู่บ้านมาต่อกับถนนสายใหญ่ พวกเรานั่นแหละที่จะสะดวกสบายในการเดินทางติดต่อ ... หน้าฝนชุกก็จะไม่มีปัญหาเกิดขึ้น" ศุภราบอกชาวบ้านอีกครั้ง

เมื่อศุภราได้ช่วยสอนในโรงเรียน เธอได้พบเด็กคนหนึ่งยากจนแต่เรียนดี เธอจึงคิดจะหาทุนการศึกษาให้กับเด็กชาวปุลากง ซึ่งการหาทุนการศึกษาให้เด็กคนนี้เป็นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของพัฒนากร แสดงถึงความรับผิดชอบซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 113)

"คำพูดนั้นราบเรียบ สม่ำเสมอ ศุภราโอบไหล่เด็กชายเข้ามาใกล้ หล่อนกำลังนึกถึงโครงการของงานพัฒนาชุมชน จะสำเร็จหรือไม่หนอ ถ้าจะจัดตั้งทุนการศึกษาสำหรับเด็กชายปุลากงคนนี้ เพื่อจะผลิตชาวชนบทที่มีความรู้ดีสำหรับกลับไปทะนุบำรุงบ้านเมืองหรือชุมนุมชนของเขา ... แล้วหล่อนก็รู้ว่าจะต้องทำได้ เพราะสิ่งนี้เป็นหนึ่งในงานที่อยู่ในโครงการ ให้การศึกษากับเจ้าของท้องที่ เด็กชายผู้นี้เป็นคนฉลาดหลักแหลม ไม่มีประโยชน์อะไรถ้าจะทิ้งเขาไว้กับงานที่มีคนอื่นทำได้นับร้อยนับพันแต่หาคนหัวดีอย่างเขาสักคนหนึ่งก็ทั้งยาก ..."

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของศุภราก็คือ การยอมรับผลการกระทำของตนเอง ดังเช่นเมื่อเธอช่วยสมุนโจรสุไลมานไว้โดยไม่บอกตำรวจ จึงทำให้ตำรวจต้องเสียชีวิตไปถึงสามคน เธอก็ยอมรับว่าเธอผิด ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 165)

"คนดี ๆ ต้องตายไปถึงสามคน เธอไม่รู้หรอกว่าเมียตำรวจน่ะมีความรู้สึกอย่างไร เวลาผัวออกปราบปรามโจรห้าร้อยพวกนี้"

"ฉันไม่ได้เป็นเมียตำรวจนี่คะ" หล่อนเถียงอย่างแสนแค้น โธ่เอ๋ย หล่อนไม่ได้มีเจตนาถึงเพียงนั้นเลย หล่อนจะช่วยคนเจ็บและตั้งใจจะบอกเขาอยู่แล้วทีเดียว ก็ใครจะรู้ล่วงหน้าว่าเขาก็ทราบความลับนั้นทุกฝีก้าว ถ้าเจ้าสุไลมานไม่ใจร้อนบุกเข้ามา อะไร ๆ ก็คงจะเรียบร้อย ไม่เกิดเหตุรุนแรงอย่างนี้หรอก เมื่อไหร่เขาจะหยุดพูดจาถากถางหล่อนเสียทีนะ หล่อนจะขาดใจเพราะความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่ว่า หล่อนเป็นต้นเหตุการตายของตำรวจถึงสามคนนั้น

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้ว่าศุภรา ละความเห็นแก่ตัวสละทั้งแรงกาย แรงใจ เพื่อช่วยในการพัฒนาหมู่บ้าน ดังจะเห็นได้จากการสนทนาตอนหนึ่งดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 225)

"แล้วที่คุณทำงานเป็นนักพัฒนากรแบบนี้ เพื่ออะไรกัน ทำไมคุณไม่อยู่ในกรุงเทพฯ นั่งในห้องเย็นแต่งตัวสวย ๆ ท่องเที่ยวในยามว่างกับเพื่อนฝูง ..." หล่อนไม่รอให้เขาพูดจบ กล่าวเสริมขึ้นว่า "แล้วทำไมฉันถึงได้มาหนอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่กันดาร ไม่มีไฟฟ้าใช้ ปราศจากสิ่งที่เรียกว่าถูกสุขลักษณะอนามัย นุ่งผ้าโสร่งและกินข้าวคลุกน้ำบูดูเกือบทุกมื้อหรือ"

"ครับ ผมไม่เข้าใจ"

ศุภรายิ้มในหน้า ถึงแม้หล่อนจะต้องอธิบายให้เขาฟังสักเพียงไร เขาก็คงจะเข้าใจเพียงครึ่งเดียว แต่หล่อนก็บอกไปว่า "อุดมคติที่ตั้งใจไว้ว่าจะทำงานเพื่ออะไรสักอย่างก็ได้ที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ถึงจะชั่วระยะเวลาอันสั้นก็ยังดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเสียเลย เสียดาย ความรู้ที่ได้เรียนมาก็มาก ฉันคิดว่า น่าจะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่รู้ให้มากที่สุด..."

เมื่อศุภราไปเป็นพัฒนากรที่ตำบลปุลากงแล้ว เธอยังต้องทำงานนอกเหนือจากหน้าที่ของเธอด้วย เช่น รับสอนหนังสือเด็ก เพราะครูในโรงเรียนไม่เพียงพอ อันแสดงถึงความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของเธอ คือการไม่นิ่งดูดาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 95 - 96)

"ครูทำเป็นแล้ว ... หนูมีหน้าที่ตักน้ำใส่ตุ่มให้เต็มทุกวัน ... ครูล้างหน้าแล้วรอก่อนนะจ๊ะ หนูจะพาครูไปเดินเล่น วันนี้โรงเรียนหยุด"

"อะไรกัน ก็วันนี้เป็นวันพุธ นี่จ๊ะ" ศุภราทำหน้าฉงน

"พ่อต้องเข้าไปประชุมในอำเภอ ครูอีกคนก็ลาป่วย ไม่มีคนสอน ..."

"อย่าขาดเรียนกันเลย อาทิตย์หนึ่งเราได้เรียนเพียงห้าวัน ขาดบ่อย ๆ ก็ไม่ทันเขาซี๊จะ ... ครูหมายถึงเด็ก ๆ โรงเรียนอื่น

"หมายความว่า ครูจะสอนแทนหรือจ๊ะ" คอดีเยาะหาตาโต

"อย่างนั้นซิ ... มา เราไปพบครูใหญ่กันเถอะ พ่อของหนูนะจ๊ะ"

"พ่อคงดีใจมากที่มีคนมาช่วยสอนหนังสือ ครูอีกคนแกเป็นช่างไม้ด้วยนะจ๊ะ บางวันแกก็มีงานไม้มากก็หยุดสอน ... แหม เพื่อน ๆ คงจะดีใจ หนูจะวิ่งไปบอกเพื่อน ๆ ก่อนนะจ๊ะ" เด็กหญิงว่าแล้วก็วางถังน้ำลง ออกวิ่งลับไปทันที"

นอกจากนี้ศุภรายังช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษอันเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่ง คือ เมื่อมูเนาะมีอาการทางประสาทเพราะตกใจที่วิรุทย์สามีเธอสิ้นชีวิตอย่างกระทันหัน ศุภราก็ตกลงใจที่จะดูแล มูเนาะแทนวิรุทย์ เพราะวิรุทย์ เคยพูดฝากฝังภรรยาและลูกไว้กับเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2525 : 306)

"นางหะวอชวนให้กินข้าว หล่อนก็ปฏิเสธขอไปที ดื่มน้ำกล้วคอแล้วกลับเข้าห้องส่วนตัวปิดประตูทิ้งตัวลงบนที่นอนซุกหน้าอยู่กับหมอน ขอบตาร้อนผ่าวไม่มีน้ำตาเหลือสำหรับวันนี้ มันออกมาจนเหือดแห้งไปสิ้น หล่อนไม่มีแรงที่จะพาตัวลงไปอาบน้ำเช่นเคย ขณะนี้ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการตายของเพื่อนที่รักที่สุด และปัญหาใหญ่หลวงที่กำลังจะตามมาเป็นระลอก ... หล่อนบังเกิดความกลัว กลัวต่อวันพรุ่งนี้ที่จะมาถึง อยากระหนีไปให้ไกลจากที่นี่ หล่อนกำลังรับผิดชอบแทนวิรุทย์ กระนั้นหรือ ... หรือหล่อนจะบ้าไปอีกคน ... ไม่ใช่เรื่องของหล่อนสักนิด ... แต่หล่อนก็อดที่จะคิดไม่ได้ว่า หล่อนเป็นผู้รับรู้เรื่องนี้โดยตลอด หล่อนจะใจดำทิ้งมูเนาะผจญความทุกข์ตามลำพังกระนั้นหรือ ... วิรุทย์ฝากฝังเมียและลูกของเขากับหล่อน ... โอ ... หล่อนจะไปไหนได้ จะไปไหนไม่ได้ จนกว่าจะจัดการให้มูเนาะได้เดินทางชีวิตที่ปลอดโปร่งเสียก่อน หล่อนจะทำเพื่อวิรุทย์ ... เพื่อนที่รักยิ่งของหล่อน"

ส่วนในด้านความอุตสาหะนั้นจะเห็นได้ว่า ศุภรามีความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน ดังเช่น พยายามทำให้ชาวบ้านสร้างส้วมเพื่อให้ถูกสุขอนามัย โดยการปลูกฝัง ความคิดให้เด็ก ๆ และทำเป็นตัวอย่างที่โรงเรียนดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 103 - 104)

"บอกเขาซีคะว่า เรื่องส้วมให้พักไว้ก่อน เมื่อไรที่เขาเห็นความจำเป็นขึ้นมา ฉันจะช่วยแนะนำให้ เรายังมีเวลาอีกแยะที่จะให้เขาคิด" หล่อนตอบยิ้ม ๆ หากในใจนึกถึงเด็ก ๆ ที่โรงเรียนบ้านป่า โอะกาเยาะ ทำถนนเสร็จเมื่อไร หล่อนจะชวนเด็ก ๆ ทำส้วมที่โรงเรียน เป็นตัวอย่างให้บรรดาพ่อแม่ได้เห็นความจำเป็นของการจัดให้มีสิ่งซึ่งถูกสุขลักษณะอนามัย ไม่ใช่ของง่ายเลยที่จะนำอะไรใหม่ ๆ ใส่ลงไปในสมองของชาวบ้าน บางอย่างก็ดูง่ายดาย และบางอย่างก็ต้องใช้เหตุผลแวดล้อมหลายประการ กว่าจะบรรลุผลสำเร็จ ..."

ความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งของศุภราก็คือ กระตือรือร้น พยายามจนงานประสบความสำเร็จ ดังเช่น การหาทุนให้นะพี เด็กยากจน ศุภราก็สามารถขอทุนจากทางอำเภอให้ได้ นับเป็นความพยายามอย่างมากของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 218 - 219)

"นายศักดิ์สิทธิ์ไปไหนล่ะ"

"ครูใหญ่วานไปในอำเภอ ธุระทางราชการ"

"เอ ... มีอะไรด่วนรึ"

"ทุนของนะพี" ศุภราตอบยิ้ม ๆ ใบหน้าเปิกบาน

"ออ ที่บอกว่าจะขอเอาเด็กในหมู่บ้านไปเรียนต่อที่จังหวัดงั้นซี"

ศุภราพยักหน้ารับ ก่อนจะตอบว่า "ใช่ ... ฉันทำได้สำเร็จแล้วนะ ไม่นึกเลยว่าจะได้ปฏิบัติงานจนครบตามที่ได้เรียนมา วิธีส่งเสริมโดยให้ทุน

การศึกษากับเด็กชาวบ้านที่หัวดี และฉลาดเฉลียวเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจที่สุด ผลตอบรับอาจจะใช้เวลานับสิบปี แต่เราก็จะมั่นใจ และอบอุ่นได้ว่า พวกเขาจะไม่คิดออกนอกรีดนอกรอย ไม่เป็นเหยื่อของคนที่เหนือกว่าคนที่อยู่ที่นี่ และปกครองคนของพวกเขาอย่างถูกต้อง ... เป็นการลงทุนที่ได้ผลเกินคำ"

และในด้าน "ความเมตตากรุณา" ศุภราก็มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ และให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล ดังเช่น เมื่อเธอไปพบสมุนโจรสุไลมานบาดเจ็บและแผลกำลังอักเสบ เธอก็เข้าช่วยเหลือ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 146 - 147)

"นายกำลังจะตายเพราะพิษไข้ แผลอักเสบนะ"

"ใช่ ไข้ขึ้นมาสองวันแล้ว แต่หลีกทางผมเถิดครู" เขายอมรับในที่สุด ทรุดกายลงบนดิน มือข้างหนึ่งเท้าอยู่บนกองดิน ที่พอกสูง หลุมศพดี ๆ นั่นเอง

"ไปที่กระท่อมซี มา ... ฉันจะช่วยพยุง" หล่อนไม่รู้เหมือนกันว่าทำอะไรให้ตัดสินใจออกมาเช่นนั้น คนตัวใหญ่ ๆ ทำให้หล่อนและเด็กทั้งคู่ทุลักทุเล พอดูกว่าจะลากครึ่งจูงครึ่งกันเข้าไปในป่าละเมาะและพาเขาเข้าไปในกระท่อมร้างนั้นจนได้

เขาทิ้งตัวลงนอนเหยียดยาวอย่างไร้กำลังใดทั้งสิ้น นอกจากดวงตาเท่านั้นกลิ้งไปมา บอกว่าชีวิตและลมหายใจยังอยู่ครบถ้วน ตอดีเยาะเปิดกระติกน้ำจิดที่สะพายคล้องไหล่จ่อที่ริมฝีปาก เขาผงกศีรษะขึ้นทันที ศุภรานั่นเองที่ยับยั้งไว้หล่อนเปิดกระติกทันควัน ขณะที่มือผอมเกร็งและสกปรกนั้นคว้าข้อมือของหล่อนไว้เต็มเหนี่ยว เสียงเหมือนคนขาดสติดังว่า

"ปล่อย ๆ ... ขอน้ำเถอะ จับไว้ทำไม"

"ดื่มช้า ๆ รินให้ทีละนิด เถอะคอดีเยาะ รินใส่ฝากระดิกแน่ะ" หล่อนแนะนำ แกะมือสกปรกนั้นออก เขาปฏิบัติโดยดี ใบหน้าและแววตาแช่มชื่นจนเห็นได้ชัด

"ตัวนายร้อนจัดมากนะการีม" ศุภราบอก "เสียดายฉันไม่ใช่พยาบาล เสียด้วย ... แต่พอนอนคนเดียวไหวไหม ฉันกับเด็ก ๆ จะต้องกลับบ้านแล้วจะให้นะฟีเอายาและผ้าพันแผลมาให้กินข้าวแล้วนอนพัก พรุ่งนี้เช้าถ้าไม่มีใครสงสัย ฉันจะมาดูอีกที"

ความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์อีกอย่างหนึ่งของศุภราคือ เมื่อมูเนาะได้รับความกระทบกระเทือนใจอย่างแรงจนเป็นโรคประสาท ศุภราก็พยายามจะช่วยโดยใช้วิธีการที่เธอเคยทราบมา คือติดต่อกับคนเจ็บโดยสื่อที่เรียกความฝังใจในอดีต แสดงถึงความเมตตากรุณาของศุภรา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 321)

"หล่อนพยายามใช้วิธีการที่ได้เรียนรู้มาจากหนังสือของมารดา ตลอดจนวิธีการที่ได้เห็นเมื่อครั้งฝึกงานในโรงพยาบาลโรคจิต หล่อนจะต้องลองใช้วิธีติดต่อกับคนเจ็บด้วยสื่อที่เรียกความฝังใจในอดีต แล้วใช้เด็ก ๆ ลูกศิษย์ของหล่อนเป็นสะพานเชื่อมโยงมูเนาะกับโลกที่เป็นจริง หล่อนไม่ใช่จิตแพทย์ หล่อนไม่มียาสลบ หรือกล่อมประสาท แต่หล่อนกำลังก้าวไปสู่วิชาการดั้งเดิมที่อ่านพบในหนังสือ ก่อให้เกิดอารมณ์ไหวสะเทือนจากสิ่งที่ฝังใจ เพื่อดูปฏิกริยาโต้ตอบจากจิตใต้สำนึกที่ผลักดันให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ ... จะร้องไห้สะอึกสะอื้น หรือจะรำพันความทุกข์แสนสาหัสออกมาก็จะทำให้การพยากรณ์โรคนั้นดีกว่าวิธีนอนเป็นเบื้อ เป็นท่อนซุงอย่างนี้ ..."

นอกจากนี้ศุภรายังให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่นด้วย อันแสดงถึงความเมตตากรุณา ดังเช่นศกรเข้ามาตรวจดูความเรียบร้อยในหมู่บ้านปุลากง แล้วกลับออกไปไม่ทัน เขาจึงพักค้างคืนที่บ้านครูใหญ่ และในคืนนั้นเขาก็เป็นไข้ ศุภราเห็นเขาหนาวสั่นจึงเอาผ้าห่มมาให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 211)

"มุ้งของศกรอยู่ทางด้านขวาของห้องโถง หล่อนจำได้แม่นยำ แต่ก็ไม่วายยกตะเกียงขึ้นส่องดู เห็นเขานอนหันหน้ามาทางหล่อนพอดี จึงคุกเข่าลงข้าง ๆ ถามผ่านมุ้งเข้าไปว่า

"หนาวไหมคะ ไข้ขึ้นสูง คุณเข้มอาจจะหนาวก็ได้" ร่างในมุ้งขยับเบา ๆ เขาลืมตาขึ้นมองหันทีจนหล่อนตกใจผงะหนีเสียงถามว่า

"แล้วเธอล่ะ ไม่หนาวรึ ... อืม ๆ อากาศเย็นชังนะฉันหนาวพิลึก ไข้คงขึ้นอย่างเธอว่านั่นแหละ"

"เอาผ้าห่มของฉันก่อนสิคะ ฉันไม่หนาวหรอก ฉันไม่ได้เป็นไข้อย่างคุณ" หล่อนเอื้อเฟื้อในมือมีผ้าห่มบางเบาติดตัวมาด้วย"

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของศุภราคือ ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่น เมื่อมูเนาะท้องกับวีรุทย์ได้สามเดือน และวิรุทย์ไม่ได้ติดต่อมา มูเนาะเดือดร้อนใจมาก ศุภราจึงช่วยพูดปลอบใจว่า วีรุทย์จะกลับมาในไม่ช้า เพราะเขาเป็นคนรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 297 - 298)

"ครูคะ ลูกในท้องของมูเนาะได้สามเดือนแล้ว คุณวีรุทย์ยังกลับมาไม่ได้... จะทำยังไงดีคะครู ... ความจริงถ้าบอกพ่อ หนูอยากพูดเอง อย่าให้คนอื่นพูดเด็ดขาด"

ศุภราเพิ่งจะนึกได้ถึงปัญหาหนักอก เมื่อได้ยินคำพูดประโยคนี้เอง หล่อนมัวแต่วุ่นวายกับธุรกิจการงานจนลืมไปว่า คนที่อยู่ด้วยกำลังเผชิญกับปัญหาที่แก้ไม่ตก ตั้งแต่วีรุทย์จากไป หล่อนได้รับจดหมายจากเขาเพียงสามฉบับ แรก ๆ เขาก็เขียนมาปากผังภรรยา ครั้นนานเข้า หล่อนรับรู้แต่เพียงว่าสองสามีภรรยาผู้อยู่ห่างไกลกัน ยังคงติดต่อกันสม่ำเสมอไม่ขาดระยะ

"จดหมายฉบับสุดท้ายว่าอย่างไรบ้างนะ" หล่อนถามมือยังง่วนอยู่กับผ้าซัก มูเนาะนั่งอยู่บนก้อนหินใกล้ ๆ ใบหน้าซูบซีดเผือดคล้ำที่ใต้ตา เหมือนคนทุกข์หนัก"

"เขาไม่ได้เขียนมาถึงมูเนาะ สองอาทิตย์แล้วค่ะครู"

"อาจจะมีงานยุ่งก็ได้ ... เขียนไปเตือนให้เขาลงมาหรือยัง"

"บอกไปหลายฉบับแล้วค่ะครู"

"มีใครสงสัยหรือเปล่า"

"ยังค่ะ หนูพยายามสวมเสื้อนอกเอวเสมอ"

"โทรเลขเรียกตัวเขาดีไหม รอช้าไม่ได้แล้วนี่นะ อย่างน้อยให้ลงมาจัดการแต่งงานก็ยังทัน เขาน่าจะปลีกตัวมาได้"

แม่ครูสาวน้อยส่ายหน้าเบา ๆ น้ำตาปริ่มขอบตาเมื่อกล่าวว่า "ครูคิดว่าเขาจะทิ้งหนูไหมคะ เขาจะพบคนใหม่ที่ถูกใจแล้วพาลลืมมูเนาะไหมคะ"

"โอ ไม่หรอก" ศุภรายืนยันแข็งขัน

"ทำไมครูแน่ใจนักคะ" เจ้าหล่อนยังคลางแคลงใจ

"วีรุทย์เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ และข้อสำคัญเขารักมูเนาะมากฉันรู้"

"แต่ภาคใต้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือไกลกันเหลือเกิน" มูเนาะรำพึงเบา ๆ

"ความรักไม่มีใกล้หรือไกล แต่เอื้อมหรือสุดขอบฟ้า ความรักไปถึงเสมอนี่จะมูเนาะ เขามีธุระสำคัญมากกว่า"

"ครูปลอบใจมูเนาะ มาเกือบสองเดือนแล้วนะคะ"

"ฉันจะโทรเลขไปบอกเขาเอง พรุ่งนี้แหละนะทำใจดี ๆ ไว้" ศุภรา เสร็จจากงานซักฟอกของหล่อนพอดี

จะเห็นได้ว่าศุภรามีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

2. ศกร

ศกรเป็นบุตรข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเกิดจากภรรยาน้อย เนื่องจากเขาไม่ได้รับความรัก ความเป็นธรรมจากบิดาของเขาเท่าที่ควร ประกอบกับการที่เขาเป็นคนช่างคิด จึงทำให้เขาเกลียดชังบิดาและพยายามหาทางเอาชนะโดยการเรียนและทำงานช่วยตนเองให้มากที่สุด หากมองในแง่จริยธรรมก็จะเห็นได้ว่าศกรมีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละและความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบ ศกรเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลงานนั้น ๆ ดังเช่น การปราบปรามพวกโจรสุไลมานที่มาปล้นหมู่บ้านปลากง ศกรก็พาตำรวจเข้าต่อสู้ป้องกันอย่างเต็มที่จนพวกโจรถอยหนีไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 131 - 132)

"ศุภราจุดตะเกียง ไขไส้สูงขึ้นกว่าเดิม จากแสงไฟสีเหลืองนวล หล่อนเห็นร่างของนายตำรวจที่บาดเจ็บได้ถนัด รวมทั้งคนที่ตามเข้ามาด้วย เครื่องแบบของคนที่พามาดูขะมุกขะมอมเล็กน้อย หน้าตาเคร่งเครียด และดวงตาคู่นั้นดูจะเพิ่มความดุดันจนน่ากลัวยิ่งนัก หล่อนเรียกเขาอยู่ในใจอย่างปิติ ... คุณเข้ม ... พวกเราปลอดภัยแล้วจริง ๆ หรือ ... คุณก็ไม่เป็นไรด้วย ยังแข็งแรงบึกบึน ไม่มีเลือดเปรอะเปื้อน อย่างตำรวจคนนั้น ... หล่อนอยากจะบอกเขาว่า ... คุณเข้ม ... คุณเป็นที่พึ่งในยามนี้ของพวกเราชาวบ้านทุกคนจริง ๆ นะ ..."

นอกจากนี้เขามุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน และพากเพียร ดังเช่นในการปราบโจรสุไลมาน แม้เขาจะยังจับตัวไม่ได้แต่เขาก็ติดต่อสอบถามข่าวคราวความเคลื่อนไหวของกลุ่มโจรอยู่เสมอ อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 132 - 133)

"เราได้ข่าวลับมาจากสมุนมือขวาที่กลับใจดีจากหัวหน้าโจรในกึกนี้ พอดีกับรู้เรื่องจากนะฟีไอ้โจรหัวหน้าใหญ่มันคนละกึกกับที่เราคิดไว้ ไอ้พวกนี้มันโจรผู้ดีหน่อยไม่ก่อเหตุระรานมั่วไปหมด แต่รายที่ร้ายที่สุดมีคดีสด ๆ ร้อน ๆ ติดตัวมาหลายเรื่อง ปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตายทั้งบ้าน ฉุดลูกสาวชาวบ้านไปข่มขืน และยังปิดล้อมสวนยางอีกด้วย มันลือกันว่าหัวหน้าถูกกระสุนจัง ๆ บาดเจ็บสาหัสเหมือนกัน ครูใหญ่ ถ้าไม่ได้ยามันอาจจะไม่รอด" เขาเล่าเสียงเรื่อย ๆ

"ถ้าหัวหน้ามันตายก็ดีซีครับท่าน" ครูใหญ่กล่าวเสริมขึ้น หลังจากนิ่งฟังมานาน

"ยังไม่จบเท่านั้นหรอก" เขาพูด แผลเรียบร้อยแล้ว ศกรเข้ามาใกล้ลูกน้องที่นอนครางเบา ๆ บอกว่า "รออีกประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นนะตำรวจกำลังจะมา ลื้อได้พักผ่อนตามสบายเต็มที่ทำใจดี ๆ ไว้"

"ถ้าหัวหน้าตาย ก็หมดเรื่องซีครับ" ครูใหญ่ยังติดใจสงสัย

"ลูกชายของมันมีอยู่หลายคน พ่อเป็นโจรลูกก็เป็นโจรตาม เจ้าหมอนี่ยิ่งร้ายหนักขึ้นไปอีก รังแกผู้หญิงไม่เลือกว่าสาววัยแก่ ... มันคงเจ็บใจถ้าพ่อตาย กลับมาย้อนรอยเล่นงานพวกเราหรือไม่ก็ตามฆ่าไอ้สมุนคนที่กลับใจบอกข่าวตำรวจ" เขาตอบ

"ท่านเห็นตัวไอ้สมุนคนนั้นหรือยัง"

"ยังเลยครู แต่เขาว่ามันซ่อนตัวอยู่ที่นี่ ไอ้พวกนั้นถึงได้ตามมาล้างแค้น มันอาจจะย้อนรอยกลับมาเล่นงานกันอีกก็ได้ ไอ้หมอนั่นมันคิดยังไงนะ ถึงได้

กลับใจ" เขาพึมพำในประโยคหลัง

"อาจจะเบื่อสภาพนั้นเต็มที่" ครูใหญ่บอกความเห็น

"ถ้าครูใหญ่พบเจ้าหมอนั่น ช่วยส่งข่าวบอกผมด้วย" ศกรขอความร่วมมือ

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของศกรก็คือรู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดีดังเช่น เมื่อทางราชการมีคำสั่งด่วนให้เขาไปราชการลับ เขาก็ไปในทันทีโดยไม่ได้บอกให้ใครทราบจนเสร็จงานกลับมาเขาจึงบอก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 379)

"ฉันมีงานด่วน เป็นเรื่องลับของทางราชการ จึงไม่ได้บอกอะไรให้เธอทราบ" หล่อนสบตาเขาแวบหนึ่ง ก่อนจะกล่าวว่า "ฉันเพิ่งทราบจากคุณอัมพิกาว่าคุณเข้มได้เหรียญตราจากประเทศนั้น"

เขายิ้มบอกว่า "ก็เป็นผลตอบแทนที่ทำงานเพื่อความสงบสุขของส่วนรวม"

"คุณป้าคงดีใจมาก"

"ตกใจมากกว่าเพราะฉันไม่ได้บอกให้ท่านทราบเหมือนกัน"

ในด้านความซื่อสัตย์ ศกรมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว ดังเช่น เขาไม่เคยนั่งกินเงินเดือนรั้งตำแหน่ง กินอาหาร ฟังเพลง เช่นคนอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 395)

"ผมเข้าใจในความรู้สึกของคุณแม่ดี" เขาเขยิบเข้าใกล้ก่อนพูดว่า "ผมตั้งใจไว้แล้วว่าจะทำงานที่ถนัดและพอใจ ผมตายยากครับ ไอ้พวกคนร้ายมันอาฆาตถึงกับสืบจนรู้วันเดือนปีเกิดเอาไปให้พระผูกดวงหาวันเวลาที่ดวงตกมันจะเล่น งาน ท่านก็บอกว่า ดวงของผมไม่มีอุบัติเหตุตายโหง ... ท่านว่าอายุยืน แก่ตายครับแม่ ใจดีไว้อย่าห่วงผมมากนัก ผมเกิดเป็นตำรวจ ก็

อยากจะทำอะไรให้คุ้มค่า ไม่ใช่นั่งกินเงินเดือน รั้งตำแหน่ง แล้วเที่ยวกิน อาหารฟังเพลงดูระบำโป๊อย่างคนอื่นทำกัน ไม่คิดก็ไม่รู้สึก แต่คนเราทุกคน มีจิตสำนึก ทำชั่วทำดีถึงจะไม่รู้ไม่ชี้ เจ้าจิตสำนึกนั่นมันคงเตือนตัวเองอยู่ ตลอดเวลา ... เกิดมาไม่ได้ทำประโยชน์อะไร ตายไปถึงจะโลงพิเศษ หรูหรา เพราะตำแหน่งสูงส่งนามสกุลใหญ่โต คนกลัวเกรงอำนาจบารมี ผลกรรมก็ตามสนอง ใครเชื่อหรือไม่เชื่อผมไม่หราบ แต่ผมเชื่อก็แล้วกัน ..."

ในด้านความเสียสละนั้น จะเห็นได้ว่าศกรให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด ดังเช่นตำรวจใต้บังคับบัญชาของเขาหลับในระหว่างอยู่เวรจนกระทั่งพวกโจรบุกเข้ามาจนเกือบเผาสถานีตำรวจ พอดีศกรมาตรวจเวรพบเข้าจึงแก้ไขเหตุการณ์ได้ทัน เหตุการณ์ครั้งนี้มีผู้เสนอให้ลงโทษตำรวจที่หลับยามให้เด็ดขาด แต่ศกรก็ไม่ทำคงลงโทษแต่สถานเบา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 272)

"พวกนั้นน่าจะลงโทษให้เข็ดหลาบ" นายตำรวจอีกคนหนึ่งออกความเห็น เจ้าของเรื่องหัวเราะหึ ๆ กลับตอบเสียว่า "มันผิดเต็มประตู โทษหลายกระทง ละเลยต่อหน้าที่ ประมาท ... แต่จะให้รุนแรงกันนัก ผมไม่อยากจะทำ พอสถานเบา เงินเดือนตำรวจน่ะน้อยอยู่แล้ว สวัสดิการตำรวจที่เรามีให้เขาก็พอทำให้เขาอบอุ่น ... แต่ถ้ามาอยู่ชายแดนอย่างนี้ มันอันตรายมีมากกว่าเราต้องการกำลังคน .. ไม่มีใครอยากมาอยู่ในที่กันดารนักหรอก อยู่ในกรุงเทพฯ สบายกว่าเป็นไหน ๆ จำเป็นอยู่เองที่จะต้องช่วยกันไม่ให้ผิดมากนัก ชีวิตที่นี่อยู่ไปอย่างเสี่ยงต่อความเป็นความตาย ... ดุบ้าง ดีบ้าง แต่ให้ความอบอุ่นสำคัญที่สุด"

นอกจากนี้ศกรยังช่วยเหลือให้ประชาชนอยู่ดีกินดี โดยปราบปรามคนร้ายที่เป็นภัยต่อประเทศชาติและประชาชนอันแสดงถึงความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 394)

"ผมจะต้องไปราชการครั้งนี้ให้เสร็จสิ้น เพราะเป็นคำสั่งพิเศษ กลับมาแล้วก็จะออกต่างจังหวัดอีก คราวนี้เขาให้ทำแหน่งใหญ่ขึ้น สำคัญขึ้น ผู้บังคับบัญชาของผมท่านต้องการจะให้นายตำรวจมือดี ทางด้านปราบปราม กระจายกันอยู่ตามหัวเมืองบ้างไม่ใช่รวมอยู่ในกรุงฯ เราจะได้มีโอกาสช่วยเหลือด้านวางแผนปราบปรามพวกคนร้าย ทั้งที่เป็นภัยกับประชาชนและประเทศชาติ เราจะต้องรีบช่วยประชาชนเสียก่อนที่พวกอื่นมุ่งร้ายกับบ้านเมืองจะยื่นมือเข้ามาช่วยดักหน้าเรา และเกลี้ยกล่อมคนที่กำลังลำบากหรือมีทุกข์ให้หลงเชื่อคำชักชวนผิด ๆ "

และในด้านความเมตตากรุณา ศกรให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่นดังเช่นเมื่อกวงเพื่อนคนหนึ่งของเขาติดยาเสพติด เขาก็พาไปรักษาที่โรงพยาบาล ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 59 - 60)

"กวงหันหน้าเข้าฝา เห็นซี่โครงโยนตัวตามแรงหายใจชัดจนเหลือน่ากลัว คล้ายซากศพตายแห้ง ... ศกรนึกไปถึงมัมมี่อียิปต์ เมื่อหลายพันปีมาแล้ว

"ไปโรงพยาบาลกันเถอะกวง โรงพยาบาลรักษาพวกติดยาเสพติดอย่างแกอยู่กับเขานาน ๆ จนกว่าอาการจะดีจะได้รักษาโรคประสาทไปด้วย กลางคืนนอนไม่หลับเขาก็ทำให้หลับได้"

"หายแล้วผมไม่กลับมาที่นี่หรอกนายเข้ม" กวงหันขวับมาทันที

"ไม่ห่วงแม่ ห่วงร้านหรือไง"

"เขารวยกันแล้วมีตั้งกี่มือ กี่ตีนล่ะ เขาไม่ตายหรอกถ้าขาดผม"

"แล้วค่อยคิดทีหลังก็แล้วกัน" ศกรบอก

"ไปเมื่อไหร่ล่ะนายเข้ม"

"พรุ่งนี้เช้าเป็นไง"

"ไม่ได้ยังรดน้ำมนต์ไม่ครบ" กวงค้าน

"อะไรของแกอีกล่ะ" ศกรนึกฉุนขึ้นมาทันที

"แม่กับไอ้น้องชายคนที่สองของผมเขาหาว่าผมเป็นบ้า ผีเข้าสิง ไม่พูดไม่จากับใคร พาไปหาอาจารย์บัวที่ผั่งธนดูหมอนั่งทางในถามผีสางกันแล้วเขาว่าเจ้าของเก่าก่อสร้างตึกแถวโกรธที่ผมไปลบหลู่ ไม่รู้หลู่ตรงไหนก็เลยมาทรมาน ต้องรดน้ำมนต์ถึงจะหาย นี่ผมรดมาจะครบแล้วนะนายเข้ม"

"อ้อ งั้นแกพูดปาว ๆ อยู่นี่เพราะเดชน้ำมนต์ชี่นะ"

"เปล่า ผมไม่อยากพูดกับพวกนั้นเองดังหากล่ะ"

"ดีแล้วตั้งแต่รดน้ำมนต์มา แกพูดให้พี่น้องเขาชื่นใจหรือเปล่า" ศกรถาม

"ไม่ ไม่เคยปริปากแม้แต่คำเดียว"

"ทำไมล่ะกวง"

"ก็กลัวตาบัวแกจะได้ชื่อเสียง น่ะซี"

"ฉันว่าเจ้าของตึกที่นี่คงจะไปผุดไปเกิดแล้ว เห็นจะไม่จงใจมาเล่นงานแกหรอกกวง ... อย่าช้าเลย พรุ่งนี้ไปด้วยกันก่อนที่อะไร ๆ มันจะสายจนแก้ไม่ได้"

"ตกลงครับแล้วผมจะรอ"

จะเห็นได้ว่าศกรมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

3. <u>ชาวบ้าน</u>

ชาวบ้านที่ปรากฏในเรื่องคือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลปุลากง ซึ่งมีจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี และความเมตตากรุณา

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อศุภรามาพัฒนาหมู่บ้านจนเจริญขึ้น และเมื่อเธอจะจากไปชาวบ้านก็แสดงความกตัญญูกตเวทีโดยการให้สิ่งของต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 338)

"ฉันขอมอบให้ครูจ้ะ" แม่บ้านคนหนึ่งส่งกระเช้าไข่ไก่ให้ กระเช้าใบนั้นค่อนข้างเก่า แต่ไข่ของนางสดจริง ๆ มีอยู่ประมาณสามสิบฟองเห็นจะได้ ไม่ใช่แต่รายนี้เท่านั้น เจ้าของไข่ไก่เช่นนี้มีถึงสิบราย บ้างก็ใส่มาในกระทงใบโต เย็บเสียหรูหราบอกถึงความตั้งใจ คนขับรถของศูนย์อมยิ้ม เมื่อลำเลียงไข่ไก่ไปขึ้นรถ ต่อจากไข่ไก่ หล่อนก็ได้รับผลไม้จำพวกกล้วย และมะละกอ อีกหลายรายศุภราต้องกลั้นใจเมื่อมีชายคนหนึ่งวางไก่สองตัวที่ยังเป็นอยู่ตรงแทบเท้าของหล่อนพลางบอกยิ้ม ๆ ว่า

"ผมให้ครู ไก่คู่นี้สวยที่สุดเท่าผมมีมา แล้วแต่ครูจะคิดจะทำอะไรกับมันก็ตามใจ"

"จะดีหรือ เธอยังใช้ประโยชน์มันได้ไม่ใช่รึ" ศุภราถาม เพราะเห็นเจ้าไก่สองตัวนั้นโก่งคอเหลือหลาย

"ผมอยากให้ครูจริง ๆ เดี๋ยวนี้ผมอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยเก่งแล้ว เพราะครูสอนผม ไม่มีอะไรจะให้ ผมมีแต่ไก่แหละครับ"

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้ว่าชาวบ้าน ช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ดังเช่นร่วมกันตั้งชุดอาสารักษาหมู่บ้าน เพื่อความปลอดภัยของส่วนรวมดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 282)

"ตอนแรกก็ว่าจะผ่าน แล้วยังไงไม่รู้เปลี่ยนเส้นทาง แต่ต้องคอยระวังตัวให้ดีทั้งโจร ผู้ร้ายแปลกหน้า แต่ที่นี่เห็นจะยาก ถ้ามันจะเข้ามาสอนลัทธิอุบาทว์นั่นให้พวกเรา มันยุยงในทางที่ไม่ดีพวกเราเข้าใจรัฐบาลดีว่าส่งพัฒนากรมาทำงานช่วยแนะนำให้พวกเราช่วยตัวเอง และมีความสุขอย่างไร ... เมื่อตอนที่ครูไม่อยู่ก็มีมาสองสามคน ชายสองหญิงหนึ่ง มาขออาศัยที่นี่ว่าเคยเป็นครูมาก่อน แต่ผมไม่ไว้ใจมันหรอกครับ ต่อมาได้รู้ว่ามันแอบขอซื้อเสบียงไปให้พวกมันในป่า กำลังอดอยากมาก ถ้าเป็นหมู่บ้านที่ยังไม่ได้พัฒนา มันอาจจะ

บังคับรีดไถก็ได้ครับ เวลานี้เขากำลังจะมีชุดอาสาสมัครคุ้มครองหมู่บ้าน คงปลอดภัยมากขึ้น"

ในด้านความสามัคคี จะเห็นได้ว่าความพร้อมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการสร้างศูนย์พัฒนาตำบลให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 193)

"เบื้องหน้าของเราขณะนี้คืองานก่อสร้างศูนย์พัฒนาตำบลที่ครึกครื้นไปด้วยแรงกายแรงใจของชาวบ้าน งานนั้นเพิ่งจะเริ่ม เพราะศกรเห็นเพียงโครงไม้เท่านั้น ตัวเรือนเป็นไม้ชั้นเดียวหลังคากระเบื้อง ท่าทางมั่นคงต่อไปในภายหน้า ชาวบ้านที่เป็นชายและมีฝีมือทางช่าง กำลังออกแรงไสและเลื่อยไม้อย่างอดทน

"ครูศุภราของพวกเรานั่นแหละครับเป็นคนแนะนำ กว่าจะได้อย่างนี้ผมก็แทบจะหมดแรง ชาวบ้านไม่ยอมง่าย ๆ แต่มาตอนหลังพวกเขาเข้าใจมากขึ้นก็ไม่มีปัญหาอะไร เฮละโลมาช่วยกันตัวเป็นมันที่เดียว"

และในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ ดังเช่น เมื่อศุภราป่วย ชาวบ้านก็พากันมาเยี่ยม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 239)

"เสียงส่งภาษามลายูจ้อกแจ้กที่นอกชาน ชายทั้งสามหันไปมองแทบจะพร้อมกัน จึงเห็นชาวบ้านสี่ห้าคนเดินตรงเข้ามา ที่อยู่ข้างล่างก็อีกหลายพวก หมอสนามเลิกลั่กถามว่า

"เขามาชุมนุมอะไรกันแต่เช้าตรู่ป่านนี้" คนที่อธิบายได้แจ่มแจ้งคือคนที่คลุกคลีกับผู้คนเหล่านี้นั่นเอง ศักดิ์สิทธิ์ต้อนรับคนหลายกลุ่มที่มีจำนวนมากขึ้นพลางเล่าให้ฟังว่า

"เขามาเยี่ยมครูศุภราครับหมอ"

จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี และความเมตตากรุณา

4. ครูใหญ่

ครูใหญ่เป็นผู้ที่ให้ศุภราอาศัยอยู่ด้วยและเขาก็เป็นครูใหญ่ของโรงเรียนแห่งเดียวในตำบลปลากง มีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบนั้นจะเห็นได้ว่า ครูใหญ่ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งตนเองและสังคม คือเสนอเรื่องการสร้างถนนจากหมู่บ้านไปโรงเรียน และซ่อมแซมโรงเรียน ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 101)

"มีผู้เสนอเรื่องถนนจากหมู่บ้านไปยังโรงเรียนบ้านป่าโอะกาเยาะ ครูใหญ่ฉลาดมากพอจะพูดเรื่องการที่จะร่วมมือกันซ่อมแซมโรงเรียน เพื่อให้เด็กมีห้องเรียนเป็นส่วนสัด ศุภรายิ้มในหน้า ความรู้สึกขณะนี้เบ่งบานราวดอกไม้ยามรุ่งอรุณที่คลี่กลีบรับน้ำค้างก่อนแสงอรุณจะรุ่ง ดู ๆ ก็เหมือนจะยาก แต่นี่ล่อนโชคดีเหลือหลายที่มาพบครูใหญ่ซึ่งเป็นผู้นำหมู่บ้านตำบลปลากงนี้

"พวกเราควรจะร่วมมือกันทำถนน บางตอนถนนขาด เช่นหางจากหมู่บ้านไปยังโรงเรียนก็ประมาณกิโลครึ่งเท่านั้น" ครูใหญ่กล่าวนำ "นอกจากนี้ก็มีถนนจากหมู่บ้านที่ชำรุดบางตอน ทุกคนเห็นด้วยไหมที่พวกเราจะช่วยกันทำ"

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้จากการให้ความอนุเคราะห์แก่ศุภรา ซึ่งเป็นพัฒนากรที่มาพัฒนาหมู่บ้าน แต่ไม่มีที่พัก ครูใหญ่ให้พักกับเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 97)

"อาทิตย์หนึ่งพวกอนามัยมาดูแลถามทุกข์สุข .. ตำรวจในอำเภอยะหริ่งจะออกมาดูแลเหตุการณ์ในหมู่บ้านไม่มีอะไรลำบาก .. ว่าแต่คุณคิดว่าที่นี่สบายไหม อาหารการกินล่ะ ไม่ต้องให้เงินยายแมะหรอก ผมเต็มใจให้คุณอยู่เปล่า ๆ นะ"

จะเห็นได้ว่าครูใหญ่มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบและความเมตตากรุณา

5. <u>ศักดิ์สิทธิ์</u>

ศักดิ์สิทธิ์เป็นลูกน้องของโจรสุไลมาน ต่อมากลับใจยอมมอบตัวให้แก่ทางการ แม้ศักดิ์สิทธิ์จะหลงผิดไปเป็นโจร แต่เขาก็กลับใจได้ ดังนั้นเมื่อมองในแง่ของจริยธรรมจะเห็นได้ว่า เขามีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้ว่า ศักดิ์สิทธิ์ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนให้แก่คนอื่นที่ไม่ทำผิดดังเช่น เมื่อศักดิ์สิทธิ์ถูกโจรสุไลมานตามจับได้พร้อมกับศุภรา เขาก็บอกให้โจรสุไลมานปล่อยเธอไป ส่วนตัวเขาจะยอมทุกอย่าง ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 158 - 159)

"อย่า" ศุภราได้ยินเสียงคนเจ็บตวาดดังก้อง เธาดัดมีดสปริงจากนั้นเอาขึ้นมากระชับในมือ ใบหน้าบอกถึงความเจ็บปวดจากบาดแผลที่ท่อนขา หล่อนเย็นเยียบไปทั้งตัว ใจสั่นระริกเมื่อมือแข็งแรงของนายการีมหรือศักดิ์สิทธิ์คว้าแขนของหล่อนไว้แน่น บอกว่า

"อย่ากลัว ถึงยังไงผมจะตายก่อนคุณ"

"ท่าทางแกรักแม่คนนี้นี่หว่า เอาหล่อนไปด้วยซีเพื่อน พวกเรายินดีต้อนรับเต็มที่ ... แม่หนูนายการีมน่ะเขามีพ่อเป็นเศรษฐีอยู่ภูเก็ตโน่น สบายตลอดชาติ ... บางทีเราจะไปเยี่ยมเยียนขอแบ่งเงินมาใช้บ้างก็ได้นะ" ร่างสูงโปร่งที่ยืนอยู่หน้าประตูกระท่อมยังคุมอารมณ์ไว้ได้สม่ำเสมอ

"บอกแล้วว่า หล่อนไม่ไปไหนกับใครทั้งนั้น ถ้าแกอยากได้ตัวฉันก็เอา ...เราไปด้วยกันแต่จะยุ่งกับหล่อนไม่ได้เป็นอันขาด หล่อนเป็นคนของรัฐบาล แกจะมีคดีติดตัวมากขึ้น ถ้าไปแตะต้องหล่อนเข้า เรากลับไปตกลงกันเองที่อื่น แกจะเอาฉันไปไหนก็ได้"

และในด้านความเมตตากรุณานั้น ศักดิ์สิทธิ์ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่นการช่วยพยาบาลเมื่อศุภราป่วย ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 236)

"ผมจะช่วยคุณไม่ให้ปวดหัวมาก" เสียงบอกช้าง ๆ ตัว หล่อนไม่ใส่ใจจะฟังยังคงหลับตาเฉยอยู่ กระทั่งมีผ้าเย็นชื้นโปะที่หน้าผาก ศุภราจึงลืมตาขึ้นมอง ความเย็นนั้นเหมือนจะแทรกลงในเนื้อหนังบริเวณนั้น อาการปวดหนัก ๆ และร้อนรุ่มบรรเทาลงบ้าง พอที่หล่อนจะมองได้เต็มที่ ศักดิ์สิทธิ์นั่งชิดที่นอน เขาใช้ผ้าฝืนเล็กสองฝืนสลับกันวางบนหน้าผากของหล่อน คอดีเยาะและนะพีนั่งห่างออกไปมองการกระทำนั้นอย่างสนใจ"

จะเห็นได้ว่าศักดิ์สิทธิ์มีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

6. <u>วีรุทย์</u>

วีรุทย์เป็นเพื่อนศุภรา เขาเป็นพัฒนากรและเป็นผู้ชักชวนให้ศุภรามาเป็นพัฒนากร จากการที่เขาเป็นพัฒนากรนี้จะเห็นได้ว่าเขามีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบคือ เขารู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ดังเช่น การขอย้ายไปช่วยพัฒนาหมู่บ้านในเขตที่มีผู้ก่อการร้าย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 287)

"... ฉันก็อยู่ห่างไกลเขออนับร้อยกิโลเมตร คงจะจำได้ดีว่า ฉันสมัครในตำแหน่งใหม่ คืออาสาสมัครชุดคุ้มครองหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นานแล้ว มาถึงคราวเขาเรียกตัวฉันไม่คิดว่าจะมีเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวเอง
ว้าวุ่นใจเหลือจะกล่าว ..."

นอกจากรับผิดชอบในหน้าที่แล้ว วีรุทย์ยังยอมรับการกระทำของตน คือเมื่อเขาทำให้มูเนาะท้อง เขายินดีแต่งงานกับมูเนาะ อันเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของเขา (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 287)

"ฉันรู้จักมูเนาะช้าเกินไป แม้เมื่อรู้จักก็แก้ไขอะไรไม่ได้ ความรักนั้นรุนแรงเหลือเกินอารมณ์หนุ่มสาวเป็นอย่างไร ความยั้มยั้งชั่งใจดูอ่อนเหลือเกิน ไม่ต้องให้ฉันพูดมากกว่านี้นะว่าฉันกับมูเนาะเป็นอะไรกันแล้ว ความสัมพันธ์นั้นลึกซึ้งเกินกว่าเป็นแค่คนรัก ฉันรับผิดชอบเต็มประตู ไม่ต้องกลัวว่าฉันจะเป็นไอ้ผู้ชายหน้าตัวเมียที่ไม่กล้ารับความจริง เพราะฉันแสดงถึงความเป็นผู้ชายที่นุ่งผ้าถุง ผิดหลักการพัฒนากรด้วย เราจะไม่ทำให้ชาวชนบทได้รับความเดือดร้อนฉันกับมูเนาะสัญญากันว่า หลังจากที่ฉันเสร็จสิ้นภาระกิจที่นี่ เราจะแต่งงานกัน ฉันจะเข้าศาสนาอิสลามตามเมียของฉัน ศาสนาอะไรก็ช่างเถิดล้วนสอนให้คนทำความดีทั้งนั้นไม่ใช่หรือหนูหุน"

จะเห็นได้ว่าวีรุทย์มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ

7. มารดาของศกร

มารดาของศกรอยู่ในฐานะภรรยาน้อย อาศัยอยู่เรือนหลังเล็กกับศกร มารดาของศกรมีจริยธรรมในด้าน ความซื่อสัตย์ และความเมตตากรุณา

ในด้านความซื่อสัตย์นั้นจะเห็นได้ว่านางซื่อสัตย์ต่อสามีของนาง แม้เธอจะต้องอยู่อย่างเดือดร้อนลำบาก เธอก็ยินดี ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2527 : 70 - 71)

"ผมอยากจะพาแม่ไปอยู่ต่างหาก ให้พ้นสภาพอย่างนี้เสียที" เขารับสารภาพออกมาในที่สุด แต่มารดาสายศีรษะกล่าวว่า

"แม่จะทำอย่างนี้ไม่ได้หรอก เราไม่ใช่คนอาศัยอย่างพวกคนใช้ในครัว ถึงยังไงแม่ก็ได้ชื่อว่าเป็นเมียคุณพ่อ ลูกก็เป็นลูกเขา ปีกกล้าขาแข็งแล้วพากันออกไปหมด ดูกระไรอยู่ ท่านก็แก่ลงทุกวัน แม่คิดว่าจะไม่ติดตามเข้มไปหรอก ถึงอยากจะเป็นอิสระใจแทบขาดก็ตาม ... ถ้าแม่ได้กับพ่อเพราะเพื่อแลกกับทรัพย์สินเงินทองแม่ก็จะไปกับเข้ม แต่นี่แม่มีความรัก เมียต้องซื่อสัตย์กับผัวไม่ว่าจะอยู่ในสภาพใดก็ตาม ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะทิ้งไปแบบนี้ ถ้าคุณพ่อเสียก็ไปอย่าง ตราบใดที่ท่านยังอยู่ แม่จะอยู่ที่นี่"

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้ว่าเธอไม่ฆ่าคนและสัตว์ ดังเช่นเมื่อบิดาศกรบอกให้เธอเอาลูกในท้องออก แต่เธอก็ไม่ยอมทำ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 4)

"ไม่มีใครอยากเป็นน้อยใครหรอกจ๊ะเข้ม คุณพ่อเป็นนายอำเภอ กำลังหนุ่ม แม่เป็นลูกครูใหญ่ก็จริง แต่ไม่เคยเข้ากรุงเทพฯ, จะต้องให้แม่เล่าอีกหรือว่า เมื่อคุณพ่อพามาถึงที่นี่มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เข้มอยู่ในท้องแม่จวนจะครบกำหนดคลอด ถ้าเข้มเป็นแม่จะทำอย่างไรกับตัวเองหนีกลับบ้านเลี้ยงลูกที่เกิดมาให้เคียงโคกับป่าและเขาอย่างนั้นหรือ ... ก็ดูจะอ่อนแอเกินไป เรื่องมันเลยมามากแล้ว แม่มีหน้าที่และความหวังอยู่ที่เข้มคนเดียว ... คุณพ่อรบเร้าจะให้แม่เอาเข้มออกบอกว่าไม่พร้อม แม่อยากได้ลูก ... จะอย่างไรก็ ... ยังรักเขาในฐานะที่เป็นสามี แต่แม่เกลียดที่เขาไม่ต้องการลูก เกลียดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ..."

จะเห็นได้ว่าแม่ของศกรมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์และความเมตตากรุณา

8. นะพี

นะพีเป็นเด็กกำพร้า เขาเป็นลูกศิษย์ของศุภรา ซึ่งเธอได้หาทุนให้ไปเรียนต่อในเมือง นะพีมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ

ในด้านความซื่อสัตย์จะเห็นได้จากการไม่คดโกงใคร เขาตั้งใจว่าเมื่อโตขึ้นจะไม่โกงที่น่าใคร ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 139)

"เจ้าจะเรียนอะไร นะพี" ครูใหญ่ถาม

"เรียนอะไรก็ได้ครับ แล้วผมจะกลับมาเป็นอย่างครูใหญ่ อย่างพัฒนากร บางทีผมก็อยากเป็นตำรวจอย่างผู้กำกับ แต่ก็คิดแล้วสิกลับมาอยู่บ้านเราไม่ได้ เป็นอย่างครูใหญ่ดีกว่า และผมจะไม่โกงที่น่าใครให้เดือดร้อน"

และในด้านความเสียสละ นะพีช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ คือ การเอายาไปให้ศักดิ์สิทธิ์สมุนโจรสุไลมานในตอนค่ำ ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 150 - 151)

"เด็กชายนะพีย่องกลับมาจากครัวมีห่อข้าวติดมือมาด้วย ศุภราส่งไฟฉายให้บอกว่า "เดินดี ๆ นะ ระวังงูบอกเขาว่าพรุ่งนี้เช้าครูจะแวะไปดูแผลให้ ให้กินยาชุดนี้เสียก่อนและนี่ผ้าห่ม ยุงจะได้ไม่กัด"

"ผมนึกว่าครูจะมาด้วยกัน" นะพีว่า

"ไอ้ ... ไม่ได้ ... ครูช่วยได้เท่านี้เอง ไปไปรีบมา หนูก็โตมากแล้ว ดูแลตัวเองให้ดี ... แต่ถ้าไม่กล้าก็ไปนอนเสีย พรุ่งนี้เช้าไปด้วยกันก็ได้ จะช่วยใครต้องดูตัวเองเสียก่อนไม่ใช่หุ่นเทหั้งชีวิต ดีไม่ดีจะตายเสียเปล่า ๆ ใจจริงครูไม่อยากให้หนูไปเลย" หล่อนสารภาพออกมา

"ผมเดินแถวนี้จนจำได้หมดแล้วว่าอะไรอยู่ตรงไหน ดึกดื่นกว่านี้ยังเคยเวลาเหงามาก ๆ บางทีผมไปถึงสุสานคนเดียวจนดึก พระจันทร์ขึ้นถึงจะกลับบ้าน

แต่เดี๋ยวนี้ผมไม่ทำอย่างนั้นอีกแล้ว เพราะครูเหมือนกับเป็นแม่ของผม ...
ผมไม่เหงาแล้วจริง ๆ

จะเห็นได้ว่านะพีมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ

จากเรื่องปลากงนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ สุภรา ศกร ชาวบ้าน ครูใหญ่ ศักดิ์สิทธิ์ วีรุทย์ แม่ของศกรและนะพี ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตาราง ดังนี้

ตาราง 7 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ปลากง

จริยธรรม \ ตัวละคร	ศุภรา	ศกร	ชาวบ้าน	ครูใหญ่	ศักดิ์สิทธิ์	วีรุทย์	แม่ของศกร	นะพี	รวม
ความรับผิดชอบ	11	6	–	1	–	2	–	–	20
ความซื่อสัตย์	–	2	–	–	–	–	1	1	4
ความมีเหตุผล	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความกตัญญูกตเวที	–	–	1	–	–	–	–	–	1
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความเสียสละ	4	4	1	–	1	–	–	1	11
ความสามัคคี	–	–	1	–	–	–	–	–	1
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	3	–	–	–	–	–	–	–	3
ความเมตตากรุณา	5	3	1	2	1	–	1	–	12
รวม	23	15	4	3	2	2	2	2	53

เรื่องที่ 8 : ผีเสื้อและดอกไม้

ผีเสื้อและดอกไม้เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวเล็ก ๆ ครอบครัวหนึ่งที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อการดำรงอยู่โดยมีบิดาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ต่อมาเมื่อบิดาได้รับอุบัติเหตุไม่สามารถหาเลี้ยงได้ ลูกชายคนโตก็รับภาระแทน โดยการค้าขายข้าวสารเถื่อนที่เป็นงานเสี่ยงต่อชีวิตและกฎหมาย แต่ให้รายได้ดี ลูกชายหาเลี้ยงครอบครัวด้วยวิธีนี้ตลอดมา จนในที่สุดได้เห็นการตายอย่างอนาถของเพื่อน เขาจึงเลิกการหากินโดยวิธีนี้และคิดที่จะปลูกดอกไม้ขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่สุจริต

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งสะท้อนแนวความคิดและปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวกับระบบการศึกษา ระบบราชการ ความยากจน และความถูกต้องของกฎหมาย ซึ่งผู้อ่านจะสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเมื่อมองในแง่จริยธรรมก็จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" ซึ่งตัวละครที่แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมด้านต่าง ๆ มีดังนี้คือ สุยัน ครู ปุนจา มิมปี เพื่อนกรรมกร คุนญา แม่ค้าและชาวบ้าน ซึ่งจะขอเสนอทีละตัวดังนี้

1. สุยัน

สุยันเป็นลูกชายคนโตของปุนจาซึ่งเป็นกรรมกรขนของที่สถานีรถไฟ เมื่อฐานะทางครอบครัวฝืดเคืองลง สุยันก็ลาออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยพ่อทำงานหาเลี้ยงน้อง 2 คน ต่อมาพ่อของเขาประสบอุบัติเหตุขาพิการไม่สามารถทำงานได้เช่นเดิม สุยันจึงหาเลี้ยงครอบครัวคนเดียวโดยการค้าข้าวสารเถื่อนซึ่งผิดกฎหมาย แต่เขาจำเป็นต้องทำเพราะรายได้ดี เขาหาเลี้ยงครอบครัวด้วยวิธีนี้เรื่อยมา และเมื่อเขาเห็นการตายของเพื่อน เขาจึงเลิกอาชีพนี้ และหันไปปลูกดอกไม้ขายอันเป็นอาชีพที่สุจริต แม้สุยันจะหากินในทางผิดกฎหมาย แต่เขามีจริยธรรมอยู่หลายด้านคือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์

ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบนั้น จะเห็นได้ว่าเขายอมรับผลการกระทำของตน ดังเช่น เมื่อเขาติดรถไฟไปกับมิมปี บิดาเขากลุ้มใจมากจึงกินเหล้าแล้วถูกรถไฟชน ฮูยันก็ยอมรับว่าตนผิด ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 139 - 140)

"ฮูยันคิดถึงความผิดของตัวเองอีก ไม่น่าจะเป็นอย่างนั้นเลย ถ้าเขาเพียงแต่สั่งให้ใครไปบอกพ่อของเขาเสียก่อนที่จะติดรถไฟไป พอจะมีเวลาทันตะโกนบอกใครหรอกในตอนนั้น แต่เขาก็ลืมไปสนิทหรือไม่เช่นนั้นเขาก็กลับบ้าน ลงรถไฟเสียที่สถานีแรก แล้วเดินมา...มิมปีไม่น่าห้ามเขาไว้เลย เขานึกโกรธเธอขึ้นมาที่เป็นเหตุให้เกิดเรื่องร้ายขึ้น...แต่เมื่อคิดดูอีกทีหนึ่ง มันไม่ใช่ความผิดของเธอ เป็นความผิดของเขาเองคนเดียว และเขาต้องรับผิดอย่างลูกผู้ชายคนหนึ่ง แต่ถ้าหากว่าเกิดอะไรขึ้นกับพ่อของเขาขึ้นมาจริงแล้ว ถึงจะสำนึกในความผิดมากมายขนาดไหนก็ไม่มีประโยชน์อะไรแล้ว"

เมื่อบิดาของเขาถูกรถไฟชนจนขาพิการไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ ฮูยันเป็นลูกชายคนโตจึงรับหน้าที่หาเงินเลี้ยงดูครอบครัว แสดงถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 155)

"ปุนจาออกจากโรงพยาบาล ภายหลังจากพักรักษาตัวอยู่ที่นั่นเกือบเดือน เพื่อนกรรมกรของเขาไปรับกลับมา เหมือนเมื่อตอนที่นำไปและเมื่อมาถึงบ้าน เขาต้องกลายเป็นคนที่มีขาข้างหนึ่งพิการ ชีวิตกรรมกรที่เคยรู้สึกภูมิใจหนักหนาว่าได้แบกของหนัก ไม่มีใครทำได้ กลับกลายไปเป็นอดีตไปเสียแล้ว แต่กลายเป็นว่ามีความทุกข์อันมหาศาลเข้ามาแบกแทน ทุกครั้งที่ฮูยันกลับบ้านพร้อมด้วยส่งเงินจำนวนหนึ่งให้ ความขมขื่นใจเหล่านั้นระคนอยู่ด้วยความ

ปลื้มปิติที่ลูกชายคนโตของเขาสามารถรับช่วงภาระตั้งแต่อายุยังน้อย และดูเหมือนฮูยันจะมีความอดทนต่อทุกสิ่งมากกว่าเขาเสียอีก

ในด้านความซื่อสัตย์ ฮูยันประพฤติตรงตามคำพูดและความคิด เช่น เขาจะออกจากโรงเรียนก่อนสอบเสร็จ เพื่อขายไอศครีมหาเงินช่วยครอบครัว แต่ครูได้แนะนำว่า เขาควรจะสอบให้เสร็จเสียก่อนค่อยลาออกไป โดยครูอนุญาตให้เขาเอาไอศครีมมาขายในโรงเรียนได้ ฮูยันก็รับปากและได้ทำตามที่เขาพูดไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 25 - 27)

"เพื่อนของฮูยันหลายคนเข้ามาถาม ต่างก็นึกแปลกใจที่เขากลายเป็นคนขายไอศครีมไปอย่างกระทันหันเช่นนี้ ไม่เคยมีวี่แววมาก่อน

"อยากหาเงินบ้าง เท่านั้นเอง" ฮูยันบอกเหตุผลสั้น ๆ

"แล้วไม่เรียนหนังสือต่อหรือวะ ฮูยัน"

"สอบเสร็จนี่แล้วก็ไม่เรียน"

.....

ครูเป็นผู้ให้ฮูยันวางกระติกไอศครีมทั้งสองใบไว้ตรงมุมหน้าห้องสอบ ฮูยันเงยหน้ามองไปที่กระติกทั้งสองใบนั้นบ่อย ๆ เขาคิดถึงตลอดเวลาว่าจำนวนไอศครีมแท่งทั้งหมดนั้นได้พร่องลงไปมากเท่าใดแล้ว แต่เมื่อพบใบหน้าของครูที่คอยจ้องอยู่เหมือนกันจึงรีบก้มหน้าทำข้อสอบต่อไป"

นอกจากนี้ ฮูยันยังซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นด้วย คือประพฤติตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น ดังเช่น เมื่อดุนญาและอาเครญาน้องสองคนของฮูยันไปช่วยเขาขายไอศครีมที่ตลาดนัด เมื่อขายหมดนับเงินแล้วปรากฏว่านับเงินเกิน ดุนญานึกได้ว่าลืมทอนให้เด็กคนหนึ่ง ฮูยันจึงกำชับว่า ถ้ามีตลาดนัดคราวหน้าให้ดุนญาเอาไปคืนให้เด็กคนนั้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 66)

"แกคิดจะโกงเขาหรือเปล่า" ฮูยันถามเค้นน้องชาย

"ไม่หรอก จริง ๆ นะ ก็ตอนนั้นมีคนมาขอซื้อหลายคนนี่"

"เด็กที่ไหน ใครกัน รู้จักไหม"

"ไม่รู้ซี ก็บอกแล้วนี่ว่ามีคนมาซื้อมาก แต่ต้องเป็นเด็กนั้นแน่ ๆ เลย"

"เอากลับไปคืนเขาเสียไป...ตามหาให้เจอ" ฮูยันว่า

"จะตามหายังไงเล่า มันคงกลับบ้านไปแล้วละ"

"บางทีเขาคงรอพบเราอยู่ก็ได้นะ" อาเดรฐาออกความเห็น

"เอาไว้อาทิตย์หน้าเถอะ มันคงมาซื้อของเราอีกหรอก ถ้ามันถามก็เอาคืนให้ไป" คุนฐาสรุป เขาไม่อยากเดินกลับไปที่ตลาดนัดอีก

"ยังงั้นก็ได้ เอาเก็บไว้ให้ดีนะ เอาไว้คืนเขา โกงเงินเขาแบบนี้ไม่ดีหรอก"

ในด้านความมีเหตุผล ฮูยันรู้จักเหตุรู้จักผล จะทำอะไรก็ไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังเช่น การตัดสินใจลาออกจากโรงเรียนมาขายไอศครีม เพราะบิดาของเขาเริ่มหาเงินได้น้อย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 8)

"ยังมีอะไรอื่นอีกที่มาถึงพร้อมกับรถไฟขบวนนี้ ฮูยันเริ่มคิดได้ก็พวกกระติกน้ำแข็งอันกลม ๆ มีสีเขียวสีแดงนั่นอย่างไรเล่า มีไอศครีมแท่งอยู่ในนั้นเต็มทุกกระติก คนขายไอศครีมก็จะไปรอรับคนละสองสามกระติก แล้วต่างก็มุ่งหน้าไปที่โรงเรียนวางขายให้แก่เด็กก่อนที่จะเข้าเรียน และในตอนพักเที่ยง ทำไมเขาต้องมาเสียเวลาเดินไปโรงเรียนพร้อมถุงหนังสือหรือดินสอ ยางลบและไม้บรรทัดเหมือนวันนี้ ในเมื่อพ่อของเขาและน้องอีกสองคนกำลังจะต้องตกอยู่ในภาวะอดอยาก แม้มันจะไม่มาถึงในวันสองวันนี้ แต่สักวันหนึ่ง ทำไมเขาไม่รีบทำเสียเดี๋ยวนี้เลย

"ฮูยันหันกลับมาที่พ่อของเขาซึ่งกำลังล้วงมือลงกระเป๋ากางเกงหยิบเหรียญอันหนึ่ง ยื่นให้อย่างมีชัยชนะที่เขานึกเห็นอยู่"

"ป๊ะ พรุ่งนี้ช่วยสั่งคนขายไอติมให้เขามาสักสองกระติกนะ"

ความมีเหตุผลอีกอย่างหนึ่งของฮูยันก็คือ ใช้วิธีแห่งประชาธิปไตย ประกอบด้วยการยอมรับการพิจารณา การใช้วิธีการแห่งปัญญา ดังเช่น เมื่อบิดาของฮูยันคิดว่าดุนญาคงเรียนหนังสือไม่เก่งจึงไม่อยากให้เรียน แต่ฮูยันก็บอกว่าการไปโรงเรียนก็ดีกว่าการเที่ยวเล่นไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 79 - 80)

"ไม่รู้จะต้องเสียเงินอีกสักเท่าไรนะ" ปุนจาถอนหายใจลึก ถึงแม้เขาจะเห็นดีเห็นงามไปด้วยกับสิ่งที่ลูกชายคนโตพูดถึง แต่ชายสูงอายุก็คิดหน้าคิดหลังอยู่มาก กลัวไปหมดว่าเมื่อไรถึงเวลาเข้าจริง ๆ เขาจะต้องอายครูใหญ่กลับมาด้วยว่าไม่มีเงินจ่ายค่าจิปาถะต่าง ๆ ให้แก่ทางโรงเรียน

"คงไม่แพงหรอกป๊ะ เหมือนกับตอนที่ผมไปเรียนตอนนั้น"

"ก็ร้อยสองร้อยอยู่ ไหนจะค่าหนังสือ ค่าเสื้อผ้าใหม่ ค่าเกือก ค่าอะไรอีก แล้วนี่มันต้องไปพร้อมกันทั้งสองคน"

"ป๊ะจะไม่ให้เรียนหรือ"

"ไม่ใช่ยังงั้น แต่ว่า...ดุนญา หัวมันคงไม่ไปทางเรียนหนังสือหรอก ดูท่ามันจะไปไม่รอดเอาจริง ๆ ไปถึงโรงเรียนก็เสียเงินเปล่า ๆ สู้อยู่บ้านไม่ได้"

"แล้วป๊ะจะให้มันอยู่ทำไม เที่ยวเล่นไม่เป็นเรื่องก็ไม่ได้อะไรเหมือนกัน สู้ไปโรงเรียนจะดีกว่า"

"เอาเถอะ" ปุนจาพยักหน้ายอมรับเหตุผลของลูกชายคนโตของเขา" ไว้ค่อยว่ากันอีกทีเมื่อเวลาใกล้เข้ามา อย่าลืมเตือนให้ป๊ะรู้ก็แล้วกัน ถ้าเงินไม่พอยังไงจำเป็นต้องไปยืมเขามาก่อนสักเล็กน้อยก็ได้"

ในด้านความกตัญญูกตเวที ฮูยันมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ดังเช่น เมื่อคุณครูอนุญาตให้ฮูยันนำไอศครีมมาขายในโรงเรียน ฮูยันก็เอามาขายจนหมด เขารู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณของครูมาก เขาจึงคิดตอบแทนด้วยการให้ไอศครีมครู ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 27)

"หลังเที่ยงเล็กน้อยฮูยันก็เก็บกระติกสีแดงใบโตทั้งสองใบของเขาไว้ได้แล้ว ไอศครีมแท่งหมดไปอย่างรวดเร็ว เงินเหรียญทั้งอันเล็กอันโตดังกรุงกริ๋งอยู่ในกระเป๋ากางเกง มันหนักมาก และเขาก็ใช้หนังสติ๊กรัดไว้อีกทีหนึ่ง เขานึกถึงวันถัดไป ขอให้มันเป็นเหมือนกับวันนี้อีกเถิด เขาอยากจะกล่าวอะไรบางอย่างแก่ครูที่ได้ช่วยเหลือให้ทุกสิ่งเป็นไปด้วยดี แต่คำพูดประโยคใดก็ดูจะไม่เหมาะสมเสียทั้งนั้น

"ครูครับ..." ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจพูด ไม่อาจจะเก็บความปรารถนาจะตอบแทนนั้นไว้ในใจต่อไปได้ "ครูจะว่าไหมครับถ้าพรุ่งนี้ผมจะเอาไอศครีมให้ครูเปล่า ๆ โดยไม่คิดตังค์..."

ความกตัญญูกตเวทีอีกอย่างหนึ่งของฮูยันก็คือ ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก ดังเช่น เมื่อบิดาของเขาพิการไม่สามารถหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวได้ ฮูยันก็เป็นผู้หาเงินมาเพื่อเตรียมไว้ค่ายา ค่ารักษาและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ สำหรับบิดาของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 152)

"ตอนพักเที่ยง ทั้งสองพบพี่ชายคนโตที่ต้นจามจุรี"

"เอาตังค์ไปกินข้าวซี" ฮูยันส่งเงินให้น้อง ๆ ของเขา

"แล้วพี่ไม่กินเหรอ" อาเครญารับเหรียญละบาทสองอันไว้

"ไม่หรอก ยังไม่หิว" ฮูยันรู้ดีว่าตัวเองพูดปด เขาอยากจะกลับไปกินข้าวที่บ้านมากกว่า แม้ว่ากับข้าวไม่ดี แต่เขาจะกินได้อิ่มกว่า ถ้าหากทุกคนกินข้าวที่โรงเรียนเสียแล้ว เงินกำไรที่จะได้ในวันนี้ก็จะลดน้อยลงด้วย ฮูยันอยาก

เก็บเงินไว้ให้ได้มากที่สุดในตอนนี้ เพื่อว่าเมื่อพ่อของเขาออกจาก
โรงพยาบาล จะได้มีเงินไปให้สำหรับค่ารักษา ค่ายาและค่าอะไรต่ออะไร
สำหรับพ่อของเขา ซึ่งคงเป็นเงินจำนวนมากพอดู"

ในด้านการรักษาระเบียบวินัย ฮูยันประพฤติปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน ดังเช่น เมื่อครูอนุญาตเขาเป็นพิเศษให้เข้ามาขายไอศครีมในโรงเรียนได้ เขาก็มาขายอยู่ในระหว่างสอบ พอสอบเสร็จครูก็ยังอนุญาตให้เขามาขายได้ในปีหน้าด้วย แต่ฮูยันเกิดความละอายและไม่สบายใจที่ทำผิดระเบียบของโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 44)

"ฮูยันซอบคุณในความหวังดีของครู แต่เขาละอายที่จะทำอย่างนั้น มันเป็นความคิดที่เกิดขึ้นในใจภายหลัง 5 วันที่เขาได้ทำตัวให้ผิดไปจากระเบียบที่ทางโรงเรียนได้วางไว้ เขาไม่สบายใจทุกครั้งที่ครูคนอื่นมองดูด้วยสายตาแปลก ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ฮูยันมิได้ให้คำตอบในทันที"

นอกจากนี้ ฮูยันยังรักษาระเบียบวินัยในการบริโภคด้วย เช่น เมื่อเขาติดรถไฟไปกับมิมปีและมิมปีซื้อขนมปังให้เขากิน เห็นผู้โดยสารคนอื่นกินไปคุยไป แต่เขาก็พยายามไม่คุย นอกจากว่าจำเป็นต้องตอบคำถามมิมปี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 101 - 102)

"เดี๋ยวฉันจะซื้อน้ำแข็งให้นะ แม่ของฉันบอกว่า โอเลี้ยงในรถน่ะไม่ค่อยดีหรอก น้ำสีแดงยังดีกว่า"

แต่สำหรับฮูยัน เพียงแค่นี้นับว่าวิเศษมากแล้ว เพิ่งวันนี้เองที่เขาดูเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาจริง ๆ เหมือนกับคนโดยสารคนอื่น ๆ ที่นั่งกินของบนรถไฟ กินกันไปคุยกันไป ไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไร หรืออาจจะเสียหาย ฮูยันเริ่มไม่แน่ใจ เพราะเท่าที่ครูเคยสอน บอกว่าไม่ให้คุยกันขณะกำลังกิน แต่ความถูกต้องอันนั้น

คงไม่ครอบคลุมมาถึงในขบวนรถไฟด้วยหรอกนะ อย่างไรก็ตาม ขณะที่กินขนมปังอยู่อย่างช้า ๆ เพื่อรอมิให้มีมีกินหมดก่อนนั้น เขาพยายามพูดน้อยที่สุด และไม่ถามอะไรแก่เธออีกนอกจากเธอจะถามถึงบางเรื่องที่เขาจำเป็นต้องตอบเท่านั้น..."

ในด้านความเสียสละ ฮูยันช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่นเมื่อบิดาของเขายังอยู่ในโรงพยาบาลไม่สามารถไปส่งน้องสองคนของเขาเข้าโรงเรียนได้ ฮูยันก็รับจะจัดการส่งให้เอง นับเป็นความเสียสละทางกายของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 149)

"เอาเถอะ ถ้าคิดแบบนั้น ก็ห่วงแต่ว่าจะเป็นอะไรไป...ว่าแต่เรื่องน้องสองคนจะไปโรงเรียนจะว่ายังไง ป๊ะคงไม่ได้ไปส่ง"

"ผมไปเองก็ได้ อะไร ๆ เราก็มีพร้อมหมดแล้ว เสื้อผ้าและหนังสือเรียน"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของฮูยันก็คือ การแบ่งปันเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ขัดสนสมควรให้ เช่น เมื่อเขาตัดสินใจเลิกอาชีพค้าข้าวสาร เขาก็นำเงินที่มีอยู่ซื้อของต่าง ๆ ไปฝากน้อง ๆ และพ่อของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 213 - 214)

"ฮูยันเดินเข้าไปในตลาดหลังจากรับเงินค่าสินค้าของเขาแล้วมีของต่าง ๆ วางขายอยู่มากมายในร้านค้าเหล่านั้น เขานึกถึงของฝากสำหรับอาเครญาดุนญาและพ่อของเขา

ในที่สุดก็เลือกซื้อร่มสีสวยได้สองคัน ฝนจะตกหนักติดต่อกันไปอีกนาน อาจจะถึงสามเดือน แล้วน้องของเขาต้องไปโรงเรียนทุกวัน ถึงมันจะมีราคาแพงไปสักหน่อย แต่ก็ใช้ได้คุ้มค่าดี

สำหรับพ่อของเขา เสื้อผ้าหลายชุด นานมาแล้วที่ฮูยันไม่ได้ซื้ออะไรกลับไปฝากพ่อและน้อง ๆ ของเขา ในเมื่อวันนี้จะเป็นวันสุดท้ายที่เขายิ่งเกี่ยวกับงานแบบนี้ และอีกนานซึ่งก็ไม่รู้เหมือนกันว่า นานเท่าใดกว่าที่เขาจะได้กลับมาที่นี่อีก ตะกร้าสานสองใบจึงเต็มไปด้วยข้าวของต่าง ๆ พุทราแห้ง บ๊วยเค็ม ขนมปังกรอบ และอะไรอีกมากมาย หมดเงินไปหลายเหมือนกัน"

ในด้านการประหยัด ฮูยันพยายามเก็บเงินไว้ใช้ในสิ่งที่จำเป็น สิ่งใดที่พอจะหาได้เองโดยไม่ต้องซื้อเขาก็หามา อย่างเช่น การตกปลามาเป็นอาหาร แทนที่จะต้องไปซื้อจากตลาด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 69)

"ที่บึงนี่มีไอ้เข้ด้วยรู้ไหม" ดุนญากระซิบบอกน้องสาวของเขาที่นั่งอยู่ตรงกลาง ฮูยันนั่งถัดไปอีกข้างหนึ่ง กำลังจ้องมองหุ่นเบ็ดอยู่อย่างจดจ่อ หัวใจของเขาเต้นแรง นี่เป็นครั้งแรกที่เขาออกมาตกปลาอย่างจริงจังและมีความหวังว่าจะได้มันไปเป็นอาหารสำหรับมื้อเย็นวันนี้ พ่อของเขาคงจะชื่นชม ฮูยันหวังเช่นนั้น ทุกสิ่งที่มันพอจะมีค่ามาเป็นเงินหรือเทียบได้กับเงินก็อย่างที่ไม่ต้องไปซื้อปลามาจากตลาด มันก็เท่ากับว่าได้เก็บเงินส่วนนั้นเอาไว้"

ในด้านความยุติธรรม ฮูยันปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่ลำเอียง ดังเช่น เมื่อน้องสองคนของเขาต้องไปโรงเรียนพร้อมกัน แต่มีหนังสืออยู่สองชุด คือ ชุดเก่าและชุดใหม่ ทั้งดุนญาและอาเดรญาต่างก็ต้องการชุดใหม่ ฮูยันจึงจัดการแบ่งให้ทั้งสองคน โดยให้ชุดเก่าคนละครึ่งและชุดใหม่คนละครึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 82)

"เราเอาหนังสือใหม่นะ" ดุนญาว่า เมื่อกลับมาถึงบ้าน พ่อหนังสือชุดใหม่ที่เพิ่งซื้อถูกแก้ออก

"ไม่ได้หรอก หนังสือใหม่ต้องให้น้องชี น้องเล็กกว่า" ฮูยันดุให้

"แต่เราเป็นผู้ชายนี่"

"ฉันเป็นผู้หญิงต้องได้ของสวย ๆ ซี" อาเครญาก็มีเหตุผลของเธอ

ทำท่าจะยื้อแย่งหนังสือใหม่กัน ในเมื่อปุนจายังไม่กลับบ้าน เพราะเขาต้องทำงานสำหรับวันอาทิตย์มากเป็นพิเศษ ฮูยันจึงต้องเป็นผู้ตัดสินข้อพิพาทที่กำลังจะเกิดขึ้นระหว่างน้องชายและน้องสาวแทนพ่อ

"เอาแบบนี้แบ่งเล่มใหม่กันคนละครึ่ง มันไม่ได้มีเล่มเดียวนี่ อาเครญาเอาเล่มใหม่ไปสองเล่ม ดุนญาเอาไปสองเล่ม เท่ากันพอดี ไม่ต้องแย่งกัน แล้วเล่มเก่าก็แบ่งกันคนละครึ่งเหมือนกัน"

ในด้านความอุตสาหะของฮูยันนั้น จะเห็นได้ว่าฮูยันทำงานมาตั้งแต่เด็ก และเขาก็อดทนทุกอย่างเพื่อพ่อและน้องของเขา ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 3)

"ฮูยันยังไม่ได้เรียนหนังสือจนกระทั่งอายุ 10 ขวบ ตลอดเวลาก่อนที่จะได้ไปโรงเรียนนั้น เขาต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างที่แม่ของเขาเคยทำ ความจำเป็นและพ่อของเขาสอนทุกสิ่งทุกอย่างให้การเรียนของเขาจึงไม่ได้เริ่มต้นจาก ก.ไก ก.กา หากแต่บทเรียนแรกคือความอดทน เช่นเดียวกับที่พ่อของเขามี มันช่วยให้ชีวิตอยู่รอดอย่างมีเกียรติยศ โรงเรียนเป็นแต่สถานที่ซึ่งเขาได้พบกับครูกับหนังสือ ได้อ่านออกเขียนได้ และพบกับเพื่อน ๆ ที่ส่วนใหญ่อ่อนวัยกว่า มันทำให้เขาต้องมีความอดทนมากขึ้น มิใช่เพื่อตัวเอง เพื่อน้องหรือพ่อของเขา แต่เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ในท่ามกลางคนที่เขารู้จัก โดยที่คนเหล่านั้นไม่หัวเราะเยาะ"

และในด้านความเมตตากรุณา ฮูยันรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ดังเช่นเมื่อเขารับไอศครีมไปขายในวันแรก เมื่อเขากลับมาบ้านน้องก็ถามถึงไอศครีมว่าทำไมไม่เหลือมาบ้าง วันรุ่งขึ้นเขาจึงเก็บไอศครีมไว้ให้น้องสองแท่ง คนละแท่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 30 - 31)

"ทำไมพี่ไม่เหลือไอติมกลับมาบ้างล่ะ" คุณญาถาม

ฐยันนึกเสียใจเล็กน้อย เขาลืมสนิทแต่สำหรับวันนี้ ถึงแม้จะมีเด็ก ๆ ที่โรงเรียนถามซื้อไอศครีมแท่งจากเขาอีกในตอนบ่าย ฐยันก็ไม่ขายหมด เขากันไว้สองแท่งสำหรับน้องสองคน

"วันนี้มีไอติมให้กิน" ฐยันบอกน้องชายและน้องสาวของเขา ส่งไอศครีมแท่งที่มีไม้ไผ่อันเล็ก ๆ โผล่ออกมาเป็นที่ถือให้ มันละลายไปบ้างแล้ว แลหยดลงพื้น

"วันนี้ขายหมดหรือเปล่า" คุณญาถามด้วยความใคร่รู้ แลบลิ้นออกมาเลียไอศครีมแท่งไปพลาง

"เหลือสองแท่ง"

"ทำไมเหลือล่ะ" อาเครญาถามเสียงใส

"ก็ขายไม่หมดน่ะซี ถึงได้เหลือ"

"แล้วพรุ่งนี้จะหมดหรือเปล่า"

"ใครจะไปรู้เล่าเอ...ก็วันพรุ่งนี้มันยังไม่มาถึงนี่"

จะเห็นได้ว่าฐยันมีจริยธรรมในด้านความเรียบร้อย ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวทีการรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

2. ครู

ครูคือผู้สอนประจำชั้นของฐยัน ครูได้แสดงจริยธรรมไว้ดังนี้คือ ความมีเหตุผลและความเมตตากรุณา

ในด้านความมีเหตุผลนั้น ครูรู้จักเหตุผล ไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจดังเช่น เมื่อฐยันจะลาออกจากโรงเรียน เพื่อไปขายไอศครีม ครูก็บอกให้ฐยันสอบให้

เสร็จเสียก่อน เพื่อว่าต่อไปหากคิดจะเรียนต่อหรือหางานทำจะได้ไม่ติดขัด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 15)

"ครูอยากให้เธอสอบให้เสร็จเสียก่อน อีกไม่กี่วันเท่านั้น แล้วเธอก็จะได้ใบสุทธิ มันเป็นสิ่งสำคัญมาก บางทีถ้าต่อไปอยากจะเรียนต่ออีกก็ทำได้"

"แต่ผมคงไม่ได้เรียนอีกแล้ว" ฐยันพูด กลำกลืนบางสิ่งบางอย่างที่จุกแน่นขึ้นมาในลำคอของเขา มันคล้ายกับว่าเขากำลังสำลักน้ำ ตอนที่เพิ่งเริ่มหัดว่ายน้ำครั้งแรก

"ก็ไม่แน่นักหรอก เธออาจจะได้เรียนถ้าอยากเรียน เผื่อว่าอีกหน่อยเธอมีเงินมีทองมากพอที่จะเรียนต่อได้ไงจ๊ะ มันเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนต่อ แล้วอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเธอโตขึ้น คงไม่ได้ขายไอศครีมตลอดไป เธอจะไปสมัครทำงานที่ไหนสักแห่งหนึ่ง เขาจะต้องดูว่าเธอเรียนหนังสือมาหรือเปล่า เขาจะขอดูใบสุทธิของเธอ"

และในด้านความเมตตากรุณา ครูมีความเมตตากรุณา คือให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น การอนุญาตให้ฐยันมาขายไอศครีมในโรงเรียนได้ในระหว่างสอบ เพื่อฐยันจะได้มาสอบด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 16 – 17)

"ครับ พรุ่งนี้ผมจะมาขายไอศครีมที่โรงเรียน" ฐยันเกิดความรู้สึกละอายขึ้นมานิด ๆ เขาคงวางตัวได้ไม่ถนัดนัก ถ้าหากครูเดินผ่านหน้าไปตอนที่เขายืนขายไอศครีมอยู่หน้าโรงเรียน

"แต่ว่า..." ครูคิดอีก ก่อนที่จะพูดต่อ "เธอจะมาสอบด้วยแล้วก็ขายไอศครีมไปด้วยก็ได้นี่จ๊ะ ก่อนจะเข้าห้องสอบขายเสียก่อนแล้วเข้าห้องสอบ ตอนพักเที่ยงค่อยขายต่ออีก ตอนที่เธอสอบอยู่คงไม่มีใครที่ไหนซื้อหรอก ใช่ไหม"

"ผม..."

"เอาเถอะ ทำอย่างที่ครูว่านี่แหละดีที่สุดแล้ว" ครูรวบรัด

"แต่ผมจะเอากระติกไปไว้ที่ไหนละครับ"

"ครูจะช่วยเก็บให้ก็ได้ เอามาวางไว้ในห้องสอบนี่ก็ได้"

"แต่ว่า ครูใหญ่เคยบอกว่า ห้ามไม่ให้เอาของมาขายในโรงเรียน ถ้าเป็นเด็กนักเรียน"

"สำหรับกรณีของเธอ คำห้ามนั้นไม่ใช่สิ่งถูกต้องนักหรอกจ๊ะ ฮูยัน มีบางสิ่งที่อาจยกเว้นได้ สำหรับกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นมา ครูจะไปพูดกับครูใหญ่ให้"

จะเห็นได้ว่าครูมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผลและความเมตตากรุณา

3. <u>ปุนจา</u>

ปุนจาเป็นพ่อของฮูยัน เขาเป็นกรรมกรทำงานอยู่ที่สถานีรถไฟ เมื่อมองในแง่จริยธรรม จะเห็นได้ว่า ปุนจามีจริยธรรมดังนี้คือ ความซื่อสัตย์ การประหยัด และความอุตสาหะ

ในด้านความซื่อสัตย์นั้น ปุนจามั่นคงต่อการทำความดีของตน ไม่คดโกงใคร ดังเช่น เมื่อปุนจาได้รับอุบัติเหตุเข้าโรงพยาบาลและเขาไม่มีเงินค่ารักษาพยาบาลในตอนนั้น แต่เขาก็คิดที่จะนำมาให้เมื่อเขามี ดังความต่อไปนี้ (นิพพาน 2522 : 150 - 151)

"แล้วทางหมอเขาคิดค่ารักษายังไง" เพื่อนของปุนจาถาม

"ถามเขาแล้วเหมือนกัน เห็นหมอผู้หญิงเขาว่า ถ้ายากจนมากเขาก็จะไม่คิด..."

"ถ้ายังงั้นก็เป็นบุญ..."

"แต่ก็ว่าไม่ดีหรอก...ถ้าหากออกไปแล้ว หาเงินได้เมื่อไหร่มาใช้ให้เขา เขาให้เกียรติกับเรามากที่ไม่คิดอะไร ที่จริงค่ายา ค่าข้าวมันก็มากโขอยู่"

ในด้านการประหยัดนั้น จะเห็นได้ว่าปุนจาทำเครื่องใช้ต่าง ๆ เอง เช่น แคร่ และสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างดังนี้ (นิพพาน 2522 : 31)

"พี่น้องสามคนนั่งลงบนแคร่เล็ก ๆ ในบ้าน เป็นแคร่อันหนึ่งในจำนวนสองแคร่ที่ใช้เป็นเตียงนอนด้วยในตอนกลางคืน มันใช้ประโยชน์ได้ทุกอย่าง สำหรับนั่งอ่านหนังสือ นั่งเล่นหมากเก็บ และเป็นที่กินข้าว ปุนจาต่อมันด้วยมือของเขาเอง ซึ่งเศษไม้ได้มาจากร้านขายไม้ในตลาด เขาพอจะมีฝีมือทางช่างอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ถึงขั้นดีที่จะไปสมัครทำงานกับใครได้ แม้แต่จะขอเป็นลูกมือก็ตาม..."

และในด้านความอุตสาหะนั้น จะเห็นได้ว่าปุนจาเป็นผู้มีความขยัน อดทนในการทำงานแม้จะเหน็ดเหนื่อยหรือหิวอย่างไรก็อดทน ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 62)

"ปุนจาก็กำลังทำงานของเขาอยู่อีกมุมหนึ่งร่วมกับเพื่อนกรรมกรอีกคน มีรถเข็นคอยรับข้าวของที่จะนำไปยังสถานีรถไฟ เข็นไปวางไว้ที่ชานชาลา แล้วรีบกลับมาขนของรายใหม่อีก เหงื่อหยดลงมาตามใบหน้า ผิวสีเปลือกไม้กร้านแดดโชกชุ่มอย่างกับว่าเอาน้ำมันไปทาไว้ กางเกงขาสั้นสีหม่นถูกรั่นขึ้นมาเพื่อให้เดินได้คล่องแคล่วยิ่งขึ้น

.....

บ่อยครั้งที่ปุนจารู้สึกเหนื่อยล้า แต่ถึงอย่างไรเขาก็หยุดไม่ได้ แม้ว่าในท้องจะเริ่มปั่นป่วนด้วยรู้สึกหิว แต่นั่นก็เป็นเรื่องหลัง ตอนนี้เขาต้องทำเงินให้ได้มากที่สุด มันเป็นโอกาสเดียวสำหรับในรอบเจ็ดวัน หลังจากนี้แล้ว ก่อนที่จะถึงวันอาทิตย์หน้า มีงานที่มีค่าตอบแทนเขาอีกวันละไม่มากนัก บางวันอาจจะน้อยกว่า

ที่ฐูยันได้รับจากการขายไอศครีมด้วยซ้ำ เขาไม่สบายใจเมื่อนึกถึงตรงนี้"

จะเห็นได้ว่าปุนจามีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ การประหยัด และความอุตสาหะ

4. มิมปี

มิมปีเป็นเพื่อนนักเรียนที่เรียนห้องเรียนเดียวกับฐูยัน และเป็นผู้แนะนำให้ฐูยันประกอบอาชีพค้าข้าวสารเถื่อน อย่างไรก็ตามเมื่อมองในแง่จริยธรรมก็จะเห็นได้ว่ามิมปีมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือ แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น การแบ่งขนมของเธอให้กับฐูยัน เมื่อฐูยันติดรถไฟไปกับเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 100 - 101)

"ฉันมีขนมปังมาด้วยละ ข้าวที่เขาขายน่ะเรากินไม่ได้หรอก"

"ทำไมหรือ มันแพงน่ะ เพราะดูดีเหลือเกิน" เขาพูดพลางมองดูในจานข้าวที่ส่งกลิ่นหอมฉุย เมื่อคนขายเดินมาใกล้

"ไม่ใช่หรอก" มิมปีกระซิบบอก "มันเนื้อหมูน่ะ" ฐูยันพยักหน้ารับรู้

มิมปีหยิบขนมปังปอนด์ออกจากถุงกระดาษของเธอ "ฉันกินขนมปังแบบนี้จนชักจะเบื่อแล้ว ที่โน่นมีเยอะเลย มีโรงงานใหญ่ทีเดียวละ เธออยากไปดูไหมล่ะ" เธอแบ่งขนมปังออกเป็นสองส่วนส่งให้ฐูยันครึ่งหนึ่ง

เด็กชายมองดูขนมในมือถือมิมปี ไม่กล้ารับไว้ในทันที อย่างน้อยพ่อของเขาก็เคยสอนเกี่ยวกับการรับของที่มีคนให้ เรื่องนี้ห้ามกันเด็ดขาดเลยทีเดียว

"เอาไปซิ มันไม่แพงมากนักหรอก ใคร ๆ ก็กินขนมปังแบบนี้กันทั้งนั้น มันหวานด้วยนะ" มิมปียัดเยียดให้"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของมิมปีคือ การช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกที่ชอบให้ ดังเช่น เมื่อฐูยันคิดเลิกการค้าข้าวสารและยังไม่ทราบจะทำอะไร มิมปีก็บอกให้ฐูยัน

ปลูกดอกไม้ขาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 209 – 210)

"มิมปีก้าวเดินไปเงียบ ๆ ครู่หนึ่ง เมื่อนึกขึ้นได้ถึงบางสิ่ง เธอจึงทำท่าดังจะหยุดเดิน "ฉันนึกอะไรได้อย่างหนึ่ง เธอเคยเห็นไหมพวกแม่ค้าเอาดอกไม้ขายทางโน้นกันทุกวันเลย เขาว่าทางโน้นต้องการพวกดอกไม้มาก ทำไมเธอไม่ลองขายดอกไม้ละ มันไม่ผิดกฎหมายอะไรนี่"

"มีแต่ผู้หญิงเท่านั้นที่เขาขายดอกไม้"

"แล้ว...ทำไมเธอไม่ลองปลูกดอกไม้ขาย...จริงด้วย เธอต้องทำได้ เธอเป็นผู้ชาย ต้องปลูกดอกไม้ได้"

จะเห็นได้ว่ามิมปีมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

5. <u>เพื่อนกรรมกร</u>

เพื่อนกรรมกรเป็นเพื่อนของปุนจาซึ่งทำงานด้วยกัน เพื่อนกรรมกรนี้ได้แสดงจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละ ความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละนั้น เพื่อนกรรมกรช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น เมื่อปุนจาต้องพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล เพื่อนกรรมกรของเขาก็ได้แสดงความเสียสละโดยพาลูก ๆ ไปเยี่ยมปุนจา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 145 – 146)

"เพื่อนกรรมกรของปุนจาได้กลับมาอีกครั้งหนึ่งในวันรุ่งขึ้นเพื่อรับสามพี่น้องไปเยี่ยมพ่อของพวกเขาที่โรงพยาบาล

มีข้าวของรออยู่หลายชิ้นเพื่อขนขึ้นขบวนรถไฟ ในขณะที่คนทั้งสี่มาถึงสถานีกรรมกรมองดูหีบห่อเหล่านั้นและหันมามองสามพี่น้อง

"ลุงบอกทางผมก็ได้ว่าลงที่ไหน แล้วผมจะไปกันเอง" ฮูยันบอกเพื่อนของพ่อเขา

"ไม่เป็นไรหรอก ไปกันเองลำบาก เดี๋ยวหลงทางให้ยุ่งกันอีก เรื่องมากขึ้นเปล่า ๆ"

"แต่ว่าของพวกนี้จะไม่มีใครขนขึ้นตู้นะครับ"

"ช่างมันเถอะเรื่องนี้สำคัญกว่า ของพวกนั้นไม่เสียหายอะไร ไม่ใช่ของเน่า...แล้วเจ้าของเขาก็รวย ๆ ต้องหาคนมาช่วยขนจนได้แหละ"

และในด้านความเมตตากรุณานั้นจะเห็นได้จากการให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อปุนจา โดยพาไปโรงพยาบาลเมื่อปุนจาได้รับอุบัติเหตุ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 138 - 139)

"ปะ...พูดได้ไหม"

"พูดได้นิดเดียว ไม่รู้ว่าพูดอะไรบ้าง"

"แล้วใครเอาไปหาหมอที่ในเมือง" คำถามต่าง ๆ พรั่งพรูออกมา

"พ่อของไอ้อ็อด" คุนญาตอบ

พ่อของเพื่อนของคุนญานั้นเป็นกรรมกรที่สถานีรถไฟกับปุนจา เป็นคนแรกที่แนะนำให้ปุนจาเข้าทำงานกรรมกรที่สถานีเมื่อกว่าสิบปีก่อน เมื่อครอบครัวของเขาร่อนเร่มาถึงสถานีรถไฟที่นี่ และทั้งสองก็เป็นเพื่อนบ้านที่ดีตลอดมา

จะเห็นได้ว่าเพื่อนกรรมกรมีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

6. <u>คุนญา</u>

คุนญาเป็นน้องชายของสุยัน แม้เขาจะเป็นเด็กและยังไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่เขาก็มีจริยธรรมคือ ความเสียสละ ไม่นิ่งดูดาย ซึ่งจะเห็นได้จากการช่วยเด็กตกน้ำดังนี้ (นิพพาน 2522 : 75)

จังหวะนั้นเองที่เด็กน้อยตัวเล็กกว่าอาเครญาผิดหนึ่งไถลลื่นลงไปในบึงน้ำในบริเวณนั้นลึกจริง ๆ อย่างที่พี่ชายของเขาบอก เด็กหญิงจมลงไปในน้ำอย่างรวดเร็ว พยายามตะเกียกตะกายชูมือขึ้นทั้งสองข้าง คืนเลนข้างล่างขุ่นข้นขึ้นมาเป็นวง ละลอกคลื่นไล่กันออกไป

"ช่วยด้วย..." เสียงนั้นขาดหายไป ฮูยันชะงัก เขารีบวิ่งไปที่นั่น คุนญาและอาเครญาก็วิ่งตามไปด้วย ฮูยันทำท่าทางจะพรวดลงไปด้วย แต่เมื่อนึกขึ้นได้ว่าเขาว่ายน้ำไม่เป็นจึงชะงักเท้าไว้ คุนญาปลดขอกางเกงออกอย่างว่องไว ถอดเสื้อออก และกระโดดทีเดียวลงไปถึงเด็กหญิง นำลึกขนาดท่วมหัว เขาพยายามคว้าข้อมือ มืออีกข้างหนึ่งก็ตะเกียกตะกายเข้ามาหาฝั่ง

จะเห็นได้ว่า คุนญามีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

7. แม่ค้า

แม่ค้าที่สถานีรถไฟรู้จักกับครอบครัวของปุนจาได้แสดงจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา คือ ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล ดังจะเห็นได้จากเมื่อปุนจาถูกรถไฟชนและลูกของเขาต้องอยู่กันตามลำพัง พวกแม่ค้าได้นำอาหารให้และถามถึงเรื่องราวต่าง ๆ อันแสดงถึงความเมตตากรุณา ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 141)

"พวกแม่ค้าขายข้าวแกงที่สถานีหลายคนมาเยี่ยม เอาข้าวใส่กระทงมาให้ และตั้งคำถามแก่ฮูยันถึงเรื่องราวต่าง ๆ เขาก็ตอบไป หลังจากนั้นแล้วจำไม่ได้ว่าตอบอะไรใครไปบ้าง ดวงตาที่มองดูหน้าคนเหล่านั้นพร่าลายไปหมด น้ำตาเอ่อขังตลอดเวลา ยังไม่มีใครแตะต้องอาหารที่มีคนนำมาให้ บางคนจะให้เงิน แต่ฮูยันปฏิเสธที่จะไม่รับไว้ เขาเองก็ไม่มีเหตุผลเหมือนกันที่ทำอย่างนั้น..."

จะเห็นได้ว่าแม่ค้ามีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

8. ชาวบ้าน

ชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลามได้แสดงจริยธรรมทางด้านความเสียสละ คือ ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ซึ่งจะเห็นได้จากการช่วยเหลือในการทำศพมารดาของมามา ดังนี้ (นิพพาน 2522 : 204 – 205)

"ทุกคนต่างหนาวสั่น แต่ก็ลืมความรู้สึกที่มีอยู่เสียหมดสิ้น นอกจากจะยืนดูชาวบ้านช่วยกันจัดทำพิธีตามหลักศาสนาอย่างเงียบ ๆ"

ศพได้รับการทำความสะอาดหมดจดอย่างที่เรียกว่าทั้งภายนอกและภายในการตายไม่ได้เหลืออะไรให้นำไปด้วยเลยจริง ๆ

แรกทีเดียวชาวบ้านคนหนึ่งไปหาใบพุทรามาสำหรับแช่น้ำรดศพ หลังจากนั้นก็ใช้น้ำพิมเสนที่อาเคลซื้อมาจากตลาด เขากลับมาพร้อมด้วยทุกสิ่งที่โต๊ะอิหม่ามต้องการ และด้วยการไปกลับด้วยจักรยาน จึงได้มาถึงก่อนที่ตะวันจะตกดินเล็กน้อย

ผ้าขาวทั้งพับถูกคลี่ออกพันร่างของผู้ตายตั้งแต่ปลายเท้าไปจนจดศีรษะแล้วผูกด้วยด้ายขาว ชาวบ้านเริ่มทำพิธีทางศาสนา เริ่มต้นด้วยการสวดขอพรจากพระเจ้าให้แก่ผู้ตาย

.....

ชาวบ้านช่วยกันชุดหลุมจนได้ขนาดลึกพอที่จะนั่งได้แล้วก็หย่อนร่างที่ปราศจากวิญญาณลงในหลุมนั้น ตะแคงกายให้หันหน้าไปทางทิศอันเป็นที่ตั้งแห่งนครเมกกะ อันเป็นดินแดนกำเนิดศาสดาของเรา

จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

จากเรื่องผีเสื้อและดอกไม้นี้ สรุปได้ว่ามีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้คือ ฮูยัน ครู ปุนจา มิมบี เพื่อนกรรมกร ดุนญา แม่ค้าและชาวบ้าน ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้นจะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 9 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ผีเสื้อและดอกไม้

ตัวละคร / จริยธรรม	ฮูยัน	ครู	ปุนจา	มิมบี	เพื่อนกรรมกร	ดุนญา	แม่ค้า	ชาวบ้าน	รวม
ความรับผิดชอบ	2	–	–	–	–	–	–	–	2
ความซื่อสัตย์	2	–	1	–	–	–	–	–	3
ความมีเหตุผล	2	1	–	–	–	–	–	–	3
ความกตัญญูกตเวที	2	–	–	–	–	–	–	–	2
การรักษาระเบียบวินัย	2	–	–	–	–	–	–	–	2
ความเสียสละ	2	–	–	2	1	1	–	1	7
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	2	–	1	–	–	–	–	–	3
ความยุติธรรม	1	–	–	–	–	–	–	–	1
ความอุตสาหะ	1	–	1	–	–	–	–	–	2
ความเมตตากรุณา	1	1	–	–	1	–	1	–	4
รวม	17	2	3	2	2	1	1	1	29

เรื่องที่ 9 : ผู้ดี

ผู้ดีเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของหญิงสาวซึ่งมีชาติตระกูลสูง ร่ำรวย แวดล้อมไปด้วยข้าทาสบริวาร ต่อมาเมื่อบิดาของเธอสิ้นชีวิตลง สภาพการณ์ต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไป เธอต้องรับภาระมากมายทุกด้าน อย่างไรก็ตาม ด้วยความเป็นผู้ดีของเธอ เธอก็สามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างดี

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นกริยามารยาทต่าง ๆ อันพึงปฏิบัติ และสะท้อนให้เห็นความคิดการกระทำของบุคคลในระดับต่าง ๆ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความรักที่แท้จริงระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ดังนั้นจริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องนี้จึงมีหลายด้านดังนี้ คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความเสียสละ ความสามัคคี และความเมตตากรุณา"

จริยธรรมเหล่านี้ปรากฏในตัวละครต่าง ๆ ดังนี้คือ วิมล พระยาพลวัตวิวิธการี คุณแสมหาอำมาตย์โทพระยาอมรรัตน์ราชสุภิท และมาณพ ซึ่งจะขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. <u>วิมล</u>

วิมลเป็นบุตรคนโตของพระยาอมรรัตน์ฯ ซึ่งเกิดจากคุณวง ตั้งแต่เล็กจนโตเป็นสาว วิมลไม่เคยรู้จักความยากลำบากใดเลย เธอได้รับความรักอย่างเต็มที่จากคุณแสซึ่งเป็นมารดาเลี้ยงเมื่อบิดาของเธอสิ้นชีพลง เธอต้องรับภาระในการเลี้ยงดูน้อง ๆ ต่างมารดา อย่างไรก็ตามเธอก็สามารถแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ได้สำเร็จ

เมื่อมองในแง่จริยธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่า วิมลเป็นผู้มีจริยธรรมหลายด้าน ดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี การประหยัด และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบ วิมลรู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี เช่น เมื่อเจ้าคุณอมรรัตน์บิดาของวิมลสิ้นชีพลง ก่อนตายท่านได้สั่งให้วิมลเลี้ยงน้อง เธอก็ทำตามหน้าที่ของเธออย่างเข้มแข็ง แม้เธอจะยังเด็ก เธอก็จะตั้งใจเลี้ยงน้องให้ดี คือให้อยู่อย่างไม่ลำบาก ให้การศึกษา รวมทั้งรักษาทรัพย์สมบัติไว้ให้อย่างครบถ้วนด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากคำพูดของเธอดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 163 - 164)

"เขาว่ากันว่าให้พี่ชายทำหน้าที่แทนท่านนะไม่แปลก แต่ที่นี้หนังสือบ่งไว้ว่า ถ้าพี่ชายยังไม่กลับให้หนูแทนพี่ชาย เวลานี้หนูอายุก็เพิ่งจะได้ 21 ปี 3 วัน เท่านั้น ใคร ๆ เขาก็เห็นว่าหนูยังเด็ก จะทำอะไรได้"

"ใครเขาเห็นว่าไม่ได้ก็ช่างปะไร คุณพ่อท่านเห็นว่าทำได้ หนูก็ต้องทำให้ได้ ซี ว่าแต่คำว่า" "เลี้ยง" ในหนังสือสั่งนะ ที่ความกันว่าอย่างไร"

"ใครตีความกันว่าอย่างไรก็ไม่ทราบค่ะ แต่หนูนะถือว่าต้องให้อยู่ ให้กิน ให้เครื่องแต่งตัว ให้ค่าเรียน และให้เงินใช้เหมือนที่คุณพ่อทำทุกอย่าง ส่วน สมบัติของเขาหนูต้องรักษาไว้ให้ดี จนกว่าจะถึงเวลาที่จะต้องมอบให้เขา ต้องมอบให้ครบทุกสตางค์ รวมทั้งดอกเบี้ย ถ้าหากว่าหนูจัดการทำผลประโยชน์ ให้เขาได้"

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของวิมลคือ การยอมรับผลการกระทำของตน ดังเช่น เมื่อมีข่าวไปในทางเสียหายระหว่างมาลีน้องสาวของเธอกับเพื่อนชาย วิมลมาทบทวนดู ว่าทำไมเธอจึงไม่ตักเตือนมาลีมาเสียแต่ต้น และพบว่าเพราะเธอรักมาลีน้อยกว่าที่ พี่สาวควรจะรักน้อง ประกอบกับความไม่พอใจที่วิมลไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจบางอย่าง ของเธอ และโกรธที่มาลีถือความอิสระ จะออกนอกบ้านโดยไม่ขออนุญาตเธอ เธอจึง ไม่ได้สนใจในความประพฤติของน้องเท่าที่ควร ทั้งหมดนี้วิมลก็ยอมรับว่าเป็นความผิด ของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 321 - 322)

"คืนนี้วิมลนอนไม่หลับจนค่อนคืน สมองปั่นไปด้วยความคิดในเรื่องมาลี คิดทั้งเหตุการณ์ที่เป็นมาแล้วและกำลังเป็นอยู่ และจะเป็นไปในภายหน้า ยิ่งคิดเท่าไรก็มองเห็นความผิดของตนมากขึ้นเท่านั้น

"เป็นไฉนหนอตนจึงคาดไม่ถึงเสียเลยว่า ความรักระหว่างหนุ่มสาวคู่นี้จะกลายเป็นเรื่องใกล้ต่อความเสื่อมเสียขึ้นได้ เป็นความคาดไม่ถึงคือรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยแท้จริงหรือว่าตนเฟิกเฉย ไม่คิด ไม่คาด คิด ๆ ไปเห็นน่าจะเป็นได้ทั้งสองทาง ตรองให้ซึ้งลงไปอีกโดยซื่อตรง ไม่ปิดบัง ความจริงใจต่อจิตใจของตนเอง ไม่ยักเยื้องแก้ตัวแก่ตัวเอง วิมลก็จับความจริงได้ ตนเองมีความรักในมาลีน้อยกว่าที่พี่สาวควรจะรักน้องเป็นอันมาก เพราะความรักน้อยจึงห่วงน้อย จนเกือบเท่ากับไม่ห่วงเสียเลย เมื่อไม่ห่วง ก็เป็นธรรมดาที่ไม่สนใจในเหตุการณ์ที่เกี่ยวแก่น้อง ละเลยให้น้องเป็นและทำ ไปตามยถากรรม

ยิ่งไปกว่านี้วิมลชังตัวเองหนักขึ้นเมื่อค้นพบความหลังในเวลา 2 - 3 เดือนมาแล้ว ความไม่พอใจแต่เพียงนิดเดียวบวกกับความไม่แยแส คูณด้วยความโกรธเป็นต้นเหตุแห่งการละเลย

ไม่พอใจเพราะเหตุที่มาลีแสดงตนคล้ายกับเป็นพรรคพวก ฝ่ายค้าน วิมลทุกทาง กิจทั้งหลายที่วิมลกระทำลงด้วยการตัดสินใจตามลำพังตน มาลีไม่เคยที่จะแสดงความเห็นพ้องด้วย

ไม่แยแส เพราะเหตุที่รักน้อย

โกรธเพราะเหตุที่เมื่อบิดาหาชีวิตไม่แล้ว มาลีทำตัวเหมือนถือความอิสระออกจากบ้านไปในที่ต่าง ๆ โดยที่ไม่ได้ขออนุญาตหรือบอกแก่วิมลผู้ซึ่งเป็นตัวแทนท่านบิดาตามกฎหมาย

ทั้งสิ้นเกิดจากความหยุมหยิมของเพศหญิงแท้ ๆ หาใช่เพราะเหตุอื่นใกลไม่เลย แล้วความหยุมหยิมนี้จะเป็นเหตุใหญ่ให้เกิดความยุ่งยากร้ายแรงขึ้น..."

ในด้านความมีเหตุผลนั้น วิมลคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังเช่น เมื่อบิดาเธอสิ้นชีวิตลง ปรากฏว่าท่านมีเงินเหลืออยู่ในธนาคารเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ความจำเป็นในการใช้จ่ายเงินยังมีอีกมากมาย เธอจึงต้องฝังศพบิดาเมื่อสวดครบ 7 วัน และให้คนเช่าบ้านหลังใหญ่ ส่วนตัวเธอและน้อง ๆ ย้าย ๆ ไปอยู่เรือนคนใช้ ทั้งหมดนี้แสดงถึงความมีเหตุผลของวิมล ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 175 - 176)

"ตั้งแต่วันคุณพ่อสิ้นจนถึงวันนี้ หนูจ่ายเงินไปรวมทั้งหมด 552 บาท "วิมล กล่าวสีหน้าเคร่งขรึมเป็นผู้ใหญ่เต็มที่" ทั้งค่าเลี้ยงคน ถวายพระแจกขนม คนปี่คนกลอง แจกผ้าดำคนใช้ ซื้อผ้าซื้อเสื้อให้น้อง ให้หนูเองด้วย อาหารประจำวันด้วย อยู่ในนี้ทั้งนั้น เงินที่อยู่ในมือหมดเกลี้ยง พรุ่งนี้ต้องไปเบิกจากแบงค์"

วิมลหยุดผ่อนลมหายใจ คุณแสนิ่งฟังโดยสงบ หญิงสาวอธิบายต่ออีกว่า

"สำหรับทำบุญ 7 วัน หนูเตรียมจ่ายของไว้มั่งแล้ว แต่ที่ยังไม่ได้จ่ายหรือรับของมาก่อนยังไม่ได้ให้เงินเขาทั้งค่าหมากพลู บุหรี่ กัณฑ์เทศน์ อาหารเลี้ยงพระ เลี้ยงคนรวมหมดหนูกะว่าอย่างถูกที่สุด 300 บาท เป็นหมดเรียบ ถ้าเราเอาศพไว้บ้าน ต้องทำบุญ 50 วัน อีก หมายถึงอีก 300 บาทนี่ก็อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งบ้านนี้เราจะอยู่ไม่ได้ หนูตัดสินใจแล้ว เราอยู่ไม่ได้จริง ๆ ค่ะ ต้องให้เขาเช่า"

ความมีเหตุผลอีกอย่างหนึ่งของวิมลก็คือ การรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ ดังเช่น ในปีก่อน ๆ เมื่อใกล้ถึงวันปีใหม่ของไทย คือวันที่ 1 เมษายน วิมลจะต้องมีธุระพิเศษคือรับของขวัญ บัตรอวยพร รวมทั้งส่งของขวัญและบัตรอวยพรให้เพื่อน ๆ ด้วย แต่ปีนี้ เธอไม่สามารถทำเช่นนั้นได้อีกแล้ว เพราะฐานะของเธอแตกต่างจากเมื่อก่อน แม้เธอจะรู้สึกขมขื่นอยู่บ้าง เธอก็พยายามทำใจให้พอใจในสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 283 - 284)

"บีนี้วิมลก็ระลึกได้ถึงธุระที่กล่าวแล้ว แต่หล่อนค่อนข้างแน่ใจว่าจะไม่ต้องกระทำ การที่ได้ไปพบกับเพื่อนสาว ๆ ที่บ้านจันทร์เพ็ญ ทำให้วิมลเกิดความคิดว่าสุดใจเป็นผู้ที่ฉลาดในการอ่านโลก ส่วนตัวหล่อนเป็นผู้เขลา วิมลมีความรู้สึกขมขื่นต่อโลกอยู่พักหนึ่ง เกิดความมานะที่จะแก้มือ โลกอันโสมมนั้นโดยเร็วพลัน แต่แล้วก็หวนนึกถึงหน้าที่และความสัจจ์ที่มัดตัวอยู่ จึงทำความตั้งใจใหม่คือ คิดสลัด "โลก" ที่รู้จักให้พ้นจากใจ มองดูแต่ "โลก" ที่ล้อมรอบตัวเป็น "โลก" เล็กและแคบเมื่อเทียบ "โลก" ที่แล้วมาทั้งเป็น "โลก" ใหม่ แต่เมื่อ "โลก" นี้ยังไม่แสดงวิกลวิการให้หล่อนเป็นปรากฏ ก็ดูเหมือนจะเป็นหน้าที่ของหล่อนที่จะบำเพ็ญตัวมิให้ถูกสลัดทิ้ง โดย "โลก" นี้อีก และพยายามให้มีความพอใจ "โลก" ใหม่ของหล่อนนี้"

ในด้านการรักษาระเบียบวินัย วิมลรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่คือ รักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสถานที่อยู่ เช่น ในห้องของเธอ เธอจัดสิ่งของต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ และสะอาด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 249)

"ห้องที่อยู่ใครอยู่ใครก็จัดตามใจชอบ เฉพาะห้องของวิมลมีข้าวของมากมาย ซึ่งมีไว้ก็มิได้ใช้ และจะไม่ให้มีก็มิได้ ด้วยเป็นของเก่ามาแต่เดิม เป็นต้น ของบุหรี่ แหนบของที่ระลึกต่าง ๆ ของท่านเจ้าคุณกับภาชนะ แจกันบางชิ้นที่ท่านเจ้าคุณเคยรักษาเคยถนอม ภาพถ่าย ฯลฯ ซึ่งวิมลไม่อาจที่จะรวมเข้ากับวัตถุแผนกให้เข่ากับตัวตึก การที่จะจัดให้เข้าแบบ หยิบง่าย หายก็รู้ ดูก็งาม จึงยากมิใช่น้อย หากอาศัยที่เจ้าของห้องเป็นผู้มีความเป็นระเบียบประจำนิสัยไม่มีความ หลงยาว หรือก้นหนักติดตัว ขยันลุกเมื่อควรลุก ขยันจำเมื่อควรจำ ขยันเก็บเมื่อควรเก็บ ห้องหล่อนซึ่งแน่นไปด้วย "ของ" จึงเป็นห้องที่หมดจดและดูสะอาดตา"

ในด้านความสามัคคีนั้น จะเห็นได้ว่า วิมลเป็นผู้ประสานความสามัคคีในครอบครัวอยู่เสมอ ดังเช่น เมื่อเธอและน้อง ๆ ย้ายมาอยู่เรือนคนใช้แล้ว มาณพน้องชายเธอไม่ชอบหน้าแม่พร้อมซึ่งเป็นแม่ของน้องคนเล็กอีกสองคน แต่วิมลก็พูดให้มาณพคลายความเกลียดชังลงดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 221)

"เดี๋ยวก่อนมาณพ "วิมลกล่าว" พี่ขอพูดอะไรสักหน่อย แม่พร้อมเดี๋ยวนี้เป็นคนละคนกะแม่พร้อมเมื่ออยู่กับคุณพ่อแกควรจะยกโทษไอ้ความบ้าของแม่พร้อมที่แล้วมาเสียสักที อย่าผูกใจเกลียดแกอีกเลย คิดเสียว่าเราอยู่ด้วยกันก็ต้องประนีประนอมกัน"

ส่วนในด้านการประหยัดจะเห็นได้อย่างชัดเจน คือ เมื่อเจ้าคุณอมรรัตน์สิ้นชีพลง เงินที่อยู่ในธนาคารก็ไม่พอใช้ วิมลจึงใช้จ่ายอย่างประหยัด ทำงานบ้านเองโดยไม่จ้างใคร และยังหาทรัพย์มาเพิ่มเติมโดยการรับจ้างเย็บเสื้อด้วยดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 240)

"เสื้อที่วิมลเย็บนั้นเป็นงานส่วนหนึ่งที่วิมลหามาเพิ่มให้ตนเอง ด้วยศรัทธาในอันที่จะ "ไม่งอมืองอเท้า" ทั้งที่วิมลทำความสะอาดในห้องของหล่อนด้วยตนเอง รีดเสื้อผ้าของหล่อน และบางทีก็ของน้องด้วย ด้วยมือของหล่อนเอง อาบน้ำให้น้อง ดูแลให้น้องบริโภคอาหารทั้ง 4 มื้อ ช่วยกันกับมาณพทำงาน พรวนดิน ปลูกต้นไม้ รดน้ำต้นไม้ ถึงกระนั้นวิมลยังถือว่าหล่อนมีเวลาเหลือและทั้งเสียเปล่าไปวันละหลายชั่วโมง หล่อนจึงไปติดต่อกับร้านตัดเสื้อใกล้บ้านซึ่งหล่อนเคยเป็นผู้จ้างแต่บัดนี้ ขอให้เขาจ้างหล่อนบ้าง งานที่ไม่ต้องการการเฝ้าดูของช่างโดยใกล้ชิดมาทำคิดเฉลี่ยค่าแรงงานที่หล่อนทำได้ในวันหนึ่งๆ ตกอยู่ราวห้าสิบสตางค์" จะได้ไม่ต้องหักรายได้มาเป็นค่าขนมน้อง ๆ"

ในด้านความเมตตากรุณา วิมลมีกิริยาวาจาที่สุภาพ นุ่มนวล ดังเช่น เมื่อสุมนต์บุตรชายพระพลวัตฯ ตามน้องชายคนเล็กของเธอมาที่บ้าน เธอก็ชวนให้ขึ้นมาบนบ้าน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 287)

"จะมานอนกลางวันกะเพื่อนหรือคะ "วิมลถามโดยอ่อนโยน ในใจเต็มไปด้วยความเมตตา "ขึ้นมาข้างบนซีหนู ไม่ต้องอาย ผู้ชายเขาไม่อายกันหรอก"

เมื่อสุมนต์หลับไปพร้อมกับน้องของเธอ พอตื่นขึ้นมาวิมลก็อาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ แสดงถึงความเมตตากรุณาของวิมลคือให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 307 - 308)

"อ้าว ตาย หนูไปเอาเสื้อใครที่ไหนมาใส่ หลังไหล่โหว่เว้า" คุณหญิงพลวัตฯกล่าวเมื่อบุตรชายกลับจากบ้านเพื่อนและเข้าไปหาปิดามารดาในห้องของคุณหญิง

"เสื้อของออดค่ะ หนูอาบน้ำที่บ้านคุณพี่ แล้วคุณพี่เอาเสื้อออดให้หนูใส่ หนูชอบเย็นสบาย ไม่ร้อนเลย"

เสื้อนั้นเป็นแบบที่วิมลตัดให้น้องเล็ก ๆ สำหรับใส่ในฤดูร้อน เป็นเสื้อ "หมี" คือกางเกงติดกับตัวเสื้อ ซึ่งมีเนื้อผ้าแต่ทางด้านหน้า และด้านหลังเปิดตลอดตั้งแต่คอถึงเอว พระยาพลวัตฯ พิจารณาดูลูกพร้อมกับยิ้ม คุณหญิงถามว่า

"เขาให้อาบน้ำอุ่นหรือน้ำเย็น"

"น้ำเย็นค่ะ เย็นเจี๊ยบ หนูชอบ สบาย" แล้วสุมนต์ก็ "ซี้ด" ปากและทำท่าตัวแข็ง"

การให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลของวิมลต่อผู้อื่นอีกอย่างหนึ่งของวิมลก็คือการรับคนใช้แก่ ๆ เธอฝากให้อยู่กับคุณแสที่จันทบุรีมาอยู่ด้วย เพราะตอนหลังนี้ฐานะของเธอเริ่มกระเตื้องขึ้นมาบ้างแล้ว แสดงถึงความเมตตากรุณาของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 514 - 515)

"บาทเดียวหนูก็ไม่ยอมให้เปลือง "วิมลตอบอย่างเด็ดขาด แล้วพูดต่ออย่างร้อนรน" แต่หนูต้องไปจันทบุรีให้ได้ หนูเกลียดเรือนนี้เต็มทีแล้ว เดินไปไหนก็กลัวแต่จะเห็นคุณอุดม ถ้าหนูอยู่คนเดียวไม่มีคุณแม่ละก็ หนูเป็นโรคประสาทตายจริง ๆ ค่ะ ออแล้วนี่อีกค่ะ เวลาหนูกลับจากจันทบุรี หนูจะหอบเอายายเฉือก ป้าหอมของหนูมาด้วย เดี๋ยวนี้หนูไม่ต้องอดอยากตรากตรำอีกแล้ว ข้าเก่าของคุณพ่อต้องมาตายอยู่กับหนู"

จะเห็นได้ว่าวิมลมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี การประหยัด และความเมตตากรุณา

2. <u>พระยาพลวัตวิวิธการี</u>

พระยาพลวัตวิวิธการีเป็นข้าราชการกระทรวงหนึ่ง เขามีภรรยาซึ่งกำลังป่วยเป็นวัณโรคอย่างรุนแรง แต่เขาก็ยังคงรักษาและเอาใจใส่ภรรยาอย่างแน่นแฟ้น พระยาพลวัตฯมาเช่าบ้านอยู่เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศให้ภรรยาและเพื่อเป็นการช่วยวิมลอีกทางหนึ่งด้วย ตลอดเวลาที่พระพลวัตฯเช่าบ้านของวิมลอยู่นั้น เขาคอยเอาใจใส่ดูแลและครอบครัววิมลอย่างลับ ๆ ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อมองในแง่จริยธรรมก็จะเห็นได้ว่าพระยาพลวัตฯ มีจริยธรรมหลายด้านคือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความซื่อสัตย์นั้น พระยาพลวัตฯ มีความซื่อสัตย์ต่อภรรยาอย่างยิ่ง แม้ภรรยาของเขาจะป่วยหนัก และเขาก็อยู่ในฐานะที่จะมีภรรยาได้อีก แต่เขาไม่ทำยังคงซื่อสัตย์ต่อภรรยาของเขาดังจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 419 - 420)

"สายสวาท พี่ถามจริงจริ๊งเถอะ เธอถามพี่มามากแล้วทีนี้ให้พี่ถามบ้าง ตั้งแต่เราแต่งงานกันมาพี่เคยทำอะไรนอกใจเธอสักหนหนึ่งหรือ เธอถึงได้ระแวงพี่อย่างนี้"

"เปล่า เปล่าค่ะ ไม่เคย "คุณหญิงตอบในเสียงสะอื้นแรง" แต่ดิฉันเป็นยังงี้มากี่เดือนแล้ว คุณพี่มีเมียก็เหมือนไม่มี...โธ่...โธ่ เป็นใจใครมั่งจะไม่คิด โอ๊ย อยากตายเสียเร็ว ๆ จะได้รู้แล้วรู้รอดไป"

เจ้าคุณสามีเปลี่ยนอริยาบทอย่างว่องไวเป็นคำรบสอง ยกศีรษะขึ้นทั้งหมอนประคองให้แนบกับอกตน คุกเข่าข้างหนึ่งเพื่อให้แขนรับน้ำหนักศีรษะได้ถนัด โยกตัวไปมาเล็กน้อย คล้ายกริยาของแม่เมื่อกกให้ลูกนอน ปากก็พูดพึมพำเบา ๆ" ความระแวงเป็นยาพิษอย่างร้าย พี่ขอร้องเธอกี่สิบครั้งแล้วว่าให้เชื่อใจพี่ เมื่อไหร่เธอจะเชื่อเสียที"

ในด้านความเสียสละพระยาพลวัตรฯ ช่วยเหลือเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ดังเช่น การช่วยพูดกับคุณหญิงบริหารฯ ให้มาจัดการสู่ขอแต่งงานกับมาลีน้องของวิมล ให้ถูกต้องตามขนบประเพณี โดยชี้แจงกับคุณหญิงบริหารฯ ว่า มาลีมิใช่คนยากจน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 333 - 334)

"แต่ถ้าคิดถึงรายได้ที่คุณมาลีจะได้รับเต็มที่ในเวลาสองปีข้างหน้า เป็นรายได้ที่งามมาก ถ้าพูดอย่างสมัยก่อนก็เข้าอัตราข้าราชการชั้นสัญญาบัตรเทียวนาครับ ฝ่ายผู้ชายก็น่าจะลงทุน เพราะเมื่อลงไปแล้วก็มองเห็นกำไรอย่างงาม เงินเดือนทางราชการเสียอีกไม่แน่นอน เพราะไม่รู้ว่าเราจะไปพลาดท่าถูกไล่ออก

เมื่อไหร่ แต่เงินรายได้อย่างนี้เป็นของที่จะได้อย่างแน่ไม่มีปัญหา สมมติว่าในสองปีนี้คุณมาลีจะยังไม่ได้รับเงิน แต่ต่อไปเมื่อได้รับก็จะได้รับเป็นกอบเป็นกำเป็นเงินก้อนใหญ่"

คุณหญิงบริหารฯ ไม่ตอบ พระยาพลวัตรฯ สงสัยว่าท่านกำลังคิดเลขเพื่อหากำไรมากขึ้น ก็ยิ้มในหน้า แล้วพูดสืบต่อไปว่า

"ที่นี้สมมติอีกว่า ผู้ชายไม่ลงทุนให้เขาเห็นใจเสียบ้างพออยู่กันไปนาน ๆ เข้าแล้ว ก็จะพลอยเป็นเบี้ยล่าง เพราะเขาไม่ต้องพึ่งอะไรเราเสียเลย เขาจะถืออำนาจของเขาเป็นใหญ่ดูถูกผู้ชายมิตรของสามีบ่นปี้หมด "พระยาพลวัตรฯ ทำเสียงหนักแน่น แม้มิได้ทิ้งกังวานเคารพจริง ๆ นะครับ ผมเรียนด้วยความจริงใจ ตามที่เคยสังเกตมาแล้ว ภรรยาจะอยู่ในถ้อยคำของสามีก็ต่อเมื่อเขารู้สึกว่าต้องพึ่งสามีอยู่บ้างเท่านั้น" นึกได้ถึงความเป็นอยู่ของสามีภรรยาคู่ที่นั่งอยู่ตรงหน้า เจ้าคุณหยุดพูดแล้วก็หัวเราะในใจ"

และเมื่อมาณพ น้องชายของวิมล เที่ยวมากจนไม่ค่อยได้กลับบ้าน พระยาพลวัตรฯ ก็ช่วยแนะนำตักเตือน ให้มาณพเห็นความสำคัญของตนเองว่า ต้องเป็นที่พึ่งของผู้อื่น ควรทำตัวให้ดี อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของพระยาพลวัตรฯ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 409 - 410)

"พระยาพลวัตรเป็นชายย่อมจะรู้ถึงจิตใจของผู้ชายด้วยกัน เป็นอย่างดี เป็นธรรมดาของมนุษย์เพศนี้ แม้จะอยู่ในวัยเด็ก อายุเพียง 12 - 13 หรือแม้จะเป็นชายจำพวกใจแคบที่สุด เกียจคร้านที่สุด ก็ย่อมปรารถนาที่จะให้มีผู้เห็นตนเป็นบุคคลอันผู้อื่นอาศัยเป็นที่พึ่งได้ มาณพได้ฟังคำพระยาพลวัตรฯ ด้วยความรู้สึกของคนรุ่นเมื่อฟังคำคู่รักกล่าวชมความงามในตน แต่เพื่อจะลวงตนเองและลวงดูสนทนามิให้รู้ถึงความรู้สึกแท้จริงของตน เขาจึงพูดว่า

"ที่จริงคุณพี่วิมลของผมนับว่าเป็นคนวิเศษได้คนหนึ่ง"

"พอใช้" เป็นคำตอบเรื่อย ๆ ถ้าจะเปรียบน้ำเสียงที่กล่าวคำนี้ กับน้ำเสียงเมื่อกล่าวความสำคัญแห่งตัวนายมาณพก็คล้ายกับว่าความ "วิเศษ" ของวิมลมีค่าเพียงเล็กน้อย "แล้วก็จะไม่วิเศษไปนานด้วย ถ้าหากไม่มีใครที่เป็นผู้ชายคอยช่วย เช่นคุณเป็นต้น โลกนี้ไม่ค่อยพึ่งผู้หญิง ผู้หญิงไม่เคยถูกหัดให้เป็นที่พึ่งจริง ๆ เพราะฉะนั้นผู้หญิงเมื่อเผอิญต้องรับหน้าที่เช่นนี้ก็ไม่ค่อยมีความมั่นใจในหน้าที่ของตัว อย่างคุณวิมลถ้าหากพี่ชายที่เมืองนอกทำอะไรเหลวขึ้นสักอย่าง หรือคุณเองนี่แหละทำเลว เป็นต้นว่าสอบไล่ตก เที่ยวยุ่งกับผู้หญิง คุณพี่อาจจะทิ้งความตั้งใจที่มีอยู่เวลานี้ทั้งหมด เพราะว่าถึงจะทำเช่นนั้นก็ไม่มีใครอาจตำหนิ อาจจะเห็นว่าเธอทำถูกเสียด้วยซ้ำไป แต่สำหรับคนที่มีความคิดสูงพอเช่นคุณเป็นต้น จะเห็นว่าการน่าเสียดายอย่างที่สุด"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของพระยาพลวัตรฯ คือ การช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น การช่วยเหลือให้หนายของแม่พร้อมตอนฟ้องวิมล เกี่ยวกับพินัยกรรม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 455 - 456)

"พระยาพลวัตรฯ แสดงความสนใจในบุคคลที่คุณแสกล่าวถึง ซักถามความเป็นไปของท่านผู้นั้นเท่าที่ไม่เกินขีดสมควร คุณแสก็มีความเต็มใจที่จะเล่าด้วยเป็นธรรมดาของมนุษย์ย่อมจะยินดีพูดในเรื่องของบุคคลอันเป็นที่รัก ครูใหญ่การสนทนาดำเนินไปในเรื่องเดียวกันนี้ จนเด็กชายสุมนต์หาวหลายครั้ง พระยาพลวัตรฯ จึงพยักหน้ากับเขา เป็นเครื่องหมายให้เตรียมตัวกลับ แต่ก่อนที่ตนเองจะลา เจ้าคุณยื่นซองหนังสือฉบับหนึ่งวางไว้ให้ตรงหน้าวิมล พร้อมกับพูดว่า

"หนังสือพินัยกรรมของท่านเจ้าคุณ เรื่องความเสร็จแล้ว โจทก์ถอนฟ้อง" พูดขาดคำก็ทำความเคารพคุณแส แล้วก็ก้าวเท้าลงบันได

คุณแสมองดูชิดาในที่ถาม ส่วนวิมลยังตื่นเต้นด้วยความดีใจและประหลาดใจในข่าวดีซึ่งมาถึงเร็วเกินคาด และไม่ทันรู้เนื้อรู้ตัว เช่นนี้ พระยาพลวัตรฯ ก็จูงมือลูกชายเลี้ยวไปทางมุมเรือน"

รวมความว่าพระยาพลวัตรฯ ได้ช่วยเหลือวิมลหลายอย่าง ตั้งแต่ตกลงเช่าบ้าน แก้ความเข้าใจผิดของคุณหญิงบริหารฯ ตัดทางใจแตกของมาณพ ตัดความคดีเรื่องนางพร้อม และความช่วยเหลืออีกอย่างหนึ่งของเขาก็คือ ช่วยให้วิพัฒน์พี่ชายของวิมลได้เป็นนักเรียนทุนของกระทรวงการคลัง แสดงถึงความเสียสละของพระยาพลวัตรฯ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 523 - 524)

"พระยาพลวัตรฯ ได้ตั้งใจให้ความช่วยเหลือวิมลทุกโอกาสที่พึงทำได้ เริ่มต้นตั้งแต่ได้ฟังเรื่องราวที่เกี่ยวแก่วิมลจากนายจงรักเขาผู้กล่าว กล่าวเรื่องไปตามแนวคิดของเขา ส่วนผู้ฟังก็ฟังเรื่องตามแนวความคิดของตน เกิดความคิดเห็นว่า "ผู้หญิงคนนี้ออกจะแปลกดูกเต้าเหล่าใคร เล่าเรียนมาอย่างไร ถึงได้มีความคิดโลดโผนปานนั้น"

ต่อจากที่ได้ตกลงเช่าบ้าน อันดับที่หนึ่ง ที่พระยาพลวัตรฯ ได้ปัดเป่าความยุ่งยากจากวิมลก็คือแก้ความเข้าใจผิดของคุณหญิงบริหารฯ ในข้อที่เกี่ยวกับฐานะความมีความจนของมาลี กระตุ้นเตือนนายจงให้ระลึกถึงหน้าที่ของสุภาพบุรุษ อันดับที่สอง ตัดตัดทางใจแตกของมาณพ อันดับที่สาม ตัดทางเรื่องนางพร้อมให้สิ้นสุดเสียโดยเร็ว โดยสละทรัพย์เพียงจำนวนน้อยสำหรับผู้จ่าย และมากสำหรับผู้รับซื้อความตั้งใจของโจทน์ และทนายความของโจทน์ด้วย อันดับสำคัญที่สุดและนับเป็นอันดับแรกหรืออันดับหลังก็ได้ พยายามจนนายวิพัฒน์ได้เป็นนักเรียนของกระทรวงการคลัง"

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของพระยาพลวัตรฯ คือการให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลดังเช่น การอนุญาตให้คุณแสใช้รถของเขาเมื่อต้องการออกไปธุระในที่ต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมานเหมินทร์ 2519 : 447)

"ใกล้เที่ยงคุณแสจึงลาเพื่อสนทนาทั้งสอง คุณหญิงขอร้องอย่างจริงใจให้เธอมาเยี่ยมอีกคุณแสก็รับคำ พระยาพลวัตรฯ เดินตามออกมาส่ง จนพ้นตึกแล้วก็ยังไม่กลับ คุณแสจึงหันมาถามว่า

"นี่จะไปส่งฉันจนถึงบ้านหรือคะ ฟิโธ่ ไม่ต้องหรอก ลำบากเปล่า ๆ"

"ไม่เป็นไรมิได้ครับ" เจ้าคุณตอบ "ภรรยาเขาต้องการให้ออกกำลัง"

"อุ๊ย พูดเป็นเล่น" คุณแสว่า "ออกกำลังอะไรกันเวลาเที่ยง โธ่สงสารคุณกะคุณหญิงเหลือเกิน สงสารคุณหญิงมากกว่าเพราะแกเจ็บ" พระยาพลวัตรฯ ไม่ตอบ เดินตามคุณแสเรื่อยมาจนถึงประตูรั้วจึงพูดว่า

"ถ้าใต้เท้ามีธุระจะไปไหนโปรดเรียกรถที่บ้านใช้ได้ทุกเวลา ให้คนที่นี่ไปสั่งคนรถเองก็ได้ นายจุ้ยเป็นคนรถเก่าของท่านเจ้าคุณที่เสีย"

"อุ๊ย ขอบใจเจ้าคุณ ช่างเอื้อเฟื้อไปหมดทุกอย่าง นี่ใจดีอย่างนี้เสมอหรือนี่หรือว่าฉันมีวาสนาพิเศษ"

นอกจากนี้พระยาพลวัตรฯ ยังให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่นางพร้อม ภรรยาน้อยของพระยาอมรรัตน์ฯ คือเมื่อนางพร้อมจะมารับลูกสองคนไปอยู่ด้วย แม้มาไม่พบเพราะวิมลพาเด็กออกไปข้างนอก นางพร้อมรออยู่จนค่ำ และไม่กล้าเข้าไปหาวิมล พระยาพลวัตรฯ ยังให้นางพร้อมพักค้างคืนที่บ้านเขาได้ แสดงถึงความเมตตากรุณาของเขาซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 458)

"กำลังออกจิ้วให้คนในบ้านมามุงดูกันใหญ่ เจ้าคุณก็มาเห็นเข้า ชวนแม่พร้อมว่าให้ไปนั่งคุยกับที่เก้าอี้ริมสนามเถอะไป แล้วก็กำชับพวกคนใช้อย่าให้ไปโจษให้เข้าหูคุณหญิง เดี๋ยวจะตกใจ เสร็จแล้วพาแม่พร้อมไปทางสนาม ตาจุ้ยบอกว่านั่งพูดกันอยู่นานทีเดียวแล้วเจ้าคุณก็ขึ้นตึกแม่พร้อมกลับไปเล่าให้ตาจุ้ยฟังว่าเจ้าคุณให้ขึ้นไปนอนข้างบน แม่พร้อมเป็นเมียคุณพ่อ ไม่ต้องไปเที่ยวอาศัยตามโรงรถ พอค่ำมากแล้วก็ให้คนใช้ยกสำรับกับข้าวมาให้ แล้วอีตอนที่ท่านจะมา

ที่นี่ ท่านแวะไปบอกให้แม่พร้อมขึ้นไปนอน ให้คนใช้พาไปกำชับแม่พร้อมใหญ่ว่า ให้ขึ้นไปเงียบ ๆ อย่าทำเสียงดังเป็นอันขาดคุณหญิงจะตกใจ"

จะเห็นได้ว่าพระยาพลวัตรฯ มีจริยธรรมในด้าน ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

3. คุณแส

คุณแสเป็นภรรยาของพระยาอมรรัตน์ฯ คุณแสกับพระยาอมรรัตน์ฯ รักกันตั้งแต่สมัยหนุ่มสาว และแต่งงานกันก่อนที่พระยาอมรรัตน์ฯ จะแต่งกับคุณหญิงวร ซึ่งบิดาของพระยาอมรรัตน์ฯเป็นผู้หาให้ คุณแสเคยมีบุตรกับพระอมรรัตนแต่เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก เมื่อคุณวรมีบุตรฝาแฝดชายหญิง คุณแสก็รักและสนใจเลี้ยงบุตรีของคุณวรดุจลูกของตน ดังนั้นวิมลจึงสนิทกับคุณแสมากกว่าคุณวรซึ่งเป็นมารดาแท้จริง คุณแสกับคุณวรอยู่รวมกันมาอายุมาก เกิดมีเรื่องระหองระแหงกันมาเรื่อย ๆ ในที่สุดคุณแสจึงแยกตัวเองออกไปทำสวนอยู่กับน้องชายที่จันทบุรี ส่วนคุณวรต่อมาก็แยกไปอยู่ที่บ้านสวนตามลำพังเช่นกัน อย่างไรก็ตามคุณแสก็ยังไปมาหาสู่กับวิมลเสมอ เมื่อมองในแง่ของจริยธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า คุณแสมีจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละ คุณแสมีความเสียสละหลายด้าน ทั้งด้านวาจา สติปัญญา และทรัพย์สิน ในด้านวาจานั้น คุณแสช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งทางโลกและทางธรรม ดังเช่นการแนะนำวิมลเกี่ยวกับการรับจ้างเย็บเสื้อผ้า เพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัวนั้น คุณแสเห็นว่าเป็นสิ่งไม่จำเป็นเพราะได้เงินน้อย แล้วถ้าเหน็ดเหนื่อยมากเข้าจะโทษว่าคนอื่นทำให้ลำบาก หากจะทำเพื่อผู้อื่นละก็คิดเสมอว่าทำด้วยศรัทธา ต่อไปจะคิดทวงบุญคุณไม่ได้ ถ้าทำแล้วลำบากมากเกินไปก็อย่าทำขอให้เดินสายกลาง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 269 - 270)

"อนึ่ง แม่มาคิด ๆ ถึงการที่แม่หนูทำอะไรหลายอย่าง จำเป็นบ้าง ไม่จำเป็นบ้าง เพื่อเห็นแก่พี่น้อง แม่ขอเตือนว่า กว่าพี่ชายของหนูจะเรียนสำเร็จ ไม่ใช่เวลาเล็กน้อย แม่หนูจะต้องทำงานนานนัก น่ากลัวจะเกิดความเบื่อหน่ายขึ้นเสียก่อน เพราะฉะนั้น ในเวลานี้ควรคิดให้รอบคอบว่าอะไรจำเป็น อะไรไม่จำเป็น แล้วก็เลือกทำเป็นสิ่งเป็นอย่างให้สม่ำเสมอดีกว่า ที่จะตึงบ้างหย่อนบ้างเป็นการไม่ดี แม่หนูบางทีจะไม่รู้ตัวว่าเป็นคนมีทิฐิมานะมากจับทำอะไรแล้วคงไม่ทิ้งง่าย ๆ แต่นั่นแหละ ไอ้การทนทำมันไม่ใช่ของสนุก จะทำให้กลุ้มใจเหมือนกับมัดมือตัวเองทนหนักเข้าเหนื่อยยากหนักเข้า ที่หลังก็จะโทษนั่นโทษนี่คนนั้นคนนี้ว่าเป็นเหตุบังคับให้ทำ จงระวังให้มากในเรื่องฝืนตัวทำเพื่อเขา แล้วจะหวงบุญคุณเอากับเขา ไม่หวงตรง ๆ ก็หวงในใจ ที่นี้ถ้าเขาไม่ให้หรือไม่พอ ก็จะไปโกรธเคืองน้อยอกน้อยใจเอาเขา มันเป็นเรื่องหาทุกข์ใส่ตัว แม่หนูต้องเลือกเสียเดี๋ยวนี้ว่าควรทำอะไรแค่ไหน จะทำให้เขามากน้อยเท่าไรก็ท่องไว้เสมอว่าเราทำให้เขาด้วยศรัทธา เมื่อสิ่งใดเกิดขึ้นภายหลัง อย่าโทษว่าเขาไม่เห็นบุญคุณ คำพระท่านว่า คนที่อุปการะเขาก่อนอย่างหนึ่ง คนรู้คุณคนและคิดตอบแทนอย่างหนึ่ง คนทั้งสองอย่างนี้เป็นคนหายาก แม่หนูเห็นจะเป็นคนหายากอย่างที่หนึ่ง แต่ต้องรู้ไว้ด้วยว่าเราควรจะไม่ได้พบคนที่หายากอย่างที่สอง ทางที่ดีควรเลือกเดินสายกลาง จะได้เดินทน..."

นอกจากนั้นคุณแสยังแนะนำในเรื่องการเลี้ยงน้องด้วยคือ วิมลตั้งใจเลี้ยงน้องอย่างดีเหมือนกับที่คุณพ่อเคยเลี้ยง แต่ปัจจุบันวิมลมีเงินไม่มากพอที่จะเลี้ยงน้องเช่นนั้นได้ คุณแสจึงแนะนำวิมลว่า ถ้าจัดการงานศพคุณพ่อเรียบร้อย มีรายได้พอจะแบ่งให้น้อง ๆ ก็เป็นการดี แต่ที่สำคัญคือต้องรักและอบรมสั่งสอนอย่างที่คุณพ่อเคยทำมา นับว่าเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของคุณแส ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 165 - 166)

"ในเวลาที่งานพิพงานเมรุเรียบร้อยแล้ว จัดการเรื่องมรดกเสร็จ ถ้าหนูเห็นว่ามีรายได้เหลือเฟือจะแบ่งให้น้องใช้ได้แม่ไม่คัดค้าน กลับจะโมทนาแล้วคุณพ่อก็คงจะปลาบปลื้มว่าท่านดูแลลูกของท่านไม่ผิด แต่ถ้ารายได้ของหนูพอสำหรับจะหาความสุขตามฐานะ แม่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องชักเนื้อออกให้ค่าเรียนน้อง หรือให้เงินเดือนน้อง เงินเดือน ให้เขาเท่าไหร่จึงจะพอ แล้วค่าเล่าเรียนน่ะ ปีหนึ่งไม่ใช่ 2 - 3 บาท คุณพ่อคงไม่ตั้งใจจะให้หนูต้องกระเบียดกระเสียนตังของหนูเอง สำหรับให้น้องสบาย ท่านคงอยากให้สบายเท่า ๆ กันมากกว่าสำหรับน้องเล็ก 2 คนน่ะอีกอย่างหนึ่ง ค่าเครื่องแต่งตัว 2 - 3 บาทต่อเดือน ค่าขนมวันละ 5 สตางค์ 10 สตางค์ จะจดบัญชีสำหรับเอาไว้ยื่นให้เขาดูเมื่อโตก็ดูยังไงอยู่ แต่สำหรับพ่อมาณพกับแม่มาลีน่ะเขาเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว เงินของเขาก็มีแบ่งให้เขาใช้ของเขา แต่ให้พอสมควรอย่าให้สุรุ่ยสุร่าย อย่างนี้แม่เห็นว่าจะงดงามเหมาะเจาะด้วยกันทุกฝ่าย"

"แต่ทั้งหมด" คุณแสพูดต่อเมื่อวิมลนั่งนิ่งอยู่ "ไม่มีอะไรสำคัญเท่ากับที่จะรักน้องให้มากเหมือนที่คุณพ่อเคยรัก สั่งสอนน้องให้เป็นคนดี เหมือนอย่างที่หนูเคยได้รับสอนมา คุณพ่อของหนูรู้จักนิสัยคนดีนัก ท่านคงมั่นใจในความสามารถของหนู หนูต้องรู้สึกว่าเป็นเกียรติยศแก่หนูมาก และต้องพยายามทำตัวให้ดีเท่าที่ท่านหวัง"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของคุณแสคือ การแบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสน สมควรให้ดังเช่น การส่งเงินให้วิมลเดือนละ 35 บาท เพื่อวิมลจะไม่ต้องไปรับจ้างเย็บผ้าอีก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 271 - 272)

"ส่วนของแม่ได้ผลดีกว่าเมื่อปีที่แล้วมากตั้ง 3 - 4 เท่าตัว แม่ชื่นใจแล้ว ก็อยากให้หนูของแม่ได้ชื่นใจด้วย ขอบอกว่าแต่เดือนหน้าเป็นต้นไป แม่จะส่งเงินมาให้แม่หนูเป็นค่าซื้อของที่ไม่จำเป็นเดือนละ 20 บาท ถ้าแม่หนูยังจะต้องนั่งหลังแข็งเย็บเสื้อทั้งกลางวัน กลางคืน แล้วก็ทำตาแดง ๆ เวลาเย็บผิด หรือนายจ้างเขาว่า แม่จะเพิ่มให้อีก 15 บาท รวมเป็น 35 บาท ด้วยกัน และแม่ห้ามเป็นคำขาดไม่ให้แม่หนูย้อนมาพูดเรื่องเงินนี้แก่แม่อีก ยอมให้แต่เพียงให้ขอบใจ 2 - 3 คำ..."

ในด้านความเมตตากรุณา คุณแสให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่นเมื่อคุณหญิงพลวัตรฯ ขอร้องให้คุณแสจัดอาหารในบ้านเธอเพื่อต้อนรับเพื่อนชาวต่างประเทศของพระยาพลวัตรฯแทนเธอ คุณแสก็ยินดีทำตามที่คุณหญิงขอร้องซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 468 - 469)

"ฟิโถ ก็ไอ้เรื่องหวังดีของคุณหญิงนั่นเอง..."คุณหญิงขยับจะพูดอีก คุณแสโบกมือห้ามไว้เดี๋ยว เดี๋ยว หยุดพักเสียประเดี๋ยว พูดมากนักแพ้แรง ก็เมียเจ็บใครอยากจะกวนแล้วก็รู้ใจเราอยู่ด้วยว่าที่ไหนจะอดได้ แต่ถ้าคุณหญิงอยากให้แขกมาที่บ้านจริง ๆ ละก็ ฉันจะอาสาเจ้าคุณเอง ฉันเคยทำให้คุณพ่อเมื่อยังสาวแล้วแม่หนูเขาก็ชำนาญ แต่คุณหญิงต้องสัญญาว่าไม่ยุ่งไม่เกี่ยวจริง ๆ ต้องนอนนิ่ง ๆ สวดมนต์ภาวนาไปตามเรื่อง"

"เจ้าประคุณ ช่วยกรุณาทีเถอะค่ะ" คุณหญิงตอบชักมือออกจากผ้าห่ม พนมมือไหว้คุณแส "ดิฉันเดือดร้อนเหลือเกินไข้อาการที่ต้องนอนเจ็บอยู่อย่างนี้ แล้วก็ขัดขวางการกระทำของเจ้าคุณหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งทางสมาคม ทางส่วนตัว..."

"พอที พอทีจะ คุณหญิงไม่ต้องพูด เหนื่อย ฉันเข้าใจหมดทุกอย่าง คิดเสียว่าอะไรที่เจ้าคุณทำน่ะ ท่านทำด้วยความรัก ไม่มีใครบังคับท่าน ท่านทำเอง ปล่อยให้ท่านทำไปแล้วก็ตอบแทนความดีของท่านด้วยการรักษาตัว อยู่ในถ้อยคำของหมอของเจ้าคุณด้วย ทำเพียงเท่านี้ นอกจากนั้นอะไรจะเป็นอย่างไร ช่าง อย่าเอาธุระด้วย"

นอกจากนี้คุณแสช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่นการพูด ปลอบใจคุณหญิงพลวัตรฯ เมื่อคุณหญิงท้อแท้ใจในชีวิตเพราะโรคร้าย คุณแสก็ปลอบใจให้เธอมีกำลังใจที่จะอยู่ต่อไป อันแสดงถึงความเมตตากรุณา ของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 462)

"เป็นอะไรไปล่ะ มีอาการแปลกมาอีกหรือ" แล้วเธอเหลียวไปรอบตัวเพื่อหาที่นั่ง เก้าอี้คุณหญิงเคยใช้อยู่ใกล้คุณแสก็หันให้เหมาะแก่ความต้องการแล้วก็นั่งลง

"เมื่อคืนเลือดออกมาอีก" คุณหญิงพูดเสียงกระเส่า "เรื่องก็เห็นจะอยู่ไปไม่พ้นหน้าฝนนี้ดีเหมือนกันสิ้นเวรสิ้นกรรมกันเสียทีอยู่ก็ทำความลำบากให้คนอื่นด้วยนะคะ"

"อื๋อ เหลวไหล แล้วละคุณหญิง" คุณแสกล่าวเป็นเชิงตำหนิ น้ำใจที่มากด้วยความเมตตาย่อมจะรู้จักใช้ความเป็นกันเอง เมื่อมองเห็นความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง" ถ้าว่าสิ้นเวรกรรมสำหรับตัวเองก็พอจะเห็นด้วย แต่ว่าอย่าทำความลำบากให้คนอื่น ฉันต้องขอคัดค้าน คนอย่างคุณหญิงไม่ใช่จะหาได้ง่าย"

จะเห็นได้ว่าคุณมีจริยธรรมในด้าน ความเสียสละ ความเมตตากรุณา

4. มหาอำมาตย์โท พระยาอมรรัตน์ราชสุภิท

พระยาอมรรัตน์ฯ เป็นบิดาของวิมล เป็นผู้มีความสามารถในราชการ มีคนยกย่องนับถือกันมากมาย มาในระยะหลังท่านจนลงเพราะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่มีใครทราบ ต่อมาเมื่อท่านสิ้นชีวิตภาระต่าง ๆ จึงตกอยู่กับลูกสาวของท่าน แม้พระยาอมรรัตน์จะมีบทบาทในเรื่องน้อย แต่ก็สามารถมองเห็นจริยธรรมได้ดังนี้คือ ความรับผิดชอบ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบ พระยาอมรรัตน์ฯ รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี โดยเฉาะต่อครอบครัว ดังเช่นก่อนจะสิ้นชีวิต พระอมรรัตนฯ ได้ทำพินัยกรรมแบ่งสมบัติให้กับลูก ๆ ทุกคน และยังสั่งวิมลไว้ด้วยว่า ถ้าเกิดมีปัญหาอะไรในภายหลังให้วิมลกับวิพัฒน์ช่วยกันแก้ไขผ่อนหนักผ่อนเบา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 89 - 90)

"พินัยกรรมก็ดี หนังสือสั่งก็ดี ทำไว้สำหรับกันสิ่งที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นไม่ให้มันเกิด เท่าที่นึกว่าจะกันได้ "พระอมรรัตน์ฯกล่าว" แต่ว่าคนหนีกับคนไล่นะมักไม่ค่อยทันกัน พ่อเองก็ไม่แน่ใจว่า ทำไว้แล้วเรียบร้อยอย่างนี้พอพ่อตายไปแล้วมันจะไม่มีเรื่องยุ่งยาก มันอาจจะยุ่งกว่ายุ่งดีกันก็ได้ ถ้ามันจะยุ่งก็ยุ่งอีตรงที่ไม่ยอมให้แบ่งขายจนกว่าอายุ 21 ด้วยกับทุกคนนั่นแหละ แต่ถ้าไม่ห้ามไว้อย่างนั้นก็กลัวญาติข้างแม่จะเอาไปละลายเสียก่อนเด็กโต หรือไม่ยังงั้นผู้ใหญ่เอาเปรียบเด็ก เพราะอย่างงั้นถึงต้องปรึกษาหนู พ่อขอสั่งหนูเองด้วยแล้วหนูช่วยบอกพี่เขาด้วยว่าพ่อได้คิดกันความลำบากของลูกทุกคนไว้แล้ว ถ้าอะไรมันเกิดขึ้นทีหลังเพราะพ่อนึกไม่ถึง หนูสองคนพี่น้องต้องช่วยกันแก้ ขอให้แก้ด้วยความละมุนละม่อม ผ่อนหนักผ่อนเบากันหน่อย อย่าลืมว่าลูกพ่อ เมียพ่อ"

และในด้านความเมตตากรุณา พระยาอมรรัตน์ฯให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่นเมื่อคนใช้ของท่านแก่แล้วทำงานไม่ไหว ท่านก็รับเลี้ยงไว้ในบ้าน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 207 - 208)

> คนนี้ มิใช่ข้าเก่าตั้งเดิมทีเดียว เพิ่งจะได้มาเป็นแม่ครัวเมื่อสมัยที่ท่านเจ้าคุณมีบรรดาศักดิ์เป็นคุณพระ นางหอมทำหน้าที่เป็นแม่ครัวอยู่ได้ 7 - 8 ปี ก็เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะ พระยาอมรรัตน์ฯ เป็นผู้ถือหลัก "ดีใช้ ไข้รักษา" จึงใช้นางหอมไปบ้าง รักษาโรคนางหอมบ้าง แล้วโรคเหน็บชานางหอมกำเริบหนัก ถึงกับนางหอมเดินไม่ได้ถนัดท่านเจ้าคุณจึง "ปลดชรา" เลี้ยงไว้ในบ้าน ให้อาหาร น้ำไฟ หมากพลู ตามสมควร"

จะเห็นได้ว่าพระยาอมรรัตน์มีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

5. <u>มาณพ</u>

มาณพเป็นน้องต่างมารดากับวิมลแต่ก็สนิทกับวิมลมาก แม้มาณพจะเป็นเด็กหนุ่มแต่ก็มีจริยธรรมคือรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้เมื่อพระยาอมรรัตน์ฯ สิ้นชีวิตลง วิมลก็มอบหน้าที่ให้มาณพไปเตรียมเรื่องงานศพ และเขาก็ทำได้อย่างเรียบร้อย ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 144 - 145)

> "แกลาโรงเรียนแล้วหรือ"
>
> "ออ ของผมน่ะเรียบร้อยทุกอย่าง" เป็นคำตอบหนักแน่นระคนด้วยความภาคภูมิใจที่ได้เป็นคนสำคัญของงานคนหนึ่ง "รูปเทียนที่จะถวาย บังคมลาผมก็ซื้อแล้ว แวะให้ที่บ้านคุณอาแล้วโทรเลขถึงคุณวิพัฒน์ใบที่หนึ่งก็ส่งแล้ว นี่แน่ะใบรับ"

จะเห็นได้ว่ามาณพ มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ

จากเรื่องผู้ดีนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด และความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเมตตากรุณา รองลงมาคือความเสียสละ

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้คือ วิมลพระยาพลวัตรวิวิธการี คุณแส มหาอำมาตย์โทพระยาอมรรัตน์ราชสุภิท และมาณพ ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตาราง ดังนี้

ตาราง 10 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ผู้ดี

ตัวละคร / จริยธรรม	วิมล	พระยาพลวัตรฯ	คุณแส	พระยาอมรรัตน์	มาณพ	รวม
ความรับผิดชอบ	2	-	-	1	1	4
ความซื่อสัตย์	-	1	-	-	-	1
ความมีเหตุผล	2	-	-	-	-	-
ความกตัญญูกตเวที	-	-	-	-	-	-
การรักษาระเบียบวินัย	1	-	-	-	-	1
ความเสียสละ	-	4	4	-	-	8
ความสามัคคี	1	-	-	-	-	1
การประหยัด	1	-	-	-	-	-
ความยุติธรรม	-	-	-	-	-	-
ความอุตสาหะ	-	-	-	-	-	-
ความเมตตากรุณา	5	3	2	1	-	11
รวม	18	15	9	2	1	45

เรื่องที่ 10 : ผู้ใหญ่ลีกับนางมา

ผู้ใหญ่ลีกับนางมาเป็นเรื่องของสาวกำพร้าผู้หนึ่งได้รับมรดกที่ดินจากยาย เธอจึงเปลี่ยนอาชีพจากเสมียนมาทำนา และที่ท้องนาเธอได้พบกับผู้ใหญ่ลี ซึ่งเป็นชายหนุ่มจบเกษตรศาสตร์บัณฑิต และใช้วิชาที่ตนได้ร่ำเรียนมาช่วยพัฒนาอาชีพการทำนาของชาวบ้านในละแวกนั้นให้ดีขึ้น เมื่อทั้งคู่พบกันครั้งแรกเกิดเข้าใจผิดกันนิดหน่อย แต่เมื่อเข้าใจกันดีแล้วก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน จนกระทั่งได้แต่งงานกัน

ในเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการเสนอภาพท้องทุ่ง ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวชนบท ตลอดจนความเป็นอยู่ และการทำมาหากิน นอกจากนี้สิ่งที่ผู้อ่านได้รับอีกอย่างหนึ่งคือความสนุกสนานเพลิดเพลิน หากมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า เรื่องนี้มีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม การประหยัด ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

จริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องนี้ในตัวละครต่าง ๆ ดังนี้คือ ผู้ใหญ่ลี มาลินี นางปุย คุณนายวัน ปืด นายทองใบ วลัย แม่พิน ผู้ใหญ่ไหมต และแขก ซึ่งจะเสนอทีละตัวดังนี้

1. ผู้ใหญ่ลี

ผู้ใหญ่ลีหรือลีนวัตร เป็นลูกชายคนเดียวของผู้ใหญ่ลอ เขาเรียนจบเกษตรศาสตร์บัณฑิต เมื่อเรียนจบแล้ว เขาได้ช่วยบิดาทำนาต่อมา และได้นำความรู้ที่เคยศึกษามาเผยแพร่แก่เพื่อนบ้าน ปรับปรุงการทำนาให้ดีขึ้น ต่อมาเมื่อผู้ใหญ่ลอได้สิ้นชีวิต ชาวบ้านก็เลือกลีนวัตรมาเป็นผู้ใหญ่บ้านแทน ซึ่งเขาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีตลอดมา เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่ลีมีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบจะเห็นได้ว่า แม้ลีนวัตรจะเป็นเพียงผู้ใหญ่บ้าน แต่เขาก็พยายามปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น โดยวิ่งเต้นขอขุดคลองสิบเอ็ดให้ลึก เพื่อจะได้ทำนาปีละสองครั้งดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 445)

"ลีนวัตรได้พยายามวิ่งเต้นขอร้องให้ขุดคลองสิบเอ็ด เพื่อจะทำนาได้ปีละสองครั้ง แต่ชาวนากลับไม่มีใครชอบใจเขาเลยแม้แต่มารดาของเขา เพราะทำนาครั้งเดียวกระดูกก็แทบจะออกมานอกเนื้ออยู่แล้ว ท่านได้บอกเขาว่า "ถ้าเก่งจริงก็ทำให้ข้าวราคาดีอย่างเดียวก็พอ"

แต่ผู้ใหญ่ลีเพียงคนเดียวทำไม่ได้ ต่อให้ผู้ใหญ่ลีในภาคอีสานที่กล่าวกันว่ามีมากกว่ายี่สิบคน รวมทั้งผู้ใหญ่ลีในเพลงนั่นด้วยมารวมกัน ก็ทำอะไรไม่ได้ในกรณีนี้ ฉะนั้น ลีนวัตรจึงได้แต่หวังว่าการตั้งกลุ่มชาวนาขึ้น บางทีจะทำให้ฐานะชาวนากระเตื้องขึ้นบ้างกระมัง แต่ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยผู้ดำเนินงานที่มีใจบริสุทธิ์ ปรารถนาดีต่อส่วนรวมอย่างแท้จริงเท่านั้น มิฉะนั้นก็ไปไม่รอดเช่นเคย

การตั้งกลุ่มชาวนาคลองสิบเอ็ดชะงักลงเพราะการบวชของเขา ต่อไปนี้เขาจะรีบเร่งจัดตั้งขึ้นโดยเร็ว ในคลองนี้มีผู้ใหญ่บ้านอยู่หลายคนก็จริง แต่ละคนก็มักจะเกี่ยงให้เขาเป็นผู้นำเสมอ ด้วยเหตุที่เขาหนุ่มแน่นกว่า มีความรู้และสติปัญญาพอทันคนอยู่บ้าง และที่สำคัญก็คือเขายอมเสียสละ

ลีนวัตรไม่เคยฝันหวานถึงขนาดให้ชาวนาไทยขับคาดิลแลคของตนเองเข้ามาจอดในลานบ้านได้อย่างชาวนาต่างประเทศที่เขาเคยเห็นในภาพยนตร์นั่นเลย เขาเพียงแต่ปรารถนาให้พี่น้องชาวนาของเขาได้มีที่นาของตนเองพอสมควร ได้รับการศึกษาและเอาใจใส่ในด้านสาธารณูปโภค เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้"

เมื่อลีนวัตรบวช มีหนอนขยอกมาลงนาข้าวของชาวบ้านหลายแห่ง ลีนวัตรทราบเรื่องก็มิได้นิ่งนอนใจ เขาได้ส่งหนังสือไปยังอำเภอให้ส่งคนมาพ่นยา แสดงว่าลีนวัตรเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้น นับได้ว่าเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 420)

"แม่พินถลันจากวัดด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ถึงแม้จะพายเรือฝ่าแดดมาจนเหงื่อย้อย รีบขึ้นไปรายงานนายจ้างว่า "วันนี้นังหมูเขาขาแพลง เลยไม่พบกัน พระท่านสั่งมาค่ะ ว่าเรื่องข้าวเสียให้ทำใจเย็นๆ ไว้ก่อน ท่านทำหนังสือให้คนไปยื่นพนักงานข้าวที่อำเภอแล้ว เข้าใจว่าอีกไม่ช้าเขาก็คงจะออกมาช่วยพ่นยาให้"

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของลีนวัตรก็คือ การรู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดีดังเช่น การไปเกลี้ยกล่อมให้คนร้ายมอบตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 572)

"คุณจะไปไหนคะ พวกนั้นเป็นใคร"

"ผู้กอง ขอร้องให้ไปช่วยเกลี้ยกล่อมคนร้ายให้หน่อย ท่านบอกว่าเกรงใจผมเต็มที แต่ก็มองไม่เห็นว่าใครจะช่วยได้ดีกว่าผม เจ้าอู่มันเป็นเพื่อนผมอยู่ในหมู่บ้านของเรานี่เอง แต่มันไปอาละวาดนอกถิ่น ตำรวจเขารู้ว่าตอนนี้มันหลบอยู่ที่อำเภอหนองเสือ เขาไม่อยากจับตาย จึงให้ผมไปช่วยเจรจาเกลี้ยกล่อมให้"

"ตาย - ตาย เผื่อเกิดยิงกันเปรี้ยงปร้างคุณจะหลบทันหรือคะ อย่าไปเลยมาเป็นห่วงนี่นา"

"ไม่เป็นไรหรอกน่าคุณมา นี่มันเป็นหน้าที่ของผมคุณคอยเอาใจช่วยผมอยู่ทางบ้านก็แล้วกัน ผมไปเดี๋ยวเดียวก็กลับมา หนองเสืออยู่แค่นี้เอง เรือหางยาวแล่นประเดี๋ยวเดียวก็ถึง" เขาพูดเพื่อให้เธอหายห่วง ทั้งๆ ที่ตัวเองไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปดังที่พูด

ในด้านความซื่อสัตย์ ลีนวัตรไม่คดโกง ผู้อื่น ประพฤติตรงตามคำพูดและคิด ดังเช่น ก่อนที่คุณนายวันจะสิ้นชีวิต เธอได้ฝากเงินสดในธนาคารจำนวนหนึ่งไว้กับลีนวัตร เพื่อมอบให้มาลินีหลานสาวเธอ เมื่อมาลินีมาลีนวัตรก็มอบให้มาลีนีครบทุกบาททุกสตางค์ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 74 - 75)

"ผู้ใหญ่ลีมีธุระอะไรกับฉันหรือจ๊ะ" เธอถาม

"อ้อ ครับ เอาสมุดฝากเงินของคุณนายวันมาให้" เขาหยิบสมุดฝากเงินจากกระเป๋าเสื้อส่งให้หญิงสาวแล้วอธิบายว่า "คุณเปิดดูซิ รายการสุดท้ายคุณนายวันเซ็นเชื่อล่วงหน้าไว้ให้ผมสำหรับจัดการงานศพของท่าน เอ้อ ผู้ใหญ่ลีเบิกมาแล้ว นี่คือบัญชีค่าใช้จ่ายทั้งหมด คุณตรวจดูเสียก่อน"

มาลีนีก้มลงดูตัวเลขที่ยังเหลืออยู่ในสมุดออมสินแล้วรู้สึกใจหาย ว่าคุณยายช่างไว้ใจผู้ใหญ่ลีเท่าตัวของท่านที่เดียว เซ็นชื่อมอบฉันทะให้เขาไปเบิกเงินแทนท่านได้ ทั้งที่ตัวเงินที่เหลือยังมีอีกกว่าสองหมื่นบาท ถ้าผู้ใหญ่ลีโกงเธอก็ไม่มีหลักฐานอะไรสักอย่างเดียวมาพิสูจน์ เพราะในพินัยกรรมระบุยกให้เธอแต่บ้านและที่ดิน ..."

ในด้านความกตัญญูกตเวที ลีนวัตรปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลับลมคมใน รวมทั้งไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน ลำบาก ดังเช่นเมื่อตอนที่ลีนวัตร เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ ผู้ใหญ่ลอพ่อของเขาให้เขาลาออกมาช่วยทำนา แต่คุณนายวันก็ช่วยพูดจนผู้ใหญ่ยอมให้ลีนวัตรเรียนจนจบปริญญาและตลอดเวลาที่ลีนวัตรยังเรียนอยู่ คุณนายวันก็ได้ช่วยเหลือในเรื่องเงินทอง เล็ก ๆ น้อย ๆ เสมอมา ดังนั้นเมื่อลีนวัตรเรียนจบมาแล้ว เขาจึงได้ช่วยเหลือกิจการงานของคุณนายวันตลอด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 82 - 83)

"ตัวของลีนวัตรที่ได้เล่าเรียนจนจบมหาวิทยาลัยก็ด้วยแรงสนับสนุนของคุณนายวัน บิดามารดาของเขาเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียวเพราะต้องสร้างตัวเองมาแต่ต้นมีเงินก็อยากจะซื้อนาอย่างเดียว เมื่อเขาเรียนจบประถมสี่ที่โรงเรียนทศทิศแล้ว พ่อจะให้ออกมาช่วยทำนาเหมือนลูกชายชาวนาทั้งหลาย คุณนายวันก็พูดกับพ่อแม่ของเขาว่า "น่าเสียดายหน่วยก้านพ่อลี เขาฉลาดนะ ขอให้เรียนอีกสักหน่อยเถิด ประโยชน์จากการเรียนสูง ๆ น่ะมันมี แต่เห็นยากหน่อย"

ฝ่ายบิดาของเขาก็เกรงว่า เมื่อเขาได้เรียนมากๆ แล้วจะทิ้งท้องนาไปเอาดีทางราชการ พ่อมีลูกชายเป็นหัวแรงอยู่เพียงคนเดียวต่อไปไร่นาที่อุตส่าห์สะสมไว้ก็จะกระจัดกระจาย เพราะเหลือแต่ผู้หญิง ฝ่ายเขยก็จะเข้ามาครอบครอง

เขาได้สัญญากับพ่อว่า ถึงอย่างไรเขาก็จะไม่ละทิ้งท้องนา พ่อจึงยินยอมให้เขาไปเรียนมัธยมปีที่หนึ่งที่โรงเรียนบาหลวง ชื่อโรงเรียนพระวิสุทธิวงศ์ ซึ่งอยู่ในตลาดคลอง 12 จนกระทั่งหมดชั้น คือมัธยมปีที่ 6

ตอนนี้คุณนายวันต้องใช้ความสามารถอย่างหนัก เพราะการไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงมาก ต่อรองกันอยู่หลายวันพ่อก็ยอมแพ้แก่คุณนายวันซึ่งบอกว่า ถ้าพ่อไม่ส่งให้เขาเรียนคุณนายวันจะส่งเองพ่อคงจะเกิดทิฐิมานะยึดสู้ ส่งเขาเรียนจนจบ

แต่ตลอดเวลาคุณนายวันได้เอื้อเฟื้อเขามาก เช่นช่วยเหลือค่าเสื้อผ้า ค่าหนังสือ และให้เงินสำหรับใช้สอยบ้างบางโอกาส เช่นในเวลาปิดภาคเรียนเขากลับมาและได้ไปช่วยเหลือทำการงานให้คุณนายวันพอเขาจะกลับไปเรียนต่อท่านก็ให้เงินสำหรับเป็นค่าขนม บางครั้งเขาเห็นว่าท่านให้มากเกินไปจะคืนท่านเสียบ้างท่านก็หัวเราะและบอกว่า "พ่อลีไม่รู้หรือว่าฉันรวย ไม่รู้จะให้ใครช่วยใช้เงิน พ่อลีช่วยเอาไปใช้หน่อยเถอะ นึกว่าเอื้อเฟื้อ" นั่นคือวิธีแจกเงินของท่าน

คุณนายวันมีความรักใคร่เอ็นดูเขาเหมือนลูกหลานคนหนึ่ง เมื่อเขาเรียนจบออกมาแล้ว เขาได้ช่วยเหลือกิจการงานของคุณนายวัน ซึ่งค่อยซราลงทุกวัน ราวกับมันเป็นการงานของเขาเองทุกอย่าง ด้วยเหตุนี้คุณนายวันจึงมีความไว้วางใจเขามาก และแสดงความประสงค์ให้เขาได้ครอบครองที่นาผืนนี้ร่วมกับหลานสาวคนเดียวของท่านไว้เป็นนัยให้เข้าใจในครอบครัวของเขา แต่ตัวเขาเองเห็นว่ามันเป็นไปไม่ได้ ..."

ในด้านการรักษาระเบียบวินัย ลีนวัตรรักษาระเบียบวินัยในการปกครองคือมีวินัยเอาใจใส่กวดขันระเบียบให้มีมาตรฐาน ควรแก่ความนิยมนับถือ และถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างดังเช่น การห้ามไม่ให้เล่นหวยเถื่อนเพราะเสียเวลาทำมาหากินและเสียทรัพย์ ถ้าใครอยากเสี่ยงโชคก็ให้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 517 - 518)

"ฝ่ายผู้ใหญ่ลีหัวหัดหัวเหวี่ยงเขาไม่อยากให้ใครวุ่นหลงในการพนันประเภทนี้ เพราะมันเสียเวลาทำมาหากินและเสียทรัพย์ กล่าวคือตลอดเวลาหนึ่งสัปดาห์แทนที่จะได้คิดหาวิธีทางทำมาหากิน และลงมือทำงานกลับต้องเสียเวลาเพราะหวยเถื่อนเหล่านี้หมด ตั้งแต่วันพุธถึงวันจันทร์ เป็นวันที่หาตัวดีๆ มาเล่นกัน ตื่นเช้าขึ้นใครฝันเรื่องอะไรจะนึกเป็นตัวเลขไปหมดช่วยกันตีปัญหาจนกว่าจะได้จ่ายเงินซื้อแล้วก็เลิกคิด คราวนี้จุดธูปเทียนบนบานศาลกล่าวที่ศาลพระภูมิบ้างที่หิ้งบูชาพระบ้างกลิ่นธูปเทียนตลบบ้าน ในคืนวันจันทร์และตลอดวันอังคารจนถึงเวลาออกสลากกินแบ่ง คราวนี้ไม่เป็นอันทำอะไรกันแล้ว นั่งเกาะวิทยุฟังผลการออกสลากตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่รู้ว่าหูฟังอยู่ได้อย่างไรทั้ง ๆ ที่ต้องการทราบเพียงตัวเลขท้ายของรางวัลที่หนึ่งกับเลขท้ายสามตัว สองตัว พอจบถ้าบังเอิญถูกซึ่งนานครั้งหนึ่ง จะกี๊วก๊าวกันไปทั้งบ้าน คุยอวดสรรพคุณที่ตนไปได้เลขเหล่านั้นมา ถ้าไม่ถูกก็เอะอะกันไปทั้งบ้านในเชิงว่า "ดู - เถอะฉันเขียนแล้วลบออกเสียนี่" หรือ "ฉันนึกแล้วว่ามันจะออกอย่างนี้แต่แรก พอเห็นคนอื่นเขาเล่น

ตัวโน้นกันมากเลยลืมตัวนี้เสียนี่"และอื่นๆ อีกจนลืนวัตรเปื่อที่พัง เขาจึงประกาศบอกคนในบ้าน ห้ามเล่นเด็ดขาด ใครขืนเล่นจะจับส่งตำรวจ ถ้านานๆ อยากจะเสี่ยงโชคก็ให้ซื้อล็อตเตอรี่ของรัฐบาล ซึ่งหวังได้แน่ว่าไม่โกงกันบ่อยๆ ..."

ในด้านความเสียสละ ลืนวัตรมีความเสียสละคือช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษดังเช่น เมื่อคุณนายวันสิ้นชีวิตลง และหลานสาวผู้รับมรดกยังไม่มา ลืนวัตรก็ช่วยดูแลเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ให้ ถ้าวันไหนเขาไม่ว่างก็ให้คนอื่นมาดูแลแทน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 18 - 19)

"คุณยายฉันตายไปตั้งสองอาทิตย์ใครมาช่วยเลี้ยงไก่ให้ล่ะจ๊ะ" มาลินีก้มลงถามนายปืด ซึ่งติดใจเธอมาก เขาจับไว้ไม่ยอมวางตั้งแต่เริ่มลงจากเรือน

"พ่อผมสิครับ บางวันก็มาเอง บางวันก็ใช้คนอื่นมา ม่ายงั้นมันคงพากันตายหมดแล้วหั้งหมู หั้งไก่"

นอกจากนี้ลืนวัตรยังได้แบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น การให้เงินแก่นายหล่อชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งเพิ่งออกจากคุกมา ลืนวัตรเห็นว่าเขาไม่ใช่คนชั่ว ที่ติดคุกเพราะชับรถชนคนตาย พอออกจากคุกมาก็ไม่มีอาชีพอะไร เขาจึงซื้อเรือหางยาวให้ก่อนเพื่อใช้ประกอบอาชีพ แสดงถึงความเสียสละของลืนวัตร ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 95 - 96)

"ทำไมเขาไม่เก็บสตางค์ปัดล่ะฮะ"

"อ้าว ก็เราเป็นลูกผู้ใหญ่ลีเขาก็เว้นให้ซิ ดูแต่คนชับเรือหางยาวซิ พอเห็นลูกผู้ใหญ่ลีมากับฉันเท่านั้นแหละ พลอยไม่เก็บสตางค์ฉันด้วย ทำให้ฉันโก้ขึ้นอีกตั้งมาก" บีดหัวเราะแล้วพูดว่า "เรือลำนั้นพ่อออกเงินซื้อให้เขานี่ครับเขายังใช้ไม่หมดเลย"

"พ่อปีดรวยจังนะ มีเงินซื้อเรือตั้งลำหนึ่ง"

"พ่อไม่รวยหรอกฮะ พ่อเห็นว่านายหล่อเขาเป็นคนดี แต่เขาโชคร้ายเพิ่งออกจากคุกมา ไม่มีอาชีพอะไร พ่อจึงช่วยให้เขาได้มีอาชีพ"

"คนดีทำไมติดคุกล่ะ"

"เขาขับรถชนคนตายฮะ ต้องติดคุก ตอนอยู่ในคุกเมียมีชู้ เข้งที่นาขายบ้านเอาเงินไปหมด"

"โชคดีนะที่เขามาพบผู้ใหญ่ลีใจดีเข้า"

"ฮะ แต่นายหล่อเขาก็เป็นคนดีด้วย พ่อจึงช่วย"

"ถ้าคนไม่ดี พ่อก็ไม่ช่วยใช่ไหม"

"ไม่ใช่ฮะ คนไม่ดีก็ช่วยฮะ เพียงแต่ไม่ลงทุนให้มาก ๆ อย่างนั้น"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของผู้ใหญ่ลีคือ การช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ดังเช่นเมื่อปทุมหลานสาวผู้ใหญ่โหมด หนีตามผู้ชายไป ผู้ใหญ่ลีตามไปพบจึงพากลับมาและเขาได้ไปพูดกับผู้ใหญ่โหมดให้ยอมให้ทั้งสองแต่งงานกัน ผู้ใหญ่โหมดก็ยินยอม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 515 - 516)

"ตาครับ พูดเรื่องนี้กันดีกว่า ถ้าผมจะไปตามทุมกลับมาได้ ตาจะยอมให้สิงห์เขามาสู่ขอแต่งงานกันตามประเพณีเสียโดยเร็ว จะดีไหมครับ"

"โอ้ย เสียเวลาพูดป่านนี้มันเปิดไปถึงไหน ๆ แล้ว"

"เอาเถอะครับ ตาผู้ใหญ่ก็เคยเมตตาช่วยเหลือผมมามากครานี้ผมขอฉลองพระเดชพระคุณของตาสักครั้ง ว่าไงครับ สิงห์นะเขาเป็นคนจน แต่ก็คงจะไม่เลวนัก เห็นเวลาเขาทำงานในเรือ เขาก็ดูขยันขันแข็งดี นึกว่าได้เขามาช่วยทำนาก็ดีเหมือนกันนะตา เห็อกเถาเขาก็เป็นชาวนาอย่างเรา ๆ

"จะไปตามที่ไหนล่ะ ดึกดื่นป่านนี้ หือผู้ใหญ่"

"พอจะมีหางครับ"

"เออ งั้นไปตามมันกลับคืนมา ตาจะแตงงานให้มันเอง"

"ตาผู้ใหญ่ต้องสัญญาว่าไม่ด่าไม่ว่าไม่ตีทุมนะครับ ถ้าเขายอมกลับมา"

"ขอมากจริงโว้ย ผู้ใหญ่ลี อย่างนี้มันต้องตีให้กบาลแยกเสียก่อนถึงจะค่อยให้มันแต่งงานกัน

"แหม ตาผู้ใหญ่ พูดอย่างนี้ผมไม่กล้าไปตามหรอกครับ สงสารทุม ผมรักทุมเหมือนน้องในไส้"

"ไปตามมาเร็ว ๆ นะโว้ย เดี๋ยวมันจะแว้เสียก่อน เออวะ ตาสัญญา เอา" ลีนวัตรก้มลงกราบ แล้วก็บอกว่าผมกราบแทนทุมกับสิงห์ครับ ความจริงผมไปตามเขากลับมาเดี๋ยวนี้เอง เขายังคอยอยู่ที่เรือ ผมสั่งถ้าตาผู้ใหญ่เอะอะก็ให้พากันหนีกลับไปอีก"

"เฮ้ย มันต้มคนแก่นี่หว่า"

"เปล่าตา ดูซิครับ ผมลุยน้ำตามหัวคันนา ไปขากางเกงเปียกจนเลยเข่าเห็นไหมครับ"

"เออชอบใจมาก นี่ผู้ใหญ่ช่างดีกับตาแท้ ๆ ม่ายงั้นตาคงจะต้องอายคนคลองสิบเอ็ดไปอีกนาน"

ในด้านความอุตสาหะลีนวัตรมีความขยันขันแข็งอดทน ดังเช่น เมื่อเขาไปบวชกลับมามีงานหลายอย่างที่เขาต้องทำ เช่น ดูแลสัตว์เลี้ยง ดูความเสียหายจากโรคของขาวกว่าจะกลับบ้านก็มืดค่ำและยังมาแก้เครื่องทำไฟอีกซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 455)

"ลีนวัตรไม่มีเวลาพูดเรื่องส่วนตัว กับมารดา พอรับประทานอาหารเช้าเสร็จก็ต้องลงมือทำงานทันที พอเสร็จจากดูแลเป็ดไก่ก็ออกท้องนา ตรวจดูความเสียหายจากโรคของข้าวโดยทั่วไป กว่าจะได้กลับมาถึงบ้าน ได้ความว่าเครื่องทำไฟเสีย มาหลายวันแล้ว ไม่มีใครแก้ได้ เขาต้องลงมือแก้เครื่องทำไฟเกือบสามทุ่มจึงได้อาบน้ำและกินข้าว รู้สึกเหน็ดเหนื่อยจนบอกไม่ถูก ขณะที่คนอื่นกำลังดูโทรทัศน์กันอย่างเพลิดเพลินเขาออกไปปูเสื่อนอนเล่นที่ระเบียงมืด ๆ คนเดียว"

นอกจากนี้ผู้ใหญ่ลีขยันขันแข็งในการทำงาน แม้แต่ตอนแต่งงานเขาก็ไม่ได้พาเจ้าสาวไปฮันนีมูนที่ใดเลย เพราะข้าวกำลังสุก เขาต้องดูแลเก็บเกี่ยวดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 571)

"แม่ได้บอกอนุญาตเขาว่า ไม่ต้องออกไปท้องนาสามวันหลังจากแต่งงาน เขารู้สึกเห็นใจแม่มาก แม่อุตส่าห์เห็นอกคนหนุ่มสาวที่แต่งงานกันใหม่ ๆ ว่าอยากอยู่กันตามลำพัง เขาไม่มีโอกาสพาเจ้าสาวของเขาไปฮันนีมูนไกล ๆ เพราะข้าวในท้องนาแก่เกือบจะเกี่ยวได้อยู่แล้ว หากเขาทิ้งไปเสียแล้วทางนี้คงจะเละ เขาเองก็เตรียมการอยู่ว่าพันทีที่เกี่ยวข้าวขึ้นจากนา เขาจะรีบไถ คราดข้าวขึ้นใหม่ตามโครงการทำนาปีละสองครั้ง ซึ่งเขาร่ำร้องมานานแล้ว แต่ไม่สำเร็จเพราะขาดน้ำ ปีนี้ทางการขุดคลองให้ลึก มีน้ำตลอดปีแล้วเขาจะชักช้าอยู่ทำไม เมื่อเขาทดลองทำได้ผลดี ในปีต่อไปชาวคลองสิบเอ็ดก็จะพากันดำเนินรอยตาม เท่ากับเขาได้ทำประโยชน์ให้แก่พวกพ้องและรวมไปถึงประเทศชาติด้วย"

และในด้านความเมตตากรุณานั้นลีนวัตรให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่นดังเช่น การรับเด็กลูกแขกคนหนึ่งที่หลงเข้ามาในมหาวิทยาลัยและหาพ่อไม่ได้ เขานำมาเลี้ยงเป็นลูก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 59)

"แต่ความจริงนั้นปี๊ดเป็นลูกใครไม่ปรากฏ วันหนึ่งเด็กชายเดินแก้ผ้าเข้ามาในมหาวิทยาลัยร้องไห้หาพ่อ นิสิตเกษตรศาสตร์จึงช่วยกันเลี้ยงดู หาเสื้อผ้าให้ใส่แล้วพาตระเวนหาพ่อ ไม่พบจึงนำส่งโรงพักบางเขน ตำรวจรับแจ้งความไว้จะประกาศหาบิดาให้ แต่เด็กไม่ยอมอยู่กับตำรวจที่โรงพักพวกนิสิตจึงพาแกมาเลี้ยงที่หอพัก แล้วก็ตั้งตัวเป็นบิดานายปี๊ดกันทุกคนรวมทั้งลีนวัตรด้วย

ลีนวัตรมีแต่น้องผู้หญิงสองคน เขาอยากมีน้องผู้ชายสักคนหนึ่งมานานแต่ไม่สมหวัง เมื่อมาพบนายปี๊ดเข้าชะตาต้องกันมาก นายปี๊ดจึงพัวพันอยู่กับเขามากกว่าคนอื่น ๆ เป็นเวลานานไม่ปรากฏบิดาอันแท้จริงของนายปี๊ดมารับตัวไป ลีนวัตรจึงขอเลี้ยงดูนายปี๊ดเอง เมื่อโรงเรียนปิดภาค เขาก็พานายปี๊ดกลับบ้านแก้ตัวอยู่นานกว่ามารดาจะเชื่อว่าไม่ได้ไปทำเกะกะกับผู้หญิงแขก"

จะเห็นได้ว่าลีนวัตรมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

2. <u>มาลินี</u>

มาลินีเป็นกำพร้าบิดามารดา เธอทำงานเป็นเสมียนอยู่ที่กระทรวงหนึ่ง เนื่องจากอาชีพเสมียนเงินเดือนน้อย เธอจึงหารายได้พิเศษ โดยการเดินแบบ ต่อมาเธอได้รับมรดกที่ดินเป็นจำนวนมากจากคุณยาย เธอจึงตัดสินใจออกจากงานเพื่อมาทำนา เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่ามาลินีมีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่ามาลินีมีความเพียรและมีอารมณ์หนักแน่นในการทำงานดังเช่นเมื่อเธอตัดสินใจลาออกมาทำนาต่อจากคุณยาย ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 188 - 189)

"มาลินีถอนใจใหญ่ แหงนมองดูท้องฟ้าสีน้ำเงินแจ่มใสในยามบ่าย ภาระต่อไปในภายหน้าของเธอมันใหญ่โตเท่า ๆ กับท้องฟ้านั้นได้กระมัง เธอสงสัยว่าจะแบกมันไว้ได้อย่างไร เธอไม่คุ้นกับภาระรับผิดชอบที่ใหญ่โตถึงเพียงนี้มาก่อน เสบียนเล็ก ๆ อย่างเธอจะรับผิดชอบอะไรนักหนาอย่างที่เธอเริ่มต้นทำเมื่อเรียนหนังสือจนจบกระทั่งบัดนี้

แต่เธอได้บากหน้ามาแล้ว ตัดใจหันหลังให้กับอดีตเหล่านั้นแล้ว มีอย่างเดียวเท่านั้นในขณะนี้ คือเอาชนะความย่อท้อหดหู่ พยายามเรียนรู้ความสุขที่คุณยายต้องการจะหยิบยื่นให้เธอ

ในขณะนี้เธอจะต้องทำงานเสียที แต่จะตั้งต้นตรงไหนก่อนดีล่ะ มันจะต้องไม่ใช่ดายหญ้าพรวนดินหรือล้างเล้าไก่ เพราะขณะนี้เธอต้องเป็นผู้บริหารงานซึ่งเธอไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย

จ้างให้เขาไถนาก่อนที่ฝนจะตกลงมา มิฉะนั้นจะลำบากเพราะเราไม่มีควาย หนึ่งละ ... สอง ต้องลูกจ้าง ผู้ใหญ่ลีเคยรับปากกับเราหรือเปล่าว่าเขาจะหาคนให้ แต่จะคอยคน ๆ เดียวจะดีหรือ ต้องปรึกษานายทองใบเถิด..."

ในด้านความมีเหตุผล มาลินีหนีจากความเคยชิน เธอรู้จักหาเหตุผล ดังเช่นการรับหมั้นของมาลินี เธอไม่ต้องการให้นำเงินมาก ๆ มาซื้อแหวนเพชรเพียงเพื่อความสวยงามเท่านั้น แต่เธอต้องการให้นำเงินไปใช้ในทางอื่นที่เป็นประโยชน์มากกว่า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 355)

"มาลินีได้บรรยายถึงการหมั้นในเวลากลางคืนอันฉุกละหุกของเธอให้สหายฟังอย่างละเอียดแล้วต่อท้ายว่า "ทั้งตัวเขาและแม่สัญญาว่า เมื่อตวงข้าวได้ราคาดีในราวเดือนเก้าเดือนสิบ เขาจะซื้อแหวนเพชรเม็ดโตเท่าหัวแม่มือให้ฉันใหม่ ฉันโง่หรือเปล่าก็ไม่รู้ล่ะ ฉันไม่เห็นอยากได้สักนิด ถ้าได้มาฉันคงนอนสะดุ้งจนเรือนไหวเทียวละ เพราะกลัวพวกปล้น แหวนวงนี้ราคามันไม่กี่บาทก็จริง แต่มันพาให้ฉันสบายใจไร้กังวลสามารถติดนิ้วไปได้ทั่วทิศ ไม่ต้องห่วงว่ามันจะเสียหาย ฉันอยากจะให้เขาเอาเงินไปทำประโยชน์อย่างอื่นดีกว่า"

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่ามาลินียอมสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ซึ่งจะเห็นได้จากการขุดคลอง เข้ามาในที่ของเธอ เธอก็ยินดีเพื่อทุกคนจะได้ทำนาได้มากขึ้น ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 432)

"คุณมาครับ คุณเห็นหรือยังว่าจะต้องพินาศสลมจมในคราวนี้บ้าง"

"ยังไม่ได้เดินไปดูเลยจ้ะพี่ใบเห็นเจ้าหน้าที่เขาออกมาบักหลักส่องกล้องเมื่อวานนี้ แต่ไม่ได้ไปดูใกล้ ๆ โดนอะไรมั่งจ๊ะ"

"โอ๊ยมากมายคุณ สวนกล้วยเห็นจะหมดไปหลายร้อยต้น กล้วยน่ะช่างเถอะปลูกใหม่ไม่ช้าก็ได้ มะพร้าวเตี้ยริมคลองสิคุณ ลูกกำลังเต็มคอต้องวอดวายไม่หลงเหลือเลย มะม่วง ขนุน ในราวสักสิบต้น"

"ช่างเถอะพี่ใบ เรารีบตัดกล้วยเอามาเสีย แหม ตอนนี้เสียดายเราเลี้ยงหมูน้อยไปหน่อยนะจ๊ะ ม่ายงั้นมันจะได้กินต้นกล้วยกัน สบายไปนาน"

"ขายเขาก็ได้ครับ ต้นละสลึง ให้เขามาตัดเอาเอง เหลือเอาไว้พอเลี้ยงหมูของเราบ้างเสียดายสะพานเท่านั้นเพิ่งทำใหม่ ๆ ก่อนคุณนายวันเสียปีเดียว ต้องรื้อหมดคราวนี้แน่ สวยเสียด้วย พระผู้ใหญ่คุมลูกน้องทำเองเสียด้วย"

"ช่างเถอะน่าพี่ใบ แล้วเราก็ทำเอาใหม่ สาลาท่าน้ำที่วัดออกสวยกว่าของเราตั้งมากมายก็ยังต้องรื้อนี่นา" มาลินีพูดปลอบใจคนงานของเธอ

"ใคร ๆ เขาด่าเรือขุดกันออกทุกบ้าน คุณมาแปลกจัง อะไร ๆ ก็ช่างเถอะอยู่คนเดียว"

"โธ่ พี่ใบ บางครั้งมนุษย์เราก็ต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมบ้างเหมือนกัน พี่ใบไม่ชอบหรือ ถ้าคลองของเราลึกลงและกว้างขึ้นกว่าเดิมเมื่อขุดเสร็จแล้ว"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของมาลินี คือการแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น การนำขนมมาให้เด็ก ๆ ที่พากันมาแห่นางแมว เพื่อให้ฝนตก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 245)

"พ่อคะเล่าวันหลังเถอะ เดี๋ยวขบวนแมวจะมาถึงแล้ว แม่ให้มาถามว่าพ่อมีเหล้าเลี้ยงพวกแห่นางแมวรึยัง ตาผันแกไม่ยอมนะพ่อถ้าไม่ได้เหล้า"

"ตาผันยอดนักไถ นำขบวนตามเคย ตั้งแต่ฉันยังเด็ก ๆ แน่ะพี่ใบ" ลีนวัตรหันไปพูดกับนายทองใบแล้วจึงตอบนายปี๊ดว่า "ปี๊ดกลับไปบอกแม่นะว่าพ่อเก็บเหล้าไว้ในห้องของพ่อยังมีเหลืออยู่ 2 - 3 ขวด กระมังขอมาให้คุณมาสักขวดหนึ่งนะ หรือคุณมามีแล้ว"

"ไม่มีค่ะ ฉันไม่เลี้ยงเหล้า เลี้ยงขนมพวกเขาได้ไหมคะ ขนมมีประโยชน์แก่ร่างกายมากกว่าเหล้าเป็นไหน ๆ"

"ได้ครับ พวกเด็ก ๆ คงจะดีใจมาก"

"งั้นปี๊ดไม่ต้องเอาเหล้ามาให้คุณมาหรอกนะจ๊ะ"

นอกจากนี้มาลินีทำของกินไปให้พวกเรือขุดที่มาขุดลอกคลองด้วย อันแสดงถึงความเสียสละของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 440)

"เขตที่ดินของมาลินียาวติดคลองถึงสิบเส้น ดังนั้นเรือขุดจึงทำงานหลายวัน หน่อย แม่พิมและมาลินีช่วยกันทำขนมทำของกินส่งไปให้พวกเรือขุดทุกวัน กลางวันบ่าย ๆ ส่งขนมน้ำ ๆ และผลไม้ที่มีในสวนเช่น กล้วย อ้อย สับปะรด กลางคืนราวสี่ทุ่มส่งข้าวต้มเครื่องที่บรรจงทำให้น่ารับประทาน และโอชะอย่างที่ไม่เคยมีบ้านใดเลยจัดหามาให้ดีอย่างนี้เลย ชาวเรือขุดแสนที่จะตื้นตันในไมตรีจิต รีบรับประทานไปพลางสรรเสริญให้พรไปพลาง ไม่มีอะไรตอบแทนดีกว่านี้ ..."

ในด้านความยุติธรรม จะเห็นได้ว่ามาลินีปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ดังเช่น ในการจัดอาหารให้คนงาน เธอให้แม่พิมจัดอาหารให้คนงานเหมือนกับเธอ เพราะคนงานต้องทำงานหนัก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 311)

"แม่พินเป็นคนขยันหาอาหารจากท้องร่องท้องคู ทั้งผักทั้งปลา ทำให้ประหยัดเงินค่าอาหารได้ไม่น้อย นอกจาก 2 - 3 วัน มาลินีก็ขอร้องให้จ่ายอาหารจำพวกหมูหรือเนื้อสักครั้งหนึ่ง แม่พินทำอิดออด ซื้ออย่างไม่เต็มใจ บางครั้งก็ทำเฉพาะให้เธอรับประทานคนเดียวเมื่อมาลินีทราบ เธอได้ขอร้องให้แม่พินจัดอาหารให้ทุกคนได้บริโภคเหมือนกันหมด เธอบอกแม่พินว่า

"คนอื่นเขาควรกินดีกว่าฉันเสียอีก เพราะเขาทำงานหนักกว่า ถ้ากินอาหารไม่ดี เขาจะเอาเรี่ยวแรงที่ไหนมาทำงานให้ฉัน"

แม่พินคัดค้านว่า "ไอ้พวกนี้ไม่ได้วิเศษมาจากที่ไหน ตั้งแต่เกิดมามันก็เคยกินมาอย่างนี้ ที่บ้านคุณน่ะยังดีกว่าบ้านอื่น ๆ อีกตั้งมากมาย ได้กินแกงคั่วบ่อยๆ"

"แค่แกงคั่วยังไม่พอหรอกแม่พิน แม่พินไม่เข้าใจว่าการกินอาหารให้ถูกส่วนมันช่วยให้คนเรามีร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัย แทนที่จะกินยา เรากินอาหารแทนยา มันอร่อยกว่าไม่ใช่รึ"

และในด้านความเมตตากรุณา มาลินีมีความเมตตากรุณาคือ ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่น การช่วยพูดปลอบใจแม่พิน แม่มายสามีทิ้งให้มีกำลังใจในการดำรงชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 284 - 285)

"แม่ฟินเป็นผู้หญิงท้องนามาแต่เกิด จึงขำนาญการไร่การนามาก เมื่อมีบุตรทำให้สุขภาพของนางเสื่อมลง ประกอบกับสามีทอดทิ้ง แม่ฟินก็หมดกำลังใจจะสู้เพื่อให้สุขภาพคืนมา จึงปล่อยตัวตามยถากรรม โรคภัยเข้ามาสุมทำให้อ่อนแอลงทุกขณะ จนกระทั่งผู้ใหญ่ลีไปเจรจาเกลี้ยกล่อมให้มาอยู่เป็นเพื่อนมาลินี แม่ฟินได้มาอยู่ใกล้ ได้เห็นความสาว ความสวย ความกระชุ่มกระชวย ไม่ยอมแพ้แก่ชีวิต ซึ่งมาลินีได้พยายามพูดให้นางเกิดกำลังใจอยู่เสมอ มาลินีได้พานางไปหาแพทย์ได้ยาได้อาหารที่ดีขึ้นกว่าอยู่ตามลำพัง แม่ฟินก็ค่อยแข็งแรงขึ้นตามลำดับ และทำงานได้มากขึ้นด้วย"

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของมาลินีคือ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เช่น การไม่ให้ใครฆ่าไก่ที่เธอเลี้ยงมา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 415)

"โธ่คุณ" แม่ฟินยืนขึ้นและเริ่มพูดเป็นงานเป็นการว่า "อย่าไปคิดถึงมันเลยน่า เลี้ยงลูกเจี๊ยบต่อไปดีกว่าน่า ถ้าเราเลี้ยงดี ๆ มันไม่ตายเลย เราจะมีไก่ถึงร้อยตัวเชียวนะคะ"

"อ้อ นี่แสดงว่ารู้เห็นเป็นใจกับพี่ใบละซี"

"ใบเขาปรึกษาคะ เขาไม่กล้าทำคนเดียวทั้ง ๆ ที่พระท่านชี้ทางให้แล้ว"

"พระอะไรมาเที่ยวว่านวายกับทรัพย์สมบัติของคนอื่นบอกให้คนขายไก่ไม่ผิดศีลรึไง"

"พระผู้ใหญ่นะซีคุณ ท่านก็ไม่บอกให้ขายหรอก พ่อใบเขาไปปรึกษาท่าน ท่านบอกว่าคุณนะเหมือนคุณนายวันก็ต้องจัดการวิธีเดียวกันนั่นแหละ คุณนายวันท่านรักไก่คะไม่เคยขายเองหรอกพอมันเริ่มจะไข่น้อยลง ผู้ใหญ่ เอ๊ยพระผู้ใหญ่นั่นแหละค่ะ ท่านก็จัดแจงขายให้เสร็จ แล้วก็ซื้อลูกเจี๊ยบมาให้ท่านเลี้ยงที่แรกท่านก็บ่น ๆ หรอกค่ะ ตอนหลังเบื่อเข้าก็เลยเลิกบ่นไปเอง พระผู้ใหญ่เลยทำอย่างนี้เรื่อยมา"

"แหม ร้ายจริง ฉันบอกแล้วไงว่าฉันเลี้ยงได้ ข้าวของฉันยังเหลืออีกตั้งยุ้ง มาลินีบ่นต่อไป แต่แม่พิมทำเฉยเสียอีกประเดี๋ยวแกก็เลี่ยงขึ้นเรือนไปจัดเตรียมอาหารเย็น ..."

จะเห็นได้ว่ามาลินีมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

3. นางปุย

นางปุยเป็นแม่ของผู้ใหญ่ลี นางมีชีวิตอยู่กับท้องนาตั้งแต่เด็กจนแก่ นางปุยมีจริยธรรมดังนี้คือ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การประหยัดและความเมตตากรุณา

ในด้านความซื่อสัตย์จะเห็นได้ว่านางปุยไม่สับปลับกลับกลอก ไม่คิดโกง ความตั้งใจทำจริง ดังเช่น เมื่อคุณนายวันตายได้ฝากเครื่องทองไว้แก่นางปุยเพื่อยกให้ลูกสะใภ้ของนางปุย นางปุยไม่เคยคิดโกง ยังคงตั้งใจที่จะทำตามที่คุณนายวันบอกไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 375 - 376)

"นางปุยจัดแจงนุ่งผ้าขาวจีบหน้าให้ลูกชาย และหยิบเข็มขัดทองเส้นใหญ่ขึ้นมาคาดทับ นางมองดูมาลินีแล้วพูดว่า "ป้าต้องขอยืมเข็มขัดของหนู คาดให้พี่เขาหน่อย"

"ของมา" มาลินีทำหน้าตื่น ชี้อกตัวเอง

"จะของหนูป้าหา ไม่ได้บอก คุณยายวันของหนูฝากป้าไว้ให้เป็นของรับไหว้ของท่าน เมื่อหนูแต่งงานกับผู้ใหญ่"

"คุณยายน่ะหรือคะ" มาลินีถามซ้ำ อยากจะให้แน่ใจยิ่งขึ้น

"จ๊ะ คุณยายท่านคิดเรื่องนี้กะป้าตั้งนานแล้ว แต่ยังไม่ทันได้จัดการอะไรก็พอดีท่านเสียก่อน จึงได้แต่ฝากพวกของแต่งตัวไว้หีบหนึ่ง"

"ถ้า ถ้ามาไม่ได้แต่งงานกับผู้ใหญ่ตามที่ท่านกะไว้ละต่ะ"

"ท่านก็ยกของเหล่านี้ให้เจ้าสาวของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นใคร ป้าจึงดีใจมาก ที่มันกลับมาเป็นของหนู ผู้ใหญ่เขาไม่สบายใจ อยากจะคืนให้หนูตั้งนานแล้ว แต่ป้ารั้ง ๆ เอาไว้เอง อยากจะให้เป็นไปตามที่คุณยายของหนูต้องการ ถ้าหนูต้องการจะเอาไปใช้ก็ได้นะตอนนี้"

ในด้านความกตัญญูกตเวทีของนางปุย จะเห็นได้จากการช่วยงานศพของคุณนายวัน นางปุยตั้งใจช่วยเต็มที่ทั้งด้านแรงงานและเงิน เพื่อเป็นการตอบแทนคุณนายวันที่เคยให้นางยืมเงินในครั้งก่อน ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 475)

"งานศพ คุณนายวัน ป้ากับผู้ใหญ่จะช่วยหนูออกเงินครึ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะหมดเท่าไหร่ ส่วนค่าเจดีย์นั้นแพงหน่อย ป้าจะบอกบุญ"

มาลินีมองหน้าคู่หมั้นอย่างลังเลใจ เธอรู้สึกซาบซึ้งในไมตรีจิตของเขา และมารดาเป็นอย่างยิ่ง แต่เธอทราบดีว่าข้าวของป้าปุยที่ขายได้นั้นน้อยกว่าของเธอมากนัก เพราะได้ตวงขายไปเมื่อราคาเพียงเกวียนละแปดร้อย ตอนที่บวชผู้ใหญ่ลีเพิ่งขึ้นเกวียนแล้ว

"ป้าคะ มาขอขอบพระคุณป้ากับผู้ใหญ่ลีแทนคุณยาย แต่ ..."

"อย่าแต่เลยคุณ เอาเป็นตกลงตามที่แม่พูดก็แล้วกันน่า" ลีนวัตรรีบขัดก่อนที่เธอจะพูดจบ

"จริงอย่างที่พี่เขาว่านั่นแหละ อย่าแต่เลย ตราวนี้เป็นโอกาสสุดท้ายที่ป้าจะได้ตอบแทนบุญคุณของคุณยายหนู หนูไม่รู้ ไม่เข้าใจหรอกว่าเราเป็นหนี้ท่านแค่ไหน เฮ้อ นาฬิการ้อยไร่ของป้านี่นะ ถ้าไม่ได้คุณยายของหนู มันก็ไม่ได้เป็นของป้าหรอกป่านนี้ ท่านทั้งให้กำลังใจ กำลังทรัพย์ช่วยเรา เงินป้าไม่พอท่านก็ออกให้ก่อน ดอกเบี้ยดอกหอยก็ไม่เอาสักแดง มิหนำซ้ำถ้าของท่านไม่มีพอ ยังวิ่งเต้นไปเอาของเพื่อนฝูงในกรุงเทพฯ ที่เขาคิดดอกเบี้ยถูก ๆ มาให้ลำพังป้ากับพ่อของผู้ใหญ่หามีปัญญาไม่หรอก พวกเราจึงรักเคารพคุณนายวันเหมือนกับท่านเป็นแม่ของเราอีกคนหนึ่ง ..."

ในด้านความเสียสละนางปุย แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ดังเช่น การช่วยบอกวิธีจัดการงานศพให้กับมาลินี รวมทั้งช่วยออกเงินทำบุญให้ก่อนด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 112)

"งั้นเย็นนี้ให้คนไปนิมนต์พระมาก่อน พรุ่งนี้ท่านจะได้ให้เด็กวัดทำความสะอาดศาลา ตอนบ่ายเราก็ไปจัดดอกไม้ประดับโลงเสียหน่อย กลางคืนสวดเช้าเลี้ยงพระ เสร็จแล้วก็เก็บศพเข้าโกดัง ทีนี้กับข้าวหนูจะเอาอะไรบ้างล่ะ ลองกะซิ อ้อ กลางคืนก็ต้องเลี้ยงข้าวต้มพวกที่เขาไปฟังสวดสักหม้อหนึ่ง"

"ป้ากะเถิดค่ะ

"ได้เอากับข้าวสัก 5 อย่าง ก็แล้วกันนะ ทำของที่คุณนายชอบ ทำมาก ๆ ก็เหนื่อย พระท่านฉันอย่างละคำสองคำก็อิ่มแล้ว ของเลี้ยงคนซีสำคัญ ต้องแกงถั่วหม้อใหญ่สักสองหม้อ หมี่กรอบกระทะโตสักสองกระทะ

"ใครเขาจะไปงานเราสักกี่คนคะ"

"หนูคอยดูก็แล้วกัน ใครรู้ว่าเก็บศพคุณนายวัน เขาไปเองละ ไม่ต้องออกการ์ดหรอก คุณนายวันท่านทำความดีไว้มาก หนูไม่รู้หรอก"

"ต้องใช้เงินสักเท่าไรคะ ตอนนี้มีอยู่นิดหน่อยเท่านั้นเอง"

"ทั้งถวายพระที่สวด ทั้งค่าเลี้ยง ป้ากะราวพันหนึ่ง"

"ตาย ตาย มามีสักห้าร้อยกว่าเท่านั้นเองทั้งเนื้อทั้งตัว ทำไงดีคะ เงินของคุณยายก็ยังไม่ได้จัดการอะไรสักอย่าง"

"ไม่เป็นไรหรอกป้าพอมีอยู่บ้างจะออกไปก่อนก็ได้" มาลินีก้มลงกราบที่ตักแล้วบ่นว่า "โอ๊ย มามานี้ไม่กี่วัน พระคุณของคุณป้าท่วมศีรษะแล้ว มาจะใช้ยังไงไหวคะ"

"ไม่เป็นไรหรอก แต่เรื่องทำกับข้าวมาทำกันที่นี่นะพรุ่งนี้ตอนเช้าไปจ่ายของหนูต้องไปด้วยกัน"

"มาซื้ออะไรไม่เป็นหรอกค่ะ"

"ไม่เป็นก็ต้องไปดู ต่อไปจะซื้อเองเป็นไงล่ะ"

"ตกลงค่ะ ไปจ่ายที่ไหนคะ"

"ตลาดคลอง 12 หรือจะไปสะพานใหม่ก็ได้ ..."

ในด้านการประหยัด จะเห็นได้ว่านางปุยทำของใช้เองโดยไม่ต้องซื้อ เช่น ผงซักฟอก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 41)

"ครับ ปี๊ดรับคำเสียงอ่อย ๆ แกเปื่อแม่ขี้บ่นคนนี้เต็มที เข้าใกล้กันครั้งใด มีแต่เรื่อง บ่น บ่น ไม่มีที่สิ้นสุด แต่แม่ก็ทำทุกอย่างให้ปี๊ดอย่างดีเสมอ เช่น เสื้อผ้าของปี๊ดย่อมสะอาดกว่าของนักเรียนคนใดในชั้น ถึงแม้แม่จะประหยัดเงินค่าผงซักฟอก แต่แม่ก็ทำน้ำด่างจากขี้เถ้าเอาไว้ซักเสื้อผ้าที่สกปรกมาก ๆ ให้สะอาดได้

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้จากการให้ความอนุเคราะห์แก่มาลินี โดยให้รับประทานอาหารที่บ้านของตนดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 93)

"เสร็จหมดแล้ว ตะกี้จัดของแต่งตัวให้พ่อปี๊ดเขา เออ นี่ก็สายแล้วนี่นา หนูกินข้าวเสียก่อนด้วยกันที่นี่เถอะ แล้วค่อยไป"

มาลินีปฏิเสธหลายครั้งแต่นางก็ไม่ยอม ยกสำรับมาเลี้ยงจนได้ มาลินีและนายปี๊ดจึงไม่ต้องแวะพึ่งอาหารกลางสะพานใหม่ดังที่กะกันไว้แต่เดิม ..."

จะเห็นได้ว่านางปุยมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การประหยัด และความเมตตากรุณา

4. คุณนายวัน

คุณนายวันเป็นยายของมาลินีซึ่งออกมาอยู่ท้องนาในตอนกลางของชีวิต คุณนายวันอยู่ท้องนานานหลายปี ทำความดีไว้มากจนเป็นที่รักของชาวบ้านทั่วไป คุณนายวันมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละ คุณนายวันช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์และแบ่งเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น การช่วยพูดกับบิดาของลีนวัตรเพื่อให้ลีนวัตรได้เรียนต่อ นอกจากนี้คุณนายวันยังช่วยออกเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 82)

"ตัวของลีนวัตรที่ได้เล่าเรียนจนจบมหาวิทยาลัยก็ด้วยแรงสนับสนุนของคุณนายวัน บิดามารดาของเขาเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียวเพราะต้องสร้างตัวเองมาแต่ต้น มีเงินก็อยากจะซื้อนาอย่างเดียว เมื่อเขาเรียนจบประถมสี่ที่โรงเรียนทศทิศแล้วพ่อจะให้ออกมาช่วยทำนาเหมือนลูกชาวนาทั้งหลาย คุณนายวันก็พูดกับพ่อแม่ของเขาว่า "น่าเสียดายหน่วยก้านพ่อลี เขาฉลาดนะ ขอให้เรียนอีกสักหน่อยเถอะ ประโยชน์จากการเรียนสูง ๆ น่ะมันมี แต่เห็นยากสักหน่อย"

ฝ่ายบิดาของเขาเกรงว่าเมื่อเขาได้เรียนมาก ๆ เขาจะทิ้งท้องนาไปเอาดีทางราชการ พ่อมีลูกชายคนเดียว ต่อไปไร่นาที่อุตส่าห์สะสมไว้ก็กระจัดกระจาย เพราะเหลือแต่ผู้หญิง ฝ่ายเขยก็จะเข้ามาครอบครอง

เขาได้สัญญากับพ่อว่า ถึงอย่างไรเขาก็จะไม่ทิ้งท้องนา พ่อจึงยินยอมให้เขาไปเรียนมัธยมปีที่หนึ่งที่โรงเรียนของบาทหลวง ชื่อโรงเรียนพระวิสุทธิวงศ์ ซึ่งอยู่ในตลาดคลอง 12 จนกระทั่งหมดชั้น คือมัธยมปีที่ 6

ตอนนี้คุณนายวันต้องใช้ความสามารถอย่างหนัก เพราะการไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงมาก ต่อรองกันอยู่หลายวันพ่อก็ยอมแพ้แก่คุณนายวันซึ่งบอกว่า ถ้าพ่อส่งให้เขาเรียนไม่ได้ คุณนายวันจะส่งเอง พ่อคงจะเกิดทิฐิมานะฮึดสู้ ส่งเขาเรียนจนจบ

แต่ตลอดเวลาคุณนายวันได้เอื้อเฟื้อเขามาก เช่นช่วยเหลือค่าเสื้อผ้า ค่าหนังสือ และให้เงินสำหรับใช้สอยบ้างบางโอกาส เช่นในเวลาปิดภาคเรียน เขากลับมาและได้ไปช่วยเหลือทำการงานให้คุณนายวัน พอเขาจะกลับไปเรียน ต่อท่านก็ให้เงินสำหรับค่าขนม บางครั้งเขาเห็นว่าท่านให้มากเกินไปจะคืน ท่านก็หัวเราะและบอกว่า "พ่อลีไม่รู้หรือว่า ฉันรวยไม่รู้จะให้ใครช่วยใช้เงิน พ่อลีช่วยเอาไปใช้หน่อยเถอะ นึกว่าเอื้อเฟื้อ" นั่นคือวิธีแจกเงินของท่าน"

นอกจากนี้คุณนายวัน ยังแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภค แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ เช่น การแบ่งปันน้ำดื่มให้แก่คนยากจนที่มาขอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 240)

"ส่วนน้ำดื่มและน้ำใช้ในบ้าน คุณยายมีถังใส่น้ำฝนถังใหญ่ ๆ ถึงสองถัง และยังมีโอ่งมังกรวางเรียงกันอยู่เกือบรอบบ้านทุกโอ่งมีฝาปิดเรียบร้อย ขังน้ำฝนไว้เต็ม น้ำเหล่านี้เกินพอสำหรับใช้ในบ้านฤดูแล้ง คุณนายวันได้ขายหาบละหนึ่งบาท ผู้ซื้อมาหาบไปเอง หากใครยากจนข้นแค้นจริง ๆ จะถือถัง ถือหม้อหูหิ้วมาขอไปดื่มบ้าง คุณนายวันก็ยินดีแบ่งปันให้เสมอ"

และในด้านความเมตตากรุณา คุณนายวันมีความเมตตากรุณาสัตว์ คือให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล ดังเช่น ในปีที่แล้งมาก ๆ มีควายตัวหนึ่งมากินน้ำที่บ้านของนาง บางครั้งคุณนายก็ตักน้ำให้ควายกินด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 240)

"บางปีที่แล้งมาก ๆ จนบึงแห้ง ท้องคลองก็แตกระแหง มีควายบางตัวหนีเจ้าของเดินข้ามทุ่งมาจากคลองสิบสองมากินน้ำที่บ่อบ้านคุณนายวัน อิ่มหนำสำราญแล้วก็เดินกลับบ้านโดยดี รวมระยะที่มันเดินไปกลับ 120 เส้นพอดี คลองเหล่านี้อยู่ห่างกันคลองละ 60 เส้น วันหนึ่งเจ้าของเดินตามควายของตนมาพบคุณนายวัน

กำลังหิ้วน้ำขึ้นจากบ่อเลี้ยงควายของตนอยู่ราวกับมันเป็นสัตว์เลี้ยงของท่านเอง ชายผู้นั้นตื้นตันใจ ถึงกับนั่งลงกราบคุณนายวันลงที่พื้นดินนั่นเอง เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เล่ากันมาหลายปี และมาลินีได้ทราบจากแม่พิน ..."

จะเห็นได้ว่าคุณนายวันมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

5. ปีค

ปีคเป็นลูกแขกหลงมา และฮีนวัตรเอามาเลี้ยงไว้ ปีคมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละนั้น ปีคช่วยผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีพิษภัย ดังเช่น เมื่อมาลินีมาอยู่ที่ห้องนาใหม่ ๆ และยังไม่รู้จักใคร ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 20 - 21)

"เธอจะทำอย่างไรกับมัน บ้านช่องออกใหญ่โตจนเธอรู้สึกหนาวใจ คงจะต้องวิ่งหนี ถ้าไม่ได้นายปีคอยู่เป็นเพื่อนและช่วยการงาน เพราะขณะนี้เป็นระยะที่โรงเรียนปิด ...

.....

"ผมหุงข้าวเป็นครับ ผมจะช่วย เดาอย่างนี้ผมใช้ชำนาญ "นายปีคครับอาสา" แต่ถ้าคุณมาไม่อยากทำจริง ๆ ไปกินที่บ้านพ่อก็ได้"

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้จากการให้ความอนุเคราะห์แก่สัตว์ คือให้อาหารสุนัข ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 535)

"ด้วยความคึกคักมีอยู่ทั่วไป แม้จนกระทั่งบรรดาบริวารเหล่าหมาน้อย ก็วิ่งตามเจ้าของมาชุมนุมกัน อยู่แถวลานบ้านของมาลินี นายปีดต้องรับหน้าเจ้าพวกที่มาชุมนุมโดยไม่มีใครเชิญพวกเหล่านี้เป็นพิลวัน เพราะมันไม่รู้จักสำรวมกริยาวาจาเสียเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลากินมันจะยื้อแย่งไล่เห่า ไล่กัดกันอยู่เสมอ ไม่ฟังเสียงใครห้ามเสียด้วย นายปีดเป็นผู้รวบรวมเศษอาหารก้นถ้วยก้นชามที่เขาบริโภคเหลือนิด ๆ หน่อย ๆ เอามาเลี้ยง เมื่อของมีน้อยเกิดยื้อแย่งกันขึ้น นายปีดห้ามไม่ฟังก็บันดาลโทษะ คว้าไม้ไล่ตีแตกไป อีกสักพักหนึ่งก็เสนอหน้ามาคอยอีกอย่างไม่หวั่นเกรง ท่าทางองอาจราวกับว่ามันก็ได้รับบัตรเชิญเหมือนกันนี่นา ปีดอ่อนใจตะโกนถามว่า

"ใครเชิญพวกเอ็งมา" ไม่มีผู้ตอบ สายตาทุกคู่มองดูปีดอย่างกระหาย แลบลิ้นเลียปากแผล็บ ๆ เหมือนรับจะบอกว่า "อย่าพูดมากเลยน่ะพ่อปีด - มีอะไรเอามากินดีกว่า"

จะเห็นได้ว่าปีดมีจริยธรรมด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

6. <u>นายทองใบ</u>

นายทองใบเป็นลูกจ้างของลีนวัตร เมื่อมาลินีมาอยู่บ้านนาแรก ๆ ไม่มีใครช่วยทำงาน ลีนวัตรจึงส่งนายทองใบมาช่วยงาน นายทองใบมีจริยธรรมดังนี้ มีความรับผิดชอบก็คือเขาทำงานทุกอย่างที่ชาวสวนพึงทำโดยไม่เคยหยุดว่าง ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 237)

"ลูกจ้างคนอื่น ๆ ต่างก็ไม่ได้อยู่เฉย นายทองใบเป็นหัวหน้าที่สามารถจริงๆ เวลาของทุกคนผ่านไปอย่างเป็นประโยชน์ ด้วยการลอกโคลนในท้องร่อง วิดบ่อ ทำปลา ตัดแต่งต้นไม้ในสวน ปลูกผักเพื่อใช้ในครัวเรือน และเหลือได้ขายเป็นพิเศษ ทุกอย่างดูเป็นเงินเป็นทองไปเสียทั้งนั้น

จะเห็นได้ว่านายทองใบมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ

7. <u>วลัย</u>

วลัยเป็นเพื่อนเสมียนของมาลินี วลัยมีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา ดังจะเห็นได้จากการปลอบโยนมาลินีให้คลายทุกข์ ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 3)

"แต่เธอก็เป็นที่ปรึกษาอย่างวิเศษของฉัน ถ้าฉันไม่ปรึกษาเธอ ฉันก็ไม่รู้จะปรึกษาใคร นี่แหละเป็นของยาก"

คราวนี้วลัยยิ้มอย่างภูมิใจ ความดีของวลัยอยู่ตรงนี้เอง เธอเป็นที่ปรึกษาชั้นเยี่ยมของเพื่อน เธอมีความเห็นของเธอเองที่เข้าท่า และไม่ซ้ำแบบใคร ให้คำปรึกษาแล้วยังช่วยอีกจนถึงที่สุด ฉะนั้นถึงหน้าตาและรูปร่างของเธอจะค่อนข้างไม่วิไล แต่ใจของเธอประเสริฐสมนามวลัยยิ่งนัก

8. <u>แม่พิน</u>

แม่พินเป็นแม่บ้านของมาลินีซึ่งลีนวัตรหามาให้ แม่พินมีจริยธรรมในด้านการประหยัด ดังจะเห็นได้จากการเก็บมะม่วงไว้ตกแต่งงานและนำปลาที่ได้จากการวิดบ่อมาทำปลาแห้ง ปลาเค็มไว้เป็นอาหารและที่เหลือก็ไว้ตกแรงงาน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 237 - 238)

"มะม่วงปีนี้ถูกเป็นบ้าเลย" แม่พินบ่นขณะที่ตักน้ำรดมะม่วงเพื่อล้างยางออกก่อนบ่ม

"ก็เป็นธรรมดาของมีมากราคาถูกมีน้อยราคาแพง ว่าแต่ท่ายังไงเราจึงจะขายมะม่วงเหล่านี้หมด มันมากเสียจนน่าตกใจ" มาลินีช่วยเรียงมะม่วงลงบนใบตองแห้งซึ่งปูอยู่ริมระเบียงเรือนด้านข้างขวาอันใช้เป็นที่บ่มมะม่วง

"อ๋อ คุณไม่ต้องกลัว ฉันจะจัดการเอง พวกชาวบ้านเล็กกระท่อมน้อยที่เขาไม่มีมะม่วงและไม่มีเงินซื้อยังมีมากมาย"

"อ้าว เขาไม่มีเงินซื้อ เราจะขายได้ยังไงล่ะ แม่ฟินจ๋า"

"ขายได้ซิคุณ ขายแบบได้กำไรงามกว่าขายเงินสดอีก" แล้วแม่ฟินก็อธิบายว่า "ตกข้าวและแรงงาน อันเป็นที่นิยมกันอยู่ในท้องนาชนบทแทบทุกแห่งคือ จ่ายของให้ไปก่อน แล้วชำระเป็นข้าวเมื่อถึงฤดูนาข้าว หรือชำระเป็นแรงงานเวลาเก็บเกี่ยว ตามแต่จะตกลงกันไว้ล่วงหน้า คุณนายวันใช้มะม่วงของท่าน "ตก" แรงงานไว้ช่วยในฤดูเก็บเกี่ยวปีละมาก ๆ เพราะพื้นาของท่านมาก ลำพังแรงลูกจ้างอย่างเดียวเกี่ยวข้าวไม่ทันแน่นอน นอกเหนือจากแรงงานที่ "ตก" ไว้แล้ว ยังต้องจ่ายเป็นรายวันอีกมากมาย

ปลาที่ได้จากการวิดบ่อ แม่ฟินทำปลาแห้งปลาเค็มปลาย่างและปลาร้าเก็บไว้เป็นเสบียงค้างปี ที่เหลือก็ "ตก" แรงงานไว้ ...

จะเห็นได้ว่าแม่ฟินมีจริยธรรมในด้านการประหยัด

9. <u>ผู้ใหญ่โหมด</u>

เป็นเพื่อนบ้านอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับผู้ใหญ่ลี ผู้ใหญ่โหมดมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที จะเห็นได้ว่า ผู้ใหญ่โหมดช่วยทำเจดีย์บรรจุกระดูกให้คุณนายวันเพราะคุณนายวันเคยมีบุญคุณต่อเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 503)

"เอ็งมันโง่ ให้เขาหลอกใช้"

"แล้วตาล่ะ" ประทุมย้อนเข้าบ้างด้วยถือว่าตารัก

"ฮึ ข้าเรอะ ข้าทำให้เพราะข้าเห็นแก่คุณนายวันนี่หว่า คราวนั้นท้องเดินแทบตาย ถ้าไม่ได้คุณนายวันมาคอยดูแลรักษา ข้าก็คงจะกลับบ้านเก่าไปนานแล้ว" ผู้ใหญ่โหมดพูดถึงความหลังด้วยเสียงอ่อย ๆ แกเสียดายคุณนายวันไม่หาย ไม่ต้องการให้ความตายมาพรากชีวิตคนดี ๆ เช่นนั้นไป ถึงแม้ว่าจะถึงอายุกาลอันสมควรแล้วก็ตาม ...

จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่โหมดมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที

10. <u>แขก</u>

แขกเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านของผู้ใหญ่ลี่ แขกมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที ที่ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ ดังจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 536)

"...แขกเลี้ยงวัวที่ท้ายคลองสิบสองล้มวัวบรรทุกเรือมาช่วยถึงสองตัว พร้อมกับมาช่วยเฉือนหั่น ทุบให้เสร็จแล้วจึงกลับ นายเพิ่มต้องทำอาหารเลี้ยงสองมื้อ หม้อ กระทะที่จะทำอาหารแขก ต้องเอาไปขัดล้างให้หมดกลิ่นหมูก่อน ลีนวัตรเคยไปช่วยแขกพวกนี้ปราบโรคระบาดสัตว์ พอรู้ว่าผู้ใหญ่จะแต่งงานก็รีบบอกทันทีว่าจะเอาวัวมาช่วย ห้ามเท่าไรก็ไม่ฟัง"

จะเห็นได้ว่าแขกมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที

จากเรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมาสรุปได้ว่ามีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม การประหยัด ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมดังกล่าวมีดังนี้คือ ผู้ใหญ่ลี่ มาลินี นางปุย คุณนายวัน บัด นายทองใบ วลัย แม่พิน ผู้ใหญ่โหมด และแขก ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้นจะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 1 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ผู้ใหญ่ลีกับนางมา

จริยธรรม \ ตัวละคร	ผู้ใหญ่ลี	มาลินี	นางปุย	คุณนายวัน	ปีศ	ทองใบ	วลัย	แม่พิน	ผู้ใหญ่โหมก	แขก	รวม
ความรับผิดชอบ	3	1	–	–	–	1	–	–	–	–	5
ความซื่อสัตย์	1	–	1	–	–	–	–	–	–	–	2
ความมีเหตุผล	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความกตัญญูกตเวที	1	–	2	–	–	–	–	–	1	1	5
การรักษาระเบียบวินัย	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความเสียสละ	6	3	1	2	1	–	–	–	–	–	13
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	1	–	–	–	–	1	–	–	2
ความยุติธรรม	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความอุตสาหะ	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความเมตตากรุณา	1	2	1	1	1	–	1	–	–	–	7
รวม	14	8	6	3	2	1	1	1	1	1	38

เรื่องที่ 11 : ล่องไพร (เล่มที่ 1)

ล่องไพรเป็นเรื่องของการผจญภัยในป่านิวกินีของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีทั้งไทยและคนอเมริกันคนเหล่านี้เข้าไปในป่าด้วยจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน คนหนึ่งต้องการเงินรางวัล อีกคนหนึ่งต้องการค้นคว้าเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ และที่เหลือต้องการสนองความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง

ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้เสนอ สภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่บนเกาะนิวกินี นอกจากนี้ยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับคนเผ่าต่าง ๆ บนเกาะอีกด้วย และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความสนุกเพลิดเพลินที่ผู้อ่านได้รับและติดตามไม่รู้เบื่อ เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่าแม้เรื่องนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย แต่ก็ยังมีจริยธรรมต่าง ๆ สอดแทรกอยู่ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ตัวละครที่แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมต่าง ๆ เหล่านี้คือ ตาเกิ้น ไมรา หลวงพ่อศักดิ์ สมิธ โจนส์ มูราคามิ พ่อเฒ่า เรือง มิชชันนารีและชาวคูกูคูกู ซึ่งจะเสนอทีละตัวดังนี้

1. ตาเกิ้น

ตาเกิ้นเป็นพรานป่าชาวไทย มีความสามารถในการแกะรอยไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ นอกจากนี้ตาเกิ้นยังยิงปืนแม่น หูดี ตาไว ตาเกิ้นรู้จักกับศักดิ์ สุริยา ผู้เล่าเรื่องมานาน เคยเข้าป่าล่าสัตว์มาด้วยกันและเคยเป็นผู้นำทางให้ไมราและสมิธ ในการศึกษาเผ่าพันธุ์มนุษย์ในป่าเมืองไทย เมื่อตาเกิ้น ศักดิ์ ร.อ. เรือง ไมรา และหมอสมิธเสร็จงานที่เปรู ทั้งหมดก็เดินทางมาพักผ่อนที่นิวกินี แล้วก็แยกย้ายกันกลับบ้าน เมื่อได้พบกับพันเอกโจนส์ และชักชวนให้ออกหานกยักษ์ที่ลักพาหญิงสาวไป ทุกคนก็ตกลง ส่วนตาเกิ้นนั้นไม่ว่าศักดิ์ สุริยาจะไปไหน แกก็ขอติดตามไปตลอดโดยไม่สนใจว่าจะลำบากเพียงใด

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ตาเกิ้นมีจริยธรรมดังนี้คือ ความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความมีเหตุผล ตาเกิ้นมีความสามารถในการใช้ปัญญา ไตร่ตรองอย่างรอบครอบ พิสูจน์ให้ประจักษ์ ดังเช่นในการแกะรอย ตาเกิ้นยิงนกยักษ์ตก แต่พอไปดูก็ไม่พบ และเขาสังเกตุดูว่ามีรอยเท้าคนอยู่ในบริเวณนั้น แสดงว่า มีผู้ซึ่งนำนกนั้นไปก่อนแล้วซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 83)

"จะว่าใหม่ก็ใหม่ หรือว่าเก่าก็ได้" แกตอบ "แต่รอยตีนนั้นแหละมันรอยเดียวกันกับที่ตาเกิ้นเห็นในหุบเขาข้าง ๆ ที่นกยักษ์ตัวนั้นตก"

"แกไม่เคยบอกใคร...อย่างน้อยแกก็ไม่เคยระแคะระคายให้ฉันรู้ถึงเรื่องนี้เลย ตาเกิ้น"

"เพราะยังไม่แน่ใจน่ะซีนาย สิ่งใดที่ตาเกิ้นยังไม่แน่ใจตาเกิ้นไม่อยากพูดเดี๋ยวจะกลายเป็นมุสาไป แต่เวลานี้แน่ใจแล้วตาเกิ้นจึงบอกนาย" นกตัวนั้นยังไม่ตายแน่ และมีคน ๆ หนึ่งไปที่นั้น จะเกี่ยวข้องกันในทางไหนอะไรเกิดขึ้นตาเกิ้นก็เหลือที่จะเดา แต่เขามาที่นี่ตาเกิ้นจำรอยตีนได้ นายก็รู้ว่ารอยตีนเสือรอยตีนกระทิง 100 ทั้ง 100 ไม่เหมือนกัน รอยตีนคนก็ฉันนั้น ความหนักเบาในการเดินก็ทำให้รอยตีนที่พิมพ์อยู่บนพื้นดินไม่เหมือนกัน"

นอกจากนี้ตาเกิ้นยังไตร่ตรองอย่างรอบครอบแล้วจึงตัดสินใจดังเช่น เมื่อพวกเขาไปพบชาวป่าถูกฆ่าตายอยู่ในโบสถ์มากมาย ตาเกิ้นเที่ยวดูรอบ ๆ หมู่บ้าน ประกอบกับเห็นผมที่ไมราได้มาจากพวกเด็กที่ถูกฆ่าตาเกิ้นก็ทราบทันทีว่าเป็นคนเดียวกับที่เคยลอบทำร้ายไมราในคืนก่อน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิช 2523 : 94)

"แต่แกว่าเจ้าคนที่ลอบเข้าไปจะทำร้ายฉันคืนนั้นมาที่นี้" ไมราหันมาหากระเหรี่ยงชรา "แกมีอะไรเป็นข้อพิสูจน์รึ ตาเกิ้น"

"อ๋อ ประการแรก ผมของมันที่คุณนายไมราได้มาจากเด็กที่ถูกฆ่าตายกับแม่ ประการต่อมารอยตีนของมันที่ตาเกิ้นเจออยู่หน้าโบสถ์ฝรั่งนี้แม้ที่หน้าคอกหมูคอกแกะอีกหลายแห่ง คนกะหมามันฆ่าหมด คุณนายไมรา แต่หมูกับแกะมันพาเอาไป"

ความมีเหตุผลอีกอย่างหนึ่งของตาเกิ้นก็คือ การรู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ ดังเช่น เมื่อคณะของศักดิ์จะเดินทางไปหมู่บ้านบูตารี เพื่อบอกให้ชาวบ้านระวังพวกผมทองจะทำร้าย แต่มาพบว่าพวกนั้นเดินทางไปก่อนแล้วโดยใช้ทางลัด พวกเขาไม่ทราบจะทำอย่างไร แต่ตาเกิ้นกลับบอกว่าไม่แน่ว่าพวกนั้นจะถึงก่อน เพราะพวกนั้นต้องแบกหมูกับแกะไปด้วย จะทำให้การเดินทางล่าช้ากว่าปกติ หากคณะของศักดิ์รีบเดินทางก็อาจจะถึงบูตารีก่อนได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 120)

"งั้นก็ไม่มีทางที่เราจะไปถึงบูตารีก่อนมันได้" เขาคร่างอยู่ในคออย่างปวดร้าว

"ก็ไม่แน่ นายทหารใหญ่" กระเหรี่ยงชรายกมือเกาหลังใบหูตามนิสัยของแกขณะที่ใช้ความคิด "ตาเกิ้นไม่รู้ว่าบูตารีอะไรของฝรั่งคำอะไรนั่นอยู่ที่ไหน แต่ถ้าลงไอ้พวกนั้นเดินกันอย่างนี้ละก้อวันหนึ่งไปกันไม่ได้ไกลแน่"

ข้าพเจ้าจ้องหน้าเขาอย่างประหลาด

"แกหมายความว่ากระไรของแก ตาเกิ้น"

"อ๋อ ง่ายนิดเดียว นาย" กระเหรี่ยงชราชี้มือไปดูรอยเท้าสัตว์และคนที่สับสนกันอยู่ตรงหน้า "เมื่อวานนี้ขณะที่ตาเกิ้นติดตามมันออกมาจากหมู่บ้านไวชายาเห็นแต่รอยตีนคนไม่มีรอยตีนสัตว์เลี้ยงเหล่านั้น แต่วันนี้มันทำไม

ถึงมาอยู่ที่นี่ได ม้นไปอยู่เสียที่ไหน เหาะได้รึ ดำดินรึ ก็เปล่าทั้งสิ้น ตาเกิ้น สังเกตรอยฑีนคนเมื่อวานกับวันนี้แล้วก็บอกได้จากความหนักเบาต่างกันว่า มันแบกหรือหามสัตว์เลี้ยงเหล่านั้นมา"

"ก็ทำไมมันจะต้องทำอย่างนั้น" ไมราตั้งกระทู้

"อ๋อ เพื่อให้การเดินทางเร็วขึ้นกว่าที่จะลากจูงมันซี่ คุณนายไมรา นิสัยแพะแกะและหมูเป็นอย่างไรคุณนายก็รู้ ต้อนกันไปเป็นฝูงน่ะอาจไปได้เร็ว แต่ถ้าลงได้ผูกได้จูงอย่างนี้ละก้อมีแต่จะถ่วงเวลา ครั้นจะแบก จะหามอย่างตอนแรกก็ไปไม่ไหว คราวนี้เข้าใจหรือยัง" เขาหันมาหาข้าพเจ้า

ในด้านความเสียสละ จะเห็นได้ว่าตาเกิ้นช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษดังเช่น การอาสาอยู่เวรยามแทนศักดิ์ในเวลากลางวัน เพราะไม่มีเหตุการณ์อะไรมากนักซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 154)

"ตาเกิ้นคิดว่าถึงนายก็เหมือนกัน กะเหรี่ยงชราบอก "ปล่อยตาเกิ้นไว้คนเดียวก็พอธุระอะไรจะต้องมานั่งทรมาณกันทั้ง 3 คน"

ไมราพยักหน้า "จริงของตาเกิ้นแกค่ะ คุณศักดิ์ เราควรจะผลัดเปลี่ยนเวรกันพักผ่อน ในเวลากลางวันอย่างนี้พวกบูตารีเฝ้า เรากลับไปพักผ่อนนอนกันเสียคนละตื่นก็ได้"

นอกจากนี้ตาเกิ้นยังรับอาสาไปช่วยเหลือมูราคามิทหารญี่ปุ่นให้พ้นจากการถูกจับกุมของพวกผมทอง อันแสดงถึงความเสียสละของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 190)

"มูราคามิ...มูราคามิ"

ชั่วขณะหนึ่ง ไม่มีเสียงตอบ จนกระทั่งตาเกิ้นกระซิบเรียกอีกครั้งหนึ่ง จึงได้ยินเสียงพลิกตัว และเสียงถอนใจของใครคนหนึ่งดังมาจากแคร่ในเพิงนั้น ครั้นแล้วมีเสียงกระซิบเสียงเบาดังออกมาจากเงามืดว่า

"ใคร"

"พวกเราเอง มูราคามิ" ข้าพเจ้าบอก เพราะจำเสียงนั้นได้ "เรามาช่วยคุณกับพวกเพื่อน ๆของคุณ"

เงียบไปครั้งหนึ่ง จนกระทั่งข้าพเจ้าเกิดความสงสัยขึ้นมาว่า เขาจะจำเสียงข้าพเจ้าได้หรือไม่ ครั้นแล้วความหวาดหวั่นพรั่นพรึงนั้นก็หายไปเมื่อร่างตะคุ่มของชายคนหนึ่งลุกขึ้นนั่ง พลางกระซิบใหม่ด้วยความร้อนรนว่า

"คุณเข้ามาได้อย่างไร ถ้ามันรับได้ พวกคุณจะไม่มีทางรอดชีวิตกลับไปเลย"

และในด้านความเมตตากรุณา ตาเกี้นไม่ทำร้ายฆ่า หรือทุบตีผู้อื่นดังเช่นมีชายคนหนึ่งจะจับตัวไมราไปตอนแรกตาเกี้นคิดว่าเป็นสัตว์ร้ายจึงคิดจะยิงแต่มองเห็นว่าเป็นคนเขาจึงไม่ยิง คน ๆ นั้นจึงหนีไปได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 78)

ในข้อนั้น เมื่อได้ฟังกะเหรี่ยงชราอธิบายภายหลังข้าพเจ้าก็เข้าใจในเหตุผลของแก ประการแรก เพราะกำลังที่ข้าพเจ้าตกอยู่ในอ้อมแขนของมันเช่นนั้น เป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่งว่าคนที่จะถูกยิงอาจเป็นข้าพเจ้าได้เท่ากับมนุษย์ประหลาดผู้นั้น ประการต่อมา เมื่อได้ยินเสียงปืนและปล่อยข้าพเจ้าเปิดป่าราบไปเพราะความตกใจ เป็นโอกาสของตาเกี้นอีกครั้งหนึ่งที่จะสังหารมันได้ แต่ก็ปล่อยให้โอกาสนั้นผ่านไป เพราะอะไร

"โธ่ นาย พอเห็นตามันกระทบแสงไฟ ไม่มีแสงสะท้อนเท่านั้นตาเกี้นก็เฉลียวใจว่าเป็นคนแน่ แต่สัตว์ประหลาดหายากนายยังสอนไม่ให้ตาเกี้นฆ่านี่เป็นมนุษย์ตาดำ ๆ แท้ ๆ จะทำอย่างไรไหว

นอกจากนี้ตาเกิ้นยังห้ามมิให้ผู้อื่นฆ่าคนด้วย ดังเช่น การห้าม พ.อ.โจนส์ไม่ให้ยิงเข้าไปในโบสถ์ เพราะมีคนอยู่ในนั้น อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 102 - 103)

"อย่ายิง...นายทหารใหญ่" ตาเกิ้นร้องตะโกนลั่น พลางเผ่นผ่านหน้าข้าพเจ้าและไมราไปปัดมือที่ถือปืนของ พ.อ.โจนส์เบนไปทางหนึ่งพร้อม ๆ กับประกายไฟและเสียงระเบิดก็กก้อง ปรากฏออกมาจากปากกระบอกปืนกระบอกนั้น

"นี่อะไรกัน" พ.อ.โจนส์ยังไม่หายตะลึง "ตาคนนี้มาขัดขวางฉันทำไม"

"มีคนอยู่ในนั้น นายทหารใหญ่" กะเหรี่ยงชราอธิบายด้วยเสียงกระหืดกระหอบ "ตาเกิ้นเข้าใจว่าเป็นฝรั่งดำ"

แกคว้าไฟฉายจากมือของพ.อ.โจนส์ส่องกราดเข้าไปภายในโบสถ์อีกครั้ง ชั่วขณะหนึ่งเรามองไม่เห็นอะไร นอกจากแท่นบูชาและรูปพระเยซูถูกตรึงไม้กางเขนติดอยู่กับฝาผนังด้านหนึ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสภาพเดียวกับเมื่อเราจากไปทั้งนั้น แต่ทันใดที่แสงไฟฉายในมือตาเกิ้นหยุดนิ่ง และมองเป้าที่แสงจับอยู่ ข้าพเจ้าขนลุกซู่ ซีดหน้า พ.อ.โจนส์ซีดเผือดเหมือนผีตาย ไมราถึงกับอุทานออกมาเบา ๆ

"โอ้ พระผู้เป็นเจ้า เธอเกือบจะเป็นผู้ร้ายฆ่าคนไปแล้ววิลล์"

พ.อ.โจนส์มิได้ตอบว่ากระไร นอกจากเอื้อมไปคว้าไฟฉายมาจากมือตาเกิ้น แล้วก้าวเข้าไปที่หน้าแท่นบูชาเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของความมืด ก็ยืดตัวขึ้นตั้งตรงและหันหน้ากลับมา พอแลเห็นศีรษะซึ่งไร้ผม เห็นหน้าซึ่งเกือบไม่เป็นหน้า เห็นนัยตาที่ปูดแทบปิดสนิท และเคราอันดก ซึ่งเกรอะกรังไปด้วยโลหิตที่แห้งแล้ว พ.อ.โจนส์ก็ถลาเข้าไปหา

"หลวงพ่อทอเรส" เขาร้อง "ผมไม่คิดเลยว่าจะได้พบท่านที่นี่"

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของตาเกิ้นก็คือ การให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น ดังเช่น การช่วยชายผมทองคนหนึ่งให้พ้นจากการรัดของงูเหลือมโดยยิงงูเหลือมตาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 237)

เราช่วยกันปลดร่างอันอ่อนนวกเปียกของเขาออกมาจากขดของเจ้างูยักษ์ ซึ่งยังเคลื่อนไหวได้ด้วยความลำบาก เพราะแม้คอต่อของมันจะหักด้วยอำนาจของกระสุนปืนตาเกิ้น และนับได้ว่าตายแล้วอาการสบัสชั่มของมันก็ยังคงอยู่ แต่ละอริยาบทล้วนแล้วแต่เป็นอันตรายแก่สุขภาพของชายผู้หมดสติสมปฤดีทั้งนั้น เราช่วยกันแงะและงัดจนกระทั่งบางครั้งต้องใช้มีดเหน็บอันคมของตาเกิ้นตัดร่างของมันออกเป็นท่อน ในที่สุดจึงลากร่างชายผู้นั้นออกเป็นอิสระได้

ชั่วขณะหนึ่ง เขานอนแผ่แบหลาแนบนิ่งเหมือนคนที่ตายแล้ว ไม่เคลื่อนไหว ไม่กระดิกกระเดี้ย แม้กระนั้นจากลมหายใจที่ระรวย และทรวงอกอันปกคลุมไปด้วยขนสีทองรุงรังอย่างเดียวกับเส้นผมของเขาซึ่งสะท้อนขึ้นสะท้อนลงน้อย ๆ ก็แสดงว่าเขายังมีชีวิตอยู่ เราช่วยกันผายปอดและถูมือให้สักครู่จึงได้ยินเสียงถอนใจยาว และเมื่อเขาถอนใจ หน้าตาก็บูดเบี้ยวไปเพราะความปวดร้าวที่ได้รับจากอาการรัดของงูเหลือมตัวนั้น ครั้นแล้วจึงสืมตาขึ้นช้า ๆ...นัยน์ตาสีน้ำเงินซึ่งเลื่อนลอยหาความรู้สึกไม่ได้ ต่อมาก็หลับต่อไป

จะเห็นได้ว่าตาเกิ้นมีจริยธรรมในด้าน ความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

2. <u>ไมรา</u>

ไมราสมิธ เป็นนักมนุษย์วิทยาชาวอเมริกัน หลังเป็นภรรยาของหมอสมิธ ไมราตกลงเข้าป่านิวกินีครั้งนี้ ก็เพื่อศึกษามนุษย์เผ่าพันธุ์หนึ่งซึ่งคล้ายชาวยุโรป แต่อยู่ในนิวกินี ไมราเป็นสตรีที่มีจิตใจเข้มแข็งมาก เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ไมรามีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความสามัคคี ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความรับผิดชอบจะเห็นได้ว่า ไมรามีความพากเพียรในการทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ดังเช่น เมื่อเธอไปพบชาวป่าถูกฆ่าตายรวมกันอยู่ในโบสถ์ เธอก็เดินสำรวจจนพบหลักฐานว่าใครเป็นคนฆ่าดังนี้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 93)

แทนคำตอบ ไมรายื่นมือขวาที่กำอยู่ออกมา หล่อนคลายออกช้า ๆ พอแลเห็นว่าเป็นอะไรเท่านั้น วิลเบอร์ โจนส์รับปล่อยแขนหล่อนทันทีคว้าสิ่งที่ปรากฏอยู่ในมือของหล่อนขึ้นพิจารณาอย่างตัวสั่นงันงกสิ่งนั้นคือ เส้นผมสีทอง ทำนองเดียวกับที่หล่อนได้ไว้ในคืนที่ถูกลอบทำร้ายคราวนั้น

"เธอได้มันมาจากไหน"

"ในมือเด็กคนหนึ่งซึ่งตายอยู่ในอ้อมแขนมารดาแกค่ะ" หล่อนตอบเสียงเครือพลางก้มหน้า "ฉันคิดว่าคงเป็นในขณะที่หญิงเคราะห์ร้ายคนนั้นถูกลากถูลู่ถูกังหรือถูกอุ้มเข้ามาในโบสถ์นี้เองลูกของหล่อนคงจะคว้าเจอผม เจ้าคนที่ทำทารุณกรรมเข้ากำไว้แน่นก่อนที่ทั้งสองคนจะถูกสังหารตายไปพร้อมกัน"

"เหมือนผมเจ้าคนนั้น" ดร. สมิธพึมพำอยู่ในคอ "แต่ไมรา นี่มันไม่ใช่การกระทำของคน ๆ เดียว"

"ใครบอกเธอคะ ทอม ว่าเป็นการกระทำของคน ๆ เดียวกัน" ภรรยาว่า "ฉันเพียงแต่พิสูจน์ให้เห็นว่าในบรรดาคนเหล่านี้มีคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นหัวหน้าหรือลูกมือ ซึ่งมีผิวและผมอย่างคนที่ลอบเข้าทำร้ายร่างกายฉันในคืนแรกที่เรามาจากเม็นยามาเท่านั้น"

ในด้านความซื่อสัตย์ ไมราไม่สับปลับกลับกลอก พูดไว้อย่างไรก็ทำตามที่พูด เช่น เมื่อไมราได้ให้สัญญากับมูราคามิทหารญี่ปุ่นไว้ว่า ถ้าปลีกตัวออกมาจากพวกโมรอมโบส์ได้จะยินยอมให้กลับประเทศญี่ปุ่น และเธอก็ยินดีทำตามที่พูดไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 201 - 202)

"จากคำชี้แจงของเขา ผมคิดว่า ผมอาจจะพาพวกคุณไปถึงที่นั้นได้" มูราคามิ "ระหว่าง 10 กว่าปีที่เราท่องเที่ยวซัดเซพเนจรอยู่ในภูมิประเทศแถบนี้ ผมยังจำแม่น้ำลำธารและทิวเขาต่าง ๆ ได้ดี เพียงแต่ไม่เคยเฉลียวใจเท่านั้น ว่าสูงขึ้นไปในที่ราบตอนกลาง จะมีชนเผ่าไหนอยู่อีก นอกจากพวกโมรอมโบส์ ดูกูดูกู และดูมัน"

"แต่เราไม่อาจเหนี่ยวรั้งเธอไว้กับเราได้ มูราคามิ" ไมราค้าน "เรา ให้สัญญากับเธอไว้แล้วว่า ถ้าปลีกตัวมาได้เสียจากพวกโมรอมโบส์พวกนั้น เธอจะได้กลับสู่บ้านเมืองของเธอที่เธอจากมาเมื่อนานสู่อ้อมแขนบรรดาผู้ที่เธอรัก และเธอรัก ฉันขอยืนยันตามนั้น"

ในด้านความมีเหตุผลจะเห็นได้ว่า ไมรารู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติยับยั้งชั่งใจ รู้จักเหตุรู้จักผล ดังเช่น เมื่อไมราถูกชายผมบรอนซ์จับตัวไป วิลเบอร์ โจนส์เพื่อนเธอ สงสัยว่าทำไมต้องเจาะจงจับไมรา ไมราก็ให้เหตุผลว่าเพราะเธอเป็นผู้หญิงคนเดียวในกลุ่ม ผู้ชายจึงต้องการ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 80)

"แต่ทำไมจะต้องเป็นเธอ ไมรา" วิลเบอร์ โจนส์ขมวดคิ้วนิ่วหน้า "ทำไมมันจะต้องเฉพาะเจาะจงที่เธอเท่านั้น"

ไมราได้ฟังก็ถอนใจ "ก็เพราะว่าฉันเป็นผู้หญิงคนเดียวในคณะของเรานะซีคะ วิลล์ อย่าเพิ่งขัดจังหวะค่ะ...ในฐานะที่ฉันเป็นผู้หญิง ฉันควรจะรู้ดีกว่าใคร ๆ ในข้อนี้ เพียงแต่สีหน้าและแววตาของมันแวบเดียวเมื่อกราดไฟฉายไปเห็นเข้า ฉันก็บอกได้ ความรู้สึกของผู้ชายเหมือนกันทั้งนั้น อ่านง่ายจากนัยน์ตา ไม่ว่าจะเป็นคนป่าสมัยหินหรือคนในยุคปรมาณู"

ในด้านความสามัคคีไมราไม่แบ่งเป็นพวกของเราของเขา ดังเช่น เมื่อพวกไมรามาเจอกับทหารญี่ปุ่นที่หลงสงคราม ซึ่งพวกทหารญี่ปุ่นเข้าใจว่าสงครามโลกครั้งที่สองยังไม่ยุติไมราจึงพูดให้พวกญี่ปุ่นนั้นเข้าใจว่าสงครามได้เลิกไปแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 145 - 146)

"อย่ายิง เราไม่ใช่ศัตรูของพวกท่าน"

ควานี้แม้แต่ปืนเล็กยาวก็พลอยเงียบไปด้วย จากม่านหมอกที่ปกคลุมพื้นดินอยู่ เราได้ยินเสียงโต้ตอบกันประมาณสักครู่ จึงมีเสียงร้องตะโกนมาว่า

"แต่ทานมีทหารเอมริกันมาด้วย"

"ใช่ แต่เขาเป็นนายทหารอเมริกันปลดจากประจำการแล้ว สงครามเลิกมากว่า 10 ปี เวลานี้ญี่ปุ่นกับอเมริกันไม่ใช่ศัตรูกันอีกต่อไป"

ข้าพเจ้าได้ยินเสียงหัวเราะดังมาราวกับขบขันเสียเต็มประดา ต่อมาอีกเสียงหนึ่งก็เอ่ยขึ้น...เป็นภาษาอังกฤษสำเนียงอเมริกันชัดเจนอย่างที่ไมรา ดร.สมิธ หรือ พ.อ.โจนส์ควรจะพูดเอง

"ลูกไม้เก่า ๆ เหล่านี้เราเคยมาเสียจนชินแล้ว คุณเป็นผู้หญิงถอยออกไปให้พ้นดีกว่า ไม่งั้นอันตรายเกิดขึ้นจะโทษเราไม่ได้"

"คุณพระช่วย" ไมราอุทาน "คุณเป็นใคร"

"ผมเป็นนิซเซ พ่อญี่ปุ่นแม่เป็นอเมริกัน เกิดที่ฮาไว แต่นั่นไม่สำคัญในเมื่อผมเป็นทหารพระจักรพรรดิ คุณยังอ่อนหัดมากนักที่คิดว่าเราจะหลงกลด้วยอุบายตื้น ๆ อย่างนั้น"

"แต่มันไม่ใช่อุบาย"ไมราร้อง "มันเป็นความจริงทุกอย่าง สงครามโลกครั้งที่สองยุติมานานแล้ว และญี่ปุ่นกับอเมริกันเวลานี้เป็นมิตรกันไม่ใช่ศัตรู"

มีเสียงหัวเราะดังก้องมาในอากาศ ซึ่งยังปกคลุมไปด้วยหมอกอีกครั้งอย่างเย้ยหยันขบขันและเสียดสี

"นี่คุณจะให้เราเชื่อรึว่ามันเป็นความจริงไปได้ คุณจะให้เราเชื่อรึว่าสงครามครั้งนี้จะยุติลงง่าย ๆ อย่างนั้น"

"มันยุติไปนานแล้ว" ไมราย้ำยัน "พระจักรพรรดิของท่านเองเป็นผู้ออกประกาศให้ทหารญี่ปุ่นทุกคนยอมวางอาวุธ"

ในด้านความอุตสาหะจะเห็นได้จากคำพูดของโจนส์ คือ เมื่อเธอตัดสินใจทำงานใดแล้วแม้ลำบากเพียงใด เธอก็ไม่ท้อถอย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 13)

"แล้วอะไรทำให้เธอคิดและเข้าใจว่า เราจะกล้าเสี่ยงในสิ่งที่ไม่มีใครเขากล้า" เสียงของไมราเลื่อนลอยเหมือนแว่วมาแต่ไกล

"อ๋อ เพราะฉันรู้จักหอมและเธอดีว่า สิ่งใดเป็นความรู้ที่เธอหายาก แม้จะเต็มไปด้วยความลำบากตรากตรำเพียงใด หรืออันตรายแค่ไหน เธอก็จะเข้าย่อมพร้อมที่จะเผชิญโดยปราศจากความย่นย่อท้อถอย..."

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้ว่า ไมราเป็นผู้มีความเมตตากรุณา คือไม่ฆ่าหรือทำร้ายใคร ดังเช่น เมื่อเกิดปะทะกับทหารญี่ปุ่น และคนหนึ่งได้รับบาดเจ็บ พ.อ.โจนส์จะฆ่าเขา แต่ไมราห้ามไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 :150)

"อย่า, วิลล์"

"แต่, ไมรา" วิลล์เบอร์ โจนส์อุทาน สีหน้าเต็มไปด้วยความประหลาดใจ "รู้หรือเปล่าว่าเธอกำลังทำอะไรอยู่"

"ฉันไม่รู้อะไรทั้งนั้น นอกจากว่าฉันไม่ต้องการเห็นเพื่อนมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งไม่มีทางที่จะป้องกันชีวิตตนเองได้ ถูกฆ่าอย่างเลือดเย็นต่อหน้าต่อตาอย่างนี้"

ฝ่ายชายจ้องหน้าหล่อนนิ่งอยู่นาน ครั้นแล้วต่อมาเขาก็ยักไหล่

"เธอไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปเลย" เขาพึมพำ "เวลาไม่ทำให้เธอเปลี่ยนแปลง ขอถามหน่อยเถอะไมราว่าเธอจะทำอย่างไรกับเขาต่อไป"

"ถ้ายังพอจะมีหวัง ก็รักษาให้หาย" หล่อนตอบห้วน ๆ "ถ้าตายก็ผัง ...อย่าง...อย่าง. 2 ศพนั่น"

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งก็คือ ช่วยปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อนดังเช่น การปลอบใจบาทหลวงทอเรสไม่ให้โทษตัวเองในกรณีชาวบ้านถูกฆ่าตายในโบสถ์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 113)

"ขอบใจหมอ" บาทหลวงทอเรสบอก "แต่อาตมาคงหลับไม่ลงแน่ ภาพของผู้หญิงที่ผู้ชายคนชราและเด็กที่ถูกฆ่าตายอย่างทารุณที่สุดเหล่านั้นเหมือนผีร้ายที่หลอกหลอนอาตมาอยู่ไม่หาย มันทำให้อดคิดไม่ได้ว่า เป็นเพราะอาตมาคนเหล่านั้นจึงต้องตาย"

"เปล่าเลยค่ะ" ไมราค้านอย่างอ่อนโยน "ฉันคิดว่าหลวงพ่อควรจะรู้ดีว่าถึงจะมีหลวงพ่อหรือไม่มีเขาก็ต้องตาย เพราะฉะนั้นไปทรมานความรู้สึกผิดชอบของหลวงพ่อเองทำไม เรายังมีงานสำคัญที่จะคอยอยู่ข้างหน้าอีกมากมายนัก และบางทีหลวงพ่อก็อาจจะช่วยเราได้ เชื่อพวกเราดีกว่า พักผ่อนเสียก่อน แล้วเราจะได้ปรึกษาหารือกันว่าควรจะทำอย่างไรต่อไปกับพวกโมรอมโบสถ์พวกนั้น"

จะเห็นได้ว่าไมรามีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความสามัคคี ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

3. หลวงพ่อ

หลวงพ่อทอเรส หรือบาทหลวง เอ็สปิโนซ่า เดอ ทอเรส เป็นบาทหลวงนิกายเบ็สวิต เชื้อสายสเปน ซึ่งมาตั้งรกรากอยู่ที่นิวกินีหลายชั่วอายุคนแล้ว หลวงพ่อทอเรสมีจริยธรรมในด้าน ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความซื่อสัตย์นั้นจะเห็นได้ว่า หลวงพ่อทอเรสมั่นคงในการทำความดีของตน คือ เมื่อไซยะภรรยาของลูกชายหัวหน้าเผ่าบูตารีสารภาพบาปแก่หลวงพ่อ หลวงพ่อก็มิได้แพร่งพรายให้ใครทราบ ซึ่งจะเห็นดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 210 - 211)

"แต่เขาสารภาพกับคุณพ่อว่าอย่างไร"

"เจ้าก็รู้ว่าคำสารภาพของเขา ว่าจะปลอดภัยเมื่ออยู่ในอุ้งหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้า เราผู้เป็นมนุษย์ไม่ควรจะก้าวก่ายเข้าไปในเรื่องนั้น"

"แต่ไซยะเป็นเมียของข้า หลวงพ่อ ข้าจำเป็นต้องรู้ หลวงพ่อจะต้องบอกข้า"

บาทหลวงทอเรสยกมืออันใหญ่ของท่านวางลงบนบ่าเจ้าหนุ่มลูกหัวหน้าบ้านบูตารี พลางโคลงศีรษะไปมาช้า ๆ

"เจ้าเองเป็นคริสตังอย่างเดียวกับไซยะ เมียของเจ้าก็เหมือนกันลูกเอ๋ย เจ้าควรจะรู้ดีว่าสิ่งใดที่เจ้าสารภาพกับพระผู้เป็นเจ้า ไม่มีใครจะมีสิทธิอื่นใดล่วงรู้ได้"

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่า หลวงพ่อทอเรสช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งทางโลกและทางธรรมยอมอุทิศตนเองอยู่ในป่าเพื่อสอนศาสนา แก่พวกชาวป่าเผ่าต่างๆนอกจากนี้เมื่อพวกโมรอมโบส์บุกหมู่บ้านไวซายาเพื่อจะเอาอาหาร หลวงพ่อก็ยินดีให้สัตว์เลี้ยงของตน เพื่อผู้อื่นจะไม่ต้องเดือดร้อน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 110)

เขาบอกอาตมาว่าไม่ต้องการให้อาตมาและชาวบ้านที่ไวซายาให้ความช่วยเหลือใด ๆ แก่คณะคนขาวที่กำลังติดตามเขามา อาตมาก็ไม่เคยรู้เรื่องว่าใครจะผ่านไปทางนั้น แต่ถ้าบังเอิญจะมีใครผ่านมาที่ไวซายาจริง ๆ และขอความช่วยเหลือใด ๆ แก่คณะที่ไม่เป็นภัยแก่ใครแล้วเป็นหน้าที่ของอาตมาที่จะปฏิเสธไม่ได้ ทำนองเดียวกับที่อาตมาจะพึงให้แก่เขา เราถกเถียงเรื่องนี้กันอยู่นานลงท้ายเขาก็หันมาพูดถึงเรื่องอาหาร อาตมาสั่งเด็กให้จัดการยกมาให้ แต่เขาไม่ต้องการอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วเหล่านั้น เขาต้องการแกะและสัตว์เลี้ยงที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ อาตมาจึงว่าสัตว์เลี้ยงเหล่านี้เหมือนเป็นอาหารหล่อเลี้ยงชีวิตของชาวบ้านไวซายาก็ว่าได้ แต่เอาเถอะถ้าเขาต้องการอาตมาจะให้แกะของอาตมาที่เลี้ยงไว้เอง เมื่อเขายืนยันว่าเขาต้องการสัตว์ของชาวบ้านด้วย อาตมาจึงว่าจะลองเจรจาขอร้องกับชาวบ้านดู จะได้หรือไม่ได้ย่อมสุดแล้วแต่ความสมัครใจของเขาเอง ว่าแล้วอาตมาก็ชักระฆังเรียกประชุมพวกไวซายาในโบสถ์นั้น"

ความเสียสละของหลวงพ่อทอเรสก็คือ ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนแก่คนที่ไม่ได้ทำผิด ดังเช่น เมื่อลูกสะใภ้ของหัวหน้าหมู่บ้านบูตารีถูกลักพาตัวไป พอกลับมาก็ยังเพ้อถึงชายผมทองทำให้ลูกชายและหัวหน้าบ้านโกรธมาก หลวงพ่อทอเรสก็ช่วยพูดให้เข้าใจว่าไม่ใช่ความผิดของไซยะ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 213)

"ตกลงมันก็จริงอย่างลูกชายข้าว่า เจ้าตกเป็นทาสของปีศาจป่าตนใดตนหนึ่งเสียอีกคนแล้ว และบูตารีจะมิใช่ที่อยู่ของเจ้าอีกต่อไป"

เมื่อได้ฟังเช่นนั้น หลวงพ่อทอเรสก็ก้าวเข้าไปหาชายชราอย่างกระทันหัน พลางยกมือชี้นวางบนไหล่ของแกและโคลงศีรษะอยู่ไปมา

"อย่าเพิ่งด่วนวินิจฉัยอะไรในสิ่งที่เจ้าไม่เข้าใจลูกเอ๋ย" ท่านว่า "อย่าด่วนทำอะไรลงไปในสิ่งที่มีแต่จะเกิดให้ร้าวรานใจแก่ใคร ไซยะได้มอบตัวของเขาให้พระผู้เป็นเจ้าแล้วก็ย่อมเป็นสมบัติของพระผู้เป็นเจ้าเราไม่ควรจะซ้ำเติมอะไรอีก คนบาปที่รู้ตัวว่าตนทำบาปและสารภาพผิด เป็นผู้ที่พระผู้เป็นเจ้ายกย่องกว่าคนบาปที่พยายามจะปิดบังความผิดของตนไว้"

และในความเมตตากรุณา จะเห็นได้จากการช่วยปลอบใจชาวบูตารี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ : 136 - 137)

"ที่นี่ อย่าว่าแต่คน" เขายกมือขึ้นท้าวสะเอวมองดูรอบ ๆ ด้วยความภาคภูมิใจ "ถึงกระต่ายหรืออีเห็นก็ไม่สามารถจะเข้ามาได้โดยเราไม่รู้เอาละ เหลืออยู่ต่อไปก็แต่ว่าเราจะทำอย่างไรกับพวกผู้หญิงและเด็ก"

ข้อนั้นหลวงพ่อทอเรสรับหน้าที่ไปเป็นธุระ ท่านสั่งมาโคโบ พ่อบ้านให้ต้อนผู้ชราเด็ก และผู้หญิงชุมนุมกันอยู่ที่โรงชุมนุมของชาวบ้านซึ่งตั้งอยู่กลาง และพ้นจากรัศมีของบริเวณที่การต่อสู้อาจเกิดขึ้นออกไป ท่านขันอาสาว่าจะเป็นเพื่อนคนเหล่านั้นที่นั่นเป็นการบำรุงขวัญและปลอบใจจนกว่าภัยต่าง ๆ จะผ่านพ้นไปแล้ว

จะเห็นได้ว่าหลวงพ่อทอเรสมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

4. <u>ศักดิ์</u>

ศักดิ์ สุริยา เป็นพรานป่าชาวไทยซึ่งมีความสามารถในการล่าสัตว์ ศักดิ์รู้จักกับไมราและหมอสมิธ เมื่อคนทั้งสองเดินทางมาสำรวจเผ่าพันธุ์ในเมืองไทย ต่อมาพวกเขาก็ร่วมงานกันมาตลอดครั้งล่าสุดพวกเขาไปทำงานที่เปรู และมาพักผ่อนที่เกาะนิวกินี พ.อ.โจนส์ก็มาชวนให้พวกเขาไปสำรวจมนุษย์อีกเผ่าพันธุ์หนึ่งในนิวกินี

ศักดิ์ได้ร่วมการผจญภัยครั้งนี้ด้วย เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ศักดิ์มีจริยธรรมดังนี้คือ ความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความมีเหตุผล จะเห็นได้ว่า ศักดิ์ไม่หลงงมงายกับความเชื่อและอารมณ์ เขาเข้าใจความรู้สึกของตนเองและธรรมชาติของมนุษย์ อันแสดงถึงความมีเหตุผล ดังนี้คือ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 71 - 72)

"แต่ทำไมเราจึงพลอยเป็นไปด้วย" หล่อนตั้งกระทู้ "เราซึ่งไม่เคยเชื่อเรื่องเหลวไหลอย่างนี้ เราซึ่งฟิสูจน์มาแล้วในหลายสิ่งหลายอย่างนับครั้งไม่ถ้วนแล้วความเชื่อนั่นเป็นของเหลวไหล คุณบอกข้อนี้ได้ไหมคะ คุณศักดิ์"

"ไม่มีอะไรหรอกครับ ไมรา" ข้าพเจ้าว่า "นอกจากความกลัวในสิ่งที่เราไม่รู้ เป็นสัญชาตญาณดั้งเดิมของมนุษย์ ซึ่งคนเราจะได้ฟิสูจน์เห็นข้อเท็จจริงและเข้าใจมาแล้วในหลายสิ่งหลายอย่าง ก็ยังมีอีกมากที่คนเราไม่รู้ สิ่งเหล่านั้นแหละที่คนเรากลัว"

"แต่คุณก็ไม่เคยกลัวอะไรในสิ่งที่เหลวไหล" ไมราค้าน "ฉันก็เหมือนกัน"

ข้าพเจ้าเขี่ยไฟในกองเล่น พลางหัวเราะเบา ๆ

"นั่นเป็นสิ่งที่เราเข้าใจ หรือคิดว่าเข้าใจ ไมรา แต่มันไม่เป็นความจริง นั่นเป็นสิ่งที่เราหลอกตัวเราเอง คนเรากลัวด้วยกันทั้งนั้นมันเป็นเรื่องธรรมดา เพียงแต่ว่ามันจะเป็นในเรื่องไหน และเกี่ยวข้องกับอะไร คนไหนไม่เคยกลัวอะไร นั่นไม่ใช่ธรรมดา ภาวะของจิตอาจวิปริตหรือประสาทเสื่อม ผมกลัวเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเวลาเผชิญหน้ากับสัตว์ร้ายหรืออันตรายใด ๆ แต่ในขณะเดียวกันผมก็มีสติด้วย การพยายามข่มใจไม่ปล่อยให้ทำอะไรโง่ ๆ ลงไป ตามที่ความกลัวบังคับ นั่นแหละครับคุณไมราที่ทำให้คุณเข้าใจผิดคิดว่าผมเป็นคนกล้าไม่กลัวตาย ถึงคุณเองก็อาจเข้าใจในตัวของตัวเช่นนั้น แต่คุณย่อมจะบอกได้ดีกว่าใครว่ามันไม่ใช่"

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้จากไปช่วยเหลือมูราคามิและพรรคพวกให้พ้นจากการถูกควบคุมตัวจากพวกโมรอมโบส์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 190)

"มูราคามิ...มูราคามิ"

ชั่วขณะหนึ่ง ไม่มีเสียงตอบ จนกระทั่งตาเกิ้นกระซิบเรียกอีกครั้งจึงได้ยินเสียงพลิกตัว และเสียงถอนใจของใครคนหนึ่งดังมาจากแคร่ในเพิงนั้น ครั้นแล้วก็มีเสียงกระซิบถามเบา ๆ ดังมาจากเงามืดว่า

"ใคร"

"พวกเราเอง มูราคามิ" ข้าพเจ้าบอก เพราะจำเสียงนั้นได้ "เรามาช่วยคุณกับเพื่อน ๆของคุณ" เงียบไปอีกครั้ง จนกระทั่งข้าพเจ้าเกิดความสงสัยขึ้นมาว่า เขาจะจำเสียงข้าพเจ้าได้หรือไม่ ครั้นแล้วความหวาดหวั่นพรั่นพรึงนั้นก็หายไปเมื่อร่างตะคุ่มของชายคนหนึ่งลุกขึ้นนั่ง พลางกระซิบใหม่ด้วยความความร้อนรนว่า

คุณเข้ามาได้อย่างไร ถ้ามันจับได้ พวกคุณจะไม่มีทางรอดชีวิตกลับไปเลย"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของศักดิ์ก็คือ การช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น การช่วยอยู่เวรยามแทนไมรา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 153)

ข้าพเจ้ามองตาซึ่งแดงช้ำ เพราะการอดนอนของหล่อน พลางบอกว่า

"คุณไปพักผ่อนเสียก่อนดีกว่าครับ, ไมรา ในเวลากลางวันอย่างนี้ผมคิดว่ายังไม่มีอะไร ผมกับตาเกิ้นจะอยู่ดูแลทางนี้เอง"

ในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้จากการช่วยเหลือชาวป่าคนหนึ่งซึ่งถูกงูเหลือมรัดไว้ให้รอดตาย แม้ว่าผู้นั้นจะเป็นศัตรูก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 236 - 237)

เป็นการสุดวิสัยที่ข้าพเจ้าจะทนอยู่ได้ พร้อมด้วยปืนที่ขึ้นมาประทับอยู่บนบ่า และปลดเซฟแล้วข้าพเจ้าตะโกนเรียกตาเกิ้น พลางกระโดดห่างออกไป เพื่อให้ได้มุมยิง แต่ไม่สามารถจะหาเป้าได้ ในทันใดนั้นเองกะเหรี่ยงชราก็มาถึง

"ตาเกิ้นเอง นาย" แกร้องดัง

และทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ายังส่ายปากกระบอกปืนไปตามเป้าหมายอันได้แก่ศีรษะของเจ้างูเหลือมซึ่งแกว่งไกวไปมาตามอาการโยนตัวของเหยื่อที่อยู่ในอ้อมรัดของมัน เสียงปืนในมือของแกก็แผดดังสนั่นขึ้นหนึ่งนัด...นัดเดียวเท่านั้นคนและงูสะท้านไปเพราะแรงปะทะของกระสุน ครั้นแล้วศีรษะของมันก็ตก ท่อนหางเริ่มคลายออกจากคาคบไม้ ในที่สุดก็หล่นลงมากองอยู่ตรงหน้าเราพร้อมด้วยชายคนนั้น

"นาย" กะเหรี่ยงชราอุทาน กรากเข้าไปคุกเข่าลงข้างร่างซึ่งสิ้นสติอยู่ในขดงูใหญ่ "นี่มันพันธุ์เดียวกับเจ้ายักษ์สมทอง หัวหน้าไอ้พวกนั้นนี่นาย"

ข้าพเจ้าทราบ และกำลังประหลาดใจอยู่ในขณะนั้นว่า เป็นไปได้อย่างไรกันนี่จะมีมนุษย์ลักษณะประหลาดเช่นนี้ปรากฏขึ้นอีกคนหนึ่งในภูมิประเทศที่เราสำรวจ เว้นไว้แต่เขามีส่วนเกี่ยวข้องกันในทางหนึ่งทางใด เป็นคนผิวขาวพวกนั้นที่พลัดเข้ามาอยู่ในดินแดนอันลี้ลับห่างไกลจากอารยธรรม จนผิวคล้ำไปเพราะดินฟ้าอากาศในโซนร้อน หรือว่าเป็นเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมของชาวเกาะมาตั้งแต่สมัยไหน และอะไรเป็นเหตุให้เขาคิดติดตามความเคลื่อนไหวของเราตลอดเวลา นับแต่ออกจากบูตารี

แต่ปัญหาเหล่านี้ยังคอยได้ ชีวิตของเขากำลังอยู่ในอันตราย ช่วยชีวิตนั้นให้รอดเราก็จะได้คำตอบ ถ้าเขาตาย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นก็จะเป็นความลับต่อไป

เราช่วยกันปลดร่างอันอ่อนปวกเปียกของเขาออกมาจากขดของเจ้างูยักษ์ ซึ่งยังเคลื่อนไหวได้ด้วยความยากลำบาก เพราะแม้คอต่อของมันจะหักด้วยอำนาจของกระสุนปืนตาเกิ้น และนับได้ว่าตายแล้ว อาการสบัสซ้มของมันก็ยังคงอยู่ แต่ละอริยาบหล้วนแล้วแต่เป็นอันตรายแก่สุขภาพของผู้หมดสติสมปฤดีนั้น เราช่วยกันแงะและงัดจนกระทั่งบางครั้งต้องใช้มีดเหน็บอันคมของตาเกิ้นตัดร่างของมันออกเป็นท่อน ในที่สุดจึงลากร่างชายผู้นั้นออกเป็นอิสระได้

ชั่วขณะหนึ่ง เขานอนแผ่แบหลาแน่นิ่งเหมือนคนที่ตายแล้ว ไม่เคลื่อนไหว ไม่กระดิกกระเดี้ย แม้กระทั่งจากลมหายใจที่ระรวย และทรวงอกอันปกคลุมไปด้วยขนสีทองรุงรังอย่างเดียวกับเส้นผมของเขาซึ่งสะท้อนขึ้นสะท้อนลงน้อยๆ ก็แสดงว่าเขายังมีชีวิตอยู่ เราช่วยกันผายปอดและถูมือให้สักครู่จึงได้ยินเสียงถอนใจยาว และเมื่อเขาถอนใจ หน้าตาก็บูดเบี้ยวไปเพราะความปวดร้าวที่ได้รับจากอาการรัดของงูเหลื่อมตัวนั้น ครั้นแล้วจึงลืมตาขึ้นช้า ๆ...นัยน์ตาสีน้ำเงินซึ่งเลื่อนลอยหาความรู้สึกไม่ได้ ต่อมาก็หลับต่อไป

จะเห็นได้ว่าศักดิ์มีจริยธรรมในด้าน ความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

5. <u>สมิธ</u>

ทอม สมิธ เป็นหมอชาวอเมริกัน เขาเป็นสามีของไมรา ทั้งหมอและไมราร่วมกันสำรวจเผ่าพันธุ์มนุษย์ เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า สมิธมีจริยธรรมดังนี้คือ ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

ในด้านความอุตสาหะจะเห็นได้ว่าหอมทำงานใดก็ไม่ท้อถอย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 13)

"แล้วอะไรทำให้เธอคิดและเข้าใจว่า เราจะกล้าเสี่ยงในสิ่งที่ไม่มีใครเขากล้า" เสียงของไมราเลื่อนลอยเหมือนแว่วมาแต่ไกล

"อ๋อ เพราะฉันรู้จักทอมและเธอดีว่า สิ่งใดเป็นความรู้ที่หายากแม้จะเต็มไปด้วยความลำบากตรากตรำเพียงไร หรืออันตรายแค่ไหน เธอกะเขาย่อมพร้อมที่จะเผชิญโดยปราศจากความย่นย่อท้อถอย..."

ในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้จากการช่วยเหลือรักษามูราคามิซึ่งถูกยิงให้ปลอดภัย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 153)

ราวครึ่งชั่วโมงเศษ ไมรา สมิธ ก็กลับออกมา สีหน้าของหล่อนค่อนข้างซีดจากการอดนอนมาตลอดคืน แต่นัยน์ตาเป็นประกาย เหมือนได้รับความตื่นเต้นมาจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

"เขาจะไม่ตายค่ะ คุณศักดิ์" หล่อนบอก "ทอมรับรองฉันในข้อนั้น เคราะห์ดีที่กระสุนผ่านอวัยวะสำคัญนั้นไปได้ ภายหลังที่ทำความสะอาดแผลและเย็บแล้ว เขาก็ลุกขึ้นนั่งได้ แต่ทอมพยายามบังคับให้เขานอนต่อไป..."

และช่วยเหลือรักษาลูกสะใภ้ของหัวหน้าบ้านบูตารีซึ่งถูกลักพาไปให้ปลอดภัย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 205)

บุตรชายพ่อเฒ่าหัวหน้าบ้านบูตารี ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเด็กว่าง่าย สีหน้าของเขามิได้แสดงความรู้สึกอะไรทั้งนั้น ขณะที่ค่อย ๆ วางภรรยาสาวของเขาบนแคร่กลางโรงประชุม แล้วถอยห่างออกไปเพื่อหลีกทางให้แก่ ดร.สมิธ ซึ่งลงมือตรวจอย่างเร่งรีบ

"ชีพจรและหัวใจเต้นอย่างเต็มที่" เขาบอกขณะที่ลุกขึ้นอย่างช้า ๆ "รู้สึกว่าคงจะได้รับความสะเทือนใจและตรากตรำในการเดินทางมาแต่ไกล"

ในข้อนั้น แม้หมอไม่พูดเราก็พอจะเห็นได้จากเท้าน้อย ๆ ของหล่อน ซึ่งถลอกปอกเปิกและพองจนแทบไม่เป็นรูปทั้ง 2 เท้า ตามธรรมดาชาวป่าพวกนี้เดินเท้าเปล่ามาแต่กำเนิดจนเคยชิน ฉะนั้นสภาพของมันยืนยันความเชื่อของเขาว่า หล่อนคงจะผ่านภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยความทุรกันดารไม่น้อยทีเดียว

อย่างไรก็ดี หลังจาก ดร.สมิธฉีดยาบำรุงหัวใจให้หล่อน 1 เข็มและหลับไปพักใหญ่ ๆ หญิงสาวก็พลิกกายพึมพำอะไรออกมาอย่างตื่นตระหนกตกใจทั้ง ๆ ที่ไม่ลืมตา ทั้งสามีและพ่อเฒ่าหัวหน้าบ้านจะพยายามซักถามอย่างไรก็ไม่ได้ความ ต่อมาสักครู่หล่อนก็หลับต่อไปใหม่

"อย่าเพิ่งรบกวนหรือซักไซ้ไล่เลียงอะไรมากดีกว่าในเวลานี้" ดร.สมิธแนะ "หนทางที่ดีปล่อยให้แกพักผ่อนให้พอ เมื่อตื่นขึ้นมาคงจะพอพูดอะไรกันได้ แต่สิ่งที่แกไม่อยากพูดอย่าไปรบเร้าเข้าซี้"

จะเห็นได้ว่าหมอสมิธมีจริยธรรมในด้านความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

6. <u>โจนส์</u>

พ.อ.วิลเบอร์ โจนส์ เป็นนายทหารนอกราชการชาวอเมริกัน ซึ่งอาศัยอยู่ในนิวกินี โจนส์เคยเป็นทหารในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสงครามยุติเขาก็อยู่ในนิวกินีต่อไป โจนส์เข้าป่าคราวนี้ต้องการล่านกยักษ์ที่ลักพาชาวบ้านไปอยู่เสมอ เพื่อเขาจะได้รางวัล 200,000 เหรียญ เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า โจนส์มีความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้จากการเข้าช่วยเหลือมูราคามิและพรรคพวกซึ่งถูกจับอยู่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 190 - 191)

"อย่ามัวกังวลในข้อนั้น มูราคามิ" พ.อ.โจนส์กระซิบ "รู้แต่ว่าเราเข้ามาถึงได้ก็พอแล้ว เหลืออยู่ต่อไปก็แต่ปัญหาว่าทำอย่างไร เราจึงจะออกไปจากที่นี่ได้พร้อมด้วยเธอกับพวกเธอก่อนที่จะสว่าง"

มูราคามิส่ายหน้าอยู่ในเงามืด เสี่ยงที่กระซิบตอบบอกกังวานของความสิ้นอาลัยตายอยากในชีวิตว่า

"ไม่มีทาง...ไม่มีทาง พากันรีบกลับออกไปเสียดีกว่า คุณพากันเข้ามาทางไหนก็รีบออกไปเสียทางนั้น ปราศจากผมคุณก็ยังมีโอกาสรอด พร้อมด้วยผมคุณไม่มีทางเลย"

"ฟังให้ดีมูราคามิ" พ.อ.โจนส์ กระซิบเป็นภาษาของเรา "เราเสี่ยงชีวิตมาถึงที่นี่ ก็เพื่อเห็นแก่เธอและเพื่อนของเธอ ที่จะได้มีโอกาสกลับไปเห็นหน้าลูกเมียมิตรสหายซึ่งคอยอยู่ที่บ้าน...ไมราเขาบอกแก่เธอข้อนั้นแล้วมิใช่รึ มูราคามิ"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของ พ.อ.โจนส์ก็คือ การช่วยเหลืองานสาธารณะประโยชน์ ดังเช่น การรับกำจัดนกยักษ์ที่ทำร้ายพวกชาวป่าเผ่าต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 58)

"งั้นก็เป็นอันว่าเราจะออกเดินทางพรุ่งนี้อย่างไม่มีปัญหา" วิลเบอร์โจนส์ถอนใจ "อันที่จริงข่าวที่ปอลบอกก็เป็นเพียงการคาดคะเนว่าอะไรบ้างจะเกิดขึ้นถ้าพวกคูมันและคูกูคูกูปะทะกัน ถึงกระนั้นถ้ามันเป็นความจริงเราก็ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรกับเขา ภาระและหน้าที่ของเราอยู่ที่การสำรวจและกำจัดนกตัวนั้น อันจะเป็นประโยชน์สุขแก่สวัสดิภาพ เป็นส่วนรวมทั้งแก่พวกคูมันและพวกคูกูคูกูต่างหาก"

และในด้านความเมตตากรุณาของ พ.อ.โจนส์จะเห็นได้จาก การช่วยเหลือหลวงพ่อทอเรสซึ่งบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายจากพวกโมรอมโบส์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 104)

"คุณ...คุณ..."

เท่านั้นเอง นัยน์ตาทั้งคู่ก็เริ่มหรี่หลับ คอตกพับลงกับทรวงอก ซบอยู่ในอ้อมแขนของ พ.อ.โจนส์ เขาก้มลงฟังที่หัวใจของท่าน และคลำดูชีพจรอย่างร้อนรน ครั้นแล้วก็หันมาหาข้าพเจ้า

"ช่วยผมด้วย คุณศักดิ์" เขาบอก "คงจะเสียโลหิตไปมาก หัวใจและชีพจรจึงได้เต้นอย่างเต็มที่ แต่โอกาสที่จะรอดยังมีอยู่ เราจะต้องรีบพาท่านไปที่แค้มป์โดยเร็วที่สุด"

ข้าพเจ้ารับไฟฉายมาจากเขาส่งให้ไมรา ช่วยพยุงร่างที่สลบไสลและหนักไม่น้อยไปกว่าน้ำหนักของข้าพเจ้าเองขึ้นใส่บ่า พ.อ.โจนส์ครั้นแล้วขบวนของเราก็ออกจากโบสถ์นั้นมา ภาวนาอยู่ในใจ มันจะไม่สายเกินไปก่อนถึงแค้มป์พัก...

จะเห็นได้ว่า พ.อ.โจนส์ มีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

7. <u>มูราคามิ</u>

มูราคามิเป็นทหารญี่ปุ่นหลงสงครามอยู่บนเกาะนิวกินี มูราคามิมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ และความกตัญญูกตเวที

ในด้านความซื่อสัตย์จะเห็นได้ว่า มูราคามิไม่สับปลับกลับกลอกดังเช่น พ.อ.โจนส์ได้พูดว่า เมื่อเขาไปพบทหารญี่ปุ่นซึ่งเป็นพวกเดียวกัน แล้วจะกลับมาหาพวกไมราอีก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 177)

"ฉันหวังว่าเขาคงจะกลับมา" ไมราพึมพำเบา ๆ สายตาจับอยู่กับเป้าหมายที่เล็กลงทุกที

"อ๋อ เขาจะกลับมาแน่ ถ้าไม่เหลือวิสัย หรือเป็นอะไรไปเสียก่อน" พ.อ.โจนส์บอก "เรื่องที่น่าประหลาดอย่างหนึ่งของคนพวกนี้ อยู่ที่เขาฝากศรัทธาไว้กับผู้ปังคับบัญชาของเขาเกินไปไม่เหมือนกับทหารของเราฝ่ายประชาธิปไตย ซึ่งใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ แต่ครั้งหนึ่งลงเขาได้ให้คำมั่นสัญญา หรือรับรองอะไร เกียรติของทหารจะบังคับให้เขาปฏิบัติตามนั้นจนได้ แต่...ไมราเธอทำอย่างไร จึงสำเร็จได้ภายในไม่กี่ชั่วโมง..."

ในเห็นความกตัญญูกตเวทีของมูราคามิ จะเห็นว่าหมอสมิธเคยช่วยชีวิตเขาไว้ เขาจึงตอบแทนด้วยการนำทางไปพบพวกโมรอมโบส์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 202)

"คุณกับคุณหมอและทุกคนที่นี่ดีต่อผมทั้งนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนผมจึงอยากจะขอรับใช้ในการนำไปสู่ที่อยู่ของนายยักษ์ผมทองคนนั้นสำหรับการกลับของบรรดาเพื่อนผม ผู้กองอะกิฮิรา คงจะเป็นหัวหน้าพากลับไปถึงวีเว็คหรือมาดังได้ ต่อจากนั้นก็หาทางโดยสารเรือต่อไปยังประเทศญี่ปุ่น

"แต่เธอยังป่วยอยู่ มูราคามิ บาดแผลที่เธอได้รับยังไม่หาย"

"ข้อนั้นไม่ต้องกลัว ผมรู้ตัวของผมดีว่าบาดแผลเพียงเท่านี้อีกไม่กี่วันก็คงหายสนิทขอให้ผมไปด้วยเถอะครับ คุณไมรา"

จะเห็นได้ว่ามูราคามิมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และความกตัญญูกตเวที

8. พ่อเฒ่า

พ่อเฒ่าเป็นหัวหน้าบ้านของเผ่าภูกูภูกู พ่อเฒ่ามีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้จากการให้เครื่องลางป้องกันตัวแก่พวก พ.อ.โจนส์ เพื่อป้องกันพวกปีศาจ ตามความเชื่อของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 64)

> พ่อเฒ่าหัวหน้าบ้านจะหน้าบานด้วยความพอใจ แกหายเข้าไปในกระท่อม สักครู่ก็กลับออกมาพร้อมด้วยเชี้ยวสัตว์ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายเชี้ยวหมูป่า แต่ดู ๆ ไปก็ไม่ใช่ส่งให้ พ.อ.โจนส์แล้วก็พึมพำอะไรอยู่อีกนาน
>
> "พ่อบ้านว่าให้นายไปป้องกันภัยกลางทางจากการถูกกังยีรบกวน" มากา อธิบาย..."

ในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้จากการชักชวนพวก พ.อ.โจนส์ให้ค้างแรมในหมู่บ้าน เพื่อจะได้ปลอดภัยจากภูตผีปีศาจ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 63)

> "พ่อเฒ่าบอกว่าเมื่อคืนนี้อยากให้เราพักอยู่ด้วยกันกับแกสักคืนดีกว่า"
>
> "แต่แกก็รู้มากว่าตามระเบียบรัฐบาลวางไว้ เราจะพักรวมอยู่กับชาวพื้นเมืองในหมู่บ้านตำบลหนึ่งตำบลใดไม่ได้"
>
> "มากาบอกพ่อเฒ่าแล้วนั้น แต่แกก็ยืนยันว่าข้างหน้าต่อไปไม่มีหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นเพื่อความปลอดภัยของพวกเราเอง คืนนี้เราควรจะพักกันอยู่ที่นี่ ถ้าไม่อยากพักในกระท่อมของเราจะตั้งแค้มป์อยู่ข้างนอกก็ได้"
>
> พ.อ.โจนส์มองหน้าเจ้าล่ามและคนนำทางอย่างสงสัย
>
> "แต่...แกบอกหรือเปล่า มากา ว่าภัยมาจากอะไรกัน ฉันคิดว่าขณะนี้เรายังอยู่ห่างจากถิ่นของพวกภูมันมากนัก"

มากาหันไปหาชายชราซึ่งหน้าตาเหี่ยวย่นเหมือนเปลือกไม้แก่ พูดกันด้วยภาษาซึ่งฟังเหมือนเสียงนกเสียงกาอยู่อีกสักครู่หนึ่งจึงได้หันกลับมา

"แกว่า แกไม่สามารถจะบอกได้ นาย แต่คืนวานวิญญาณกังยีแปลงเป็นเสือดำเข้ามาที่นี่ พ่อบ้านมีเวทมนต์ดีจึงขับมันออกไปได้ อยู่ที่นี่ พ่อเฒ่าอาจให้ความคุ้มครองป้องกันภัยแก่เรา แต่ค้างในป่าแกไม่รู้ว่าจะช่วยได้อย่างไร"

จะเห็นได้ว่าพ่อเฒ่ามีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

9. <u>เรือง</u>

ร.อ.เรือง ยุทธนา เป็นนายทหารชาวไทยที่ชอบการล่าสัตว์ เขาเคยร่วมงานกับ ศักดิ์ ตาเกิ้น ไมรา และสมิธ ในการไปครั้งนี้ก็เช่นกัน ร.อ.เรืองมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ ดังจะเห็นได้จากการไปช่วยเหลือมูราคามิและพรรคพวกให้พ้นจากพวกโมรอมโบส์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 184)

"ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้ มันเกี่ยวกับเวลา" ร.อ.เรือง ยุทธนาบอก นอกจากนั้นก็เรื่องจำนวนคนที่จะเข้าทำการ"

"คืออย่างไร กัปตัน" วิลเบอร์ โจนส์ เลิกคิ้ว

"เรารู้กันอยู่แล้วว่า ถ้าเราจะเข้าช่วยแก้พวกทหารญี่ปุ่นเหล่านั้นออกมา เราจะต้องเข้าทำการในเวลากลางคืน เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องใช้คนน้อยคนเพื่อป้องกันความสับสนในเรื่องปฏิบัติการตามคำสั่งและเพื่อไม่ให้เกิดเสียงดังกะโตกกะตาก จนกว่าจะถึงเวลาเราลงมือ"

"พ.อ.โจนส์ พยักหน้า" ก็หลักการเดียวกันกับการจู่โจมของผมเพราะฉะนั้นผมจะขอมอบภาระในเรื่องนี้ให้เป็นหน้าที่ของคุณ บอกเลยว่าจะเอาคนไปกี่คน"

"ผมบอกแล้วว่าให้น้อยที่สุดจะน้อยได้ เพราะฉะนั้นก็อาจจะเป็นพวกเราเพียง 3 คน คือ คุณภักดี ผมและตาเกิ้น"

จะเห็นได้ว่า ร.อ. เรืองมีจริยธรรมในด้านการเสียสละ

10. มิชชันนารี

มิชชันนารีเป็นพวกสอนศาสนา มิชชันนารีมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือ ช่วยเหลือสาธารณะประโยชน์ เช่น การออกไปช่วยสั่งสอนเผ่าต่าง ๆ ให้เข้าใจมนุษย์มากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 62)

สมัยหนึ่งเมื่อไม่นานไม่ข้ามานี้เอง ชาวป่าชาวเขาเผ่านี้ยังเป็นมนุษย์กินคนไม่ต่างอะไรกับพวกยักษ์ในบอร์เนียว และพวกปาปัวนทางภาคตะวันตกของนิวกินี แต่ด้วยความช่วยเหลืออบรมของรัฐบาลออสเตรเลีย และพวกมิชชันนารีที่เสียสละความสุขเสี่ยงชีวิตเข้าไปอยู่ในระหว่างพวกเขา ชาวคูกูคูกูเหล่านี้ก็หันหลังให้กับขนบประเพณีอันเก่าดึกดำบรรพ์เหล่านั้นได้ และครั้งหนึ่งที่เขาเข้าใจในค่าของชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เขาก็กลับเป็นอย่างเราเห็นอยู่ในปัจจุบัน ไร้เดียงสาและร่าเริงไม่ต่างอะไรกับเด็ก ๆ

จะเห็นได้ว่า มิชชันนารีมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

11. ชาวคูกูคูกู

ชาวคูกูคูกูเป็นชาวป่าเผ่าหนึ่งในนิวกินี ชาวคูกูคูกูมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อเขารับปากจะทำอะไรแล้ว ก็ต้องทำตามนั้น ไม่สับปลับกลับกลอกดังที่ปอลได้กล่าวไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2523 : 55 - 56)

"แต่ ปอล" พ.อ.โจนส์เต็มไปด้วยความกังวล "คุณไม่คิดว่ามันจะเป็นการเสี่ยงอยู่สักหน่อยรึ ที่เราจะได้ล่ามและพวกลูกหาบที่ไม่เต็มใจไปกับเรา"

"ผมเข้าใจคนพวกนี้ครับ ผู้การ เขาอาจจะหวาดกลัวในสิ่งเหลวไหลเพราะเหตุผลเขาไม่รู้ แต่เขาก็เป็นคนรักษาวาจา ลงคนดูกูกูรับปากว่าจะทำอะไรแล้ว แม้จะกลัวแสนกลัวเพียงใดเขาก็พยายามรักษาวาจาสัตย์นั้นไว้..."

จะเห็นได้ว่าชาวดูกูดูกู มีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์

จากเรื่องล่องไพร สรุปได้ว่ามีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี ความอุสาหะ และความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ ตาเกิ้น ไมรา หลวงพ่อ ศักดิ์ สมิธ โจนส์ มูราดามิ พ่อเฒ่า เรือง มิชชันนารี และชาวดูกูดูกู ซึ่งปรากฏของความถี่ของทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนี้จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 12 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ล่องไพร

จริยธรรม \ ตัวละคร	ตาเกิ้น	ไมรา	หลวงพ่อ	ศักดิ์	สมิธ	โจนส์	มูราคามิ	พ่อเฒ่า	เรือง	มิชชันนารี	ชาวภูกูภูกู	รวม
ความรับผิดชอบ	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความซื่อสัตย์	–	1	1	–	–	–	1	–	–	–	1	5
ความมีเหตุผล	3	1	–	1	–	–	–	–	–	–	–	5
ความกตัญญูกตเวที	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	1
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	–	–		–	–	–	–	–
ความเสียสละ	2	–	2	2	–	2	–	1	1	1	–	11
ความสามัคคี	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	–	1	–	–	1	–	–	–	–	–	–	2
ความเมตตากรุณา	3	2	1	1	2	1	–	1	–	–	–	11
รวม	8	7	4	4	3	3	2	2	1	1	1	36

เรื่องที่ 12 : ละครแห่งชีวิต

ละครแห่งชีวิตเป็นเรื่องประวัติชีวิตของคนคนหนึ่งซึ่งเกิดในตระกูลสูง แต่เป็นคนอาภัพ ชีวิตของเขาต้องดิ้นรนต่อสู้ด้วยตนเองตลอดมา เขาผ่านโลก ผ่านคน ผ่านการเรียนรู้ชีวิตในหลายรูปแบบ แม้เขาจะลำบากตรากตรำเพียงใด เขาก็พอใจในชีวิตของเขาอย่างยิ่ง

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมุ่งเสนอความเป็นไปในชีวิตของคนคนหนึ่ง ตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเติบใหญ่และได้ไปใช้ชีวิตเมืองนอก นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เสนอสภาพความเป็นอยู่ของชาวต่างประเทศ คนไทยที่อยู่ต่างประเทศ ตลอดจนความคิดความรู้สึกต่าง ๆ ที่ได้เคยพบมา ซึ่งในการเสนอนี้ผู้เขียนเสนอในลักษณะการเล่าเรื่องที่ผ่านมาของตัวเอง แม้เรื่องนี้จะเป็นเรื่องเล่า แต่เมื่อมองในแง่จริยธรรมแล้วจะพบว่ามีจริยธรรมปรากฏหลายด้านดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตของตนเองที่ได้ผ่านพบสิ่งต่าง ๆ มาตั้งแต่เด็กจนโต ดังนั้นตัวละครในเรื่องนี้จึงมีมาก ตัวละครในเรื่องนี้ได้แสดงจริยธรรมแฝงไว้ในบทบาทของ วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา นายและนางแอนดรู เซอร์เปอร์ซีเวิลฮัมเฟรย์ มาเรียเกรย์ อาร์โนลด์ แบริงตัน เลดีมอยราดันน์ ยายพร้อม และประดิษฐ์ ซึ่งจะเสนอทีละตัว ดังต่อไปนี้

1. วิสูตร

วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา เป็นลูกชายคนหนึ่งของพระยาวิเศษศุภลักษณ์ ตั้งแต่เด็กมา วิสูตรไม่เคยได้รับความรัก ความอบอุ่น ยุติธรรม จากบิดาเท่าที่ควรเลย เขาจึงกลายเป็นเด็กที่ก้าวร้าว ต่อมาเขาได้ไปเรียนวิชากฎหมายที่อังกฤษด้วยทุนส่วนตัว ที่นั่นเขาได้พบและรักกับมาเรียเกรย์ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ ต่อมาเธอก็ชักชวนวิสูตรให้เป็นนักหนังสือพิมพ์ด้วย วิสูตรเพลิดเพลินกับอาชีพนักหนังสือพิมพ์จนไม่ได้เรียน ไม่นานนัก

สุขภาพของเขาก็เสื่อมลงจนไม่สามารถไปเป็นนักหนังสือพิมพ์ได้ต่อไป เขาจึงลาออก เมื่อเขาลาออกจากหนังสือพิมพ์ เขาก็ได้เป็นนักเรียนทุนของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ส่งเขาไปเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกาในวิชาการต่างประเทศ เขาตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง แต่โชคร้าย ตาของเขาเจ็บจนไม่สามารถเรียนต่อไปได้ เขาจึงตัดสินใจกลับเมืองไทย โดยไม่มีวิชาอะไรติดตัวมาเลย นอกจากวิชานักหนังสือพิมพ์

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า วิสูตรมีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวทีและความอุตสาหะ

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" วิสูตรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร ดังเช่นในตอนแรกที่เขาเข้าเป็นนักหนังสือพิมพ์ใหม่ ๆ เขาทำงานอยู่จนดึก คือเมื่อมีข่าวอะไรมาก็ต้องนั่งเขียนจนกว่าจะเสร็จจึงจะไปพักผ่อน จึงจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 241)

> จำได้ว่าครั้งแรกที่เข้าทำงาน ข้าพเจ้าได้โต๊ะทำงานในหมู่พวกพิมพ์ดีด ซึ่งทำหน้าที่กันอยู่เสมอ เปลี่ยนคนกันอยู่เรื่อย มองทางหน้าต่างก็มีคนป้อนกระดาษในแท่นพิมพ์นับจำนวนตั้งร้อย มีเสียงสนั่นไปเหมือนกัน ดึกดื่นค่ำคืน ไม่ว่าจะเป็นเวลาใด เมื่อได้กลับมาจากไปสืบข่าวมาแล้วต้องวิ่งไปทำงานที่โต๊ะซึ่งแวดล้อมไปด้วยเสียงเหล่านี้ ทีแรกก็ทำไม่ได้ไม่รู้จะตั้งใจทำได้อย่างไร รู้สึกละอายใจอย่างที่สุด แต่เมื่ออยู่ไปนานก็เคย บางทีกำลังนั่งเขียนง่วนอยู่ สวมกระบังหน้าเพื่อมิให้แสงไฟทำให้เคืองตา มีเสียงโทรศัพท์มาจากท่านผู้ช่วยบรรณาธิการคนหนึ่งเร่งมาว่า "บ๊อบบี้ "สกู๊ป" ของเธอเมื่อไรจะได้เล่า"
>
> "ประเดี๋ยวครับ รออีกห้านาที" ข้าพเจ้าตอบ
>
> "อะไร ตั้งห้าเทียวหรือ" เสียงย้อนถามมาอีก "เอาแค่สองนาทีเป็นไร ดึกมากแล้วนะ บ๊อกบี้ กันอยากตรวจ "สกู๊ป" ของเธอแล้วจะไปนอน"
>
> เสร็จธุระกลับบ้านตรงเข้านอนหลับเหมือนท่อนไม้ในชั่วเวลาสิบนาทีเป็นอย่างช้า

เมื่อวิสูตรได้ติดตามบรรณาธิการไปประชุมที่ลอนดอน เขาก็ยังคงเอาใจใส่ในหน้าที่ของเขาอย่างดี คือ เขามีหน้าที่ต้องไปดูละครเรื่องต่าง ๆ ที่เปิดแสดงใหม่ แล้วก็นำมาเขียนติชมในหนังสือพิมพ์ และต้องเขียนข่าวการเต้นรำแฟนซีช่วยกองการกุศลของพวกสมาคมชั้นสูงในประเทศอังกฤษด้วยอันเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 318 – 319)

ส่วนกิจการที่ข้าพเจ้าต้องทำเวลานั้นก็คือ เป็นพวก "เฟอร์สต์ไนเดอร์" ไปดูละครเรื่องต่าง ๆ ที่เปิดแสดงใหม่เป็นคืนแรกในลอนดอน แล้วนำข้อความมาเขียนติชมในหนังสือพิมพ์วันรุ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องไปประชุมเขียนข่าวการเต้นรำแฟนซี ช่วยกองการกุศลของพวกสมาคมชั้นสูงในประเทศอังกฤษเกือบทุกสัปดาห์ ชีวิตเช่นนี้สนุกดีไม่น้อย

นอกจากนี้ วิสูตรยังรู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่เป็นอย่างดีด้วย ดังเช่น เมื่อเขารับหน้าที่ไปทำข่าวเกี่ยวกับการฆาตกรรมสตรีที่อยู่ในตำบลเมย์เฟร์ อันเป็นที่อยู่ของพวกไพร่ราบ พอเขาได้ข่าวว่าตำรวจจะทำการล้อมจับฆาตกร เขาก็รีบเดินทางไปสถานที่นั้นทันที อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 234 – 235)

ข้าพเจ้าเหลียวดู พบมาเรียเกรย์ยืนยิ้มอยู่

"แฮลโหล มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันไม่นึกเลยว่าเธออยู่ลอนดอนเวลานี้"

"ฉันเพิ่งกลับจากกรุงโรมสองสามวันนี้เอง" หล่อนตอบ "นี่เธอมาเดินทำอะไรกันอยู่ที่นี้"

"หา สกูป เรื่องมิสซิสถูกฆ่าตาย" ข้าพเจ้าตอบ

"มาเรีย อะไรมาเดินอยู่ตามแถวนี้" อาร์โนลด์ร้องขึ้น

"นี่ อาร์โนลด์" มาเรียกล่าว "เธอบอกข่าวเรื่องคนฆ่ามิสซิสไปที่เอ็ดดี้หรือ เขาเสนอข่าวนั้นไปที่กรมตำรวจ ตำรวจตกลงจะทำการล้อมจับวันนี้เวลา 12.00 น. ที่ถนนโกรฟสตรีต"

"เอ๊ะ นี่จวนแล้วเราไปกันหรือยัง" อาร์โนลด์หารือ

"อะไร เธอไม่รู้มาก่อนดอกหรือ" หล่อนถาม

"ไม่รู้ นี่เราจะกลับโรงพิมพ์กันอยู่แล้ว" ข้าพเจ้าตอบ

"เธอมากับเราไหม มาเรีย" อาร์โนลด์ถาม

"แน่ละซี" หล่อนตอบรับ

ต่อมาวิสูตรป่วยหนัก คือ ตาอักเสบจนเกือบบอด ทำให้เขาไม่สามารถเขียนหนังสือได้ เขาจึงลาออกจากมหาวิทยาลัย และเดินทางกลับประเทศไทย พอเขาเดินทางมาถึงประเทศจีน เขาก็ได้รับทำข่าวให้หนังสือพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง แม้จะต้องผจญอันตรายต่าง ๆ เขาก็ยินดี อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิงรพีพัฒน์ 2526 : 394 – 395)

ข้าพเจ้าได้ดำเนินชีวิตอย่างผู้แทนหนังสือพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง เที่ยวไปในเมืองจีน ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ ฮ่องกง ฯลฯ แม้ว่าจะต้องเผชิญภัยอันตรายที่สุดหลายครั้งหลายหน ข้าพเจ้าก็รู้สึกสนุกสบายอย่างไม่มีสิ่งใดเทียม เพราะทำให้หวนนึกถึงวันและเวลาซึ่งผ่านพ้นไปแล้ว วันที่ได้เคยทำงานอยู่ในเมืองอังกฤษ เที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ อยู่ในสมาคมของชนแปลกชาติ แปลกภาษา และอยู่ในหมู่เพื่อนพวกหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ไหน ๆ จะต้องกลับบ้านแล้ว ข้าพเจ้าก็จะขอเที่ยวและทำงานให้สนุกเสียเป็นครั้งสุดท้าย ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าเมื่อกลับเมืองไทยแล้ว จะกลับมาสนุกเช่นนี้ได้อีกจนวันตาย

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของวิสูตร ก็คือยอมรับผลการกระทำของตน ดังเช่น เมื่อเขาเป็นเด็กนักเรียนอยู่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ เขาไม่พอใจประดิษฐ์

จนถึงกับชกต่อยกัน และทั้งคู่ก็ถูกครูผู้ปกครองจับได้ แต่ประดิษฐ์รับว่าตนเองเป็นผู้ผิดเพียงคนเดียว ทำให้วิสูตรหลุดพ้นจากการถูกลงโทษ อย่างไรก็ตามเขาไม่มีความสบายใจเลย ในที่สุดเขาก็ไปพูดปรับทุกข์กับประดิษฐ์ว่า เขาเป็นคนขี้ขลาดทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด เขาจะไปหาอาจารย์ให้ลงโทษเขาด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 36 – 37)

"กันรู้สึกเป็นสัตว์เดรัจฉานไป ที่ปล่อยให้เธอรับสารภาพผิดและถูกตีคนเดียว ความจริงกันเป็นคนก่อเรื่องทั้งสิ้น" ข้าพเจ้าปรับทุกข์ "พอนึกถึงเรื่องเมื่อวานนี้กันนอนไม่หลับตลอดคืน กันจะไปหาท่านอาจารย์ผู้ปกครองเล่าความเป็นจริงให้ท่านฟังว่า กันเป็นคนผิด คนขี้ขลาดเหลวไหล ยอมให้ท่านตีสักโหลที กันจึงจะรู้สึกสบายใจ"

"อะไรกัน" ประดิษฐ์กล่าวอย่างเปลกใจ "ก็เรื่องมันแล้วไปแล้ว จะไปคิดมาเป็นอารมณ์อีกทำไม อยู่ดีไม่ว่าดีจะมายอมถูกเฆี่ยนเล่นเฉย ๆ"

"ไม่เป็นไรหรอกประดิษฐ์ กันเคยถูกตีมามาก ถ้าจะถูกตีอีกสิบสองที เพื่อความสบายใจของกันแล้วก็ หืนจะไม่ทำให้แปลกขึ้นเท่าไรนัก"

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" วิสูตรมีความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี คือเขาแสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู ดังเช่น การยกย่องบิดาของเขาคือ พระยาวิเศษศุภลักษณ์ แม้ว่าบิดาจะทำให้เขาขมขื่นมาก เขาก็ยังยกย่องบิดาของเขาว่าเป็นคนฉลาด มีความสามารถในด้านวิทยาการต่าง ๆ จึงจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 9 – 10)

พูดถึงพระยาวิเศษศุภลักษณ์ แม้ว่าจะมีเรื่องอะไรขมขื่นอยู่ด้วยเป็นอันมาก ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งต่าง ๆ บุรุษผู้เป็นบิดาข้าพเจ้าได้ทำไว้แล้วแก่ชาติเสมอ ภายในน้ำใสใจจริง ข้าพเจ้ายังมีความนับถือบูชาอันสูงสุดสำหรับท่านบรรพบุรุษผู้นี้ ข้าพเจ้าบูชาความฉลาดและความสามารถของท่านที่พยากรณ์

เหตุการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับบ้านเมืองได้ราวกับตาเห็น พระยาวิเศษศุภลักษณ์เป็นนักปราชญ์ของชาวไทยคนหนึ่ง หนังสือที่เกี่ยวกับวิทยาการต่าง ๆ ที่ท่านเขียนไว้เกือบห้องสมุดก็เป็นพยานพอที่จะไม่อนุญาตให้ใครคัดค้านความจริงข้อนี้ได้ จะพูดไปใยเล่าพระยาวิเศษศุภลักษณ์ได้เกิดมาสำหรับชาติไทยและคนไทยโดยแท้

นอกจากกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระยาวิเศษฯ เป็นส่วนหนึ่งของการก่อร่างสร้างตัวกฎหมายไทย และนอกจากวิชากฎหมายซึ่งท่านสอบได้ปริญญาที่เมืองนอก เจ้าคุณวิเศษฯ ยังมีความรู้ในเรื่องพาณิชย์อย่างพิสดาร ไม่ว่าจะคิดทำอะไรก็ดีเสียจนไม่น่าเชื่อ ข้าพเจ้า วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา เป็นเด็กที่รักและนิยมคนเก่ง แม้ข้าพเจ้าผู้เป็นแต่เพียงลูกคนหนึ่ง ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับความสุข อันเนื่องจากความสำเร็จผลของท่านมากนักก็จริง ก็ยังคงรู้สึกรักนับถือท่านบิดาของข้าพเจ้าอยู่เสมอ ไม่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ จะมาทำลายความมั่นใจอันนี้ของข้าพเจ้าเสียได้ ทั้งนี้ก็เพราะเจ้าคุณวิเศษศุภลักษณ์เป็นคนเก่งจริง

ต่อมาเมื่อวิสูตรไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ เขาได้ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวแอนดรู ครอบครัวนี้รักเขาดุจลูกชายคนหนึ่ง และเขาก็รักนายและนางแอนดรูดุจบิดามารดาเช่นกัน เมื่อวิสูตรมาเรียนในเมืองและเริ่มเขียนบทความได้เงินบ้างเล็กน้อย เขาได้ซื้อรถเบ็นตเลย์เก่งคนหนึ่งให้กับครอบครัวนี้ เพราะรถคันเก่าชนกับรถไฟใช้ไม่ได้แล้ว อันแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเขา คือ ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 206)

ในระหว่างนั้น ข้าพเจ้าครุ่นคิดอยู่ทุกวันว่า จะต้องสนองคุณ "แด็ดดี" และ "แม่" ให้สมใจรักสักวันหนึ่ง ข้าพเจ้าพยายามเก็บเงินที่ได้มาจากการเขียนหนังสือ สะสมไว้ซื้ออะไรบางอย่างเป็นแก่นสาร แต่ก็ไม่ค่อยตัดใจเด็ดเดี่ยว

ลงไปว่าจะซื้ออะไรแน่ วันหนึ่งข้าพเจ้าลงไปที่เบ็กสฮิลล์ พบรถออสตินเก๋งของ "แด็ดดี" และ "แม่" พังอยู่ข้างสถานีรถไฟเนื่องจากชนกับรถคุดัง ทันใดนั้นก็คิดขึ้นมาได้ว่า "แด็ดดี" และ "แม่" จะต้องการอะไรซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น แทนที่จะเดินทางต่อไปจนถึง "กระท่อมนางพญา" ข้าพเจ้านั่งรถกลับบ้านโดยมิได้บอกกล่าวให้ "บิดา มารดา" ทราบเลยว่าได้ไปที่เบ็กสฮิลล์แล้ว พอถึงลอนดอน ข้าพเจ้าไปที่เอเย่นต์ขายรถเบ็นตเลย์เก๋งใหญ่หรูคันหนึ่ง สั่งให้บริษัทจัดส่งไป "กระท่อมนางพญา" ณ เบ็กสฮิลล์ พร้อมด้วยนามบัตรใบหนึ่งเขียนว่า "โดยความรักและความเคารพอย่างสูงสุดจากลูกชายที่รักคนเดียวของ "แด็ดดี" และ "แม่"

ความกตัญญูกตเวทีอีกอย่างหนึ่งของวิสูตรก็คือ "กตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติ" คือ เขาต้องการทำตนเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ต่อพระบรมราชวงศ์จักรี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้คือ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 405)

ข้าพเจ้าเป็นแต่เพียง นายวิสูตร คนไทยธรรมดาคนหนึ่ง มีชีวิตอยู่ในห้วงแห่งความไม่แน่นอนและอันตรายที่สุด กระนั้นก็ดี ข้าพเจ้าก็ยังมีหวังที่จะเป็นคนมีประโยชน์ต่อไป

ในด้าน "ความเสียสละ" วิสูตรช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น ช่วยออกความคิดในเรื่องประกาศแจ้งความในหนังสือพิมพ์ และทำป้ายปิดหน้าร้านให้กับเชอร์เปอร์ซีเวิล ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 366 – 367)

ที่กรุงวอชิงตันและสถานทูตก็ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าอยู่กับเชอร์เปอร์ซีเวิลเรื่อยไปจนกว่าจะหาย ดังนั้นท่านเชอร์จึงได้พาข้าพเจ้าเที่ยวในที่ต่าง ๆ เช่น เมืองชิคาโก ซานฟรานซีสโก โลซังเจลีสและฮอลลีวู้ด บางทีเราก็กลับไปทาง

นิวยอร์ค ไปฟิลาเดลเฟีย บัลติมอร์และวอชิงตัน ไปอยู่ตามห้างร้านต่าง ๆ ของเซอร์เปอร์ซีเวิล จนข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย เพราะข้าพเจ้าตั้งต้นจะเข้าใจในกิจการของเซอร์เปอร์ซีเวิล และช่วยออกความคิดในเรื่องประกาศแจ้งความในหน้าหนังสือพิมพ์และการทำป้ายปิดร้าน ข้าพเจ้ามีความคิดใหม่ ๆ ในเรื่องนี้มาก ระหว่างหกเดือนที่เราท่องเที่ยวไป ข้าพเจ้าออกแบบแจ้งความให้เซอร์เปอร์ซีเวิลหลายสิบอย่าง

ในด้าน "ความอุตสาหะ" วิสูตรมีความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในงานดังเช่น การทำหนังสือพิมพ์ของเขาไม่ว่าเวลาใดถ้ามีข่าวอะไรมาจะต้องรีบออกไป หาข่าวแล้วรีบกลับมาเขียน แม้จะง่วงอย่างไรก็ตามก็ต้องอดทน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 228)

ดึกดื่นค่ำคืนไม่ว่าเวลาใด ผู้ส่งข่าวจะต้องลุกจากที่นอนทันทีถ้ามีเสียงโทรศัพท์ดังมาจากห้องท่านผู้ช่วยบรรณาธิการที่ฟิลีตสตรีตเที่ยวไปตามข่าวที่หนังสือพิมพ์ของตนต้องประสงค์โดยด่วน ได้ข่าวแล้วกลับไปโรงพิมพ์นั่งเขียน เขียนจนกว่าปากกาจะหลุดจากมือ ระฆังแห่งชีวิตจะดังขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย เขาจะต้องเป็นคนตื่นอยู่เสมอ เส้นประสาทจะต้องดี ไม่มีเหตุการณ์อะไรที่จะทำให้ตกใจหรือท้อใจได้เป็นอันขาด ในระหว่างที่ทำหน้าที่อยู่ ข้าพเจ้ารู้สึกเหนื่อย รู้สึกท้อ อยากจะกลับบ้านเสียหลายครั้ง แต่การเผชิญภัยและชีวิตหนังสือพิมพ์คงดึงข้าพเจ้าไว้สำเร็จเสมอเป็นเวลาตั้งปีเศษ

ความอุตสาหะของวิสูตรอีกประการหนึ่งก็คือ "ความอุตสาหะในการเรียน" ดังเช่น เมื่อเขาได้รับทุนเล่าเรียนหลวงให้ไปเรียนวิชาการต่างประเทศในสหรัฐอเมริกา เขาไปเรียนเมื่อมหาวิทยาลัยเปิดภาคไปนานแล้ว ดังนั้นเขาจึงต้องเรียนอย่างหนัก เขาอ่านตำราจนกระทั่งตาเจ็บ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 359 – 360)

ในขณะที่อยู่ในกรุงวอชิงตัน เรียนวิชาต่างประเทศอยู่ในมหาวิทยาลัย แม้ว่าข้าพเจ้าต้องทำหนักทั้งกลางวันกลางคืน เพื่อจะให้ทันเพื่อนก็ยังรู้สึกว่าชีวิตของข้าพเจ้ามีหวังอย่างมหึมา ความหวัง ความฝันที่จะได้ดีต่อไปในทางราชการ ข้าพเจ้าเป็นสุข ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากที่ต้องตรากตรำทำงาน อีกประการหนึ่งถ้าเราตั้งหน้าทำงานอยู่เสมอ เราอาจลืมสิ่งที่เราต้องการจะลืมได้ นี่คือทางที่ดีที่สุด ข้าพเจ้าอยากพยายามไม่นึกถึงมาเรีย ไม่นึกถึงจุไร และไม่นึกถึงชีวิตของข้าพเจ้าเอง

การงานในโรงเรียนของข้าพเจ้าก็เรียบร้อยเจริญขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยิ่งทำไปก็ยิ่งรู้สึกเหมือนกลิ้งครกขึ้นภูเขา ชีวิตความสุขของเราไม่ใช่มีแต่ความราบรื่นเท่านั้น ชีวิตย่อมมีอุปสรรค ความพินาศแตกดับยิ่งอ่านตำราหนักเข้า นัยตาทั้งสองข้างของข้าพเจ้าก็เกิดมีอาการเจ็บเคืองและปวดมากขึ้นทุกวัน ในที่สุดก็ไม่สามารถอ่านตำราต่อไปได้

จะเห็นได้ว่า วิสูตรมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที และความอุตสาหะ

2. <u>นายและนางแอนดรู</u>

นายและนางแอนดรู คือ สามีภรรยาชาวอังกฤษที่วิสูตรไปอาศัยอยู่ด้วยเมื่อเขาไปเรียนที่อังกฤษ วิสูตรอยู่กับครอบครัวแอนดรูอย่างอบอุ่นและมีความสุข เขาเรียกนายแอนดรูว่า "แด็ดดี" และเรียกนางแอนดรูว่า "แม่" เมื่อมองในแง่จริยธรรม จะเห็นได้ว่า นายและนางแอนดรูมีจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวทีและความเสียสละ

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" นายแอนดรูได้แสดงความกตัญญูกตเวทีโดยการรับนักเรียนไทยไปอยู่ด้วย เพื่อเป็นการตอบแทน เพราะนายแอนดรูเคยมาอยู่เมืองไทยและคนไทยเคยช่วยเหลือเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้คือ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 115)

"ในระหว่างสงคราม ฉันได้มีโอกาสเข้าไปอยู่เมืองไทยสองเดือน ได้รับความอุปถัมภ์ที่นั่นอย่างดีมากและรู้สึกว่าเมืองไทยจะยังไม่เป็นเมืองที่เจริญอย่างบ้านเรา แต่ก็ยังสงบเป็นสุข คนไทยช่วยเหลือฉันมากในสิ่งต่าง ๆ ฉันรู้จักคนใหญ่ ๆ โต ๆ ที่นั่นหลายคน บิดาเธอฉันก็รู้จัก ฉันได้รับความสุขมากที่เมืองไทย และต้องการจะทำอะไรบางอย่างตอบแทน จึงรับเอาเธอมาไว้"

ในด้าน "ความเสียสละ" จะเห็นได้ว่านายและนางแอนครูช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น นายและนางแอนครูช่วยตรวจบทความของวิสูตร และส่งไปลงหนังสือพิมพ์ให้ ทำให้วิสูตรได้รับเงินจำนวนหนึ่งด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 183)

มาเรียบอกไว้ว่า ข้าพเจ้าจะเป็นพวกหนังสือพิมพ์ได้ง่ายที่สุด เพราะ "แม่" และ "แด็ดดี" จะทำให้ข้าพเจ้าแปลกใจยิ่งสักวันหนึ่ง ไม่ช้าวันนั้นก็มาถึง "แม่" เดินเข้ามาหาข้าพเจ้าในห้องนั่งเล่น ส่งหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทม์ให้ดู ทันใดนั้นข้าพเจ้าพบ "สถาบันสันนิบาตชาติและประเทศเยอรมันนี" ซึ่งเป็น "อาร์ติเกิล" อันหนึ่งของข้าพเจ้าเขียนไว้ให้ "แด็ดดี" ตรวจเมื่อเดือนเศษมานี้ ข้างใต้ของ "อาร์ติเกิล" มีชื่อผู้เขียนว่า "บ็อบบี้" ข้าพเจ้าเกือบจะล้มทั้งยืนด้วยความปิติเพราะไม่เคยนึกฝันว่าจะเป็นไปได้

"บ็อบบี้ รับเอาอ้ายนี่ไปซี มันเป็นของเธอ"

ข้าพเจ้ารับกระดาษแผ่นนั้นมาจากมือของ "แม่" พอเห็นว่าเป็นกระดาษเช็คของธนาคาร "แบงค์ออฟอิงแลนด์" สั่งจ่ายให้ข้าพเจ้าเป็นจำนวนตั้งสามสิบปอนด์สิบห้าชิลลิงก์ ก็ยังแปลกใจจนพูดไม่ถูก ข้าพเจ้าโผเข้ากอด "แม่" แล้วจุบทั้งสองแก้มด้วยความรักและเคารพอย่างสูงสุด

"ดูซี บ็อบบี้" "แม่"พูด "บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทมส์รู้จักเธอแล้ว เขาเขียนชื่อเธอถูกเห็นไหมเล่าในเช็คนั้น"

เมื่อวิสูตรย้ายเข้าไปในเมืองเพื่อเรียนต่อในมหาวิทยาลัย นายและนางแอนดรูก็เป็นผู้หาที่พักแห่งใหม่ให้ ในครั้งแรกได้ที่อยู่ไม่ดี วิสูตรไม่สามารถทนอยู่ได้ นายและนางแอนดรูจึงมาหาที่พักแห่งใหม่ให้ ในราคาถูก สะอาด และบรรยากาศดี นับเป็นความเสียสละของนายและนางแอนดรู ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 201)

วันนั้น "แด็ดดี้" พาข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่ภัตตาคารเล็ก ๆ แห่งหนึ่งทางเซาต์เคนซิงตัน ส่วนแกเองก็ตั้งต้นไปหาบ้านให้ข้าพเจ้าอยู่ กลางคืนแกกลับมาที่โฮเต็ลเวลา 19.00 น.เศษ ข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคารบาร์กเคล แล้วดูละครที่ลอนดอนฮิปโปโดรม แกพักอยู่กับข้าพเจ้าสามคืนที่โฮเต็ลเซาต์เคนซิงตัน พอวันที่สี่ "แด็ดดี้" ก็พาข้าพเจ้าไปอยู่กับมิสซิสแฮริสที่ฟูแอม บ้านนั้นสะอาด อยู่บนเนินสูงเงียบ เป็นบ้านที่รับคนที่เลือกสรรว่าดีมาอยู่ด้วย โดยคิดราคาพอสมควร เมื่อเชื่อมั่นแล้วว่าข้าพเจ้าเป็นสุขกับมิสซิสแฮริส "แด็ดดี้" ก็กลับไปเบ็กสฮิลล์ จะมีใครอีกไหมในโลกนี้ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่มีใจรักและเมตตาข้าพเจ้าเช่นเดียวกับตระกูลแอนดรูทั้งสอง

นอกจากนี้ นายแอนดรูยังแนะนำเรื่องต่าง ๆ ให้วิสูตรด้วย อันเป็นความเสียสละอย่างหนึ่ง เช่น การบอกอุปนิสัยของชาวฮินดูว่าเป็นคนงกเงิน ตระหนี่ เห็นแก่ตัว และเอาเปรียบชาวต่างชาติ ถ้าหากวิสูตรได้พบก็ให้ระวังตัวให้มาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 194 – 195)

นายร้อยเอกแอนดรูบิดาเลี้ยงที่รักยิ่งของข้าพเจ้าเคยบอกไว้ครั้งหนึ่งว่า ถ้าเราพบพวกฮินดูหรือชาวอินเดียนอื่น ๆ ที่ดี เราต้องไปที่เดลฮีย์ (ออกเสียง

ว่าเคลลี) กลันกะตา หรือมาดราส ที่เมืองอังกฤษมีแต่พวกฮินดูที่จะมาเป็นพวกบอลเชวิค พวกทำลายชาติทั้งสิ้นเป็นพวกที่ตระหนี่งกเงิน เพราะเป็นคนไพร่และจน เห็นแก่ตัวเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และเอาเปรียบชาวต่างประเทศ ขอให้ข้าพเจ้าระวังตัวให้จงหนัก แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้พบพวกฮินดูเหล่านี้เพียงสิบห้านาทีก็เห็นอย่างจังหน้า และเชื่อมั่นว่าสิ่งไรที่ "แด็ดดี" บอก ล้วนเป็นความจริงอย่างไม่น่าสงสัย

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของนายและนางแอนครู คือ การสละเงินให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น เมื่อวิสูตรนำเงินที่มีอยู่ทั้งหมดมาซื้อรถ นางแอนครูทราบเข้าจึงให้เงินแก่วิสูตรจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 207)

"เงินใช้หมดแล้วซิ" "แม่" ถาม

"หมดพอดี" ข้าพเจ้าตอบอย่างพาซื่อ "แต่ไม่เป็นไรฉันเขียน "อาร์ติเกิล" ดี ๆ ไว้สองเรื่องแล้ว อีกหน่อยก็หาเงินได้อีก แล้วเวลานี้ก็ไม่มีอะไรต้องใช้เป็นพิเศษ"

"แม่" หยิบกระเป๋าถือมาถือไว้ในมือ แล้วควักธนบัตรใบละร้อยปอนด์ออกมายื่นให้แก่ข้าพเจ้า "นี่" แกกล่าว "เอาไว้ใช้จนกว่าจะหาเงินได้อีก"

จะเห็นได้ว่า นายและนางแอนครูมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวทีและความเสียสละ

3. <u>เซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์</u>

เซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์ เป็นเพื่อนคนหนึ่งของวิสูตร เขาเป็นพ่อค้าโบราณวัตถุมีชื่อเสียงคนหนึ่งของโลก เขามีกิจการอยู่ที่ลอนดอนและมีสาขาหลายแห่ง เช่น ที่เซี่ยงไฮ้ ฮ่องกง กัลกัตตา เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า เซอร์เปอร์ซีเวิลมี

จริยธรรมด้าน "ความเมตตากรุณา" คือ ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น เมื่อวิสูตรมาผ่าตัดตาแล้วอยู่ในระยะพักฟื้น ครอบครัวของเซอร์เปอร์ซีเวิลก็รับวิสูตรให้ไปพักอยู่ด้วยที่บ้าน พร้อมทั้งให้คนใช้ไว้คอยดูแลรับใช้เป็นพิเศษด้วย บางวันเขาก็พาวิสูตรไปนั่งรถเที่ยว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 363 – 364)

> เซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์ พร้อมทั้งภรรยาและพอลลีมารับข้าพเจ้าที่โรงพยาบาลแล้วพาไปอยู่กับแกที่บ้านในกรุงนิวยอร์ค ข้าพเจ้าไปรักษาตัวอยู่ที่นั่นหกเดือนเศษ ได้รับความสุขสบายอย่างที่สุด นาน ๆ ก็มีนักเรียนและที่สถานทูตไปเยี่ยมครั้งหนึ่ง จุไรเยี่ยมข้าพเจ้าเดือนละครั้ง หล่อนต้องขึ้นรถไฟจากบอสตันมานิวยอร์ค ประพันธ์มาเยี่ยมเสมอจากวอชิงตัน
>
> ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าได้ทำความดีงามอะไรไว้จึงได้รับความเอื้อเฟื้อจากพวกเซอร์เปอร์ซีเวิลอย่างมากมาย ข้าพเจ้ามีห้องนอนอันหรูใหญ่ทางด้านหลังตึกใหญ่ที่ถนน 171 บี มีคนใช้พิเศษส่วนตัวคอยดูแลทุกข์สุข ถึงเวลาก็มีคนมาจูงไปเดินเที่ยวในสวนดอกไม้หลังบ้านและในสวนหลวง เย็นบางวันเรานั่งรถยนต์เปิดประทุนขับไปเที่ยวกัน ตามบริเวณนอกนครนิวยอร์ค พักรับประทานแซนวิชและน้ำชากัน ตามร้านเล็ก ๆ ข้างทาง ชีวิตไม่ใช่เป็นของที่ขื่นขมจนเกินที่เราจะทนได้ จริงไหมท่าน ที่นิวยอร์คข้าพเจ้ามีพอลลี เซอร์และเลดีเปอร์ซีเวิลนี่คือความสุข

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของเซอร์เปอร์ซีเวิลก็คือ เมื่อวิสูตรจะกลับบ้านเกิดเมืองนอนคือประเทศไทย เซอร์เปอร์ซีเวิลก็ชวนให้วิสูตรเดินทางไปพร้อมกับเขา เพราะเขากำลังจะเดินทางไปญี่ปุ่นและจีน และเขาก็ชวนวิสูตรพักกับเขาที่ญี่ปุ่นและจีนด้วย อันแสดงถึงความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 365 – 366)

"ฉันจะกลับบ้าน" ข้าพเจ้าพูดอย่างเศร้า "กลับไปทำงาน จะพยายามเป็นใหญ่เป็นโตถ้ามีโอกาส พอตาฉันหายดีฉันจะออกเดินทาง"

"ยังนั้นก็ดีซี เราก็จะเดินทางนั้นเหมือนกัน เราจะไปญี่ปุ่นและจีน ถ้าเธอจะไปญี่ปุ่นและจีน ถ้าเธอจะไปจริง ๆ เราจะจัดการให้เหมาะแล้วเดินทางไปด้วยกัน เธอพักอยู่กับพวกเราที่ญี่ปุ่นสักเดือนสองเดือน แล้วไปเที่ยวเมืองจีนด้วยกันก็ได้"

จะเห็นได้ว่า เซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์มีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

4. <u>มาเรีย เกรย์</u>

มาเรีย เกรย์ เป็นนักหนังสือพิมพ์ชาวอังกฤษ เธอเป็นคนชักชวนให้วิสูตรเข้าสู่วงการหนังสือพิมพ์ เธอรักกับวิสูตรและคอยเป็นกำลังใจให้วิสูตรในด้านต่าง ๆ เมื่อมองในแง่จริยธรรม จะเห็นได้ว่า มาเรีย เกรย์มีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" จะเห็นได้ว่ามาเรียมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันพากเพียร คือ เมื่อเธอเป็นนักหนังสือพิมพ์ เธอมีหน้าที่ต้องทำข่าว หาข่าว ดังนั้นไม่ว่ามีข่าวอะไรที่ไหนเธอจะไปติดตามอยู่เสมอ ดังเช่น เมื่อมีข่าวฆาตกรรมสตรีคนหนึ่งในบริเวณที่อยู่อาศัยของพวกไพ่ราบ มาเรียก็ไปหาข่าวพร้อมกับวิสูตรและอาร์โนลด์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 234 – 235)

ข้าพเจ้าเหลียวดู พบมาเรีย เกรย์ยืนยิ้มอยู่

"แฮลโหล มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันไม่นึกเลยว่าเธออยู่ลอนดอนเวลานี้"

"ฉันเพิ่งมาจากกรุงโรมสองสามวันนี้เอง" หล่อนตอบ "นี่เธอมาเดินทำอะไรกันอยู่ที่นี้"

"หา สกูป เรื่องมิสซิสลูกฆ่าตาย" ข้าพเจ้าตอบ

"มาเรีย อะไรมาเดินอยู่ตามแถวนี้" อาร์โนลด์ร้องขึ้น

"นี่ อาร์โนลด์" มาเรียกล่าว "เธอบอกข่าวเรื่องคนฆ่ามิสซิสไปที่เอ็ดดี้หรือ เขาเสนอข่าวนั้นไปที่กรมตำรวจ ตำรวจตกลงจะล้อมจับวันนี้เวลา 21 น. ที่บ้านถนนโกรฟสตรีต"

"เอ๊ะ นี่ก็จวนแล้วเราไปกันหรือยัง" อาร์โนลด์หารือ

"อะไร เธอไม่รู้มาก่อนดอกหรือ" หล่อนถาม

"ไม่รู้ นี่เราจะกลับโรงพิมพ์กันอยู่แล้ว" ข้าพเจ้าตอบ

"เธอมากับเราไหม มาเรีย" อาร์โนลด์ถาม

"แน่ละซี" หล่อนตอบรับ

จะเห็นได้ว่า มาเรีย เกรย์ มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ

5. <u>อาร์โนลด์ แบริงตัน</u>

อาร์โนลด์ แบริงตัน เป็นนักหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเพื่อนของวิสูตร อาร์โนลด์มีจริยธรรมในด้าน "ความรับผิดชอบ" คือ การเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับการฆาตกรรมสตรีคนหนึ่งในตำบลที่อยู่ของพวกไพร่ราบ ทางหนังสือพิมพ์ส่งเขากับวิสูตรให้ไปทำข่าวเรื่องนี้ เขาก็ทำด้วยความตั้งใจ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 231 – 232)

เพื่อจะสืบให้รู้เรื่องนี้ เรา–อาร์โนลด์และข้าพเจ้าจึงต้องไปเที่ยวดูเหตุการณ์ที่ "ที่ตำบลพวกไพร่ราบ" เสมอเป็นเวลาตั้งสี่วัน ตำรวจทั้งลอนดอนยังคงไม่สามารถหาร่องรอยของคนร้ายได้ ส่วนเราสืบรู้เรื่องระแคะระคายบางอย่างอยู่บ้างหน้าสถานีตำรวจกลางที่ถนนโบว์สตรีตมีประกาศให้รางวัลเป็นจำนวนพันปอนด์แก่ตำรวจผู้สามารถจะมาแจ้งแก่อธิบดีได้ว่าวายร้ายฆ่าสตรีนี้ชื่อนั้นคือใครอยู่ที่ไหน อีกสองสามวันต่อมาสำหรับการสืบของพวกตำรวจลับ ข่าวนั้นก็ยัง

เงียบอยู่ ส่วนหนังสือพิมพ์ที่ปากไวก็พากันพิมพ์ตัวโต ๆ ว่า "เมื่อไรจะจับวายร้ายได้ ตั้งพันปอนด์แล้วยังไม่พออีกหรือ"

ในระหว่างเวลาเจ็ดวัน ที่เราเที่ยววิ่งหาข่าวหรือ "สกูป" ให้หนังสือพิมพ์เรื่องการฆาตกรรมรายนี้...

จะเห็นได้ว่า อาร์โนลด์ แบริงตัน มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ

6. <u>เลดีมอยราคันน์</u>

เลดีมอยราคันน์เป็นนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งซึ่งเป็นญาติของนางแอนครู เลดีมอยราคันน์ มีจริยธรรมในด้าน "ความเสียสละ" คือ ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่น เมื่อนายและนางแอนครูส่งบทความของวิสูตรไปลงหนังสือพิมพ์ไทมส์ เลดีมอยราคันน์ซึ่งทำงานอยู่ที่นั้นได้เป็นผู้ตรวจแก้ให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิงรพีพัฒน์ 2526 : 184)

แล้วข้าพเจ้าก็นั่งตรวจดู "อาร์ติเกิล" ของข้าพเจ้าในหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์ อ่านไปรู้สึกมีอะไรที่เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นหลายอย่าง จึงถามว่าใครเป็นผู้เปลี่ยนแปลงข้อความเหล่านี้ แม่ตอบว่า "เลดีมอยราคันน์"

นี่เป็นการเห็นได้ชัดอยู่แล้วว่า แม้เลดีมอยราคันน์จะได้พูดอะไรที่แสลงหูกับข้าพเจ้ามาแล้ว หล่อนก็ยังเป็นเพื่อนที่ต้องการข้าพเจ้าอยู่ดีนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า เลดีมอยราคันน์ มีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

7. <u>ยายพร้อม</u>

ยายพร้อมเป็นผู้เลี้ยงดูวิสูตรในวัยเด็ก ยายพร้อมมีจริยธรรมในด้าน "ความเมตตากรุณา" คือ ช่วยพูดปลอบใจเมื่อวิสูตรได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่น เมื่อวิสูตรไม่ได้รับความรักความเมตตากรุณาจากบิดา ยายพร้อมก็ปลอบใจว่า เป็นเรื่องของ

กรรม ถ้าทำความดีไว้ถึงคนมองไม่เห็น เทพเจ้าก็คงเห็นสักวันหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 12)

ข้าพเจ้าเคยถามยายพร้อมเสียครั้งหนึ่งว่า ตนได้ทำอะไรไว้แต่ชาติก่อน จึงต้องมาได้รับความเลี้ยงดู อันปราศจากความยุติธรรมและเสมอหน้าในชาตินี้ จะมีวิธีใดบ้างไหมที่ข้าพเจ้าจะเปลี่ยนนิสัยให้เป็นที่ต้องตาต้องใจของท่านบิดามารดา

"เป็นกรรมของคุณเท่านั้น" ยายพร้อมตอบ "อีฉันไม่เห็นมีทางที่จะแก้ไขอย่างไร แต่ไม่เป็นไรหรอกนะคะคุณวิสูตร เมื่อคุณทำดี แม้ไม่มีใครเห็น เทพเจ้าก็คงเห็นสักวันหนึ่ง"

ความเมตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของยายพร้อม คือ มีความสลดใจเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์ ดังเช่น เมื่อมีงานที่วัดเบญจมฯ บิดาของวิสูตรแจกเงินให้ลูก ๆ ไปเที่ยวกัน แต่วิสูตรไม่ได้รับแจก เขาเสียใจจึงนอนร้องไห้ ยายพร้อมก็มาพูดปลอบใจ ว่าจะพาไปเที่ยวสำเพ็งแทนซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 15)

"คุณไม่ได้เงินแจกหรือคะ" แกถาม

"จ๊ะ ยายพร้อม" ข้าพเจ้าตอบ

"พูดโธ่ เท่านั้นเองก็ร้องไห้ มาไป อีฉันมีเงินอยู่หกบาท อีฉันจะพาคุณไปแต่เราไม่เข้าไปในบริเวณเพราะค่าเข้าประตูแพงนัก เราไปที่สำเพ็งดีกว่าไปแทงกอเบ็ด ไปรถเจ็กประเดี๋ยวก็ถึง"

ข้าพเจ้ารู้ว่ายายพร้อมพยายามจะกล่อมน้ำใจข้าพเจ้า และพยายามที่จะหัวเราะ แต่ในระหว่างที่แกพูดข้าพเจ้าเห็นน้ำตาแก่ไหลลงอาบแก้มอันเหี่ยว ทั้งสองข้างของแกข้าพเจ้าโผกายเข้ากอดยายพร้อมด้วยความรักอันสูงสุด ขณะนั้นข้าพเจ้าไม่เห็นใครอีกแล้วนอกจากยายพร้อม

จะเห็นได้ว่ายายพร้อมมีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

8. ท่านราชทูต

ราชทูตคือหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ซึ่งตอนนั้นเป็นราชทูตไทยประจำอังกฤษ ท่านราชทูตได้แสดงจริยธรรมในด้าน "ความเมตตากรุณา" คือ ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล ดังเช่นเมื่อวิสูตรออกจากงานหนังสือพิมพ์ ท่านราชทูตก็ทำเรื่องขอให้เขาได้เป็นนักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อจะได้ไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 324)

"ฉันรู้เรื่องเธอดีแล้ว" ท่านราชทูรับสั่งต่อไป "ฉันรู้ว่าเธอได้ทำอะไรมาบ้างตั้งแต่มาอยู่ในยุโรป กิจการที่เธอทำออกจะแปลกและมีประโยชน์อยู่บ้าง ฉันได้ทูลเกล้าฯ ถวายรายงานเรื่องเธอให้ทรงพระวินิจฉัยแล้วและได้รับพระกระแสพระราชดำรัสว่า จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับเธอเข้าเป็นนักเรียนในพระราชูปถัมภ์อีกผู้หนึ่ง ถ้าเธอไม่ขัดข้องและมีความประสงค์จะเรียน ฉันตั้งใจจะขอพระบรมราชานุญาตส่งเธอไปเรียนวิชาต่างประเทศ

จะเห็นได้ว่าท่านราชทูตมีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

9. ประกิษฐ์

ประกิษฐ์เป็นเพื่อนของวิสูตรเมื่อเรียนอยู่ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ด้วยกัน วิสูตรได้แสดงจริยธรรมในด้าน "ความเสียสละ" คือ ยอมรับผลการกระทำผิดของตนเอง ดังเช่น การยอมรับผิดเพียงคนเดียวเมื่อเขามีเรื่องทะเลาะวิวาทกับวิสูตรและถูกอาจารย์ผู้ปกครองจับได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 30)

เมื่อเราปัดฝุ่นตามร่ายกายเสร็จก็สวมเสื้อเดินตามท่านมาข้าง ๆ ทั้งคู่ ส่วนเด็กที่เฝ้าดูทั้งฝูงต่างแยกย้ายกันไปพอถึงหน้าตึก "แม้นนฤมิตร" เราเดิน

เข้าประตูห้องท่านอาจารย์ผู้ปกครอง

ท่านได้ให้เรายืนโต๊ะทำงาน ส่วนท่านนั่งลงบนเก้าอี้ แล้วหันหน้ามาจ้องดูเราอย่างพินิจพิเคราะห์

ทันใดนั้นประดิษฐ์ได้เดินเข้าไปยืนตรงหน้าท่านอาจารย์ และยอมสารภาพผิดเสียแต่ผู้เดียว ก่อนที่ข้าพเจ้าจะรู้เหนือรู้ใต้ประการใด

"ผมท้าคุณวิสูตรให้ไปวัดเมื่อกลางวันนี้" เขากล่าวอย่างฉาดฉาน "เนื่องจากการที่เราได้มีเรื่องระหองระแหงกันมาหลายวันแล้ว เพราะฉะนั้นผมรู้สึกว่าเป็นหน้าที่จะสารภาพกับคุณครูเสียโดยดี ดีกว่าที่จะปล่อยให้คุณวิสูตรรับโทษด้วยโดยไม่ได้เป็นผู้ก่อเหตุ"

จะเห็นได้ว่าประดิษฐ์มีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

จากเรื่องละครแห่งชีวิตนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่างกันดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือ ความรับผิดชอบ

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา นายและนางแอนดรู เซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์ มาเรีย เกรย์ อาร์โนลด์ แบริงตัน เลดี้มอยราดันน์ ยายพร้อม ท่านราชทูต และประดิษฐ์ ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้นจะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 13 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ละครแห่งชีวิต

ตัวละคร / จริยธรรม	วิสูตร	นายและนางแอนครู	เซอร์เปอร์ซีเวิล	มาเรียเกรย์	อาร์โนลด์แบริงตัน	เลดีมอยราคันน์	ยายพร้อม	ท่านราชฑูต	ประดิษฐ์	รวม
ความรับผิดชอบ	6	–	–	1	2	–	–	–	–	9
ความซื่อสัตย์	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความมีเหตุผล	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความกตัญญูกตเวที	6	1	–	–	–	–	–	–	–	7
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความเสียสละ	–	7	1	1	–	2	–	–	1	12
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	4	–	–	–	–	–	–	–	–	4
ความเมตตากรุณา	–	–	3	1	1	–	2	1	–	8
รวม	16	8	4	3	3	2	2	1	1	40

เรื่องที่ 13 : ลูกอีสาน

ลูกอีสานเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวอีสาน ในปีหนึ่งเกิดความแห้งแล้ง ทุกคนจึงต้องดิ้นรนต่อสู้กับธรรมชาติ และที่สุดก็สามารถผ่านช่วงวิกฤตมาได้อย่างน่าพึงพอใจ

ในเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพชาวบ้านอย่างแท้จริง เห็นการยังชีพอย่างทรหดอดทนของแต่ละครอบครัว นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เสนอเกร็ดความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ ในการหาและประกอบอาหารประจำถิ่นอีสาน แม้เรื่องนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนอีสานแต่เมื่อมองในแง่จริยธรรมก็จะเห็นได้ว่า มีจริยธรรมหลายด้านดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นไปของคนในหมู่บ้านหนึ่ง ดังนั้นตัวละครในเรื่องจึงมีมาก ซึ่งแต่ละตัวก็แสดงจริยธรรมไว้ต่าง ๆ กัน ตัวละครในเรื่องที่แสดงจริยธรรมไว้มีดังนี้คือ พ่อของคูน แม่ของคูน ทิดจุ่น คูน ลุงเข้ม ลุงกา ชาวบ้าน หลวงพ่อเคน คนญวน ป้าบัวศรี จันดี ผู้ใหญ่หมู่บ้านน้ำใส ผู้ใหญ่หมู่บ้านเดียวกับคูน หมอยา และลูกสาวผู้ใหญ่บ้านน้ำใส ซึ่งจะขอเสนอทีละตัวดังนี้

1. บิดาของคูน

บิดาของคูนเป็นชาวอีสานมีอาชีพทำนา แม้ฝนจะแล้งแต่เขาก็ไม่ยอมทิ้งถิ่นกำเนิดไปอยู่ที่อื่นเมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า บิดาของคูนมีจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคีและความอุตสาหะ

ในด้านความกตัญญูกตเวทีนั้นจะเห็นได้ว่าบิดาของคูนไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณ เมื่อยามผู้มีพระคุณได้รับความลำบากเดือดร้อน เมื่อมารดาของเขาหายป่วย แต่ไม่มีอะไรกินกับข้าว เนื่องจากความแห้งแล้งและความยากจน บิดาของคูนจึงไปหาพังพอนเพื่อมาทำ

เป็นอาหารให้มารดาของเขา (คำพูน บุญทวี 2523 : 93) นอกจากนี้จะเห็นได้จากอีกตอนหนึ่งคือ เมื่อหมู่บ้านเขาเกิดความแห้งแล้งชาวบ้านพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น บิดาของคูนให้ตาข่ายดักนกแก่ครอบครัวหนึ่งไปเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณที่ผู้นั้นเคยรักษาโรคตาแดงให้ลูกเขาดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 14 - 15)

"พ่อมีของให้เขาไปกินตามทางบ้างไหม"

"ให้แล้ว พ่อให้ตาข่ายดักนกคุ่มกับลุงคนเมื่อกี้และแม่ก็ให้สวิงช้อนปลาไปฝืนหนึ่ง"

"ทำไมให้เขามากนัก" คูนไม่พอใจ

"ลุงคนนี้แหละที่เคยเป่าโรคตาแดงลูกตอนเด็ก"

ในด้านความเสียสละนั้นจะเห็นได้จากการแบ่งปันเครื่องบริโภคให้กับผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น เมื่อเขาออกไปหาปลากับเพื่อนบ้าน และเพื่อนบ้านไม่ได้ปลา เขาก็แบ่งให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 195)

"ขณะเดินกลับพ่อเล่าว่าเคยชวนลุงเมฆไปใส่เบ็ดที่ริมบึงใหญ่แห่งหนึ่ง กว่าจะไปถึงต้องค้างคืนถึง 2 คืน พอพากันเกี่ยวไส้เดือนได้ 2 - 3 คันเบ็ด ลุงเมฆก็แก้ผ้าวิ่งโทง ๆ ขึ้นไปอยู่บนบก เพราะฝูงปลิงมันบั๊วเยี้ยไปหมด คืนนั้นลุงเมฆเลยนอนอยู่บนขนำนาคนเดียว พอรุ่งเช้าพ่อจึงพาแกกลับและแบ่งปลาให้ลุงเมฆเท่า ๆ กัน คนละ 4 ตัว ส่วนพ่อนั้นถึงจะกลัวปลิงก็ทนเอา ยามมันเกาะขาพ่อมาก ๆ พ่อจะเอาอีโต้ขูดมันออกทีหนึ่ง"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของบิดาคูนคือการแบ่งปันน้ำให้แก่ผู้หิวกระหาย ดังเช่น มีชายคนหนึ่งถูกจับเพราะต้มเหล้าเถื่อน ตำรวจบังคับให้แบกไหเหล้าไปด้วย เมื่อเดินผ่านพวกบิดาคูน ชายคนนั้นก็ขอน้ำกิน บิดาคูนก็ไปเอามาให้กิน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 241)

"ชาย 3 คนที่แต่งตัวเหมือนกันนั่นคือตำรวจ ซึ่งคูนยังไม่เคยเห็น และเหตุที่เขาหยุดก็เพราะชายที่หามไหร้องขอน้ำกิน เมื่อทิดจุ่นกับพ่อคูนไปเอาบั้ง - กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำมาให้คนละกระบอกทั้งสองก็ยกบั้งทิ้งขึ้นกินน้ำเสียงดังอึก ๆ เมื่อกินอิ่มทั้งสองก็ส่งบั้งทิ้งคืนให้พ่อกับทิดจุ่น "ให้เจ้าได้บุญหลาย ๆ เน้อ" ชายคนหนึ่งพูดพลางเอามือเช็ดเหงื่อตามใบหน้า"

ในด้านความสามัคคี จะเห็นได้จากการร่วมมือร่วมแรงกันทำงาน เช่นการช่วยกันขุดหลุมและเอาน้ำใส่เพื่อตัดรังมดแดงมาใส่และเก็บไข่มดแดง ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 243)

"หลุมลึกสัก 1 คืบ กว้าง 1 ศอก เสร็จสรรพลุงเข้มก็พาคูนกับจันดีไปล้วงดินเหนียวริมห้วยมาคนละก้อนใหญ่ พ่อกับทิดจุ่นเป็นคนบิดินเหนียวทารอบ ๆ ปากหลุมอย่างว่องไว เมื่อกะว่าพอจะขังน้ำอยู่ลุงเข้มก็บอกว่า ให้ทุกคนเอาผ้าขาวม้าไปจุ่มน้ำให้เปียกแล้ววิ่งขึ้นมาบิดน้ำใส่ลงในหลุมให้เต็ม คูนกับจันดีบอกว่าไม่มีผ้าขาวม้าสักคน มีแต่กางเกงเท่านั้น แกก็บอกให้แก้กางเกงออกไปจุ่มน้ำ คูนกับจันดีก็ทำตามที่ลุงเข้มบอก แล้วลุงเข้ม ทิดจุ่น พี่กาจ และพ่อคูนก็แก้ผ้าขาวม้าไปในห้วยไว ๆ ไม่นานนักน้ำก็เต็มหลุม"

และในด้านความอุตสาหะจะเห็นได้จากการทำงานของเขาเช่น การออกหาปลา บิดาของคูนทอดแหอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 181 - 182)

"พ่อไม่พูดอะไร เดินไว ๆ เรียบริมน้ำไปอีก ถึงฝั่งน้ำไหลค่อย ๆ แห่งหนึ่ง พ่อก็ปลดแหลงจากบ่า คลี่แหถือออกกางพาดซ้อศอกขวา มือซ้ายกุมตีนแหข้างล่างเข้าหากัน โยกตัวมาทางขวาแล้วหว่านลงไปคูนเห็นพ่อจับเชือกที่ผูกจอม

แห หย่อนลงไปเรื่อย ๆ จึงถามพ่อว่าไม่ลงไปงมหรือ พ่อก็บอกว่าตรงนี้น้ำลึกต้องหว่านแล้วสาวขึ้นมาอย่างเดียว

พอหย่อนเชือกลงไปสัก 8 วาของคูน พ่อก็ดึงเชือกให้ตึงกระตุกเชือก 2 - 3 ที

"ปลาตัวใหญ่ออกหมดแล้ว" พ่อว่าเบา ๆ

คูนถามว่าปลาอะไรบ้าง พ่อก็บอกว่าไม่รู้ต้องเอาแหผืนนี้ทอดลงไปจึงจะรู้ว่าปลาอะไร แล้วพ่อก็ดึงแหขึ้นมากองลงบนดิน คูนร้องขึ้นโฮ ๆ เพราะปลากดตัวใหญ่ตัวหนึ่งร้องอูด ๆ อยู่ในเพาต้นแห ท้องของมันเป็นสีเหลืออ่อน ๆ แต่นัยตามันทั้งสองข้างแดงวาววับ อีกตัวหนึ่งเป็นปลาขาวแต่ไม่ใหญ่นัก พ่อพูดเบา ๆ ว่า "ที่นี้แหละสิได้เห็นปลาใหญ่" พลางปลดปลากดกับปลาขาวออกใส่ลงในข้องแล้วจับแหอีกผืนหนึ่งขึ้นกางอย่างว่องไว

ที่นี้คูนร้องเสียงดังกว่าเก่า เพราะเมื่อพ่อสาวแหขึ้นมา มีปลาขาวตัวใหญ่กับปลากดติดอยู่อย่างละ 5 - 6 ตัว ที่ท้องของมันก็ป่องออกมา พ่อบอกว่าปลาพวกนี้มีไข่หลายตัว คำนี้จะต้มส้มขอกินให้แซบ ๆ สักหม้อใหญ่ คูนปลดปลาขาวออกจากแห พ่อปลดปลากดพลางบอกคูนว่า วิธีจับปลากดต้องทำอย่างนี้ ๆ เมื่อปลดปลากดใส่ข้องหมดทุกตัว พ่อก็รวบแหขึ้นหว่านลงไปอีก"

นอกจากนี้ในการทำงาน บิดาคูนก็พยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ดังเช่น การทำเฟิงเพื่อทำที่ย่างปลา เขาต้องปีนขึ้นไปตัดใบตาลแล้วจึงเอามามุงหลังคา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 213 - 214)

"ต้นตาลเหล่านี้ไม่สูงใหญ่นัก พ่อแหงนดูต้นหนึ่งแล้วเอาพร้าเหน็บเอวด้านหลังปีนขึ้นไปอย่างว่องไว สักครู่ก็ฟันก้านตาลหล่นลงมาบอกคูนว่าก้านไหนไม่ใหญ่นักก็ให้ลากไปก่อน เพื่อให้แม่จะได้มุงเฟิงย่างปลาที่ทำไว้ก่อนแล้ว เพราะดู ๆ ท้องฟ้าเหมือนฝนจะตกลงมาไว ๆ คูนจับก้านตาลที่ไม่ใหญ่นักได้ 2 ก้าน แล้ว

ลากไปก่อนพ่อเสียงดังกราก ๆ เมื่อจวนจะถึงที่พักแม่ก็วิ่งมารับเอากับคูน คูนจึงวิ่งกลับไปหาพ่ออีก เมื่อไปถึงพ่อกำลังลากก้านตาลมา 5 - 6 ก้าน โดยพ่อวางซ้อนกันแล้วเอาเครือไม้ผูกจนแน่นบอกคูนว่า 2 ก้านที่อยู่ใต้โคนนั้น พ่อผูกไว้แล้วเหมือนกัน คูนวิ่งไปจนถึงจึงจับปลายเครือไม้ที่ยาวเลยออกมา 2 วา ลากตามหลังพ่อไปไว ๆ"

ความอุตสาหะอีกอย่างหนึ่งของบิดาคูนก็คือ การอดทนในการทำงาน ดังเช่นการไปจับปลา เขาถูกปลาดุกแทงมือจนเจ็บ แต่เมื่อกลับมาถึงที่พักก็มิได้หยุด เขาคงทำงานต่อโดยเอาปลาที่จับได้มาทำเพื่อเตรียมทำปลาแดกต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 190 - 191)

"ถ้ากูบ่เป่าคาถาใส่ให้พ่อมึง สิได้ปลาน้อยกว่านี้" ลุงกาว่าแล้วหัวเราะแหะ ๆ แล้วคูนก็ไม่พูดอะไรอีก เมื่อเห็นพ่อมีสีหน้าเจื่อน ๆ ก็ยิ่งทำให้คูนใจไม่ดี พ่อคงจะปวดแผลที่ถูกปลาดุกแทงอยู่แน่ ๆ แต่พ่อไม่เคยบ่นให้คูนได้ยินเลย

เมื่อไปถึงที่พัก อีสุ่นก็เต้นขึ้นแหยง ๆ เพราะแม่เทปลาในข้องลงในครุ 2 ลูกจนเกือบเต็ม

"โฮ ปลาดุก ปลาค่อ-ปลาช่อน มีแต่โตงาม ๆ เท่าแขน" แม่ว่า

"ปลาแข็ง ปลาหมอก็ตัวใหญ่ เอ็ดปลาแดกให้หมด" พ่อว่า

พ่อไม่ยอมพักผ่อนเลย ไปเอาพร้ากับกระดานเขียง 2 เขียงมาวางลง แล้วจับปลาหมอในครุขึ้นมาทีละตัว เอาสันพร้าทุบหัวปลาหมอที่เดียวจนตาย แล้วขูดเกล็ดออกมาอย่างว่องไว ผ่าท้องเอาขี้ออกวางลงในใบตอง แล้วเอาคมมีดกรีดตัวปลาหมอเป็นทางขวาง เสร็จสรรพก็โยนลงในกระด้งที่วางอยู่ใกล้ ๆ "

จะเห็นได้ว่าบิดาของคูนมีจริยธรรมในด้าน ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี และความอุตสาหะ

2. มารดาของคูน

มารดาของคูนเป็นแม่บ้านคอยดูแลลูก ๆ ทำงานบ้านและช่วยบิดาคูนทำงาน เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า มารดาของคูนมีจริยธรรมดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี ความอุตสาหะ และความแมตตากรุณา

ในด้านความกตัญญูกตเวที จะเห็นได้จากการให้ของเป็นการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณดังเช่นการให้สวิงช้อนปลาแก่เพื่อนบ้านคนหนึ่งซึ่งเคยเป่าโรคตาแดงให้คูน ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 14 - 15)

"พ่อมีของให้เขาไปกินตามทางบ้างไหม?"

"ให้แล้ว พ่อให้ตาข่ายดักนกคุ่มกับลุงคนเมื่อกี้และแม่ให้สวิงช้อนปลาไปฝืนหนึ่ง"

"ทำไมให้เขามากนัก" คูนไม่พอใจ

"ลุงคนนี้แหละที่เคยเป่าโรคตาแดงลูกตอนเล็ก ๆ "

คูนอยากจะไปจับมือขอบใจกับลุงคนนั้น แม่ก็ไม่รู้จะพูดอย่างไรจึงได้ยืนฟังเขาพูดกันเสียงขรมไปหมด"

ในด้านความเสียสละนั้น คือการให้ปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ดังเช่น เมื่อครอบครัวคูนกลับจากการหาปลา มารดาคูนก็เอาปลาที่หาได้มาแลกข้าวกับเพื่อนบ้าน มีหญิงชราคนหนึ่งไม่มีข้าวมาแลกเพราะยากจนมากจึงเก็บผักมาแลกปลาส้ม มารดาคูนจึงให้ปลาส้มไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 266)

"ต่อจากนั้นก็มีหญิง 4 - 5 คน เอาข้าวสารมาแลกปลากับแม่คูนต้องช่วยแม่หอปลาส้มบ้าง ปลาร้าบ้างอย่างดีใจ ยายแก่คนหนึ่งดูเหมือนจะเท่ายาของคูนเดินกะย่องกะแย่งมา พร้อมกับถือยอดผักมากำใหญ่ ผักอย่างหนึ่งในนั้น

คูนรู้ว่าผักตำนินหรือผักตำลึงเพราะยามพ่อไปโคก พ่อเคยเก็บมาให้แม่ลวกกินกับแจ่วบ่อย ๆ เมื่อปีก่อน บางทีแม่ก็แกงใส่กับไข่ไก่กินก็อร่อยเหมือนกัน ยายคนนี้พูดว่าข้าวสารที่เรือนมีไม่มาก ข้าวเปลือกอยู่บนเล้าก็มีน้อยเต็มที นึกอยากกินปลาส้มสักตัวจึงหาเก็บผักมาแลก แม่คูนถามว่าลูก ๆ ไปไหนหมด แกก็บอกว่ามีแต่หลานสาวอยู่เลี้ยงแกคนเดียว หลานชายคนหนึ่งก็หนีไปไทย - ไปเมืองบางกอกหลายวันแล้ว แม่คูนพูดว่าทำไมจึงใจคำทิ้งแม่ใหญ่ - ยายไว้คนเดียว ยายก็เล่าว่าหลานของแกหนีไปเพราะยืมเงินผู้ใหญ่บ้านไป 5 ตำลึง เพื่อไปหาซื้อหมูน้อย - ลูกหมูมาขาย พอซื้อได้มา 4 - 5 ตัว ไล่มาถึงเรือนหมูน้อยก็ตายหมด หลานชายแกกลัวผู้ใหญ่ดำก็เลยหนีไปจ้อย แม่รับมัดยอดผักจากยายส่งให้คูนถือ แล้วล้วงปลาส้ม ปลาขาวขึ้นมาห่อให้แกถึง 4 ตัว"

ในด้านความสามัคคีจะเห็นได้จากการร่วมมือร่วมแรงกันทำงาน เช่น ช่วยกันทำอาหารดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 211)

"แม่ของคูนกับพี่สาวกวงช่วยกันเอามีดกรีดรอบ ๆ คอปลาตอง แล้วลอกหนังไปสุดหางมันเสียงแกร็ก ๆ ๆ ทิดจุ่น เป็นคนหยิบไปตัดหัวออกทีละตัว แล้ววางลงสับในเขียงเสียงดังสั่น ทิดจุ่นสับปลาทั้งก้างทั้งขี้ไม่นานนัก พ่อของคูนก็เดินมาส่งพร้าให้อีกเล่มหนึ่ง พูดว่าสับ 2 เล่มเหมือนเจ็กอู๋สับเนื้อทำลาบมันจะได้แหลกไว ๆ "

ส่วนในด้านความอุตสาหะจะเห็นได้ว่ามารดาของคูนทำงานทุกอย่าง แม้แต่การขุดจิ้งหรีดมาทำอาหาร (คำพูน บุญทวี 2523 : 101)

"นี่แหละจ๊อจิ้งหรีด" แม่บอก

คูนเอานิ้วชี้แหย่ลงไปก็หลวมหลุมพอดี แม่เอาเสียมขุดฉึก ๆ ลง 3 - 4

ที่ จิ้งหรีดตัวใหญ่ที่ชื่อว่า "จินายโม้" ตาคมวาววิ่งปรู๋ออกมา แม่ตะครุบมันขึ้นไว้แล้วบอกว่า ถ้าได้จินายโม้ตัวอ้วน ๆ ขนาดนี้สัก 15 ตัว ก็พอจะเอาไปคั่วไปป่นกิน คูนเห็นมันเอา 2 ขาหลังยันอุ้งมือแม่จนขาเล็ก ๆ มันหลุดออกมาข้างหนึ่งแล้วแม่ก็ส่งลงในข้อง

คูนแยกจากแม่ไปหาชุดอย่างตั้งใจพอได้ถึง 3 ตัว แม่ก็เดินปาดเหงื่อตามใบหน้ามา ยิ้มให้คูนทีหนึ่งจึงบอกว่า แม่ได้ 7 ตัวแล้ว คูนก็บอกว่าได้ 3 ตัว แม่บอกว่ากลับบ้านได้แล้ว เพราะจะไม่ทันพ่อหมอยาไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้ย่า"

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้จากการให้การอนุเคราะห์แก่ผู้อื่น ดังเช่น กับคนญวนมารดาของคูนสงสารที่พวกญวนไม่มีกับข้าว จึงยอมขายไข่ไก่ให้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 19 - 20)

"แม่หัวเราะแล้วคุยกับหญิงญวน สักครู่แม่เดินเข้าไปในเล้าไก่กลับออกมาพร้อมกับไข่ไก่ให้หญิงญวน หญิงญวนส่งธนบัตรใบละหนึ่งบาทให้แม่

"ฉันไม่มีทอน" แม่หดมือ

"งั้นค่อยตามไปเอาที่ร้าน ร้านเก่าที่คนญวนเคยอยู่"

.....

"ขายให้มันทำไมพวกคนญวนคนแกว" เจ็กอู๋ว่า

"ฉันสงสารมันที่ไม่มีกับข้าว" แม่บอก

3. <u>ทิดจุ่น</u>

ทิดจุ่นเป็นหลานเขยของมารดาคูน ทิดจุ่นมีจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละ ความสามัคคี และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่าทิดจุ่นแบ่งปันอาหารให้กับผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น เมื่อทิดจุ่นไปซื้อปลาส้มมาก็แบ่งให้ครอบครัวของคูนด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 97)

"เมื่อไปถึงเรือนข้างบนเดี๋ยวเดียวทิดจุ่นก็ยิ้มแต่ขึ้นมา ส่งห่อใบตองกล้วยให้แม่ห่อหนึ่ง บอกว่าเป็นห่อปลาส้มซื้อมาจากร้านญวน แกได้แบ่งให้ยาตัวหนึ่ง เอาไปไว้ให้แม่แกตัวหนึ่ง เอามาให้เรือนคูนนี่ตัวหนึ่ง แม่แก้ห่อออกก็เห็นปลาขาวตัวโตเท่าครึ่งฝ่ามือของคูน กลิ่นหอมปนกลิ่นเปรี้ยวนิด ๆ ของปลาส้มทำให้คูนน้ำลายสอทีเดียว แล้วแม่จึงเข้าไปในครัวไฟ"

และเมื่อคราวที่ทิดจุ่นไปหาปลากับพ่อของคูน และมีคนมาขอน้ำกิน ทิดจุ่นก็แบ่งน้ำให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 241)

"ชาย 3 คนที่แต่งตัวเหมือนกันนั่นตำรวจ ซึ่งคูนยังไม่เคยเห็น และเหตุที่เขาหยุดก็เพราะชายที่หามไหร้องขอกินน้ำ เมื่อทิดจุ่นกับพ่อคูนไปเอาบั้งทิง - กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำมาส่งให้คนละกระบอกทั้งสองก็ยกบั้งทิงขึ้นกินน้ำเสียงดังอึก ๆ เมื่อกินอิ่มทั้งสองก็ส่งบั้งทิงคืนให้พ่อกับทิดจุ่น "ให้เจ้าได้บุญหลาย ๆ เน้อ" ชายคนหนึ่งพูดพลางเอามือเช็ดเหงื่อตามใบหน้า"

นอกจากนี้ทิดจุ่นยังช่วยเหลือผู้อื่นกระทำธุระการงานที่ไม่มีโทษด้วย เช่นการช่วยบิดาคูนรื้อหลังคาและมุงหลังคาบ้านใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 110 และ 112)

"พ่อกับทิดจุ่นพากันขึ้นไปรื้อตับหญ้าคาโยนลงมาอยู่โครมคราม

.....

ดวงตะวันเริ่มแผดเผาแสงลงมาเป็นระยับ พ่อกับทิดจุ่นพากันผูกตับหญ้าอยู่อุตลุด นาน ๆ จึงจะพูดกันขึ้นเสียงพึมพำ เหงื่อที่ไหลลงมาอาบตามบ่า และ

แผ่นหลังของพ่อ เหมือนชี้ดินหม้อลอยน้ำไม่มีผิด บางทีก็มีแสงระยิบออกตามแขนขาของพ่อ ถึงพ่อจะนุ่งผ้าเตี่ยวผืนเดียวก็ดูเหมือนพ่อนั่งอยู่ท่ามกลางดืนเดือนหงายเพราะคูนเห็นรอยยิ้มของพ่อที่ยิ้มให้ทิดจุ่นช่างมีรอยดีใจเสียจริง ๆ ลุงเมฆกับลุงเข้มก็ช่วยดับหญ้าคาขึ้นไปให้ไม่หยุดหย่อน"

ในด้านความสามัคคีจะเห็นได้จากการร่วมมือกันทำงานต่าง ๆ เช่นการช่วยกันหาปลา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 208 - 209)

"เมื่อพากันไปถึงริมน้ำแห่งหนึ่ง ทิดจุ่นก็ลุยน้ำลงไปเกือบจะถึงกลางน้ำ แกก็ตะโกนขึ้นมาว่ากางมันตรงนี้แหละ เพราะกระแสน้ำไหลไม่แรงนัก และน้ำบางแห่งก็ท่วมเลยหน้าอกเท่านั้น ทุกคนก็วางของลง พากันถือพร้าขึ้นริมป่าอย่างว่องไว แล้วเสียงตัดไม้ก็ดังขึ้น คูนกับจันดีก็ตามไปด้วย เมื่อใครโยนเสาไม้ต้นเท่าแขนออกมาคูนกับจันดีก็ช่วยกันแบกออกมากองไว้ริมฝั่งทีละต้น แต่ละต้นยาวสัก 5 วาของคูน ส่วนลุงกาถือพร้าลงมาก่อน บอกว่าจะมาเลี้ยมปลายเสาให้แหลม ๆ ไว้คอยท่า แล้วขับพร้าพันโคนเสาอยู่ฉัวะ ๆ .....

เมื่อมองทุกฝืนถูกกางเข้าเป็นรูปสี่เหลี่ยมก็เห็นแต่ปลายเสาพ้นน้ำอยู่โด่เด่ ทิดจุ่นลุยน้ำขึ้นมาแบกเอาท่อนไม้เล็ก ๆ ลงไปแจกให้คนละท่อน แล้วเสียงตีน้ำก็ดังขึ้นอีกสัก 20 นาที ทุกคนก็ขึ้นมาดูดยาแก้หนาวเป็นควันโขมง ..."

นอกจากช่วยกันหาปลาแล้ว เมื่อมีงานอย่างอื่นทิดจุ่นก็ทำร่วมกับผู้อื่นอยู่เสมอ ดังเช่นการเก็บไข่มดแดงมาทำอาหาร ทิดจุ่นก็ร่วมมือกับบิดาคูน ลุงเข้ม พี่กาจ จันดี อันแสดงถึงความสามัคคีของทิดจุ่นคือ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจการของส่วนรวม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 243 - 244)

"หลุมลึกนัก ๆ คีบ กว้าง ๆ ออก เสร็จสรรพ ลุงเข้มก็พาคูนกับจันดีไปล้วงดินเหนียวรีมห้วยมาคนละก้อนใหญ่ พ่อกับทิดจุ่นเป็นคนขุดดินเหนียวหารอบ ๆ หลุมอย่างว่องไว เมื่อกะว่าพอจะชังน้ำอยู่ลุงเข้มก็บอกว่า ให้ทุกคนเอาผ้าขาวม้าไปจุ่มน้ำให้เปียก แล้ววิ่งขึ้นมา ปิดน้ำลงไปในหลุมให้เต็ม คูนกับจันดีบอกว่าไม่มีผ้าขาวม้าสักคน มีแต่กางเกงเท่านั้น แกก็บอกให้แก้กางเกงออกไปจุ่มน้ำ คูนกับจันดีก็ทำตามที่ลุงเข้มบอก แล้วลุงเข้ม ทิดจุ่น พี่กาจ และพ่อคูนก็แก้ผ้าขาวม้าลงไปในห้วยไว ๆ ไม่นานนักน้ำก็เต็มหลุม

ต่อจากนั้นก็ต่างคนต่างปีนขึ้นไปพันกิ่งไม้ที่มีรังมดแดงอย่างว่องไว พ่อของคูนคาบพร้าด้วยปากปีนขึ้นไปกับทิดจุ่นต้นหนึ่ง ส่วนพี่กาจก็ปีนขึ้นไปอีกต้นหนึ่ง พ่อพันรังมดแดงไวมาก ปากก็ร้องจุ๊ ๆ พร้อมกับเอามือลูบมดแดงตามตัวจ้าละหวั่น รังมดแดงหล่นลงมาลุงเข้มก็หยิบวิ่งไปที่หลุม ปากก็ร้องว่า "เอามาไว ๆ ซิบักคูนบักจันดี พวกสูบุ่นกางเกงมดแดงบ่กัดดอก" คูนกับจันดีก็ทำตามที่ลุงเข้มบอก พอฉวยรังมดแดงได้รังหนึ่งคูนก็วิ่งไปที่หลุมฉีกรังมดแดงออกแล้วสั่น รังมดแดงเบา ๆ ไข่มดแดงก็หล่นพรูลงไปในหลุม พร้อมกับแม่มดแดงที่มีปีกและตัวมดแดงลอยเหนือน้ำไปมา จันดีก็ร้องว่า "โฮ มีแต่ไข่ใหญ่ ๆ กับแม่เป้ง ๆ ทั้งนั้นเลย" แล้วมันก็ขยุ้มแม่เป้งมดแดงที่มีปีกใส่เข้าปากเคี้ยวกรุบ ๆ พอลุงเข้มตาเขียวใส่มันก็วิ่งไปเอารังมดแดงมาอีก"

และในด้านความเมตตากรุณา ทิดจุ่นมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ดังจะเห็นได้เมื่อทิดจุ่นกินอาหารเสร็จแล้ว เขาก็นำเศษอาหารไปให้สุนัข ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 160)

"ครั้นอิ่มข้าวทุกคน ทิดจุ่นก็เรียกหมามาทั้งหมดแก้ห่อใบตองออก หยิบหัวกิ้งก่าเผาไฟโยนให้ตัวละหัวแล้วไอ้มอมไอ้แดงกับหมาของทิดจุ่นก็คาบหัวกิ้งก่านั้นหายเข้าในป่า"

จะเห็นได้ว่าหิดจุ่นมีจริยธรรมในด้าน ความเสียสละ ความสามัคคี และความเมตตากรุณา

4. คูน

คูนยังเป็นเด็กอยู่ เพิ่งเข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก คูนมีจริยธรรมดังนี้คือ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

ในด้านความอุตสาหะจะเห็นได้จากการทำงานต่าง ๆ ของคูน ดังเช่น การเหลาด้ามพร้า (คำพูน บุญทวี 2523 : 128 - 129)

"สักครู่พ่อถือด้ามพร้าลงมาสองด้าม ด้ามหนึ่งสั้นแต่ด้ามหนึ่งยาวเท่ากับวาของคูน ด้ามสั้นเป็นไม้แดงมีสีแดงปลั่ง ด้ามยาวเป็นไม้ประดู่เหมือนไม้บรรทัดของคูน มันมีสีดำคล้ำปนแดง แต่มีสีดำคล้ำมากกว่า พ่อบอกว่าต้องเอาไปด้วยเมื่อไปหาปลา ถ้าด้ามพร้าหักก็จะเปลี่ยนได้ทันที พ่อยื่นเศษขวดแตกให้บอกว่าขูดให้เกลี้ยงไว้ พ่อจะเอาขาหน้าไม้ลงมาขุด แล้วคูนก็จับเศษขวดแตกขูดด้ามพร้าที่ละด้ามอย่างตั้งใจ

ไม้ประดู่แข็งทนกว่าไม้แดงและไม้ชื่น ๆ เกวียนที่ปู่ทำจอดอยู่ใต้ถุนเรือนย่าเล่มนั้น ก็ทำด้วยไม้ประดู่ เรือนผู้ใหญ่บ้านพ่อก็บอกว่าทำด้วยไม้ประดู่เกือบทั้งหลัง โต๊ะ ตั่ง เตียงของพระเจ้าแผ่นดินก็เอาไม้ประดู่จากบ้านคูนไปทำ พ่อพูดเท่านั้นก็ขึ้นเรือนไป คูนดีใจที่มีด้ามพร้า และไม้บรรทัดเป็นไม้ประดู่เหมือนตั่งเตียงพระเจ้าแผ่นดิน ก้มหน้าขูดเกลาด้ามพร้าจนเหงื่อลงมาอาบตัวจนเปียก

และในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้ว่า เขามีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้

"คูนไม่อย่ากฟังเรื่องของหลวงเคนอีก หยิบก้อนข้าวเหนียวที่แม่ปั้นไว้ 2 ก้อน ลงเรือนไปหาไอ้แดงกับไอ้มอมที่ร้องขอข้าวอยู่เอ๋ง ๆ (คำพูน บุญทวี 2523 : 27)

5. ลุงเข้ม

เป็นเพื่อนบ้านของคูน ลุงเข้มมีจริยธรรมในด้านความสามัคคี คือมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของส่วนรวม ดังเช่น การช่วยกันตัดรังมดแดงลงมาเพื่อเอาไข่มาทำอาหาร ลุงเข้มร่วมมือกับคนอื่น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 243 - 244)

"หลุมลึกสัก ๆ ศีบ กว้าง 1 ศอก เสร็จสรรพลุงเข้มก็พาคูนกับจันดีไปล้วงดินเหนียวริมห้วยมาคนละก้อนใหญ่ พ่อกับหิดจุ่นเป็นคนขิดินเหนียวหารอบ ๆ หลุมอย่างว่องไว เมื่อกะว่าพอจะชังน้ำอยู่ ลุงเข้มก็บอกว่าให้ทุกคนเอาผ้าขาวม้าไปจุ่มน้ำให้เปียก แล้ววิ่งขึ้นมาบิดน้ำลงในหลุมให้เต็ม คูนกับจันดีก็บอกว่าไม่มีผ้าขาวม้าสักคน มีแต่กางเกงเท่านั้น แกก็บอกให้แก้กางเกงออกไปจุ่มน้ำ คูนกับจันดีก็ทำตามลุงเข้มบอก แล้วลุงเข้ม หิดจุ่น พี่กาจ และพ่อคูนก็แก้ผ้าขาวม้าลงไปในห้วยไว ๆ ไม่นานนักน้ำก็เต็มหลุม

ต่อจากนั้น ก็ต่างคนต่างปีนขึ้นไปพันกิ่งไม้ที่มีรังมดแดงอย่างว่องไว พ่อของคูนคาบพร้าด้วยปาก ปีนขึ้นไปกับหิดจุ่นต้นหนึ่ง ส่วนพี่กาจก็ปีนขึ้นไปอีกต้นหนึ่ง พอพันรังมดแดงไว ๆ มาก ปากก็ร้อง จุ๊ ๆ พร้อมกับเอามือลูบมดแดงตามตัวจ้าละหวั่น รังมดแดงหล่นลงมา ลุงเข้มก็หยิบวิ่งไปที่หลุม ปากก็ร้องว่า "เอามาไว ๆ ชิบักคูนบักจันดีพวกสูบนุ่งกางเกงมดแดงบ่กัดดอก" คูนกับจันดีก็ทำตามลุงเข้มบอกพอฉวยรังมดแดงได้รังหนึ่งคูนก็วิ่งไปที่หลุมฉีกรังมดแดงออกแล้วสั่นรังมดแดงเบา ๆ ไข่มดแดงก็หล่นพรูลงในหลุม พร้อมกับแม่มดแดงที่มีปีกและตัวมดแดงลอยอยู่เหนือน้ำไปมา จันดีก็ร้องว่า "โฮ มี

แต่ไข่ใหญ่ ๆ กับแม่เป้งทั้งนั้น" แล้วมันก็ขยุ้มแม่เป้งมดแดงที่มีปีกใส่เข้าไปในปากเคี้ยวกรุบ ๆ พอลุงเข้มตาเขียวใส่มันก็วิ่งไปที่รังมดแดงมาอีก"

นอกจากนี้ลุงเข้มยังประสานความสามัคคีในหมู่คณะไม่แบ่งเป็นพวก เขาพวกเราดังเช่น เมื่อเมียเจ็กอู่กับเมียคนญวนทะเลาะกันเพราะแย่งกันซื้อหม่ำไข่ปลาของแม่คูน ลุงเข้มก็ห้ามไว้ไม่ให้ทะเลาะกัน เพราะอยู่หมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 273)

"ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าที่คูนนอนในเกวียนและใต้ท้องเกวียนมาหลายวัน ทำให้คูนนอนกลางวันหลับไปนาน เมื่อตื่นขึ้นก็เลยเที่ยงไปมากแล้ว ลมเย็นพัดเข้าช่องฝาใบตองกั้นเรือนเบา ๆ ชวนให้นอนต่อเหลือเกิน ยี่สุ่นกับบุญหลายยังกรนอยู่ฉอด ๆ สักครู่ก็มีเสียงจันดีวิ่งขึ้นมาปลุกบอกว่า ให้คูนลงไปไว ๆ เพื่อดูเมียเจ็กอู่กับเมียคนญวนตีกัน คูนวิ่งลงไปเห็นเมียเจ็กอู่ยืนมือเท้าสะเอวชี้หน้าเมียคนญวนพร้อมกับพูดจนฟังไม่ทัน ลุงเข้มเดินมาบอกว่าอยู่บ้านเดียวกันแท้ ๆ อย่าทะเลาะกันดีกว่า เอาไว้หามกันยามเป็นผีไปเผาในป่าช้าดีกว่า"

ความสามัคคีอีกอย่างหนึ่งของลุงเข้มคือ ประสานความสามัคคีแม้กับคนต่างบ้าน ลุงเข้มก็ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา ดังเช่น เมื่อชายสองคนจากหมู่บ้านที่พวกบิดาคูนไปหาปลามาต่อว่าพวกบิดาคูนทำไมปล่อยให้วัวชนกัน ต่อว่ากันไปมาจนเกือบทะเลาะกัน ลุงเข้มก็ขอร้องให้ทั้งสองฝ่ายเลิกรากันไป อันแสดงถึงความสามัคคีของลุงเข้ม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 202 - 203)

"ในขณะที่ทุกคนยืนห่อเหี่ยวอยู่นั้น ชาย 2 คน ก็เดินตรงมาพูดขึ้นก่อนว่าทำไมพวกเด็กน้อยจึงปล่อยให้วัวชนกัน พี่กาจก็เถียงขึ้นทันใด คูนฟังได้ความว่า วัวของลุงนั้นก็มีแผลเหมือนกัน ไม่น่าจะปล่อยให้วัวชนกันเลย "ก็วัวของ

ข้อยล่ามอยู่ แต่วัวของเจ้าแล่นมาชนก่อนนี่" ลุงกาว่าดัง ๆ แล้วกัดฟันกรีบ ๆ

เมื่อเถียงกันนาน ลุงเข้มก็บอกให้ลุงกาหยุดพูดและขอร้องให้ลุงคนนั้นเลิกลาต่อกัน เพราะวัวของแต่ละคนได้แผลเท่า ๆ กัน แล้วลุงคนนั้นก็พากันกลับไป"

6. ลุงกา

ลุงกาเป็นเพื่อนบ้านอีกคนหนึ่งของคูน ลุงกามีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรมและความเมตตากรุณา

ด้านความรับผิดชอบจะเห็นได้จาก เมื่อพ่อคูน ทิดจุ่น ลุงเข้มและลุงกา ตกลงกันไปหาปลาที่หมู่บ้านอื่นมาเก็บไว้กินเป็นอาหาร ทุกคนก็มอบหน้าที่ให้ลุงกาเป็นหัวหน้าในการเดินทาง ลุงกาก็รับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างดี ดังเช่น (คำพูน บุญทวี 2523 : 163)

"ค่ำคืนนี้ อากาศชุ่มเย็นกว่าทุกคืนที่ขบวนเกวียนรอนแรมมา ลมเบาจากแม่น้ำชีพัดมาเรื่อย ๆ บางครั้งก็มีเสียงของคนว่ากลอนสลับกับเสียงน้ำไหลดังมาแต่ไกล หมา 3 ตัว วิ่งพล่านไปมา มันพากันไปหอนช้าอยู่ริมฝั่งครู่หนึ่งก็วิ่งกลับมา มันคงจะตื่นเต้นและดีใจที่เพิ่งเคยเห็นแม่น้ำสายยาวใหญ่เหมือนกับคูนและจันดี

เมื่อเข็นเกวียนทุกเล่มล้อมฝูงวัวแล้ว ลุงกาสั่งว่าให้ทิดจุ่นกับอ้ายกาจลูกลุงกาให้ไปหาน้ำมาให้วัวกิน ส่วนผู้หญิงให้ไปหาฟืนมาไว้ก่อไฟให้วัว ใครหิวข้าวก็กินข้าวเย็นที่เหลือมากับปลาร้าไปก่อน ส่วนแกกับพ่อของคูนจะไปแจ้งผู้ใหญ่บ้าน แล้วหาซื้อไก่มาต้มสักตัว ...

ในด้านความยุติธรรม ลุงกาไม่มีความลำเอียง ดังจะเห็นได้จากการแบ่งปลาที่หามาได้ร่วมกัน ลุงกาสั่งให้แบ่งเท่า ๆ กันดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 169)

"เมื่อถึงที่พักป่าบัวศรีกับเมียลุงกาก็ร้องขึ้นโฮ ๆ พี่คำกองกับแม่เอากระด้งใบใหญ่มาวาง แล้วเทกุ้งกับปลาชิวลงรวมกัน ลุงกาบอกว่าให้เลือกขยะออกก่อนจึงทำส้มใส่ไหไว้ แล้วแกจึงไปนั่งดูดยาอยู่ใต้ห้องเกวียน สักครู่แกตะโกนมาว่า

"เฮ็ดส้มปลาบ่ำ แล้วใส่ไหน้อยไว้ให้ได้ 4 ไห เท่า ๆ กัน"

และในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นได้จากการช่วยปลอบใจผู้อื่นให้คลายทุกข์ ดังเช่นการปลอบประโลมยี่สุ่นให้คลายจากการปวดศีรษะ ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 167)

"เมื่อนั่งล้อมวงกัน แม่ของคูนบอกลุงกาว่า ยี่สุ่นตัวรุม ๆ สงสัยเป็นไข้ตัวร้อน ลุงกาจับไต้ลุกขึ้นเดินไว ๆ ไปที่เกวียน แล้วปลุกยี่สุ่นที่กำลังนอนหลับให้ลุกขึ้น

"ลูกบ่ซำบาย เจ้าบ่บอกข้อย" พ่อต่อว่าแม่

"มันกินข้าวแล้วบอกว่าปวดหัวหน่อย ๆ ข้อยจึงให้มันนอน" แม่บอกพ่อพลางชูไต้ขึ้น ลุงกาอุ้มยี่สุ่นขึ้นนั่งบนตัก ถามว่าปวดหัวมากไหม ยี่สุ่นสั่นหัวพูดเบา ๆ ว่า "บ่ปวดหลายดอก" ลุงกาไม่ถามอีกว่ามนต์คาถาอยู่พึมพำ แล้วเป่าลงบนหัวยี่สุ่นอยู่พรูด ๆ ลุงกาเป่าอยู่หลายทีจึงถามยี่สุ่นจะเป็นยังไง "ซำบายแล้วเซาแล้ว" เซาคือหาย

นอกจากปลอบใจยี่สุ่นแล้วลุงกาปลอบใจทิดจุ่นด้วยคือ เมื่อทิดจุ่นเจ็บเพราะถูกปลาแทง ลุงกาก็ช่วยเป่าให้หาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 176)

"กูสิปิ้งปลาขาวมัน ๆ จ้ำแจ่ว" ลุงกาว่าพลางเอามือเสยผมแล้วเดินไปนั่งลงใกล้ทิดจุ่น พอแกจับข้อมือทิดจุ่นดึงขึ้น แกก็ว่ามนต์พึมพำ เป่าพรวด ๆ ลงสัก 7 - 8 หน จึงพูดว่าสักเดี๋ยวก็หายแต่ว่าให้พี่คำกองเอาปลาดุกย่างไฟจนสุก แล้วเอาสมองปลาดุกหาที่แผลอีกที่หนึ่ง"

จะเห็นได้ว่าลุงกามีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

7. ชาวบ้าน

ชาวบ้านนี้คือ ชาวบ้านในหมู่บ้านที่พวกพ่อของคูนไปหาปลากัน ชาวบ้านได้แสดงจริยธรรมไว้ดังนี้คือ ความกตัญญูกตเวที และความเสียสละ

ในด้านความกตัญญูกตเวทีจะเห็นได้จากการตอบแทนบุญคุณของชาวบ้านดังเช่น เมื่อลุงกาไปไล่ปอบให้ชาวบ้านคนหนึ่ง รุ่งขึ้นชาวบ้านคนนั้นก็นำปลาแดกมาให้เป็นการตอบแทนดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 233)

"ขณะที่พูดอยู่นั้นก็มีชาวบ้านเดินเสียบหนองมา 5 คน ลุงการ้องชี้มือไปร้องขึ้นว่า "พุ่น ๆ คนผีปอบเข้าเมื่อคืนแบกไหปลาแดกมาให้กูแล้ว"

"เจ้าต้องแบ่งให้ข้อยกับบักคูนเท่า ๆ กันเน้อ" จันดีว่า

"ก็สูบ่ได้ไล่ผีปอบคือกู สูลิเอาบ่" ลุงกาว่าแล้วหัวเราะหึ ๆ

ผู้ที่เดินนำหน้ามาไว ๆ นั้นก็คือผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง อีก 3 คน คูนไม่รู้จัก แต่คนแบกไหนั้น คูนจำได้ว่าคือคนที่ผีปอบเข้าเมื่อคืนนี้ พอมาถึงคนแบกไหก็หัวเราะขึ้นฮา ๆ บอกลุงกาว่า "ไม่มีของดีมาให้หมอเลยนอกจากปลาแดกไหนี้"

และในด้านความเสียสละจะเห็นได้จากการให้ปันสิ่งของแก่คนที่สมควรให้คือ เมื่อพวกบิดาของคูนไปหาปลาต่างหมู่บ้าน เมื่อไปถึงเย็นมากแล้ว จึงพากันไปขอข้าวชาวบ้าน ชาวบ้านก็แบ่งให้ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 166)

"เมื่อไปยืนใกล้บันไดเรือนหนึ่ง พ่อจึงพูดขึ้นว่า "ขอข้าวแลงกินจักหน่อยแหน่พ่อแม่พี่น้อง" ข้าวแลงหมายถึงข้าวกินยามค่ำ ไม่นานนักหญิงคนหนึ่งก็ถือข้าวนึ่งก้อนเท่า 2 กำปั้น มานั่งลงที่หัวบันไดส่งให้พอแล้วถามว่า มาแต่ไหนมาขายอะไร พ่อก็บอกว่ามาหาปลาไปกิน ฝนทางบ้านก็ไม่ตกนานมาแล้ว หญิง

คนนั้นบอกว่า หาปลาไปหลาย ๆ แลกข้าว ก็ดีเหมือนกัน ต่อจากนั้นพ่อก็เดินขอเรือนอื่นไปเรื่อย ๆ เมื่อได้ข้าวพ่อก็เอาใส่รวมกันไว้ในชายผ้าขาวม้าที่ผูกเป็นกระจุกไว้ข้างหนึ่ง"

เมื่อพวกบิดาคูนพากันไปยังหมู่บ้านอื่นเพื่อหาปลามาเป็นอาหาร เมื่อถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งชาวบ้านกำลังจะลงจับปลาในหนอง เขาก็ให้ผู้ใหญ่บ้านมาบอก พวกบิดาคูนไปจับด้วย แสดงถึงความเสียสละของชาวบ้าน คือการแบ่งปันเครื่องบริโภคแก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 186)

"ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า พรุ่งนี้บ้านของแกจะลงจับปลาในหนองน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นหนองสงวนสำหรับชาวบ้าน จึงมาบอกให้ไปจับปลาที่นั่น ลุงกาถามว่าชาวบ้านไม่ว่าหรือ ผู้ใหญ่บ้านก็บอกว่าชาวบ้านของแกยินดีให้ไปจับ เพราะเห็นใจที่พากันรอนแรมมาไกล ลุงเข้มพูดว่าถ้าอย่างนั้นก็ขอบใจหลาย ๆ น้ำใจชาวบ้านทางนี้ดีแท้ ๆ พวกเราจะไม่ลืมความดีนี้ตลอดไป

นอกจากนี้ชาวบ้านยังช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ อันเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่ง ดังเช่นชาวบ้านคนหนึ่งเห็นพ่อคูนไปหาไส้เดือน ก็เอาจอบมาขุดให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 195)

"เมื่อเข้าไปถึงเรือนริมบ้านหลังหนึ่ง ลุงแก่เจ้าของเรือนรู้เรื่องก็เอาจอบขุดให้พ่อ พ่อพูดว่า ขอบใจ หลาย ๆ ..."

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านคือ การแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ดังเช่นเมื่อพวกบิดาคูนจับปลาได้ และจะต้องหาก้านตาลมามุงกองไฟย่างปลา ชาวบ้านคนหนึ่งเดินผ่านมาก็บอกให้ตัดจากต้นของแกได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 213)

"หลังจากอิ่มข้าวแล้ว ต่างคนก็ต่างแยกกันไปหาก้านตาล เพื่อเอามามุงก่อไฟย่างปลาที่ได้มาเมื่อยามเที่ยง คูนได้ไปกับพ่อเหมือนกัน ขณะเดินไปตามทุ่งนามีชายหลายคนพากันปิดน้ำคันนาที่กิ่วขาดอยู่อย่างแข็งขัน ลุงคนหนึ่งพูดกับพ่อว่า ทางบ้านแกปีนี้มีฝนตกมาบ้าง แต่ไม่มีน้ำขังสักที แต่นี้ไปคงจะมีฝนตกลงมาได้ทำนากันแน่ ถึงฝนจะล่าก็ยังดีกว่าไม่ได้ทำเลย พ่อพูดว่าจะรีบกลับบ้านเหมือนกัน แต่ถ้าฝนไม่มีก็อาจจะไปหาปลาทางแม่น้ำมูลอีก เพื่อจะได้เอาไปแลกข้าวแลกเกลือมาไว้กิน ลุงคนนั้นถามพ่อว่าทำไมไม่ย้ายไปอยู่บ้านอื่นเสีย พ่อก็บอกว่าไม่ย้าย จะลองสู้กับแล้งดูสัก 2 - 3 ปี แล้วพ่อก็เดินเลยไป ลุงนั่นตะโกนบอกว่า ต้นตาล 3 - 4 ต้นอยู่ข้างหน้านั้นเป็นของแกเองจะเอาไปสักกี่ก้านก็ได้ พ่อหัวเราะหึ ๆ พลางเดินไปไว ๆ ..."

จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที และความเสียสละ

8. <u>หลวงพ่อเคน</u>

หลวงพ่อเคนเป็นเจ้าอาวาสในหมู่บ้านที่คูนอาศัยอยู่ หลวงพ่อเคนมีจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละและความเมตตา

ในด้านความเสียสละ จะเห็นได้จากการช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ ดังเช่นการช่วยสอนเด็กในโรงเรียน ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 61)

...ต่อจากนี้ครูใหญ่ก็พูดเรื่อย ๆ คูนพอจำได้ว่า

"โรงเรียนเฮามีครู 2 คน ครูฝึกหัดที่เคยมาช่วยสอนก็ย้ายหนีแล้ว หลวงพ่อเคนต้องมาช่วยสอนอีก แต่ท่านบ่มีเงินเดือน นักเรียนทั้งหมดมี 5 ชั้น คือ ชั้นมูล ชี้มูกไหล ชั้น ป. 1 ป. 2 ป. 3 และ ป.4"

และในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้ว่าหลวงพ่อเคนมีความสลดใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ ดังเช่น หลวงพ่อบอกให้ชาวบ้านกินของดี ๆ ไม่ต้องเอาของดี ๆ มาถวาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 52)

"ผู้หญิงแม่ลูกอ่อนนั่งอยู่ข้างหน้าหลวงพ่อเต็มไปหมด เด็ก ๆ พากันร้องจ้า หลวงพ่อก้มเป่าหัวเด็กคนหนึ่งอยู่ฟู่ ๆ แล้วเรียกหญิงอีกคนหนึ่งเข้าไปใกล้ ๆ เสียงของหลวงพ่อดังกังวาลเหลือเกิน นึกอยู่ว่าพ่อมานั่งอยู่ห่าง ๆ แบบนี้ก็ดีเหมือนกัน

"เอาเด็กนั่นเข้ามา เป็นหูบวม คางบวมแบบนี้ คนญวน คนจีน ก็มียานี้" หลวงพ่อว่า

"แม่นแล้วญวนบอกว่าเป็นคางทูม" หญิงแม่เด็กว่า

"คนญวนมียาจริง แต่แก้เด็กนอนสะดุ้งผวาไม่มี" อีกคนว่า

เมื่อหลวงพ่อเป่าหัว และเอานิ้วชี้มียาสีดำจิ้มเข้าไปในปากเด็ก 5 - 6 คน เสร็จก็พูดดัง ๆ ว่า

"ใครจะบวช จะปลูกเรือนใหม่ จะขอเมีย จะตั้งชื่อเด็ก และเป็นตาแดงก็มาหาหลวงพ่อ ถ้าหลวงพ่อตายลงใครจะแทน ปีนี้แปดสิบห้าแล้วนะ" หลวงพ่อว่าแล้วหัวเราะหึ ๆ

"หลวงพ่อไม่ตายก่อน" หญิงคนหนึ่งว่า

"ไม่ตายฉันก็เหมือนตาย เห็นพวกเราอด ๆ อยาก ๆ ทีหลังมีของกินดี ๆ อย่าขนมาให้พระหมด" หลวงพ่อว่า

จะเห็นได้ว่าหลวงพ่อเคนมีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

9. <u>คนญวน</u>

คนญวนคือคนต่างชาติที่เข้ามาค้าขายในหมู่บ้านเดียวกับคูน คนญวนได้แสดงถึงจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้ว่าคนญวนแบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่นการออกเงินช่วยแต่งงานของหิดจุ่นกับคำกอง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 43)

"ขณะที่กำลังคุยกัน ญวนผัวเมียก็ขึ้นเรือนมาทั้งคู่ใส่ชุดกางเกงขาก๋วยและเสื้อแขนยาวสีดำ ชายญวนบอกว่าจะต้องมีการกินเลี้ยงกันอีก โดยลุงญวนจะให้คนไปซื้อลูกวัวหรือลูกควายมาฆ่ากินตัวหนึ่ง ผู้ใหญ่บ้านที่ไปประชุมที่อำเภอก็กลับมาแล้ว จะได้ชวนมากินด้วย

"ถ้าอย่างนั้นก็ให้พ่อทิดจุ่นไปซื้อเหล้าร้านเจ๊กอู่มาสัก 4 - 5 ขวด" ทิดฮาดว่าแล้วหัวเราะ

"กูบอกแล้วว่าทั้งเรือนมีเงินอยู่ 3 บาท ที่เห็นนั่น" ลุงเมฆว่าดัง ๆ

"ถ้าเจ๊กอู่ให้เฉย ๆ เอา ถ้าขายไม่เอา" ลุงญวนว่า

"จะให้ก็เอาเงินมา จะได้ทันไปเลี้ยงเพลพระในวัดด้วย" ลุงเข้มว่า

เมื่องลุงญวนเอาเงินให้ทิดจุ่น ทุกคนก็ลงเรือนแยกกันไป ..."

และในด้านความเมตตากรุณาจะเห็นได้ว่าคนญวนให้ความอนุเคราะห์แก่ชาวบ้านเช่นเมื่อมีคนเจ็บป่วยต้องการยา แต่ไม่มีเงิน คนญวนก็ยินดีให้ยาไปกินก่อน (คำพูน บุญทวี 2523 : 23) และอีกตอนหนึ่งคือ หญิงชาวญวนแจกขนมเด็ก ๆ อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขอ ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 21)

"แม่พยักคอรับแล้วพาคูนออกไป ไม่นานนักถึงร้านคนญวน ยกพื้นด้วยดินเหนียว ตั้งอยู่ริมทางเกวียนเกือบสุดบ้าน ขณะนั้นมีชายชาวบ้านไปถามข่าวคนเก่าที่กลับไปอยู่หลายคน ส่วนป้าคนญวนปากดำ ก็กำลูกอมหวานแจกให้เด็กไปทั่วทุกคน คูนกับน้อง ๆ ก็ได้รับแจกด้วยเหมือนกัน คนญวนผู้ชายนั่งบนแคร่เล็ก ๆ ซดน้ำแกงอยู่โอก ๆ ร้องถามแม่คูนว่า

"นี่ต้มไก่นะ มากินด้วยกัน"

"ไม่กิน ฉันกินแล้ว" แม่ของคูนบอกแล้วรีบเอาเงินค่าไข่ไก่จากป้าคนญวน

จะเห็นได้ว่าคนญวนมีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา

10. <u>ป้าบัวศรี</u>

ป้าบัวศรีเป็นภรรยาของลุงเข้มเพื่อนบ้านของคูน ป้าบัวศรีแสดงจริยธรรมดังนี้ คือ ความเสียสละและความสามัคคี

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้จากการให้ปันสิ่งของแก่คนที่ควรให้ คือ เมื่อป้าบัวศรีได้มะตูมมาก็มาแบ่งให้มารดาคูนซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกันดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 25 - 26)

"ในพลันป้าบัวศรีเรือนห่างกันสัก 2 เส้น ก็ถือมะตูมสุกสีเหลืองอ่อนขึ้นมาลูกหนึ่ง กะดูลูกมะตูมก็ราวกำปั้นผู้ใหญ่ ป้าบัวศรีบอกว่าที่เรือนของแกกินข้าวกับแจ่วเหมือนกัน หลวงพ่อเคนให้มะตูมสุกมา 2 ลูก นึกถึงบุญหลายจึงแบ่งมาให้ลูกหนึ่ง"

นอกจากให้มะตูมแล้ว ป้าบัวศรีให้ลูกชายคือจันดี นำก่องข้าวมาช่วยงานแต่งงานของทิดจุ่นกับคำกองด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 112)

"ข้อยเพิ่งมาจากโคกกับอีแม่ อีแม่ให้เอาก่องข้าวมาช่วย" บักจันดีบอกแม่คูนแล้ววางก่องข้าวลงใกล้ ๆ แม่

และในด้านความสามัคคี จะเห็นได้จากการร่วมมือกันทำอาหาร ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 212)

"ปลาตองเหล่านั้นถูกทิดจุ่นสับจนหมด แล้วเอาพร้าขูดตักใส่ลงในหม้อลูกเขียวลูกเชื่อง สักครู่เมียลุงกาก็ถือหม้อต้มหัวปลามาวางลง การทำลาบปลาตองนี้ ป้าบัวศรีเป็นคนทำ ป้าบัวศรียกน้ำอุ่นเทลงในหม้อเขียวสัก 1 ถ้วยตะไล จึงเอาไม้พายมาคนไปมา ...

ป้าบัวศรีคนสักครูก็ยกไม้พายขึ้น เมื่อเห็นว่าเนื้อปลาเหนียวได้ที่จนไม่หยดลง แกก็เช็ดไม้พายกับปากหม้อ หยิบถ้วยใส่ข้าวคั่วกับพริกป่นตำเทลงไปอีก แม่ของคูนเอามือกอบหัวหอมแห้งหั่นบาง ๆ วางอยู่บนเชียงโรยองไปอีก แล้วป้าบัวศรีก็เริ่มเอาไม้พายคนอีก"

จะเห็นได้ว่าป้าบัวศรีมีจริยธรรมในด้านความเสียสละและความสามัคคี

11. จันดี

จันดีเป็นเพื่อนร่วมชั้นของคูน เขาเป็นลูกป้าบัวศรีกับลุงเข้ม ซึ่งเป็นเพื่อนกับพ่อแม่คูน จันดีมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ว่า จันดียอมรับการกระทำของตนคือ เมื่อหลวงพ่อสั่งให้วาดรูปท้องนา จันดีก็เติมจอมปลวกลงไปซึ่งผิดคำสั่ง และเขาก็ยอมรับว่าเขาผิดอันแสดงถึงความรับผิดชอบดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 70 - 71)

"ตายแล้ว พุทโธ ธัมโม รูปนาของไผ มีรูปอีหยังอยู่ตรงกลางนี่" หลวงพ่อว่าพลางชูกระดานแผ่นนั้นขึ้น คูนรู้แน่ว่ากระดานแผ่นนั้นเป็นของจันดี จันดีนั่งหันซ้ายหันขวาไปข้าง ๆ ยิ้มไม่พูด ก็มีเสียงหลวงพ่อพูดอีกว่า "ของไผ บอกมาไว ๆ" ทีนี้จันดีลุกขึ้นยืนบอกดัง ๆ ว่า

"ของผมครับ" "นี่รูปอีหยังของมึง" หลวงพ่อหน้าตึง ๆ

"รูปจอมโพน จอมปลวกน่ะ" จันดีบอกชัดคำ

"ในกระดานดำของครูทองมีบ่ หือ?" หลวงพ่อถามดังกว่าเก่า

"บ่มี แต่กลางนาผมมีน่ะ"

"ลูกบักเข้มหัวหมอเอ๊ย มึงหัวล้านเถินครูแล้ว ไผบอกให้วาดลงไป"

"ผมวาดเอง" จันดีบอกแล้วก้มหน้า หลวงพ่อถือกระดานของจันดีไปหาครูทอง สักครูก็กลับมาบอกให้จันดียืนขึ้นอีก

"วาดได้ดีทุกคน ของเด็กชายจันดีก็ใช้ได้แต่วาดครูชูจอมปลวกลงไปถือว่าผิดที่ทำเกิดครูสั่ง ยอมรับผิดบ่"

"ยอมครับ" จันดีว่าเสียงฉะฉาน

จะเห็นได้ว่าจันดีมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ

12. ผู้ใหญ่บ้าน 1

ผู้ใหญ่บ้านหนึ่ง เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านเดียวกับคูน ผู้ใหญ่บ้านได้แสดงจริยธรรมในด้านความเสียสละ ดังนี้ คือ เมื่อลูกบ้านของเขาอพยพไปอยู่หมู่บ้านอื่น ผู้ใหญ่ก็ให้กล้วยไปกินในระหว่างทาง ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 14)

"เมื่อลุงหนวดโก้งปล่อยมือพ่อก็เดินไปจับแขนคนอื่นอีก ในขณะมีเสียงสั่งลา กันอยู่นั้น ก็มีผู้ใหญ่บ้านแบกกล้วยดิบเครือใหญ่มา 2 เครือมอบให้ลุงอีกคนหนึ่ง

"กล้วยดิบน่ะพ่อ ผู้ใหญ่ให้ไปทำไม" คูนถามพ่อ

"มันจะสุกตามทางที่ไปเรื่อย ๆ

จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่บ้านมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

13. ผู้ใหญ่บ้าน 2

ผู้ใหญ่บ้านสองเป็นผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านน้ำใสที่พวกพ่อคูนพากันไปหาปลา ผู้ใหญ่บ้านมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือ เมื่อพวกบิดาของคูนไม่มีอาหารกิน และมาจับปลากันในหมู่บ้านของผู้ใหญ่เขาก็ยินดีให้จับ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 200)

"ขณะที่ทุกคนนั่งคุยกันอย่างสนุกสนาน ก็มีผู้ใหญ่บ้านเดินนำหน้าชาย 2 คน ตรงมา พูดทำนองน้อยใจว่าอุตส่าห์มาชวนไปจับปลาในหนองน้ำ ก็พากันไปจับเพียงครึ่งวันเท่านั้น ลุงกาบอกว่าเกรงใจชาวบ้านจริง ๆ ผู้ใหญ่บ้านก็บอกว่าอย่าเกรงใจ บัดนี้ชาวบ้านไม่จับอีกแล้ว และก็ยังมีปลาใหญ่ - น้อยอยู่อีกมากมาย ขอให้ไปจับกันอีกเดี๋ยวนี้ แล้วจึงไปหาตามแม่น้ำชีอีก เมื่อพูดกันอยู่สักครู่ใหญ่ ๆ ลุงเข้มก็พูดว่าไปก็ไปไหนๆผู้ใหญ่บ้านมาตามถึงที่อีกแล้ว ก็อย่าให้เสียน้ำใจ"

จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่บ้านมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

14. หมอยา

หมอยาเป็นหมอประจำหมู่บ้านที่คูนอาศัยอยู่ หมอยามีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา คือ ช่วยผู้อื่นได้คลายทุกข์ ดังเช่น การช่วยสะเดาะเคราะห์ให้ย่าคูน ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 98)

"คูนถามทิดจุ่นว่า จะโกรธลุงเมฆที่ตีหมาตายนานไหม ทิดจุ่นบอกว่าหายโกรธแล้ว แล้วบอกพ่อคูนว่า พรุ่งนี้ตอนสาย ๆ พ่อใหญ่หมอยาจะสะเดาะเคราะห์ให้ย่า ทั้งที่ย่าไม่อยากให้ทำ แต่หมอยาจะทำให้ได้ โดยแกจะจัดเครื่องสะเดาะเคราะห์มาทั้งหมด พ่อพูดว่าตามใจหมอยา เพราะหมอยารักนับถือปู่ของคูนมานานแล้ว"

จะเห็นได้ว่าหมอยามีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

15. ลูกสาวผู้ใหญ่ 2

ลูกสาวผู้ใหญ่สองที่หมู่บ้านน้ำใสที่พวกพ่อคูนไปหาปลากัน ได้แสดงจริยธรรมในด้านความเสียสละคือแบ่งปันสิ่งของ อาหารให้แก่พวกคูน ดังจะเห็นได้ดังนี้ (คำพูน บุญทวี 2523 : 165)

"อยากข้าว บ่ บักหำน้อย" ลูกสาวผู้ใหญ่ถามจันดีแล้วยิ้มสวย
"บ่อยากดอก" จันดีร้องว่าดัง ๆ "ข้อยอิ่มแล้ว"

.....

ก่อนจะกลับลูกสาวผู้ใหญ่ถือห่อของห่อหนึ่งมาส่งให้ลุงกา เมื่อผู้ใหญ่บอกว่า เป็นปลาทุกย่างกับดอกกระเจียวนึ่ง ลุงกาส่งให้จันดีถือไว้แล้วจึงพากันลากลับ"

จะเห็นได้ว่าลูกสาวผู้ใหญ่บ้านมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

จากเรื่องลูกอีสานนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏออกได้มากที่สุดได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือความสามัคคี

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ พ่อของคูน แม่ของคูน หิดจุ่น คูน ลุงเข้ม ลุงกา ชาวบ้าน หลวงพ่อเคน คนญวน ป้าบัวศรี จันดี ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านน้ำใส ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านเดียวกับคูน หมอยา และลูกสาวผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านน้ำใส ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 14 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง ลูกอีสาน

ตัวละคร / จริยธรรม	พ่อของคูน	แม่ของคูน	ทิดจุน	คูน	ลุงเข้ม	ลุงกา	ชาวบ้าน	หลวงพ่อเคน	คนผูวน	ป้าบัวศรี	จันดี	ผู้ใหญ่ 1	ผู้ใหญ่ 2	หมอยา	ลูกสาวผู้ใหญ่	รวม
ความรับผิดชอบ	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	2
ความซื่อสัตย์	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความมีเหตุผล	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความกตัญญูกตเวที	2	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	4
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความเสียสละ	2	1	3	–	–	–	5	1	1	2	–	1	1	–	1	18
ความสามัคคี	1	1	2	–	3	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	8
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	10
ความอุตสาหะ	2	1	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
ความเมตตากรุณา	–	1	1	1	–	2	–	1	2	–	–	–	–	1	–	9
รวม	7	4	6	2	3	4	6	2	3	3	1	1	2	1	1	47

เรื่องที่ 14 : แสงโสม

แสงโสมเป็นเรื่องการผจญภัยของเด็กหญิงคนหนึ่งซึ่งอายุเพียง 7 ขวบ แสงโสมเกิดในตระกูลอันเป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไปในอินเดีย ปู่ของเธอเคยได้รับเหรียญเดอะสตาร์ออฟอินเดีย ซึ่งเป็นเหรียญเกียรติยศในการทำความดีจากพระราชินีแห่งอังกฤษ แต่พ่อของเธอเอาเหรียญนี้ไปจำนำกับเศรษฐีคนหนึ่งและถูกโกง แสงโสมจึงช่วยพ่อของเธอในการนำเหรียญตราประจำตระกูลกลับคืนมา เนื่องจากแสงโสมเป็นเด็กฉลาด เธอจึงสามารถนำเหรียญนั้นกลับคืนมาได้ท่ามกลางความยินดีของทุกคนที่ทราบเรื่องราว

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงความสามารถและไหวพริบของเด็ก ดังนั้นเนื้อเรื่องจึงเป็นไปในทำนองสนุกสนานตื่นเต้น อย่างไรก็ตามเมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า มีจริยธรรมดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความเมตตากรุณา"

ตัวละครในเรื่องที่แสดงจริยธรรมเหล่านี้คือ เปรมปรีดิ์ หมอตะวัน โรแสนด์ ฟอกซ์ แสงโสม ครูใหญ่ กุดั่น ศานติ และคนรับใช้เศรษฐีวรวิทย์ ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. เปรมปรีดิ์

เปรมปรีดิ์เป็นลูกชาวนา อาศัยอยู่กับบิดามารดาใกล้กรุงราชพฤกษ์ ฐานะทางครอบครัวของเปรมปรีดิ์ไม่ดีนัก แต่บิดามารดาของเธอก็พยายามส่งให้ลูกเรียน เปรมปรีดิ์เรียนอยู่ในโรงเรียนบ้านเมตตา ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กหญิง แม้เปรมปรีดิ์จะเป็นเด็กแต่ก็มีจริยธรรมดังนี้ คือ ความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้านความมีเหตุผลนั้นจะเห็นได้ว่า เปรมปรีดิ์ไม่สรุปอะไรอย่างง่าย ๆ เธอใช้เหตุผลอย่างรอบคอบในการตัดสินใจ ดังเช่น เมื่อเปรมปรีดิ์พบแสงโสมซึ่งแต่งตัวเป็น

เด็กผู้ชาย แสงโสมเอาก้อนหินขว้างเปรมปรีดี ๆ ก็ทราบว่าแสงโสมไม่ใช่เด็กผู้ชาย เพราะก้อนหินที่ขว้างมานั้นเป็นวงกว้างและตกใกล้มาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 73)

> เด็กชายผู้นั้นหันกลับมาเมื่อเห็นเปรมปรีดีเข้ามาใกล้ เขาจึงหยุดและก้มลงเก็บก้อนหินขว้างมายังเธอ นี่เป็นเรื่องแปลก ก้อนหินก้อนนั้นปลิวเป็นวงกว้างและตกใกล้มาก เปรมปรีดีหยุดวิ่งและเหนื่อยหอบ เธอคิดว่าเธอได้รู้อะไรอย่างหนึ่งซึ่งไม่มีใครรู้เข้าแล้ว นั่นคือความลับของเด็กผู้นั้น ถ้าเป็นเด็กผู้ชายเขาจะไม่ขว้างก้อนหินแบบนั้น เด็กที่เธอวิ่งตามอยู่นี้จะต้องเป็นเด็กผู้หญิงแน่นอน เด็กผู้หญิงและหิวโหยเสียด้วย การให้อาหารที่เธอเก็บไว้ทุก ๆ วันนี้จึงเป็นเรื่องจำเป็นต่อเด็กหญิงผู้นี้เสียยิ่งกว่าเด็กผู้ชายเสียอีก

ในด้านความเสียสละ เปรมปรีดีมีความเสียสละหลายอย่าง ดังเช่น การเก็บขนมปังไว้ให้เด็กคนหนึ่งซึ่งเธอเคยเห็นมายืนอยู่ที่ประตูหลังโรงเรียน นับเป็นการเสียสละ คือ มีการแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 72 - 73)

> เปรมปรีดีไม่เล่าเรื่องเด็กผู้ชายนั้นให้ใครฟังเลย จนกระทั่งถึงเวลาอาหารเช้า เธอจึงตัดสินใจว่าเธอควรจะทำอย่างไร เธอควรจะเก็บอาหารอันเป็นส่วนของเธอไว้ ดังนั้นทุก ๆ คืนหลังจากวันนั้น เธอจึงมีขนมปังใส่กระเป๋าเสื้อไว้ก่อนเข้านอนเสมอ และทุก ๆ คืนเธอจะขอตัวจากเพื่อนปลีกตัวมายืนอยู่ที่ประตูโรงเรียนด้านหลังเสมอ สักวันหนึ่งเด็กชายผู้หิวโหยผู้นั้นคงจะกลับมาที่นี่อีก ถ้าเศรษฐีผู้นั้นไม่จับตัวเขาไว้เสียก่อน

นอกจากการสละเครื่องบริโภคแล้ว เปรมปรีดียังสละเครื่องอุปโภคด้วย คือ เมื่อแสงโสมได้มาอยู่ที่บ้านเมตตาแล้ว เธอไม่มีเสื้อผ้าเพราะเสื้อผ้าชุดเก่าสกปรกและ

ขาด เปรมปรีดิ์จึงนำเสื้อผ้าชุดใหม่ซึ่งเธอเพิ่งใส่เพียงครั้งเดียวให้แสงโสมใช้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 115)

> เมื่อถึงเวลาเข้าครู เปรมปรีดิ์ไม่คอยดูหรอกว่า ครูใหญ่จะทำอย่างไร เธอรีบลุกจากเตียงแล้วนำเสื้อคลุมสีชมพูสลับขาวซึ่งเป็นเสื้อกระโปรงติดกันแบบเสื้ออินเดียตัวใหม่ที่สุดของเธอตัวนั้นออกมา เธอจะให้แสงโสมสวมเสื้อตัวนี้ เธอลูบคลำระบายที่คอเสื้อด้วยความพอใจ เสื้อตัวนี้สวยมาก มีไม่กี่คนที่มีเสื้อซึ่งมีระบายแบบตัวนี้ เธอยกขึ้นส่องกับแสงสว่าง เสื้อตัวนี้สะอาดสะอ้าน เธอสวมเพียงครั้งเดียวเท่านั้นในวันเปิดภาคเรียนวันแรก มีรอยยับเล็กน้อยเพราะเธอวางเอาไว้ใต้ที่นอน แต่เมื่อแสงโสมสวมแล้วก็คงจะมองไม่เห็นรอยยับนี้เท่าใดนัก

นอกจากนี้เปรมปรีดิ์ยังมีการให้ทางใจซึ่งเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือให้อภัยในความผิดของผู้อื่น ดังเช่น ตอนแรกที่เปรมปรีดิ์กับแสงโสมยังไม่รู้จักกัน เปรมปรีดิ์จะเอาขนมปังให้แสงโสม แต่แสงโสมไม่ทราบด้วยความกลัวเธอจึงเอาก้อนหินขว้างเปรมปรีดิ์ ต่อมาเมื่อเด็กทั้งสองได้รู้จักกัน แสงโสมเสียใจที่ทำเช่นนั้น และเปรมปรีดิ์ก็ไม่โกรธซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 117)

> แสงโสมวางถ้วยนมลงพลางเอ่ยขึ้นเป็นคนแรกว่า "ฉันขว้างก้อนหินใส่เธอ เธอเป็นเด็กผู้หญิงคนนั้นใช่ไหม ฉันไม่น่าทำอย่างนั้นเลย"
>
> "เธอรู้ได้อย่างไร ครูใหญ่เล่าหรือ" เปรมปรีดิ์ถาม แสงโสมพยักหน้า
>
> "ไม่เป็นไรหรอก ฉันดีใจเสียอีกเพราะช่วยให้สืบหาตัวเธอได้ง่ายขึ้น" เปรมปรีดิ์ว่า

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" เปรมปรีดีมีความรักใคร่ ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ดังเช่น เมื่อเธอทราบว่าเด็กคนที่เอาก้อนหินขว้างเธอเป็นผู้หญิง และกำลังอดอยาก เธอก็บอกให้ครูช่วยตามหา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 90)

"แล้วหนูเจอเด็กผู้ชายคนนั้นไหมจ๊ะ หนูยังไม่ได้เล่าให้หมอฟังเลย"

"ไม่เจอค่ะ" เปรมปรีดิ์เล่าช้า ๆ "เขาไม่ใช่เด็กผู้ชายหรอกค่ะ จริง ๆ ค่ะ เขาเป็นเด็กผู้หญิงแน่ ๆ ค่ะ เด็กผู้หญิงถึงจะขว้างก้อนหินอย่างที่เธอขว้าง เธอขว้างหนูด้วยล่ะ หนูถึงทราบได้ว่าเธอเป็นเด็กผู้หญิง ช่วยหนูหาเธอหน่อยเถอะค่ะคุณครูชา เธอกำลังอดอยากนะคะ"

จะเห็นได้ว่า เปรมปรีดิ์มีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

2. หมอตะวัน

หมอตะวันเป็นเพื่อนของกุดั่นซึ่งเป็นบิดาของแสงโสม หมอตะวันทำงานอยู่ในกรุงราชพฤกษ์ จริยธรรมที่ปรากฏในตัวหมอตะวันมีดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" หมอตะวันเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นในการตรวจรักษาคนไข้ แม้ว่าคนไข้จะเป็นนักโทษเขาก็รักษาอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 55 - 56)

หมอตะวันใช้ความสามารถทั้งหมดที่เขามีอยู่ตรวจร่างกายคนไข้อย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง แต่แล้วท้ายที่สุดก็ต้องส่ายหน้า นางพยาบาลนำอ่างน้ำมาอ่างหนึ่ง เขาล้างมืออย่างสะอาดสะอ้าน "เราจะพยายามช่วยเขาทุกวิถีทาง" เขาพูดช้า ๆ "ถ้าเขาเป็นขโมยจริง ๆ เขาก็รับโทษสาสมแล้ว นางพยาบาลเมื่อคืนนี้อาจจะคาดการณ์ได้ถูกต้อง แม้กระนั้นก็ควรจะได้ทำ

การรักษาไปบ้าง เราจะลงมือกันเดี๋ยวนี้เลยทีเดียว ประการแรกหาห้องพิเศษให้เขาห้องหนึ่ง ปกติตำรวจจะไม่จัดห้องพิเศษให้นักโทษของเขาหรอก เพราะเกรงจะเปลืองค่าใช้จ่าย ถ้าเขาได้อยู่แยกออกไป บางทีจะช่วยให้เขามีอาการดีขึ้นบ้าง แทนที่จะทอดทิ้งไว้อย่างเมื่อคืนนี้ ผมเองไม่ใช่หมอวิเศษอะไร แต่ผมจะพยายามอย่างดีที่สุด พวกคุณเข้าใจแล้วใช่ไหมว่า เราจะทำอย่างไรกันต่อไป"

นอกจากนี้เขายังคอยดูแลเปรมปรีดีซึ่งเป็นคนไข้ของเขาอย่างดี แสดงถึงการรู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่ของเขา จัดเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 94)

เปรมปรีดีถูกปังคับทางอ้อมให้นอนอยู่บนเตียงตลอดสัปดาห์นั้น ต่อมาหมอตะวันจึงมาตรวจอาการอีกทีหนึ่ง และบอกให้เขอลุกนั่งและเดินได้บ้างเล็กน้อย แต่ยังไม่ยอมให้ไปโรงเรียน หลังจากนั้นสี่วันเต็ม ๆ หมอจึงมาอีกและอนุญาตให้ไปโรงเรียนได้

เมื่อกุดั่นถูกทำร้ายบาดเจ็บ หมอตะวันก็รักษาอย่างเต็มความสามารถของเขา จนกุดั่นมีอาการดีขึ้น ต่อมากุดั่นต้องการพบลูกสาวคือ แสงโสม หมอตะวันก็ยอมให้พบแต่ให้เวลาเพียงเล็กน้อยเพราะกุดั่นยังต้องพักผ่อน แสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 136 - 137)

"นายน่ะป่วยมากนะ แต่เราก็ได้รักษากันอย่างดีที่สุดแล้วอย่าต้องให้มาทรุดลงเพราะความตื่นเต้นมากในตอนบ่ายวันนี้ นายมีลูกสาวที่ดีเลิศจริง ๆ นายควรจะภูมิใจที่มีลูกสาวอย่างเธอ แต่ลูกสาวของนายจะมาพบนายได้นานเพียงสิบห้านาทีเท่านั้น มากกว่านั้นไม่ได้ แล้วเราจะให้ลูกสาวของนายมาห้ามขอนานกว่านี้นะ โดยเฉพาะในครั้งแรกนี้"

ในด้าน "ความมีเหตุผล" นั้น หมอตะวันไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังเช่น เมื่อเขารับโทรเลขจากน้องชายกุดั่น เขาก็ทราบทันทีว่าคนไข้ของเขาคือกุดั่น เพราะเขาทราบว่ากุดั่นเคยขอยืมเงินเศรษฐีวรวิทย์ และคนไข้ของเขาก็มีหีบเก็บของมีค่าอยู่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 56 - 60)

ดังนั้นโทรเลขของชาติวัฒิก็ไม่ใช่เรื่องเล่นเหลวไหล เขาระลึกขึ้นได้ถึงความยุ่งยากที่กุดั่นได้รับจากการกู้ยืมเงินจากเศรษฐีวรวิทย์เมื่อสองสามปีมานี้แล้ว การคิดปะติดปะต่อถึงเรื่องที่ล่วงมาแล้วทำให้มองเห็นและคาดคะเนเหตุการณ์ได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น และต้องเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างแน่นอน แต่เวลานี้แม่หนูน้อยไปอยู่เสียที่ไหน เขาล้วงมือลงในกระเป๋าและหยิบโทรเลขฉบับนั้นขึ้นมา

"ผมได้รับโทรเลขเมื่อเช้านี้" เขาบอก และเมื่อสบตาของสหายเขาจึงยื่นโทรเลขให้ "เวลานี้ผมมีกุญแจไขหีบซึ่งอยู่ในห้องของคุณ ผมเข้าใจว่าคงจะใช้สำหรับไขหีบใบนั้น ลูกกุญแจตอกนี้ห้อยคอชายคนนี้อยู่"

.....

..... "หมอคิดว่า นักโทษของผมเป็นกุดั่นคนนี้หรือ"

"ไม่ใช่ผมคิดหรอกนะครับ ผมรู้จักที่เดียวละ" หมอกล่าวตอบ "ผมควรรู้จักเขาซิครับ เพราะเมื่อตอนเป็นเด็กนั้น เราเรียนหนังสือมาด้วยกัน แต่ถ้าคุณกำลังจะจับกุมเขาเป็นนักโทษ ผมก็จะไม่พูดอะไรต่อไปอีก จนกว่าผมจะแน่ใจจริง ๆ เสียก่อน เขาคงจะใช้ชีวิตอย่างลำบากลำบนมาไม่น้อยทีเดียว"

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้น หมอตะวันอุทิศเวลาส่วนใหญ่ให้กับการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 51)

ทุกคนในบ้านหมอตะวันเข้าใจว่า ในเวลาเช้านั้นคุณหมอของพวกเขาคงจะสวดมนต์และวางโครงการณ์ชีวิตว่าจะทำความดีอะไรบ้าง ดังนั้น ทั้ง ๆ ที่หมอไม่เคยเอ่ยปากว่าอย่างไร ก็ไม่มีใครมารบกวนหมอในเวลานี้เลย ส่วนเวลานอกจากนี้แล้ว หมอตะวันอุทิศให้แก่คนอื่น ๆ ทั้งหมด เรื่องนี้เป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปในเมืองนี้

และในด้าน "ความเมตตากรุณา" ของหมอตะวันนั้น จะเห็นได้จากการให้การอนุเคราะห์ต่อกุดั่น ซึ่งเป็นคนไข้ของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมูล รัตนากร 2522 : 56)

ทั้งหมอประจำเรือนพักและหมอตะวันช่วยกันให้เสื้อคนไข้อย่างเพียงพอแล้วจัดเสื้อผ้าที่สะอาดสะอ้านให้ พร้อมด้วยผ้าห่มชนิดบางเบาและนุ่มนิ่ม เมื่อหมอตะวันจะออกไปรายงานผลต่อผู้กำกับตำรวจคนนั้น ใบหน้าของคนไข้มีเสือดฝาดขึ้นบ้างแล้ว แม้กระนั้นหมอตะวันก็ยังคงส่ายหน้าอยู่นั่นเอง หมอหยุดยืนอยู่ที่ประตูครู่หนึ่ง แต่ร่างของคนไข้บนเตียงมิได้ไหวติงเลย "แข็งใจเข้าไว้นะเพื่อนยาก" เขาพูดอยู่ในใจ "ฉันจะช่วยเพื่อนให้ตลอดรอดฝั่งเอง"

จะเห็นได้ว่า หมอตะวันมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล และความเมตตากรุณา

3. <u>โรแลนด์ ฟอกซ์</u>

โรแลนด์ฟอกซ์ เป็นผู้กำกับตำรวจของกรุงราชพฤกษ์ จริยธรรมที่ปรากฏในตัวฟอกซ์ คือ ความรับผิดชอบ และความมีเหตุผล

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น ฟอกซ์รู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ดังเช่น เมื่อเขาพบกุดั่นบาดเจ็บสาหัสและมีคนแจ้งว่าเขาเป็นขโมย เขาก็ขอให้หมอตะวันช่วยรักษาให้ฟื้นเพื่อที่เขาจะได้สอบสวน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมูล รัตนากร 2522 : 53)

"เรื่องนี้เป็นเรื่องด่วนมากครับคุณหมอ" ฟอกเขียนมาอย่างนี้ "ผมนำชายคนหนึ่งไปไว้ที่โรงพยาบาล ชายคนนี้อาการสาหัสมาก มีคนมาแจ้งว่าเขาเป็นขโมย แต่เราจะสืบเรื่องราวอะไรยังไม่ได้จนกว่าเขาจะฟื้นจากสลบ และให้การได้ ขอได้โปรดช่วยชายคนนี้ด้วย และขอหราบผลวันนี้ด้วย จะขอบคุณมาก"

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของฟอกซ์ก็คือ การใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน ดังเช่น เมื่อแสงโสมหายไป ฟอกซ์ก็พยายามตามหาและสืบทราบว่าเศรษฐีวรวิทย์กำลังต้องการตัวแสงโสมเช่นกัน ฟอกซ์จึงสะกดรอยเศรษฐีวรวิทย์ และจับตัวเศรษฐีวรวิทย์ทันทีที่พบแสงโสม เพราะเศรษฐีวรวิทย์ต้องการทำร้ายแสงโสม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 109 - 110)

ชายผู้นั้นยืนประจันหน้ากับเศรษฐีเฒ่าโดยต่างว่าแทบจะกลั้นหายใจอยู่ระยะหนึ่ง แล้วผู้กำกับนั้นจึงว่า "ผมจะขอจับกุมคุณด้วยเรื่องนี้ละท่านเศรษฐี คุณมีความผิดหลายกระทงมาแล้ว แต่ผมก็คิดไม่ถึงว่า คุณจะทำได้แม้กระทั่งเด็กตาดำ ๆ การที่เอาของคนอื่นมาเก็บไว้นั้นก็ดูจะเป็นเรื่องเล็กเมื่อมาเทียบกับเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่จะต้องถึงโรงถึงศาลเหมือนกัน"

เศรษฐีเฒ่าพยายามจะชี้แจง แต่ผู้กำกับก็พูดไปว่า "คุณติดกับตัวเองแล้วซินะ ซึ่งก็ควรเป็นอย่างนั้น ผมบังเอิญมารู้เรื่องที่คุณลักเด็กน้อยคนนี้เข้า คุณก็เดินเข้ามาสู่กับของผมเอง คุณคิดหรือว่าเราจะไม่รู้ เรา-ตำรวจไม่เคยนอนใจเลย คุณเองซินอนใจมากนะ" เขามองดูเศรษฐีเฒ่าอย่างเหยียด ๆ "ทำไมคุณไม่คนหาเด็กผู้นั้นบนหลังคาของตนเองละ ถ้าผมรู้ที่ซ่อนของเด็กคุณคงจะเข้าที่ลำบากขึ้นอีกใช่ไหมล่ะ"

และในด้าน "ความมีเหตุผล" นั้นจะเห็นได้ว่า ฟอกซ์พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังเช่น เมื่อมีคนมาแจ้งจับกุคนั้น ฟอกซ์ก็ทราบทันทีว่า เขาไม่ใช่ขโมย

และกรรมกร เพราะ "ข้าวของของเขาเป็นของมีค่า เวลานี้ยังเก็บอยู่ในห้องเก็บของของผมเลย" (ลมุล รัตนากร 2522 : 58) และเมื่อเปรมปรีดิ์เล่าเหตุการณ์เมื่อหลงเข้าไปในบ้านเศรษฐีวรวิทย์ให้ฟัง ฟอกซ์ก็ทราบได้ทันทีว่า แสงโสมซ่อนอยู่บนหลังคาบ้าน เพราะนกพิราบบนหลังคาตกใจและบินหนีไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 97)

"หนูจำเรื่องนกพิราบได้ไหมจ๊ะ"

เปรมปรีดิ์รับว่าจำได้

"หนูบอกผมว่ามีอะไรสักอย่างหนึ่งมาทำให้มันตกใจ ในขณะที่มันเกาะอยู่ที่บนหลังคาบ้านของท่านเศรษฐี และหนูยังบอกผมว่า แสงโสมคงไม่ตกปันไดเพราะเธอรู้จักทางนี้ดี หนูจำได้ไหมว่าหนูพูดอย่างนั้นจ๊ะ"

บนหลังคาบ้านของท่านเศรษฐีนั้นจะเป็นแหล่งสุดท้ายที่ใคร ๆ จะไปค้นหาเธอ และที่นั่นเอง แสงโสมใช้เป็นที่ซ่อนตัวอยู่ตลอดเวลา"

จะเห็นได้ว่า ฟอกซ์มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบและความมีเหตุผล

4. <u>แสงโสม</u>

แสงโสมเป็นลูกสาวกุดั่น สองพ่อลูกอาศัยอยู่ทางภาคเหนือของอินเดีย แสงโสมไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่พ่อของเขาก็สอนหนังสือให้อยู่เสมอ เมื่อพ่อของเธอจะมาตามเอาเหรียญเดอะสตาร์ออฟอินเดีย เขาก็ให้แสงโสมปลอมตัวเป็นผู้ชายเพื่อความปลอดภัยในการค้นหาเหรียญ เมื่อมาถึงกรุงราชพฤกษ์แล้ว กุดั่นถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัส แสงโสมจึงไปเอาเหรียญตราตามลำพัง และต้องหลบซ่อนตัวอยู่ตลอดจนผู้ก่ากับจับตัวเศรษฐีวรวิทย์ได้ เธอจึงได้พบกับบิดา และจะได้มาเรียนหนังสือที่โรงเรียนเมตตาในกรุงราชพฤกษ์ เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า แสงโสมมีจริยธรรมดังนี้ คือ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล และความรับผิดชอบ

ในด้าน "ความซื่อสัตย์" จะเห็นได้ว่า เมื่อเธอไปเอาเหรียญเดอะสตาร์ออฟอินเดียมาได้แล้ว แต่ไม่พบบิดา เธอจึงต้องซ่อนตัวอยู่บนเพดานบ้านเศรษฐีวรวิทย์เป็นเวลาหลายวัน และด้วยความหิว เมื่อเธอออกไปที่ตลาด เธอจึงแอบขโมยมะพร้าวจากแม่ค้ามากินประทังความหิว เธอตั้งใจไว้แล้วว่า เมื่อเธอพบบิดา เธอจะนำเงินไปให้แม่ค้านั้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 101 - 102)

> เมื่อมาถึงหลังคาบ้าน เธอก็คลี่กระสอบออกแล้วนอนบนกระสอบนั้น กระสอบใบนั้นหนามากทำให้พื้นนุ่มนิ่มลงได้บ้าง เธอคิด ๆ แล้วก็หลับผลอยไป เมื่อคืนก่อนนี้เธอไม่ได้กินอะไรเลยนอกจากมะพร้าวที่เธอคว้ามาจากร้านขายของในตลาดโดยเธอไปยืนแอบอยู่ที่หลังร้าน พอเจ้าของร้านกำลังขายของยุ่ง ๆ เธอก็หยิบมา ถ้าแม่จันทร์รู้เข้าจะต้องตำหนิว่ากล่าวแน่นอน แต่เธอหิวเหลือเกิน เมื่อใดที่เธอพบพ่อของเธอ เธอจะกลับมาที่ร้านนี้ แล้วจ่ายเงินค่ามะพร้าวให้เจ้าของร้านเอง เธอคิดไว้เรียบร้อยแล้ว

ในด้าน "ความมีเหตุผล" นั้นจะเห็นได้ว่าแสงโสมไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังเช่น เมื่อไปเอาเหรียญเดอะสตาร์ออฟอินเดียที่ห้องนอนของเศรษฐีวรวิทย์ ตอนแรกเธอหาไม่พบ และเมื่อเธอไตร่ตรองดูแล้วก็พราบว่าเหรียญตราควรจะอยู่ที่ผ้าโพกศีรษะที่ไม่ได้ทำสำเร็จรูป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 39)

> เธอยกชายผ้าไหมขึ้นดูและคลำด้วยมืออันสกปรกของเธอ แสงโสมไม่เคยเห็นอะไรน่ารักเท่าผ้าไหมสีชมพูฉีนนี้เลย แต่เธอจะเสียเวลามากไม่ได้ เธอวางผ้าลงและเกือบจะหันกลับก็บังเอิญมีความคิดใหม่แวบเข้ามาสู่สมองของเธอ เธอยังไม่เห็นผ้าโพกศีรษะนั้นเลยตั้งแต่เข้ามาในห้องนี้ ที่ทำไว้เรียบร้อยและจะสวมได้ทันที มันน่าจะเป็นผ้าฉีนนั้น ตาเฒ่าคงต้องการคนฝีมือดี ๆ หลาย

คนสำหรับจัดทำผ้าโพกศีรษะของเขา แสงโสมจำคำพูดของพ่อได้แม่นยำ "ผ้าโพกศีรษะซึ่งเขาใช้ในงานเลี้ยงเวลากลางวัน" ผ้าผืนนี้เป็นผ้าไหมและมันก็สวยพอที่จะใช้ในงานเลี้ยงหรูหราได้ บางทีเขาอาจจะหยิบมาโพกเวลาเขาจะใช้โดยไม่ทำไว้สำเร็จรูปก็ได้ ดังนั้นการที่เธอมองหาผ้าโพกศีรษะซึ่งทำไว้สำเร็จรูปแล้ว อาจเป็นการคาดคะเนที่ผิดก็ได้

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" นี้จะเห็นได้จาก เมื่อแสงโสมเห็นว่าเปรมปรีดิ์เป็นคนช่วยเธอ ให้ขนมปังเธอ และยังเป็นเพื่อนที่ดีของเธอด้วย เมื่อเธอพบบิดาและได้รับของคืน เธอก็ตอบแทนเปรมปรีดิ์ด้วยการให้สร้อยข้อมือ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สมุล รัตนากร 2522 : 140)

เธอแก้ห่อเครื่องเพชรพลอย มีเครื่องประดับอยู่ในนั้นมากมายหลายอย่าง และมากพอที่จะแบ่งสร้อยข้อมือให้เปรมปรีดิ์หนึ่งสาย

"ยื่นมือมาซิเปรมปรีดิ์"

เธอเลือกสร้อยข้อมือออกมาหนึ่งซึ่งสวยงามมากและแปลกกว่าคู่อื่น ๆ เป็นสร้อยทองแท้และหนัก แสงโสมสวมสร้อยให้และว่า "เราทั้งสองรักกันเหมือนโซ่ทองของสร้อยนี้นะ เปรมปรีดิ์"

จะเห็นได้ว่า แสงโสมมีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล และความกตัญญูกตเวที

5. <u>ครูใหญ่</u>

ครูใหญ่เป็นครูอยู่ที่โรงเรียนบ้านเมตตาซึ่งเปรมปรีดิ์เรียนอยู่ ครูใหญ่มีส่วนในการช่วยเหลือแสงโสมอยู่มาก แม้ครูใหญ่จะไม่มีบทบาทมากนัก แต่ก็พอมองเห็นจริยธรรมได้คือ ความเมตตากรุณา ดังเช่น เมื่อโรงเรียนเปิดเทอม บิดามารดาของเปรมปรีดิ์มาส่งลูกเข้าโรงเรียน และเมื่อบิดามารดาจะกลับเปรมปรีดิ์ทำท่าจะร้องไห้

ครูใหญ่ก็แก้สถานการณ์ไว้ได้โดยชวนเปรมปรีดิ์ไปช่วยศานติที่สาวยกกระเป๋า จึงทำให้เปรมปรีดิ์ลืมความเศร้าไปได้ อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของครูใหญ่ คือปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สมุล รัตนากร 2522 : 22)

> พ่อแม่ทำความเคารพครูใหญ่อย่างนอบน้อม แล้วค่อย ๆ ขับเกวียนออกจากโรงเรียนอย่างช้า ๆ เปรมปรีดิ์มองตามพร้อมทั้งคิดวูบมาในใจว่า พ่อแม่ยังไม่ควรจะกลับบ้านเร็วเช่นนี้ การเป็นคนจนนี้แสนยาก ถ้าพ่อกับแม่มีวัวเทียมเกวียนของตนเอง พ่อก็คงจะไม่รีบกลับอย่างแน่นอน ริมฝีปากเปรมปรีดิ์เริ่มสั่นระริก ครูใหญ่สังเกตเห็นในทันทีจึงรีบพูดว่า "หนูไปช่วยศานติยกกระเป๋าซิคะ" วินาทีแห่งความเศร้าจึงพลันหายไปได้

จะเห็นได้ว่า ครูใหญ่มีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

6. กุดั่น

กุดั่นเป็นบิดาของแสงโสม เขาเกิดในตระกูลที่มั่งคั่งเป็นที่รู้จักทั่วไปในอินเดีย แต่มาปีหนึ่ง กิจการด้านเกษตรกรรมของเขาทรุดลงเพราะฝนฟ้าไม่อำนวย เขาจึงนำเหรียญเดอะสตาร์ออฟอินเดียซึ่งเป็นของบิดาของเขาไปค้ำประกันการกู้เงินจากเศรษฐีวรวิทย์ ต่อมาเขาได้ใช้เงินคืนเศรษฐีแต่เศรษฐีไม่ยอมคืนเหรียญให้ เขาจึงต้องหาทางเอาเหรียญคืนโดยปลอมตัวเป็นคนตาบอดเข้ามาในกรุงราชพฤกษ์ และให้แสงโสมปลอมตัวเป็นเด็กผู้ชายเพื่อจูงเขาเดิน กุดั่นไม่สามารถเอาเหรียญตราคืนมาได้เพราะถูกคนของเศรษฐีวรวิทย์ทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส แสงโสมได้ทำงานนี้ต่อคือแอบไปเอาเหรียญตราจากเศรษฐีคืนมาได้ จริยธรรมที่ปรากฏในตัวกุดั่นคือ ความรับผิดชอบและความมีเหตุผล

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อเขาเข้ามาในกรุงราชพฤกษ์และถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัสจนไม่สามารถเอาเหรียญตราคืนมาได้ เมื่อแสงโสมไปเอา

มาและต้องอด ๆ อยาก ๆ เขาก็ยอมรับผิดในการกะทำของเขา อันแสดงถึงความรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 138)

ชายผู้นั้นยกมือขึ้นต้อนรับทักทายลูกสาว แต่น้ำเสียงนั้นตกลงบนเสียงอย่างฉับพลัน เขาว่า "ลูกรักเจ้าปลอดภัยดีหรือลูก เกโทษให้พ่อเถอะนะ"

และในด้าน "ความมีเหตุผล" นั้น จะเห็นได้ว่า กุดั่นหนีออกจากความเคยชินผิด ๆ ดังเช่น เขาบอกแสงโสมในเรื่องการใช้ผ้าคลุมผมว่า เมื่ออยู่กันตามลำพังไม่ต้องใช้ผ้าโพกศีรษะก็ได้ เพราะอากาศร้อนอยู่แล้ว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 4)

ในห้องสมุด แสงโสมเห็นพ่อของเธอนั่งอยู่ที่โต๊ะซึ่งเธอใช้เรียนหนังสือ พ่อของเธอลุกขึ้นทันทีที่เธอเปิดประตูเข้าไป พลางตรงเข้ามาหาและว่า "อ้าว มาแล้วหรือลูก ไปอยู่เสียที่ไหนมาล่ะ แต่ช่างเถอะเจ้ามาแล้วก็แล้วกัน" เขาจับคางลูกน้อยให้หันมาตรงหน้าของเขา ความเงียบปกคลุมไปทั่วห้อง แล้วพ่อก็ดึงเอาผ้าคลุมผมออกพลางลูบผมอันดำสลับของเด็กน้อย

"เออ อย่างนี้ค่อยยังชั่วหน่อย" เขาพูด "เมื่อเราอยู่กันตามลำพังพ่อลูกก็ไม่จำเป็นต้องคลุมผมเลยนี่นา พ่อก็เคยบอกแม่จันทร์แล้ว ขนบธรรมเนียมของเรานี่บางทีมันก็ยากเหมือนกันนะ โดยเฉพาะเรื่องของผู้หญิง วันนี้ก็ร้อนมากไม่ใช่หรือลูก"

จะเห็นได้ว่า กุดั่นมีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบและความมีเหตุผล

7. <u>ศานติ</u>

ศานติเป็นพี่สาวของเปรมปรีดิ์ซึ่งเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนบ้านเมตตา แต่ศานติเรียนอยู่ชั้นสูงกว่า ศานติมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือ เธอได้สละเวลาตัดเสื้อตัวใหม่ให้เปรมปรีดิ์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 17 - 18)

แต่เวลานี้เธอมีเสื้อสวยพิเศษอยู่ตัวหนึ่ง และมีผ้าคลุมผมทำด้วยผ้าฝ้ายสีขาวอีกผืนหนึ่ง เวลานี้เธอใช้ผืนเก่าซึ่งทั้งบางและเบา ส่วนผืนใหม่นั้นจะเก็บเอาไว้ใช้ในโอกาสพิเศษจริง ๆ เสื้อตัวใหม่ของเธอมีแถบสีชมพูและขาวสลับกัน ศานติเป็นคนเย็บเสื้อตัวนี้ในระหว่างปิดภาคเรียน เธอเย็บตะเข็บเล็กและประณีตอย่างที่ครูเคยสอนไว้ที่โรงเรียน ที่คอเสื้อมีระบายด้วย มีเสื้อเด็กไม่กี่คนที่มีระบายงาม ๆ เช่นนี้

จะเห็นได้ว่า ศานติมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ

8. <u>คนรับใช้เศรษฐีวรวิทย์</u>

คนรับใช้เศรษฐีวรวิทย์เป็นหญิงมีอายุ อาศัยอยู่ที่บ้านเศรษฐี คนรับใช้เศรษฐีนี้มีจริยธรรมในด้าน "ความเมตตากรุณา" คือ ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น เมื่อเปรมปรีดิ์หลงเข้าไปในบ้านเศรษฐีวรวิทย์ คนรับใช้ผู้ชายจับตัวเปรมปรีดิ์ได้และไม่ยอมปล่อยให้กลับ คนรับใช้ผู้หญิงคนนี้จึงเอานมให้เปรมปรีดิ์กิน (ลมุล รัตนากร 2522 : 87) และเมื่อเธอเห็นเท้าของเปรมปรีดิ์เจ็บ เธอก็เอายาพื้นบ้านใส่ให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 84)

คืนวันนี้ นายของบ้านนี้ยังไม่กลับ ก่อนที่เขาจะยกเตียงเปรมปรีดิ์เข้าไปในห้องแคบ ๆ นั้น หญิงรับใช้เอาใบไม้เย็น ๆ กลิ่นแรงมาก มาพอกที่แผลที่เท้าของเธอ "พรุ่งนี้คงจะค่อยทุเลา" เธอกล่าว

จะเห็นได้ว่า คนรับใช้เศรษฐีวรวิทย์มีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา

จากเรื่องแสงโสมนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความเมตตากรุณา รองลงมาคือ ความมีเหตุผล

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้คือ เปรมปรีดิ์ หมอตะวัน โรแลนด์ ฟอกซ์ แสงโสม ครูใหญ่ กุดั่น ศานติ และคนรับใช้เศรษฐีวรวิทย์ ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 15 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง <u>แสงโสม</u>

ตัวละคร / จริยธรรม	เปรมปรีด์	หมอตะวัน	โรแลนด์ ฟอกซ์	แสงโสม	ครูใหญ่	กุดั่น	ศานติ	คนรับใช้ เศรษฐีวริทย์	รวม
ความรับผิดชอบ	–	3	2	–	–	1	–	–	6
ความซื่อสัตย์	–	–	–	1	–	–	–	–	1
ความมีเหตุผล	1	1	2	1	–	1	–	–	6
ความกตัญญูกตเวที	–	–	–	1	–	–	–	–	1
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	1	–	–	–	–	1
ความเสียสละ	3	1	–	–	–	–	1	–	5
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความเมตตากรุณา	1	1	–	–	3	–	–	3	8
รวม	5	6	5	3	3	2	1	3	28

เรื่องที่ 15 : อยู่กับก๋ง

อยู่กับก๋งเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กคนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่กับก๋งที่ห้องแถวในตลาดเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เนื่องจากครอบครัวของเขาค่อนข้างยากจน ดังนั้นวิถีชีวิตของเขาจึงต้องดิ้นรนเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในเรื่องนี้ผู้เรียนต้องการแสดงถึงความเป็นอยู่ของคนจีนที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย รวมทั้งทัศนคติของคนจีนที่มีต่อคนไทยและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อมองในแง่จริยธรรมจึงสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะและความกตัญญูกตเวที

จริยธรรมเหล่านี้ปรากฏในตัวละครต่าง ๆ ดังนี้คือ หยก ก๋ง ครูบรรยงค์ ชาวบ้าน ลำดวน เฮียเพ้ง เด็ก ป้าสำเนียง คุณนายทองห่อ ชาวสวนผัก และลุงเยื้อน ซึ่งจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. หยก

หยกเป็นเด็กกำพร้าอาศัยอยู่กับก๋งในห้องแถวมาตั้งแต่เด็ก หยกรู้จักกับทุกคนที่อาศัยอยู่ในห้องแถว เนื่องจากหยกอยู่กับก๋งมาตั้งแต่เด็ก และก๋งคอยอบรมสั่งสอนหยกอยู่เสมอ จึงทำให้หยกมีจริยธรรมหลายด้านดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี และความอุตสาหะ

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น หยกรู้จักหน้าที่ของตนและทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้จากการทำงานของเขา คือ เขาตื่นแต่เช้า ไปจ่ายตลาด ทำกับข้าว และทำงานบ้านทุกวันก่อนไปโรงเรียน ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 77)

"... ฉันต้องตื่นแต่เช้าแล้วไปจ่ายตลาด กลับมาทำอาหาร ทำงานบ้านช่วงเช้าเล็ก ๆ น้อย ๆ กินข้าวเช้ากับกง ล้างถ้วยล้างชามและภาชนะต่าง ๆ เสร็จสรรพเสียก่อนจึงอาบน้ำแต่งตัวออกเดินไปโรงเรียน แต่เพื่อนนักเรียนส่วนมากไม่ต้องมีภาระอย่างฉัน เขาเพียงแต่ตื่นขึ้นมาอาบน้ำแต่งตัวกินข้าวแล้วก็ไปโรงเรียนได้ เพราะพวกเขามีแม่และพี่ ๆ คอยช่วยทางบ้านอยู่แล้ว ผิดกับฉันที่ต้องรับภาระต่าง ๆ ในครัวเรือนเพราะโตพอที่จะทำงานนั้น ๆ ได้ และกงก็แก่เกินกว่าที่จะกม ๆ เงย ๆ กับงานกระจุกกระจิกอย่างนั้นได้แล้ว"

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" ของหยกนั้น จะเห็นได้ว่า หยกมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณคือ ต้องการทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ ดังเช่น การที่หยกต้องการออกจากโรงเรียนมาทำงานเพื่อหาเงินเลี้ยงกง และให้กงได้อยู่อย่างสบาย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 49 - 50)

"เรื่องเรียนหนังสือฉันคิดไม่ตรงกับกง แต่ก็ไม่อยากขัดใจกง ฉันคิดแต่ว่าเมื่อกงต้องการให้เรียนฉันก็จะเรียน อยากเรียนให้จบเร็ว ๆ ด้วยซ้ำไป เพื่อที่จะได้ออกช่วยกงหาเงินมาหากิน ฉันไม่อยากใช้เวลาตั้งแต่เช้าจรดเย็นให้หมดไปกับการเรียนหนังสือเลย ฉันอยากเป็นฝ่ายทำงานข้างแล้วให้กงพักผ่อนสบายอยู่กับบ้านน้ำชาและเชี่ยนหมาก เหมือนกับเถ้าแก่บางคนที่ฉันเห็นในตลาด ฉันอยากเห็นกงนั่งสบาย ๆ อย่างนั้นบ้างบนตั่งไม้สักตัวใหญ่ ๆ ... เมื่อยนักก็เอนหลังนอนเล่นได้

ฉันเคยพูดกับกงครั้งหนึ่ง เมื่อหลายเดือนมาแล้วว่าฉันไม่อยากไปเรียนหนังสือแล้ว อยากออกมาช่วยกงทำงานอยู่กับบ้านหรือออกไปเป็นลูกจ้างเขาทำงานกินค่าแรงตามโรงงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอำเภอนี้อย่างลูก ๆ ของเพื่อนบ้าน"

นอกจากนี้แล้วหยกยังปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรงไม่มีลับลมคมใน ดังเช่น เมื่อครูบรรยงค์ผู้มีพระคุณมาเยี่ยมกังที่บ้าน หยกก็จะอยู่คอยรับใช้เล็ก ๆ นอย ๆ เป็นการตอบแทนบุญคุณ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 246,

"คิดตรองแล้วฉันเห็นคล้อยตามเหตุผลของกัง และเกิดความดีใจขึ้นด้วยว่า วันนี้ไม่ต้องไปทำงานที่บ้านพักคุณนายทองห่อก็ดีจะได้อยู่ต้อนรับครูบรรยงค์ที่จะมาเยี่ยมกังในตอนบ่าย ๆ เย็น ๆ ฉันจะได้รับใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ เหมือนทุกครั้งที่ครูมาที่ห้องแถวของเรา นอกจากการรับใช้ด้วยแรงกายแล้วฉันยังมองไม่เห็นทางเลยว่า จะตอบแทนบุญคุณของผู้มีน้ำใจต่อครอบครัวของเราอย่างไรหรือโดยวิถีทางใด"

บางครั้งหยกก็ไปช่วยแม่ครูบรรยงค์ทำสวนครัวเป็นการตอบแทนบุญคุณอีกวิธีหนึ่งของหยก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 127 - 128)

"เมื่อคุณนายทองห่อเดินขึ้นไปบนบ้านแล้วฉันเดินสำรวจดูลานหน้าบ้านทันที คะเนความกว้างยาวของเนื้อที่ กะดูว่าตรงไหนจะปลูกต้นอะไรบ้าง ปลูกเป็นกอ เป็นต้นเดี่ยว หรือยกเป็นร่องยาว

งานแบบนี้ฉันทำได้ไม่ยาก เพราะบางวันที่ว่าง ๆ เคยไปช่วยแม่ของครูบรรยงค์ทำบ้างเหมือนกัน ที่โรงเรียนก็ต้องทำสวนครัวโดยแบ่งกลุ่มกัน 4 - 5 คนต่อหนึ่งแปลง เรียกว่า "ทำสวนครัว เก็บคะแนนไว้รวมตอนสอบ มีปลูกผักชี หอมแดง ฯลฯ เป็นพื้น"

ฉันทำให้บ้านครูบรรยงค์เพื่อตอบแทนคุณงามความดีที่แกมีน้ำใจต่อกังและต่อฉัน"

เมื่อถึงหน้าทุเรียน ป้าสำเนียงเพื่อนบ้านตลาดเดียวกับหยกก็จะเอาทุเรียนมาขายแบบออกเบอร์ บางคืนถ้าหยกมีเวลาว่างเขาก็จะออกไปช่วยป้าสำเนียงออก

เบอร์เป็นการตอบแทนที่แกให้ทุเรียนแกกง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 287 - 288)

> ป้าสำเนียงได้กำไรจากการออกเบอร์คืนหนึ่ง ๆ ไม่น้อยเลย สมมุติว่าทุเรียนลูกนั้นราคา 8 บาท แกออกเบอร์ละบาทคนแทงครบก็จะได้ถึง 10 บาท แต่คนแทงก็คิดเสียว่าตัวเองเสี่ยงบาทเดียวซื้อทุเรียนลูกนั้น บางคืนฉันไปช่วยป้าสำเนียงออกเบอร์ด้วยเพื่อเป็นการตอบแทนที่แกให้ทุเรียนแกกง"

"การรักษาระเบียบวินัย" ของหยกนั้น เป็นการรักษาระเบียบวินัยเกี่ยวกับเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น เครื่องนอน เมื่อเขาตื่นแล้ว เขาก็เก็บมุ้งเก็บหมอนอย่างมีระเบียบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 10)

> "... ฉันเดินไปปลดสายมุ้งที่คล้องอยู่กับหัวตะปูที่ฝาห้องจนครบทั้งสี่สาย แล้วพับมุ้ง พับผ้าห่มทั้งผืนของกงและของฉันวางซ้อนไว้บนหมอน ยกทั้งหมดไปรวมเก็บไว้ที่ข้างฝาห้อง แล้วจะกลับมาม้วนเสื่อ นำไปตั้งพิงไว้ที่มุมห้องอีกด้านหนึ่ง เป็นกิจวัตรของฉันทุกเช้าหลังตื่นนอน"

นอกจากเครื่องนอนแล้วหยกก็รักษาเครื่องอุปโภค เช่น จาน ช้อน เมื่อกินอิ่มแล้วก็ล้างทันที ไม่ทิ้งข้ามวัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 66)

> "ฉันล้างชามด้วยขี้เถ้าใต้เตาแช่น้ำแล้วล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้งหนึ่งจนหมดคาวและคราบความมัน ช้อน ตะเกียบและภาชนะอื่น ๆ ก็เช่นกัน เมื่อกินเสร็จแต่ละมื้อแล้วฉันต้องรีบล้างแล้วนำไปคว่ำทันทีในที่ของมัน กงไม่ยอมให้แช่ไว้ในกะละมังล้างชามข้ามมื้อข้ามวันเลย บอกว่าแสดงถึงความขี้เกียจและมักง่าย แม่บ้านคนใดประพฤติอย่างนั้นมักไม่พ้นถูกชาวบ้านค่อนขอดว่าเกียจคร้าน"

ในด้าน "ความเสียสละ" หยกมักมีความเสียสละทางกาย คือ ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังเช่นการช่วยก๋งตัดเสื่อยไม้ไผ่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 253)

"ฉันลงมือช่วยก๋งโดยเอาไม้ไผ่ลำยาว ๆ มาตัดเป็นท่อน ๆ ด้วยเลื่อยสันดา ตามที่ก๋งกำหนดให้การเลื่อยไม้ไผ่ไม่ยากและไม่หนักแรงเพราะเป็นการเลื่อยตัดขวางเนื้อไม้ซึ่งภายในลำกลวงมีเนื้อไม้ที่จะต้านคมเลื่อยไม่มาก จะขลุกขลักอยู่ก็เพียงว่าไม้ไผ่สดมีความชื้นมากเวลาเลื่อยมันหนีดมือ แต่ก็ไม่เกินแรงเด็กวัยสิบสามอย่างฉันที่กำลังคล่องตัว แต่คนแก่ปูนก๋งจะก้ม ๆ เงย ๆ กับการเลื่อยไม้ไผ่ไม่ถนัดนัก คนแก่หลังมักคึง"

นอกจากนี้เมื่อมีการเลี้ยงส่งนายอำเภอ หยกก็ไปช่วยเสริฟอาหารให้กับแขกที่มาในงานอย่างเต็มอกเต็มใจดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 297 - 298)

"งานเลี้ยงส่งนายอำเภอนิกรมาถึง เป็นราตรีที่เปี่ยมด้วยความสุขสนุกสนาน เพราะท่านเป็นที่รักใคร่นับถือของข้าราชการและชาวบ้านร้านตลาดทั่วไป มีแต่คนอาลัยอาวรณ์ที่ต้องโยกย้ายจากไป

ฉันเองไปช่วยงานเดินโต๊ะอย่างเต็มใจที่สุด เพราะเคยได้รับรางวัลเรียนดีจากมือของท่านมาแล้วประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งท่านเป็นผู้ที่ครูบรรยงค์เคารพนับถือมาก ฉันจึงพลอยมีความรู้สึกเดียวกับครูไปด้วย ครูเป็นคนดีในความรู้สึกของฉัน ฉะนั้นคนที่ครูเห็นว่าดีฉันก็คล้อยตามอย่างไม่มีข้อแย้ง"

ตอนฉันแต่งชุดนักเรียนเตรียมออกจากบ้านไปช่วยงานเลี้ยงที่จัดขึ้นหน้าที่ว่าการอำเภอ ฉันบอกกับก๋งว่าคืนนี้จะกลับดึก"

ในด้าน "ความสามัคคี" จะเห็นได้ว่าหยกเป็นผู้ที่มีความสามัคคีคือ เขาเข้ากับเพื่อนได้ทุกคน ทุกระดับ ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา ดังเช่น การคบเพื่อนของเขา เขามีเพื่อนทุกระดับทั้งลูกข้าราชการลูกพ่อค้า ลูกชาวนา และลูกศิษย์วัด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 17)

"ฉันมีเพื่อนที่เป็นลูกข้าราชการ เป็นลูกเจ้าของโรงสี เจ้าของโรงเลื่อย เจ้าของร้านค้าใหญ่ ๆ ในตลาดหลายคน และเพื่อนอีกนับสิบ ๆ คนที่เรียนหนังสือด้วยกันกับฉันเป็นลูกชาวนา อีกคนหนึ่งพ่อเป็นคนแจวเรือจ้างรับส่งคนข้ามฟากคลอง ที่เป็นเด็กไร้ญาติอาศัยข้าวก้นบาตรพระก็หลายคน ฯลฯ ฉันคบเพื่อนเหล่านั้นด้วยความรู้สึกเท่าเทียมกัน เห็นเขาเป็นคนธรรมดาเหมือน ๆ กัน ได้รับความรักความสนิทสนมจากฉันเท่าเทียมกันทุกคน"

ส่วนในด้าน "การประหยัด" นั้น หยกรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องและเหมาะสม คือ จ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็น สมควรแก่อัตภาพ เช่นการจ่ายกับข้าว หยกจะซื้อแต่สิ่งที่จำเป็นเท่านั้น จ่ายตลาดวันละครั้งแต่กินได้ถึงตอนเย็น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 22)

"ฉันเดินไปที่เขียงหมูประจำแล้วสั่งให้ตัดเนื้อแดงให้ปริมาณต่ำที่สุดที่เขายอมขาย ฉันกับกุ้งเพียงสองปากสองท้องเท่านั้นไม่ต้องการมากมายอะไรเลย จากนั้นซื้อผักและเครื่องปรุงอีกไม่กี่อย่างก็ครบถ้วน

ฉันจ่ายตลาดเพียงวันละครั้งเดียวให้คุ้มไปถึงมื้อเย็นได้ด้วยเงินเพียงเล็กน้อยและใช้เวลาไม่นานนักฉันก็จ่ายกับข้าวเรียบร้อย"

ในตอนปิดเทอมหรือวันหยุด หยกจะออกไปตัดผักบุ้งขายให้แก่เจ้าของคอกหมู เป็นการหาทรัพย์มาเพิ่มให้กับครอบครัวอันเป็นการประหยัดอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 58 - 59)

"ตอนปิดเทอมหรือวันหยุดเรียนที่ฉันไม่ต้องช่วยงานก๋ง ฉันจะออกตัดผักบุ้ง เป็นฟ่อนใหญ่ ๆ เอาไปขายให้กับคอกหมูที่ต้องการ บางทีผักหมูอยู่ริมทางตรงไหนมาก ๆ ฉันก็เก็บไปขายเหมือนกัน ผักพวกนี้ถูกเพราะเจ้าของคอกส่วนมากมีแพผักบุ้งของตัวอยู่แล้ว แต่คนเราก็ยังอดรักความสะดวกสบายไม่ได้ เมื่อมีใครตัดไปขายให้ราคาถูก ๆ ก็รับซื้อไว้"

การประหยัดอีกอย่างหนึ่งของหยกก็คือ การบูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่ ดังเช่น การเย็บรอยปริของกระเป๋าให้ใช้ได้ดี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 69)

"ฉันสำรวจกระเป๋าหนังสืออีกครั้งหนึ่งทั้งที่จัดหนังสือและสมุดไว้เรียบร้อยตั้งแต่เมื่อคืนหลังทำการบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว กระเป๋าของฉันใบนี้ใครจะเป็นเจ้าของคนแรกฉันไม่รู้เพราะครูบรรยงค์ให้ฉันมาตั้งแต่ปีที่แล้วมันเก่าปานกลางอยู่แล้ว มาถึงปีนี้ก็ยังใช้การได้ดีอยู่ รอยปริขาดตามตะเข็บฉันจัดการเย็บสอยด้วยเชือกว่าวจนเนื้อหนาดีแล้ว ..."

นอกจากนี้หยกยังรู้จักทำของใช้เอง ซึ่งเป็นการประหยัดอีกอย่างหนึ่ง เช่น การใช้หนังสือพิมพ์และเศษไม้เล็ก ๆ มาจุดแทนขี้ไต้ ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 37)

"ฉันทำความสะอาดเตาด้านบน แล้วล้วงมือเข้าไปกวาดขี้เถ้าใต้รังผึ้งออกจนหมดใส่ไว้ในกระป๋องนมเก่า ๆ ขี้เถ้านี้เอาน้ำเติมลงไปแล้วเอาไว้ใช้ล้างชามและภาชนะต่าง ๆ ได้หมดคราวแทนสบู่ได้ดี

ฉันขยุ้มเศษกระดาษหนังสือพิมพ์เก่า ๆ ที่ห่อของมาจากตลาดพอเป็นก้อนหลวม ๆ ใหญ่กว่ากำปั้นหน่อยวางลงบนรังผึ้งแล้วเอาเชื้อฟืนชิ้นเล็ก ๆ ยาวประมาณครึ่งคืบที่ก๋งเจียกไว้เรียงเกลี่ยลงบนก้อนกระดาษพอให้เป็นเชื้อไฟแล้วเอาถ่านในปี๊บเรียงเข้าบนเชื้อฟืนนั้นอีกที จุดไม้จ่อเข้าใต้กระดาษ

ชั่วพริบตามันก็ลุกแล้วค่อย ๆ ลามเชื้อฟืนชิ้นเล็กบาง ๆ ติดไฟได้ง่าย ฉันใช้พัดไม้ไผ่พัดลมเข้าที่ช่องใต้รังผึ้งเร่งให้ถ่านติดไฟเร็วขึ้นและป้องกันไม่ให้ไฟที่กระดาษมอดดับด้วย .. ด้วยวิธีนี้ฉันไม่ต้องใช้ขี้ไต้เลย ประหยัดไปได้อีกทางหนึ่ง"

ทุกวันนี้หยกไป โรงเรียน กุ้งจะให้เงินหยกไปซื้อขนมกินเสมอแต่หยกไม่เคยซื้อเลย เขาถือว่าเขามีข้าวและน้ำกินในตอนกลางวันแล้ว ขนมก็เป็นสิ่งไม่จำเป็นสำหรับเขา แสดงถึงการประหยัดของหยก คือ ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อหมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 70)

"พอฉันตรวจกระเป๋านักเรียนเสร็จเรียบร้อยกุ้งก็จะก้มลงค้นเศษสตางค์ในกระป๋องเพื่อเตรียมให้ฉันไว้ซื้อขนม ซื้อน้ำหวานกินที่โรงเรียน แต่ส่วนมากฉันไม่ได้ใช้เอากลับคืนมาให้กุ้งในตอนเย็นทุกวัน และตอนเช้าก็รับไปใหม่ ฉันเคยบอกว่าไม่ต้องใช้อะไร เพียงมีข้าวหนึ่งอับกินตอนกลางวันก็พอแล้ว น้ำสะอาดที่โรงเรียนก็มีให้ดื่ม "เอาไปเถอะ ติดตัวไว้เผื่ออยากซื้อของเปรี้ยวของหวานกินที่โรงเรียนจะได้มีไม่ต้องยืนดูคนอื่นเขากินกัน" กุ้งอ้างเหตุผลนี้บ่อยครั้งเข้าฉันจึงรับเศษสตางค์ติดกระเป๋าไปโรงเรียนจนเป็นกิจวัตร .. ความรู้สึกของฉันในครั้งกระนั้นเห็นว่า "เงิน" ที่ได้รับตอนไปโรงเรียนเป็นเสมือน "อับเฉา" ที่วางใส่ไว้ที่ท้องเรือกันเรือโคลงเท่านั้นเอง ไม่มีความหมายอะไร"

ในด้าน "ความอุตสาหะ" นั้น หยกมีความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานดังเช่น ครูบรรยงค์ มาจ้างกุ้งทำของเล็ก ๆ เพื่อให้เด็ก ๆ โยกในวันที่นายอำเภอคนเก่าย้ายไปและนายอำเภอคนใหม่ย้ายมา หยกรับอาสาทำเอง เพราะเห็นว่าเป็นงานที่ตนพอทำได้ แสดงถึงความขยันของเขาซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 340 - 341)

"ฉันใช้เวลาในตอนเย็นทำคันธงไม้ไผ่และใช้เวลาตอนกลางคืนหลังจากทำการบ้านเรียบร้อยแล้วทำฝืนธง ฉันตัดกระดาษสีแดง ขาว น้ำเงิน ให้ได้สัดส่วนตามแบบธงชาติ แล้วเอากาวแป้งเปียกติดเข้าระหว่างสีต่อสี กาวแป้งเปียกนี้ฉันทำเอง ซื้อแป้งมันสำปะหลังมาหน่อยหนึ่งจากตลาด ใส่ลงในอวยเขียวเก่า ๆ ที่มีรอยกระเทาะจนไม่ใช้ปรุงอาหารแล้ว รินน้ำผสมลงไปคะเนไม่ให้เนื้อแป้งใสนัก ฉันหุบสารส้มก้อนเล็ก ๆ แล้วป่นจนละเอียดใส่ลงไปกวนจนละลายเป็นเนื้อเดียวกับน้ำแป้ง แล้วยกอวยเขียวนั้นขึ้นตั้งไฟ แล้วเอาไม้ยาว ๆ คอยกวนพอแป้งเริ่มอุ่นและร้อนขึ้นตามลำดับ น้ำแป้งจะค่อยสุกขึ้นในที่สุดจะสุกได้ที่ใสเหมือนวุ้นข้นและเหนียวหนับ การใส่สารส้มเจือลงไปด้วยจะทำให้แป้งเปียกใช้ได้นานโดยไม่บูด

ฉันทำคันธงและฝืนกระดาษไว้ครบแล้วตั้งแต่เมื่อคืนก่อน คืนนี้จึงประกอบเข้าด้วยกัน เอาชายข้างหนึ่งของตัวธง ทากาวให้กินเนื้อธงลึกเข้ามาประมาณหนึ่งนิ้วฟุต แล้วเอาแปะม้วนเข้ากับคันธงคลึงจนติดแนบสนิทดีแล้วจึงวางผึ่งไว้ ทำอย่างนี้ทีละอัน ๆ "

ทุกวันหลังจากกลับจากโรงเรียนหยกจะมาเก็บกวาดเศษไม้ไผ่หน้าห้องแถวแล้วจึงเข้าครัวทำกับข้าว เสร็จแล้วจึงกวาดถูห้องต่อ แสดงถึงความขยันขันแข็งซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 131)

"ฉันรีบเอากระเป๋าหนังสือเก็บไว้บนหิ้งในห้องแล้วเปลี่ยนชุดนักเรียนออกพาดไว้กับราวลวดที่ข้างฝาห้องอย่างเรียบร้อยบรรจงเพราะพรุ่งนี้ต้องใส่ซ้ำอีกวันจึงซัก แล้วรีบออกมาช่วยกงเก็บกวาดเศษไม้ไผ่ที่หน้าห้องแถว เสร็จแล้วจึงเข้าครัวก่อไฟหุงข้าวจนเสร็จเรียบร้อยอย่างเคย จากนั้นจึงหยิบไม้กวาดมากวาดห้องแล้วถู"

ทั้งกังและหยกผูกพันอยู่กับการทำงาน บางครั้งกังสงสารก็จะบอกให้หยกออกไปเที่ยวเล่นได้แต่หยกก็ไม่ไป แสดงถึงความบากบั่นในการทำงานของเขา นับเป็นความอุตสาหะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 252)

"สองชีวิตของเราผูกพันอยู่กับการทำงานตลอดเวลา บางครั้งกังเห็นฉันง่วนอยู่กับการทำงาน เคยบอกให้ฉันไปเที่ยวเตร่เล่นหัวกับเพื่อน ๆ หรือจะออกไปเที่ยวเล่นที่ไหนก็ได้ กังทำงานเองได้ไม่ต้องห่วงช่วยหรอก ฉันตอบกังไปว่า นั่งทำงานอยู่กับกังอย่างนี้เพลินดีอยู่แล้ว ไม่เห็นจะต้องไปเตร็ดเตร่เที่ยวเล่นที่ไหนอีก"

จะเห็นได้ว่าหยกมีจริยธรรมดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความกตัญญู การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด และความอุตสาหะ"

2. กัง

กังเป็นคนจีนมาจากเมืองจีน และอาศัยอยู่ในเมืองไทยตั้งแต่หนุ่มจนแก่ ไม่มีใครทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกังมากนัก ทราบแต่ว่า กังมาอยู่ห้องแถวในตลาดกับหลาน ทำมาหากินโดยการสานเครื่องไม้ไผ่ขาย เนื่องจากอายุกังมากแล้ว ประกอบกับเป็นผู้มีจริยธรรม จึงเป็นที่นับถือยกย่องของคนในตลาดห้องแถว จริยธรรมต่าง ๆ ปรากฏในตัวกังมีดังนี้คือ "ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความมีเหตุผล" นั้น กัง ใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง

ชี้ขโมยก็มี ถ้าจะเปรียบเทียบกันก็ควรเปรียบเทียบกับคนชาติเดียวกัน แสดงถึงความมีเหตุผลของกง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 138 - 139)

"เพื่อนบ้านบางคนพูดกับกงในทำนองว่า คนไทยขี้เกียจ ไม่มีน้ำอดน้ำทน ไม่ชอบทำมาหากินก็สมควรแล้วที่จะต้องถอยร่นไปอยู่ตามไร่ริมนา

กงไม่พอใจมากที่ได้ยินถ้อยคำเปรียบเปรยอย่างนี้ กงบอกไปว่า "นิสัยของคนเราไม่เหมือนกัน คนจีนชอบค้าขาย พอเห็นคนไทยไม่ถนัดจัดเจนในเรื่องค้าขาย ก็หาว่าเขาค้าขายไม่เป็น หรือขี้เกียจ ก็ทำไมไม่มองให้ลึกลงไปว่าคนไทยเขาชอบอาชีพอะไร แล้วเขาทำได้ดีเพียงไรในอาชีพที่เขาชอบนั้น"

แล้วกงก็จะยกตัวอย่างคนไทยที่ขยันขันแข็งให้เพื่อนบ้านของเราได้รู้ได้เห็น .. กงอยู่เมืองไทยมานานครึ่งศตวรรษจนรู้จักมักคุ้นกับคนไทยและนิสัยที่แท้จริงของคนไทย จึงพูดออกไปได้เต็มปากเต็มคำ

"ทำไมนะเราจะต้องเอาคนจีนกับคนไทยมาเทียบเคียงกันด้วย ถ้าจะเทียบเราต้องเทียบคนไทยกับคนไทยด้วยกัน คนจีนกับคนจีนจึงจะถูก คนจีนที่ขี้ฉ้อทุจริตก็มีมากมายเห็น ๆ กันอยู่ ถ้าจะเทียบใครเลวใครดีต้องเทียบระหว่างคนชาติเดียวกัน เช่นเดียวกับเทียบสิ่งของก็ต้องเทียบกันระหว่างสิ่งของอย่างเดียวกันจึงจะรู้ความแตกต่างกันได้"

นอกจากนี้กงยังมีความยับยั้งชั่งใจไม่ลุ่มหลงเพราะความเชื่อถืออย่างงมงาย ดังเช่น เมื่อชายหญิงคู่หนึ่งมาเช่าห้องแถวอยู่ ป้าเง็กจูก็เกลียดชังหาว่าทำผิดธรรมเนียม กงก็อธิบายว่าธรรมเนียมนี้คนเป็นผู้กำหนดขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ และธรรมเนียมของคนแต่ละชาติก็ไม่เหมือนกัน ซึ่งบางอย่าง เช่นการหาคู่ธรรมชาติเป็นเครื่องกำหนดไม่ใช่ธรรมเนียม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 259)

"ป้าเง็กจูเป็นคนรุ่นเก่าที่ติดแน่นอยู่กับจารีตประเพณี แกค้อนควักตามหลังพี่หาญกับพี่จำเรียงทุกครั้งที่ทั้งสองเดินผ่าน "ไม่มีธรรมเนียม" แกกระแทกเสียงขุ่นเคือง "พวกคนไทยล่ะก็ชอบทำอะไรผิดอยู่เสมอ ๆ ..."
"ธรรมเนียมมันเกิดขึ้นเพราะคนเป็นผู้กำหนดไม่ใช่หรือ" กง ติงเบา ๆ "กำหนดขึ้นมาแล้วก็เปลี่ยนแปลงไปได้ และอย่าลืมว่าธรรมเนียมของคนแต่ละชาติแต่ละภาษาไม่เหมือนกัน" "ออ คนไทยทั้งสองนี่ไม่ผิดอย่างนั้นหรือ" ป้าเง็กจูกระฟัดกระเฟียดใส่กง กงพยักหน้ารับ "ผิด ถ้าเราคิดแต่ที่จะยึดธรรมเนียม แต่การหาคู่ของคนเราธรรมเนียมไม่ได้เป็นเครื่องกำหนดธรรมชาติต่างหากล่ะที่เป็นเครื่องกำหนด"

เมื่อเพ้งลูกชายป้าเง็กจูจะแต่งงานกับคนไทย ป้าเง็กจูโกรธมากเพราะไม่ชอบหญิงคนนั้น กงได้ให้เหตุผลว่าไม่ควรไปขัดขวางเขารักกันและจะต้องอยู่ด้วยกันอีกนาน แสดงถึงความมีเหตุผลของกงคือ ไม่ยึดถือบุคคลเป็นใหญ่ จะคิดอะไรกงไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 316 - 317)

"เพ้งจะมีเมีย" แกตอบออกมาอย่างลำบากลำบน "มันบอกเมื่อกี้นี้เอง" "อ๊ะ ลูกชายจะมีเมียก็ดีแล้วนี่ อย่างนี้เป็นเรื่องมงคล ลื้อจะร้องห่มร้องไห้ทำไมกัน" "ผู้หญิงคนนั้นอั้วไม่อยากได้" กงเอื้อมมือไปรินน้ำชาลงถ้วยแล้วยกขึ้นจิบช้า ๆ ถามออกไปเสียงเรียบ ๆ ว่า "ลื้อเป็นคนแต่งหรือเพ้งเป็นคนแต่ง" "ก็อาเพ้งน่ะซี" "แล้วเกี่ยวอะไรกับลื้อชอบหรือไม่ชอบ เขาชอบกันก็ให้เขาแต่งกันไปซี จะไปกีดกันตั้งแง่ตั้งงอนเขาทำไม" "อั๊วไม่ชอบผู้หญิงคนนั้น" กงว่าเสียงเบา ๆ "เรานะอีกไม่กี่วันก็จะให้ดินกลบหน้าอยู่แล้ว แต่เขาสองคนยังหนุ่มยังสาวยังต้องอยู่กันไปอีกนานจะให้เขามาตามใจเรามันจะถูกหรือ คิดดูให้ดีเขาชอบกันก็ให้เขาแต่งกันไปเถอะ"

ความมีเหตุผลอีกอย่างหนึ่งของกังก็คือ ไม่ลุ่มหลงเพราะความเชื่อถืออย่างงมงาย ดังเช่น ชีวิตของกังไม่เคยฝังใจในพรหมลิขิต ดังที่กังสอนหยกว่า คนจะจนหรือจะรวยขึ้นอยู่กับความขยันหมั่นเพียร และการประหยัด ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับโชคชะตา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 17)

"ถึงกังจะเป็นคนแก่และเติบโตมาในสังคมเก่าคร่ำครึในสายตาของคนรุ่นใหม่ก็จริง แต่ไม่เคยเลยที่กังจะเน้นให้ฉันฝังใจในเรื่องพรหมลิขิตที่เราจับต้องไม่ได้" ไม่ใช่ว่าดวงดีแล้วจะร่ำรวยได้ก่อนจะสร้างตัวได้สำเร็จ เขาจะต้องผ่านการทำงานอย่างหนักมาแล้วด้วย รู้จักหาเงิน รู้จักเก็บงำ รู้จักคิดหาช่องทางต่อทุน ฐานะของเขาจึงเป็นปึกแผ่นขึ้นมาได้ ไม่มีใครโชคดีถึงกับนอนชี้เกียจอยู่ข้างถนนแล้วเทวดาจะโยนถุงเงินลงมาให้ถึงหน้าตัก ... จำไว้"

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" กังมีความสำนึกในบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อกัง และตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณดังเช่น เมื่อป้าสำเนียงฝากหมากมาให้กัง กังก็ให้หยกนำเชือกกล้วยไปให้ป้าสำเนียงเป็นการตอบแทน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 35)

"พลูสดได้ไหม" "ได้" ฉันตอบรับ วางตะกร้าลงแล้วคุกเข่าตามลงไปหยิบพลูสดทั้งห่อส่งให้กัง แล้วจึงหยิบหมากสดกิ่งนั้นส่งให้อีก "อ้าว ซื้อมาทำไมของกังยังมีเหลือ" แต่กังก็รับไป "ของร้านไหนล่ะสวยดีจริง" "ไม่ได้ซื้อหรอกป้าสำเนียงฝากมาให้กังกิน แกบอกว่าตาแก่ของแกไปกรุงเทพฯ แล้วซื้อมาไว้กินเอง แต่พลูนั่นซื้อมาจากร้านของแก" ฉันลุกขึ้นเดินเข้าไปในครัว "หยก" กังเรียกทำให้ฉันชะงักต้องหันไปมอง "เย็นนี้ถ้ามีเวลาว่างละก็ เอาเชือกกล้วยนั่นไปให้ป้าสำเนียงใช้สักสองมัด บอกว่ากังทำมาฝาก

ให้ อย่าลืมนะ ... กงพูดพลางชี้มือไปที่มุมห้องอีกด้านหนึ่ง ตรงนั้นมีเชือกกล้วยเหลืออยู่อีก 3 - 4 มัดเขื่อง ๆ "

เมื่อครูบรรยงค์มาเยี่ยมกงและหยกที่บ้านมักจะมีของฝากติดมือมาเสมอ หลังจากที่ครูกลับไปได้ 3 วัน กงก็จะให้หยกนำของไปให้ครูเป็นการตอบแทนทุกครั้ง แสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของกง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 86)

"หลังจากที่ครูบรรยงค์ไปเยี่ยมกงพร้อมกับของฝากครั้งไรสักไม่เกินสามวันกงจะต้องหาบางอย่างให้ฉันนำไปให้ที่บ้านครูบรรยงค์เป็นการตอบแทนน้ำใจ ส่วนมากเป็นของที่กงไม่ต้องซื้อหา เช่น ถาดไม้ไผ่ ตะกร้า พัด ฯลฯ ที่สานเอง กงมีฝีมือทางด้านจักสานเครื่องไม้ไผ่และเครื่องหวายมากมายและเป็นอาชีพหลักเลี้ยงฉันมาหลายปีแล้ว บางคราวกงออกไปหาซื้อไม้ไผ่มาใช้งานเจอเจ้าของใจดีให้หน่อไม้มากินกงก็จะแบ่งให้ฉันนำไปฝากครู"

นอกจากกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลแล้ว กงยังมีความกตัญญูกตเวทีต่อประเทศด้วย คือ เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากการที่กงพูดถึงเพื่อนบ้านคนหนึ่งว่า ตอนแรกที่มาอยู่เมืองไทยก็เหมือนหนีร้อนมาพึ่งเย็น หนีความอดอยากยากจนจากเมืองจีนมาหาความอุดมสมบูรณ์ในเมืองไทย แต่พอสุขสบายก็ลืมความหลังว่าตนเคยลำบากอย่างไร พอไม่ได้รับความสะดวกสบายบางอย่าง ก็โวยวายว่าเจ้าของประเทศ เพราะพวกนี้ไม่รู้คุณของเจ้าของประเทศ กงไม่ชอบความคิดของคนเหล่านี้ แสดงถึงความกตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติของกง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 140 - 141)

"พวกนั้นก็เหมือนกับกงนี่แหละก็อหนีร้อนมาพึ่งเย็น หนีความอดอยากมาสู่ความอิ่มหนำสมบูรณ์ มีการแก่งแย่งกันกินน้อยกว่า มีภัยพิบัติธรรมชาติ

เบาบางกว่า แล้วก็อยู่มาได้อย่างสุขสบาย แพร่ลูกแพร่หลานกันมากมาย" น้ำเสียงของกังแผ่วเบา แต่สีหน้าเคร่งขรึม "แต่พอพวกนี้เขามีความสุขสบายเพิ่มขึ้นเขาก็ลืมตัว ลืมความเป็นจริงในชีวิตหนหลังว่าเมื่ออยู่เมืองจีนเขาลำบากลำบนแค่ไหน จนต้องระเหระหนลงเรือมาอย่างหวังตายเอาดาบหน้า มาอยู่กันที่นี่ - แผ่นดินนี้ พอมาอยู่เข้าแล้วสุขกายสุขใจแค่ไหน เพราะใคร ไม่ใช่เพราะความอารีอารอบไม่ถือเขาถือเราของคนไทยหรอก หรือ เขาไม่คิด เขาลืมหมดแล้ว ความสุขความสบายบังตาของเขาจนลืมความหลังครั้งก่อน ๆ เดี๋ยวนี้พอเขาได้รับความไม่สะดวกบางอย่างขึ้นมาเท่านั้นก็พากันโวยวายเกลียดชังเจ้าของประเทศและเจ้าหน้าที่ไทยที่ทำงานรักษากฎหมายตามหน้าที่ เขาลืมไปว่านี่ไม่ใช่แผ่นดินเกิดของเขา เขาเป็นเพียงผู้อาศัยอยู่ในแผ่นดินจะมีสิทธิเท่าเทียมกับเจ้าของประเทศได้อย่างไร กังไม่ชอบที่เขาไม่รู้คุณคนไทย"

"การรักษาระเบียบวินัย" ของกังนั้นจะเห็นได้จาก การรักษาความสะอาดร่างกายและเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ก่อนนอนกังจะล้างแขนล้างขาและบ้วนปากทุกครั้งดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 230)

> กังจะนั่งปล่อยอารมณ์จิบน้ำชาร้อน ๆ อยู่พักใหญ่ จากนั้นจึงเทกากชาลงกระโถนที่บ้วนน้ำหมาก แล้วล้างป้านชาจนสะอาด คว่ำไว้ในจานรอง
> ฉันเดินเข้าไปหลังห้องแถว ตักน้ำล้างขาจนสะอาด แล้วจึงกลับเข้ามาในห้อง ... ก่อนนอนฉันและกังจะต้องบ้วนปาก ล้างหน้าล้างแขนขาทุกครั้ง แล้วจึงเข้านอน"

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้น กังเป็นผู้เสียสละทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญา ทางร่างกาย ก็เช่น เมื่อมีเรื่องช่วยเหลือที่เป็นส่วนรวม หรือกรณีอันเป็นมงคล กังไม่เคยปฏิเสธที่จะร่วมมือ "ทำแล้วสบายใจดี" กังให้ความเห็น ส่วนความเสียสละ

ทางด้านสติปัญญานั้นจะเห็นได้ว่ากงช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนให้กับคนที่ไม่ทำผิดเช่น การช่วยให้เพ้งกับนวลได้แต่งงานกัน โดยกงออกอุบายให้เฮียเพ้งไปบอกกับแม่ว่าจะไปทำงานที่กรุงเทพฯ พอเก็บเงินทองได้ก็จะมารับนวลไปอยู่ด้วย ทำให้ป้าเง็กจูยอมเพราะไม่อยากให้เฮียเพ้งไปอยู่ที่อื่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 397)

"ฉันเพิ่งมารู้เอาภายหลังว่ากงเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสมหวังของชายหนุ่มหญิงสาวที่แสนดีคู่นี้ กงเป็นผู้ให้ออกอุบายให้เฮียเพ้งไปบอกกับแม่ของแกว่าจะไปหางานทำในกรุงเทพฯ เก็บงำเงินทองได้แล้วก็ไปรับพี่นวลไปอยู่กินที่กรุงเทพฯ ซึ่งคำขาดนี้ทำให้ป้าเง็กจูแม่เฮียเพ้งถึงกับตกใจร่ำไห้มาหากง แล้วการณ์ก็เป็นไปตามที่กงวางไว้ คือ กงทั้งแนะนำปลอบโยนและขู่ จนในที่สุดป้าเง็กจูต้องยอมผ่อนปรนตามความต้องการของลูกชาย แต่ก็ยังอุตสาห์มีข้อแม้ว่าพิธีแต่งงานต้องจัดแบบจีน และเฮียเพ้งต้องพาเมียมาอยู่ที่ห้องแถวเป็นการถาวร จะไปอยู่บ้านพ่อตาแม่ยายไม่ได้"

ในด้าน "การประหยัด" กงรู้จักทำของใช้เอง ไม่ต้องซื้อหรือจ้างผู้อื่นทำ ดังเช่นการทำเชือกกล้วยของกง ถ้ามีใครตัดต้นกล้วยแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร กงจะขอต้นกล้วยมาฉีกทำเชือกกล้วยแล้วตัดใบไปขายร้านก๋วยเตี๋ยว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 36)

"เมื่ออาทิตย์ที่แล้วมีเจ้าของบ้านหลังหนึ่งใกล้ ๆ กับห้องแถวของเรา ล้มต้นกล้วยหลายต้นลงเพื่อเอาที่สร้างเล้าไก่ กงไปช่วยเขาผ่าไม้ไผ่ทำเล้าอยู่ก่อนวัน เห็นเขาทิ้งต้นกล้วยไว้ไม่ใช้ประโยชน์แล้วจึงขอมา ตัดใบตองที่ใหญ่ได้ขนาดใช้งานและไม่แตกออกจากต้น ฉีกออกจากก้านกลางใบเลือกแต่ที่สวย ๆ ซ้อนกันและพับเป็นพับ ๆ นำไปขายให้กับร้านก๋วยเตี๋ยวส่วนลำต้น

นั้น กงลอกออกทีละกาบ ๆ จนหมดทุกต้น แล้วฉีกเป็นเส้นตามยาว นำไปชุบน้ำเกลือแล้วผึ่งแดดไว้จนแห้งทำเป็นเชือกกล้วยได้หลายมัดเก็บไว้ขายให้กับร้านที่ต้องการใช้มัดของ"

นอกจากนี้กงยังบูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่ อันเป็นการประหยัดอีกอย่างหนึ่งดังเช่น กางเกงทำงานของกงมีแค่ 2 ตัว เมื่อกางเกงขาดก็ปะชุนจนใช้ได้อีก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 220)

"ตอนกลางวันที่ต้องทำงานกงจะนุ่งกางเกงจีนสีดำตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายเนื้อหยาบราคาถูก ๆ เหมาะสำหรับเป็นกางเกงนุ่งถูลู่ถูกังกับงานคลุกฝุ่นหมักหมม ซึ่งกงมีอยู่สองตัวผลัดใส่ กางเกงทำงานนี้เมื่อขาดก็หาผ้าที่เนื้อใกล้เคียงกันมาปะก็ใช้ได้อีก จนกระทั่งชำเต็มทีแล้วจึงสละไปเป็นผ้าขี้ริ้วถูพื้น แต่ละตัวกงใช้จนเกินคุ้ม"

การประหยัดอีกอย่างหนึ่งของกงคือ ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังเช่น เรื่องการกินทุเรียน ปกติกงชอบกินทุเรียน แต่ทุเรียนราคาแพง กงก็ไม่เคยซื้อกินเลย มีแต่ผู้อื่นเอามาให้เท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 283)

"กง ก็ชอบทุเรียนแต่เราไม่เคยซื้อกินเพราะทุเรียนอย่างเนื้อเลวก็ยังมีราคาแพงสำหรับเรา หว่าเราก็มีทุเรียนกินไม่เคยขาดทุกปี ป้าสำเนียงอีกนั่นแหละที่แผ่น้ำใจมาให้กับกงแล้วกระเส็นกระสายมาถึงฉันด้วย"

ในด้าน "ความอุตสาหะ" ของกงนั้น กงจะทำงานอย่างบากบั่นขยันอดทน ซึ่งจะเห็นได้จากการทำงานของกง คือ กงทำงานทุกวันไม่เคยหยุด พอกินข้าว กินหมากเสร็จก็จะเริ่มทำงานดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 246 - 247)

"กงก็ทำงานอย่างไม่มีวันหยุด ทุกวันพอกินข้าวเช้าเสร็จกงจะนั่งจิบน้ำชาอยู่สักครู่พอให้ข้าวเรียงเม็ด ตำหมากกินสักคำ เคี้ยวหมากยังไม่ทันจืดก็จะลงมือลำเลียงเครื่องมือจักสานออกไปที่กลางลานดินหน้าห้องแถว ตระเตรียมไม้ไผ่ที่จะต้องใช้ แล้วเริ่มต้นทำงานงวนไป ... กงเริ่มทำงานตั้งแต่เช้าเหมือนกับทุกคนในครอบครัวในตลาดห้องแถวของเรา"

ในบางครั้งถ้าไม่มีงานตามคำสั่งของร้านค้า กงก็ไม่ได้หยุด คงทำงานต่อไปเรื่อย ๆ คือเลือกทำสิ่งที่คิดว่าขายได้แน่ แสดงถึงความขยันขันแข็งและการกระตือรือร้นของกง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 261)

"ยามที่ไม่มีงานตามคำสั่งของร้านค้า กงก็จะคิดสานเครื่องใช้ที่จำเป็นเก็บตุนไว้เผื่อจะมีคนมาเลือกซื้อ แต่ก็จะเลือกทำเฉพาะสิ่งที่คาดว่าจะขายได้แน่ ๆ กงไม่เคยมีวันหยุด ทำงานอย่างคร่ำเคร่ง ตั้งแต่เช้าจรดเย็นทุกวัน"

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" จะเห็นได้ว่ากงมีอาการทางกาย วาจาที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล ดังเช่น ในตอนเช้าเมื่อกงตื่นหยกก็ต้องตื่น กงก็บอกให้หยกนอนต่อเพราะยังเช้าอยู่ แล้วกงก็จะรวบผ้าห่มที่หลุดจากตัวขึ้นมาคลี่แล้วห่มให้หยก และทุกครั้งที่หยกนอนดิ้นจนผ้าห่มหลุดจากตัว กงก็จะหยิบขึ้นมาคลุมให้ใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 2 - 3)

"กงตื่นออกจากมุ้งก่อนฉันทุกเช้า ประมาณตีห้าหรือตีห้าเศษ ๆ ทุกวัน ไม่ว่าเป็นฤดูกาลใด กงไม่เคยผิดเวลากับตัวเอง กงเคยบอกกับฉันว่าคนแก่นอนน้อย แต่เด็กต้องนอนให้พอและกินให้อิ่ม จะได้โตเร็ว ๆ เพื่อเป็นแรงช่วยทำมาหากิน

"หยกเพิ่งอายุ 12 - 13 ยังเด็ก" กงพูดครั้งหนึ่งเมื่อฉันทำท่าจะลุกตามกงตอนใกล้อรุณ

"นอนต่อไปเถอะ ฟ้าสว่างแล้วค่อยตื่น" ฉันค่อย ๆ หลุบเปลือกตาลง ปิดสนิทแล้วทำนอนนิ่ง เมื่อกุ้งเบือนหน้ามาทางฉัน แล้วรวบผ้าห่มของฉันที่หลุดจากตัวขึ้นมาคลี่ออกแล้วคลุมลงบนร่างของฉันให้อีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่ช่วงหน้าอกจนตลอดปลายเท้าอย่างแผ่วเบาเกรงว่าฉันจะตื่น กุ้งบอกว่าอากาศตอนใกล้รุ่งมักจะเย็นจัดเพราะน้ำค้างลงหนา ถ้าไม่ห่มผ้าไว้แล้วจะเป็นหวัดได้ ทุกครั้งที่ฉันนอนดิ้นจนผ้าห่มหลุดจากตัว กุ้งจะหยิบขึ้นมาคลุมให้ใหม่"

นอกจากนั้นกุ้งยังช่วยปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่นปลอบใจหยกให้คลายความหม่นหมองเพราะความผิดหวังที่คุณนายทองห่อเลื่อนเวลาทำงานออกไป กุ้งก็ปลอบใจว่าไม่เป็นไร เพราะเขาไม่ได้เลิกจ้างแสดงว่างานนั้นยังเป็นของเราอยู่ อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของกุ้ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 222 - 223)

"เมื่อตอนเย็นที่กินข้าวฉันเล่าให้กุ้งฟังถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันของคุณนายทองห่อ กุ้งคงสังเกตเห็นความเศร้าหมองของฉันดีอยู่ จึงปลอบว่า "หยกรอเขาไปหน่อยซี ... เขาเป็นผู้ว่าจ้างเรา เขาย่อมมีอำนาจที่จะสั่งเราได้ และเขาก็ไม่ได้เลิกจ้างไม่ใช่หรือ" "เขาให้รอ ..." ฉันตอบ "นั่นแสดงว่างานชิ้นนั้นยังเป็นของเราอยู่ เพียงเลื่อนเวลาออกไปเท่านั้น จะเป็นทุกข์เป็นร้อนไปทำไมกัน" ต้นไม้ก็ขอเขาไว้หมดแล้ว "พรุ่งนี้ไปโรงเรียนก็บอกกับเขาซี่ว่าเราขอฝากไว้ก่อนถึงเวลาจะใช้จึงไปเอา ... เขาคงไม่ว่ากระไรหรอก"

ฉันค่อยคลายความหม่นหมองในอารมณ์ไปได้บ้าง เพราะคำอธิบายอย่างง่าย ๆ ของกุ้งนี่เอง กุ้งผ่านชีวิตมานานพอที่จะสร้างสมความสุขุมและความอดกลั้นต่อการรอคอยได้มากกว่าเด็กผู้เยาว์อย่างฉัน"

ความเมตตาอีกอย่างหนึ่งของกุ้ง คือ เมตตากรุณาต่อสัตว์ ดังจะเห็นได้จากการเก็บน้ำข้าวที่เหลือไว้ให้สุนัขเร่ร่อนและคลุกข้าวกับเศษอาหารที่เหลือให้แมวอีก 2 - 3 ตัว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 40)

"ซาวข้าวน้ำที่สองเสร็จแล้วฉันตักน้ำกินใส่ลงไปมากกว่าปกติเล็กน้อย เพราะต้องรินน้ำข้าวให้กุ้งหนึ่งชามทุกมื้อ ใส่เกลือ 2 - 3 เม็ด ให้ออกรสเค็มอ่อน ๆ ดื่มขณะอุ่นจัด กุ้งบอกว่าดีมีประโยชน์ ฉันก็ชอบดื่มแต่ไม่ใส่เกลือน้ำข้าวที่เหลือเราจะเก็บไว้เพื่อให้หมาเร่ร่อนหลายตัวที่เตร็ดเตร่อยู่ละแวกห้องแถวมันจะมาที่หน้าบ้านเป็นประจำทุกเช้าและเย็นหลังเวลาอาหารของเรา แมวไร้เจ้าของ 2 - 3 ตัว นั่นก็เหมือนกันเวลาเรากินข้าวมันจะย่องเข้าไปคอยอยู่ในครัวรอกุ้งคลุกเศษอาหารใส่จานสังกะสีกระเทาะให้มันกิน

กุ้งพยายามให้ความสุขความอิ่มหนำกับทุกชีวิตที่อยู่รายรอบตามอัตภาพไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ก็ตาม "มันเป็นเศษอาหาร เราไม่ได้สิ้นเปลืองอะไรเพิ่มเลย" กุ้งว่า

จะเห็นได้ว่า กุ้งมีจริยธรรมในด้าน ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา

3. <u>ครูบรรยงค์</u>

ครูบรรยงค์เป็นครูหนุ่มโสดอยู่ในโรงเรียนที่หยกเรียนอยู่ แม้ว่าครูบรรยงค์จะมีอายุมากแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้แต่งงาน เขาไปมาหาสู่กับครอบครัวของหยกเสมอ ครูบรรยงค์รักหยกมาก และหยกเองก็รักครูบรรยงค์เหมือนพ่อเมื่อมองในแง่ของจริยธรรมจะเห็นได้ว่า ครูบรรยงค์มีจริยธรรมดังนี้ คือ "ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา"

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้น จะเห็นได้จากการแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนที่สมควรให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับครอบครัวของกังกับหยก ครูบรรยงค์จะมีของต่าง ๆ ไปให้เสมอ ทุกครั้งที่เขาไปเยี่ยมกังที่ห้องแถว บางครั้งก็ฝากอาหารไปให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 85)

"ครูบรรยงค์ ไปเยี่ยมกังที่ห้องแถวบ่อย ๆ ไปครั้งไรจะต้องมีของกินของใช้ไปฝากให้กังไม่เคยขาด บางอย่างก็ฝากฉัน ครูมักจะหากับข้าวดี ๆ ที่เหมาะกับวัยของกังไปให้เสมอเช่นไก่ หรือเป็ดตุ๋นมะนาวดอง ขาหมูพะโล้ ต้มเปื่อย ๆ แล้วนั่งคุยกับกังครั้งละนาน ๆ ครูคุยกับกังด้วยภาษาไทยเพราะกังอยู่เมืองไทยมาครึ่งศตวรรษแล้วจึงพูดและฟังภาษาไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี"

บางครั้ง ครูบรรยงค์จะเข้าไปทำธุระที่ตัวจังหวัดและจะต้องซื้อของมาฝากกังกับหยกเสมอ เช่น ผ้าขาวม้า ใบชา หรือเสื้อยืดสำหรับหยก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 264 - 265)

"เมื่อวานนี้ผมเข้าไปทำธุระที่ตัวจังหวัด ผ่านตลาดผ้าเห็นผ้าขาวม้าเนื้อดีฝีมือใหญ่เลยซื้อมาฝากอาแป๊ะ เห็นฝีมือที่ใช้อยู่เก่าแล้วนี่ครับ" กังยิ้มแล้วพูดออกมาด้วยเสียงเบา ๆ "โธ่ จะเป็นไรไป นั่นผ้าสำหรับนุ่งไปอาบน้ำเท่านั้นเอง"

"แล้วยังมีใบชาอย่างดีอีกห่อหนึ่งครับ ..." ครูบอกกังแล้วหันมาทางฉัน "อ้อ ของหยกมีเสื้อยืดครูซื้อมาฝากสองตัว" ฉันยิ้ม แต่ไม่ตอบกระไร "ครูกะ ๆ เอาเอง แต่คงใส่ได้นะ เสื้อยืดน่ะใส่ได้ทั้งหลวมและคับคงไม่มีปัญหา เปิดดูซิว่าชอบสีของมันไหม"

เมื่อหยกปิดเทอมและครูบรรยงค์มีธุระต้องไปจังหวัด เขาก็มารับหยกไปเที่ยวด้วย ก่อนกลับครูบรรยงค์ก็แวะไปซื้อหมูหยองไปฝากกิ่ง และหมูแผ่นให้หยก นอกจากนี้ครูยังพาหยกไปกินอะไรอีกหลายอย่าง อันแสดงถึงความเสียสละของครูบรรยงค์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 375 - 376)

"ก่อนกลับอำเภอ ครูบรรยงค์สั่งคนขับรถขับวนไปอีกมุมหนึ่งของตัวจังหวัด ซึ่งเป็นตลาดใหญ่มาก ครูแวะที่ร้านแห่งหนึ่งของตัวจังหวัด เพื่อซื้อหมูแผ่นและหมูหยองอย่างละ 3 ขีด "หมูหยองนี่เอาไปฝากกิ่งจะได้กินกับข้าวต้ม หมูแผ่นนี่กรอบ ๆ หวาน ๆ หยกคงชอบ ..." ครูบรรยงค์อธิบายอย่างยิ้มแย้มพร้อม ๆ กัน ด้วยความอารีของครูบรรยงค์ - หมูสะเต๊ะ ข้าวหน้าเป็ด หมูแผ่น หมูหยอง ฯลฯ ฉันรู้สึกว่าโลกของฉันกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม และจนบัดนี้ก็ยังไม่ลืมรสชาติของสิ่งเหล่านั้น"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของครูบรรยงค์ คือ การช่วยเจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ดังเช่น เมื่อหยกต้องการต้นไม้ต่าง ๆ ไปปลูกให้คุณนายทองห่อครูบรรยงค์ก็แบ่งจากที่บ้านให้ และครูจะช่วยพูดขอต้นโกศลจากหลวงลุงให้กับหยกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 210 - 211)

"ยังขาดอะไรอีกบ้าง บอกมาซิ" ฉันนึกทบทวนแล้วตอบไป "ยังขาดโกศลกับเยอบีร่าที่จะเอาไปปลูกเป็นร่องจากประตูหน้าบ้านไปถึงเชิงบันไดสองด้านครับ" "เยอบีร่าขอจากคนอื่นคงยาก เพราะต้องการจำนวนมาก .." ครูบรรยงค์เหลือบตามองขึ้นไปมองขึ้นไปบนท้องฟ้าโน่น แล้วพูดออกมาเสียงดังกว่าเดิมเหมือนเพิ่งนึกได้ "เอายังงี้ดีกว่า ... เยอบีร่าไปเอาที่บ้านครูก็แล้วกัน หลานสาวครูปลูกไว้เยอะไปแยกเอาเองตามจำนวนที่ต้องการเดี๋ยวเย็นนี้กลับบ้านครูจะสั่งไว้ให้ ถ้าเขาว่างจะให้เขาแยกไว้เลย สัก

ปีสิบกอก็คงพอ" "พอครับ" ฉันรีบตอบเสียงสั่นด้วยความปิติยินดี "แล้ว โกศล ... เอ้อไม่ยากเหมือนกัน ครูเห็นที่วัดท้ายตลาดมีแยะ หลวงลุงเฉื่อยชำไว้หลังกุฏิแยะเชียวครูจะไปขอให้"

"ของวัดดีหรือครับ" ฉันเอ่ยออกไปเสียงอ่อย ๆ เพราะเคยได้ยินมาว่าใครเอาของวัดไปเป็นบาป "จะเป็นไรไป ครูขอนี่นาไม่ได้ลักเอา ถ้ากลัวบาปเดี๋ยวครูหาใบชาไปถวายท่านสักห่อก็ได้ เอ้า ซื้อแก้วน้ำถวายเป็นสมบัติวัดอีกสามใบก็ยังไหว ... ดีไหมล่ะ"

ฉันพูดไม่ออกความตื้นตันแล่นขึ้นจุกลำคอจนตีบตื้นไปหมด ได้แต่ยกมือขึ้นพนมไหว้ขอบคุณ"

ในด้าน "ความยุติธรรม" จะเห็นได้ว่า ครูบรรยงค์ปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง ดังเช่น เมื่อหยกทะเลาะกับลูกชายศึกษาธิการและศึกษาธิการต้องการให้ลงโทษหยก แต่ครูบรรยงค์ก็ไม่ยอมให้ลงโทษเพราะหยกไม่ได้ทำผิด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 199 - 200)

"ครูบรรยงค์พูดขึ้น "ท่านจะฟังเด็กนักเรียนที่เห็นเหตุการณ์ในห้องไหมครับ แต่ทางโรงเรียนได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าเด็กทุกคนนั่นพูดตรงกับที่หยกเล่ามานี่ ... แสดงว่าเป็นความจริงตรงกัน เด็กชายหยกป้องกันตัว"
"กระผมลงโทษคนที่ไม่ผิดไม่ได้ แต่คนที่ผิดกระผมยกโทษให้ได้"

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" ครูบรรยงค์มีความเมตตากรุณา คือ ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น เมื่อหยกเดินไปโรงเรียนได้ประมาณครึ่งทาง พอดีครูบรรยงค์ขี่จักรยานมาจะไปโรงเรียนเช่นกัน ครูบรรยงค์ก็รับหยกไปด้วยเพราะเห็นว่าสายแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 80 - 81)

"ฉันเดินไปโรงเรียนได้ประมาณครึ่งทางก็ได้ยินเสียงกระดิ่งรถจักรยานดีดดังกริ๊งขึ้นทางเบื้องหลังเหมือนจะขอทาง ฉันกำลังคิดอะไรเพลินถึงกับสะดุ้งสาวเท้าเหเข้าชิดขอบทางซึ่งเป็นพุ่มไม้ลมลูกนานาพันธุ์ แต่แล้วก็ต้องหันไปมองเมื่อได้ยินเสียงเรียก

"หยก" ครูบรรยงค์นั่นเอง ปีนี้แกเป็นครูประจำชั้นปีที่ 4 ของฉัน "มาซ้อนท้ายรถครูไปดีกว่าสายแล้ว" ครูชะลอรถจักรยานลงจนหยุดนิ่งข้าง ๆ ตัวฉัน แล้วหย่อนขาข้างหนึ่งลงยันพื้นดินค้ำรถไว้ไม่ให้ล้มพยักหน้าแล้วร้องเร่ง "เร็วเข้า เดี๋ยวไม่ทันเข้าแถว" "ขอบพระคุณครับ" ฉันใช้ภาษาที่ได้จากโรงเรียนเต็มยศพร้อม ๆ กับยกมือพนมไหว้ทั้ง ๆ ที่หิ้วกระเป๋าหนังสืออยู่ แล้วขึ้นซ้อนท้ายรถครู"

นอกจากให้ความอนุเคราะห์ต่อหยกแล้วครูบรรยงค์ยังให้ความอนุเคราะห์ต่อกงด้วยคือ ครูเห็นกงลำบากที่จะต้องเดินไปปลดทุกข์ที่สวนผักซึ่งอยู่ไกล ครูจึงจ้างช่างมาสร้างห้องส้วมไว้ให้ที่หลังห้องแถว เพื่อกงจะได้ไม่ต้องลำบากอีกต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 235)

"เมื่อก่อนนี้กงกับฉันต้องไปที่สวนผักนั่นเหมือนกันเวลาธรรมชาติเร่งเร้าเพราะที่ห้องของเรายังไม่มีส้วมใช้กันต่อมาครูบรรยงค์ได้กรุณาจัดหาช่างมาปลูกสร้างให้ที่หลังห้องแถวซึ่งพอจะเจียดเนื้อที่ได้ครูทำให้เราเพราะสงสารกงที่อายุมากแล้วยังต้องเดินไปทำกิจที่สวนผักซึ่งอยู่ห่างจากห้องแถวของเราเกือบสี่ร้อยเมตร และลำบากมากถ้าจะต้องฝ่าไปในยามค่ำคืนหรือฝนตก ... ผู้ใหญ่อย่างกง ความอาวุโสย่อมศึกรอบความประพฤติทั้งในที่ลับและที่แจ้งจะแอบชุกกายปลดปล่อยทุกข์ตามขอบถนนรนแคม หลังพุ่มไม้ใบบัง ใต้สะพานหรือตามมุมมืดข้างตลาดห้องแถวแบบเด็ก ๆ หรือหนุ่มคะนองย่อมไม่ได้ ฝนจะตก ฟ้าจะร้องยังไงก็ต้องฝ่าไปให้ถึงสวนผักจนได้"

จะเห็นได้ว่าครูบรรยงค์มีจริยธรรมในด้าน ความเสียสละ ความยุติธรรมและความเมตตากรุณา

4. ชาวบ้าน

ชาวบ้านนี้คือ เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในตลาดเดียวกันกับหยก พวกชาวบ้านได้แสดงจริยธรรมไว้หลายด้านดังนี้คือ "ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" จะเห็นได้จากการตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ ดังเช่น เมื่อหยกไปงมหอยให้ชาวบ้านเลี้ยงเป็ด เขาก็ให้ไข่เป็นการตอบแทน ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 155)

> หอยที่ฉันงมได้ไม่เคยเอาไปกินเลยเพราะกังบอกว่าบาป ในเมื่ออาหารอื่นเรายังมีอีกถมเถไป ... ฉันจึงเอาไปให้ชาวบ้านที่เลี้ยงเป็ด เขาชอบมาก เอาไปขุบให้เป็ดกิน จะไข่แดงกว่าปกติ ไข่ดกขึ้นด้วย เมื่อฉันให้หอยเขา เขาก็ให้ไข่เป็ดเป็นการตอบแทน ในครัวของฉันจึงไม่เคยขาดไข่เป็ดเลย ..."

ด้าน "ความเสียสละ" นั้นจะเห็นได้จากการช่วยกันจัดงานแซยิดให้กัง คือ เมื่อกังมีอายุ 70 ปี พวกชาวบ้านที่รักและนับถือกังก็ช่วยกันจัดงานให้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 405 - 406)

> "แซยิดของกังคราวนี้ผู้เป็นต้นคิดคือป้าเง็กจูแม่ของเฮียเพ้ง ป้าเง็กจูเป็นผู้ที่เคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างจริงจัง แกรู้ว่าปีนี้กังอายุ 70 ปี แกจึงหารือกับเพื่อนบ้านสูงวัยด้วยกันหลายคนทุกคนเห็นพ้องกับแกว่าควรจัดฉลองคล้ายวันเกิดให้กับกัง ...

เฮียเพ้ง ครูบรรยงค์ เฮียเหล็ง คนฆ่าหมู เฮียกวง คนขายหมู และพี่หาญ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่แข็งขันในการตระเตรียมงานครานี้"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้าน คือ การแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้อื่น ดังเช่น เมื่อเขาทำสบู่ใช้กัน ก็มาแบ่งให้บ้านหยกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 66 - 67)

"สบู่ที่ใช้กันก็ทำเองในครัวเรือน ทำครั้งหนึ่ง ๆ ก็ใช้ไปได้เป็นแรมปี หรือข้ามปีเสียด้วย เรามีสบู่ใช้ไม่ขาดเพราะเพื่อนบ้านแบ่งมาให้ด้วยเห็นว่าเราใช้น้อย ทำใช้เองก็ไม่คุ้ม"

ในด้าน "การประหยัด" จะเห็นได้จากการทำของใช้เอง เช่นสบู่ก็ทำมาจากน้ำมันมะพร้าว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงผลิน 2522 : 68)

"ทุกครอบครัวทำสบู่ใช้กันเอง นับว่าเป็นมรดกจากยามสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเครื่องอุปโภคบริโภคขาดแคลนแทบทุกอย่างต้องทำใช้เองแทนการซื้อ สบู่นี้เมื่อฟอกตัวแล้วจะมีกลิ่นหืน ๆ ของน้ำมันมะพร้าวติดอยู่ที่ผิวหนังจาง ๆ แต่ชาวห้องแถวยากจนอย่างเราความหอมเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย จึงใช้สบู่ผลิตเองจากก้นครัวได้สนิทใจ ... คนที่มีฐานะดีพอสมควรจึงซื้อสบู่หอมถูตัว และสบู่ซันไลท์สีเหลือง ๆ ใช้งานซักล้าง"

ส่วนงาน "อุตสาหะ" ของชาวบ้านนั้นจะเห็นได้จากการทำงานอย่างขยันขันแข็งโดยไม่รังเกียจแม้แต่การร่อนของในโคลน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 154 - 155)

"คนจนย่อมหาลู่ทางทำมาหากินได้เสมอโดยไม่ต้องลงทุน ใช้แรงและความเพียรเท่านั้น ... ในตอนกลางวันตามห่าน้ำและใต้ถุนที่ปลูกตัวบ้าน

ล้ำคลองออกไป จะมีนักร่อนของ ถือตะแกรงสังกะสีทรงกรวยเจาะรูเล็ก ๆ ไว้พรุน ลุยโกยดินโกยเลนขึ้นมาร่อนเสมอ เพื่อหาเศษโลหะเศษสตางค์ บางทีโชคดีได้ของมีค่าที่คนบนห้องแถวแผงลอยทำหล่นร่วง ..."

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" นั้น ชาวบ้านให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลกัน ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านถักเสื้อกันหนาวให้กังใส่กันความหนาว ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 221 - 222)

"ถึงหน้าหนาวกังจะอบอุ่นอยู่ในเสื้อไหมพรมถักแขนยาวสีน้ำเงินเข้ม แม่บ้านวัยกลางคนคนหนึ่งในตลาดของเราถักให้กังนานแล้ว แต่บางปีกังก็ไม่ได้เอาออกมาใส่ เพราะไม่หนาวถึงขนาด ...

5. ลำดวน

ลำดวนเป็นเพื่อนนักเรียนชั้นเดียวกับหยก บ้านของลำดวนมีอาชีพทำนา ลำดวนกับหยกสนิทกันมากเมื่อมองในแง่ของจริยธรรมก็จะเห็นได้ว่า ลำดวนมีจริยธรรมทางด้าน "ความเสียสละ" ดังจะเห็นได้จาก เมื่อหยกรับปลูกต้นไม้ให้คุณนายทองห่อ แต่ยังไม่มีต้นไม้ ลำดวนก็บอกให้ต้นไม้ของเธอที่บ้าน (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 190) และเมื่อถึงเวลาจะปลูกจริง ลำดวนก็ช่วยอีก ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 366)

"เดี๋ยวหยกขี้ไว้ก็แล้วกันว่าจะเอาต้นไหนกอไหน แล้วเย็นนี้ฉันจะขุดไว้ให้เอง เอาใบบัวในบึงห่อรากไว้ให้ มีดินติดบ้าน รดน้ำให้ชุ่มเวลาเอาไปปลูกจะได้ขึ้นเร็ว" ลำดวนบอก ... "ไม่เป็นไรหรอก วันอาทิตย์ตอนบ่าย ๆ ไม่ได้ทำอะไร บางทีฉันจะช่วยหยกปลูกต้นไม้ด้วย เอาไหมฉันปลูกต้นไม้เก่งพอ ๆ กับทำนา"

6. เฮียเพ้ง

เฮียเพ้งเป็นคนหนุ่มลูกป้าเง็กจู เพื่อนบ้านของกิ่งและหยก จริยธรรมที่ปรากฏในตัวเฮียเพ้งมีดังนี้คือ "ความเสียสละ และความอุตสาหะ ความรับผิดชอบ"

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นี้จะเห็นได้ว่าเฮียเพ้งเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือเขาเคยทำงานอยู่กรุงเทพฯ เมื่อครอบครัวเขาขาดผู้ชายซึ่งเป็นหลักของบ้าน เขาก็กลับมาอยู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 309)

> "เฮียเพ้งทำงานเป็นช่างเครื่องยนต์อยู่ในโรงงานผลิตวุ้นเส้น แกได้ความรู้ความสามารถทางเครื่องยนต์กลไกพอสมควรมาจากอู่รถในตัวจังหวัดก่อน แล้วจึงไปทำงานเป็นลูกมือช่างในโรงงานทอผ้าเล็ก ๆ ในกรุงเทพฯ รวมเวลาหลายปี แกเพิ่งกลับมาอยู่ที่นี่เมื่อปีที่แล้วนี้เองเพราะต้องมาเกณฑ์ทหาร พอเห็นสภาพครอบครัวที่ขาดผู้ชายเป็นหลักเข้า แกเลยไปลาออกจากโรงงานทอผ้าที่กรุงเทพฯ แล้วกลับมาเข้าทำงานโรงงานวุ้นเส้นที่นี่จนกระทั่งทุกวันนี้ แม้จะได้เงินเดือนน้อยกว่าเมื่อทำงานที่กรุงเทพฯ แต่แกก็ไม่วิตกทุกข์ร้อน ..."

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้นจะเห็นได้ว่าเฮียเพ้งช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ เช่น การซื้อ ตัดและแบกไม้ไผ่ ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 307)

> "กิ่งก็รักใคร่เฮียเพ้งเหมือนลูกเหมือนหลาน บอกว่าเฮียเพ้งเป็นคนดี รู้จักทำมาหากิน ต่อไปจะตั้งตัวได้ ไม่ต้องเป็นลูกจ้างคนอื่นไปจนตายหรอก ... เฮียเพ้งก็เคารพนับถือกิ่งไม่น้อยเหมือนกัน แกเคยไปช่วยกิ่งเลือกหาซื้อไม้ไผ่ ช่วยตัด ช่วยแบกกลับมาห้องแถว ถ้าแกเห็นกิ่งหรือฉันทำงานหนัก

ค่อนข้างจะเกินแรงแกจะกรากเข้ามาช่วยทันที เพราะแกรูปร่างล่ำสันกำลังวังชามากมาย"

ส่วนในด้าน "ความอุตสาหะ" จะเห็นได้จากการทำงานของเฮียเพ้ง คือเมื่อไปทำงานที่กรุงเทพใหม่ ๆ เขาไม่ได้เงินเดือน และต้องช่วยทำงานในครัวก่อน เขาก็ไม่ย่อท้อ ตลอดจนได้ทำงานในโรงงาน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 313 - 314)

"เฮียเพ้งเป็นหนุ่มจีนอีกคนหนึ่งที่หนีไม่พ้นกฎการสร้างตัวอย่างนี้ แกเข้ากรุงเทพฯ นานหลายปีเพื่อหาวิชา กลับมาเยี่ยมเตี่ยและแม่ก็เพียงตอนตรุษสารทเท่านั้น 2 - 3 วัน แล้วก็กลับไปทำงานต่อเป็นการเรียนวิชาโดยไม่ต้องเสียค่าเรียน แต่มีเงินเดือนมีค่าแรงกินด้วย ... เสียแต่ไม่มีใบรับรองใส่กรอบแขวนไว้ที่ฝาห้องแถวเท่านั้นเอง"

"ตอนเฮียไปอยู่กรุงเทพฯ ใหม่ ๆ ลำบากจะตาย ... งานก็หนัก เฮียต้องตื่นแต่เช้าตีห้ากว่า ๆ เพราะโรงงานที่เฮียไปทำนะเขาเริ่มงานตั้งแต่สองโมงเช้า เฮียต้องไปช่วยงานในครัวก่อน พอใกล้เวลากินข้าวเช้าเฮียต้องแบกโต๊ะเก้าอี้ออกมาตั้งสำรับให้พวกกรรมกรกิน ลำเลียงอาหารออกมาถ้วยชาม ช้อนตะเกียบ รอจนพวกรุ่นเก่า ๆ เขากินกันแล้วเฮียถึงจะกิน ต้องกินอย่างเร็วด้วยแล้วรีบเก็บโต๊ะเก้าอี้ให้หมด เข้าไปช่วยในครัวล้างชามอีก เสร็จแล้วก็ต้องเตรียมมื้อกลางวันซึ่งเป็นข้าวต้มข้าวร้อน ๆ กินกับเครื่องเค็ม ๆ หลายอย่าง ก็พวกผักดอง ปลาตัวเล็ก ๆ หมักเค็ม แล้วทอดน้ำมันให้กรอบ ผัดผัก ฯลฯ อะไรเทือกนั้นแหละ ตอนบ่ายค่อยได้พักหน่อย แต่เฮียก็ไม่ค่อยหยุดมือหรอก เดินไปในโรงงานช่วยช่างเขาหยิบโน่นหยิบนี่ แล้วก็ออกปากถามเขาบ้างเก็บ ๆ เป็นความรู้ไว้ ... เฮียเป็นเด็กรับใช้

ในโรงครัวอยู่ตั้งเกือบสามเดือนแน่ะเถ้าแก่ถึงให้ย้ายเข้าไปเป็นลูกมือฝึกงานในโรงงาน ที่โรงครัวมีเด็กใหม่เข้ามาทำงานแทนเฮียอีกสองคน ..."

7. <u>เด็ก</u>

เด็กนี้คือ เด็กที่อาศัยอยู่ในตลาดห้องแถวเดียวกับหยก จริยธรรมที่ปรากฏมีดังนี้ คือ "การรักษาระเบียบวินัย ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

"การรักษาระเบียบวินัย" นี้ จะเห็นได้จากเด็ก ๆ ที่อยู่โรงเรียนเดียวกับหยก ทุก ๆ วันพวกเขาจะผลัดกันทำเวร ทำความสะอาดโรงเรียนและบางครั้งก็ช่วยกันทำความสะอาดบริเวณวัดด้วย ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 94 - 95)

"ภารโรงมีคนเดียวทำงานไม่ไหว พวกนักเรียนแต่ละชั้นจึงต้องจัดเวรผลัดกันทำความสะอาดห้องเรียนทุกเย็นก่อนกลับบ้าน และหลังเลิกเรียนตอนเย็นของทุกวันสุดสัปดาห์นักเรียนทุกคนทุกห้องต้องช่วยกันทำความสะอาดรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนด้วย ...

บางครั้งนักเรียนจะต้องช่วยทำความสะอาดในบริเวณวัดด้วย เช่นวันหลังจากการทำบุญ หรือหลังจากวัดมีหนังกลางแปลง เพราะทั่วบริเวณวัดจะรกตาไปด้วยเศษกระดาษ เศษใบตองที่ทิ้งกันเกลื่อน ...

ในด้าน "ความอุตสาหะ" นั้นจะเห็นได้จากเด็กจีน คือ พวกเขามักจะเข้าไปเป็นเด็กฝึกงานตามโรงงานบ้าง ตามร้านอาหารบ้าง แม้งานหนัก เขาก็ไม่ย่อท้อ ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 311 - 312)

"เด็กจีนวัย 14 - 15 ปี จากตลาดห้องแถวของฉันหลายคนหายหน้าเข้ากรุงเทพฯ เมื่อสอบถามดูได้ความว่าเข้าไปฝึกงานเป็นลูกมือตามโรงงานคนจีนด้วยกันบ้าง ไปเป็นคนรับใช้ในร้านอาหาร ร้านขายของ แม้แต่ร้านขายเพชรก็มี เริ่มต้นจากการไม่มีเงินเดือน ไม่มีค่าแรง ไม่มี

เบี้ยเลี้ยง มีแต่อาหารให้กินสามมื้อเท่านั้น แต่เขาก็ไม่ย่อท้อ พากเพียรทำงานจนกระทั่งแรมปีพอ "เป็นงาน" บ้างแล้วจึงจะได้รับเงินเดือนขั้นต้นก็เพียงพอให้ซื้อขนมเปรี้ยวหวานมันเค็มกินบ้าง ซื้อเสื้อผ้าบ้างและเป็นค่ารถกลับมาเยี่ยมบ้านชั่ววันสองวัน แล้วกลับไปทำงานต่อ"

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" จะเห็นได้จากการให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล คือนักเรียนบางคนที่มีจักรยานไปโรงเรียน เขาก็รับเพื่อนซ้อนท้ายไปด้วย ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 75)

"ครูแทบทุกคนมีรถจักรยานขี่ไปโรงเรียน เด็กนักเรียนเพื่อนฉันบางคนก็มี ส่วนมากเป็นลูกข้าราชการ และพ่อค้าในตลาดซึ่งมีฐานะดีพอจะซื้อจักรยานได้ เขาจะขี่อย่างรื่นเริง บางคนก็เอาเพื่อนซ้อนท้ายไปกลับด้วย"

8. <u>ป้าสำเนียง</u>

ป้าสำเนียงเป็นคนไทย มีอาชีพค้าขายอยู่ในตลาดห้องแถว แม้ป้าสำเนียงจะไม่มีบทบาทมากนักแต่ก็พอมองเห็นจริยธรรมได้ดังนี้ คือความเสียสละ ซึ่งได้แก่การให้ปันสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ แก่คนที่ควรให้ ดังเช่น เมื่อหยกไปซื้อพลูร้านป้าสำเนียง ป้าสำเนียงก็ฝากหมากมาให้กิ่งด้วยดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 23)

"เอ้อ เอ็งคอยก่อน อย่าเพิ่งไปนะ" แกพูดเหมือนเพิ่งนึกอะไรออกมาได้ แล้วเดินเข้าไปทางหลังร้านเมื่อกลับออกมาในมือแกมีหมากสดกิ่งหนึ่งประมาณ 4 - 5 ลูก งาม ๆ ทั้งนั้น แกยื่นให้ฉันพลางพูดว่า "ฝากไปให้กิ่งเอ็งกิน ... เมื่อวานนี้ตาแก่เขาไปกรุงเทพฯ มา ซื้อมากินเองไม่ได้ขาย บอกกิ่งด้วยว่าตาแก่ของข้าฝากมาให้"

9. คุณนายทองห่อ

คุณนายทองห่อ เป็นภรรยาของปลัดอำเภอที่หยกและกังอาศัยอยู่ คุณนายทองห่อนี้มักจะจ้างหยกไปทำงานให้เสมอ จริยธรรมที่ปรากฏในตัวคุณนายทองห่อคือความเมตตากรุณา ดังจะเห็นได้จากคุณนายจะเรียกให้หยกรับใช้อยู่เสมอ และให้เงินเป็นการตอบแทน หล่อนทราบดีว่าครอบครัวของหยกยากจนก็คอยพูดปลอบใจหยกให้มีความมานะและพยายามอยู่เสมอ ดังเช่น (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 129 - 130)

"ความยากจน ขัดสนไม่ใช่เรื่องที่น่าละอาย ฉันไม่เคยมีปมด้อยในเรื่องฐานะอันต่ำต้อยด้วยเกียรติ ... หล่อนแสดงความเห็นอกเห็นใจและปลอบประโลมให้ฉันมีมานะ มีความพยายาม ทำตัวให้ดี ๆ โตขึ้นจะได้เป็นที่พึ่งของกังได้"

10. ชาวสวนผัก

ชาวสวนผักเป็นชาวจีนที่มาทำมาหากินในอำเภอเดียวกับหยก จริยธรรมที่ปรากฏในชาวสวนผัก คือ ความเสียสละและความอุตสาหะ

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้นคือเมื่อมีชาวบ้านไปขอผักที่ชาวสวนปลูกไว้นั้น "ชาวสวนไม่หวงหรอกขอกินกันได้เสมอ" (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 238)

และในด้าน "ความอุตสาหะ" จะเห็นได้จากการปลูกผักของพวกเขา คือเขาจะตื่นกันตั้งแต่เช้ามืดเพื่อตัดผักไว้ให้แม่ค้า พอเช้าก็รดน้ำผัก ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 240 - 241)

"แต่ละสวนผักจะทำกันเองในหมู่สมาชิกของครอบครัว ไม่นิยมจ้างลูกจ้าง อาจจะเป็นเพราะงานนี้ต้องการความละเอียดอ่อนเอาใจใส่ตลอดเวลาก็เป็นได้ จึงอาศัยคนอื่นได้ยาก ผู้มีส่วนได้เสียเป็นเจ้าของร่วมกันจึงต้องลงมือเอง

งานสวนผักจะเริ่มตั้งแต่ประมาณตีสาม คนสวนจะออกมาตัดผักไว้ให้เจ้าประจำมารับตอนตีห้า พ่อค้าแม่ค้าผักจะมารับถึงที่สวนเอง แต่ถ้าต้องส่งไปขายถึงตัวจังหวัดหรืออำเภออื่น ตลาดอื่นไกล ๆ เจ้าของสวนจะตัดไว้ตั้งแต่หัวค่ำ ผูกมัดใส่เข่งพรมน้ำกันเหี่ยวเฉาไว้ แล้วผู้ซื้อจะมารับเอาไปตอนดึก ๆ พอฟ้าสางหมดจากงานตัดผักแล้วก็รดน้ำผัก

11. ลุงเยื้อน

ลุงเยื้อนเป็นหมอดูและหมอยาแผนโบราณซึ่งอาศัยอยู่ตลาดเดียวกับหยก สิ่งที่ชำนาญอีกอย่างหนึ่งของลุงเยื้อนก็คือ การช่วยชีวิตเด็กที่จมน้ำ อันแสดงถึงความเมตตากรุณา ของลุงเยื้อน ส่วนมากถ้าเด็กจมน้ำไม่นานเกินไป ลุงเยื้อนก็สามารถช่วยได้ตามหลักการปฐมพยาบาล แต่ถ้าเด็กคนไหนจมน้ำนานเกินไป ไม่สามารถช่วยได้ ลุงเยื้อนก็ไม่วายเสียน้ำตาด้วย และแกก็จะทำหน้าที่ปลอบพ่อแม่ของเด็ก ดังเช่น (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 162)

"หักใจเถอะหักใจเสีย ..." น้ำเสียงของแกสั่นสะท้านออกมาจากริมฝีปากเหี่ยว ๆ ที่สั่นระริก "เขาทำบุญมามากกว่าเรา เขาจึงพ้นทุกข์หมดโศกไปก่อนพวกเรา ... น้ำตาของเรามันร้อน อย่าให้ไหลลงไปรดเขาอีกเลย ให้เขาไปเย็น ๆ อย่างนี้เถิด ..."

จากเรื่องอยู่กับก๋งนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ "ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความกตัญญู การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือ ความอุตสาหะ

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ หยก กิ่ง ครูบรรยงค์ ชาวบ้าน ลำดวน เฮียเพ้ง เด็ก ป้าสำเนียง คุณนายทองห่อ ชาวสวนผัก และลุงเยื้อน ซึ่งการปรากฏความถี่ของทางจริยธรรมของตัวละครนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 17 จำนวนครั้งในการปรากฏจริยธรรมของตัวละครในเรื่องอยู่กับก๋ง

จริยธรรม \ ตัวละคร	หยก	ก๋ง	ครูบรรยงค์	ชาวบ้าน	ลำควน	เฮียเท้ง	เด็ก	ป้าสำเนียง	คุณนายทองห่อ	ชาวสวนผัก	ลุงเยื้อน	รวม
ความรับผิดชอบ	1	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	3
ความซื่อสัตย์	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความมีเหตุผล	–	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
ความกตัญญูกตเวที	5	3	–	1	–	–	–	–	–	–	–	9
การรักษาระเบียบวินัย	3	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	4
ความเสียสละ	2	2	7	1	4	1	–	1	–	1	–	19
ความสามัคคี	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
การประหยัด	9	3	–	1	–	–	–	–	–	–	–	13
ความยุติธรรม	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความอุตสาหะ	5	2	–	1	–	1	1	–	–	1	–	11
ความเมตตากรุณา	–	3	2	1	–	–	1	1	2	–	1	14
รวม	26	18	10	5	4	3	3	2	2	2	1	79

เรื่องที่ 16 : อุดมการบนเส้นขนาน

อุดมการบนเส้นขนานเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาสาสมัครชาวอเมริกันที่เข้ามาช่วยสอนหนังสือในประเทศไทย ตอนแรกที่เข้ามา พวกเขารู้สึกขัดแย้งกับสภาพสังคมไทยอย่างมาก อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่เมื่ออยู่ต่อมา พวกเขาก็ปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการเสนอทัศนะของชาวต่างประเทศที่มีต่อคนไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ นอกจากนี้ยังได้สะท้อนสภาพสังคมไทยและปัญหาในสังคมออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักคนไทยและตัวเองดียิ่งขึ้น

หากมองในแง่จริยธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกของคน ๆ หนึ่งเป็นส่วนมาก ดังนั้นจริยธรรมในด้านต่าง ๆ จึงปรากฏไม่มากนัก แต่ก็พอมองเห็นได้ดังนี้ คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา"

ตัวละครในเรื่องเป็นตัวละครที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับแอนน์ ดังนั้น จึงมีตัวละครเป็นจำนวนมาก ตัวละครที่แสดงจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ แอนน์ อรเพ็ญ ชาวบ้าน แรมสมร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชธนี นักเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ของชู คุณตึ๋ง โสภิต คุณพ่อ กรูและกุลธิดา ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. แอนน์

แอนน์เป็นอาสาสมัครชาวอเมริกัน แอนน์เข้ามาเป็นครูช่วยสอนอยู่ในโรงเรียนหนึ่งทางภาคอีสาน เนื่องจากแอนน์เป็นชาวต่างชาติ ดังนั้นเมื่อเธอเข้ามาอยู่เมืองไทยในตอนแรก ๆ จึงรู้สึกอึดอัดใจอยู่บ้าง เพราะวัฒนธรรมแตกต่างกัน แต่เมื่ออยู่ไปนาน ๆ แอนน์ก็เข้าใจคนไทยและสภาพสังคมไทยดีขึ้น เมื่อมองในแง่

จริยธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า แอนน์มีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" จะเห็นได้ว่า แอนน์เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมาก ดังเช่น "แอนน์ใช้เวลาว่างในตอนบ่าย จัดข้าวของและเตรียมการสอน แอนน์เคยสอนมาบ้างแล้ว แต่สอนชั้นประถม ที่นี่แอนน์จะสอนนักเรียนมัธยมซึ่งไม่แน่ใจว่าจะทำได้ดีสักแค่ไหน แต่ก็จะพยายาม" (อรุณ นนทแก้ว 2524 : เน) นอกจากนี้แอนน์ยังมีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค ดังเช่น ชั่วโมงแรกที่แอนน์เข้าสอน แอนน์ต้องเตรียมการสอนและสอนอย่างตั้งใจดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 76)

แอนน์ปิดหนังสือเป็นครั้งสุดท้าย เตรียมรูปภาพรายชื่อนักเรียนทั้งชั้น สมุดเตรียมการสอนนั้นดูจนเจนใจแล้ว แต่แอนน์ก็ยังไม่รู้สึกว่าจุใจอยู่นั่นเอง ชั่วโมงสอนชั่วโมงแรก อือ

"โชคดีนะ คุณแอนน์" คุณแรมสมรยิ้มให้แอนน์ก่อนที่แอนน์จะลุกจากโต๊ะ"

"นักเรียนน่ะ เอ็ดเข้าบ้างนะแอนน์" พี่ประนอมหัวหน้าสายส่งเสียงใสก่อนที่จะบอกแอนน์ว่า "โชคดีนะ"

คราวนี้แอนน์ต้องแนะนำตัวเอง ไม่มีคนอื่น ๆ มาเป็นพี่เลี้ยงให้ ตามความจริงเป็นเรื่องเล็กมากสำหรับแอนน์ แต่ครั้งแรกความตื่นเต้นมักจะเกิดขึ้นได้ง่ายเสมอ

หัวหน้าชั้นบอกนักเรียนตรงเป็นภาษาอังกฤษ และนักเรียนกล่าวคำสวัสดี ซึ่งก็คงเหมือนกับโรงเรียนอื่น ๆ โดยทั่วไป หากแต่แปลกไปจากที่แอนน์เคยพบในบ้านเมืองของตนที่ทุกคนเพียงแต่ยืนตรง

แอนน์แนะนำตัวเองเล็กน้อย และเปิดโอกาสให้ซักถาม นักเรียนทั้งคำถามแปลก ๆ ในแง่คิดและตลกด้วย การใช้ภาษาซึ่งถูกบ้างผิดบ้าง แต่ก็

มีบางส่วนที่นั่งเฉยไม่แสดงอาการรับรู้ เข้าใจหรือไม่เข้าใจ บางคนก็มองแอนน์ด้วยสีหน้าล้อ ๆ นักเรียนหญิงนั้นมองแอนน์เหมือนของเล่นเสียมากกว่าตุ๊กตาผมทองกระมัง

แอนน์สอนช้า ๆ อย่างมั่นใจ และพยายามที่จะให้นักเรียนได้ฝึกความชำนาญในการอ่าน ฟัง พูด และเขียน ชั่วโมงแรกผ่านไปอย่างยากเย็น เมื่อไก่ยินเสียงออดหมดเวลา แอนน์จึงรู้สึกโล่งใจ

ต่อมาชุมนุมภาษาอังกฤษได้เตรียมจัดงานวันคริสต์มาส แอนน์ในฐานะครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จึงได้จัดเตรียมวางโครงการและติดตามการทำงานของชุมนุมตลอดเวลา อันแสดงถึงความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของแอนน์ก็คือ ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 277)

เมื่อโรงเรียนเปิด คณะครูในสายภาษาต่างประเทศ วางแผนที่จะมีวันคริสต์มาส ร่วมกับกรรมการนักเรียนชุมนุมภาษาอังกฤษ แอนน์จะต้องฝึกสอนเพลงและเต้นรำง่าย ๆ 1 ชุด

แรก ๆ แอนน์ไม่ได้ออกหน้าออกตาเกรงจะเกิดการเข้าใจผิดว่าแอนน์จะเผยแพร่ศาสนา แต่เมื่อพี่ประนอมบอกว่า

"ไม่ค่ะ เราทำอย่างนี้มาเกือบทุกปี จัดประสบการณ์ให้แก แก่ไม่เคยเห็นหิมะ ไม่เคยเห็นร้านใหญ่ ๆ ในกรุงเทพฯ ด้วยกันทุกคน ให้เห็นต้นคริสต์มาสที่นี่ก็ยังดี"

"ปีที่แล้วชุมนุมขายบัตรส่งความสุข และขายอาหารขายเครื่องดื่มได้เงินช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับทุนเอ เอฟ เอส ด้วยซ้ำค่ะ คุณแรมผมรพูดต่อ

ดังนั้นแอนน์จึงวางโครงการด้วยความสบายใจ และติดตามการทำงานของชุมนุมตลอดเวลา นักเรียนจัดต้นสนต้นใหญ่ในห้องเรียนห้องหนึ่งไว้เป็นความลับและตกแต่งของแกทุกวันด้วยกระดาษสีย่นยับ ฝ่ายพวกเตรียมน้ำชาก็เตรียมการที่จะจัดเลี้ยงในวันที่ 24 ธันวาคม

ความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของแอนน์ คือ การใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน ดังเช่น ในการสอนภาษาเป็นพิเศษให้กับครูในโรงเรียน แอนน์ต้องใช้ความสามารถมากเป็นพิเศษ เนื่องจากครูที่มาเรียนมีความรู้ไม่เท่ากัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 111)

> อย่างไรก็ดี ก่อนปิดภาคเรียนภาคแรก โรงเรียนก็ดำเนินการสอบไปสองครั้งไม่นับการทดสอบประจำวิชา
>
> การออกข้อสอบ การตรวจกระดาษคำตอบทำให้แอนน์มีภาระประจำวันมากขึ้น แต่ก็พอใจ แอนน์ไม่ชอบอยู่ว่าง ๆ มากนัก
>
> ในตอนค่ำ แอนน์สอนภาษาเป็นพิเศษให้กับคณะครูที่สนใจ ซึ่งแบ่งแล้วก็เป็นชั้นเดียว คือชั้นเริ่มต้นด้วยกันทั้งหมด และอาจารย์ใหญ่เปิดให้ใช้ห้องเรียนเป็นพิเศษ ชั้นเรียนของแอนน์สนุกสนานกันพอใช้
>
> แอนน์ต้องใช้ความสามารถมาก เพราะบางคนก็มีความรู้ดีพอใช้ บางคนไม่รู้เลย บางคนฟังพอเข้าใจ บางคนอายไม่กล้าพูดและออกเสียงตามที่เรียน

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้น จะเห็นได้ว่า แอนน์ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังปัญญาดังเช่น เมื่อครูในโรงเรียนที่แอนน์ไปช่วยสอนนั้นมาติดต่อให้แอนน์สอนภาษาอังกฤษให้ในตอนเย็น หลังเลิกเรียนแล้ว แอนน์ก็ตกลง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 61 - 62)

> "คุณแอนน์จะสอนภาษาอังกฤษให้พวกครูได้ไหมคะ"
>
> แอนน์ไม่แน่ใจว่าจะมีผู้สนใจจะเรียนจริงหรือ ในเมื่อเรื่องราวของเมืองของแอนน์ไม่มีผู้สนใจถามถึงเลย

"ปีก่อน ๆ นะ" คุณอรเพ็ญเล่า "มีกลุ่มตั้งต้นกับกลุ่มปานกลาง เรียนสลับวันกัน เรียนอาทิตย์ละ 2 วัน แต่คุณแอนน์ต้องสอน 4 วันนะคะ หนักหน่อย"

"เวลาเลิกเรียนก็ได้ค่ะ ถ้าคนเรียนอยู่ในบ้านพักทั้งหมดเรียนตอนค่ำก็ได้ คุณแอนน์สะดวกตอนไหนคะ"

"สอนอะไรบ้างคะ" แอนน์ขอความเห็น

"สนทนา ร้องเพลง ฝึกพูด ออกมาพูดหน้าชั้นบ้างจะได้สนุก ๆ กัน"

คุณอรเพ็ญปรึกษากับแอนน์อยู่ครู่หนึ่ง และรับว่าจะจัดการชั้นให้ภายในเดือนนี้ ซึ่งแอนน์ไม่ขัดข้องเลย ที่ไม่รับเสียแต่แรกเพราะคิดว่า จะเป็นสัปดาห์ที่จะถึงนี้ และอาจเตรียมตัวได้ไม่ทัน

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของแอนน์ก็คือ การให้ปันแก่คนที่สมควรให้ ดังเช่นเมื่อแอนน์ไปเที่ยวบ้านเพื่อนครูคนหนึ่งในวันปีใหม่ ตอนเช้าก็มีการใส่บาตรพระสงฆ์ แม้แอนน์จะไม่ได้นับถือพุทธศาสนา แต่แอนน์ก็ไปใส่บาตรเช่นผู้อื่น จัดได้ว่าเป็นความเสียสละอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 288)

แอนน์เป็นตัวประหลาดอยู่บ้าง ใคร ๆ มองแอนน์กัน คงคิดว่าแอนน์เป็นพุทธศาสนิกชน แอนน์ทำบุญครั้งนี้ด้วยคิดไปในแง่ของการให้ เมื่อแอนน์บอกใคร ๆ ว่าเป็นชาวคริสต์ เขาพากันแปลกใจ

การให้ในบางครั้งเรามิได้เลือกผู้รับเลย ทำไมกับการให้ผู้ทรงศีล เราจะปฏิเสธเล่า

จริยธรรมอีกอย่างหนึ่งของแอนน์ก็คือ "ความเมตตากรุณา" แอนน์ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน ดังเช่นเมื่อเมย์ เพื่อนอาสาสมัครคนหนึ่งของแอนน์เกิดความย่อท้อในการทำงาน และเริ่มมีความทุกข์ แอนน์ก็ช่วยปลอบใจเมย์

ด้วยการพูดให้คลายทุกข์ลง นอกจากนี้แอนน์ยังต้องคอยไปเยี่ยมเมย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 297 - 298)

> แอนน์ไม่ชอบอากาศในตอนบ่าย ๆ ของเดือนกุมภาพันธ์เลย เพราะหนาวจัด ในตอนเช้าและตอนกลางคืน แต่ตอนบ่ายอากาศจะร้อนแรงและอ้าว ชวนให้เป็นไข้อย่างยิ่ง คนที่ล้มเจ็บก่อนแอนน์คือ คุณแรมสมรและคุณทิพย์สุคนธ์ คนหลังมีน้ำมูกตลอดเดือน เช่นเดียวกับเมย์ซึ่งโทรศัพท์เสียงน้ำมูกน้ำตาไหลมาถึงแอนน์
>
> บางครั้งเมย์ก็อดไม่ได้ที่จะคร่ำครวญ
>
> "ฉันมาเป็นอาสาสมัครทำไมก็ไม่รู้" เมย์บ่นแล้วก็รู้สึกตัว "อาสาสมัครไม่ควรจะอ่อนแออย่างนี้ใช่ไหม"
>
> แอนน์ต้องปลอบบ้างให้กำลังใจบ้างและต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่จะต้องไปเยี่ยมเยียนเมย์อยู่เสมอ แอนน์ไม่กล้าทิ้งเมย์อีกเลย
>
> ที่ใดที่แอนน์ต้องไป เมย์จะต้องไปด้วย ที่ใดที่เมย์กำหนดไปเที่ยว บางครั้งเมย์ก็ยังมิได้ชวนแอนน์ และแอนน์ก็มิได้ถือโกรธแต่อย่างใด

2. อรเพ็ญ

อรเพ็ญเป็นเพื่อนครูในโรงเรียนเดียวกับแอนน์ และสอนวิชาเดียวกันคือภาษาอังกฤษ อรเพ็ญมีจริยธรรมดังนี้ คือ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้นจะเห็นได้ว่าอรเพ็ญแบ่งปันเงินทองให้ผู้ที่ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น การส่งเงินให้น้องเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ นอกจากนี้เมื่ออรเพ็ญพาเพื่อน ๆ ไปเที่ยวบ้าน เธอก็ซื้อขนมไปฝากหลาน ๆ ญาติและเพื่อนบ้านด้วย ดังนี้ "แอนน์ออกมาจากห้องน้ำ ในขณะที่คุณอรเพ็ญกำลังแบ่งขนมจากถุงพลาสติกใบใหญ่ที่ซื้อมาจากในเมืองออกใส่ถุงพลาสติกเล็ก ๆ บอกให้น้องนำไปฝากญาติ ๆ และเพื่อนบ้าน" (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 102)

ต่อมาเมื่ออรเพ็ญเห็นแอนน์เหงาก็ชวนแอนน์ไปดูหนัง โดยเป็นผู้จ่ายค่าเข้าชมเอง ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 172)

แอนน์รับจะเป็นผู้ซื้อบัตรชมภาพยนตร์ แต่คุณอรเพ็ญรีบตัดบทว่า "ยังไม่ถึงรอบคุณแอนน์ ไว้วันหลังก่ะ วันนี้ฉันก่อนนะคะ"

และในด้าน "ความเมตตากรุณา" นั้น จะเห็นได้ว่าอรเพ็ญให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ดังเช่น เมื่อแอนน์มาถึงโรงเรียนใหม่ ๆ แอนน์ยังไม่รู้จักเพื่อนมากนัก และมีปัญหาเล็กน้อยในเรื่องอาหาร อรเพ็ญจึงได้ทำอาหารฝรั่งมาให้แอนน์ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นที่พอใจแก่แอนน์มาก แสดงถึงความเมตตากรุณาของอรเพ็ญซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 21)

คุณอรเพ็ญถามแอนน์ว่าจะรับประทานสิ่งใดบ้างในตอนเช้า ตามประสาแม่บ้านผู้รอบคอบ

"อะไรก็ได้ค่ะ" แอนน์ตอบเป็นภาษาไทย คำว่า "อะไรก็ได้" ช่างมีความหมายกว้างนัก

อย่างไรก็ดีในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น คุณอรเพ็ญมีกาแฟร้อน ๆ มาให้แอนน์ถึงห้อง ไข่ดาว 2 ฟอง และขนมปังปิ้ง ๆ หอมละมุน 2 แผ่น เนยเหลืองอร่ามในถ้วยใบเล็กนั้นเล่า อาหารเช้าราวกับส่งมาจากสวรรค์ที่เดียว

นอกจากนี้อรเพ็ญยังช่วยปลอบใจให้ผู้อื่นได้คลายทุกข์ อันเป็นความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่ง ดังเช่น เมื่อแอนน์มีความทุกข์ เกี่ยวกับปัญหาตัวเอง ปัญหาในครอบครัวไปจนปัญหาระดับชาติ เมื่ออรเพ็ญได้ทราบเธอก็ชวนแอนน์ออกไปชมภาพยนตร์เพื่อช่วยผ่อนคลายความเครียดลงไปบ้าง และแอนน์ก็ยินดี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 160 - 161)

แอนน์ซับน้ำตา ขนตาหล่อนยังชื้น เส้นโลหิตในดวงตาแดงก่ำเป็นสาย ๆ และในสองสามชั่วโมง นัยน์ตาแอนน์ก็ยังคงบวนอย่างปิดบังไม่ได้ แอนน์ออนแอเสียจริง เป็นอะไรไปหนอ

มีเสียงเคาะประตูเบา ๆ จำได้ว่าเป็นคุณอรเพ็ญ

"ไปดูหนังด้วยกันนะคะ" คุณอรเพ็ญชวนอย่างเกรงใจยิ่ง และพยายามไม่สนใจดวงตาของแอนน์ "หนังเริ่มทุ่มครึ่งค่ะ เรื่องที่คุณแอนน์อยากดู ไปด้วยกัน 3 คน ค่ะ"

แอนน์ตัดสินใจอย่างรวดเร็ว บางทีการพักผ่อนจะช่วยให้สบายใจขึ้น และจะได้รู้จักผู้คนมากขึ้นมิใช่หรือ อย่างน้อยก็คนที่คุณอรเพ็ญจะพิจารณา

3. <u>ชาวบ้าน</u>

ชาวบ้าน คือประชาชนที่อาศัยอยู่ทางภาคอีสานซึ่งแอนน์ไปเป็นครูอยู่ที่นั่น ชาวบ้านมีจริยธรรมดังนี้คือ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความเสียสละ" ชาวบ้านมีความเสียสละ คือช่วยผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังจะเห็นได้จากการช่วยเพื่อนบ้านทำงาน ดำนา ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 102 - 103)

เมื่อแอนน์แต่งตัวเสร็จลงมาข้างล่างนั้น คุณพ่อคุณอรเพ็ญกำลังพูดถึงการดำนา

"ก็อาศัยพวกแม่สุข กับพวกของเขา" คุณพ่อว่า "มาช่วยทำอยู่สองสามวันแล้ว"

"จ้างเขาหรือพ่อ" คุณอรเพ็ญถาม

"เขาไม่เอาเงินดอก ตามบ้านเราเขาช่วยกันทั้งนั้นแหละลูก" คุณพ่อบอก "ไปให้เงินเขา เขาโกรธตาย มีข้าวของอะไรก็ยเอาไปให้เขายังงั้นดีกว่า เสื้อผ้าลูกที่ไม่ใช้เอามาหรือเปล่า ให้ลูกเขาก็ได้"

นอกจากนี้ชาวบ้านยังช่วยกันสละทรัพย์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 168)

โต๊ะยาวอีกด้านหนึ่งนั้น มีผู้ดำเนินการประชุม มีผู้ผลัดกันพูดในขณะที่คนหนึ่งยืนขึ้นออกความเห็น คนอื่น ๆ ก็รับประทานอาหารไปเรื่อย ๆ ในตอนแรก ๆ สมาชิกของที่ประชุมฟังอย่างเงียบเชียบ แต่ตอนหลัง ๆ แอนน์รู้สึกว่า เสียงหึ่ง ๆ ค่อย ๆ ดังขึ้น และดังขึ้นเรื่อย ๆ

"พ่อค้า ประชาชน รับเป็นผู้อนุเคราะห์งานของจังหวัด และกิจกรรมของจังหวัดจะ" คุณอรเพ็ญอธิบาย "พวกนี้คงไม่เดือดร้อนอะไรหรอกกับการฤกสแต่ละครั้ง" คุณอรเพ็ญบุ้ยใบ้ไปที่โต๊ะยาวเหยียดตัวนั้น

การเสียสละอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านก็คือ การบริจาคอาหารบิณฑบาตแก่พระสงฆ์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 286)

วันสิ้นปี ผู้คนเริ่มรื่นเริงกันมากขึ้น โดยการฉลองกันครึกครื้นตามบ้านเรือนและร้านอาหาร โดยเฉพาะคืนวันก่อนสิ้นปี

ในตอนเช้าของวันที่ 1 มกราคมนั้น อาจารย์ใหญ่นัดแอนน์ให้ไปร่วมทำบุญตักบาตร บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด ก่อนจะถึงตัวเมือง แอนน์จำได้ว่ารถติดมิใช่น้อย คุณพิชาสามีอาจารย์ใหญ่ต้องขับรถช้า ๆ ไปตลอดทาง

หน้าบริเวณงานมีโต๊ะเรียงรายอยู่เต็ม ขันข้าวสีเงิน สีทองและถาดอาหารนวานคาววางเรียงอยู่ข้าง ๆ แอนน์สังเกตดู บ้างก็ใช้ใบตองห่ออาหาร บ้างก็ใช้ถุงพลาสติค บ้างก็ใช้อาหารกระป๋อง แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือข้าวสวยหุงสุกร้อน ๆ ควันยังไม่จาง กลิ่นข้าวร้อน ๆ หอมละมุนเมื่อเข้าไปใกล้

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" ของชาวบ้านนั้นจะเห็นได้ว่าชาวบ้านให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อผู้อื่นอยู่เสมอ เช่น เมื่อแอนน์และเฟื่อน ๆ ไปเที่ยวทางภาคตะวันออกของไทย เพื่อนคนหนึ่งของแอนน์พูดเล่นกับเจ้าของสวนว่าจะขอพักด้วย เจ้าของสวนก็ยินดี และตอนที่พวกแอนน์จะกลับเขายังให้ผลไม้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 140)

"ถ้าจะขอพักที่นี่สักคืนจะได้ไหมครับ" ราฟ ซึ่งเป็นคนอารมณ์ดีเสมอพูดเล่น ๆ กับเจ้าของสวน ซึ่งเป็นชายหญิงในวัยกลางคน ลูกเล็ก ๆ สองคน ของแกป้วนเปี้ยนและดู "ฝรั่ง" อยู่ใกล้ ๆ

"เชิญเลยจ้ะ แต่บ้านผมไม่สบายนักดอก" ชายเจ้าของสวนยิ้มหน้าตาซื่อและจริงใจ ทำให้แอนน์คิดถึงชาวไร่ และผู้อยู่ในชนบทในประเทศของแอนน์ขึ้นมาทันที เขามีสิ่งที่เหมือนกันอย่างยิ่ง คือความบริสุทธิ์ใจ

"ไม่ละครับ ขอบคุณ" ราฟรีบชี้แจง

คณะของแอนน์ได้รับแจกผลไม้จากสวนมากมาย แม้จะตอบแทนไปแล้วด้วยเงิน แต่แอนน์ก็รู้สึกว่าไม่สมราคาอยู่นั่นเอง

4. <u>แรมสมร</u>

แรมสมรเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ เธอจบปริญญาโทจากประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่าแรมสมรมีจริยธรรมดังนี้คือ ความรับผิดชอบ และความเสียสละ

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น แรมสมรเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น เมื่อแอนน์มาเป็นอาสาสมัครสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน ครูใหญ่ก็สั่งให้แรมสมรจัดตารางสอนให้ ซึ่งแรมสมรก็ทำเสร็จเรียบร้อย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 13 - 14)

การสนทนาในวันนั้นสับสนเช่นเดียวกับการสนทนาทุก ๆ ครั้งของสตรี จากเรื่องนั้นไปเรื่องนี้ จากเรื่องนี้ไปเรื่องนั้น แอนน์ใจจดใจจ่ออยู่กับงานถอยอยู่ว่าเมื่อไรอาจารย์ใหญ่จะนำการสนทนาไปเรื่องนั้นเสียที

"วันนี้วันอังคาร พรุ่งนี้วันพุธ" อาจารย์ใหญ่กล่าวช้า ๆ และหัวเราะร่วนตาม "สอนอาทิตย์หน้าก็แล้วกัน จัดตารางสอนไว้ให้แล้วยัง" ประโยคสุดท้ายอาจารย์หันมาทางคุณแรมสมร

"จัดแล้วค่ะ จะสอนวันพฤหัส หรือวันจันทร์หน้าก็ได้ค่ะ" คุณแรมสมรตอบเสียงเบา ๆ สำรวม น้ำเสียงหล่อนแม้จะพูดภาษาไทยก็ไพเราะนัก

ในด้านความเสียสละจะเห็นได้จากการช่วยเหลือผู้อื่นให้สำเร็จประโยชน์ในการช่วยพาแอนน์ไปซื้อของ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 42)

แอนน์จดรายการซื้อของไว้แล้วอย่างมากมาย รวมทั้งกาแฟ ขนมปัง และแยมด้วย แอนน์คิดว่าวันหยุดที่โรงเรียน อาหารของโรงเรียนคงไม่มีบริการแน่ ๆ

คุณแรมสมรพาแอนน์เดินเข้าออกร้านโน้นร้านนี้อย่างว่องไว ท่าทางงามสง่าของคุณแรมสมรนั้นดูจะปรากฏอยู่ในทุกสถานที่ แต่ดูเหมือนเจ้าตัวจะทำไม่รู้เลย

5. <u>พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชชนนี</u>

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชชนี คุณอรเพ็ญได้เล่าถึงพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านทั้งสอง ซึ่งหากมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่าพระองค์ท่านมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ และความยุติธรรม

ในด้าน "ความเสียสละ" จะเห็นได้จากการบอกเล่าของคุณอรเพ็ญว่า พระองค์ท่านเสด็จไปเยี่ยมทหารตำรวจชายแดนอยู่เสมอ นอกจากนี้ก็ยังเสด็จเยี่ยมราษฎรในที่กันดาร และยังพระราชทานปริญญาบัตรให้นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาด้วย ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 57)

"ท่านเสด็จในที่กันดารเสมอ เยี่ยมทหาร ตำรวจชายแดน และราษฎรในที่กันดาร ๆ " คุณอรเพ็ญเล่า "สมเด็จพระราชชนนีด้วย เกือบตลอดปี ท่านปฏิบัติเป็นราชภารกิจด้วยความเต็มใจที่สุด"

คุณอรเพ็ญชี้แจงเมื่อดูพระบรมฉายาลักษณ์ในเครื่องแบบทหารและฉลองพระองค์แบบอื่น

"นี่ภาพพระราชทานปริญญาบัตร นักศึกษาทุกคนจะได้รับเกียรติอันนี้ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป"

แอนน์คิดเล่น ๆ ว่าเป็นพระราชภาระที่หนักมาก ด้วยปีหนึ่ง ๆ มีนักศึกษาที่สำเร็จวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยเป็นหมื่น

"นี่พระราชทานกระบี่ นักเรียนนายร้อย"

"นี่เสด็จเยี่ยมเจ้าหน้าที่ในแดนผู้ก่อการร้าย"

"นี่เสด็จเยี่ยมชาวเขา"

"นี่เสด็จที่นี่ หน้าศาลากลางจังหวัด แอนน์เคยผ่านแล้วใช่ไหม จำได้ไหม"

การเสด็จในแอนผู้ก่อการร้ายทำให้แอนน์ไม่สบายใจเลย แอนน์ถามถึงการถวายความอารักขา และความปลอดภัยอื่น ๆ

ภาพที่หญิงชรากราบลงกับพระบาท ขอจับพระหัตถ์ ยึดข้อพระบาททั้ง 2 พระองค์ ล้วนแต่เป็นภาพความจงรักภักดีที่ทำให้แอนน์สนใจอย่างยิ่ง

"นี่เสด็จวัด ทรงถวายผ้าพระกฐิน"

"นี่เยี่ยมทหารผู้บาดเจ็บ"

และในด้านความ "ยุติธรรม" ของพระองค์ท่านนั้น จะเห็นได้ว่าพระองค์ไม่ลำเอียงทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเฝ้าอย่างทั่วถึงและใกล้ชิด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 58)

"ถ้าแอนน์ไปกรุงเทพฯ อาจมีโอกาสเข้าเฝ้าได้ รู้ไหม" คุณตั้งคนสูงใหญ่ผู้ชอบกินของหวานแนะทาง "แอนน์ไปวัดพระแก้วซิ ในวันสำคัญทางศาสนา ได้รับเสด็จแน่ ๆ ได้เฝ้าอย่างใกล้ชิดเลย"

แอนน์ยังสงสัยว่า จะได้เข้าเฝ้าโดยใกล้ชิดเช่นนั้นจริง ๆ หรือ

"เขาไม่กีดกันหรอกแอนน์ และท่านก็พอพระทัยให้ทุกคนได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด ไม่ถือพระองค์เลย"

6. <u>นักเรียน</u>

นักเรียน คือนักเรียนมัธยมที่อยู่โรงเรียนที่แอนน์ไปสอน นักเรียนเหล่านี้มีจริยธรรมในด้านการรักษาระเบียบวินัย ดังจะเห็นได้จากการเข้าแถวของนักเรียนดังนี้ "แอนน์เดินลงมาบริเวณสนามชั้นล่างหน้าอาคารนักเรียนเริ่มทยอยเข้ามาเป็นแถว ๆ และเมื่อเสียงออดดังขึ้นอีกครั้งหนึ่งนั้น แถวนักเรียนก็เรียงกันเข้าเป็นแถว ๆ เป็นครึ่งวงกลมรอบเสาธงพอดี" (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 27) นอกจากนี้ก็จะเห็นได้จากการเข้าคิวรับอาหารด้วย ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 35)

ก่อนที่แอนน์จะผ่านเข้าไปถึงโต๊ะอาหาร ได้ผ่านแถวนักเรียนซึ่งยืนรอรับถาดอาหาร แต่ละแถวนั้นยาวเหยียดและคดเคี้ยวเหมือนงูตัวมหึมากำลังเลื้อย

ผู้ได้รับอาหารแล้วก็ทยอยกันผ่านออกมา ในมือของแต่ละคนมีถาดหลุมสำหรับใส่ข้าว กับข้าวสองชนิดและของหวานหนึ่งอย่าง ...

7. อาจารย์ใหญ่

อาจารย์ใหญ่เป็นอาจารย์อยู่โรงเรียนที่แอนน์ไปสอนอยู่ อาจารย์ใหญ่มีจริยธรรมในด้าน "ความมีเหตุผล" คือรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ จะทำอะไรก็ไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงตัดสินใจ ดังจะเห็นได้จากการตัดสินความผิดของเด็ก คือ ครูอื่น ๆ ต้องการให้ไล่เด็กออก แต่อาจารย์ใหญ่ก็คัดค้านว่า เมื่อเด็กทำผิดก็ควรอบรมสั่งสอน ไม่ควรไล่ออก เพราะอาจจะไปก่อปัญหาที่อื่นอีก (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 176 - 177)

โรงเรียนต้องเป็นสถานที่อบรมกล่อมเกลาเยาวชน ไม่ใช่พอเขาทำผิดแล้วก็ไล่เขาออก เขาออกจากเราไป เขาก็ไปก่อปัญหาในที่อื่น ก่อปัญหาให้สังคม ให้เขาอยู่กับเรา เราจะได้ช่วยเขา" อาจารย์ใหญ่ออกความเห็นในที่ประชุมครู ซึ่งทำหน้าที่ปกครอง

อาจารย์ใหญ่พูดก็ถูก แต่อาจารย์คงมีอะไร ๆ กับผู้ปกครองเด็กพวกนี้ คณะครูคิด

"เราทำอย่างนี้ก็เท่ากับเราตักปัญหา แต่เราไม่ได้แก้ปัญหา" อาจารย์ใหญ่พยายามเปลี่ยนความคิดของคณะครู

"ถ้าปกครองคนมาก ๆ ไม่ใช้มาตรการให้เด็ดขาดลงไป คนโน้นทำได้ แล้วไม่เกิดอะไรขึ้น คนนี้ก็ทำได้ คนนั้นก็ทำได้ ครูจะไปคุมอะไรนักเรียนได้" ครูปกครองคนหนึ่งออกความเห็น

"เด็กของเรามันคงไม่เลวไปเสียทั้งหมดหรอก" อาจารย์ใหญ่ฉุนเฉียว

"พอมีปัญหาแล้วไล่เด็กออกดูจะเป็นการผลักปัญหาให้สังคมเกินไป" บทไม่ยอมใครแล้วอาจารย์ใหญ่มักจะทำให้เกิดขึ้นได้เสมอ

"แต่ผู้ปกครองเด็ก พ่อแม่เด็ก ควรจะได้ช่วยเราบ้าง ไม่ใช่ปล่อยให้ครูทั้งหมด" ครูชายคนหนึ่งค้าน เขาบอกกับครูคนอื่นว่าหลังจากประชุมวันนี้แล้ว เขาคงถูกย้ายไปอยู่ที่อื่นแน่ และที่อื่นนั้นต้องกันดารกว่านี้แน่นอน แต่เขาก็พอใจแล้วที่ได้เสนอความเห็นบ้าง

"ผู้ปกครองเขาก็ช่วยอยู่แล้ว" อาจารย์ใหญ่เถียงอย่างผู้หญิงแท้ "เขาก็รับว่าจะช่วยดูแลให้เด็กดีขึ้น" อาจารย์ใหญ่หน้าแดงเสียงแหลมทันที

"ผมก็ได้ยินอย่างนี้ทุกที" ครูคนเดิมว่า "ตอนเราไปติดต่อความผิดครั้งแรก ขอให้ผู้ปกครองมาพบกับทางโรงเรียน ไม่ยอมสละเวลามาด้วยซ้ำไป ไม่ว่าง ๆ ทุกที จนเมื่อรู้ว่าลูกจะถูกออกนี่แหละ ถึงยอมมา มาเพราะกลัวลูกจะ"

"แต่โรงเรียนไม่ใช่สถานที่ของนักบวชที่ใครไม่ดีก็ให้ออกไป โรงเรียนต้องช่วยกล่อมเกลาความประพฤติให้เด็ก ให้ความรู้แก่เด็ก" อาจารย์ใหญ่ขัดขึ้น

8. ครูใหญ่

ครูใหญ่เป็นครูโรงเรียนที่ซูเฟื่อนของแอนน์ไปสอนอยู่ ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของไทย ครูใหญ่มีจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์และความยุติธรรม

ในด้าน "ความซื่อสัตย์" นั้น ครูใหญ่มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด ดังเช่น การที่ครูใหญ่ไม่ยอมรับเงินหรืออามิสใด ๆ จากผู้ที่ทำผิด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 327)

นอกจากนี้ เงินและอามิสดูเป็นสิ่งที่อาจารย์ใหญ่ไม่เคยเสียหายเลย

"อย่าเอามาให้ฉันเลย เงินน่ะ คุณเสร้างอาคารให้ฉันถูกแบบก็แล้วกัน" อาจารย์บอกพวกก่อสร้างอาคารหลังใหม่ของโรงเรียน "ของกินของใช้ก็เหมือนกัน ฉันมีเงินเดือน พอกินพอใช้อยู่แล้ว"

บ่อยครั้งที่ผู้ปกครองนักเรียนนำ "ของ" มาให้ ท่านก็เปลี่ยนรูปเป็นทุนการศึกษาของนักเรียนเสียทุกครั้งไป ถ้าเป็นของกินก็มักถูกนำมาแจกจ่ายแก่เพื่อนครูอย่างทั่วถึง หรือไม่ก็คืนให้แก่ผู้ให้ไป แถมฝากวาจาเจ็บ ๆ ให้ไปด้วย

"ไอ้คนเมืองนี้นี่มันเป็นไงนะ ยังไม่รู้จักฉันหรือไร เอาเงินมาซื้อเสียเรื่อย" อาจารย์โมโหทุกครั้งที่มีผู้นำลูกหลานมาฝากเรียนและเอาของบรรจุเงินมาให้

"มันโกง แล้วมันเห็นคนอื่นโกงด้วยหรือไง" บางครั้งท่านก็ชี้นเสียงอย่างนี้แหละ "เอาเงินมาจากไหนนะ มาก ๆ ยังงี้ แล้วยังมาแจกเสียอีก"

และในด้าน "ความยุติธรรม" ครูใหญ่มิเคยมีความลำเอียงเลย ดังจะเห็นได้จากการปกครองครูในโรงเรียน คือไม่ว่าครูในใต้บังคับบัญชา จะเป็นคุณนายมาจากไหน ทุกคนต้องทำหน้าที่เท่าเทียมกัน จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 326 - 327)

"คุณนาย" อันได้แก่ภรรยาของข้าราชการซึ่งโมเมเอาว่ามีตำแหน่งใหญ่โตในจังหวัด หากเป็นครู และย้ายติดตามสามีมา มักจะไม่ยอมเข้าสอนในโรงเรียนนี้ ด้วยกิตติศัพท์ที่อาจารย์ใหญ่เคยประกาศไว้ว่า

"ในโรงเรียนนี้ ฉันเป็นใหญ่ ใครจะเป็นใหญ่มาจากไหนฉันไม่เกี่ยว ถ้าเข้ามาอยู่ที่นี่ ต้องทำตัวเหมือนกันหมด ไม่มีการยกเว้น"

คุณนายที่เคยขอสิทธิพิเศษต่าง ๆ ในโรงเรียนอื่น เช่นว่า

"วันนี้ต้องติดตามคุณไปค่ะ เจ้านายเขามา ดิ ฉันขอไม่สอนค่ะ"

"วันนี้มีเลี้ยงที่บ้าน ดิฉันขอไปดูเขาทำกับข้าวหน่อยค่ะ" ขอออกก่อนครึ่งวันค่ะ"

"วันนี้ไปช่วยงานโรงพยาบาลค่ะ ครึ่งวัน"

"วันนี้ไปช่วยเตรียมงานกาชาดค่ะ"

จะไม่ได้รับอนุญาตในที่นี้

วันเสาร์ วันอาทิตย์ มีงานพิเศษที่คนอื่นต้องมา คุณนายก็ต้องมา

9. คุณตึ๋ง

คุณตึ๋งเป็นครูโรงเรียนเดียวกับแอนน์ และพักบ้านพักเดียวกัน คุณตึ๋งมีจริยธรรมในด้าน "ความเสียสละ" คือการแบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่นการที่คุณตึ๋งส่งเงินให้น้องที่เรียนในกรุงเทพฯ ทุกเดือน (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 65)

10. โสภิต

โสภิตเป็นครูโรงเรียนเดียวกับแอนน์ โสภิตมีจริยธรรมในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" คือรู้สำนึกในบุญคุณของผู้มีอุปการะคุณและตอบแทนบุญคุณเมื่อมีโอกาส โดยส่งเงินให้ลูกของพี่ ๆ เรียน เพราะพี่เป็นผู้มีบุญคุณคือ เคยส่งโสภิตเรียนเช่นกัน จึงจะเห็นได้ดังนี้ "คุณโสภิต อุปการะลูกสาวและลูกชายของพี่สาว โดยเหตุที่พี่สาวคุณโสภิตหรือแม่ของเด็ก เคยส่งเงินให้คุณโสภิตเรียน ..." (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 65)

11. คุณพ่อ

คุณพ่อเป็นบาทหลวงในคริสตศาสนา คุณพ่อมีจริยธรรมในด้าน "ความเสียสละ" ชอบช่วยเหลือแนะนำผู้อื่นทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากการสละความสุขส่วนตัวเพื่อสั่งสอนประชาชนให้ทำความดี นอกจากนี้ยังช่วยสอนหนังสือในโรงเรียนอีกด้วย ดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 68)

> คุณพ่อเป็นชาวอิตาลี่ ท่านให้คำสอนเป็นภาษาไทยหลังจากพิธีการผ่านพ้นไป ผู้คนจึงเริ่มทยอยกันออกจากโบสถ์ ท่านยืนประจำอยู่หน้าประตูโบสถ์ทักทายกับทุกคนในที่นั้น แอนน์ออกมาเกือบจะเป็นบุคคลสุดท้าย คุณพ่อซักถามแอนน์หลายประโยค และทำให้แอนน์เกิดความอบอุ่นใจ

ไม่น่าเชื่อที่ท่านอยู่ที่นี่เกือบแปดปีแล้ว และปฏิบัติงานในสิ่งที่แลไม่เห็นผลสำเร็จเท่าไรนัก ผู้คนที่มาโบสถ์นั้น แอนน์คิดว่าไม่สิ้งร้อยคน และก็คงเป็นอยู่เช่นนี้ตลอดมา

คุณพ่อพูดถึงผลงานและอุดมคติของท่านเล็กน้อยกับแอนน์อาจเห็นแอนน์สงสัยในจำนวนสมาชิกของโบสถ์ก็เป็นได้ และคุณพ่ออุทิศชีวิตให้แก่งานเพียงเท่านี้หรือ แต่คุณพ่อดูยึดมั่นและศรัทธาในงานที่ทำยิ่งนัก คุณพ่อยังมีงานสอนในโรงเรียนอีกด้วย ก็น่ายินดี

12. <u>ครู</u>

ครูนี้คือ ครูที่สอนอยู่โรงเรียนเดียวกับแอนน์ ครูได้แสดงจริยธรรมในด้าน "ความเสียสละ" คือช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ ดังจะเห็นได้จากการช่วยจัดดอกไม้งานศพเพื่อนครูคนหนึ่งดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 252)

ครูหญิงชายหน้าตาสลดกันทุกคน และบ่นเสียดาย แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัดในวันนี้ ครูหญิงว่างสอนก็ช่วยกันทำดอกไม้ ครูชายจัดหาดอกไม้และไปจัดการเรื่องศพที่วัด ด้วยผู้ตายมีพื้นเพเดิมอยู่ต่างอำเภอ

วงหมากรุก และต่ออักษรหยุดไปจากห้องพักครูหนึ่งวัน

13. <u>กุลธิดา</u>

กุลธิดาเป็นครูซึ่งเป็นเพื่อนของซู กุลธิดามีจริยธรรมในด้าน "ความเสียสละ" คือ ช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของเธอ ซึ่งชักชวนให้ผู้อื่นเสียสละดังนี้ (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 234)

"แต่เมืองไทยยังไม่มีคนเสียสละจะแอนน์" คุณกุลธิดาบอกง่าย ๆ "มีคนดี มีคนมีดี คนมีความสามารถ คนมีความคิดดี ๆ แต่ไม่มีผู้เสียสละ ซึ่งฉันคิดว่า ประเทศฉันยังต้องการอีกมาก"

ทุกคนเงียบไป

แม้แต่ในวงงานต่างจังหวัดของเรา ฉันยังเคยพูดเรื่องนี้ แต่ดูเหมือนจะไม่มีใครสนใจเลย เขาหาว่าฉันอยากดัง" คุณกุลธิดาพูดแล้วหัวเราะดูจะขับความขมขื่นให้คลายไปอย่างรวดเร็ว "เขาหาว่าฉันพวกไม้กวาดใหม่กวาดสะอาด"

จากเรื่องอุดมการบนเส้นขนาน สรุปได้ว่า มีจริยธรรมดังนี้ คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือ ความรับผิดชอบ

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงตัวจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้คือ แอนน์ อรเพ็ญ ชาวบ้าน แรมสมร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชชนนี นักเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ คุณสิ่ง โสภิต คุณพ่อ ครู และกุลธิดา ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้นจะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 17 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องอุณการบนเส้นขนาน

ตัวละคร / จริยธรรม	แอนน์	อรเพ็ญ	ชาวบ้าน	พระเจ้าอยู่หัว	นักเรียน	อาจารย์ใหญ่	คุณตึ๋ง	คุณพ่อ	ครู	ครูใหญ่	โสภิต	กุลชิดา	แรมสมร	รวม
ความรับผิดชอบ	5	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	6
ความซื่อสัตย์สุจริต	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	1
ความมีเหตุผล	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	1
ความกตัญญูกตเวที	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	1
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	–	–	2
ความเสียสละ	2	2	3	1	–	–	1	1	1	–	–	1	1	12
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
ความอุตสาหะ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความเมตตากรุณา	1	2	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
รวม	8	4	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	28

เรื่องที่ 17 : ปึงหญ้าป่าใหญ่

ปึงหญ้าป่าใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กกลุ่มหนึ่งในชนบทที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเกี่ยวพันอยู่กับโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ที่เด็ก ๆ ได้ร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้เขียนสมมุติตัวเองเป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมดตั้งแต่เขาเริ่มเข้าโรงเรียน ได้รู้จักเพื่อน ๆ ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในโรงเรียนซึ่งมีทั้งเด็กดีและเด็กเกเร จนกระทั่งเขาเรียนจบและได้เข้าไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ และเมื่อเขากลับมาบ้านอีกครั้งสภาพต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง

ในเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงความรัก และความผูกพันของเด็กชายสองคนซึ่งแตกต่างกันในทุกด้าน คนหนึ่งสมบูรณ์ทั้งความรักความอบอุ่นจากครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นเด็กกำพร้า ยากจน มีแต่คนรังเกียจ แต่เด็กทั้งสองก็รักใคร่กันโดยไม่มีสิ่งใดเคลือบแฝง นอกจากนี้ผู้เขียนยังแสดงให้เห็นถึงความงดงามและธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์อีกด้วย

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ในเรื่องนี้มีจริยธรรมในหลาย ๆ ด้าน ดังเช่น "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" ส่วนตัวละครที่แสดงจริยธรรมเหล่านี้ได้แก่ โหน ผู้เล่า ครูลูกจันทร์ พ่อแม่ เด็ก ๆ ชาวบ้าน ยายปิ่น ยายแม้น ปู่พายเรือ ปู่ขายเรือ ปู่เฝ้าปึง ซึ่งขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. โหน

โหนเป็นเด็กกำพร้า ไม่มีใครสนใจ เขาเรียนหนังสือชั้น ป.๑ และไม่เคยได้เลื่อนชั้นเลย เพราะเขาไม่เคยสนใจเรียน ชอบหนีโรงเรียน พ่อแม่ของเด็กอื่น ๆ รังเกียจเขา ไม่ต้องการให้เขามาคบหากับลูก ๆ ของตน เพราะกลัวว่าเขาจะมาชวนให้ลูก ๆ ของตนหนีโรงเรียน แม้แต่ครูเองก็ไม่ชอบเขา ซึ่งแท้จริงแล้วโหนเป็นเด็ก

น่าสงสาร ถึงแม้ว่าเขาจะไม่สนใจเรียน แต่เมื่อมองในแง่จริยธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าเขามีจริยธรรมดังนี้ คือ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความซื่อสัตย์" โทนประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกายวาจาและใจ ดังเช่น เมื่อโทนไปจับปลาที่ปึงหญ้าในเวลากลางคืนคืนหนึ่ง ระหว่างทางเขาพบไฟฉายของตาอินที่ทำตกไว้เพราะความเมา เขาก็เก็บเอาไปคืน แสดงถึงการมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นของโทน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 85)

"ถ้าใครทำเงาฉายตกไว้กลางทาง พวกเรามีหวังหาทางมาโรงเรียนไม่ถูกใช่ไหม" เด็กคนหนึ่งถาม

"ใช่แล้ว จะดำมืดไปหมด" เขาว่า "แกอาจจะหลงทางเลยแหละคราวก่อนตาอินเมาทำไฟฉายตกกลางทาง มันส่งจ้า ฉันเห็นแต่ไกล ก็เลยเก็บไปคืนให้แก แต่ใครอย่าทำเงาฉายตกนะ ทางจะมืดมิด มองไม่เห็นเลยละ"

นอกจากนี้โทนยังเตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อน ๆ ด้วย เช่น เมื่อเพื่อน ๆ ชวนกันไปเที่ยวในป่าที่โทนอาศัยอยู่ เขาก็ให้เพื่อน ๆ เก็บผลไม้ในป่านั้นมากินกัน ผลไม้เหล่านี้ยายแม้นเป็นผู้ปลูกไว้และอนุญาตให้โทนเก็บกินได้ มีเพื่อนของเขาคนหนึ่งไปเก็บอ้อยมา ซึ่งยายแม้นไม่ได้ปลูกไว้ จึงเท่ากับการขโมยของของผู้อื่นเพราะเจ้าของเขาไม่อนุญาต โทนจึงบอกเพื่อน ๆ ของเขาว่า คราวหลังไม่ให้เก็บอ้อยมาอีก อันแสดงถึงความซื่อสัตย์อีกอย่างหนึ่งของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 257 - 258)

ได้ถั่วมากจนพอใจแล้วก็มานั่งแกะเอาแต่เม็ดในใส่กระบอก บูดแบกอ้อย 2 - 3 ลำมาจากอีกทางหนึ่ง

"เฮ้ย แกเอามาจากไหน" โทนถลึงตา

"ก็ของยายแม้น"

"ฉันบอกแกแล้วไง ว่าอ้อยไม่ให้ไปเอา ยายแม้นแกปลูกเมื่อไหร่ ยิ่งพวกลูกยายแม้นเขารอจะหาเรื่องฉันอยู่ทุกวันหาว่าฉันขโมย ฉันก็รอจะเอาเรื่องพวกมันอยู่นี่จะได้เห็นดำเห็นแดงเสียที ว่าสวนยายปิ่นยายแม้นนี่เขาบอกยกให้ฉันเก็บกินได้หลายปีแล้ว ไม่รู้ทำไมพวกมันจงเกลียดจงชังฉันกันนัก ที่หลังแกต้องไม่เอาอ้อยเขาอีกนะ"

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" นั้น โทนมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ คือไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในยามที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน ดังเช่น การตัดฟืนไปให้ยายปิ่นเป็นการตอบแทนที่ยายปิ่นให้เขาเก็บผลไม้ที่ยายปิ่นปลูกไปกินได้ แสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเขา ดังจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 254)

"ก็ฉันตัดฟืนไปทิ้งให้หลังบ้านยายตรงโคนต้นมะม่วงตั้งแยะ หมดแล้วหรือฉันจะไปลากให้อีก ยายไม่ต้องเดินไกลหรอก"

"หมดแล้ว เออ ก็เห็นมีแต่เอ็งนี้แหละลูกเอ๋ย ช่างมีน้ำใจ" นี่เป็นครั้งแรกที่ผมเห็นคนชมเขา "เดินไกลก็ไม่ว่า ถ้ายายมีแรง ที่นี้มันหลงด้วยนะชิเดิน ๆ หาฟืนอยู่ดี ๆ ก็นึกไม่ออก ว่าเอ เรามาทำอะไรแถวนี้ ต้องนั่งลงคิด เออ สวนแถวนี้ยายปลูกทั้งนั้น อยากกินอะไรก็เก็บได้เลยนะลูกนะ ถ้ายายยังอยู่ละก็ ไม่ต้องกลัวใครว่า ยายยกให้เอ็งคนหนึ่งก็นานแล้วนี่"

นอกจากนี้แล้ว โทนยังนำให้เพื่อน ๆ นิยมยินดีในการทำคุณงามความดีตอบแทนผู้มีพระคุณอีกด้วย เช่น โทนชวนเพื่อน ๆ ให้ไปช่วยกันตัดฟืนให้ยายปิ่น เพราะทุกคนกินของยายปิ่นไปมากแล้ว นับเป็นความกตัญญูกตเวทีอีกแบบหนึ่งของโทน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 262)

เรากำลังคุยเรื่องงูที่รอบ ๆ ปากหลุมของมัน ช่างรู้กันมากมายนัก แล้วก็ช่างซักถามกันเสียจริง ๆ

"เคี้ยวก่อน" โทนพูดเหมือนเพิ่งนึกได้ "ฉันเพิ่งเจอยายปิ่นเมื่อกี้ ฟันที่เราขนไปให้แกลราวก่อนหมดอีกแล้วนะ พวกแกกินมะม่วง มะปราง สับปะรดของแกมามากแล้วช่วยแบกฟืนไปให้แกหน่อยนะแล้วแก" เขาหันมาทางผม "เผ้าของกินรออยู่ตรงนี้ก่อน"

ส่วนในด้าน "ความเสียสละ" นั้น โทนแสดงความเสียสละโดยได้บันเครื่องบริโภคให้แก่คนที่สมควรได้ เช่น เมื่อปู่พายเรือไปซื้อเรือลำใหม่กับผู้เล่าและสึก โทนก็ชวนเพื่อน ๆ ไปรับปู่โดยเดินไปรอด้านเหนือน้ำ พอปู่พายเรือกลับมา พวกโทนก็นั่งเรือกลับมาพร้อมปู่ โดยโทนเป็นผู้ถือท้ายเรือแทนปู่ ส่วนเด็กอื่น ๆ เป็นคนพาย และในเรือปู่นั้นก็มีกล้วยสุกอยู่ โทนก็เรียกให้เพื่อน ๆ กิน ตัวเขาเองไม่กินโดยอ้างว่ากินมะพร้าวอิ่มแล้ว แสดงถึงความเสียสละของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 173)

พวกนั้นก็ปีนเรือขึ้นมา ปู่ไม่พูดสักคำ ได้แต่หัวเราะเสียงแหบ ๆ

เขายืนท้ายเรือถือไม้ถ่ออันยาว เข้าแทนที่ปู่ เขาคัดเรือเป็น เขาไปเรียนมาจากไหน ปิงหญ้าใหญ่สอนเขาหรือ คนอื่น ๆ ก็มีไม้คนละอัน เรานั่งกับพื้นเรือต่ำ มองเห็นโทนยืนค้ำถ่อข้างหลังสลัว ๆ เด่นทาบฟ้าค่ำ ๆ

"พวกแกสองคนไม่อยากรู้หรือว่าพวกฉันเดินมาไกลแค่ไหน ตั้งวันเต็ม ๆ จะบอกให้ เดินศบเท้าให้หมามันเห่าเล่นมาเรื่อย ๆ ผ่านวัดตั้งไม่รู้กี่วัด เฮ้ย กล้วยน้ำว้าสุกของใครในเรือนี่ช่วยส่งให้เด็ก ๆ มันกินที ฉันอิ่มมะพร้าวกลางทางเสียแล้ว" เขาว่า

เมื่อกลับมาถึงบ้าน โทนกับเพื่อน ๆ ก็ไปเก็บผลไม้มากินกัน นอกจากนั้นโทนยังนำน้ำผึ้งมาให้ปู่พายเรือด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 221)

เขาหัวร่อร่าแล้วก็ปีน สีมะไรที่เศร้า ๆ เมื่อครู่ไปแล้วมือก็ล้วงลงไปตาก็ชำเลืองปู่อย่างมีเลศนัย ปู่แกล้งทำเป็นเมินไม่เห็น

"บูด แกช่วยปิดตาปู่ที่ซิ" เขาบอก

"นี่แน่ะ" เขาส่งเสียงดัง เอาน้ำอ้อยก้อน ๆ ออกมาวางในจาน

"ฉันบอกแล้วไงปู่ ว่ามันเดือดคลั่ก ๆ ที่นี่รู้แล้วหรือยังล่ะ" เขาหัวร่ออย่างมีชัย แล้วคว้าอีกกระบอกหนึ่ง "เอ้าปู่ ยกให้ปู่คนเดียว กระบอกนี้"

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของโทนก็คือ การช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ เช่น เขาช่วยเก็บผลไม้ในสวนยายแม้นไปให้เด็กหิวโหยที่โรงเรียนตามที่ยายแม้นได้เคยบอกไว้และเขาก็ทำตามเสมอมา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 255)

"แล้วนี่เอ็งจะพากันไปไหน"

"ไปสวนยายแม้น แกก็เลิกไปขายของที่โรงเรียนแล้วนะยาย ว่าหูตาไม่ดีเหมือนกัน บอกให้ฉันไปมอง ๆ เก็บอะไรก็ได้ในสวนแก เอาไปฝากเด็ก ๆ ที่มันหิวให้ด้วย บอกว่าเป็นห่วงไอ้พวกเด็กโซตัวเล็ก ๆ ฉันก็ทำให้ยายแม้นเรื่อยมา"

นอกจากจะเก็บผลไม้ไปให้เด็กหิวโหยแล้ว โทนยังช่วยเอาปลาไปแลกข้าวสารให้กับปู่ที่อยู่บึงด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 341)

เสียงถ่อกระทบขอบเรือใกล้เข้ามาแล้ว แล้วคนแก่ผมขาวพอ ๆ กับปู่เรือพายในลำน้ำแคบก็ถ่อเรือเหมือนกับลอยมาเหนือป่าหญ้าโปร่ง ๆ

"วู้ ปู่ ปู่" เขาก่ะโกนออกไป

ปู่ก็ร้อง "เออ แกมาแล้วหรือไอ้หนู"

มีบางอย่างที่ผมคิดถึงปู่เรือขึ้นมา ในห้วงนึกของผม มีภาพคนแก่ 2 คน กับเรือ ทั้งคู่ พูดเหมือนกัน

"แกมาแล้วหรือไอ้หนู"

ถามทั้ง ๆ ที่เห็น ๆ และรู้อยู่แล้ว

โทนวิ่งลงน้ำบุกโคลนเข้าไปช่วยดึงหัวเรือปู่เข้ามา ดูเขากระตือรือร้นและดีใจเข้าหากัน

"แกหายหน้าไปไหนตั้งนานฉันรอแกอยู่ทุกวัน ปลาจะเต็มกระชังแล้วนะไอ้หนู ข้าวสารก็หมดแล้ว มันตายเรื่อย ปู่ทำเค็มไว้ตั้ง 2 หาบแล้ว แกเอาไปแลกข้าวสารเขามาให้ปู่ที"

จริยธรรมอีกอย่างหนึ่งของโทนก็คือ "ความเมตตากรุณา" โทนมีความเมตตากรุณาทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ ดังเช่น เมื่อเขาและเพื่อนถูกครูเรียกมาตีเพราะพากันไปตีมิ้มจนโดยต่อยตาม ๆ กัน ผู้เล่าซึ่งเป็นเด็กดีไม่เคยถูกตีมาก่อนในวันนี้ก็ถูกตีด้วยเพราะไปตีมิ้มเหมือนกัน โทนสงสารเพื่อนมากจึงช่วยปลอบใจ และบอกวิธีการแอ่นก้นตามไม้เรียวเพื่อว่าจะได้ไม่เจ็บมากนัก เมื่อครู เห็นเขาคุยจึงถามว่าเขาต้องการถูกตีแทนเพื่อนหรือ เขาก็รีบรับทันที อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขาคือ อยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์โดยตัวเองยอมเจ็บแทน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 289 - 291)

พอคนที่ถูกตี แอ่นตัวตามไม้เรียว แอ่นไปข้างหน้าแอ่นเสียจนแทบว่าหลังจะฟับ

"ดูวิธีเขาไว้ แอ่นอย่างนั้น" เขาก้มลงมาบอกผม

"เธอพูดอะไรหานายโทน" ครูจันทร์ตวาด

"เปล่าครับ"

"ครูเห็นนะ"

เรายืนนิ่ง หายใจไม่ทั่วท้อง ฟังเสียงครับ ๆ อันทรมานใจ ผมคอแห้งจนกลืนน้ำลายไม่ลง บวดที่ก้นหนึบ ๆ มันบวมเบ่งมากขึ้น ๆ เขาก็ปากเจ่อมากขึ้น ตาข้างหนึ่งบวมจนปิดสนิท

"ปวดมากไหม" เขากระซิบถามผมด้วยปากที่หนาเตอะ

ผมพยักหน้า

"ทำไมต้องต่อยตรงนั้นด้วย" เขาต่อว่า "ที่หลังให้มันต่อยที่อื่นซิ"

"นายโทน" ครูจันทร์แหวขึ้นมา

"เปล่าครับ"

"ครูเห็นนะ"

พอคนที่ถูกตีต่อ ๆ มาบิดก้นซ้ายรับ แล้วบิดก้นขวารับ สลับกันไปมา เขาก็ก้มลงมากระซิบบอกผมอีก

"ดู ดูไว้ บิดซ้ายบิดขวา"

"เธอพูดอะไรหานายโทน"

"เปล่าครับ"

"ครูเห็นนะ"

ครูหยุดตี จ้องเป๋งอย่างเอาเรื่องมาที่เขา

"หรือเธออยากจะถูกตีแทนเขา"

"ครับ"

ผมตกใจ เขาตอบออกไปอย่างนั้นจริง ๆ

"งั้นเธอรับของเขามาอีก 6 รวมเป็น 1 โหล แล้วเธอ" ครูชี้มาที่ผม "ไม่ต้องถูกตี"

"ครับ" โทนรีบตอบรับอีกครั้ง ราวกับกลัวครูจะเปลี่ยนใจ เขามองผมด้วยตาข้างเดียวของเขา และพยายามจะยิ้มกับผมด้วยปากที่หนาเตอะราวกับหมู ผมรู้ว่าเขามีความสุขที่ช่วยให้ผมรอดปลอดภัย

ต่อมาเมื่อโทนพาเพื่อน ๆ ไปเที่ยวที่ปิงใหญ่ และแวะไปบ้านปู่คนหนึ่ง เด็ก ๆ ได้หุงข้าวกินกันอย่างสนุกสนาน แห้ง เพื่อนคนหนึ่งของโทนเอาปลาจิ้มน้ำปลาเพื่อจะได้อร่อย เพราะอยู่บ้านจิ้มมากไม่ได้ เบี้ยวเห็นเข้าจึงแกล้งว่า แห้งจึงน้อยใจ โทนจึงช่วยปลอบใจแห้งด้วยการใช้นิ้วจุ่มลงไปในน้ำปลาทั้งห้านิ้ว แสดงถึงความเมตตาของเขา คือช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 346 - 347)

พอถึงตอนจิ้มปลา แห้งก็ไม่กล้าเอาปลาจิ้มลงไปในน้ำปลา แต่งอหัวแม่มือเข้า แล้วเอา 4 นิ้วจิ้มลงไปในถ้วย ความจริงเขาอยากจะรวมนิ้วทั้ง 5 แล้วจิ้มลงไป เพื่อจะได้เค็มมาก ๆ เปิบข้าวอร่อย แต่เขาเกรงใจปู่และอาเพื่อน ๆ เขาจึงจุ่มลงไปเพียง 4 นิ้ว ตามปกติที่บ้าน แม่ของเขาให้จุ่มนิ้วได้ 1 หรือ 2 นิ้ว หรืออย่างมากไม่เกิน 3 นิ้ว น้ำปลาจะได้ไม่เปลือง

เบี้ยวจอมรวนรู้เรื่องนี้ดีก็เผลอไปหักเข้า

"เดี๋ยวนี้บ้านแกให้จุ่มน้ำปลาได้ 4 นิ้วแล้วหรือ" แห้งก็สะดุ้งนิ่งอึ้งไปด้วยความน้อยใจ เขาก้มหน้าปี้ ๆ ข้าวแล้วเปิบเปล่า ๆ ใส่ปาก น้ำตาเขาหยดแหมะ ๆ

โทนมองตาขวางใส่เบี้ยว แล้วโทนก็จุ่มนิ้วทั้ง 5 ลงในถ้วยน้ำปลา โทนกเอาบ้าง ต่างพยายามจะช่วยให้แห้งสบายใจ

นอกจากความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์แล้วโทนยังมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ด้วย คือเขาไม่คิดฆ่าสัตว์หรือทำร้ายสัตว์ ดังเช่นเมื่อเขาพาเพื่อน ๆ ไปเที่ยวป่าและเจอ

เปลือกไข่นกเขาคิดว่างูกินนกนั้นแล้ว จึงรู้สึกเศร้าใจ พอเขาเข้าไปใกล้ ๆ นกก็บินออกมาแสดงว่าลูกนกยังไม่ตาย เขาดีใจมากรีบหลบออกไปจากนกทันที ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 241 - 243)

"ฉันเห็นมันนอนกกไข่ตรงนี้ทุกวัน มันออกไข่กับดิน ฉันเดินผ่านตรงนี้ทีไรมันจะนอนนิ่งไม่กระพริบตา ขนาดจะเหยียบอยู่แล้ว มันยังไม่ลุกขึ้นบินเลย บางทีมันออกไปหากินทิ้งไข่ลาย ๆ ไว้ สีเหมือนใบไม้แห้ง ตาไม่ดีก็ไม่เห็นหรอก บางทีฉันแกล้งกระโดดบ้างกระทืบดินบ้างตอนมันนอนกกไข่ มันจะทำไม่รู้ไม่ชี้ เอ นี่ไข่มันแตกแล้ว งูหรืออีเห็นได้กลิ่นแล้วมากินไข่ของมันแน่ ๆ มันคงกินแม่นกด้วย" เขายืนเศร้าซึมครุ่นคิด "แม่นกคงตายแล้ว" เขาย่อตัวลงแคะเปลือกไข่ ทันใดนั้น นกลาย ๆ ตัวหนึ่งก็บินเข้าใส่เขาเฉียด ๆ บินเฉียดกลับไปกลับมา กระพือปีกเสียงดังฟู่ใส่เขา โจมตีเขาจะจิกเขา เสียงแม่นกร้องอย่างโกรธเกี้ยว แล้วก็ลงเกาะยืนนิ่งหันรีหันขวางกับพื้นใกล้ ๆ เรานิดเดียว ไม่กลัวตายไม่กลัวเรา แล้วก็ส่ายปีกกางเต็มเหยียด ส่งเสียงก่อก ๆ ๆ ในลำคอ แล้วก็ส่ายปีกกางไปมา เรายืนนิ่ง ไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นแล้วผมก็สะดุ้งเขายืนตะลึง

ลูกนกตัวแดง ๆ มีขนอ่อน ๆ ตาหลับ ขอบปากสีเหลืองสองตัว เดินล้ม ๆ ลุก ๆ ออกมาจากข้าง ๆ ขอนไม้ เข้าไปหาแม่ของมันที่กางปีกรอปากก็ร้องก่อก ๆ ๆ รัวถี่ แล้วแม่นกก็หุบปีกฟุบลงนอนกกลูกอ่อนของมัน

"ถอย ถอยช้า ๆ ทำไม่รู้เรื่องเสียนะ" เขาพูดแผ่ว ๆ แล้วก็ถอยช้า ๆ ผมเขยิ่งเท้าทำตาม "เฮ้ย ฉันไม่อยากสนใจแกหรอก" เขาว่า เราเดินใจเต้นต่อไป

ต่อมาโทนก็ได้พาเพื่อนไปเที่ยวที่ปึงหญ้าใหญ่ เด็ก ๆ พบรังนกและคิดจะเก็บไข่มา แต่โทนห้ามไว้ โดยบอกว่าคราวหน้าจะพาไปเก็บไข่นกกระสาที่อยู่อีกปึงหน้า ซึ่ง

เท่ากับหลอกไม่ให้เด็กคนอื่นเก็บไข่ในคราวนี้ แสดงความเมตตากรุณาของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 349)

"รังนก" เราร้องกันลั่น "โอ้โฮ กี่ร้อยกี่พันรังละ เราไปเก็บไข่ได้ไหมโทน"

"อย่าเลย ไข่นกกระจาบมันเล็ก ดูมันทำรังซิ อุตส่าห์มาทำรังที่ป่าอ้อในน้ำแกยังอยากไปกวนมันอีก แล้วไข่มันก็เล็ก ปล่อยมันเถอะ วันหลังฉันจะพาแกไปเก็บไข่นกกระสาที่ผั่งโน้น รังเท่ากระจาดเลยนะ ต้มไข่กินกันไม่ไหวเลยนะ"

จะเห็นได้ว่า โทนมีจริยธรรมดังนี้ คือ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

2. ผู้เล่าเรื่อง

ผู้เล่าเรื่องเป็นเด็กชายตัวเล็กที่สุดในชั้น แต่เรียนหนังสือเก่งเพราะพ่อเป็นครู เขาได้รับความรักและความอบอุ่นจากพ่อแม่อย่างเต็มที่ เมื่อเขาอยู่โรงเรียนเขามีเพื่อนรักคือ โทน พอเรียนโรงเรียนวัดจบเขามีโอกาสไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ และความสัมพันธ์ของเขากับโทนก็เปลี่ยนไป

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่าผู้เล่าเรื่องมีจริยธรรมดังนี้คือ "ความรับผิดชอบและการรักษาระเบียบวินัย"

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น จะเห็นได้จากตอนที่ผู้เล่าเรื่องได้รับเลือกให้ไปกับปู่พายเรือ ที่ปู่พายเรือต้องเอาเด็กไปด้วยเพราะปู่ตาไม่ดี จึงต้องเอาเด็กไปช่วยอ่านหนังสือให้ ซึ่งในการเดินทางในครั้งนี้ผู้เล่าเรื่องรับผิดชอบต่องานที่ทำอย่างเต็มที่ คือคอยอ่านชื่อวัดต่าง ๆ ที่ผ่านไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 146 - 147)

รถออกแล้ว ผมรองไชโยอยู่ในใจ ขยับตัวเตรียมทำหน้าที่ทันที อ่านตัวหนังสือทุกตัวที่เห็น ตาสอดส่ายมองไปสุดถนนตรงที่มีศาลาเล็ก ๆ ริมทาง จะมีตัวหนังสือบอกชื่อวัด คราวนี้สึกกับผมก็จะแย่งกันอ่านเสียงดังเชียวแหละ คนทั้งรถซึ่งอ่านไม่ออกเกือบทั้งคันพากันชื่นชม แต่ปู่นุงงทุกทีที่ได้ยินชื่อวัดลงท้ายว่าราม ๆ ราษฎร์ ๆ และบำรุง ปู่เข้าใจว่าจะหลงทิศผิดทางเสียแล้ว แต่ตะวันออกยังอยู่ขวามือเรื่อยไป บอกว่าเรากำลังขึ้นเหนือ หรือว่ารถมันวิ่งเร็วเสียจนปู่หูพร่าตาพราย จะมองตัววัดหรือก็ไม่เห็นเพราะอยู่ริมแควลึกเลยสวนเข้าไปอีกไกล พอมีถนนคู่ขนานกับลำแควเขาก็มาสร้างศาลาเล็ก ๆ ติดป้ายบอกทางเข้าวัด นาน ๆ จึงจะเห็นหลังคาโบสถ์เบ้อเริ่มเลยยอดไม้ในสวนสักครั้ง ก็ยังจำไม่ได้ ปู่กระสับกระส่ายอย่างยิ่ง

"เขาเขียนป้ายบอกไว้เท่านั้นหรือไอ้หนู" ปู่ถาม

"มีในวงเล็บตัวเล็ก ๆ ข้างท้ายอีก" ผมบอก

"อ๊ะ แกต้องช่วยอ่านให้ด้วยซิ" ปู่ว่า

คราวนี้พอถึงศาลาเข้าวัด เราก็อ่านชื่อกันยาวเหยียด ลงท้ายว่า "ในวงเล็บ วัดป่ามะม่วง"

ปู่ได้ยินก็แช่มชื่น ยืดตัวขึ้นมาทันที

"วัดต่อไปคือวัดทอง" ปู่ร้องลั่น แล้วก็หัวร่อฮ่า ๆ ด้วยเสียงแหบ ๆ จากนั้นปู่ก็จะบอกชื่อวัดข้างหน้าเฉพาะในวงเล็บได้ถูกต้อง

นอกจากนี้ผู้เล่ายังยอมรับผลของการกระทำ อันแสดงถึงความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของผู้เล่า ดังเช่น เมื่อเขาและเพื่อน ๆ พากันไปตีมิ้มและถูกครูจับได้และลงโทษ ผู้เล่าก็ยอมรับผิด โดยลุกขึ้นยืนยอมรับผิดเมื่อครูเรียกเป็นครั้งที่สอง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 286)

"ใครที่ตีผึ้งยืนขึ้น" ครูจันทน์ถามอย่างใจเย็นกว่าทุก ๆ วัน

มีคนยืนบ้าง

"ฉันเห็นนะ มากกว่านี้ ดีละใครถูกผึ้งต่อยบ้างยืนขึ้น"

มีคนยืนเพิ่มขึ้นอีกเป็น 2 เท่า

"ทำไมเธอไม่ยืน หา นายอะไรที่หน้าปูดอยู่นะ ไม่ใช่ผึ้งหรือ"

"ผมยืนดูครับ ไม่ได้ตีครับ"

"ออกมานี่ มีใครอีกบ้าง ยืนดูก็ต้องตี เอ้า ใครที่ยืนดูเขาตีผึ้ง ยืนขึ้น"

มีคนยืนอีกเกือบเท่าตัว

"ดูผึ้งภาษาอะไรถึงเสือผ้ายับขนาดนั้น ระวังให้ดีนะ"

ผมลุกขึ้นยืนตั้งแต่หนสองโน่นแล้วหลักฐานครบอยู่ที่ก้นผมนี่ที่ผมใจคอไม่ดี ก็คือ มีครูอีกคนที่เป็นพ่อผมเคยย้ำนักย้ำหนาว่า ถ้าผมทำผิดโดนทำโทษละก็ กลับบ้านจะโดนอีกหนึ่งเท่า

และในด้าน "การรักษาระเบียบวินัย" จะเห็นได้ว่าผู้เล่าเรื่องรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่คือ ประพฤติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน ไม่หนีโรงเรียนและไม่สนับสนุนเพื่อนที่หนีโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพสิริ สุขโสภา 2522 : 47)

เราเดินจากบ้านผ่านป่าใหญ่มาด้วยกัน แต่พอจะทะลุถึงลานวัด เห็นศาลาโรงเรียนอยู่ไม่ไกลนัก เราก็จะหยุดทำธุระให้เรียบร้อย ตามที่ครูสั่งไว้ กีดกับแห้งก็สังเล แล้วพูดว่า

"นี่ ฉันฝากหนังสือไปเรียนด้วยได้ไหม นะได้นะ"

แต่ผมไม่ยอมรับ ครูสั่งแล้วว่าห้ามหนีโรงเรียน และห้ามคบพวกนี้ซึ่งผมรู้ดีว่ามีใครบ้างผมจึงยืนนิ่ง

นอกจากนั้นผู้เล่ายังมีระเบียบในการปกครองด้วย ดังเช่น ในเรื่องการขโมยมีเพื่อน ๆ ของเขาบอกว่าจะไปปล้น เขาก็ภาวนาอย่าให้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 204)

"แกจะพากันไปไหนวะไอ้หนู" ปู่ถามอย่างเป็นห่วง

"ความลับ ปู่อย่าบอกใครนะ แล้วฉันจะตามปู่ไปที่แพไม่ช้าหรอก"

เกือบทุกคนลงจากเรือ มันมืดสนิทจนไม่รู้ว่าใครบ้าง สีกช้าง ๆ ผมยังคงนั่งนิ่ง เขาคงจะนึกถึงฤดูไฟอยู่ก็ได้ ผมสังเลรู้สึกกลัว แต่ผมก็อยากเป็นคนกล้า พวกเขาจะพากันไปไหนละ พวกชอบหนีโรงเรียน ไม่รักหนังสือ แต่พวกเขาก็มีอะไรดี ๆ ที่ผมเกลียดไม่ลง ผมตัดสินใจก้าวตามพวกเขาไป ยืนนิ่ง ๆ ตรงทรายน้ำตื้น ๆ ลมสดชื่นพัดมาตามพื้นน้ำ

"เรากำลังจะไปไหนกันนะโทน" เสียงใครคนหนึ่งถามเบา ๆ

"ไปปล้น"

ไปปล้น ผมบนหัวของผมลุกตั้ง รู้สึกหนาวขึ้นมาทันที เรือปู่ลอยห่างออกไปแล้วพาสีกผู้แสนดีไปด้วย ในใจผมร่ำร้องว่าอย่าให้ที่เขาพูดต้องเป็นความจริง

เมื่อเด็ก ๆ ไปนำผลไม้ต่าง ๆ มากินกัน ผู้เล่าเข้าใจว่า ผลไม้และอาหารพวกนี้เป็นของขโมยเขามา เขาจึงแกล้งนอนหลับ ไม่ยอมกินของเหล่านั้น เพราะครูได้เคยสั่งไว้แล้วว่าให้เป็นเด็กดีทั้งกลางวันและกลางคืน แสดงถึงการรักษาระเบียบวินัยของผู้เล่า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 218 - 219)

เปี๊ยวกำลังปอกมะพร้าวอย่างเปรมปรีดิ์ บูดกำลังผ่าฟักทอง หยุดกำลังติดไฟตั้งน้ำ ปู่บอกเชียดไปคุ้ยมันเทศที่ปลูกไว้ริมตลิ่ง แล้วให้ป่องไปหาฟืนตามชายฝั่งมาก่อไฟเผามันเทศ ผมแกล้งทำเป็นเพลียนอนหลับ ผมกลัวไม่อยากไปแตะของที่ขโมยเขามา

นอนฟังเสียงสับ เสียงปอก เสียงผ่า เสียงหั่น ไฟกำลังลุกดี๋ ๆ น้ำเดือดคลั่ก ๆ พวกนี้เป็นโจรทั้งนั้น กลิ่นมันเทศเผาของบ่องที่ชายฝั่งแพพุ่งมา ถ้าผมจำเป็นจะต้องกินก็คงมันเทศของปู่นั่นแหละ ครูจันทน์สั่งผมไว้ให้เป็นเด็กดีไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืน

จะเห็นได้ว่า ผู้เล่ามีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ และการรักษาระเบียบวินัย

3. ครูจันทน์

ครูจันทน์เป็นครูประจำชั้นของผู้เล่าและโทน เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ครูจันทน์มีจริยธรรมด้วยคือ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น ครูจันทน์เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าครูเฝ้าพร่ำสอนเด็ก ๆ ทุกวันอย่างตั้งใจ ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 51 - 52)

หยิบกระดานชนวนขึ้นมา ก็แปลว่าเราจะเริ่มหัดเขียนกัน เราท่อง ก.ไก่ ได้ตั้งนานแล้ว วันนี้แหละที่เรารอ ครูเขียน ก.ไก่ บนกระดานดำ เส้นตรงสีขาวสะอาด ตรงขึ้นไปเรื่อย ๆ แล้วหยักหักแหลมเหมือนปากไก่ เลี้ยวไปทางขวาอีกนิด แล้วลากตรง ๆ ลงมาอีกหน่อย นี่ไงไม่ใช่หรือ คือ ก.เอย ก.ไก่

"ก่อนอื่นนักเรียนต้องหัดลากเส้นตรง ๆ ให้ได้เสียก่อน จับดินสออย่างไร ดูมือครูให้ดี เอาละ ลองเขียนเส้นตรงดู นั่นอย่างนั้น ดูครูเขียนกระดานดำ แล้วเขียนตาม ไหนใครเขียนได้แล้วขอครูดูให้ชื่นใจหน่อยซิ"

ครูจะเดินไปตามโต๊ะเล็ก ๆ ของเรา ก้มลงตรวจดูทีละคน ๆ "เรียบตรงแล้ว ดี ไหนขยับดินสอให้ครูดูหน่อยซิคะ นั่นอย่างนั้น เอานะ ลากลงมาปังงี้ ๆ ตายจริง เธออย่าใช้น้ำลายลบซิ"

เมื่อหัดเขียนแล้ว ครูจันทน์ยังสอนให้เด็ก ๆ หัดอ่าน หัดท่องด้วย ครูจันทน์คนเดียวต้องสอนทั้ง 3 ชั้น นับว่าเป็นงานหนัก แต่ครูก็มีความเพียรพยายามทำตามหน้าที่อย่างดี นับว่าเป็นความรับผิดชอบของครูอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 42 - 43)

"ก.เอ๋ย ก.ไก่ ข.ไข่ในเล้า ข.ขวดของเรา เอ้า อ่านช้า ๆ ชัด ๆ จำให้ดีนะ อ่านตามครูพร้อม ๆ กัน" เสียงครูจันทน์แจ้ว ๆ

แล้วอักษรเหล่านั้นก็หลั่งมา ทั้งสระและพยัญชนะทีละตัว ๆ ทีละตัวจริง ๆ ด้วย เข้ามาพบกันในหัวของเรา เข้ามาแล้วก็จะอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ให้ตัว ก. ข. ห้วน ๆ นุ่มนวลขึ้นเป็นคำ ๆ กว่าจะจำได้นั้นแสนยากเข็ญ ก. ข. หลั่งมาดังสายเพลงที่ร้องได้เร็วขึ้นทุกวัน แล้วทั้งชั้นก็ท่องหนังสือกันเพรียก ๆ เมื่อชั้น 1 - 2 - 3 ก็อ่านพร้อม ๆ กันด้วย แต่ละชั้นก็ไม่มีใครลดเสียง **อ่านแข่งกันใหญ่** ภาษาไทยก็ก็กก้องกระเทือนทั่วศาลาที่มกระหึ่มผ่านแคดจ้าข้างนอก นกกระจอกออกบินกันว่อนไม่รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น ถึงตอนนี้ครูก็จะวิ่งไปวิ่งมาระหว่างชั้น บางครั้งก็นั่งกลางระหว่างชั้นพอดี คอยชี้คำอ่านที่ผิด คอยบอกให้ขึ้นบทใหม่ ครูยิ้มอิ่มใจและมีความสุขยิ่งกว่าวันไหน ๆ ทั้งนั้น

นอกจากหัดอ่านหัดเขียนแล้ว หากเด็กคนใดขาดเรียนครูก็จะไปตาม และเมื่อเด็กพูดหยาบ ครูจะคอยบอกคอยสอน ต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 49 - 50)

ใครขาดเรียนมาก ๆ ครูก็จะชี้จักรยานมาตาม เป็นห่วงกลัวจะเรียนตามเพื่อนไม่ทัน คนไหนหายหน้าไปหลายวัน พอโผล่เข้ามา ครูก็ดีใจ จะถามถ้วยเสียงอ่อนโยนทุกที ว่าเธอขาดเรียนทำไม

"ควายถูตายครับ" เด็กชายโรยตอบ ทำหน้าเศร้าเพราะกลัวถูกตี

ครูจันทน์ก็ตกใจ ไม่ใช่เพราะควายซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของคนทำกินต้องมาตายหรอก แต่เพราะโรยขาดเรียนไปหลายวันแล้วพูดไม่ไพเราะต้องอบรมเรื่องคำหยาบอีกหลายฟัก คำว่า มึงกูนั้นครูขอห้ามพูดตลอดไป ให้นักเรียนพูดกันว่าฉันและเธอ และยังมีคำหยาบอื่น ๆ อีกมาก

ในด้าน "ความซื่อสัตย์" ครูลูกจันทน์ประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ไม่ลับปลับกลับกลอกมั่นคงต่อการทำความดีของตน ซึ่งจะเห็นได้จาก การที่ครูจันทน์รับสอนทั้ง 4 ชั้น เมื่อครูสำเภาลาออกไป สมกับที่ครูจันทน์เคยพูดไว้ว่า จะไม่ทิ้งลูกหลานบ้านนี้ไปไหน ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 297)

เมื่อครูใหม่ยังมาไม่ถึง ครูจันทน์ผู้ซึ่งชังแม้บัดนี้จะเศร้าสร้อยหงอยลง ก็อาสาเข้าทำหน้าที่เท่ากับครู 4 คน สมกับที่เคยพูดไว้ "พ่อแม่พี่น้องชา ฉันไม่มีวันจะทิ้งลูกหลานบ้านนี้ไปไหน ๆ ได้อีกแล้ว" เมื่อผมมาเข้าโรงเรียนวันแรกและยังจำได้ เด็ก 4 ชั้นจะเป็นไรไป ครูจันทน์ยังมีไม้เรียวเป็นผู้ช่วย และครูจันทน์ก็จะทำได้สำเร็จด้วยดีเช่นเคย

ส่วนในด้าน "ความเสียสละ" นั้น จะเห็นได้ว่าครูจันทน์มีการให้ทางใจ นั่นคือให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำคัญผิด ดังเช่น ในขณะที่ครูจันทน์กำลังสอนหนังสืออยู่นั้น มีเครื่องบินลำหนึ่งบินผ่านมา เด็ก ๆ ตื่นเต้นกันมาก พากันออกไปยืนดูที่ลานวัดโดยไม่ฟังคำห้ามปรามของครู พอเครื่องบินลับไป เด็ก ๆ ก็สำนึกผิด ทุกคนไปยืนหน้าชั้นเตรียมรับโทษ ครูจันทน์จึงยกโทษให้เด็ก ๆ ทุกคน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 301 - 302)

แล้วเครื่องบินก็ห่างไป ๆ เสียงหึ่ม ๆ เบาลง ๆ แล้วลับหาย ไม่โผล่ตรงไหนออกมาให้เห็นอีก ทุกคนก็ได้สติ

เดินคอตก หงอย ๆ ตาม ๆ กันเข้าชั้นเรียน ไม่มีใครพูดใครจา ถึงตีเราก็ไม่เจ็บ เชิญตีเถอะ ถ้าหัวใจเรายังมีเรือบินหึ่ม ๆ อยู่

ราวกับรู้หน้าที่ ไม่มีใครนั่งโต๊ะ ทุกคนตรงไปยืนหน้าชั้น เราถูกทำโทษมาหนักจนรู้เสียแล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้น เราทุกคนยืนรี ๆ รอ ๆ อยู่หน้ากระดานดำ เตรียมกอดอกให้ครูจันทน์ตี แต่ครูจันทน์งงเกาะราวศาลามองเหม่อออกไปข้างนอกเหมือนอย่างเดิม แล้วครูก็หันช้า ๆ มายิ้มหวานบอกว่า

"ไปนั่งได้"

พวกเราแยกย้ายกันไปนั่งลง งง ๆ ด้วยความประหลาดใจ คาดไม่ถูกว่าอะไรจะเกิดขึ้น ที่กระดานดำไม่มีไม้เรียวแล้ว ครูโยนมันทิ้ง

ตลอดเวลาที่ครูจันทน์สอนหนังสือนั้น ครูจันทน์มีความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน แม้จะเหน็ดเหนื่อยแค่ไหนก็ไม่ย่อท้อ ดังเช่น ในการสอนเด็กเล็ก ๆ ครูจันทน์ต้องค่อย ๆ สอนทีละน้อยตั้งแต่หัดลากเส้น กว่าเด็กจะเขียนได้แต่ละตัวต้องใช้เวลานาน ครูต้องเดินดูทุกคน แม้จะเหน็ดเหนื่อยก็ไม่ท้อถอย อันแสดงถึงความอุตสาหะของครูจันทน์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 52)

ครูเดินไปแก้ไป แนะไปชมไป กว่าจะเดินตรวจทั้งชั้นนานมากสักแค่ไหน ขีดเส้นเส้นเดียวใช้เวลาไปแล้วตั้งครึ่งวัน ก็ยังไม่ตรง ไถขึ้นไถลงเลี้ยวโค้งดังเรียนขับคันไถ กว่าจะได้อักษรงาม ๆ สักตัวตั้งแรมเดือน ให้มันเต็มฝืนนาแห่งกระดานชนวน ไถลบ ไถกลบ ดาย พรวน เหมือนพ่อกับแม่ของเราดูแลลูกฟูมฟักให้งามตั้งตรง ต้องเดินไกลแสนไกล

ครูเดินหลายกิโลเมตรแล้ว กว่าเราจะเขียนหนังสือให้เป็นตัว เหน็ดเหนื่อยเพียงไหน ครูต้องนั่งลงหายใจหอบทุกวัน ช้านานเพียงใดที่ครูต้องเดินระหว่างโต๊ะพวกเรา พยายามให้อักษรต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในมือเล็ก ๆ มากมายได้อย่างน่าอัศจรรย์

และในด้าน "ความเมตตากรุณา" ครูลูกจันทน์แสดงความเมตตาทั้งทางกายและวาจาที่แสดงต่อลูกศิษย์อย่างสุภาพนุ่มนวล ดังเช่น เมื่อเด็กชั้นมูลมาโรงเรียนใหม่ ๆ ครูก็เรียกเด็ก ๆ เหล่านั้นว่าลูก แล้วจะพาไปเที่ยวเดินดูดอกไม้แทนการเรียน ทำให้เด็ก ๆ มีความสุข ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 36)

ครูลูกจันทน์ยืนเด่นอยู่ท่ามกลางพวกเราก็พูดอ่อนหวานว่า "มาลูก" แล้วอุ้มผมซึ่งตัวเล็กที่สุดอายุน้อยกว่าเพื่อนขึ้นเอวข้างขวา แล้วอุ้มเด็กผู้หญิงอีกคนหนึ่งขึ้นเอวข้างซ้าย "มาลูก" ครูพูดซ้ำ แล้วบอกเด็กโตให้จูงเด็กเล็กตามครูลงศาลาไป "มา เราไปดูดอกไม้กัน"

นอกจากนี้ครูลูกจันทน์ยังช่วยปลอบใจลูกศิษย์เมื่อลูกศิษย์ได้รับความเดือดร้อน ดังเช่น ลูกศิษย์คนหนึ่งขโมยไข่ต้มเพื่อน ครูพยายามทำให้เขารับผิด เมื่อเขารับผิดแล้ว ครูก็ช่วยพูดปลอบใจว่า ครูเองก็เคยเอาเหมือนกัน แล้วครูก็ยกเขาเป็นตัวอย่างที่ดีว่าคนดีทำผิดแล้วต้องรับผิด แสดงถึงความเมตตากรุณาของครู ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 59)

"หะ ... ถ้า ... ถ้ารับผิดเดี๋ยวนี้ ครูไม่ตีแน่นะครับ" เขาสะอื้นฮัก ๆ

"แน่ซิ" ครูรีบตอบโดยเร็ว ครูเองก็ตกใจเหมือนกัน

"งั้นผมขโมยเองครับ" ตัวเขาสั่นจนเสื้อไหว เขาเป็นเด็กคนหนึ่งที่ไม่เคยกินอิ่มท้องเลยสักมื้อเดียวในชีวิต

"ดีมาก เมื่อเธอสารภาพ ครูก็ไม่ทำโทษเธอ ครูเองก็เคยขโมยเขาเหมือนกัน"

ได้ยินดังนั้น เด็กชายหยุดก็เงยหน้า คงจะรู้สึกอุ่นใจขึ้นมา ครูบอกว่า "คนเราทุกคนล้วนเคยทำผิดมาแล้วทั้งนั้น ไม่มากก็น้อย" หยุดเอ๋ย อย่าร้องไห้เลย เพราะจากวันนี้ไป ครูบอกว่า เด็กดีจะไม่เอาของผู้อื่นโดยเจ้าของไม่อนุญาต เพื่อน ๆ จะจำหยุดได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดี ยอมรับผิด ส่วนคนที่เอาของคนอื่นแล้วแต่หลบเลี่ยงไปได้ก็นึกว่าตนฉลาด จะโตขึ้นเป็นคนร้อยเล่ห์พันเหลี่ยมจึงไม่มีใครจะหัวเราะหยุดได้ ใครหัวเราะหยุดเขาก็เป็นคนใช้ไม่ได้เด็กดีนั้น นอกจากจะไม่เอาของของใครแล้วก็ยังพร้อมที่จะให้ด้วย ให้คนอื่น ให้เพื่อน ให้พ่อแม่ ให้ครู หรือผู้ที่มีพระคุณต่อเรา พบของใครตกใครหายเด็กดีจะนำส่งครูเสมอ

4. <u>พ่อแม่เด็ก</u>

พ่อแม่เด็กในเรื่องได้แสดงจริยธรรมไว้ดังนี้คือ ความเสียสละ และความอุตสาหะ

ในด้าน "ความเสียสละ" นั้น พ่อแม่เด็กได้แบ่งเครื่องอุปโภคให้แก่ผู้ขัดสนที่สมควรให้ ดังเช่น การให้เสื้อผ้าของลูกตนที่ใส่ไม่ได้แต่ยังอยู่ในสภาพดี แก่ลูกผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 24)

"อย่าพูดเสียงดังไป อยากจะขอหนังสือเก่าที่ใช้แล้วให้ไอ้หนูของฉันปีนี้แย่ ข้าวโพดก็ไม่ได้ฝักกับเขา ของฉันเข้าเรียนคนนี้ด้วยเป็นสามแล้ว"

"โอ้ย หนังสือน่ะจะไปเอาอะไรเหลือ กระดาษบาง ๆ จะมาพนมือลูกชายฉันได้อย่างไร"

"แล้วเสื้อแสงมันคับหรือยังล่ะ"

"ออ ถ้าเสื้อก็พอได้ มันกินจุกันจริง ๆ โตรวดโตเร็วจนเสื้อซื้อให้แทบไม่ทัน พรุ่งนี้ฉันจะเอามาให้ แต่ต้องเอาไปเย็บกระดุมเอาเองนะ ไม่มีเหลือติดเลยสักเม็ด"

"เสื้อลูกสาวฉันที่ไม่ใช้แล้วก็มีจ๊ะ ใครอยากได้บ้าง กระเป๋าเสื้อขาดไปหน่อย เย็บเสียนิดก็คงใช้ได้" แม่อีกคนว่า

และในด้าน "ความอุตสาหะ" จะเห็นได้ว่าพ่อแม่ของเด็กมีความขยันขันแข็งในการทำงานทุกอย่าง เช่น งานสวน ไร่นา ต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 49)

ถึงเดือนที่ข้าวโพดออกใบอ่อน ๆ พวกพ่อ ๆ แม่ ๆ ก็จะเร่งมือดายหญ้า ชื่นชาข้าวโพดก็จะเล็กแกร็นเพราะหญ้าคลุม บางทีพวกพ่อต้องรีบไถ แม่ ๆ ต้องรีบหยอดเม็ดตามไป กลัวฝนล่า ถั่วจะออกดอก อะไร ๆ ก็จะออกฝัก แต่ไม่มีเม็ดใน บางทีไฟป่ามาไหม้อ้อยก็ต้องรีบตัด ช้าไป 2 - 3 วัน มันจะบูดเอามาเคี่ยวจะดำและเปรี้ยว และเคี่ยวก็ไม่ค่อยจะแห้ง ถ้าฝนมากนักต้นอะไร ๆ ที่ปลูกก็จะโดนดินรัด เพราะน้ำชังนานต้องรีบพรวนดินให้ร่วนซุย และถ้าหากดินตรงไหนร่วนซุยมากหากโดนฝนซัดก็จะล้ม พวกพ่อ ๆ แม่ ๆ ก็ต้องไปช่วยปักให้มันลุกอย่างถั่วเหลืองถ้ามันนอนดินก็จะไม่มีฝักอีกแล้ว

5. <u>เด็ก ๆ</u>

เด็ก ๆ ที่เข้าโรงเรียนเดียวกับโทนและผู้เล่าเรื่องได้แสดงจริยธรรมไว้ดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้น จะเห็นได้จากเด็กโต ๆ เอาใจใส่ในการงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ เมื่อครู สั่งให้ดูแลลูกน้องไม่ให้ลงจากศาลาวัด เขาก็ดูแลอย่างเคร่งครัดจนกว่าจะถึงเวลาเลิกเรียน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 44)

ตอนไหนที่ครูของเราไปประชุมที่โรงเรียนใหญ่ ไปอำเภอหรือรับเงินเดือน มักจะสั่งให้หัวหน้าชั้นอ่านหนังสือนำ แต่ละชั้นจะตะโกนอ่านสั่นจนแทบว่าศาลาจะถล่มทลาย เด็กตัวโต ๆ ซื่อเบิ้มกับซื่อเทิ่งและพรรคพวกอีก 4 - 5 คนก็จะได้รับคำสั่งให้คุมบันไดไว้ไม่ให้ใครลง จนกว่าจะถึงเวลาเลิกเรียนจึงจะกลับบ้านได้ พอครูลับตาไม่ทันไร เสียงผู้คุมก็จะเอะอะขึ้นมาทันที

"ฉันเปล่าลงกะไดนี่" โหนกจะเถียงที่อ ๆ

"แต่แกจะลงทางเสา" ว่าแล้วผู้คุมก็เดินรี่เข้ามา

"ครูเขาให้แกดูตรงกะได ไม่ใช่ให้ดูเสา" เบี้ยวรีบเข้าผสมโรงช่วยเพื่อนเถียง

"แต่ผู้คุม 4 - 5 คนไม่ฟังเสียง พยายามจะช่วยกันจับโหนกไว้ บูดเห็นท่าพวกตนจะสู้ไม่ไหวก็ตะโกน "เร็วไปบอกโหนมา โหนอยู่ไหน"

ในด้าน "ความกตัญญูกตเวที" นั้นจะเห็นได้จาก เด็กหญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนของโหน ได้พูดแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีของเธอ คือไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณลำบากเดือดร้อน ดังเช่น เมื่อโหนเล่าถึงขันไฟ เธอก็นึกถึงมารดาของเธอ เธอจะให้มารดาของเธอซื้อขันไฟมาใช้เพื่อต่อไปจะได้ไม่ปวดเมื่อยเพราะทำงานหนัก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 71)

"ไม่เคยดูแม่ของแกเคี่ยวน้ำอ้อยหรือ พอดอกขาว ๆ มันโรย เขาก็เอาอ้อยมาหีบ เอาน้ำขึ้นเตาไฟเคี่ยว ทำไม ก็เพราะจะให้น้ำมันได้ไฟประเดี๋ยวก็ตกตะกอนแข็งเป็นก้อนเหนียว ๆ เสียฟืน เสียเวลา หน้าหีบที่ไรแม่แกเคยได้หลับได้นอนไหม ถ้ามีขันไฟไปตักน้ำอ้อยที่เคี่ยวก็ได้น้ำอ้อยแข็ง ๆ"

"อือจริงนะ ฉันจะต้องบอกแม่ให้คอยซื้อขันไฟบ้างละโหน ช่วยดูขันไฟให้แม่ฉันใบนะ แม่ฉันจะได้หายปวดหลังเวลานั่งเคี่ยวน้ำอ้อยเสียที" เด็กหญิงทำตาฝัน

ในด้าน "ความเสียสละ" จะเห็นได้จาก การช่วยเหลือกันในการทำงานไม่มีโทษ เช่นการช่วยเด็กเล็กออกจากกอหนาม โดยช่วยกันเอาไม้ไปให้เด็กนั่งแล้วช่วยกันลากออกมา ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 104)

"เร็วบูด เบี้ยว ไปลากไม้ไผ่ใต้ถุนศาลามา 2 ลำ ป่องไปเอากระดานสั้น ๆ มาแผ่น" สามคนนั้นรับคำสั่งก็วิ่งอย่างเร็ว เด็ก ๆ มามุงมากขึ้นเหมือนกับมีการแสดง ดูสองคนร้องไห้อยู่กลางวงในดงหนามอย่างหน้าสงสาร ครูจันหน์กำลังวิ่งเยาะ ๆ มือป้องหน้ารีบรุดมาอีกทาง

"ตายแล้ว ๆ ลูก วิ่งเข้าไปในนั้นทำไม" ครูจันหน์กลุ้มอกกลุ้มใจเพราะมีแต่เรื่องให้ครูวุ่นวายไม่เคยหยุด

เขารีบสั่งให้เอาไม้ไผ่สองลำพาดเข้าไปในดงหนามก่อนที่ครูจันหน์จะมาถึง

"โหนก แกไต่เข้าไปเอาไม้ไผ่นี่พาดตรงปลาย แล้วจับให้สองคนนั้นนั่ง"

ช่างเป็นเรื่องง่ายดายเสียเหลือเกิน โหนกทำตามอย่างว่องไว พาดไม้แผ่นกับหัวไม้ไผ่จับสองคนให้นั่ง สั่งให้ชูเท้า โหนกก็บัดหนามให้

"โหนกออกมา" เขาสั่ง "พวกเราลากไม้เร็ว ๆ "

เราก็เฮกรูกันเข้าช่วยลากไม้ไผ่ เข้าไปใต้ถุนศาลาวนเสาต้นนั้นต้นนี้เสียงเร้ว ๆ วิ่งทะลุออกไปลานด้านโน้น แล้ววนมาทางด้านนี้ ลากเวียนเป็นวงไปมา เจ้าสองคนที่เคราะห์ร้ายได้นั่งสบายก็หัวเราะทั้งน้ำตา

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของเด็ก ๆ คือ การแบ่งปันเครื่องบริโภคให้กับคนที่สมควรให้ ดังเช่น เมื่อปู่พายเรือกับผู้เล่าและลึกไปซื้อเรือกลับมา พวกเด็ก ๆ ก็มาคอยรับกัน พวกเด็ก ๆ ได้จับปลากินกัน นอกจากได้กินกันแล้วยังได้ปิ้งปลาไว้ให้ปู่พายเรือกับผู้เล่าและลึกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 174 - 175)

"เดินกันไม่ได้หยุด ตกค่ำชักไม่ไหว" ก็ว่า "มองไม่เห็นทางด้วย รกด้วย เลยมองหาหาดทรายเลือกเอาตรงน้ำแคบ ๆ จะได้ไม่พลาดเรือปู่ ขุดทรายนอนหาดกัน หาฟืนไว้ก่อไฟไล่ยุง ไปถกใบตองแห้งมามัดทำสาโกลากปลากัน"

"ปลาเยอะแยะนะปู่นะ" แห้งบอก "กลางคืนนอนหาดกันเป็นแถว ลากสาโกตามน้ำไปเดี๋ยวแล้วก็ลากขึ้นหาด อู้ฮู พอน้ำลงทรายแล้วปลาค้างแห้งเต็มเลย ปลาแปลบ ปลาสร้อยมากที่สุด ลากสองสามทีปิ้งกินกันพุงกาง ไม่หิวข้าวเลย ฉันห่อเอาไว้ให้ปู่ด้วยนะ แกสองคนด้วย นี่ไง คนละห่อ"

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" นั้นจะเห็นได้จาก การอนุเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังเช่น เมื่อฝนตกเด็กเล็ก ๆ กลับบ้านไม่ได้ เพื่อน ๆ เด็กด้วยกันก็จะช่วยอนุเคราะห์ โดยหาเถาวัลย์มาให้เด็ก ๆ เกาะแล้วเดินตามกันไป ถ้าใครลื่นล้มก็จับเถาวัลย์ไว้แน่น ๆ คนอื่นก็จะช่วยพยุงขึ้นได้ จากความกลัวจึงกลายเป็นความสนุกสนาน ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 91)

ครูตัดสินใจให้เด็ก ๆ ทิ้งหนังสือไว้ที่โรงเรียน แล้วให้เข้าแถว เด็ก ๆ บางคนถอดเสื้อ ครูจะพาพวกเรากลับ แต่ทางกลับบ้านมีหลายสาย ครูตัดสินใจไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะไปสายไหนก่อน พวกเด็กโตก็หนีกลับบ้านกันหมด

อยู่ ๆ พวกกลุ่มเกเรก็กลับมาพร้อมกับเถาวัลย์ยาวเหยียด อาสาพาพวกเรากลับบ้าน ครูก็โล่งใจ ขบวนของเราทางสายใดวัดก็โห่ร้องส่งเสียงเอ

แล้วเคลื่อนออกจากศาลา ฝนสาดใส่หน้าจนเจ็บ เกาะเถาวัลย์ไว้ ทางเดินลื่น โคลนเละ เท้าของผมกำลังย่ำลงไปบนโคลนหนาติดขึ้นมาหนัก จะลื่นไถลล้มกันตลอดเวลา แต่เถาวัลย์นั้นยาว คนหนึ่งล้ม คนอื่นก็ช่วยยึดไว้ให้คนล้มพยุงตัวลุก เสียงเขาตะโกนปลุกใจ

"ต้นไม้ล้มขวางทาง ข้ามไป สู้มัน" แล้วขบวนอันสนุกสนานของเราก็ก้องตะโกนแผดเสียงแข่งกับลมกับฝนย่ำฝ่าโคลนไป

6. ชาวบ้าน

ชาวบ้านในเรื่องนี้ได้แสดงจริยธรรมดังนี้คือ "ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ในด้าน "ความเสียสละ" จะเห็นได้จากการแบ่งปันอาหารซึ่งกันและกัน ดังเช่น เมื่อพวกเขาไปหาอาหารกัน คนที่ไปล่าหมูป่าไม่ได้หมูป่ามา คนที่ได้ปลามาก็ชวนไปกินปลากับเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 227)

"เยอะ เดี๋ยวนี้หมูป่านะ" คนหาปลาว่า "รอบบึงเลยเชียว เมื่อวานก็เจอฝูงหนึ่ง เสียงเคี้ยวจั๊บ ๆ คุ้ยรากอ้อกินสัก 20 ตัวคงได้ เราอยู่ปลายลมพอดี ก็ย่องเข้าไปดูมันถี แตกวิ่งพรืบ ๆ หนีไปพักหนึ่งก็หยุด เริ่มคุ้ยกินจั๊บ ๆ อีก เห็นเราทีก็เตลิดไปที แต่ไปไม่ไกลหรอก ตามเกาะลอยก็เลย เห็นมันขึ้นไปหากิน ไม่รู้จะเอามันไปได้อย่างไร เรามันคนหากินแต่แห เออไปบ้านด้วยกันเถอะแก ไม่ได้กินหมูก็ไปกินปลาด้วยกันดีกว่า" ว่าแล้วก็ตามปลาชะโดไป คนแบกปืนก็เดินตามไป

ในด้าน "ความอุตสาหะ" จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านมีความขยัน อดทนในการทำมาหากินดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 140 - 141)

พวกชาวบ้านกำลังหาบกระบุงตังเอี้ยด ๆ ถือใต้ลุกโพลงบ้างก็จุดตะเกียงน้ำมันสว่างเรืองจะไปรวมกันที่หน้าวัด รอขึ้นรถยนต์เข้าไปขายผักหญ้าหรือผลไม้ในเมือง

"ไม่มีอะไรหรอกฉันนะวันนี้ ปลาไหลมีสัก 10 กิโลเห็นจะได้ ผักหญ้าจะเก็บก็ขายไม่ค่อยจะดี"

"เสียดายแต่สายบัวแกเอ๋ย บึงหญ้าใหญ่ พอเลยค่อนคืนไปแล้วบัวสายดอกมันบานแทบจะชนกันริมบึงขาวโพลนไปจนแจ้ง พอสาย ๆ แดดร้อนมากเข้าก็หุบแล้ว ถ้าขายได้บ้างก็ดีหรอก แต่นี่มีเยอะจนคนหายอยาก ขายไม่ออก เห็นแต่ผักบุ้ง คนยังพอกินกันได้อยู่ เลยเก็บมาขายเสียหน่อย"

"ฉันก็ได้ปลากระชังทำเค็ม หลายวันแล้ว ต้องเอาไปตลาดเสียที ทิ้งนานมันจะขึ้นขาว ต้องคอยเอาน้ำมันบัวแต่ง พวกคนตลาดเขาเรียกอะไรปลาสลิดหรือไง ไม่ได้หาปลาสดเองหรอกฉัน ไปรับปลาเขามาทำอีกที ตัวมันไม่มีกำไรหรอก อย่างปลาช่อนนี่จะได้บ้างก็แค่หัวแค่พุง ตัวมันก็เท่ากับทุนที่ซื้อปลาสดมา โอ้ย เหนื่อย นั่งหลังขดหลังแข็งทำปลากันไปเถอะ ถ้าลูกไม่มากทำไม่ได้หรอก ยิ่งปลาเนื้ออ่อนด้วยละก็แกเอ๋ย ต้องคอยจับมันโก่งเรียงกันเป็นตับ ตากให้แห้งแล้วถึงจะเอาไปย่างได้ ลำบากยังกับอยู่ไฟร้อนนักหนังมันก็ออก"

และในด้าน "ความเมตตากรุณา" จะเห็นได้จากการล่าหมูป่า คือเขาจะไม่ล่าหมูป่าแม่ลูกอ่อน ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 227)

"ก็พาย ๆ เรือออกไปดูตามเกาะลอย เห็นหมูมันชอบขึ้นไปกิน ยิ่งพายออกไปไกล คลื่นก็ยิ่งโตจะตีเรือล่มอยู่เรื่อย หมูนี่นกเป็ดหรือก็ไม่ค่อยจะลงใกล้ ๆ คนไม่ค่อยจะขาดบึง บินคงไม่ได้นานต้องขยับปีกอีกแล้ว อยากจะได้หมูป่าก็ไม่ค่อยจะมีลูกไล่ ไม่มีเด็กช่วย พวกเราได้ยินเข้าก็ตื่นเต้นตาโต

"แหม ถ้าได้ไอ้พวกนี้ไปด้วยละก็ จะกินสักเท่าไรละ หมูป่านะ" เรามองหน้ากันแล้วก็ยิ้ม (ไอ้พวกนี้) ก็คือพวกเรา

"แต่ว่า" คนคนนั้นพูดต่อ "หมูป่านะไม่ค่อยจะอยากล่ามันเสียแล้ว เจอมันพาลูก ๆ ออกมากินบ่อย ปล่อยลูกกินเป็นแถวไปข้างหน้า ตัวแม่เดินตามหลัง เห็นแล้วน้ำตาจะไหลยิงไม่ลง"

7. ยายปิ่น

ยายปิ่นเป็นคนแก่ที่มาขายของที่โรงเรียนเป็นประจำ แต่ตอนหลัง ๆ หยุดขายของเพราะแก่มาก ยายปิ่นได้แสดงจริยธรรม "ในด้านความเสียสละ" แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ที่สมควรให้ ดังเช่น การให้ข้าวเกรียบแก่เด็ก ๆ ที่ไม่มีเงินซื้อดังนี้ (เพพศิริ สุขโสภา 2522 : 55 - 56)

ข้าวเกรียบบาง ๆ แผ่นเล็ก ๆ กำสังพองโป่ง โป่งเล็ก โป่งใหญ่ พร้อมกับขยายตัวแผ่นโตออกไปอย่างรวดเร็วเหนือไฟอ่อน ๆ ราวกับเป็นสิ่งที่มีชีวิตชีวา เด็ก ๆ 4 - 5 คนก็จะมานั่งยอง ๆ ล้อมรอบเตาไฟมุงดู ยายปิ่นไม่เคยออกปากไล่ พอโป่งที่โตขึ้น ๆ แตกดังโพละทีไรกลิ่นหอมจะฟุ้งออกมา เด็ก 4 - 5 คนก็จะขยับตัวหน่อย ๆ พร้อมกัน พลางกลืนน้ำลายลงคอปิ้งเสร็จจนเบาไปทั้งแผ่นแล้วก็วางลงถาดเอี่ยม แผ่นใหม่ ๆ ก็ขึ้นเตาอีก แผ่นแล้วแผ่นเล่าตามกันมาอย่างน่าดู แล้วผ่านไปพร้อมกับเสียงวางเหรียญลงมา เด็ก 4 - 5 คนก็ได้แต่เหลียวดูเขา ว่าใครหนอที่โชคดีมีสตางค์ซื้อ ก็มองตามเขาจนลับตา พอแผ่นไหนไหม้เกรียมหรือกรอบจนแตก ยายปิ่นเห็นว่าขายไม่เหมาะ เด็ก 4 - 5 คนนั้นก็จะได้รับส่วนแบ่ง แล้วก็ลุกขึ้นอย่างรวดเร็วไปวิ่งเล่นด้วยความยินดี เด็กอื่น ๆ ที่หิวก็จะมานั่งแทน

ต่อมาเมื่อยายปิ่นไม่ได้ขายข้าวเกรียบที่โรงเรียนเพราะแก่มากทำอะไรไม่ได้ ยายปิ่นก็บอกให้เด็ก ๆ เก็บผลไม้ในสวนของแกไปกินได้ ซึ่งเป็นความเสียสละอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 255)

"ฉันก็เอามาจากสวนยายเสมอแหละ แต่เกลียดไอ้ปากคนมันจริง ๆ หาว่าฉันขโมยอยู่เรื่อยอยากจะให้มันไปฟ้องครูอยู่เหมือนกัน คราวก่อนไปฟ้องผู้ใหญ่บ้าน จนเขาต้องประกาศว่าใครมีอะไรก็ให้แบ่ง ๆ ฉันกินมาทีแล้วมันเรื่องอะไรจะต้องมาแบ่งให้ฉัน ฉันหาของฉันกินเองได้" เขาพูดอย่างโมโห ๆ

"ใครเขาว่าอะไรอย่าไปฟังมัน ก็มาเอาสวนยายไปกินได้นี่เอ็งก็ ใครเขาว่าอะไรอย่าไปฟังมัน" ยายพูดหนักแน่นแล้วหันมาทางผม "เอ็งเรียนหนังสือให้เก่ง ๆ ไว้นะไอ้หนู โตขึ้นจะได้สบาย เออ ยายก็คิดถึงพวกเอ็งทุกวัน อยากทำข้าวเกรียบไปปิ้งแจกปิ้งขาย ยายก็โขลกข้าวเหนียวไม่ไหว โขลกข้าวเหนียวนึ่งมันง่าย ๆ หรือ โขลกงัด ๆ ไม่โขลกให้ได้ที่ก็คลึงแผ่นไม่ไหว หลังเมื่อยไม่ดีกันละ ต้องปั้นเป็นก้อน เอาน้ำมันมะพร้าวคลุกไข่แดงเข้า ไม่งั้นข้าวเหนียวมันจะติดมือตอนรีดทำแผ่น รีดไม่เรียบก็สุกไม่เสมอกัน แถวนี้ใครชำนาญสู้ยายไม่ได้หรอกเรื่องทำข้าวเกรียบโป่งนี่" ดูแกจะมีความสุขเมื่อเอ่ยถึงอาชีพแต่หนหลัง ผมสนใจมากก็ลุกขึ้นไปยืนฟังใกล้ ๆ

8. <u>ยายแม้น</u>

ยายแม้นเป็นคนแก่ที่มาขายของเช่นเดียวกับยายปิ่น ยายแม้นได้แสดงจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือการแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับผู้ที่สมควรให้ คือให้อยแก่เด็ก ๆ ที่ไม่มีเงินมาซื้อ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 56 - 57)

แต่ยายแม้นไม่ค่อยจะมีใครมุง เพราะถนัดทางขายอ้อยท่อนหรือไม่ก็ผลไม้สำเร็จรูปมาจากต้น ไม่ต้องมานั่งปิ้งนั่งเผาให้ใครน้ำลายหก เด็กเข้ามาจ่ายเงินแล้วก็คว้าอ้อยท่อนวิ่งออกไป ก็จะมีพี่ที่อยู่ชั้น ป.1 หรือ ป.2 จูงน้องชั้นเตรียมตัวป้อม ๆ หัวมีแผลทาขมิ้น มายืนดูกระบุงอ้อยของยายแม้นอยู่ห่าง ๆ ราวกับว่าจะชั่งใจดูว่าเด็กอื่น ๆ ซื้อราคาท่อนละเท่าไหร่ มือหนึ่งกำเหรียญไว้แน่นจนเหงื่อออก พอเด็กอื่นที่ยืนซื้อว่างลง รอบ ๆ กระบุงไม่มีคน พี่ก็จูงน้องเขามาหยิบอ้อยท่อนที่เล็กที่สุดถามเบา ๆ ว่าเท่าไร ยายแม้นบอกราคา ว่าถูกแสนถูกเท่าที่ยายแม้นลงทุนซื้อแต่เด็กคนนั้นก็ยังถืออ้อยค้าง ค่อย ๆ วางอ้อยลงที่เก่า แล้วจูงน้องออกไปไม่พูดไม่จา คนน้องถึงจะเดินตามไปต้อย ๆ แต่ก็เหลียวหลังกลับมาดูอ้อยท่อนนั้นไม่วางตา ยายแม้นก็น้ำตาคลอ คว้าอ้อยสองท่อนรีบวิ่งตามไป

นอกจากนั้นยายแม้นยังบอกให้โทน เก็บผลไม้ของแกไปให้เด็กจน ๆ ที่โรงเรียนกินด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 255)

"แล้วนี่เอ็งจะพากันไปไหน"

"ไปสวนยายแม้น แกก็เลิกไปขายของที่โรงเรียนแล้วนะยาย ว่าหูตาไม่ดีเหมือนกัน บอกให้ฉันไปมอง ๆ เก็บอะไรก็ได้ในสวนของแก เอาไปฝากเด็ก ๆ ที่มันหิวให้ด้วย บอกว่าสงสารเด็กโซตัวเล็ก ๆ ฉันก็ทำให้ยายแม้นเรื่อยมา"

9. <u>ปู่พายเรือ</u>

ปู่พายเรือเป็นผู้พายเรือรับส่งคนจากฝากหนึ่งไปอีกฝากหนึ่ง เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า ปู่พายเรือมีจริยธรรมดังนี้คือ ความอุตสาหะ และความเสียสละ

ในด้าน "ความอุตสาหะ" จะเห็นได้ว่า ปู่พายเรือรับส่งคนข้ามฟากมานาน ตั้งแต่หนุ่มจนแก่ แม้จะดึกดื่นเพียงใดถ้ามีคนมาเรียก แกก็จะลุกขึ้นพายเรือรับส่งทันที ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 135)

> หลายปีแล้วที่ปู่พายเรือพายเรือข้ามฟาก อยู่คู่มากับหมู่บ้าน ยิ่งนานปี เข้าปู่ก็ต้องพายเรือทวนน้ำขึ้นไปไกล ๆ ไกลมากขึ้น เพราะข้อมือเหี่ยว ๆ ของปู่ดูอ่อนล้าลงไปทุกวัน ถ้าไม่พายขึ้นไปให้ไกล ๆ ก่อนจะออกเรือก็จะสู้แรงน้ำไม่ไหว จะลอยเลยฝั่งตรงข้ามอยู่เรื่อย ยิ่งตอนเดือนน้ำหลาก เศษสวะกอไผ่กอไม้พากันลอยมาเป็นสายเต็มลำน้ำ ราวกับว่าต้นไม้พากันย้ายถิ่น ปู่จะยิ่งคัดเรือลำบาก น้ำก็เชี่ยว กว่าจะฝ่าสวะข้ามไปได้แทบจะขาดใจ ครั้นจะไม่ข้ามรับส่งหรือ ก็ไม่มีรายได้เลี้ยงตัว เกิดมีเรือข้ามฟากขึ้นมาอีกท่าปู่จะแย่ หาได้ไม่พอกิน

และในด้าน "ความเสียสละ" จะเห็นได้จากการเสียสละทรัพย์ เพื่อการกุศลโดยการทำบุญอยู่เสมอ ๆ ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 166 - 167)

> "ปู่จ๋า" ผมถามเบา ๆ
>
> "หื้อ"
>
> "เมื่อเข้าที่ปู่ว่า ฝากเงินไว้ที่วัดไว้กินชาติหน้ามากน้อยเท่าไร"
>
> ปู่เงียบไปครู่หนึ่ง แล้วก็พูดอย่างภูมิใจว่า "ก็มากอยู่หลาย เป็นหมื่นหลายสิบปีแล้ว ถ้าไม่ถึงแสนก็หวุดหวิด"

10. <u>ปู่ขายเรือ</u>

ปู่ขายเรือมีอาชีพขุดเรือขาย ซึ่งปู่ขายเรือได้แสดงจริยธรรมในด้านความเสียสละไว้ คือ เมื่อปู่พายเรือและเด็ก ๆ เดินทางมาถึง ปู่ขายเรือก็รีบจัดอาหารไว้ให้รับประทาน ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 148)

คนคนนั้นเป็นรุ่นราวคราวเดียวกับปู่ ผมก็หงอกขาวอยู่บ้านหลังโตเสาทำด้วยไม้ทั้งต้น ต่างคือกดีใจหักทายกันใหญ่และเรียกกันว่าพ่อ ปู่เจ้าของบ้านรีบยกข้าวปลาอาหารมาให้ เราก็รีบตั้งวง แต่ปู่คงตื่นเต้นนั่งรถยนต์จึงกินข้าวไม่ลง เบิบสองสามคำบอกว่าอิ่ม

11. ปู่เฝ้าบึง

ปู่เฝ้าบึงอาศัยอยู่ที่บึงหญ้าใหญ่ ซึ่งโหนไปมาหาสู่อยู่เสมอ ปู่เฝ้าบึงมีจริยธรรมในด้านความเสียสละ คือแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับผู้ที่สมควรให้ เช่น เมื่อโหนพาเพื่อน ๆ ไปเที่ยวที่บึงหญ้าใหญ่ปู่ก็ให้ข้าวปลาอาหารไปกินกัน ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 342)

... แม่โวย วันนี้พาเพื่อนมาเยอะเชียว ลูกใคร ๆ กันบ้าง อือ ปู่ไม่รู้จักแล้วหลาน ๆ เอ๊ย ปู่นะมาอยู่ริมบึงนี้ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ๆ แล้วไม่เคยออกไปไหนกับใครเขาเลย ไม่รู้จักใคร กลัวไม่มีกินก็อยู่บึงนี่แหละ ไม่ไปไหนอีกแล้วปู่ หุงข้าวกินกันเถอะ อยากกินปลาอะไรเลือกกินตามสบาย ปลาของโหนเขาทั้งนั้น" แล้วปู่ก็หัวเราะ

จากเรื่องบึงหญ้าป่าใหญ่นี้พอสรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้ โหน ผู้เล่าเรื่อง ครูลูกจันทน์ พ่อแม่เด็ก ๆ ชาวบ้าน ยายปิ่น ยายแม้น ปู่พายเรือ ปู่ขายเรือ และปู่เฝ้าบึงซึ่งการปรากฏความถี่ของจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนั้นจะเสนอรูปตารางดังนี้

ตาราง 18 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่อง บึงหญ้าป่าใหญ่

ตัวละคร / จริยธรรม	โทน	ผู้เล่า	ครูลูกจันทร์	พ่อแม่ฯ	เด็ก ๆ	ชาวบ้าน	ยายปิ่น	ยายแม้น	ปู่พาย	ปู่ขาย	ปู่บึ้ง	รวม
ความรับผิดชอบ	–	2	4	–	1	–	–	–	–	–	–	7
ความซื่อสัตย์	2	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	3
ความมีเหตุผล	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความกตัญญูกตเวที	2	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	3
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความเสียสละ	5	6	3	1	2	1	2	2	1	2	1	25
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	–	–	1	1	–	1	–	–	1	–	–	4
ความเมตตากรุณา	4	–	1	2	2	1	–	–	–	–	–	8
รวม	13	8	9	2	6	3	2	2	2	2	1	52

เรื่องที่ 18 : พระจันทร์สีน้ำเงิน

พระจันทร์สีน้ำเงิน เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งที่มีมารดาและบุตรสี่คน มารดาเป็นนักเขียนแยกทางกับบิดา เพราะบิดามีภรรยาใหม่ ส่วนมารดาก็มีสามีใหม่ ครอบครัวนี้ดำเนินชีวิตด้วยความสุขพอสมควร แต่ลูกชายคนเดียวของครอบครัวนี้มักนำปัญหามาสู่ครอบครัวอยู่เสมอ อันเนื่องจากความใจอ่อนของเขา ประกอบกับเมื่อเขาย่างเข้าวัยรุ่น สภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนไปจึงทำให้เขาติดยาเสพติด เมื่อรักษาหายแล้วเขาก็พยายามจะปรับตัวให้เข้ากับครอบครัว แต่ความอ่อนไหวของเขาก็นำเขาไปหายาเสพติดอีก และที่สุดเขาจบชีวิตลงเพราะยาเสพติดนั้น จึงนำความเสียใจมาสู่ครอบครัวเป็นอย่างมาก

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นการดำเนินชีวิตของครอบครัวหนึ่งที่มีมารดาเป็นผู้หาเลี้ยงเนื่องจากมารดาต้องทำงานหนักไม่มีเวลาให้ลูกน้อย จึงทำให้ต้องสูญเสียลูกชายคนเดียวไป

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นว่าเรื่องพระจันทร์สีน้ำเงิน มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าว คือ สวัสดี รอม มดดำ น้าวิสาขา และนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะเสนอทีละคนดังนี้

1. สวัสดี

สวัสดีเป็นอาจารย์อยู่มหาวิทยาลัยศิลปากร สามีเป็นอาจารย์อยู่ที่เดียวกัน มีบุตร 4 คน หญิง 3 คน ชาย 1 คน ต่อมาเธอกับสามีได้หย่าขาดกัน เพราะสามีมีภรรยาใหม่ สวัสดีรับเลี้ยงลูกทั้งสี่คนตามลำพัง เนื่องจากเงินเดือนข้าราชการมีน้อยไม่พอกินพอใช้ สวัสดีจึงลาออกจากราชการมาเป็นนักเขียน ในช่วงแรกเธอต้องเอา

ลูกไปฝากยายบ้าง ย่าบ้าง เพราะยังไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง ต่อมาเมื่อฐานะดีขึ้น เธอก็รับลูก ๆ มาอยู่ด้วย และเธอก็มีสามีใหม่ซึ่งอายุน้อยกว่า อย่างไรก็ตามสามีใหม่กับลูก ๆ ของเธอก็เข้ากันได้ดีพอใช้ ต่อมาลูกชายคนเดียวของเธอก็เริ่มมีปัญหา คือ ติดยาเสพติดและพาผู้หญิงมาอยู่ที่บ้าน สวัสดีพยายามแก้ปัญหาต่าง ๆ จนเหตุการณ์คลี่คลายลง แต่ท้ายสุดเธอก็สูญเสียบุตรชายอันเป็นที่รักไปเพราะยาเสพติด

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า สวัสดีมีจริยธรรมดังนี้ คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" นั้นจะเห็นได้ว่า สวัสดี มีความรับผิดชอบในการทำงาน คือต้องการทำงานของเธอให้ดีที่สุด เนื่องจากเธอเป็นนักเขียน และในการเขียนนวนิยายของเธอนั้นเธอจะเขียนอย่างตรงกับความเป็นจริง ดังนั้นก่อนเขียนเกี่ยวกับเรื่องใดเธอจะต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างละเอียดเสียก่อนจึงลงมือเขียน ดังเช่น เมื่อเธอจะเขียนเรื่องเกี่ยวกับหมอ เธอก็จะติดตามไถ่ถามหมออย่างละเอียด ก่อนนำมาเขียน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 15 - 16)

"เล่าเรื่องพวกหมอบ้างซิคะ ... หมอวิชัย" แม่ถอยหลังไปพิงลูกกรงบันได มีช่องว่างอยู่นิดเดียวตรงนั้น ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยหนังสือ "ฉันอยากจะเขียนถึงหมอที่ไปทำงานตามบ้านนอก เวลานี้มีบันทึกของหมอชิน... คุณรู้จักหมอชินไหม"

"รู้จักซิ ... เคยได้ยิน แต่เขาเรียนที่จุฬา ได้ยินข่าวว่าหมอชินไปอยู่บ้านนอก"

"ใช่แล้ว ... ฉันได้บันทึกของเขามา แต่ไม่ค่อยมีรายละเอียด หมอเก็บรายละเอียดให้ฉันได้ไหมคะ ... เอางี้ดีกว่า ฉันจะไปค้นหาคำถามมา แล้วให้หมอตอบ"

นอกจากนี้สวัสดียังมีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค ดังเช่นในการเขียนหนังสือของเธอ แม้เธอจะเจ็บป่วยทางร่างกาย แต่เมื่อหายแล้วเธอจะรีบทำงานทันที อันแสดงถึงความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 188)

... เรื่องตายนี้แม่ดูเป็นห่วงมาก ห่วงเพราะกลัวว่าตัวเองจะตายเสียก่อนที่ลูกจะเรียนจบและช่วยตัวเองได้ อีกทั้งแม่ก็เจ็บออดแอดอยู่เรื่อย ๆ เรียกว่าสามวันดีสี่วันไข้ แม่เป็นโรคต่าง ๆ นานา ไม่รู้ว่าเป็นอะไรบ้าง ดูเหมือนจะเป็นตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า โรงพยาบาลนี้แม่คุ้นชินกับมันดีเหมือนบ้าน และพวกเราก็คุ้นกับโรงพยาบาลเหมือนกัน เราคุ้นกับการนั่งรอบ ๆ เตียง และคุ้นกับการที่แม่ต้องออกไปโรงพยาบาลดีก ๆ ดื่น ๆ

บางทีแม่ก็บอกกับเราว่า

"แม่จะไปนอนโรงพยาบาลสักสามสี่วัน"

บางหนนอนเป็นเดือน

กว่าพอหายเจ็บแล้ว หรือยังไม่หายเท่าไรนัก แม่ก็ทำงานต่อไป ไม่มีใครบังคับ ไม่มีใครเรียกร้อง แต่เป็นหน้าที่

ในการมีอาชีพเป็นนักเขียนของสวัสดีนั้น เธอต้องทำงานอย่างหนัก แม้ว่าจะมีผู้ตำหนิเกี่ยวกับเรื่องที่เธอเขียน แต่เธอก็มิได้ย่อท้อ คงทำงานต่อไปด้วยความรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 244 - 245)

... พวกหนังสือพิมพ์กลุ่มหนุ่มเรียกแม่ว่า แม่ค้าหุเรียน หมายถึงว่าที่แม่เขียนเรื่องสั้นขายปีละสามเรื่อง แล้วก็ไปเขียนเรื่องยาวอาทิตย์ละสี่เรื่องนั้นเป็นการขายตัวชนิดหนึ่ง

ถ้าแม่พบนักเขียนหนุ่มพวกนั้น แม่ก็จะว่า

"เอ๊ะ ... จะให้ฉันขายเรื่องสั้นเรื่องละร้อยห้าสิบบาท แล้วฉันจะอยู่ได้อย่างไรล่ะ"

"ไม่รู้ซิฮะ แต่ผมก็ไม่อยากให้พี่ทำงานตลาดยังงั้น"

"แล้วเรื่องสั้นล่ะไม่ใช่งานตลาดรึ"

"อย่างน้อยก็มีความประณีตมากกว่า"

แม่ฟังแล้วก็ได้แต่เสียใจ เพียงแต่เสียใจเท่านั้น แต่ไม่ได้หยุดทำงานที่แม่ทำอยู่เลย

"จะเป็นเรื่องตลาด เรื่องไม่ประณีต ก็เป็นงาน" แม่ว่าอย่างนั้น และ "เป็นงานต้องรับผิดชอบ งานของตัวเอง"

ในด้าน "ความซื่อสัตย์" สวัสดีประพฤติตรงต่อความเป็นจริง ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น ดังเช่น เมื่อรอมลูกชายคนเดียวของเธอหนีออกจากบ้านไป และเมื่อครูถามเธอก็บอกไปตามความเป็นจริง แม้เธอจะรักลูกมากเธอก็มิได้ปกปิดเพื่อช่วยลูกให้พ้นจากการลงโทษของครูแต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 442 - 443)

...แล้วรอมก็ถูกแม่เรียกให้ออกไปพบในตอนเย็นจวนค่ำ น้ารันนั่งในบ้าน เขาไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับเราในกรณีคอขาดบาดตายเช่นนี้ หนูนาวิ่งไปวิ่งมาระหว่างประตูบ้านกับน้ารัน ... หล่อนคิดเอาว่านั่งดักเขาดูโทรทัศน์ หล่อนคงจะสมมุติเอาว่าเขาเป็นพ่อกระมัง

"รอมจะทำยังไงต่อไป" แม่ถามอย่างเกรงใจ คงกลัวว่ารอมจะหนีออกไปจากบ้านอีก

"แม่อยากให้รอมกลับไปเรียน"

"ครูไม่ว่าหรือฮะ"

"ก็คงว่าบ้าง รอมทำผิดนี่นะก็ต้องยอมรับผิดไม่ใช่หรือ"

"อะ" รอมก้มหน้า นึกถึงโทษทัณฑ์ของครูผู้ปกครองที่เฆี่ยนอย่างทารุณ และแม่ก็ยอมเขาทุกอย่าง ซ้ำยังเห็นดีเห็นงามไปด้วยที่ลูกถูกตีอย่างกับวัวกับควาย ยังกับไม่ได้เสียค่าเล่าเรียนแพง ๆ ยังไงยังงั้น

"แม่บอกครูหรือเปล่าอะ ว่ารอมไปไหน"

"แม่ก็บอกเขาไปตามตรง"

แม่ไม่เคยโกหกสักทีว่า พวกเราเจ็บ เมื่อหนีไปเที่ยวต่างจังหวัดหรืออะไรทำนองนั้น แต่จะบอกไปตามความเป็นจริง

"บอกว่ารอมหนีออกจากบ้าน"

"แล้ว ... ครูว่ายังไงบ้างอะ"

"ครูเขาก็ถามว่าที่บ้านมีปัญหาอะไรบ้างหรือเปล่า ครูต้องเข้าใจว่าที่พ่อกับแม่หย่ากันนี่เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดปัญหา รอมก็กลายเป็นเด็กมีปัญหา เข้าใจหรือยัง"

ในตอนที่ลูก ๆ ยังเล็กและสวัสดียังไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง เธอจำเป็นต้องพาลูก ๆ ไปฝากให้อยู่กับยาย แม้จะอยู่กับยายแต่เด็ก ๆ ก็อดคิดถึงแม่ไม่ได้ สวัสดีจึงสัญญากับลูก ๆ ว่าจะไปเยี่ยมทุกเดือน และเธอก็ไปเยี่ยมทุกเดือนจริง ๆ ตามที่เคยสัญญาไว้ จัดได้ว่าเป็นความซื่อสัตย์อีกอย่างหนึ่งของสวัสดี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 168)

... มดดำกับหนูนาก็ดูเหมือนจะทำใจได้ว่า แม่จะต้องไปทำงาน แต่แม่สัญญาว่าจะกลับมาที่นี่ทุกเดือน

... ทุกเดือนแม่จะต้องเดินทาง ด้วยระยะทางไปกลับเกือบเจ็ดร้อยกิโลเมตร

และแม่ก็มาจริง ๆ ตามคำ ทุกเดือนแม่จะหนึ่งงาน ... หมายถึงช่วงที่ไม่มีการสอนในรอบอาทิตย์

... เดินทางมาหาเรา แม่มักจะใช้รถไฟ

นอกจากนี้ในเรื่องเงิน สวัสดีมีความซื่อสัตย์ต่อเจ้าหนี้ ดังจะเห็นได้ว่า ครั้งหนึ่งเธอจะขอยืมเงินจากหนังสือนิตยสารฉบับหนึ่งมาซื้อที่ดินเพื่อจะปลูกบ้าน และให้สัญญาว่าจะเขียนหนังสือให้เป็นการใช้หนี้ ต่อมาหนังสือนิตยสารฉบับนั้นเลิกกิจการไป สวัสดีก็มิได้โกง เธอคงนำเงินไปใช้คืนให้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 517 - 518)

> หนังสือนิตยสารฉบับที่แม่ยืมเงินมาซื้อที่ ต้องเลิกกิจการไป ทั้งที่หนังสือเล่มนั้นครองตลาดมานาน แม่จึงต้องใช้เงินเขาไปเป็นเงินสด ซึ่งแม่บ่นพึมพำว่าแย่มาก
>
> "ที่จริงจะทำไม่รู้ไม่ชี้เสียเลยก็ได้ แต่ไม่เอาล่ะ" แม่บอก "ชายหน้าเขา"
>
> แม่บอกว่าคนคดโกงจะไม่มีวันเจริญ และพยายามสอนให้เราตามอย่าง

ในด้านความกตัญญูกตเวที สวัสดีมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ดังจะเห็นได้เมื่อบิดาของเธอป่วย เธอก็คอยพาไปรักษา และเวียนไปดูแลอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 202)

> ปีนั้นตาเริ่มเจ็บกระเสาะกระแสะ ตาเจ็บมานานแล้ว แต่ก็รักษาตัวอยู่เรื่อย ๆ มีแม่เป็นคนคอยส่งยาและพาตัวมากรุงเทพฯ เมื่อถึงกำหนด
>
> แต่ตาก็ยังแข็งแรงอยู่เสมอ ไม่จำเป็นตาจะไม่นอนเลย ทำอะไรกระจุกกระจิกไปเรื่อย ๆ เช่น เมื่อแม่ริปลูกถั่วฝักยาว ตาก็ยังไปหัดไม้ไผ่กับแม่ โดยขับรถไปจนเกือบถึงน้ำตก หัดต้นไผ่เล็ก ๆ มากมาย
>
> ไม่มีใครคิดว่า ตาจะต้องเจ็บถึงกับไปนอนโรงพยาบาล เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นรวดเร็วมาก โรงเรียนปิดภาคกลางไปแล้วในตอนนั้น แม่จึงเดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างสองเมืองทุกเดือนเป็นประจำ

นอกจากนี้สวัสดียังมี "ความกตัญญูกตเวที" ต่อผู้มีพระคุณคนอื่น ๆ ด้วยเช่น เมื่อสวัสดีพาลูกและเพื่อน ๆ ไปเที่ยวพักผ่อนที่หัวหินและได้ขอยืมบ้านพักของคนรู้จักคนหนึ่ง และเมื่อกลับมา เธอก็ซื้อของมาฝากเจ้าของบ้านเป็นการตอบแทนน้ำใจ ดังนี้ "แม่ซื้อข้าวเหนียวมะม่วง ... เจ้าที่มีชื่อเสียงอีกเหมือนกันไปฝากเจ้าของบ้านที่เรายืมที่หัวหิน ..." (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 106)

ในด้าน "การรักษาระเบียบวินัย" **สวัสดีรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่อย่างมาก** คือไม่ทำสกปรกเลอะเทอะในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตามถนนหนทาง และสถานที่เที่ยวต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 104)

> เราอยู่ที่เขาตะเกียบไม่นานนัก ที่นั่นมีนักท่องเที่ยวคลาคล่ำ แต่ละคนแต่งตัวบอกยี่ห้อชาวกรุง ... แต่เป็นชาวกรุงที่ไร้การอบรมอันดี เพราะกินของตรงไหนก็โยนทิ้งตรงนั้น
>
> อย่างเปลือกถั่ว เปลือกเงาะ ... อย่างกะลามะพร้าวเผา ตั้งแต่ของเล็กจนไปถึงของใหญ่เขาทิ้งไว้อย่างหน้าตาเฉยบนหาดทราย
>
> "หรือแม้แต่บนถนน" แม่เปิดฉากการอบรมอีกแล้ว พวกเราจะทำอย่างนั้นไม่ได้เป็นอันขาด เรื่องจะกินของในรถแล้วทิ้งเปลือกหรือเม็ดลงบนถนน ไม่มีวันที่จะเป็นไปได้ ... แม้กระทั่งในโรงหนัง แม่ก็ยังไม่ให้ทิ้ง หากเก็บของเหล่านั้นออกมาหาที่ทิ้งขยะ ... ถ้าไม่มี แม่ก็จะหอบเอามาทิ้งที่บ้าน

ในด้าน "ความเสียสละ" **สวัสดีช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางด้านสติปัญญาให้กับ** ผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากการช่วยสอนหนังสือไทยให้กับคนจีนที่อยู่ใกล้ ๆ บ้าน ในตอนเย็น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 85)

> บ้านนั้นอยู่ในสวนผักของคนจีนต้องเดินเข้าไปไกลลิบจากถนนใหญ่ แม่อุ้มท้องรอมเดินผ่านสวนผัก ผ่านคลองประปาออกทุ่งนาไปทำงานทุกวัน

ไม่มีน้ำไม่มีไฟอีกเช่นกัน แม่เล่าว่ามีบ่อน้ำที่ขุดเอง ลำบากมากเมื่ออยู่ที่นั้น แต่ก็สบายไปอีกแบบหนึ่ง สบายกว่าอยู่บ้านเช่าที่เล่าซึ่งมืดครึ้มเพราะปลูกอยู่ใต้ร่มมะพร้าว และต้นไม้อื่น ๆ ที่ขึ้นซับซ้อน บ้านนี้อยู่ในทุ่งโล่งของสวนผักคนจีน อาจจะเอื้อมมือไปเด็ดคะน้าจากร่องผักตรงหลังบ้านสบาย

บ้านหลังนี้พี่หน่อยพอจะจำความได้บ้าง หล่อนเล่าให้ฟังว่าเคยเดินไปร้านขายเครื่องชำกับแม่มีร่องแตงกวามากมาย และแม่เคยเก็บให้พี่หน่อยกิน แต่ต้องขอจากเจ้าของเขาเสียก่อน คนจีนสวนผักแถบนั้นชอบแม่มากเพราะตอนเย็น ๆ ถึงค่ำ แม่สอนหนังสือไทยให้พวกหมวยที่นั่นไม่เอาเงินแต่ก็ได้น้ำใจตอบแทนมากมาย แม่เล่าว่าทิ้งบ้านไปไหน ๆ ก็ได้ ไม่เคยมีของหายเลย

ความเสียสละอีกอย่างหนึ่งของสวัสดีก็คือ การแบ่งปันเครื่องอุปโภคให้แก่ผู้ขัดสนสมควรให้ ดังเช่น การซื้อนมเกษตรไว้ที่บ้านมาก ๆ เพื่อให้ลูกและเพื่อน ๆ ลูกได้กินยามหิว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 27)

"ไปสวนลุมไหมล่ะ"

"ไม่ ..." รอมส่ันหน้า "กลับบ้านดีกว่า ไปกินนมเกษตร ที่บ้านมีเยอะเอานะ"

"เออ" อ้วนเลียรินฝีปาก นมพื้นเมืองนั้นมีความมันเป็นยอดเยี่ยมแต่ราคาแพงเกินกว่าที่อ้วนจะซื้อกินได้ทุกวัน

แม่รอมเขาใจดี ซื้อทีละหลาย ๆ ขวด ไว้ให้ลูกและเพื่อนของลูก

ในด้าน "การประหยัด" จะเห็นได้ว่าสวัสดีใช้สิ่งของต่าง ๆ พอเหมาะพอควรกับฐานะ และพยายามใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังเช่น ในเรื่องเสื้อผ้าที่ใช้แต่งไปในงานต่าง ๆ เธอจะใช้เสื้อผ้าซ้ำ ๆ อันแสดงถึงการประหยัดได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 465)

ที่แม่ชอบทำอีกอย่างหนึ่งก็คือ ใช้เสื้อผ้าซ้ำ ๆ ไปในงานติด ๆ กัน จนกระทั่งโดนเพื่อนถามว่า "นี่คุณ ใจคอจะให้เหลือชุดละสลึงรึ"

"ต้องเป็นยังงั้น" แม่ตอบอย่างไม่เดือดร้อน "คนเราไม่ควรจะฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะในเรื่องแต่งตัว คุณคิดว่า คุณทำถูกแล้วหรือ ที่ต้องใส่เสื้อผ้าไม่ให้คนจำชุดได้"

มีคนซุบซิบกันว่า แม่นั้นออกจะมีความคิดประหลาดอยู่

แม่บอกเราอย่างแข็งขันว่า เราต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติเสียใหม่ในเรื่องการแต่งตัว ไม่ควรจะฟุ่มเฟือยให้มากในเรื่องเช่นนี้ แต่ก็ดูเหมือนแม่จะลุกขึ้นต่อต้านอยู่คนเดียวโดยไม่มีใครร่วมมือด้วย

ในด้าน "ความอุตสาหะ" สวัสดีมีความอุตสาหะในการทำงานมาก แม้จะต้องทำงานอย่างหนัก แต่เธอก็อดทน ไม่เคยบ่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 557)

รอมอดหวนคิดไปถึงวันคืนครั้งเก่า ๆ ภายในบ้านของพ่อไม่ได้ แม่ลำบากมากทีเดียว แต่ว่า ... ถึงเวลานี้ก็ใช่ว่าแม่จะสบายก็หาไม่ ต้องทำงานหนักทุกวันตามที่แม่ว่า ทั้งที่แม่ไม่ค่อยสบายด้วยเท่าไร งานเขียนหนังสือ ... จะหนักสักแค่ไหน ไม่ได้ไปขุดดินสักหน่อยจะได้ร้องว่าหนักเหลือเกิน

"ทำงานหนักดีกว่าไม่มีงานทำ" แม่หมั่นพูดให้เราฟังบ่อย ๆ เหมือนจะให้ซึมซาบ แต่ก็ยากนักที่เราจะซึมอะไรที่แม่บอกได้ง่าย ๆ ส่วนใหญ่เข้าหูซ้ายทะลุออกไหน ๆ ไปเลยมากกว่า

"เพราะว่างาน หมายถึงเงิน"

ในการทำงานของสวัสดีนั้น แม้ว่ามีอุปสรรคแต่เธอก็ไม่ย่อท้อ คงฝ่าฟันไปด้วยความอดทน ดังเช่น เมื่อสามีมีภรรยาใหม่เธอจึงย้ายมาอยู่กับลูก ๆ ในห้องเดียวกัน จึงไม่มีเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เธอก็สามารถทำงานได้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 46 - 47)

เราย้ายมาอยู่รวมกันอีกห้องหนึ่ง ไม่แคบแต่ก็ไม่กว้าง เรานอนกันบนพื้นและบนยกพื้น เมื่อปูที่นอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่มีที่ให้เดินเลยนอกจากรอบ ๆ มุ้งบางคืนแม่นั่งเขียนหนังสืออยู่ระหว่างรอมกับมุ้งของแม่ละน้อง ๆ

แม่พูดชัน ๆ ว่า

"แม่จะเป็นนักเขียนคนแรกที่เขียนหนังสือโดยไม่มีโต๊ะ"

ตอนนั้นแม่เริ่มเขียนเรื่องสั้น แม่บอกว่ามีวัตถุดิบให้เขียนมากมายเหมือนกับอั้นไว้เสียนาน เพื่อน ๆ เคยถามแม่ว่าเมื่อรู้ว่าพอเขียนหนังสือกับเขาได้เช่นนี้ เหตุใดจึงไม่เขียนมาเสียนานแล้ว

"ไม่รู้ ..." แม่บอก "ใครจะไปรู้ละว่าตัวเองทำอะไรได้มั่ง ที่เขียนหนังสืออยู่นี้ ก็ใช่ว่ามันจะดีวิเศษ แต่พออ่านได้เท่านั้นนี่"

แม่เขียนหนังสืออยู่ตรงชอกมุ้งอยู่นานหลายเดือน บ่อยครั้งที่รอมตื่นขึ้นมาเห็นแม่ทำงานอยู่ลำพัง ...

ในด้าน "ความเมตตากรุณา" สวัสดีมีความเมตตากรุณาทั้งต่อคนและสัตว์ดังเช่น เมื่อลูกศิษย์ของเธอเก็บนกฮูกที่ตกลงมาจากต้นไม้ เธอก็เลี้ยงมันไว้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 50)

แม่เคยเลี้ยงนกฮูกตัวน้อย ๆ มันตกลงมาจากต้นกร่างใหญ่ในมหาวิทยาลัย ลูกศิษย์ของแม่เก็บมาให้ แม่ตั้งชื่อให้มันว่าโซฟี หลังจากที่ได้ตั้งชื่อหลายชื่อ และชื่อโซฟีก็ไม่เห็นเพราะอะไรเลยสักนิด

โซฟีจะเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย รอมไม่เคยรู้ รู้แต่ว่ากว่าแม่จะเลี้ยงมันให้เชื่องก็กินเวลานาน แม่มีความอดทนที่จะเลี้ยงสัตว์ แม่ป้อนเนื้อมันด้วยมือของตัวเอง หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ป้อนทีละคำ แรก ๆ โซฟีจิกมือแม่เจ็บ ๆ ครั้นนานเข้ามันก็เริ่มรู้ภาษา ถึงกับผิวปากให้มันมาหาได้ ...

นอกจากเมตตากรุณาต่อสัตว์แล้ว สวัสดียังมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วย โดยให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล และแผ่เมตตาให้แม้ผู้ทำความเดือดร้อนให้ ดังเช่น กิ๊ก เด็กสาวคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนของรอมลูกชายสวัสดี ไม่ยอมกลับบ้านและขออาศัยอยู่กับสวัสดี สวัสดีก็ไม่ว่า และสวัสดียังยินดีส่งให้กิ๊กเรียนด้วยหากกิ๊กต้องการ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 418)

> กิ๊กพยายามทำดีกับหนูนา เพราะหนูนานั้นหัวอ่อน และยังเป็นเด็ก หล่อนมักจะชวนหนูนาเล่นอะไรต่อมิอะไรเสมอ และแม่ก็ไม่ได้ห้าม
>
> ถ้าหล่อนจะเรียน แม่ก็จะส่งให้เรียนด้วยซ้ำ นั่นก็คือแม่ที่ใจคอกว้างขวางจนไม่ได้นึกถึงตัวเอง
>
> "งั้นก็เรียนตัดเสื้อ จะได้มีอาชีพ"
>
> รอมนั้นบอกว่ากิ๊กควรตามใจแม่ แต่กิ๊กขี้เกียจวัน ๆ ไม่ค่อยอยากจะทำอะไรเลย แต่ต้องทำงานบ้านบ้างไม่งั้นก็จะถูกว่า ... มาอาศัยข้าวเขากินงานก็ไม่ทำ

ความเมตตากรุณาอีกอย่างหนึ่งของสวัสดีก็คือมี**ความสลดใจ**เมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ ดังเช่น เมื่อรอมถูกกักอยู่ในสถานกักกัน แล้วสวัสดีได้ไปประกันออกมา และเธอพบเด็กคนหนึ่งซึ่งผู้ปกครองไม่สามารถหาเงินประกันมาได้ เธอก็รู้สึกสงสารมาก ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 487 - 488)

> ผู้ปกครองของเด็กคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่คดีเดียวกับรอม ได้ประกันลูกเหมือนกันในวันเดียวกัน แต่แม่ของเด็กคนนั้นไม่สามารถจะหาเงินมาได้ หล่อนต่อรองกับพนักงานจนน่าสงสาร แต่ก็ได้รับแต่ความเห็นใจเท่านั้น "หาไม่ได้ก็ต้องติดไปก่อน" หล่อนว่า ความคุ้นชินกับเรื่องราวที่ได้พบเห็นอยู่ทุกวันจะทำให้หล่อนมีจิตใจที่กระด้างกว่าคนธรรมดา .. เช่นเดียวกับหมอที่เห็นความตายของมนุษย์เป็นเรื่องสามัญไม่น่าจะต้องโศกเศร้า จนกว่าจะได้พบภาวะนั้น ๆ ด้วยตนเอง จึงจะรู้สึกขึ้นมาได้บ้าง

รอมดูหน้าแม่ก็รู้ดีว่า แม่สงสารเขาเต็มแก่แทบจะออกเงินให้ทีเดียว ถ้ามีเงินพอ แต่แม่ก็หมดกระเป๋าพอดี รอมเห็นแม่นับเงินทีละใบแล้วนึกสงสาร ถึงไม่ใช่นักประพันธ์ที่ไส้แห้งก็จริง แต่ก็ไม่ใช่ว่าค่าเขียนหนังสือนั้นจะมากมายร่ำรวยอย่างที่ใคร ๆ เข้าใจกัน คนที่ร่ำรวยจากการเขียนหนังสือนั้นมีจริง แต่ไม่ใช่แม่อย่างแน่นอน

"แม่ฮะ ... กลับบ้านเถอะ" รอมเรียกเมื่อแม่ทำท่าจะซักถามเขา และเป็นแน่ว่า ลองได้เกิดความสงสารขึ้นในใจแล้ว เรื่องต่อไปก็คือต้องเสียเงิน

แม่หันไปยิ้มกับแม่ของเด็กคนนั้นราวกับปลอบใจก่อนที่จะจากมา

จะเห็นได้ว่าสวัสดีมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา

2. <u>รอม</u>

รอมเป็นบุตรชายคนเดียวของสวัสดี พี่น้องของรอมเป็นหญิงทั้งหมด เมื่อเริ่มเป็นวัยรุ่นรอมจึงเข้ากับพี่น้องไม่ได้ ประกอบกับรอมเป็นคนอ่อนไหวง่าย ดังนั้นเขาจึงหันเข้าหายาเสพติด และนำเรื่องเดือดร้อนมาให้มารดาอยู่เสมอ ต่อมารดาไปอดยาที่ถ้ำกระบอก และกลับตัวเป็นคนดี แต่ไม่ช้าเขาก็กลับไปคบเพื่อนไม่ดีอีก สุดท้ายเขาหันไปหายาเสพติด และเขาก็สิ้นชีวิตลงเพราะยาเสพติดนั่นเอง

เมื่อมองในแง่จริยธรรมจะเห็นได้ว่า รอมมีจริยธรรมดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา"

ในด้าน "ความรับผิดชอบ" จะเห็นได้ว่า เมื่อรอมทำความผิดเขาก็ยอมรับผิดและยินดีรับผลการกระทำของเขา ดังเช่น เมื่อรอมหนีออกจากบ้านไปพร้อมกับเพื่อนหญิง

และเมื่อเขากลับมาบ้านแม่ต้องการให้เขาไปเรียนเขาก็ตกลง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าต้องถูกครูลงโทษ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 442)

แล้วรอมก็ถูกแม่เรียกให้ออกไปพบในตอนเย็นจนค่ำ น้ารันนั่งในบ้าน เขาไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับเราในกรณีคอขาดบาดตายเช่นนี้ หนูนาวิ่งไปวิ่งมาระหว่างประตูบ้านกับน้ารัน ... หล่อนติดเขานั่งดักเขาดูโทรทัศน์ หล่อนคงจะสมมุติเอาว่าเขาเป็นพ่อกระมัง

"รอมจะทำยังไงต่อไป" แม่ถามอย่างเกรงใจ คงกลัวว่ารอมจะหนีออกจากบ้านไปอีก

"แม่อยากให้รอมกลับไปเรียน"

"ครูไม่ว่าหรือฮะ"

"ก็คงว่าบ้าง รอมทำผิดนี่นะ ก็ต้องยอมรับผิดไม่ใช่หรือ"

"ฮะ" รอมก้มหน้า นึกถึงโทษทัณฑ์ของครูผู้ปกครองที่เฉี่ยนอย่างหารุณ และแม่ก็ยอมเขาทุกอย่าง ซ้ำยังเห็นดีเห็นงามไปด้วยที่ลูกถูกตีอย่างกับวัวกับควาย ยังกับไม่ได้เสียค่าเล่าเรียนแพง ๆ ยังไงยังงั้น

ในด้าน "ความเสียสละ" จะเห็นได้จากการออกเงินค่ารถเมล์ให้อ้วน เพราะอ้วนมีเงินน้อยกว่ารอม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 25)

รถเมล์ว่างอยู่มาก เนื่องด้วยยังไม่ถึงเวลาเลิกเรียน รอมโดดขึ้นก่อน อ้วนโดดตาม เรื่องโดดรถเมล์นี้ก็นับเป็นความสามารถชนิดหนึ่ง และเก๋อีกด้วย ถ้าเดินขึ้นดี ๆ ไม่สู้จะมันเท่าไร

ออกค่ารถให้อ้วน อ้วนมีเงินน้อยกว่า ทั้งที่อ้วนก็ไม่ใช่ลูกคนจน พ่อเป็นทหารหรือตำรวจ ซึ่งรอมก็จำไม่ได้ รู้แต่ว่าพ่ออ้วนมีภรรยาใหม่ ปล่อยให้อ้วนอยู่กับญาติที่กรุงเทพฯ แม่ไปอยู่อีกจังหวัดหนึ่ง ส่วนพ่ออยู่ไกลออกไปมาก ดูเหมือนจะเป็นทางภาคอีสาน

และในด้าน "ความเมตตากรุณา" จะเห็นได้ว่า รอมมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ เช่น เมื่อคราวครั้งที่รอมบวช เขาไปพบลูกนกตกลงมาจากต้นยาง ด้วยความสงสารจึงนำมาให้มารดาเลี้ยง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 501)

ถึงอย่างนั้นก็ตาม ความเป็นเด็กทำให้รอมต้องวิปลาสคลาดเคลื่อนจากกิจของสมณเพศไปบ้าง เมื่อรอมจับนกที่ตกมาจากต้นยาง ใส่ถุงมาฝากแม่ถึงกรุงเทพฯ เป็นลูกนกกลางคืนชนิดหนึ่ง ซึ่งรอม**รู้ว่า**แม่ชอบเลี้ยง

แม่มีอยู่แล้วตัวหนึ่ง ชื่อนังมุด เป็นลูกนกฮูกตัวเล็ก ๆ ที่ฉลาดที่สุดแม่บอกว่า จะเขียนเรื่องหนึ่ง อุทิศให้มันเป็นที่ระลึก แต่เวลาก็ล่วงเลยมานาน และแม่ก็ยังไม่ได้เขียนถึงมันสักที

ตัวที่รอมเอาใส่ถุงมาฝากแม่นั้น หนูนาตั้งชื่อว่าโม่ง เป็นนกคนละชนิดกับมุด มีนัยน์ตากลมสีเหลืองจัดมีเค้าดุร้ายมาก ไม่เชื่องเหมือนนังมุดเลยสักนิดเดียว

"สงสารมันซะแม่" รอมบอกเมื่อส่งถุงนกให้แม่ "จะเอามันกลับขึ้นไปไว้ในรังก็ไม่ได้ ต้นยางแม่ก็รู้ว่ามันสูงแค่ไหน ถ้าปล่อยไว้มันก็ตาย"

3. <u>มดดำ</u>

มดดำเป็นน้องสาวของรอม มดดำมีจริยธรรมในด้านการประหยัด คือ เธอรู้จักหารายได้ โดยการรับจ้างสระผมให้กับแม่และพี่ ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 541)

พี่น้องทั้งหมด มดดำตระหนี่มากกว่าใครเพื่อน หล่อนมีวิธีหาลำไพ่พิเศษอีกด้วยนอกเหนือจากที่แม่ให้คือรับจ้างสระผม แรก ๆ อัตราสระผมของหล่อนถูกมาก คือ สองบาท แต่ครั้นนาน ๆ เข้าหล่อนก็ขึ้นเป็นสามบาท

แม้แม่จะแย้งว่า มดค่าเปิดร้านชิ้นในบ้านของแม่ ใช้น้ำ ... แชมภูและสิ่งอื่น ๆ ของกงสีทั้งนั้น ไม่ได้ออกเงินเองเลยสักบาท ทำไมถึงได้ขูดเลือดขูดเนื้อนัก

4. น้าวิสาขา

น้าวิสาขาเป็นเพื่อนคนหนึ่งของสวัสดี น้าวิสาขามีจริยธรรมในด้านความเมตตากรุณา คือ เมื่อสวัสดีแยกออกจากบ้านสามี และยังไม่มีที่พัก น้าวิสาขาก็ให้เธอกับลูก ๆ พักอยู่กับเธอก่อนซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 56 - 57)

รอมน้ำตาแห้งสนิทอีกแล้ว เมื่อแม่ขับรถมาถึงหน้าบ้านแห่งหนึ่ง ตอนกลางคืนอย่างนี้ รอมเห็นไม่ถนัดนักว่าเป็นที่ไหนกันแน่ ต่อเมื่อแม่ใช้ให้รอมลงไปกดกริ่งนั่นแล้ว รอมจึงได้รู้ว่านี่เป็นบ้านน้าวิสาขา

หล่อนเป็นเพื่อนรุ่นเด็กของแม่ แม่มีนิสัยชอบคบพวกเด็ก ๆ มาแต่ไหนแต่ไร แม่ไม่สู้จะชอบคนแก่ ... หมายถึงถ้าจะคบกันเป็นเพื่อน นอกจากเพื่อนสนิทเก่า ๆ เพียงไม่กี่คน อย่างป้าหลาย ๆ คนที่เรารู้จักล้วนเป็นนักเรียนร่วมรุ่นมาด้วยกันทั้งนั้น

บ้านน้าวิสาขามีบริเวณมากมาย อยู่ในเมืองถ้าคนที่ไม่ได้อยู่ในฐานะเศรษฐีก็ยากที่จะมีที่ดินกว้างขวางมากมายเช่นนี้ได้ โดยไม่ขายกินไปเสียก่อน

รอมเคยมาที่นี่เหมือนกัน แต่ไม่บ่อยครั้งนัก แม่กับน้องดูเหมือนจะมากันเสมอ ... น้าวิสาขาวิ่งมาที่ประตู ... หล่อนสวมกางเกงบลูยีนอยู่เป็นนิจ สินบลูยีนกับเสื้อยืดกับเสื้อเชิ้ตและ ... อะไรก็ได้ที่ง่าย ๆ และสะดวกสบาย

หล่อนพังเรื่องราวด้วยสีหน้าขบขัน แทนที่จะเป็นทุกข์ แต่ก็เป็นการดีกับเรา เพราะเมื่อทุกคนเห็นเป็นเรื่องขันไปเสียแล้ว อะไร ๆ ต่อไปก็สบายไปเอง

รอมขนของลง ขณะที่ช่วยกันนั้น หมูหมาเห่ากันเกรียวกราว เป็นหมาไทย และหมาฝันทาง

วิสาขาอยู่ตามลำพังในบ้านหลังเล็ก บริเวณเดียวกันนั้น มีบ้านหลังใหญ่ บ้านหลังกลางและเล็ก กับบ้านหลังใหญ่หน้าบ้าน ติดกับถนนเลยทีเดียว

"ออกมาเสียน่ะ ดีแล้ว ดีกว่าเป็นโรคประสาท" วิสาขาว่า ...

5. <u>นักหนังสือพิมพ์</u>

นักหนังสือพิมพ์เป็นคนรู้จักกับสวัสดีแม่ของรอม ครั้งหนึ่งรอมประสบอุบัติเหตุ และนักหนังสือพิมพ์คนนี้ไปพบเข้าจึงพาไปโรงพยาบาล และโทรศัพท์ไปบอกสวัสดี อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุวรรณี สุคนเที่ยง 2524 : 559 - 560)

เหตุเกิดขึ้นจากรอมนั่งรถเมล์ไปบ้านอ้วน แล้วระหว่างทางรถเกิดชนกันขึ้น รอมแขนหักแล้วสลบไปทันที แต่ไม่นานนักรอมก็ฟื้นขึ้นมา พบว่าตัวเองอยู่บนโรงพัก

โรงพักอีกแล้ว คราวนี้เป็นโรงพักแห่งใหม่รอมไม่เคยขึ้นมาก่อน

นักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งที่รู้จักแม่ โทร ... มาบอกข่าวที่บ้าน

"ผมพาไปเข้าเฝือกแล้วครับ แล้วก็ช่วยเรียกค่าเสียหายให้กับเด็กด้วย"

รอมบอกว่าจะไม่เรียกค่าเสียหายจากเขาเลย

แม่ตามมาที่โรงพักอย่างรวดเร็ว พอเห็นหน้ารอมก็ดูโล่งใจที่รอมไม่ได้เจ็บมากนัก แต่ก็อดไม่ได้ที่จะจับเนื้อตัวดูรอมยังกับรอมเป็นเด็กเล็ก ๆ เท่าหนูนา

"หัวฟาดพื้นหรือเปล่า"

รอมไม่อยากบอกแม่ว่าหมดสติไปเลย

"เอ๊ะ ... สมองกระเทือนหรือเปล่า ไปเอ็กซเรย์ดูดีกว่า"

นักหนังสือพิมพ์คนนั้นเห็นแม่มาแล้วก็ขอลาไปทำงานต่อ หลังจากที่แม่ขอบอกขอบใจเขามากมาย

จากเรื่องพระจันทร์สีน้ำเงินนี้สรุปได้ว่า มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ "ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ การประหยัด ความอุตสาหะและความเมตตากรุณา"

จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ความเมตตากรุณา

ส่วนตัวละครในเรื่องที่แสดงถึงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวคือ สรัสดี รอม มดดำ น้าวิสาขา และนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งการปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องนี้จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 19 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของตัวละครในเรื่องพระจันทร์สีน้ำเงิน

ตัวละคร / จริยธรรม	สวัสดี	รอม	มดดำ	วิสาขา	นักหนังสือพิมพ์	รวม
ความรับผิดชอบ	3	1	–	–	–	4
ความซื่อสัตย์	3	–	–	–	–	3
ความมีเหตุผล	–	–	–	–	–	–
ความกตัญญูกตเวที	2	–	–	–	–	2
การรักษาระเบียบวินัย	1	–	–	–	–	1
ความเสียสละ	2	1	–	–	–	3
ความสามัคคี	–	–	–	–	–	–
การประหยัด	1	–	1	–	–	2
ความยุติธรรม	–	–	–	–	–	–
ความอุตสาหะ	2	–	–	–	–	2
ความเมตตากรุณา	3	1	–	1	1	6
รวม	17	3	1	1	1	23

จากการวิเคราะห์จริยธรรมในนวนิยาย 18 เรื่องนี้สรุปได้ว่า แต่ละเรื่องมีจริยธรรมมากน้อยแตกต่างกัน เรื่องที่ปรากฏจริยธรรมมากที่สุดได้แก่เรื่อง"อยู่กับก๋ง" รองลงมาได้แก่ เรื่อง "เชิงผาหิมพานต์ จดหมายจากเมืองไทย และละครแห่งชีวิต"

ส่วนจริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" รองลงมาได้แก่ "ความเมตตากรุณา" จริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดคือ ความยุติธรรม รองลงมาคือความสามัคคี

การปรากฏของความถี่ทางจริยธรรมในนวนิยายแต่ละเรื่องนั้น จะเสนอในรูปตารางดังนี้

ตาราง 20 จำนวนครั้งในการปรากฏทางจริยธรรมของนวนิยายแต่ละเรื่อง

	เกิดเป็นหมอ	ช้างหลัง	จดหมาย	ชีวิตบ้านป่า	เชิงผาพิมพ์	ทุ่งมหา	ปลากง	ผีเสื้อกับ	ผู้ดี	ผู้ใหญ่ลี	ล่องไพร	ละครแห่ง	ลูกอีสาน	แสงโสม	อยู่กับกง	อุดมการ	บึงหญ้า	พระจันทร์	รวม
ความรับผิดชอบ	10	2	3	–	5	5	20	5	4	6	1	9	2	6	3	6	7	4	98
ความซื่อสัตย์	–	1	2	–	1	3	4	7	1	2	5	–	–	1	–	1	2	3	33
ความมีเหตุผล	—	1	3	–	8	5	–	6	2	2	6	–	–	7	4	1	–	–	45
ความกตัญญูกตเวที	1	–	10	–	17	1	1	3	–	6	1	7	4	1	10	1	3	2	68
การรักษาระเบียบวินัย	–	–	1	–	2	–	1	3	1	5	–	–	–	–	4	2	–	1	20
ความเสียสละ	16	4	21	1	20	10	11	7	19	18	14	12	21	6	19	17	25	3	244
ความสามัคคี	1	–	2	–	4	–	1	–	1	–	1	–	8	–	1	–	–	–	19
การประหยัด	–	–	5	–	–	–	–	3	1	2	–	–	–	–	13	–	–	2	26
ความยุติธรรม	–	–	5	–	3	1	–	1	–	1	–	–	1	–	2	2	1	–	17
ความอุตสาหะ	–	–	8	2	1	4	3	2	–	1	2	4	18	–	15	–	4	5	69
ความเมตตากรุณา	5	–	9	11	10	6	13	6	16	8	13	–	9	12	14	4	13	7	164
รวม	33	8	69	14	71	35	54	43	45	51	43	40	63	33	85	34	55	27	803

<u>ศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกในนวนิยาย 18 เรื่อง</u>

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก คือสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยในการอธิบายถึงความแตกต่างกันทางจริยธรรมของตัวละครเอก ซึ่งจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ (กรมวิชาการ 2524 : 10 - 11)

1. องค์ประกอบทางกายภาพ หมายถึงการศึกษาและอายุ

2. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม หมายถึง ฐานะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน และอิทธิพลของตัวแบบ

3. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ หมายถึง ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต และเจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า

การศึกษาองค์ประกอบนี้ จะศึกษาจากตัวละครเอกในนวนิยาย 18 เรื่อง ซึ่งตัวละครเอกในแต่ละเรื่องที่จะนำมาศึกษาองค์ประกอบมีดังนี้คือ

1.	นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ	จากเรื่อง	เกิดเป็นหมอ
2.	นพพร และ ม.ร.ว.กีรติ	จากเรื่อง	ข้างหลังภาพ
3.	ตันส่วงอู่	จากเรื่อง	จดหมายจากเมืองไทย
4.	กลาย	จากเรื่อง	ชีวิตบ้านป่า
5.	ฉันทะสุภะ	จากเรื่อง	เชิงผาหิมพานต์
6.	รีน	จากเรื่อง	ทุ่งมหาราช
7.	ศกร และ ศุภรา	จากเรื่อง	ปุลากง
8.	ฮูยัน	จากเรื่อง	ผีเสื้อกับดอกไม้
9.	วิมล	จากเรื่อง	ผู้ดี
10.	สินวัตร และมาลินี	จากเรื่อง	ผู้ใหญ่ลีกับนางมา
11.	ศักดิ์	จากเรื่อง	ลองไพร
12.	วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา	จากเรื่อง	ละครแห่งชีวิต

13. คูน จากเรื่อง ลูกอีสาน
14. แสงโสม จากเรื่อง แสงโสม
15. กังและหยก จากเรื่อง อยู่กับกัง
16. แอนน์ จากเรื่อง อุดมการบนเส้นขนาน
17. ผู้เขียน จากเรื่อง ปิ้งหญ้าป่าใหญ่
18. รอม จากเรื่อง พระจันทร์สีน้ำเงิน

องค์ประกอบทางกายภาพ

องค์ประกอบทางกายภาพ หมายถึงการศึกษาและอายุ

จริยธรรมของบุคคล มีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้ และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่งจะแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่น ๆ ไม่มากก็น้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า แหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคล ก็คือ สังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตนนั่นเอง รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นทีละน้อยตามที่การพัฒนาทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ นักทฤษฎีทั้งหลายยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ แม้มนุษย์ทุกคนจะมีการพัฒนาจริยธรรมในจังหวะที่แตกต่างกัน แต่การพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ มีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 6 - 7)

ในปัจจุบัน อายุและการศึกษา มักจะคู่กัน นั่นคือเมื่อบุคคลมีการศึกษาสูง อายุก็จะมาก ซึ่งการศึกษาและอายุนี้ตามปกติจะเป็นตัวแปรให้คนมีความรู้ความคิดละเอียดลึกซึ้งขึ้น มีการตัดสินใจดีขึ้น รู้จักผิดชอบชั่วดี หรือกล่าวได้ว่าบุคคลที่มีการศึกษาสูงและอายุเพิ่มขึ้นจะมีจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาและอายุต่ำ

เรื่องที่การศึกษาและอายุส่งผลให้ตัวละครเอกมีจริยธรรมคือเรื่อง เกิดเป็นหมอ ช้างหลังภาพ เชิงผาหิมพานต์ มุลากง ผู้ใหญ่ลีกับนางมา อุดมการบนเส้นขนาน

<u>เรื่องเกิดเป็นหมอ</u>

นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ จบปริญญาแพทย์ศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ตามคำบอกเล่าของเขาว่า "อำเภอที่พี่มาอยู่นี่ มีหมอปริญญาคือพี่คนเดียว" (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2525 : 1) นับได้ว่าในด้านการศึกษานายแพทย์วรวิทย์เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง และเมื่อพิจารณาทางด้านอายุ จะเห็นได้ว่า เมื่อเขาเรียนจบแพทย์ศาสตร์บัณฑิต อายุก็ประมาณ 23 - 24 ปี นับได้ว่าเขาได้ผ่านโลกผ่านชีวิตมามากพอควร คงจะผ่านพบความดีความชั่ว และปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเขา และเมื่อเขาไปทำงานในชนบทอีก 6 ปี เขาได้ช่วยเหลือชาวบ้านโดยการดูแลทางด้านสาธารณสุข และให้การรักษาพยาบาลแก่ชาวบ้านที่เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของเขา ดังเช่น เมื่อมีครูใหญ่ของโรงเรียนแห่งหนึ่งมาตามหมอไปดูเด็กซึ่งเป็นไข้และขาดเรียนหลายวันแล้ว นายแพทย์วรวิทย์ก็จัดเตรียมยาและเดินทางไปกับครูใหญ่ทันที เมื่อเขาตรวจดูแล้วก็พบว่า เด็กเหล่านั้นเป็นโรคไอกรน เขาจึงฉีดยาและจัดยาไว้ให้เด็กกินจนครบทุกคน ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 21 - 22)

> เมื่อเช้าวานมีคนมาตามพี่ที่อนามัย แนะนำตัวว่าเป็นครูใหญ่อยู่ที่หมู่บ้านหนองห้วย ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอไปประมาณ 40 กิโลเมตร เหตุที่มาตามพี่เพราะ เด็กที่โรงเรียนขาดเรียนไปแล้ว 8 คน ครูใหญ่ไปตามที่บ้านปรากฏว่า เป็นไข้ และมีอาการอย่างเดียวกันคือ ไอมาก บางคนไอเป็นเลือด พี่จัดยาแล้วนั่งรถจี๊บไปกับครูใหญ่ ทางขรุขระมาก ต้องตัดเข้าป่าบางแห่งต้องข้ามหนองน้ำ พอถึงหนองน้ำหลังหมู่บ้าน รถเข้าไม่ได้ ต้องจอดทิ้งไว้และลงเดินไป พอไปถึงก็ลงมือตรวจ ปรากฏว่าเด็กเป็นโรคไอกรนอย่างที่พี่คิดเอาไว้ พี่ฉีดยาและให้ยาไว้กินจนครบทุกคน ...

นอกจากนี้นายแพทย์วรวิทย์ยังเสียสละเวลาและทรัพย์สินเงินทองในการจัดตั้งห้องสมุดให้แก่เด็ก ๆ และชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อที่เขาเหล่านั้นจะได้รับความรู้ความบันเทิงใจจากการอ่านหนังสือด้วย

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาและอายุเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ และความเสียสละ

เรื่องข้างหลังภาพ

เจ้าคุณอธิการบดีพาหม่อมราชวงศ์กีรติภรรยาของท่านไปฮันนีมูนที่ญี่ปุ่น นพพรกำลังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยฮิกเคียว และอายุได้ 22 ปี จากการที่เขามีอายุเพียงแค่นั้นทำให้เขาเป็นคนใจร้อน วู่วาม เอาแต่ใจตนเอง ไม่คิดถึงความถูกต้องและเหมาะสม ดังเช่น เมื่อเขาพาคุณหญิงกีรติไปเที่ยวบนยอดเขานิตาเกะ เขาได้เผลอตัวจูบคุณหญิงกีรติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง อันแสดงถึงการขาดความรับผิดชอบของเขา ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 72 - 74)

"เป็นเวลาบ่ายมากแล้ว นพพร, เราเตรียมตัวเดินทางกลับเถิด" เธอชักเท้าขยับจะลุกขึ้น "โอ, ขาแข็งไปหมด เพราะนั่งอยู่นานเกินไป ฉันคงแทบจะเดินลงไปไม่ไหว"

"ผมจะอุ้มคุณหญิงไปเอง"

ข้าพเจ้าลุกขึ้น และเข้าประคองเธอ ช่วยพยุงให้ยืน เธอปฏิเสธความช่วยเหลือของข้าพเจ้าด้วยเสียงเบา แต่ข้าพเจ้าไม่นำพา เมื่อหม่อมราชวงศ์กีรติยืนทรงตัวได้เรียบร้อย ข้าพเจ้ายังคงกุมแขนของเธอไว้ และยืนแทบประชิดตัวเธอ

"คุณหญิงเป็นสุขมากไหม?"

"มองจากที่นี่ไปที่ลำธารเบื้องล่าง ฉันรู้สึกว่าเราขึ้นมาสูงมาก ฉันยังสงสัยว่า จะมีแรงเดินลงไปได้อย่างไร"

ข้าพเจ้าขยับตัวให้ชิดเธอเข้าไปอีก จนอกทั้งสองแทบจะแนบกัน หม่อมราชวงศ์กีรติเอนกายไปข้างหลัง พิงต้นชีด้า ข้าพเจ้าทราบได้ว่า เราหายใจแรงทั้งสองคน

"ฉันสเก็ตรูปไว้ได้สองรูป เมื่อตอนเที่ยวเล่นอยู่ข้างล่าง"

"ผมเป็นสุขเหลือเกิน เมื่ออยู่ใกล้ชิดกับคุณหญิงเช่นนี้"

"นี่เมื่อไหร่เธอจะปล่อยฉัน เราจะได้ช่วยกันเก็บข้าวของ"

"ผมยังไม่อยากจะออกห่างจากคุณหญิง"

ข้าพเจ้าประคองร่างเธอให้เข้ามาชิดสนิทกายข้าพเจ้า

"นพพร เธออย่ามองฉันด้วยแววตาเช่นนั้นซิ" เสียงของเธอเริ่มสั่น ปล่อยฉันเสีย ฉันแข็งแรงพอที่จะทรงตัวได้เองแล้ว"

หน้าของข้าพเจ้าซบลงที่พวงแก้มสีชมพูอ่อนของเธอ ไม่มีอำนาจอะไรในตัวข้าพเจ้าเหลืออยู่ที่จะควบคุมยับยั้งไว้ได้ ข้าพเจ้าประคองกอดเธอไว้แนบกาย และจุมพิตเธอด้วยแสนเสน่หา ข้าพเจ้าหมดสติ หมดความรู้สึกไปชั่วขณะหนึ่ง

หม่อมราชวงศ์กีรติปลดมือข้าพเจ้าออก และค่อยดันให้ถอยห่างออกไป ข้าพเจ้ายอมโดยดี ข้าพเจ้าได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นลูกแกะอย่างรวดเร็ว หม่อมราชวงศ์กีรติพิงต้นไม้ หอบตุจเดินทางไกลมาด้วยความเหน็ดเหนื่อย สีชมพูเรื่อที่ดวงหน้าเข้มขึ้น ดังถูกแดดแผดเผาด้วยความเร่าร้อนจัด

"นพพร เธอไม่รู้ว่าเธอได้ทำอะไรลงไป" เสียงของเธอยังสั่นอยู่

"ผมรู้ว่า ผมรักคุณหญิง"

"เป็นการสมควรหรือ ที่เธอจะแสดงความรักของเธอต่อฉัน โดยวิธีเช่นนี้"

"ผมไม่ทราบว่า เป็นการสมควรหรือไม่ แต่ความรักมีอำนาจเหนือผม ความรักรัดรึงใจผมอย่างที่สุด ทำให้ผมหมดสติ"

"และเธอก็ยังประพฤติกับฉันดังเมื่อคราวก่อนนี้ เธอรู้ไหมว่า เธอได้กระทำไปอย่างไร้เหตุผล และไร้สติด้วย ตามที่เธอได้รับกับฉันแล้ว"

ข้าพเจ้ายืนคอตก สองมือกอดอก

"ผมรู้สึกอัดอั้นตันใจอย่างที่สุด ผมไม่รู้ว่าจะตอบแทนคุณหญิง ได้อย่างไรจึงจะทำให้ผมอยู่ในที่อันถูกต้องได้ ผมรู้แน่แต่ว่า ความรักมีอำนาจเหนือผม ถึงแม้การที่ผมได้กระทำไปจะผิดศีลธรรมจรรยาก็จริง แต่ผมก็อยู่ในกฎบังคับของธรรมชาติ ผมได้พยายามจะหลบ แต่ผมหลบออกมาไม่ได้ในเมื่อได้มาเผชิญหน้ากับความรัก และเป็นการเผชิญอย่างจนตรอก ผมขอร้องคุณหญิง โปรดอย่าเอาเหตุผลมาพูดกัน โปรดอย่าเอาศีลธรรมจรรยามาพูดกัน ผมไม่มีทางที่จะโต้ตอบ สิ่งเหล่านี้ได้สร้างขึ้นมาภายหลังกฎธรรมชาติ และเราก็อยู่ในกฎธรรมชาติด้วยกันทุกคน"

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบของนพพร คือทั้งๆ ที่รู้ว่าคุณหญิงกีรติแต่งงานแล้วแต่นพพรก็เผลอตัวจูบคุณหญิง ต่อมาเมื่อคุณหญิงกีรติกลับเมืองไทย และนพพรได้อยู่ศึกษาต่อที่ญี่ปุ่นจนจบ และทำงานอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 6 ปี จึงกลับเมืองไทย นับได้ว่านพพรมีอายุและการศึกษาสูงแล้ว ดังนั้นความคิด ความรู้สึกของเขาจึงเปลี่ยนไป ทำให้เขามีจริยธรรมสูงขึ้น ดังเช่นในด้านความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของเขา ซึ่งตรงข้ามกับสมัยที่เขาเป็นหนุ่มอย่างชัดเจน คือ เขาตั้งอก ตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ อารมณ์และความรู้สึกรักใคร่อย่างรุนแรงที่เคยมีในอดีตก็หมดไป กลายเป็นความสุขุมรอบคอบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 116 - 117)

"เดี๋ยวนี้ เมื่อเธอได้กลับมาอยู่ในกรุงเทพฯแล้ว เธอก็มีงานการและคนที่รู้จักมักคุ้นกับเธอเป็นอันมากที่เธอจะต้องคิดต่อเอาใจใส่ เธอเกรงว่า เธอจะมีเวลาน้อยเต็มทีสำหรับที่จะมาเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของฉัน ในเวลานี้เป็นเวลาที่ต่างกันมากกับเวลาที่เราได้พบกันในโตเกียวจริงไหม นพพร?"

ข้าพเจ้าออกจะเห็นจริงตามคำของหม่อมราชวงศ์กีรติ ข้าพเจ้าไม่มีเวลาและความรู้สึกฟุ้งเฟ้อยที่จะคิดถึงเธอดังแต่กาลก่อน เหตุการณ์แต่ปางหลังได้เลือนไปจากความทรงจำของข้าพเจ้า แม้ที่สุดจนเหตุการณ์บนยอดเขามิตาเกะชั่วครั้งหนึ่งข้าพเจ้าเคยถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่ได้ฟิมพ์ประทับลงไปอย่างแนบแน่นในชีวิต ข้าพเจ้าก็แทบจะมิได้ระลึกนึกไปถึง ทุกสิ่งทุกอย่างดูจะผ่านพ้นไปดุจว่าได้จบกาลสมัยของมันเสียแล้ว กาลสมัยที่ได้ตั้งต้นขึ้นใหม่ในวิถีชีวิตของข้าพเจ้าบัดนี้คือ กาลสมัยแห่งการงาน และความเป็นอยู่ที่จะเข้ามาปรากฏเฉพาะหน้าเป็นความจริงว่าข้าพเจ้ามิได้มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกซาบซึ้ง รุนแรงดุจที่ได้เกิดขึ้นในกาลสมัยหนึ่งเมื่อ 6 ปีล่วงแล้ว

นอกจากนี้เมื่อคุณหญิงกีรติพบกับนพพรที่เมืองไทยหลังจากที่นพพรศึกษาจบแล้ว คุณหญิงได้ทบทวนถึงความหลังที่นพพรเคยแสดงความรักต่อคุณหญิงบนยอดเขามิตาเกะ ซึ่งนพพรก็ยอมรับว่าที่เขาทำไปครั้งนั้นเป็นความผิดอย่างไม่น่าให้อภัย อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 126 - 127)

"โปรดเล่าเรื่องของเธอไปให้ตลอด" ความแจ่มใสปรากฏขึ้นในแววตาของหม่อมราชวงศ์กีรติ

"คุณหญิงทราบเรื่องนั้นละเอียดลออดีอยู่แล้ว เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อคุณหญิงไปญี่ปุ่น และจนกระทั่งได้จากผมมา ความรักให้ความชุ่มชื่นในเบื้องต้น แต่ได้จบลงด้วยทุกข์ทรมานอย่างแสนร้ายกาจ ผมได้คิดในตอนหลังว่า ผมได้ปล่อยตัวให้

เตลิดเพริดไปอย่างไม่สมควรยิ่ง ผมควรจะรักและนับถือคุณหญิงคุจพี่สาวของผม ผมได้ทำผิดไปมากในระหว่างนั้นตั้งแต่นั้นมา ผมได้พยายามลืมเหตุการณ์ครั้งนั้นอย่างเด็ดขาด และก็ในครั้งนั้นเหมือนกันที่ผมได้เรียนรู้ด้วยตัวของผมเองว่าความรักที่ร้อนเป็นไฟเช่นนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ทรมานเพียงไร ผมเชื่อว่าผมจะไม่มีความรักเช่นนั้นอีกแล้ว"

หม่อมราชวงศ์กีรติมองอย่างเหม่อ ๆ ไปข้างหน้า ไม่ได้โต้ตอบว่ากระไร

"ผมไม่คิดจะพูดเรื่องนี้กับคุณหญิงอีกเลย" ข้าพเจ้ากล่าวต่อไป "มันทำให้ผมละอาย และชังตัวเอง"

จากตัวอย่างดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาและอายุ เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้นพพรเป็นผู้มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆเช่น ความรับผิดชอบ นั่นคือ เมื่อเขาอายุน้อยและการศึกษาต่ำนั้น เขาขาดจริยธรรมบางอย่างเช่น ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ เมื่อเขาอายุมากขึ้นและการศึกษาสูงขึ้น เขาก็มีความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้น

<u>เรื่องเชิงฌาหิมพานต์</u>

ฉันทะสุภะผู้เป็นอาจารย์วิศวามิตรได้เล่าประวัติของตนในวัยเด็กให้ศิษย์ฟังว่าเมื่อสมัยเด็กนั้น ตนมีนิสัยดื้อดึง เกเร ชอบทะเลาะกับผู้อื่น ในการโต้เถียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เขาก็ต้องเอาชนะให้ได้ แม้จะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องก็ตาม นอกจากนี้แล้ว ฉันทะสุภะยังชอบขัดคอผู้อื่นอย่างยิ่ง ไม่ว่าใครจะพูดผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ เขาก็พร้อมที่จะขัดคอได้ทุกเมื่อเขาไม่เคยกลัวใครเลยเขาคิดว่า เขาสามารถอยู่คนเดียวในโลกได้ สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการขาดความสามัคคีของฉันทะสุภะ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 21 - 22)

"ดูก่อนราชกุมารทั้งหลาย เราเองเมื่อยังรุ่นจำเริญวัยก็มิได้เป็นคนดีกว่าท่านทั้งหลายในทางใดเลย คงมีความรู้สึกรุนแรง รู้ความทุกอย่างเท่าที่คนหนุ่มจะมีได้ บางครั้งก็ดูเหมือนจะเกินหน้าเพื่อน ๆ ไปด้วยซ้ำ เรายินดีทะเลาะวิวาทกับทุกคน แม้ในเรื่องเล็กน้อยที่สุด ใครจะชวนไปโต้เถียงกันที่ไหนเมื่อไร ไม่เคยนึกเบื่อหน่ายหรือพรั่นพรึง และถ้าโต้เถียงด้วยเหตุผลสู้ไม่ได้ แม้จะต้องดิ้นรนไปด้วยทิฐิมานะทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด เราก็ยินดีจะสู้ นอกจากจะเก่งกล้าจนบางครั้งถึงกับเป็นคนเกเรแล้ว เรายังชอบการต่อสู้ทุกชนิด จะสู้กันตัวต่อตัว หรือจะนัดสู้กันเป็นกลุ่มเป็นพวกเราก็ยินดี

"ดูก่อนราชกุมารทั้งหลาย เรามีอัชยาศัยเสียอีกอย่างหนึ่งคือ หนใครพูดผิดหรือชักจากความรู้ความเข้าใจของเขาไม่ได้ แม้จะรู้ว่าเขาพูดผิดเพราะพลั้งเผลอด้วยปากพูดไปอย่างหนึ่ง แต่ใจนั้นคิดไปอย่างหนึ่งก็ไม่ยอม จะต้องคัดค้านขึ้นมาทันที บางครั้งขณะที่คนอื่นกำลังเล่าเรื่องอะไรสนุกอยู่ไปทักท้วงคำผิดพลั้งเข้า เขาโกรธถึงไม่เล่าให้ฟังต่อไปก็เคยมี แต่เราไม่เคยวิตกกังวลในเรื่องเหล่านี้

"ดูก่อนราชกุมารทั้งหลาย เราเคยนึกว่า แม้จะโกรธกับคนอื่นหมดทั้งโลกโดยไม่ต้องพูดกับใครเลย เราก็ไม่กลัวและไม่ทุกข์ร้อน เป็นคนมีความคิดแข็งแกร่งในเรื่องไม่ง้อใคร ไม่กลัวใครเห็นปานนี้ ท่านทั้งหลายจงนึกดูเองเถิดว่าเรามีความเป็นอยู่ทุกวันในระหว่างเวลานั้นด้วยอาการอย่างไร?"

เมื่อฉันทะสุภะได้เข้าศึกษาในสำนักวิศวามิตร เป็นเวลา ๑ ปี จึงกลับบ้านเมือง ต่อมาได้มีการแข่งขันคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถในทางวิชาอาวุธ เพื่อให้มีหน้าที่ป้องกันแคว้นวัชชี ฉันทะสุภะแข่งขันด้วยและได้รับชัยชนะ แต่เขายังไม่รับหน้าที่นายทหาร เพราะต้องการศึกษาความรู้ให้มากขึ้น เขาจึงกลับไปศึกษาต่อที่สำนักวิศวามิตรอีกระยะเวลาหนึ่ง และเมื่อกลับมาบ้านเมืองเป็นครั้งที่สอง เขาก็ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบการตั้งโรงงานทำศัตราวุธ และจัดทำศัตราวุธทุกอย่างซึ่งฉันทะสุภะก็ทำงานอย่างรับผิดชอบ คือวางแผนงานอย่างถี่ถ้วนในการจัดตั้งโรงงาน จัดการเตรียมคนงานและอาหาร ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 169)

"เราจำเป็นที่จะต้องคิดวางแผนงานอย่างถี่ถ้วน เริ่มแต่การตั้งโรงงาน การหาวัตถุเพื่อใช้ในการทำอาวุธ ระเบียบในการปกครองควบคุมคนงาน การรักษาความลับเนื่องด้วยศัตราวุธที่จะสร้างขึ้น รวมทั้งการเตรียมงานในเรื่องค้นคว้าหาทางประดิษฐ์สิ่งมีคุณค่าใหม่ ๆ และประการสำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาเรื่องอาหาร ซึ่งกล่าวโดยวิชารบย่อมมีความสำคัญไม่แพ้ศัตราวุธทั้งหลาย

"เราพยายามคิดและวางโครงงานอยู่เดือนหนึ่ง จึงได้เข้าแถลงในสิจฉวีสภาถึงสิ่งที่คิดวางรูปไว้ อันมีการซักไซร้ไต่ถามอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งเราก็ได้ตอบชี้แจง และแถลงถึงสิ่งที่เตรียมไว้เมื่อมีปัญหานั้น ๆ เกิดขึ้นได้ทุกข้อ รู้สึกว่าได้ทำความพอใจให้แก่สิจฉวีสภาอย่างยวดยิ่ง ที่เห็นความรอบคอบถี่ถ้วน และความคิดก้าวหน้าในโครงการของเขา

เมื่อฉันทะสุภะได้ทำงาน ได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตมาก ๆ เข้า เขาจึงคิดกลับไปที่สำนักวิศวามิตรอีก และในที่สุด เขาก็ตัดสินใจยอมรับตำแหน่งอาจารย์วิศวามิตร เพื่ออบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีคุณธรรมต่อไป ดังนี้

"เราเคยนึกยิ้มเยาะท่านอาจารย์วิศวามิตรคนก่อนหน้าเรา ในสมัยที่เรามาศึกษา ยิ้มเยาะในความคิดเห็นอย่างคนแก่ตัวของท่านที่มุ่งแต่จะสั่งสอนอบรมให้คนอยู่ในศีลในธรรม และเรานึกในใจว่า ตามกฎเกณฑ์ของสำนักศิลปศาสตร์ที่ตั้งขึ้นรับศิษย์ไว้ศึกษาเพียงปีเดียว ส่วนบุคคลผู้จะได้รับคัดเลือกให้อยู่ศึกษาต่อควรจะเป็นผู้มีคุณธรรมสูงส่งเรียบร้อยเหมือนใบไม้ที่ถูกของหนักทับให้ราบเรียบ ส่วนตัวเราเอง ถ้าอยู่ได้ตลอดปีโดยไม่ถูกไล่ออก ก็น่าจะต้องฉลองชัยในการอยู่ครบปีกันอย่างเอิกเกริก

บางครั้งเราก็นึกถึงท่านอาจารย์ว่า สั่งสอนอบรมไปเถิด ข้าพเจ้าคงได้อยู่ฟังคำเตือนใจของท่านไปไม่เกินหนึ่งปีก็คงจะได้กลับไปมีอิสระในบ้านเมืองของตน

แต่ทุกอย่างก็ไม่มีอะไรแน่นอน ดูง่ายๆ เพียงบัดนี้ว่า เราต้องมานั่งทำหน้าที่ของบุคคลที่เราเคยยิ้มเยาะท่านมาก่อน ก็พอแล้ว"

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า ในสมัยเด็กนั้น ฉันทะสุภะขาดจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล ต่อมาเมื่อไปศึกษาที่สำนักวิศวามิตร ได้รับการฝึกหัดอบรมในด้านต่าง ๆ พฤติกรรมของเขาก็เปลี่ยนไป กลายเป็นผู้มีความรับผิดชอบมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาและอายุเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ฉันทะสุภะมีจริยธรรมในด้านความมีเหตุผล

เรื่องปุลากง

ศกรเป็นนายตำรวจที่เรียนจบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เขาไปรับราชการที่ตำบลปุลากงเขาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง เสียสละ อดทน เอาใจใส่หน้าที่การงาน เขาดูแลทุกข์สุขของประชาชนอยู่เสมอ เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากพวกโจร เขาก็นำกำลังตำรวจไปปราบปรามอย่างราบคาบทุกครั้ง หากมองย้อนกลับไปในตอนที่เขาเป็นเด็กนั้นมีบางครั้งที่เขาหลงผิดทำให้เขาขาดความรับผิดชอบ และระเบียบวินัย คือเขาเคยเล่นการพนันแทบทุกชนิด เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายตามลักษณะของวัยรุ่น เช่น ซื้อกางเกงขายาวบ้าง ไปเที่ยวงานเลี้ยงต่างๆ ดังนี้
(รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 33 -34)

"บอกพี่มาตามตรงที่เดียวว่าเอาเงินที่ไหนมาจุนเจือน้าแพงศรี" เสียงของกุณฑัมพิกาขู่แกมบังคับ

"ผมเล่นไพ่...ยี่อิด โปกเก้อร์ ตีแตก...ผมเป็นทั้งนั้น"

"เข้ม"

"กรับ" เขารับคำใบหน้าสวยราบเรียบ แต่เมื่อมองไปในดวงตาคมกริบคู่นั้น กุณฑัมพิกาเห็นประกายบางอย่างที่มองแล้วใจแห้งหาย ได้แต่พึมพำออกไปว่า

"การพนันผิดกฎหมาย พี่ไม่รู้เลยว่าเข้มหากินแบบนี้

"ผมไม่มีทางอื่น" เขาตอบสั้นๆ

"รู้หรือเปล่าว่ามันไม่ดี"

"มีใครบ้างที่อยากจะชั่ว"

"นี่เริ่มติดจนงอมแงมหรือจ๊ะ" คุณอัมพิกาถามเสียงเครือ

"ผม..." เขาชี้ที่ตัวเอง "ผมจะเล่นต่อเมื่อจำเป็นเท่านั้น"

"เป็นไปได้ยังไง ของพวกนี้มันมีผีสิง ผีพนัน"

"ถ้าเราโง่ผีมันก็คงสิงง่ายหรอกครับ ผมไม่มีทางเลย โชคเข้าข้างเสียอีกยี่อิดน่ะครับ...ชนะทุกที ได้เงินมาใช้ไม่ต้องกราบเท้าใครให้เจ็บใจ คุณพี่ก็รู้ว่าแม่ไม่มีรายได้อะไร คุณพ่อก็แล้วแต่คุณนายฉะอ้อนจะกรุณา ... ผมไม่อยากอ่อนแอเหมือนคุณพ่อ"

"ทำไมตำหนิคุณพ่ออย่างนั้นจ๊ะ"

"ผมไม่ได้ตำหนิ แต่พูดความจริง ถ้าผมเป็นคุณพ่อ ผมจะต้องรู้ให้ซึ้งว่าเด็กผู้ชายอายุสิบสี่ถ้าโตยังกับควายต้องการอะไรบ้าง ไม่ใช่สิ่งที่สุดวิสัย ถ้าคุณพ่อจะสนใจใยดีผมบ้าง...ผมอยากได้เครื่องดนตรีเหมือนกับคุณอดิศร อยากได้จักรยานอยากได้กางเกงขายาวเหมือนคุณอนันต์ เพราะผมนุ่งขาสั้นมาตลอด อายผู้หญิงครับบอกตรง ๆ แต่ชุดนักเรียนน่ะมันก็ไม่ใช่ของแปลก แต่เวลาไปไหนกับเพื่อน ๆ ผมมีแต่ขาสั้น เห็นขนหน้าแข้งยุบยับ ผมอายเพื่อนมัน ถ้าคุณพ่อเป็นพวกยาจกเข็ญใจผมจะไม่พูดสักคำ แต่นี่...คุณพี่ก็ทราบดี ทำไมนะก็ผมเป็นลูกพ่อเหมือนกัน"

คุณอัมพิกาถอนใจใหญ่ แล้วถามอย่างคลางแคลงใจว่า "เริ่มอิจฉาพี่ ๆ หรือ"

"ไม่หรอกครับ แต่น้อยใจตัวเอง ความน้อยใจมันมากท่วมทุกวัน หน้าก็เลยงอบอกบุญไม่รับ เพราะมันยิ้มไม่ออก"

"นี่คิดจะเล่นไพ่เอาเงินมาตัดกางเกงละซี"

"ครับ ปีใหม่ที่จะถึง เพื่อนเขามีงานเลี้ยง ผมอยากนุ่งกางเกงขายาว"

"โธ่เอ๋ยเข้ม" ชี่สาวอุทานออกมาเบา ๆ อย่างสมเพชใจ

"ผมกะว่าจะเล่นพอได้เงินที่ต้องการเท่านั้น"

เมื่อเขาจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เขามีอายุมากขึ้น พฤติกรรมของเขาก็เปลี่ยนไปคือ เขามีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เขาต้องการทำทุกอย่างเพื่อให้ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข แม้จะต้องเสี่ยงกับความตายเขาก็ยินดี เขาภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถสมกับที่ได้เกิดมาเป็นคน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 79)

...อาชีพและหน้าที่ซึ่งได้เลือกแล้วนี้เสี่ยงกับความเป็นความตายอยู่ทุกขณะ ทุกครั้งที่ได้ยินข่าวตำรวจเสียชีวิต เขามักจะคิดถึงคนอีกคนหนึ่ง ใครก็ได้ที่เจริญเติบโตมาทีละน้อย ๆ จากมือแม่ไปสู่อุ้งมือของสังคมรอบตัว แล้วก็จบชีวิต ปิดฉากที่สร้างมาอย่างลำบากยากเย็นในชั่วพริบตาเดียว งานศพตำรวจเหล่านั้นดูจะเป็นที่น่าภาคภูมิสำหรับครอบครัวของผู้ตาย แต่ทุกคนก็เพียงแต่นึกถึงเขาเหล่านั้นชั่วสามวัน แล้วสิ่งใหม่ ๆ ก็จะเวียนเข้ามาแทนที่ อดีตต่าง ๆ อันเป็นที่กล่าวขวัญถึงถูกลืมไปสิ้น เขาน่าจะเลือกอาชีพที่ปลอดภัยกับตัวเองดังที่คุณอนันต์กล่าวไว้ แต่ศกรกลับใจไม่ได้ นี่คือทางที่เขาเลือกแล้ว และจะเดินต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นคง สักวันหนึ่งเมื่อแรงผลักดันในจิตใจของเขาถึงจุดอิ่มตัว เขาอาจจะนึกถึงใครสักคนที่เสียสละร่วมหัวจมท้ายกับเขา และทำใจให้มั่นคงถ้าจะต้องตกพุ่มม่ายเช่นเดียวกับเมียนายตำรวจ หรืออาชีพอื่นที่คล้ายคลึงกัน ไม่มีใครรู้อนาคตของตัวเองว่า เขาจะก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งยิ่งใหญ่ทางราชการ หรือปิดฉากชีวิตในชั่วพริบตาเดียวอย่างคนอื่น ๆ ที่ตายไปแล้ว หากอย่างน้อยเขาก็คงภูมิใจว่าไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นคน...แสนประเสริฐสุด คนที่มีวิญญาณรู้ชั่วและดีก็ชั่วระยะอันสั้นของความเป็นคนนี้แหละ ที่จะต้องขวนขวายหาความดีงาม เพื่อเก็บเป็นทุนต่อไป หากเมื่อใดหมดลมหายใจแล้วไซร้ โอกาสที่จะตักตวงหาทุนนั้นก็เป็นอันหมดไป ...

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในตอนเด็ก ศกรขาดความรับผิดชอบและไม่รักษาระเบียบวินัยต่อมาเมื่อเขาอายุมากขึ้น และได้รับการศึกษาจนจบโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เขาก็เป็นผู้มีความรับผิดชอบและมีระเบียบวินัย จึงนับได้ว่า การศึกษาและอายุเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ศกรมีจริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบและการรักษาระเบียบวินัย

<u>เรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมา</u>

ลีนวัตรเป็นลูกชายผู้ใหญ่ลอ เขาเรียนจบเกษตรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าลีนวัตรมีการศึกษาสูง และอายุก็มากพอควรคือ 22 ปี จากการที่เขามีอายุและการศึกษาสูงนี้ทำให้เขามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ขยันหมั่นเพียรในการทำงานต่าง ๆ เพื่อความเจริญของหมู่บ้านที่เขาอยู่อาศัย นอกจากนี้เขายังนำวิชาความรู้ทางด้านเกษตรกรรมมาแนะนำแก่ชาวบ้าน ปรับปรุงการทำนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเมื่อเขาได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านแทนบิดาที่เสียชีวิตไป เขาก็ทำหน้าที่อย่างแข็งขันเสมอมา สมกับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่เขาได้รับเลือกมา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 58)

> ...บิดาของลีนวัตรเป็นผู้ใหญ่บ้านซึ่งขยันขันแข็งมาก ก่อร่างสร้างตัวจนกระทั่งสามารถมีที่นาของตนเองได้ และยังได้ส่งบุตรชายคนเดียวเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จนจบ ลีนวัตรได้เข้าช่วยบิดาทำงานต่อมา นำวิชาความรู้ที่เขาได้ไปศึกษามาเผยแพร่แก่เพื่อนบ้านและปรับปรุงการทำงานให้ทันสมัยยิ่งขึ้น
>
> เขาเป็นชายหนุ่มที่ไม่เหลาะแหละ ถึงแม้ว่าเขาจะมีอายุเพียง 25 ปี เมื่อบิดาของเขาถึงแก่กรรมเพราะถูกงูพิษกัดตาย เมื่อปีกลายนี้ ชาวบ้านได้พิจารณาเห็นว่าเขามีลักษณะเหมาะที่จะเป็นหัวหน้าชุมชนกลุ่มเด็ก ๆ ของเขาได้ จึงตกลงประชุมกันเลือกเขาขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนบิดา ลีนวัตรได้ปฏิบัติหน้าที่ของเขาอย่างดียิ่งตลอดมา ...

เมื่อเขาได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเขาก็ตั้งอกตั้งใจทำงานโดยมุ่งพัฒนาหมู่บ้านและยกระดับฐานะของชาวนาให้ดียิ่งขึ้น เขาวิ่งเต้นให้มีการขุดคลองเพื่อทำนาปีละสองครั้ง และเขายังได้ตั้งกลุ่มชาวนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ ซึ่งจะเป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ และสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น อันแสดงถึงความรับผิดชอบของลีนวัตร ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 445 - 446)

ลีนวัตรถอนใจใหญ่ พลางแหงนหน้ามองดูฟ้า ปัญหาเหล่านี้ได้กรุ่นอยู่ในหัวอกของเขามาตั้งแต่เด็กแล้วว่า ทำอย่างไรชีวิตของชาวนาถิ่นนี้จึงจะดีขึ้นกว่าเดิม ฟ้าได้กำหนดมาด้วยหรือว่าชาวนาไทยจะจนต้องคอยอยู่อย่างนี้โดยไม่มีวันจะกระดิกตัวได้เลย ปีไหนข้าวดี ราคาข้าวกลับลดต่ำอย่างน่าใจหาย ปีไหนข้าวเสียเพราะฝนแล้งบ้าง น้ำท่วมบ้าง ข้าวก็ถีบราคาขึ้น แต่ชาวนาไม่มีข้าวจะขาย มิหนำซ้ำข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นกลับสูงตามราคาข้าวขึ้นไปอีกเหมือนเล่นเอาเถิดเจ้าล่อกันระหว่างความร่ำรวยกับชาวนา

ลีนวัตรได้พยายามวิ่งเต้นขอร้องให้ขุดคลองสิบเอ็ดให้ลึก เพื่อจะทำนาได้ปีละสองครั้งแต่ชาวนากลับไม่มีใครชอบใจเลย แม้แต่มารดาของเขาเอง เพราะทำเพียงครั้งเดียวกระดูกก็แทบออกมานอกเนื้ออยู่แล้ว ท่านได้บอกเขาว่า "ถ้าเก่งจริงละก็ ทำให้ข้าวราคาดีอย่างเดียวก็พอ"

แต่ผู้ใหญ่ลีคนเดียวทำไม่ได้ ต่อให้ผู้ใหญ่ลีในภาคอีสานที่กล่าวกันว่ามีกว่ายี่สิบคน รวมทั้งผู้ใหญ่ลีในเพลงนั้นด้วยมารวมกันก็ทำอะไรไม่ได้ในกรณีนี้ ฉะนั้นลีนวัตรจึงได้แต่หวังว่าการตั้งกลุ่มชาวนาขึ้นบางทีจะทำให้ฐานะชาวนากระเตื้องขึ้นบ้างกระมัง ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยผู้ดำเนินงานที่มีใจบริสุทธิ์ ปรารถนาดีต่อส่วนรวมอย่างแท้จริงเท่านั้น มิฉะนั้นก็ไปไม่รอดเช่นเคย

การตั้งกลุ่มชาวนากลองสิบเอ็ดชะงักลงเพราะการบวชของเขา ต่อไปนี้เขาจะรับเชิงจัดตัวขึ้นโดยเร็ว ในคลองนี้มีผู้ใหญ่บ้านอยู่หลายคนก็จริง แต่ละคนก็มักจะเกียงให้เขาเป็นผู้นำ เสมอด้วย เหตุที่เขาหนุ่มกว่า มีความรู้และสติปัญญาพอทันคนอยู่บ้าง และที่สำคัญก็คือเขายอมเสียสละ

สืนวัตรไม่เคยฝันหวานถึงขนาดให้ชาวนาไทยขับคาดิแลคของตนเองเข้ามาจอดในบ้านได้อย่างชาวนาต่างประเทศที่เขาเคยเห็นในภาพยนตร์นั่นเลย เขาเพียงแต่ปรารถนาจะให้พี่น้องชาวนาได้มีที่นาของตนเองพอสมควร ได้รับการศึกษาและเอาใจใส่ด้านสาธารณูปโภค เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ในขณะที่สืนวัตรเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขาและเพื่อน ๆ ได้เลี้ยงดูเด็กคนหนึ่ง ซึ่งหลงทางมาและตำรวจได้ประกาศหาผู้ปกครองแล้วแต่ไม่มีใครมารับ เมื่อสืนวัตรเรียนจบ เขาจึง รับเด็กคนนั้นมาเลี้ยง อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเขา

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า การที่สืนวัตรมีการศึกษาสูง คือ เรียนจบจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมีอายุมากพอสมควรนี้ ทำให้เขามีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความเสียสละ

เรื่องอุดมการบนเส้นขนาน

แอนน์เป็นอาสาสมัครชาวอเมริกันและเคยเป็นครูมาก่อน แสดงว่าเธอต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 23 ปี จากการที่เธอเคยเป็นครูมาก่อนนี้ จัดได้ว่าเธอเป็นผู้มีการศึกษาสูง ดังนั้นเธอจึงต้องการเห็นความถูกต้องและดีงาม (อรุณ นนทแก้ว 2524 : 153) และเมื่อเธอเป็นอาสาสมัครมาช่วยสอนหนังสือแก่เด็กๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เธอตั้งใจทำงานด้านการสอนอย่างแข็งขัน สิ่งใดที่ไม่ถูกต้องหรือยังผิดพลาดอยู่ เธอก็พยายามแก้ไขให้ดีขึ้น ในการจัดงานวันคริสต์มาสของโรงเรียน

แอนน์จัดวางโครงการต่าง ๆ ติดตามการทำงานของเด็กในชุมนุมเพื่อให้งานสำเร็จโดยสมบูรณ์ อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทะแก้ว 2524 : 277)

เมื่อโรงเรียนเปิด คณะครูในสายภาษาต่างประเทศ วางแผนที่จะมีวันคริสต์มาสร่วมกับกรรมการนักเรียนชุมนุมภาษาอังกฤษ แอนน์จะต้องฝึกสอนเพลงและการเต้นรำง่าย ๆ 1 ชุด

แรก ๆ แอนน์ไม่ได้ออกหน้าออกตา เกรงจะเกิดการเข้าใจผิดว่าแอนน์จะเผยแพร่ศาสนา แต่เมื่อพี่ประนอมบอกว่า

"ไม่ค่ะ เราทำอย่างนี้มาเกือบทุกปี จัดประสบการณ์ให้แก แกไม่เคยเห็นหิมะ ไม่เคยเห็นร้านใหญ่ ๆ ในกรุงเทพฯด้วยกันทุกคน ให้เห็นต้นคริสต์มาสที่นี่ก็ยังดี"

"ปีที่แล้วชุมนุมขายบัตรส่งความสุข และขายอาหารขายเครื่องดื่ม ได้เงินช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับทุน เอ เอฟเอสด้วยซ้ำค่ะ" คุณแรมสมรพูดต่อ

ดังนั้นแอนน์จึงวางโครงการด้วยความสบายใจ และติดตามการทำงานของชุมชนตลอดเวลา...

นอกจากงานสอนหนังสือเด็กในโรงเรียนแล้ว เมื่อมีเวลาว่าง แอนน์ก็ทำงานพิเศษ คือ สอนภาษาให้ครูที่สนใจในเวลาค่ำ ซึ่งเธอต้องใช้ความสามารถอย่างมาก เพราะครูแต่ละคนมีพื้นความรู้ภาษาอังกฤษที่แตกต่างกัน เหล่านี้แสดงถึงความเสียสละของแอนน์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อรุณ นนทะแก้ว 2524 : 111)

อย่างไรก็ดีก่อนปิดภาคเรียนภาคแรก โรงเรียนก็ดำเนินการสอบไปสองครั้ง ไม่นับการทดสอบประจำวิชา การออกข้อสอบ การตรวจกระดาษคำตอบทำให้แอนน์มีภาระประจำวันมากขึ้น แต่ก็พอใจแอนน์ไม่ชอบอยู่ว่าง ๆ มากนัก

ในตอนค่ำแอนน์สอนภาษาเป็นพิเศษให้กับคณะครูที่สนใจ ซึ่งแบ่งแล้วก็เป็นชั้นเดียว คือ ชั้นเริ่มต้นด้วยกันทั้งหมด และอาจารย์ใหญ่เปิดให้ใช้ห้องเรียนเป็นพิเศษ ชั้นเรียนของแอนน์สนุกสนานกันพอใช้

แอนน์ต้องใช้ความสามารถมาก เพราะบางคนก็มีความรู้ดีพอใช้ บางคนไม่รู้เลย บางคนฟังพอเข้าใจ บางคนอายไม่กล้าพูด และออกเสียงตามที่เรียน

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาและอายุเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้แอนน์เป็นผู้มีจริยธรรม

<u>เรื่องอยู่กับกง</u>

จากเรื่องต่าง ๆ ข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าตัวละครมีการศึกษาและอายุมากขึ้นจะเป็นผู้มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ อายุเพิ่มมากขึ้นเพียงอย่างเดียวก็สามารถทำให้ตัวละครมีจริยธรรมได้ เพราะผู้มีอายุเพิ่มขึ้นนั้นเป็นผู้มีประสบการณ์ในชีวิตมาก สามารถทราบได้ว่าสิ่งใดคือความดีและความชั่ว โดยปกติแล้วมนุษย์ทั่วไปจะมุ่งทำความดีมากกว่าความชั่ว

ในเรื่องอยู่กับกง กงอายุมากแล้ว มาอยู่เมืองไทยตั้งแต่เด็ก ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างดี จากการที่กงมีอายุมากนี้ทำให้กงเป็นคนที่เข้าใจโลกเข้าใจชีวิต รู้ผิดชอบชั่วดี มีความอุตสาหะในการทำงาน ในการพูดก็พูดอย่างมีเหตุผลถูกต้องเหมาะสม ดังเช่น มีคนจีนคนหนึ่งมาพูดกับกงว่าคนไทยเกียจคร้าน สมควรไปอยู่ตามท้องไร่ท้องนา กงก็อธิบายให้ผู้นั้นทราบถึงความแตกต่างทางลักษณะนิสัยของคนแต่ละชาติที่ไม่เหมือนกัน อันแสดงถึงความมีเหตุผลของกงซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 138 - 139)

เพื่อนบ้านบางคนพูดกับก๋งในทำนองว่า คนไทยขี้เกียจไม่มีน้ำอดน้ำทน ไม่ชอบทำมาหากินก็สมควรแล้วที่จะต้องถอยร่นไปอยู่ตามชอบไร่ริมนา

ก๋งไม่พอใจมากที่ได้ยินถ้อยคำเปรยเปรียบอย่างนี้ ก๋งบอกไปว่า "นิสัยของคนเราไม่เหมือนกันคนจีนเราชอบค้าขาย พอเห็นคนไทยไม่ถนัดจัดเจนในเรื่องทำการค้า ก็หาว่าเขาค้าขายไม่เป็นหรือขี้เกียจ ก็ทำไมไม่มองให้ลึกลงไปว่าคนไทยเขาชอบอาชีพอะไร แล้วเขาทำได้ดีเพียงไรในอาชีพที่เขาชอบนั้น"

แล้วก๋งจะยกตัวอย่างคนไทยที่ขยันขันแข็งให้เพื่อนบ้านของเขาได้รู้ได้เห็น... ก๋งอยู่เมืองไทยมานานครึ่งศตวรรษจนรู้จักมักคุ้นกับคนไทย และนิสัยที่แท้จริงของคนไทย จึงพูดออกไปได้เต็มปากเต็มคำ

"ทำไมเราจะต้องเอาคนจีนกับคนไทยมาเทียบเคียงกันด้วย ถ้าจะเทียบเราต้องเทียบคนไทยกับคนไทย คนจีนกับคนจีนจึงจะถูก...คนจีนที่ขี้เกียจสันหลังยาวคนจีนที่ลักเล็กขโมยน้อยคนจีนที่ขี้ฉ้อทุจริต ฯลฯ ก็มีมากมายเห็น ๆ กันอยู่ ถ้าจะเทียบใครเลวใครดีต้องเทียบระหว่างคนชาติเดียวกัน เช่นเดียวกับเทียบสิ่งของอย่างเดียวกันจึงจะรู้ความแตกต่างกันได้

แม้ก๋งจะไม่เคยได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน แต่การที่ก๋งมีอายุมากก็เท่ากับว่าก๋งได้ศึกษาความรู้ต่าง ๆ จากชีวิตจริง ก๋งเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาของเด็กมาก ก๋งทราบดีว่าการศึกษาจะเป็นพื้นฐานของชีวิต หากมีการศึกษาที่ดี ชีวิตก็จะราบรื่นรุ่งโรจน์มีความสุขสบายตามสมควร ดังนั้น ก๋งจึงต้องการให้หยกเรียนหนังสือให้มากที่สุด อันแสดงถึงความมีเหตุผลของก๋ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 50 - 51)

ฉันเคยพูดกับกิ่งครั้งหนึ่งเมื่อหลายเดือนมาแล้วว่า ฉันไม่อยากไปเรียนหนังสือแล้ว อยากออกมาช่วยกิ่งทำงานอยู่กับบ้าน หรือออกไปเป็นลูกจ้างเขาทำงานกินค่าแรงตามโรงงานต่างๆที่มีอยู่ในอำเภอนี้อย่างลูก ๆ ของเพื่อนบ้าน

กิ่งนั่งอยู่ครู่หนึ่ง สีหน้าเคร่ง บ้วนน้ำหมากสีแดงเข้มขนลงกระโถนที่ยกขึ้นมาเกือบชิดปากแล้วคายชานหมากคำที่เพิ่งเคี้ยว เมื่อครู่นี้เองยังไม่ทันจืดด้วยซ้ำ แสดงว่าอารมณ์ของกิ่งไม่สู้ดี แล้วหันมาจ้องตาฉันพูดด้วยเสียงเข้มข้นจนฉันตระหนก แต่อีกไม่กี่ประโยคต่อมาน้ำเสียงของกิ่งก็ราบเรียบเป็นปกติ ใบหน้าที่มากด้วยริ้วรอยย่นตามอำนาจของการเวลาบอกอารมณ์เยือกเย็นดังเคย

"เรียนไปเถอะหยก คนจนต้องหาวิชาไว้เลี้ยงตัว เพราะไม่มีเงินทองไว้ให้ใช้สอยโดยไม่ต้องทำงาน ตอนเด็กทุกคนมีหน้าที่เรียน โตแล้วทำงาน..." ดวงตาที่เริ่มมีน้ำขุ่นขาว ๆ ตามวัยของกิ่งประสานแน่วนิ่งกับดวงตาของฉัน "คนที่มีวิชาติดตัวยากนักที่จะอับจน แพ้คนยากและไม่เลียเปรียบใครด้วย ถ้าไม่มีวิชาติดตัวเลยจะทำงานสูง ๆ อะไรก็ไม่ได้ ต้องเป็นคนหาเช้ากินค่ำ ติดอยู่กับดินกับทรายตลอดชีวิต...พยายามเรียนไปเถอะ หยก หมดสมองที่จะเรียนเมื่อไหร่ค่อยหยุด

แม้กิ่งจะไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน แต่การที่กิ่งอายุมาก ได้ผ่านโลกผ่านชีวิตมานาน ได้เรียนรู้ถึงคุณธรรมความดีต่าง ๆ ในชีวิต ดังนั้นอายุจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กิ่งมีเหตุผล และความอุตสาหะ

จึงกล่าวได้ว่าอายุเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กิ่งเป็นผู้มีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ความมีเหตุผล

จะเห็นได้ว่า ตัวละครเอกแต่ละตัวที่มีจริยธรรม มักจะมีความรู้สูงและอายุมาก หรือถ้าความรู้ไม่สูง อายุก็ต้องมาก ดังนั้น การศึกษาและอายุจึงเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ตัวละครมีจริยธรรม

2. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม

องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม หมายถึงฐานะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูสภาพแวดล้อมที่โรงเรียน และอิทธิพลของตัวแบบ ซึ่งจะแยกกล่าวที่ละอย่างดังนี้

2.1 ฐานะทางครอบครัว

ฐานะทางครอบครัว หมายถึง การศึกษา อาชีพ จำนวนเครื่องใช้ภายในบ้านของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง (กรมวิชาการ 2523 : 10 - 11)

ฐานะของครอบครัวพิจารณาได้จากรายได้รวมของสมาชิกในครอบครัว การศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครอบครัวเป็นต้น ครอบครัวฐานะต่ำคือ ครอบครัวที่มีอาชีพในการใช้กำลังกาย เช่น เป็นกรรมกร ชาวนา ชาวไร่ ผู้ไม่มีผืนดินเป็นของตนเอง หรือคนค้าหาบเร่หรือลูกจ้างต่าง ๆ ส่วนผู้ที่ฐานะปานกลางเป็นผู้ที่มีอันจะกิน ทำงานประเภทที่ใช้ความชำนาญและความรู้ ส่วนผู้ที่มีฐานะสูงคือ มีรายได้ที่เหลือกินเหลือใช้ เป็นเจ้าของที่ดินและเป็นผู้ควบคุมกิจการงานต่าง ๆ

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อ และได้แสดงหลักฐานทางการวิจัยว่า บุคคลที่มีฐานะต่ำและฐานะปานกลางนั้นมีค่านิยมบางอย่างแตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลเหล่านี้มีความเชื่อว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดชั่วไม่สมควรกระทำนั้นต่างกันไปมาก ตัวอย่างเช่น การเก็บของตกได้แล้วนำไปคืนเจ้าของนั้น เป็นความดีควรสรรเสริญในสังคมของบุคคลฐานะปานกลางและสูง แต่เป็นสิ่งที่โง่เขลา ไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่งในสังคมของคนฐานะต่ำ นอกจากนี้ทะเบียนประวัติอาชญากรยังแสดงว่าบุคคลฐานะยากจนนั้นเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายมากกว่าคนฐานะอื่น ๆ ส่วนการลักขโมยก็ปรากฏว่า มีมากในคนฐานะต่ำมากกว่าคนฐานะอื่น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 18 - 19)

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่มีฐานะทางครอบครัวที่แตกต่างกัน ผู้ที่มีฐานะปานกลางและสูงจะมีจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางครอบครัวต่ำ

สำหรับตัวละครเอกในนวนิยายที่ฐานะทางครอบครัวส่งผลต่อจริยธรรมมีปรากฏในเรื่องเชิงผาหิมพานต์ ผู้ดีและแสงโสม

เรื่อง เชิงผาหิมพานต์

ฉันทะสุภะเป็นโอรสกษัตริย์ลิจฉวีองค์หนึ่งแห่งกรุงไพศาลีเมื่อเขาเติบใหญ่ บิดามารดาส่งให้ไปศึกษาวิชาที่สำนักวิศวามิตร ซึ่งเป็นสำนักแห่งหนึ่งที่โอรสกษัตริย์ลิจฉวีต้องเลือกไปศึกษา เมื่อเรียนจบกลับมา บิดามารดาของเขาก็ได้แบ่งสมบัติให้ลูก ๆ ฉันทะสุภะได้สมบัติส่วนหนึ่งคือ ทรัพย์สินและบ้าน ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 161)

"ท่านบิดาเล่าต่อไปว่า ท่านได้แบ่งสมบัติออกเป็นห้าส่วนตามจำนวนของโอรส และธิดา เมื่อพี่ชายทั้งสองแยกเรือนไป ท่านก็มอบทรัพย์สมบัติให้ไปเพื่อให้ไปตั้งต้นดำรงชีวิตโดยผาสุก ครั้นน้องหญิงทั้งสองของเราแยกไปสู่สกุลแห่งสามีอีก ท่านก็ได้แบ่งทรัพย์สินให้ไปอีก บัดนี้ทรัพย์สินที่เหลืออยู่ก็มีเพียงส่วนเดียวที่จะมอบให้แก่เรา อันรวมทั้งเคหสถานที่รับช่วงสืบสกุลกันมา ท่านตกลงใจจะให้เราเป็นผู้ครอบครองเคหสถานแห่งนี้ และท่านก็คิดว่าจะอยู่ร่วมกับเราในที่นี้จนถึงอวสานกาลแห่งชีวิต การที่ท่านตัดสินใจเช่นนั้นก็เพราะมีเหตุว่า เราต้องร่อนเร่เนจรพลัดพรากจากบิดามารดาไปศึกษาหาความรู้อยู่เมืองไกล เมื่อพี่น้องคนอื่นของเรามีความจำเป็นต้องแยกครอบครัวไปก่อน ท่านก็ไม่ขัดข้องและได้แบ่งทรัพย์สินให้ไปอย่างยุติธรรม ซึ่งคงจะไม่มีการหักห้วงว่าคนนั้นได้มากคนนี้ได้น้อย

เมื่อเขาได้ทรัพย์สมบัติจากบิดามารดาแล้ว ปรากฏว่าพี่ชายคนใหญ่ของเขาซึ่งแยกครอบครัวไปแล้ว ไปคบเพื่อนฝูง เล่นการพนันจนสิ้นเนื้อประดาตัว บิดามารดาฉันทะสุภะจึงมาขอให้พี่ชายใหญ่อาศัยอยู่ด้วย ฉันทะสุภะก็ยินดี และจะมอบเงินให้ไปไถ่บ้านคืนด้วย เพียงแต่ต้องให้พี่ชายใหญ่สัญญาว่าจะเลิกดื่มสุราและเล่นการพนันหันมาประกอบสัมมาอาชีพอย่างแข็งขัน ซึ่งนับเป็นความเสียสละอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 163)

เราฟังเรื่องที่ท่านบิดาเล่าแล้ว ก็กล่าวตอบทันทีโดยไม่มีการลังเลใจว่า เราไม่รังเกียจที่จะให้พี่ชายมาอยู่ด้วย แต่เห็นว่าถ้าจะช่วยให้สบายใจกว่านั้น ก็ควรจะไถ่บ้านคืนให้ แล้วให้คงอยู่บ้านเดิมต่อไป ขอแต่เพียงให้ท่านทั้งสองเอาคำมั่นสัญญาจากพี่ชายของเราว่า จะต้องเลิกดื่มสุราและเล่นการพนัน จะทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อให้เกิดรายได้อย่างขยันขันแข็งก็พอแล้ว แม้จะต้องแบ่งไปช่วยกู้ฐานะของพี่ชายเราสักครั้งหนึ่งเราก็ยินดี

ต่อมามีเศรษฐีผู้หนึ่งยกปราสาทและสมบัติให้ฉันทะสุภะเลยรับเลี้ยงดูเศรษฐีผู้นั้น ในช่วงที่เศรษฐีแกล้งทำเป็น ตกยากเพื่อหาผู้ที่เหมาะสมในการรับมรดก เมื่อได้รับสมบัติมาแล้ว ฉันทะสุภะได้นำทรัพย์ส่วนหนึ่งมาสร้างโรงทาน สร้างสถานสงเคราะห์คนชรา และตั้งใจจะสร้างสถานศึกษาให้เด็ก ๆ ด้วย อันแสดงถึงความเสียสละของเขาดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 227)

"เราตั้งใจไว้ว่า รายได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมายเหล่านี้ จะแบ่งส่วนหนึ่งให้เป็นประโยชน์แก่มหาชนผู้อยู่ในฐานะลำบากยากจน และได้ทำสำเร็จไปแล้ว 3 ประการ คือ การตั้งโรงทานแจกอาหาร การสงเคราะห์เด็กกำพร้า และการสร้างที่อยู่ให้ความสุขแก่คนชรา ต่อมาเราก็ตกลงใจตั้งสถานศึกษาสำหรับเด็กเพื่อเรียนรู้อักขรสมัย กับได้เพิ่มสถานศึกษาและฝึกหัดวิชาช่างทุกประเภท ทั้งแก่เด็กและผู้ใหญ่ ตามสมควรแก่ความรู้เดิม โดยเลือกทางผู้ชำนาญงานต่าง ๆ มาดำเนินงาน"

จากตัวอย่างข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ฐานะทางครอบครัวเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ฉันทะสุภะมีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ความเสียสละ เป็นต้น

<u>เรื่องผู้ดี</u>

วิมลเป็นลูกพระยาอมรรัตน์ฯซึ่งมีฐานะร่ำรวย ดังจะเห็นได้จากที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นตึกใหญ่ มีห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหาร ที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังมีเฟอร์นิเจอร์เครื่องประดับบ้านซึ่งล้วนเป็นของมีค่า ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 26 - 27)

ตึกที่อยู่ของเจ้าคุณพระยาอมรรัตน์ราชสุภิทนั้น ได้ถูกดัดแปลงแก้ไขมาแล้วหลายคราว โดยไม่ถึงแก่รื้อและปลูกใหม่ เป็นแต่เพียงเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงตามใจชอบของเจ้าของบ้าน จนในปัจจุบันนี้ ห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหาร ได้เป็นห้องที่งามทันสมัยที่สุด ในเวลากลางวันห้องเหล่านั้นย่อมโปร่งและสว่างไสวด้วยแสงอาทิตย์ ครั้นถึงเวลากลางคืนแสงไฟฟ้าอันแจ่มจ้าแต่เป็นนวลก็ฉายไปทั่วห้องโดยที่สายตาจะมองไม่เห็นดวงไฟ โต๊ะ ตู้ เก้าอี้แบบใหม่เกลี้ยงและบาง แต่ก็มีลายไม้หรือลายประกอบพอไม่ขัดกับตัวตึก เครื่องลายคราม ภาชนะลงยาลายน้ำทองเบญจรงค์ก็มีที่ตั้งวางอยู่ในห้องทันสมัยเหล่านี้ด้วย ฐานที่รองที่ตั้งมีลักษณะอยู่ในระหว่างกลางของใหม่กับของเก่า ดอกไม้อันงามชื่นจัดตามแบบชาววังปนกับแบบชาวตะวันตก เสียบสอดประปนอยู่ในที่อันสมควร ผ้าปูโต๊ะปูตู้บ้างแบบตะวันตกแต่สอดสีให้ดูเป็นลายไทย ทั้งสิ้นรวมกันทำให้สถานที่รับแขกในบ้านนี้ มีลักษณะไกลจากความรู้และความเข้าใจของสยามใหม่อยู่ไม่น้อย

เมื่อพระยาอมรรัตน์สิ้นชีพลง ท่านได้สั่งให้วิมลเลี้ยงดูน้อง ๆ ต่อไป วิมลก็ตั้งใจเลี้ยงดูอย่างดี โดยให้ที่อยู่ที่กิน ให้เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัว ให้เงินทองใช้ตามสมควร เหมือนกับที่คุณพ่อของเธอเคยเลี้ยงเธอและน้อง ๆ มา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 163 - 164)

"ยังมีอีกข้อหนึ่งค่ะ ในหนังสือสั่งของท่าน ท่านสั่งให้พี่ชายกับหนูเป็นผู้รักษาทรัพย์สมบัติของน้อง และให้ทำหน้าที่เลี้ยงน้องแทนตัวท่าน จนกว่าเราจะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย"

"แล้วมันเป็นยังไง?"

"เขาว่ากันว่าพี่ชายทำหน้าที่แทนท่านนะไม่แปลก แต่ที่นี้หนังสือบ่งไว้ว่าถ้าพี่ชายยังไม่กลับให้หนูแทนพี่ชาย เวลานี้คายุหนูก็เพิ่งจะได้ 21 ปี 3 วันเท่านั้น ใครเขาก็เห็นว่าหนูยังเด็กจะทำอะไรได้"

"ใครเขาเห็นว่าไม่ได้ก็ช่างเขาปะไร คุณพ่อท่านเห็นว่าทำได้ หนูก็ต้องทำให้ได้ซี่ว่าแต่คำว่า "เลี้ยง" ในหนังสือสั่งน่ะ ตีความกันว่าอย่างไร?"

"ใครตีความกันว่าอย่างไรก็ไม่ทราบค่ะ แต่หนูน่ะถือว่าต้องให้อยู่ให้กิน ให้เครื่องแต่งตัว ให้ค่าเรียน ให้เงินใช้เหมือนอย่างที่คุณพ่ออยู่ทุกอย่าง ส่วนทรัพย์สมบัติของท่านหนูต้องรักษาไว้ให้ดี จนกว่าจะถึงเวลาที่จะต้องมอบให้เขา ต้องมอบให้ครบทุกสตางค์รวมทั้งดอกเบี้ย ถ้าหากว่าหนูจัดการทำผลประโยชน์ให้เขาได้"

ต่อมาเมื่อวิมลทราบว่า บิดาของเธอเหลือเงินไว้ไม่มากพอกับค่าใช้จ่าย วิมลก็ยอมรับความเป็นจริง โดยเริ่มประหยัดอย่างเต็มที่เพื่อพี่และน้อง ๆ ของเธอ ดังจะเห็นได้ว่า เธอตัดสินใจเอาศึกใหญ่ให้ผู้อื่นเช่า และจัดการเผาศพบิดาภายในเจ็ดวัน อันแสดงถึงความรับผิดชอบและความเสียสละของเธอซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 175 _ 178)

"ตั้งแต่วันคุณพ่อสิ้นจนถึงวันนี้ หนูจ่ายเงินไปรวมทั้งหมด 552 บาท" วิมลกล่าว สีหน้าเคร่งขรึมเป็นผู้ใหญ่เต็มที่ "ทั้งค่าเลี้ยงคน ถวายพระ แจกสนมคนปี่คนกลอง แจกผ้าดำคนใช้ ซื้อเสื้อให้น้อง ให้หนูเองด้วย อาหารประจำวันด้วยอยู่ในนี้ทั้งนั้น เงินที่อยู่ในมือหมดเกลี้ยงพรุ่งนี้จะต้องไปเบิกจากแบงค์"

วิมลหยุดผ่อนลมหายใจ คุณแสนิ่งรอฟังอยู่โดยสงบ หญิงสาวอธิบายต่ออีก

"สำหรับทำบุญ 7 วัน หนูเตรียมจ่ายของไว้มั่งแล้ว แต่ที่ยังไม่ได้จ่ายหรือรับของมาก่อนยังไม่ได้ให้เงินเขาทั้งค่าหมาก พลู บุหรี่ กัณฑ์เทศน์ อาหารเลี้ยงพระเลี้ยงคนรวมหมดหนูกะว่าอย่างถูกที่สุด 300 บาท เป็นหมดเรียบ ถ้าเราเอาศพไว้บ้าน ต้องทำบุญ 50 วันอีก หมายถึงอีก 300 บาท นี่ก็อย่างหนึ่งแล้ว อีกอย่างหนึ่งบ้านนี้เราจะอยู่ไม่ได้ หนูตัดสินใจแล้ว เราอยู่ไม่ได้จริง ๆ ค่ะ ต้องให้เขาเช่า"

และเมื่อพระยาพลวัตรได้ช่วยให้พี่ชายของวิมลได้เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง วิมลจึงหมดภาระในการส่งเสียพี่ชายในการศึกษา เธอจึงมีเงินเหลือมากพอในการไปรับข้าเก่าแก่ของบิดา ซึ่งเธอนำไปฝากคุณแสให้เลี้ยงดูแทนเธอเมื่อตอนที่เธอต้องประหยัดเงินและค่าใช้จ่ายเพื่อส่งพี่และน้อง ๆ เรียน อันแสดงถึงความเมตตากรุณาของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 514 - 515)

"หนูถือว่า เวลาเราจนเราต้องพยายามที่สุดที่จะไม่พึ่งใคร เวลามีเราพึ่งเขาได้ เพราะเรามีโอกาสที่จะตอบแทนเขา หนูต้องรับกับคุณแม่ตรง ๆ ค่ะ เวลาที่คุณแม่ชวนหนู หนูอยากไปแทบใจขาด แต่หนูไม่อยากง้อคุณอา แล้วก็เงินค่าเรืออีก หนูรู้ว่าคุณแม่จะออกให้หนูแต่ว่า...คุณแม่จะโกรธจะว่าหนูยังไงก็ตามใจเถอะ หนูไม่อยากให้ออก แต่เดี๋ยวนี้หนูมีเงินก้อนใหญ่อยู่ในมือ เพราะหนูไม่ต้องส่งให้พี่ชาย หนูจะออกค่าเรือเอง แล้วเอาเงินให้อาปลั่งเงินค่าอาหารมาลีด้วย หนู..."

"หนูจะทำอย่างนั้นไม่ได้" คุณแสขัดขึ้นโดยเร็ว "เรื่องเงินเรื่องทองพูดกับผู้ใหญ่อย่างนั้นไม่ได้ ท่านจะหาว่าดูถูก"

"ก็เราไม่ได้ตั้งใจจะดูถูกนี่คะ ขัวแต่ว่า เรายังไม่อยากเบียดเบียนเท่านั้นเอง"

"โอ๊ย ไม่มีใครฟังเสียงหรอก ไปพูดยังงั้นสิจะได้ว่าหลานคนเดียวเลี้ยงไม่ได้หรือ แล้วก็เดือนหนึ่งหรือสองเดือนจะหมดเปลืองเข้าไปสักกี่บาท"

"บาทเดียวหนูก็ไม่ยอมให้เปลือง" วิมลตอบอย่างเด็ดขาด แล้วพูดต่ออย่างร้อนรน "แต่หนูต้องไปจันทบุรีให้ได้ หนูเกลียดเรือนนี้เต็มทีแล้ว เดินไปไหนก็กลัวแต่จะเห็นคุณอุดม ถ้าหนูอยู่คนเดียวไม่มีคุณแม่ละก็ หนูเป็นโรคเส้นประสาทตายจริง ๆ ค่ะ อ้อ แล้วนี่อีกคะ เวลาหนูกลับจากจันทบุรีหนูจะหอบยายเผือกกับป้าหงวมของหนูมาด้วย เดี๋ยวนี้หนูไม่ต้องอดอยากปากแห้งอีกแล้ว ข้าเก่าของคุณพ่อต้องมาตายกับหนู"

คุณแสมองดูชิดาด้วยความพิศวาส คำพูดประโยคหลังนี้ แสดงนิสัยตรงตามแนวผู้ดีไทยโดยแท้ เพราะกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้าหรือบรรพบุรุษ จึงมีน้ำใจเผื่อแผ่อาลัยรักในบุคคลอยู่เคยมีความสัมพันธ์ต่อผู้บังเกิดเกล้า และบรรพบุรุษของตน

จะเห็นได้ว่าการที่วิมล มีทรัพย์สมบัติมากเธอจึงสามารถสละให้ผู้อื่นหรือนำทรัพย์ไปใช้จ่ายในหน้าที่รับผิดชอบได้ หากฐานะทางครอบครัวของเธอไม่ดีแล้ว เธอก็ไม่สามารถนำทรัพย์ไปแบ่งปันให้ใครได้ จึงกล่าวได้ว่าฐานะทางครอบครัวเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้วิมล มีจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา

เรื่องแสงโสม

แสงโสมเป็นลูกสาวคนเดียวของกุดั่น นาคราช ซึ่งเป็นเศรษฐีคนหนึ่งของอินเดีย ตระกูลของเขาไม่ใช่ชาวสวน บิดาของกุดั่นเคยเป็นรัฐบุรุษ รับใช้ประเทศชาติอย่างดีมากจนได้รับเหรียญเชิดชูเกียรติ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 :

"ตระกูลของเราไม่ใช่เป็นคนชาวสวน" กุดั่นกล่าว" มีบ้านอยู่หลังหนึ่งในกรุงราชพฤกษ์ ณ ที่ราบเบื้องล่างโน่น อันเป็นเมืองที่ประทับของพระมหากษัตริย์ พ่อและอาของเจ้าเกิดที่เมืองนั้น พ่อเชื่อว่าวันหนึ่งเจ้าคงจะได้ไปเห็นเมืองนี้ คุณปู่ของเจ้าเป็นรัฐบุรุษผู้รับใช้ประเทศชาติเป็นอย่างดียิ่ง ดีมากจนกระทั่งได้รับเหรียญเดอะ สตาร์ ออฟ อินเดียในเดือนมิถุนายนปีที่พ่อกำลังจะเป็นผู้ใหญ่พอดี"

การที่กุดั่นมีฐานะร่ำรวย ส่งผลให้แสงโสมมีความรับผิดชอบ คือเธอยอมรับว่าเธอผิดดังเช่น เมื่อเธอไปขโมยเหรียญตราคืนจากเศรษฐีวรวิทย์ เมื่อกลับมาไม่พบพ่อ เธอหิวมากจึงไปขโมยมะพร้าวจากแม่ค้าคนหนึ่งมากิน และเธอก็คิดไว้แล้วว่าเมื่อเธอพบพ่อเธอจะนำเงินมาชดใช้ให้ แต่ตอนนี้เธอไม่มีเงินเลย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ลมุล รัตนากร 2522 : 141)

เมื่อมาถึงหลังคาบ้าน เธอก็คลี่กระสอบออก แล้วนอนบนกระสอบนั้น กระสอบใบนั้นหนามาก ทำให้พื้นนุ่มนิ่มลงได้บ้าง เธอคิด ๆ แล้วก็หลับผลอยไป เมื่อคืนก่อนนี้เธอก็ไม่ได้กินอะไรเลย นอกจากมะพร้าวที่เธอคว้ามาจากร้านขายของในตลาด โดยเธอไปยืนแอบอยู่ที่หลังบ้าน พอเจ้าของร้านกำลังขายของยุ่ง ๆ เธอก็แอบหยิบมา ถ้าแม่จันทร์รู้เข้าจะต้องตำหนิว่ากล่าวแน่นอน แต่เธอหิวเหลือเกิน เมื่อใดที่เธอพบพ่อของเธอ เธอจะกลับมาที่ร้านนี้แล้วจ่ายเงินค่ามะพร้าวให้เจ้าของร้านเอง เธอคิดไว้เรียบร้อยแล้ว

และเมื่อแสงโสมได้พบกับบิดาหลังจากได้เหรียญเดอะสตาร์ออฟอินเดียคืน เธอได้มอบสร้อยทองแท้ให้แก่เปรมปรีดี เพื่อเป็นการตอบแทนที่เปรมปรีดีเป็นเพื่อนที่ดี

เธอแก้ห่อเครื่องเพชรพลอย มีเครื่องประดับอยู่ในนั้นมากมายหลายอย่าง และมากพอที่จะแบ่งสร้อยมือให้เปรมปรีดีหนึ่งสาย

"ยื่นมือมาซิเปรมปรีดี"

เธอเลือกสร้อยออกมาคู่หนึ่งซึ่งสายงามและแปลกกว่าคู่อื่น ๆ เป็นสร้อยทองแท้และหนัก แสงโสมสวมสร้อยให้แล้วว่า "เราทั้งสองรักกันเหมือนโซ่ทองของสร้อยนี้นะ เปรมปรีดี"

"จ้ะเธอ" เปรมปรีดีตอบ "แต่เธอก็จะจากไปเสียแล้ว..."

"แต่ฉันก็จะกลับมาอีก" แสงโสมรับตอบ "เราจะเป็นเพื่อนที่ไว้วางใจกันทุกประการ"

"ทุกประการเลยทีเดียวจ้ะ" เปรมปรีดีย้ำ

จะเห็นได้ว่าหากฐานะทางครอบครัวของแสงโสมไม่ดีแล้ว เธอจะไม่สามารถให้สิ่งของแก่เปรมปรีดีเป็นการตอบแทนบุญคุณได้แต่ฐานะทางครอบครัวของแสงโสมดีจึงทำให้แสงโสมสามารถสละทรัพย์ให้เปรมปรีดีได้ จึงกล่าวได้ว่า ฐานะทางครอบครัวเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้แสงโสม มีความรับผิดชอบ และความกตัญญูกตเวที

ตัวละครเอกแต่ละตัวที่มีจริยธรรม มักจะมีฐานะทางครอบครัวดี คือมีเงิน มีทรัพย์สินมากพอที่จะแบ่งปันให้ผู้อื่นได้โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน ดังนั้นฐานะทางครอบครัวจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ตัวละครมีจริยธรรม

2.2 <u>การอบรมเลี้ยงดู</u>

การถูกอบรมเลี้ยงดูคือ การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก และเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตน และต่อผู้อื่นไปในทำนองต่าง ๆ ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูคือการที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน อันเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัล หรือลงโทษการกระทำต่าง ๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ทำให้เด็กได้เลียนแบบผู้เลี้ยงดูอีกด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 21) ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบ่งได้เป็น 4 แบบคือ (กรมวิชาการ 2523 : 10 - 11)

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นใกล้ชิด หมายถึงการที่ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูแก่เด็กโดยให้ความรัก ความเป็นกันเอง พร้อมที่จะให้คำแนะนำช่วยเหลืออยู่เสมอ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึงการที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ใช้เหตุผลเป็นหลักในการอบรมสั่งสอน

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดหรือควบคุม หมายถึงการที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขัน ให้เด็กประพฤติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด ใช้การลงโทษควบคุมให้เด็กเคารพและเชื่อฟัง

4. การอบรมเลี้งดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึงการที่ปกครองอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยเด็กสามารถที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งใด ๆ ได้โดยเสรี ผู้ปกครองไม่ได้สนใจไต่ถามหรือควบคุม

จากการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบนี้ การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นใกล้ชิดกับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทำให้เด็กมีจริยธรรมสูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดหรือควบคุม กับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

สำหรับตัวละครเอกในนวนิยายที่การอบรมเลี้ยงดูส่งผลต่อจริยธรรมมีปรากฏในเรื่องต่าง ๆ คือ ข้างหลังภาพ ปุลากง ผีเสื้อกับดอกไม้ ผู้ดี อยู่กับกง และจดหมายจากเมืองไทย

เรื่องข้างหลังภาพ

หม่อมราชวงศ์กีรติเป็นชิดาของหม่อมเจ้า เธอเติบโตมาในวัง เรียนหนังสือกับแหม่มแก่ ๆ นอกจากนี้ในบางครั้งเธอยังได้เข้าไปรับใช้ใกล้ชิดเจ้านายใหญ่โตหรือองค์หญิงบ้าง ดังนั้นจึงมีการปลูกฝังคุณธรรมมาตั้งแต่เด็ก จะเห็นได้ว่า ม.ร.ว.กีรติได้รับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ดูแล ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของ ม.ร.ว.กีรติเองดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 62 - 63)

...ฉันไม่ได้เป็นเจ้า แต่ฉันก็เป็นลูกเจ้า ท่านพ่อของฉันท่านเป็นเจ้านายแท้จริง ในสมัยที่ยังไม่เปลี่ยนการปกครองบ้านเมืองนั้น เธอก็จะทราบแล้วว่า เจ้านายท่านเป็นเจ้านายกันจริง ๆ โดยมากท่านอยู่ของท่านต่างหากในโลกอีกโลกหนึ่ง ท่านพ่อของฉันก็พยายามจะให้ตัวฉันและลูก ๆ ของท่านเป็นเจ้านายเช่นเดียวกันกับองค์ท่าน ฉันได้เรียนหนังสืออย่างเป็นกิจจะลักษณะที่โรงเรียนตามสมควร พอเข้าขีดจะเป็นสาว ท่านก็เก็บตัวฉันไว้ในโลกของท่าน ท่านป้องกันฉันจากการติดต่อกับโลกภายนอก ฉันได้เรียนหนังสือต่อมากับแหม่มแก่ ๆ คนหนึ่งที่บ้านของเราหรือวังตามที่เรียกกันในเวลานั้น ฉันได้เรียนรู้เรื่องราวของโลกภายนอกบ้างจากครูแหม่มของฉัน และจากแหม่มแก่นะเธอ ระหว่างครูแหม่มแก่ของฉันกับแม่เพ่าชาวไทยของเราก็ดูไม่มีอะไรแตกต่างกันมากนัก การสนทนาพาทีของแกก็มีแต่เรื่องคุณธรรมความดี แม่ศรีเรือนอะไรพวกนี้ เป็นบุญอยู่บ้างที่แกชักนำให้ฉันรู้จักว่าในโลกนี้มีหนังสือจำพวกโวก แลงแมคคอลล์ ซึ่งช่วยแนะทางรักษาความงามความเปล่งปลั่งของฉันไว้ได้ยั่งยืนนานดุจความสดชื่นยืนนานของดอกไฮเดรนเยีย"

"ฉันอยู่บ้าน เรียนหนังสือจากครูแหม่มบ้าง บางทีท่านพ่อก็ส่งฉันไปอยู่ในรั้วในวังรับใช้เจ้านายใหญ่โตองค์หญิงบางองค์ที่เป็นญาติของเรา ฉันใช้ชีวิตในวัยสาวของฉันในท่านองนี้หลายปี ฉันอยู่ในโลกของเจ้านายมานานพอจนฉันแทบไม่มีโอกาสจะระลึกว่า ความเป็นสาวมีค่าอย่างที่สุดสำหรับสตรีเพศเพียงใด และฉันควรจะใช้ความเป็นสาวเพื่อประโยชน์แก่ตัวของฉันเองอย่างไรบ้าง ในเวลานั้น ดูเหมือนฉันไม่เคยตั้งปัญหาถามตัวเองว่าเป็นการถูกต้องหรือที่จะปกป้องกำบังความเป็นสาวสดชื่นของเราไว้เสียจากนัยน์ตาของคนภายนอก? ชีวิตได้กำไรที่ตรงไหนเล่าในการกระทำเช่นนั้นเป็นการฉลาดหรือที่ไม่เปิดเผยวัยงามที่สุดของเรา ฉันไม่ใคร่จะได้คิดอะไรในเวลานั้น เพราะว่าเราไม่ได้ถูกอบรมให้เป็นคนช่างคิด เรามีทางที่เขากำหนดไว้ให้เดิน

เมื่อคุณหญิงกีรติแต่งงานกับเจ้าคุณอธิการบดี เธอได้ไปเที่ยวที่ญี่ปุ่นและได้รู้จักกับนพพรซึ่งเป็นนักเรียนไทยที่ไปเรียนแพทย์ที่ญี่ปุ่น ระหว่างอยู่ญี่ปุ่นนั้น นพพรกับคุณหญิงกีรติได้ไปเที่ยวด้วยกันบนยอดเขามิตาเกะ นพพรได้เผลอตัวจูบคุณหญิงกีรติและกล่าวถึงความรักที่เขามีต่อคุณหญิง แต่คุณหญิงกีรติได้กล่าวตักเตือนนพพรให้ระลึกถึงหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนของเขา และตัวเธอก็ต้องซื่อสัตย์ต่อเจ้าคุณสามี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เธอได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เด็ก แสดงว่าการอบรมเลี้ยงดูให้อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีส่งผลให้คุณหญิงกีรติมีจริยธรรม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 74 - 75)

"นพพร ถ้าเราสองคนจะดำรงชีวิตอยู่แต่บนยอดเขามิตาเกะนี้ตลอดไป จนชีวิตหาไม่คำพูดของเธอก็เป็นการถูกต้องทุกอย่าง แต่ความจริงอีกประเดี๋ยวเราก็จะลงไปจากภูเขาลูกนี้แล้วไปเผชิญหน้ากับฝูงชน แล้วในไม่ช้าเธอก็ต้องไปสนใจกับการศึกษาเล่าเรียนของเธอ และกะโครงการอันเต็มไปด้วยความมุ่งหมายสูงในชีวิตภายภาคหน้าของเธอ ส่วนฉันก็มีหน้าที่จะต้องภักดีต่อท่านเจ้าคุณ จะต้องติดตามไปกับท่านในที่ทุกหนทุกแห่ง คอยปรนนิบัติรับใช้ท่าน

ตามหน้าที่ภรรยาที่ดี ตราบเท่าที่ท่านยังต้องการตัวฉัน และตราบเท่าที่ท่านยังไม่ละเลยหน้าที่ของท่านเอง เราทั้งสองจะต้องจากกันในไม่ช้า และต่างก็จะไปติดต่อสมาคมกับคนทั้งหลายที่เคร่งครัดในเหตุผลและศีลธรรมจรรยา นี่แหละ เธอจะไม่ให้ฉันเอาสิ่งเหล่านี้มาพูดกับเธอได้อย่างไร เธอเชื่อหรือว่า สมาคมมนุษย์จะรับรองกฎของธรรมชาติที่เธอยกขึ้นกล่าวแก้ นพพรโปรดเชื่อฉัน เธอต้องเพียรเผชิญกับของจริง ของจริงเท่านั้นที่เป็นคำพิพากษาโชคชาตาในชีวิตของเรา กฎเกณฑ์และอุดมคตินี้อาจงดงามกว่า แต่ก็ไร้ค่าในทางปฏิบัติ

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและคอยอบรมสั่งสอนให้อยู่ในจารีตประเพณีอยู่เสมอ เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ ม.ร.ว.กีรติมีจริยธรรม

<u>เรื่องปลากง</u>

ศุภราอยู่กับมารดามาตั้งแต่เด็กจนโต บิดาของเธอเสียชีวิตมาตั้งแต่เธอยังเป็นเด็ก แม้ว่าจะมีมารดาเพียงคนเดียว ศุภราก็มิได้ขาดความรัก เธอคงได้รับความรักความอบอุ่นจากมารดาอย่างเต็มที่ มารดาของเธอคอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ โดยใช้เหตุผลเข้าประกอบทุกครั้ง จะเห็นได้ว่าบิดามารดาของเธอเคยเป็นหลักทางใจของเธอให้เธอยึดเมื่อครั้งยังไม่สิ้นชีวิต แม้ว่ามารดาของเธอจะสิ้นชีวิตแล้ว เธอก็ยังผูกพันกับมารดาอย่างมาก อันแสดงถึงความรักความอบอุ่นที่มารดามีต่อเธอ ดังจะเห็นได้จากตอนที่เธอถูกโจรสุไลมานจับไป และศกรไปช่วยมาได้ ศุภราคิดถึงแต่มารดาของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 168 – 169)

หล่อนไม่รู้ไม่เห็นเพราะความงง ตกใจ และอ่อนเพลีย พอหัวถึงหมอน น้ำตาก็ไหลลงมาอีก คว้ารูปมารดามากอดไว้กับอก และหลับไปทั้งๆคราบน้ำตาสองข้างแก้มเหมือนเมื่อครั้งที่หล่อนยังเป็นเด็กทารกเล็กๆ...หากขณะนี้หล่อนไม่มีใครเป็นที่ยึดเหนี่ยวนอกจากรูปภาพไม่มีชีวิตในกรอบแข็ง ๆ ที่แนบอยู่กับหัวใจเท่านั้นเอง

นอกจากความรักความอบอุ่นที่มารดามีต่อศุภราอย่างเต็มที่แล้ว มารดาของเธอก็เฝ้าอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ ดังเช่นในเรื่องของความรัก มารดาของเธอสอนว่า ต้องไม่แสดงความ

ต้องการหรือรักเกลียดอย่างประเจิดประเจ้อ ซึ่งศุภราก็ได้ปฏิบัติตามที่มารดาได้อบรมสั่งสอน อันแสดงถึงความมีเหตุผลของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523:: 255)

...แม่เคยสอนตุ่นว่า...เป็นผู้หญิงต้องไม่แสดงความต้องการ ความอยากได้ หรือความรู้สึกรักเกลียดโกรธอย่างประเจิดประเจ้อ เพราะไม่ใช่ลักษณะของผู้หญิงมีการศึกษาดี หรือได้รับการอบรมที่ดี...ตุ่นรู้ว่าเกิดมาเป็นผู้หญิงอย่างตุ่น อย่างแม่หรือใคร ๆ อีกหลายคน มีหน้าที่จะต้องอดทนเก็บความรู้สึกไว้อย่างเงียบเชียบ ทำไมตุ่นจึงไม่เกิดเป็นผู้หญิงอีกประเภทหนึ่งที่แสดงความรู้สึกเหล่านี้ได้อย่างโจ่งแจ้ง... อาจจะบอกใครสักคนว่ารักเขาจนสุดหัวใจ หรือด่าสาดเสียเทเสียเมื่อไม่พอใจ... เกิดเป็นคนอย่างตุ่น อย่างแม่และอีกหลายคนนี่ลำบากเหลือเกิน...หน้ากากที่เราสวมเล่นละครคงจะหนากว่าคนอีกจำนวนหนึ่ง จะดึงทิ้งเสียก็ทำไม่ได้ นี่ละมังที่แม่บอกว่า มนุษย์ว่ายเวียนอยู่ในความทุกข์ทั้งหลายแหล่ อารมณ์ใดของมนุษย์ล้วนมีเหตุทำให้เกิดทุกข์ทั้งนั้น

จึงกล่าวได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและให้ความอบอุ่นใกล้ชิดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ศุภราเป็นคนมีเหตุผล

ศกรเติบโตมากับมารดา แต่ศกรอยู่ในฐานะลูกเมียน้อย ดังนั้นเขากับบิดาจึงห่างเหินกันมาก ศกรใกล้ชิดกับมารดาเพียงคนเดียว และมารดาเลี้ยงดูเขาด้วยความรักอย่างมาก คอยดูแลห่วงใยเขาอยู่เสมอ แม้ศกรจะโตเป็นหนุ่มแล้ว มารดาก็ยังคงรักและห่วงใยเช่นที่เคยเป็นในสมัยที่เขายังเด็ก เธอทำทุกอย่างที่จะให้ลูกมีความสุข ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค

...แม่ช่างปรนนิบัติเอาใจเสียทุกอย่าง เขาเหมือนผู้ชายทั่ว ๆ ไปที่แม่เลี้ยงดูมาอย่างลูกชาย กางเกง เสื้อ และรองเท้า บางทีก็เกลื่อนห้อง โยนออกจากตัวไม่ลงตะกร้าสักที บางครั้งมันเข้าไปอยู่ใต้เตียงยังไงก็ไม่ทราบ และแม่มองท่าไหนจึงเห็น เขาก็ไม่ทราบเหมือนกัน เวลากินข้าวแม่ก็คอยปรนนิบัติอีก จนเคยตัวนั่นแหละ ดูแม่มีความสุขเหลือเกินที่ได้ทำอะไรให้ลูกชาย

แม้ศกรจะไม่ได้ใกล้ชิดบิดา แต่เขาก็ไปเยี่ยมบิดาอยู่เสมอ เขาจำความคิดของคุณตาไว้ตลอด ดังเช่นคุณตาสอนว่า เกิดเป็นมนุษย์ต้องมุ่งทำความดีให้สมกับที่ได้เกิดมา และความดีที่ทำนั้นก็จะตกอยู่กับผู้ทำเสมอ คนดีนั้นไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็คือคนดี ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ร่ำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 79 - 80)

...ศกรนึกถึงตาที่บ้านนอก...ตาผู้ภาคภูมิกับเลือดเนื้อที่สืบทอดมาจากต้นตระกูลผู้เคยเป็นถึงเจ้าเมืองนั้น ตามอกเขาว่า เทวดาที่อยู่บนสวรรค์ว่าท่านมีบุญวาสนา อยากจะทำอะไรก็ได้ทั้งนั้น ก็ยังไม่ดีเท่ากับมนุษย์ ทำบุญก็ไม่ได้ ได้แต่เสวยทิพย์ บุญเท่าที่ทำมา มนุษย์อย่างไรเล่าที่มีบุญที่สุด สามารถทำดีและชั่วได้ทั้งนั้น อยู่ที่ตัวบุคคลว่าจะสะสมทุนข้างหน้าด้วยความดีหรือความชั่วอย่างไร...เกิดเป็นคนนั้นสุดแสนจะประเสริฐแล้ว ...

ศกรนึกชอบใจวิธีของตา พังง่ายและชักชวนให้เด็กเข้าใจโดยไม่ต้องใช้ศัพท์แสงให้วุ่นวายนอกจากนี้แล้ว ตายังสอนให้รู้จักพิจารณาเองอีกด้วย ไปหาตาทีไร ดูจะมีแต่คำสั่งสอนแบบปรัชญาที่ชวนให้คิด เห็นจะเป็นเพราะหนังสือในห้องนอนที่ตาสะสมไว้นั่นแหละ ศกรนึกขอบคุณที่สิ่งเหล่านั้นสอนให้เขาเอาเป็นแบบอย่าง ไม่ได้ใกล้ชิดพ่อ เขาก็ได้บุคคลที่จะเลียนแบบตานั่นเอง... ตาผู้สอนว่าอย่าไปโทษสิ่งแวดล้อมนักเลยว่าคนจะดีหรือชั่ว ตัวของตัวนั่นแหละสำคัญที่สุด

ในขณะนั้น ขณะที่เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว มีความรับผิดชอบทั้งด้านการงาน และตัวของเขาเองเต็มที่ ศกรก็ยังเชื่อมั่นตามที่ตาสอนอีกนั่นแหละว่าอะไรก็ตามไม่ว่าความดีหรือความชั่วนั้น ตัวผู้กระทำต่างหากที่จะเป็นผู้รับเปรียบเสมือนเพชร ตกในตมก็คงเป็นเพชรหาได้เปลี่ยนเป็นพลอยไม่...

จากการอบรมสั่งสอนของตาซึ่งเป็นการอบรมแบบให้เหตุผลนั่นเอง ทำให้ศกรยึดถือและปฏิบัติตาม เขายินดีออกไปปฏิบัติหน้าที่ในถิ่นทุรกันดาร เพื่อรักษาความสงบสุขของประชาชน และประเทศชาติ แม้เขาจะต้องเสี่ยงกับความตาย เขาก็มิได้เกรงกลัวเพราะเขามั่นใจว่าเขาได้ทำสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ร่ำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 402 - 403)

"ผมจำเป็นต้องย้ายออกหัวเมืองอีก คราวนี้คงไปอยู่นานทีเดียว เกี่ยวกับความเหมาะสมจึงอยากจะให้คุณแม่ไปอยู่ด้วย เพราะผมจะแต่งงาน"

บิดาของเขาผู้ถือธรรมเนียมที่จะต้องวางท่าปิ่งกับลูก ๆ เพื่อกันไม่ให้ลูกเกลิงตามความเข้าใจของตนเองถึงกับผงกศีรษะขึ้นจากพนักเก้าอี้ ถามว่า

"แกจะฉุดแม่ไปลำบากทำไม ชีวิตบ้านนอกมันจะสุขสบายอะไร อยู่ที่นี่มีข้าวกิน บ้านอยู่สบาย แกอยากจะทรมานตัวเองก็ไม่ควรที่จะเอาแม่ไปด้วย ที่ที่อยู่ก็เป็นของแกกับแม่"

"ไม่ใช่เรื่องทรมานตัวเองหรอกคุณพ่อ" เขาค้านเสียงแข็ง

"ไม่ใช่ก็ไม่ใช่ซีนะ ฉันพูดกับแกเรื่องนี้ไม่ได้ เพราะแกมันคนกินอุดมคติ ไม่ตายโหงก็บุญเท่าไหร่แล้ว แรกได้ข่าวว่าบาดเจ็บสาหัส เกือบจะต้องตัดขาน่ะ ฉันปิดข่าวไม่ให้แม่แกรู้กลัวจะช็อคตาย เพิ่งจะเปิดให้รู้เมื่อแกผ่าตัดเรียบร้อย แขนขายังอยู่ครบถ้วน...ฉันขี้เกียจพูดกับแก บอกก็ครั้งว่า ถึงอย่างไรแกก็ไม่ใช่คนสิ้นไร้ไม้ตอก พ่อยังอยู่ รับราชการในถิ่นกันดารมามากแล้วจนตัวจะตาย เพียงเพื่อหวังได้เงินชดเชยและเหรียญตราที่เขาเอามาล่อหลอกเท่านั่นเอง คนอื่นที่เขาจำใจจะต้องไปก็มีมากมาย เขาไม่มีเส้นมี สายกับใครก็ต้องจำใจอยู่เอง แต่พ่อของแกมีทุกอย่าง และทุกอย่างที่จะช่วยให้แกอยู่อย่างสบายในกรุงเทพฯ"

"คุณพ่อพูดได้ เพราะคุณพ่อไม่ได้เห็นอย่างที่ผมเห็นมากับตัวเองว่าคนในหมู่บ้านโดยเฉพาะที่ห่างไกลความเจริญต้องการความคุ้มกันเพียงไร เขาไม่ได้ป้องกันเพื่อจะรักษาสมบัติของเขาให้พ้นจากพวกนักย่องเบาอย่างที่คุณพ่อพูด เขาจำเป็นจะต้องช่วยคนพวกนั้นให้อยู่อย่างปกติสุข พวกเขาเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของชาติ ผมพูดมากไปก็เหมือนคนเลวที่อวดดีสั่งสอนพ่อแม่ แต่ผมรู้สึกเช่นนั้นจริง ๆ ตราบใดที่ยังมีคนก่อกวนความสงบสุขของพวกเขา เขาอยู่อย่างหวาดผวา ถูกรบกวนไม่หยุดหย่อน เขาจะเอากำลังใจที่ไหนมาทำมาหากิน อะไร ๆ ก็คงหยุดชะงักไปหมด และผลร้ายก็จะเกิดขึ้น... เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินท่านก็ยังตระหนักในข้อนี้อย่างซาบซึ้ง แล้วเราเป็นใครจึงจะปลีกตัวหาความสุขใส่ตัวจนเกินเหตุ"

จากการที่คุณตาคอยอบรมสั่งสอนศกรอยู่เสมอ และในการสอนทุกครั้ง คุณตาจะมีเหตุผลที่ดีและน่าฟัง ทำให้ศกรยึดถือปฏิบัติตามคำสอนของคุณตามาตลอด จึงกล่าวได้ว่า การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยโดยให้เหตุผลประกอบการอบรมสั่งสอน ทำให้ศกรมีความรับผิดชอบและความเสียสละ

เรื่องผีเสื้อและดอกไม้

ฐยันอยู่กับบิดาและน้องอีกสองคน เขากำพร้ามารดามาตั้งแต่เด็ก บิดาของเขาเป็นกรรมกรฐานะยากจน เมื่อตัวเขาเรียนจบ ป.4 ก็ลาออกมาช่วยบิดาทำมาหากิน แม้บิดาของเขาจะยากจน แต่ก็เลี้ยงดูลูกด้วยความรักเอาใจใส่ คอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอทั้งในด้านกิริยามารยาท รวมทั้งการทำมาหากินต่าง ดังเช่นในเรื่องการรับประทานอาหาร ต้องไม่ร้องอยากกินของผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 58 - 59)

ผู้คนเริ่มหยอยออกจากตลาดนัด ผ่านสามแยกที่สองพี่น้องยืนขายไอศครีมอยู่ มีลูกค้าเข้ามาถามซื้อมากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มากับแม่ บางคนยังเล็กอยู่และต้องจูงมือตลอดเวลา บางคนร้องไห้ด้วยเมื่อแม่ของเขาปฏิเสธที่จะซื้อให้ สำหรับอาเดรญาการทำอย่างนั้นเป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผลเอาเสียเลย เธอได้รับการอบรมสั่งสอนจากพี่ชายคนโตและพ่อของเธอ ปุนจาสอนลูกของเขาเหมือนกันหมดทุกคนเกี่ยวกับเรื่องนี้" อย่าไปดูคนอื่นเขากินขนมนะ เขาจะว่าเราเป็นเด็กตะกละแล้วถ้ามีอะไรมาขายอย่าร้องกวนอยากได้ ปะจะซื้อมาให้กินเอง"

นับเป็นการอบรมที่ได้ผลดี ลูก ๆ ของเขาทั้งสามคนมีความหยิ่งมากในเรื่องเหล่านี้ แม้แต่ดุนญาที่เห็นแก่กินที่สุดในบ้าน เมื่อเขาไปเล่นกับเพื่อน ๆ หากเพื่อนคนใดมีของกินไปด้วยเขาจะเลี้ยง รอจนกว่าของกินนั้นจะหมดเสียก่อน จึงไม่มีใครสามารถเป็นเจ้าบุญเจ้าคุณกับดุนญาด้วยของกินเล็กน้อยได้เลย

นอกจากนี้เมื่อฮูยันจะลาออกจากโรงเรียนเพื่อมาขายไอศครีม ครูก็ขอให้อยู่จนสอบไล่เสร็จก่อนและยังได้อนุญาตให้ฮูยันเอาไอศครีมไปขายในโรงเรียนได้ ปุนจาก็สอนให้ฮูยันเกรงใจครูอาจารย์ ซึ่งเท่ากับเป็นการสอนให้เคารพเชื่อฟังครูด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 23)

ในที่สุดเขาคิดถึงเรื่องที่เกี่ยวกับฮูยันขึ้นมาอีก ตามที่ได้ฟังมาเมื่อวาน

"อย่าเที่ยวให้ครูเขาต้องลำบากนะที่ว่าจะช่วยซื้อทั้งหมดน่ะ คนเราถ้าหากว่าพอจะช่วยตัวเองก่อนได้ก็ควรจะทำ มันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับลูกผู้ชาย"

"ป๊ะไม่ต้องกลัวหรอก ครูเขาใจดี"

"นั่นแหละที่ต้องกลัวยิ่ง เขาใจดีเท่าไหร่เราต้องเกรงใจเขามากเท่านั้น"

จากการที่ปุนจาเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักความอบอุ่นใกล้ชิด ตลอดจนคอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอทำให้ฮูยันรู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และสำนึกในบุญคุณของครูอยู่เสมอ ดังเช่น เมื่อครูอนุญาตให้เขานำไอศครีมมาขายในโรงเรียนได้ เขารู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณของครูมาก แต่ไม่รู้จะตอบแทนได้อย่างไร เขาจึงคิดตามประสาเด็กว่า เขาควรให้ไอศครีมครูเป็นการตอบแทน ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 27)

หลังเที่ยงเล็กน้อย ฮูยันก็เก็บกระติกสีแดงใบโตทั้งสองใบของเขาไว้ได้แล้ว ไอศครีมแท่งหมดไปอย่างรวดเร็ว เงินเหรียญทั้งอันเล็กอันโตดังกรุงกริ๋งอยู่ในกระเป๋ากางเกง มันหนักมาก และเขาก็ใช้หนังสติ๊กรัดไว้อีกทีหนึ่ง เขานึกถึงวันถัดไป ขอให้มันเป็นเหมือนกับวันนี้อีกเถิด เขาอยากจะกล่าวอะไรบางอย่างแก่ครูที่ได้ช่วยเหลือให้ทุกสิ่งเป็นไปด้วยดี แต่คำพูดประโยคใดก็ดูจะไม่เหมาะสมเสียทั้งนั้น

"ครูครับ..."ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจพูด ไม่อาจเก็บความปรารถนาจะตอบแทนนั้นไว้ในใจต่อไปได้ "ครูจะว่าไหมครับถ้าพรุ่งนี้ผมจะเอาไอศครีมให้ครูเปล่า ๆ ไม่คิดตังค์..."

จากการที่ฮูยันได้รับการเลี้ยงดูแบบรักและอบรมสั่งสอนโดยใกล้ชิดนี้เองทำให้ฮูยันมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ จึงกล่าวได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ฮูยันมีความกตัญญูกตเวที

เรื่องผู้ดี

วิมลเป็นลูกสาวพระยาอมรรัตน์ แม้ว่าจะไม่ได้สนิทชิดเชื้อกับมารดามังเกิดเกล้า แต่เธอก็เหมือนชิดาในไส้ของคุณแสซึ่งเป็นมารดาเลี้ยง คุณแสเลี้ยงดูวิมลมาตั้งแต่เล็กด้วยความรักใคร่เอาใจใส่ คอยห่วงใยและอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ การอบรมของคุณแสนั้นเป็นไปอย่างมีเหตุผลทุกครั้ง และวิมลก็เชื่อฟังมาตลอด ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งโตเป็นสาว และเมื่อคุณวงมารดาของวิมลขัดใจกับคุณแสอย่างรุนแรง ทั้งคู่ต่างแยกไปอยู่ที่อื่น คุณแสไปอยู่ที่เมืองจันทบุรี แม้คุณแสจะอยู่ห่างไกลวิมลแต่ก็เหมือนอยู่ใกล้ชิด เพราะคุณแสคอยเขียนจดหมายมาอบรมสั่งสอนวิมลอยู่เสมอ ดังเช่นจดหมายฉบับหนึ่งที่คุณแสเขียนถึงวิมล เนื่องในวันคล้ายวันเกิดของวิมล คุณแสสอนวิมลถึงวิธีการปกครองคนว่าจะทำสิ่งใดต้องคิดให้รอบคอบ ทำตัวให้เป็นหลักของคนในปกครอง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 18 - 19)

> หนูวิมลลูกรักดังดวงใจของแม่ ปีนี้อายุของหนูย่างเข้าในเขตที่คนทั้งหลายเขาถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว เรื่องที่จะหวังให้ใคร ๆ เขาคิดว่า "เรายังเด็ก" นะเป็นอันว่าต้องเลิกกัน แม่จึงจะแนะคติสำหรับผู้ใหญ่ให้แม่หนูลักสองสามข้อ ขอให้จำใส่ใจไว้แล้วประพฤติตามให้สม่ำเสมอ
>
> ข้อหนึ่งคติสำหรับตัว ใช้ได้ทั่ว ๆ ไปไม่ว่าจะทำอะไร อย่าทำด้วยความหลงไม่ว่าจะพูด จะทำจะคิดให้ตรองเสียก่อนว่า นี่เราพูดอะไร เพราะรักหรือเพราะเกลียดหรือโกรธหรืออิจฉาหรืออยากได้หรืออวดดี เวลาจะทำก็ตรองเสียก่อนอย่างนี้ เวลาจะคิดก็เหมือนกัน ถ้าได้ตรองเสียก่อนแล้วทำลงไป เรียกว่าทำด้วยสติอย่างนี้ไม่เรียกว่าทำด้วยความหลง เวลาเช่นนี้ก็ไม่คอยพลาดให้ผู้รู้ติเตียนได้

ข้อสอง คติสำหรับแม่บ้าน เป็นผู้ใหญ่ต้องทำตัวให้เป็นหลัก ให้สมกับคำที่เขาเรียกว่าผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ไม่เป็นหลักก็คือพวกผู้ใหญ่ที่เหลาะแหละ พูดไม่เหมือนที่ทำ ทำไม่เหมือนที่พูด จะพูดก็พูดด้วยความหลง ไม่รู้ตัวว่าอะไรชักให้พูด จะทำก็ทำด้วยไม่รู้ว่าอะไรชักให้ทำ โกรธขึ้นมาว่าอย่างนี้ ชอบใจขึ้นมาว่าไปอีกอย่างหนึ่ง ปากโป้ง พูดพล่อยจนคำพูดไม่มีราคา

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าคุณแสจะอบรมสั่งสอนวิมลในเรื่องใด วิมลก็ปฏิบัติตามเสมอ ดังเช่น เมื่อคุณแสเขียนจดหมายมาสอนเรื่อง การจะบังคับผู้อื่นให้ได้ต้องบังคับตนเองเสียก่อนและวิมลก็ปฏิบัติตาม แม้เธอยังงงแต่เธอก็ตัดใจลุกขึ้นตามคำสอนของคุณแสดังนี้ (บุปผา นิมมานเหมินทร์ 2519 : 22 - 24)

กริ๋ง เสียงนาฬิกาปลุกบนโต๊ะเล็กข้างเตียงนอนดังขึ้น หญิงสาวที่หลับสนิทอยู่บนเตียงขยับตัวและลืมตาขึ้นทันใด และในทันใดนั้นเหมือนกัน หล่อนชักผ้าห่มขึ้นคลุมศีรษะ ชุกมือเข้าชอกคอ จะหลับต่อให้สบาย...กริ๋ง เสียงนี้ยังลอดเนื้อผ้ามาเข้าช่องโสตได้อีก หญิงสาวตะแคงศีรษะ กดหูเข้ากับหมอน หูข้างที่ไกลหมอนก็ยังขึ้นเสียงต่อไป...บัดผ้าถระเด็นออกไปทางหนึ่ง ลืมตาแต่เพียงครึ่งเดียว แหวกมุ้งปราดเอื้อมมือจับเข็มห้ามเสียง หดมือกลับเข้าในมุ้งชุกศีรษะเข้ากับหมอนหลับตาแน่นลงทันที

สมองอันตื่นไม่สนิททำการคิดอยู่ออด ๆ "แหมกำลังหลับสบาย ไม่อยากเชียว กำลังหลับสบาย" และความจำที่ตื่นขึ้นพร้อมกับสมองที่ทำการ[illegible] ๆ "จะบังคับคนอื่นต้องหัดบังคับตัวเสียก่อน..." "ง่วงจะตายใครจะลุกไหว เมื่อคืนนอนดึกออกจะตาย..." "คนที่จะบังคับคนอื่นได้ดีต้องหัดบังคับตัวเองให้ได้ก่อน..." กริ๋ง กริ๋ง ...มี ความชอบเขาเป็นผู้ใช้ย่อมไม่มีความแม่นยำ อุ๊ย นาฬิกาเจ้ากรรม ห้ามแล้วยังปลุกอีก กริ่งลั่นขึ้นมาจนใจหวิวจนสดุ้ง...ถอนใจอย่างฉิวฉัดพร้อมกับลืมตา คราวนี้ลืมเต็มที่ ไม่ระวังสงวนความง่วงเหมือนคราวก่อน เปิดประตูมุ้งออกมายืนหน้าเตียง ยกนาฬิกาขึ้นดู อ้อ ที่ห้ามเสียงนั้นมิได้เคลื่อนไปถึงที่ที่จะห้ามเสียงได้ หญิงสาวยิ้มครึ่งขันครึ่งฉิวผลักเข็มเข้าที่เสียงกริ่งก็เงียบลงทันใด

หาวอย่างยืดยาวสองครั้งติดกัน เออ ง่วงจะตาย เมื่อคืนนี้ได้เข้านอนเมื่อจวนจะตีหนึ่ง และคืนนี้จะได้นอนกี่ทุ่มก็ยังรู้ไม่ได้ ยำรุ่ง พระที่ไหนจะออกมารับบาตรป่านนี้? ตื่นสักโมงหนึ่งก็ทัน หันหน้ากลับขึ้นเตียง ทอดตัวลงนอนเหยียดยาว ตาจับอยู่ที่เพดานมุ้ง... เมื่อตื่นไม่ทัน ให้คนอื่นใส่แทน ได้บุญเหมือนกัน นัยน์ตาหรี่ลงทีละน้อย ๆ จนใกล้จะปิดสนิท

คนที่จะบังคับคนอื่นได้ ต้องหัดบังคับตนเองสียก่อน ...เอ้ นี่บทอะไรมาแต่ไหนจึงมาติดสมองอยู่เช่นนี้?...อ๋อ มาจากจดหมายคุณแม่ จดหมายวันเกิด...หญิงสาวลุกขึ้นนิ่งในบัดนั้น เปิดมุ้งออกจากเตียงไปยืนตรงหน้าต่าง สูดอากาศโดยแรงหลายครั้ง จนดวงหน้าเป็นสีชมพูอ่อน และริมฝีปากอันบางก็มีลักษณะดังกลีบกุหลาบแดง

จากการที่วิมลปฏิบัติตามที่คุณแสอบรมสั่งสอนนี้ แสดงว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นใกล้ชิด คอยอบรมสั่งสอนอย่างมีเหตุผลอยู่เสมอ ทำให้วิมลมีความรับผิดชอบและมีเหตุผล จึงกล่าวได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูส่งผลให้วิมลมีจริยธรรม

อยู่กับก๋ง

หยกอาศัยอยู่กับก๋งในห้องแถวที่ตลาดสดแห่งหนึ่ง หยกกำลังเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนประถม ส่วนก๋งนั้นมีอาชีพสานเครื่องใช้ต่าง ๆ ขาย แม้หยกจะไม่ได้อยู่กับบิดามารดา แต่ก๋งก็เลี้ยงดูหยกด้วยความรัก และคอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ เพื่อให้หยกเป็นคนดีต่อไปในอนาคต วิธีการสอนของก๋งนั้นเป็นไปอย่างมีเหตุผลทุกครั้ง ดังเช่นในเรื่องการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบของที่นอน นอกจากนี้ยังอบรมสั่งสอนในเรื่องการทำความดีอื่น ๆ จากคำสั่งสอนของก๋งนั้น หยกปฏิบัติตามอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 10 - 11)

ฉันเก็บเครื่องนอนอย่างเรียบร้อยทุกครั้ง เพราะก๋งพร่ำสอนฉันว่าสิ่งเหล่านี้มีคุณต่อชีวิตของเรา

...หมอนเป็นที่รองหัวซึ่งเป็นของสูงสุดในร่างกาย เสื่อเป็นเครื่องรองให้เราพ้นจากความสกปรกของธุลีดิน ผ้าห่มให้ความอบอุ่น และมุ้งกันเราให้พ้นจากการรบกวนของสัตว์ประเภทเลื้อยคลานและแมลง

ความเป็นระเบียบ ความสะอาดและความสุจริต เป็นสิ่งที่ก๋งเข้มงวดมากทั้งกับตัวฉันและตัวก๋งเอง

"คนที่ไม่เป็นระเบียบ ชีวิตจะยุ่งเหยิง คนที่ไม่รักความสะอาดจะหาความสดชื่นแจ่มใสไม่ได้ และคนที่ไม่รักความสุจริต ชีวิตจะมืดมนลงไป" ก๋งอธิบายให้ฉันฟัง

และอีกประโยคหนึ่งที่ก๋งพูดอยู่เสมอคือ "ไม่ต้องอายที่เป็นคนจน แต่ควรอายที่เป็นคนเลว เพราะความจนความรวยเราเลือกไม่ได้ แต่ความดีความเลวเราเลือกทำเลือกเว้นได้..."

นอกจากนี้ก๋งยังสอนให้หยกอุตสาหะในการทำงานไม่ว่าจะได้เงินมากหรือน้อยก็ตาม แต่ขอให้เป็นงานสุจริต ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 130 - 131)

"หยกมีอะไรขาดเหลือเดือดร้อนบอกฉันได้นะ ไม่ต้องเกรงใจหรอก..." หล่อนเคยพูดอย่างนี้หลายต่อหลายครั้ง แต่ฉันก็ยังไม่เคยเอ่ยปากรบกวนหล่อนเลยแม้แต่ครั้งเดียว ถึงจะได้เงินได้ของเล็ก ๆ น้อย ๆ จากหล่อนบ้าง ก็เกิดจากการทำงานของฉันตามที่หล่อนสั่งเป็นค่าตอบแทนผลงานของฉันอย่างแท้จริง

ถึงยากจนข้นแค้นอย่างไรฉันก็ไม่ขอใครกินเปล่า ๆ

"ขอทานยังต้องร้องเพลง ยังต้องตีซอตีฉิ่ง อย่างน้อย ๆ ก็ยังต้องกล่าวคำอวยชัยให้พร เพื่อแลกเศษเงินจากคนอื่นเลย เรายังแข็งแรงมีทางทำมาหากินจะเที่ยวแบมือขอเงินขอความช่วยเหลือใครเขาโดยไม่ต้องทำประโยชน์ตอบแทนเขาได้อย่างไรกัน..." ก๋งบอกกับฉันด้วยใบหน้ายิ้มแย้มครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว

แต่ฉันรู้ว่าก๋งคิดอย่างนั้นจริงจัง ก๋งเองก็ไม่เคยรับของใครเปล่า ๆ "ในเมื่อเราไม่มีความพิการออกเร่แลกความสนใจสงสารให้เขาให้ทานเราก็ต้องทำงานของเราไป มากน้อยตามความสามารถ ขอให้เป็นงานสุจริตเท่านั้นพอ"

จากการที่ก๋งอบรมสั่งสอนหยกอยู่เสมอนี้ ทำให้หยกประพฤติตนตามที่ก๋งสอนอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้จากการรับจ้างคุณนายทองห่อดูแลต้นไม้ แม้จะเป็นงานหนักหยกก็ยินดีเพราะเป็นงานสุจริต ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 126)

คุณนายพูดขึ้นมาเบา ๆ "แหม ปลูกขึ้นมาก็ต้องมีภาระคอยรดน้ำต้นไม้อีกล่ะนะ ใครจะมาดูแลให้ ไม่ใช่เบา ๆ นะเพราะขอบร้ัวฉันก็อยากจะปลูกอะไรให้มันสวย ๆ งาม ๆ อีก"

"ผมจะมาดูแลให้ก็ได้ครับ ตอนเย็นผมต้องผ่านทางนี้อยู่แล้วครับ"

"งั้นหรือจ๊ะ ดีจริง...แล้วฉันจะให้รางวัล" หล่อนพูดเสียงหวาน

ฉันระทึกอยู่ในใจ...เงินทุกบาททุกสตางค์ของฉันต้องมาจากน้ำพักน้ำแรงอันบริสุทธิ์ และจากการให้อย่างเต็มใจของผู้ให้

"เงินร้อนอยู่ไม่นาน..." ก๋งเคยบอกฉันอย่างนี้

จากการที่ก๋งเลี้ยงดูหยกด้วยความรักและเอาใจใส่ คอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ และหยกก็ปฏิบัติตาม แสดงว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้หยกมีความอุตสาหะ และซื่อสัตย์

<u>เรื่องจดหมายจากเมืองไทย</u>

ตันส่วงอู๋เป็นคนจีนมาจากแผ่นดินใหญ่ ก่อนที่ตันส่วงอู๋จะมาอยู่เมืองไทย เขาอยู่กับมารดาและน้องที่เมืองจีน แม้ตันส่วงอู๋จะกำพร้าบิดา มารดาก็คอยอบรมสั่งสอนเขาอยู่เสมอดังเช่นมารดาสอนหนังสือเขาจนอ่านออกเขียนได้โดยไม่ต้องเรียนในโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 6 - 7)

"แต่คนเราอาจจะอ่านออกเขียนได้โดยมิต้องเข้าโรงเรียน" ลูกตอบยิ้ม ๆ เขาเบิกตาโตอย่างประหลาดใจ

"ตอบเช่นนี้แสดงว่า เจ้าอ่านออกเขียนได้ใช่หรือไม่" ลูกตอบรับ

"เจ้าเรียนโดยวิธีใด"

"แม่ของฉันสอน"

"อะไรกัน ผู้หญิงชาวนาอย่างแม่ของเจ้า อ่านออกเขียนได้" เขามีที่ท่าประหลาดใจยิ่งขึ้นออกจะไม่เชื่อคำพูดของลูกด้วยซ้ำ

"ฉันจะพูดความจริงให้ท่านฟัง แม่ของฉันเคยเป็นคนใช้อยู่ในบ้านใหญ่ ซึ่งเป็นบ้านขุนนางเก่า คุณ ๆ ลูกสาวท่านขุนนางรักแม่ของฉันมาก มักจะเรียกเข้าไปรับใช้ในห้องหนังสือในเวลาเรียนเสมอ แม่ของฉันก็เลยพลอยได้เรียนหนังสือไปด้วย เมื่อคุณ ๆ แต่งงานกันไปหมดแล้ว แม่จึงแต่งงานมากับพ่อของฉัน แม่สอนให้ฉันอ่านเขียนมาแต่เด็กอายุสักห้าขวบกระมัง พอหมดภูมิของแม่ ฉันก็เข้าเมืองไปซื้อหนังสือเรียนมาฝึกอ่านและเขียนเอง และไม่เคยหยุดเรียนเลยจนบัดนี้ อายุของฉันยี่สิบปีพอดี แต่ยังไม่เคยได้ใช้วิชาให้เป็นประโยชน์เลย เพราะอาชีพของฉันคือทำนา

เมื่อเล่ามาถึงตอนนี้ ลูกก็ระลึกได้ถึงคำของแม่ที่ว่า ถ้าสมัยนี้มีการสอบแข่งขันตำแหน่งจอหงวน ลูกก็จะมีโอกาสได้ แม้ว่าจะไม่เก่งถึงกับได้ตำแหน่งจอหงวนหรือที่มอวย ลูกก็คงสอบผ่านได้เป็นชัวไจ๋เป็นแน่ และจะมีโอกาสได้เป็นขุนนาง ลูกอาจจะได้ภรรยาสกุลดีและมีความก้าวหน้าต่อไป แต่ลูกก็ไม่อาจหาโอกาสนั้นได้

นอกจากสอนหนังสือแล้ว มารดาของเขายังสอนในเรื่องการประกอบอาชีพด้วย เช่นการทำนาซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือศิริ 2527 : 136 - 137) "พ่อสอนให้ลูกเลี้ยงวัว ไถนา หว่านข้าว และวิธีการเลี้ยงชีพอย่างอื่น ส่วนแม่สอนให้ลูกอ่านหนังสือ และมีความรู้ในการครัวพอสมควร รู้จักช่วยตัวเองทำงานบ้าน ซ่อมเสื้อผ้าที่ขาด"

จากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดานี้ ตันส่วงอู๋ได้ปฏิบัติตามอยู่เสมอ คือ เขามีความอุตสาหะในการทำงานโดยไม่เลือกว่าเป็นงานหนักหรืองานเบา ดังเช่น

เมื่อเขาไปอยู่กับล้องวนทงเพื่อรับจ้างทำงาน ล้องวนทงให้เขาเป็นหัวหน้าคนงาน คอยจดบัญชีการซื้อขายของ และกิมเพื่อนของเขาเป็นกรรมกร ต่อมากิมเกิดไม่พอใจเห็นว่าตันส่วงอู๋ได้ทำงานสบาย ส่วนตนต้องเป็นกรรมกร โดยกิมไม่ได้คำนึงถึงเรื่องความรู้ที่ต่างกันเลย และตันส่วงอู๋ก็ยินดีให้กิมทำงานแทน โดยเขาไปทำงานกรรมกรแทนกิม ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2527 : 32 - 33)

ลูกไม่อาจหนอยู่แต่ในร่มได้ตามที่กิมว่า ลูกอยากจะพิสูจน์ให้เขาเห็นว่าลูกไม่เคยย่อท้อต่องานใด แม่สอนให้ลูกทำงานทุกชนิดทั้งงานหนักและเบามาแต่เด็ก ลูกเคยชินกับการผ่าฟืน ตักน้ำ ตำข้าว การหาบของหนัก ทำนา ปลูกผักสวนครัว ลูกไปรับของที่ท่าเรือ เมื่อเรือจากต่างแดนมาถึงประเทศไทยเป็นลำแรก ลูกจะต้องจดบัญชีว่าของมาเท่าไร ราคาเท่าไร รวมทั้งหมดเท่าไร ผู้ขายต้องการสินค้าอะไรจากไทยบ้าง เราจะเอาของราคาพอกันมาที่ราคาแล้วแลกกัน แต่พ่อค้าบางรายต้องการเงินสด เขาต้องการซื้อสินค้าเองแต่เกือบทุกคนเปลี่ยนใจภายหลัง เพราะของที่เขาซื้อมาบางครั้งคุณภาพไม่ดี สู้ของที่ทางเราเลือกสรรไปให้เขาไม่ได้ เพราะล้องวนทงมีผู้ชำนาญในการดูสินค้าช่วยตัดสินว่า สมควรจะซื้อสิ่งใดในราคาเท่าใด และเลือกแต่สิ่งที่มีคุณภาพดี ราคาพอสมควร อึ้งกิมไปกับลูกพร้อมกับคนงานคนอื่น ๆ เพื่อขนของ วันแรกเขาก็ทำงานธรรมดาแต่วันต่อมาเขาก็ว่าลูกว่า

"แกนี่เอาเปรียบชะมัด ไปถึงไม่ช่วยขนของ เอาแต่คุยกับพวกพ่อค้า สบายจริงนิ ทำงานน้อย แต่ได้เงินเดือนมาก"

"ฉันไม่ได้คุยกับเขาหรอกนะ กิม เราตกลงราคาของกัน และฉันต้องจดราคาของและจำนวน และถามเขาว่าเขาต้องการอะไร และจะได้เอาตัวอย่างมาให้เขาเลือกชม"

"งานอาศัยปากกับตัวเลขเท่านั้น ของง่าย ๆ ฉันไม่รู้หนังสือสักกี่ตัวก็ทำได้ เพราะฉันเขียนเลขได้ถูกต้อง ฉันต้องขนของจนเหนื่อยหอบ ลำบากเหลือเกิน แกเอาแต่สบาย"

ลูกเฉยเสียตามเคย ป่วยการเถียงกับเขา และวันรุ่งขึ้นลูกก็เอาสมุดบัญชีของให้เขา ตัวลูกไปทำงานแทนเขาเงียบ ๆ การทำงานกุลีในเมืองอากาศร้อนเหนื่อยเร็วกว่าเมื่อลูกทำงานที่บ้านเรามาก ลูกรู้สึกเห็นใจกิมเหมือนกัน แต่คนเราก็ต้องมีความอดทน การทำงานทำให้ลูกเหนื่อยจนไม่ได้เขียนหนังสือถึงแม่เสียหลายคืน แสงแดดแผดเผาผิวลูกจนเกรียมคล้ำกลายเป็นเสื่น้ำตาล ลูกมิได้สวมเสื้อแขนยาวเพราะอากาศร้อนทนไม่ไหว กิมยืนวางท่าราวกับเป็นเถ้าแก่ พวกลูกจ้างพากันมองเขาเป็นตาเดียวกัน กิมสั่งงาน เร่งให้ทุกคนทำงาน

จากการที่มารดาเลี้ยงดูตันส่วงอู๋ด้วยความรักเอาใจใส่ คอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ ทำให้ตันส่วงอู๋มีความอุตสาหะและอดทนในการทำงาน แสดงว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ตันส่วงอู๋มีความอุตสาหะ

จงเห็นได้ว่าตัวละครเอกแต่ละตัวที่ถูกเลี้ยงดูมาด้วยความรัก สนใจเอาใจใส่ คอยอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ เป็นผู้มีจริยธรรม ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ตัวละครมีจริยธรรม

2.3 <u>สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน</u>

สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน หมายถึง สถานที่ตั้งของโรงเรียน การอบรมของครู การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จะช่วยเสริมสร้างจริยธรรมแก่ตัวละครเอก

สำหรับนวนิยายที่สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนส่งผลให้ตัวละครเอกมีจริยธรรมนั้น คือ เรื่อง เกิดเป็นหมอ เชิงผาหิมพานต์ ผีเสื้อและดอกไม้

<u>เรื่องเกิดเป็นหมอ</u>

ขณะที่นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการกำลังศึกษาอยู่ในคณะแพทย์นั้น เขาได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ให้มีคุณธรรม มีจรรยาแพทย์ มีเมตตากรุณา ดังเช่น พระดำรัสของสมเด็จพระราชบิดา ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 8 - 9)

...รำลึกถึงวันคืนเก่า ๆ สมัยที่พี่เป็นนักศึกษาและออกค่ายใหม่ ๆ การออกค่ายทำให้พี่ได้เรียนรู้ถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวชนบทว่าลำบากยากแค้นต่างกับชาวกรุงขนาดไหน และพี่ก็ได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่ออกค่ายครั้งแรกแล้วว่า ถ้าเรียนจบเมื่อไรจะออกชนบทมาทำงานกับพวกเขา มาเป็นส่วนหนึ่งของพวกเขา พี่เห็นรุ่นน้องพวกนี้แล้วก็ภูมิใจแทน เมื่อเราจบออกไปแล้วเขาจะเป็นกำลังที่สำคัญของชาติ ประเทศไทยยังไม่ได้สิ้นหวังเสียเลยที่เดียว

คนทั่วไปมักจะคิดว่า การทำค่ายนั้นคือ การที่นักศึกษาออกไปช่วยทำประโยชน์ให้แก่ชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญแต่เพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงประโยชน์ที่ได้เป็นประโยชน์ร่วมกัน แต่ประโยชน์ที่นักศึกษาได้จากการทำค่ายนั้น ไม่ใช่ประโยชน์ทางถาวรวัตถุ มองไม่เห็น ประโยชน์เหล่านี้คือประสบการณ์ในการทำงาน เป็นการฝึกตนเองให้รู้จักทำตัวให้มีคุณค่าต่อสังคม ได้รู้จักเพื่อนชาวค่ายเล็กจะสังเกตเห็นว่าพวกชาวค่ายนั้นรักกันมาก เพราะเคยทำงานร่วมด้วยกัน เคยลำบากมาด้วยกัน การออกค่ายทำให้ได้เห็นชีวิตที่แตกต่างไปจากชีวิตของเรา ทำให้เราเกิดความสำนึกรับผิดชอบ เหล่านี้นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ตามความเห็นของพี่นั้น นักศึกษาควรจะได้ออกไปทำค่ายอย่างน้อยก็คนละครั้งระหว่างช่วงเวลาที่อยู่ในมหาวิทยาลัย

จากการอบรมสั่งสอนและจัดกิจกรรมดังกล่าว ทำให้นายแพทย์วรวิทย์มีความเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ และมีความเสียสละในการทำงาน ดังเช่นในคืนแรกที่เขาไปถึง มีคนมาตามตัวให้ไปทำคลอดหญิงคนหนึ่งในตอนดึก เขาก็รีบไปทันที อันแสดงถึงความเสียสละ และความรับผิดชอบในหน้าที่ของเขา ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 2 - 3)

คืนแรกที่ไปถึงพี่ก็ถูกตามตัวเลยที่เดียว ขณะที่กำลังนอน มีชาวบ้านคนหนึ่งมาเคาะประตูท่าทางรีบร้อนมาก บอกว่าภรรยาของเขาตั้งครรภ์ เจ็บท้องมาตั้งแต่เย็นแล้ว หมอตำแยเอาเด็กไม่ออก พี่เตรียมเครื่องมือ เรียกนายช่วงมาช่วยขับรถ นั่งรถไปเกือบชั่วโมงกว่าจะถึงไปถึงเห็นคนไข้เพ้อมาก และร้อง

ด้วยความเจ็บปวดเพราะเป็นท้องแรกเสียด้วย พี่ลงมือตรวจพบว่าเด็กไม่ยอมคลอดเพราะอยู่ในท่าหันหัวผิด ต้องฉีดยาระงับความรู้สึกให้แม่แล้วใช้คีมคีบตัวเด็กออกมา เป็นเด็กผู้ชายตัวเล็กมาก แต่ทั้งแม่และลูกปลอดภัยดี พี่สัญญาว่าพรุ่งนี้ตอนเย็น ๆ จะมาเยี่ยมอีก ขากลับนั่งหลับมาตลอดทาง แต่ก็รู้สึกภูมิใจที่ทำหน้าที่ได้สำเร็จ

นอกจากนี้เมื่ออหิวาตกโรคระบาด หมอก็ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้กับชาวบ้านด้วย อันแสดงถึงความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่ง ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 72)

วันอาทิตย์ที่แล้ว พี่ออกเดินทางตั้งแต่เช้ามืดไปยังหมู่บ้านหนองมนเพื่อเอาวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคไปฉีดให้ชาวบ้าน เพราะมีข่าวว่าอหิวาต์กำลังระบาดที่จังหวัดใกล้เคียง หมู่บ้านหนองมนเป็นหมู่บ้านรอบนอก อยู่ติดกับจังหวัดที่มีการระบาดของอหิวาต์ จึงต้องได้รับการฉีดยาป้องกันเอาไว้ เมื่อไปถึงหมู่บ้านก็พบว่ามีชาวบ้านและพวกเด็ก ๆ มารอรับการฉีดยาอยู่พร้อมแล้ว กว่าจะฉีดยาเสร็จก็เกือบเที่ยง หลังจากพักกินข้าวกลางวันแล้วพี่ก็ขอให้ผู้ใหญ่พาไปเดินดูรอบ ๆ หมู่บ้าน

จึงกล่าวได้ว่า การที่นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการได้เรียนในมหาวิทยาลัยแพทย์ศาสตร์ซึ่งมีการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีเมตตากรุณา มีคุณธรรมจรรยานอกจากนี้ยังมีการจัดให้นักศึกษาได้ออกไปอยู่ค่ายพักแรมในชนบท ทำให้นายแพทย์วรวิทย์ มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการมีความรับผิดชอบเสียสละ และเมตตากรุณา

เรื่องเชิงฌาหิมพานต์

ฉันทะสุภะไปศึกษาที่สำนักวิศวามิตร อาจารย์วิศวามิตรได้อบรมสั่งสอนให้ฉันทะสุภะใช้วิชาความรู้ให้เป็นประโยชน์จริง ๆ ให้เป็นคนสุขุม รอบคอบ ไม่วู่วาม

ให้ใช้ความดีลบล้างความชั่ว ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 130)

...ท่านสั่งสอนให้เขาเจียมตัว อย่าแสดงเป็นผู้อวดรู้อวดฉลาดกว่าคนทั้งหลาย ให้ใช้วิชาความรู้ให้เป็นประโยชน์จริง ๆ มิใช่เพื่ออวดดีหรือข่มผู้อื่น อนึ่งในการเผชิญชีวิตนั้น ท่านอาจารย์สอนเราให้เป็นคนสุขุมรอบคอบ ไม่ทำหรือพูดหรือคิดอะไรอย่างวู่วาม ให้ใช้ความดีลบล้างความชั่ว ให้เอาชนะคนด้อยด้วยความดีให้จงได้ เมื่อเข้าที่อับจนจริง ๆ ไม่เห็นท่านก็ขอเพียงให้ระลึกถึงท่าน แล้วจะมีทางออกเอง

นอกจากนี้ก่อนที่ฉันทะสุภะจะเดินทางกลับบ้านเมือง อาจารย์ยังได้สั่งสอนว่าให้รู้จักอดทนและไม่ตั้งอยู่ในความประมาท ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 37-38)

"ก่อนเดินทางกลับหลายวัน ท่านอาจารย์ได้เรียกเขาเข้าไปพบ และได้สั่งสอนเขาเป็นข้อ ๆ รวม 3 ข้อด้วยกันคือ

1. จะต้องรู้จักอดทน ทำเป็นไม่รู้เท่าทัน ทำเป็นไม่เห็นไม่ได้ยินกิริยาอาการหรือด้วยคำล่วงเกินของคนอื่น คนที่อดทนต่อเรื่องเล็กน้อยไม่ได้ จะต้องจำใจอดทนต่อความยากลำบากอันจักเกิดขึ้นเนื่องจากขาดความอดทนในตอนแรกนั้นหลายสิบเท่า

2. แม้จะมีความรู้ความสามารถสักเพียงไร ก็ไม่พึงตั้งอยู่ในความประมาท จงคิดให้ดีก่อนทำก่อนพูดอะไรที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น

3. ถ้าเห็นอะไรเกินความสามารถก็ให้มาหาอาจารย์

จากการอบรมสั่งสอนของอาจารย์ ดังกล่าวนี้ ฉันทะสุภะได้ปฏิบัติตามเสมอดังเช่น อาจารย์สอนให้รู้จักอดทน จะเห็นได้จากเมื่อเขากลับจากสำนักวิศวามิตรกษัตริย์สิจฉวีได้ให้กุมารทั้งหลายแสดงศิลปศาสตร์ ราชกุมารแห่งสำนักศักกศิลาองค์หนึ่งได้กล่าวคำดูถูกราชกุมารแห่งสำนักวิศวามิตร ฉันทะสุภะโกรธมากจนเกือบเข้าทำร้ายราชกุมารองค์นั้น แต่เขาระลึกได้ถึงคำสอนของอาจารย์ให้อดทน

เขาจึงไม่ทำร้ายราชกุมารองค์นั้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 40 - 41)

วันหนึ่ง เราได้ไปในงานรื่นเริงของกษัตริย์ลิจฉวีผู้เป็นญาติ ซึ่งมีราชกุมารไปร่วมในงานนั้นมากมาย มีทั้งผู้ที่กลับมาจากตักกศิลา และพวกเราที่กลับจากสำนักวิศวามิตร นอกจากนั้นก็มีราชกุมาร และราชกุมารีที่มิได้ไปศึกษาในแคว้นอื่น

ราชกุมารคนหนึ่งกลับจากตักกศิลา พูดขึ้นว่าในวันแสดงความรู้ เราคงจะได้เห็นผู้ชายแสดงศิลปศาสตร์เดินและนั่งเรียบร้อยแบบผู้หญิงเป็นแน่ เพราะได้ข่าวว่าสำนักวิศวามิตรถนัดสอนเรื่องเหล่านี้

ดูก่อนราชกุมารทั้งหลาย พอได้ยินวาจาสบประมาทกันต่อหน้าคนทั้งหลายเช่นนั้นเราก็รู้สึกเหมือนใครเอาน้ำร้อนมาสาด แทบจะลืมตัวตรงเข้าประทุษร้ายราชกุมารผู้พูดดูหมิ่นพวกเราผู้นั้น แต่แล้วก็เหมือนมีใครมาสะกิดให้เรายับยั้งอยู่ เพราะในหูของเขาเกิดได้ยินคำของท่านอาจารย์สั่งไว้ซึ่งเราจำได้ในใจที่ว่า

จะต้องรู้จักอดทน ทำเป็นไม่รู้เท่าทัน ทำเป็นไม่เห็นไม่ได้ยินกิริยาอาการหรือถ้อยคำล่วงเกินของคนอื่น คนที่อดทนต่อเรื่องเล็กน้อยไม่ได้ จะต้องจำใจอดทนต่อความยากลำบากอันจักเกิดขึ้นเนื่องจากขาดความอดทนในตอนแรกนั้นอีกหลายสิบเท่า

การปฏิบัติตามคำสั่งของอาจารย์อีกตอนหนึ่งคือ เมื่อกษัตริย์ลิจฉวีองค์หนึ่งก่อการกบฏเพื่อจะปกครองแคว้นวัชชีเพียงคนเดียวแต่ถูกจับได้ และนำมาเข้าที่ประชุมสภาลิจฉวีเพื่อพิจารณาโทษ ฉันทะสุภะได้ขอให้สภาประธานอภัยโทษให้แก่ผู้ทำผิด ซึ่งเขาได้ความคิดมาจากคำสั่งสอนของอาจารย์ให้มีความเมตตา รู้จักให้อภัยไม่อาฆาตพยาบาทกันและกัน ดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2520 : 291 - 292)

ลำดับนั้นความคิดของเขาก็ไปจดจ่ออยู่ที่ท่านอาจารย์วิศวามิตร ผู้อบรมทุกอย่างล้วนแต่ในทางดีงาม อาจจะเป็นเดชะบุญแห่งความซื่อสัตย์สุจริตของเขา อาจจะเป็นพระคุณของท่านอาจารย์ที่ตามคุ้มครองเขาผู้มิได้คิดให้ร้ายใคร

เมื่อมีภัยอันตรายเกิดขึ้นจึงทำให้เรื่องร้ายผ่านพ้นไปได้อย่างน่าอัศจรรย์ ภาพของท่านอาจารย์มาปรากฏในใจของเราเด่นชัดคล้ายกับจะยิ้มแล้วลูบศีรษะของเราด้วยความกรุณา ทั้งยังมีคล้ายเสียงกระซิบว่า "จงให้อภัยเขาเถิด อย่าจองเวรต่อกันเลยวิธีชนะที่ยอดเยี่ยมนั้น คือเอาชนะใจของเราเอง บรรเทาความโกรธเคืองขุ่นแค้นเสียเถิด เพียงเท่านี้เขาก็เดือดร้อนพออยู่แล้ว อย่าโหมเพลิงพยาบาทต่อกันให้รุนแรงกว่านี้อีกเลย"

เสียงกระซิบนั้นดูช่างอ่อนโยน นิ่มนวลเหลือเกิน เป็นเสียงปลอบใจแกมเชิงเร้าให้เราทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในทางที่จะลดความรุนแรงลง ประกอบกับการที่เคยได้รับคำแนะนำพร่ำสอนให้เห็นแก่สันติ เราจึงยืนขึ้นในท่ามกลางความสนใจของกษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลาย

เราประนมมือทำอัญชลีต่อท่านผู้มาประชุม แล้วกล่าวว่า ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวข้อความบางประการ

เมื่อประมุขแห่งลิจฉวีสภาทรงอนุญาตแล้ว เขาจึงกล่าวว่า แท้จริงเรื่องที่เกิดขึ้นครั้งนี้แม้จะรุนแรงถึงขนาดพิฆาตฆ่าฟัน กัน แต่ข้าพเจ้าก็พอใจแล้วในข้อที่ท่านผู้วินิจฉัยได้สอนได้สามารถพบข้อเท็จจริงว่าใครผิดใครถูก เมื่อข้าพเจ้าพ้นมลทินจากข้อกล่าวหาก็นับว่าเป็นที่พอใจ เป็นการแสดงถึงความซื่อสัตย์สุจริตพออยู่แล้ว ข้าพเจ้าขอเสนอให้มีการประทานอภัยแก่เจ้าลิจฉวีและคณะผู้คิดร้ายใส่ความข้าพเจ้านั้น ขอจงอย่ามีการจับกุมลงโทษใคร ๆ เลย ขอให้เรื่องที่แล้วมาจงแล้วไปและลืมกันเสีย เพราะถึงอย่างไรเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ถ้าเป็นเรื่องภายในวงศ์ญาติของกษัตริย์ลิจฉวีด้วยกัน อย่าให้มีใครต้องเสียชีวิตหรือเลือดเนื้อเพราะการนี้อีกต่อไป จริงอยู่ราชนีติย่อมระบุความผิดและการลงโทษผู้กล่าวร้ายใส่ความต่อผู้อื่นไว้รุนแรงแต่เมื่อเจ้าทุกข์ขอให้มีการประทานอภัยเช่นนี้ ทั้งลิจฉวีสภานี้ก็มีอำนาจที่จะสั่งการใด ๆ ให้มีฐานะเป็นราชนีติได้ ข้าพเจ้าจึงขอประทานโอกาสให้มีการสั่งการอภัยโทษแก่เจ้าลิจฉวีพระองค์นั้นพร้อมด้วยผู้ร่วมคิดทั้งปวง

จากการที่ฉันทะสุภะได้ไปเรียนที่สำนักวิศวามิตร และได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักอดทนต่อเรื่องยุ่งยาก รู้จักการให้อภัยต่อกัน ซึ่งเขาได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์วิศวามิตรอยู่เสมอนี้แสดงว่า สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ฉันทะสุภะมีความอุตสาหะ และความเสียสละ

เรื่องผีเสื้อและดอกไม้

ฮูยันเป็นนักเรียนที่มีอายุมากกว่าเพื่อนๆ ในห้องเดียวกัน เพราะเขาเข้าเรียนช้ากว่าเด็กอื่นๆ ที่โรงเรียนนี้ครูได้สอนสิ่งต่างๆให้นักเรียน เช่น การศึกษาระเบียบวินัย การช่วยเหลือผู้อื่นเป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ฮูยันได้นำมาประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ ดังเช่น เมื่อบิดาของฮูยันเริ่มหวกินผีดเคือง ฮูยันจึงช่วยหาเงินอีกทางหนึ่งโดยนำ ไอศกรีมไปขายที่โรงเรียน โดยครูอนุญาตให้ขายได้ ซึ่งฮูยันก็จะระลึกถึงบุญคุณของครูเป็นอย่างมาก เขาอยากตอบแทนบุญคุณแต่ไม่ทราบจะใช้วิธีใด เขาจึงนำไอศกรีมไปให้ครู ซึ่งครูก็ได้สอนเขาว่า บางครั้งคนเราอาจจะทำอะไรลงไปโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งฮูยันก็จดจำคำสอนนี้ไว้เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 27 -28)

หลังเที่ยงเล็กน้อย ฮูยันเก็บกระติกสีแดงใบโตทั้งสองใบของเขาไว้ได้แล้ว ไอศกรีมแท่งหมดไปอย่างรวดเร็ว เงินเหรียญทั้งอันเล็กอันโตดังกรุงกริ๋งอยู่ในกระเป๋ากางเกง มันหนักมากและเขาก็ใช้หนังสติ๊กรัดไว้อีกทีหนึ่ง เขานึกถึงวันถัดไป ขอให้มันเป็นเหมือนกับวันนี้อีกเถิด เขาอยากจะกล่าวอะไรบางอย่างแก่ครูที่ได้ช่วยเหลือให้ทุกสิ่งเป็นไปด้วยดี แต่คำพูดประโยคใดก็ดูจะไม่เหมาะสมเสียทั้งนั้น

"ครูครับ..." ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจพูด ไม่อาจเก็บความปรารถนาจะตอบแทนนั้นไว้ในใจต่อไปได้ "ครูจะว่าไหมครับถ้าพรุ่งนี้ผมจะเอาไอศกรีมให้ครูเปล่าๆ ไม่คิดตังค์..."

"ครูไม่ว่าหรอก ฮูยัน แต่ว่าเธอจะต้องเข้าใจอย่างหนึ่งนะ บางทีคนเราอาจจะทำอะไรลงไปโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เธอต้องจดจำสิ่งนี้ และให้มันอยู่ในใจของเธอตลอดไป นั่นคือสิ่งที่ครูต้องการ และจะเป็นว่า เธอได้ให้สิ่งที่มีค่ามาก

"ผมจะจำครับครู จำมันตลอดไป..." ฐยันพูดออกมาได้อย่างชัดถ้อยชัดคำ เขาพอจะเข้าใจที่ครูพูดถึง

นอกจากนี้ครูยังได้สอนเกี่ยวกับความดีความชั่ว โดยชี้ให้เห็นว่าการทำร้ายผู้อื่นไม่ว่าคนหรือสัตว์ถือว่าทำบาปเพราะทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ ซึ่งคำสอนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการทำความดีของฐยันด้วย ดังจะเห็นได้จากการห้ามน้องไม่ให้ฆ่าสัตว์ตามที่ครูเคยสอนมา ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 48)

"แต่ต้องไปขายไอติมด้วยนะ หิ้วกันไปคนละถัง จะได้เงินมาซื้อขนมกิน หรือจะซื้ออย่างอื่นก็ได้"

"ได้กี่บาทล่ะ?"

"ห้าบาทเชียวนะ ถ้าขายหมดกระติกหนึ่ง"

"ห้าบาท...มากจังเลยนี่ คงซื้อเสื้อได้สักตัวหรอกนะ" อาเครญาว่าเธอเป็นห่วงอยู่แต่เสื้อสีขาวที่จะสวมไปโรงเรียนอย่างเดียวเท่านั้น

"เสื้ออีกแล้ว...เราจะซื้อยางมาทำหนังสติ๊กอันใหม่ ที่นี้แหละ จะได้นกมาแกงบ้าง" คุนญาคุย

"ไม่เห็นเคยได้สักที เสียเวลาเปล่า ๆ"

"ทำไมจะไม่ได้ วันก่อนเรายางกินกันหลังวัด รู้หรือเปล่าอร่อยด้วย ตัวไม่เคยกินนกย่างไม่รู้หรอกอร่อยกว่าไก่ทอดที่สถานีเสียอีก"

"จริงเหรอ?"

"จริง ๆ ซี ทีนี้เราจะยิงมาแกงให้ได้หลายตัว"

"อย่าไปยิงมันเลย เป็นบาปรู้ไหม?" ฐยันห้าม เขาคิดถึงคำพูดของครูเกี่ยวกับเรื่องนี้ ช่างเป็นการแปลกดีเหลือเกิน เมื่อตอนที่อยู่ในโรงเรียนนั้นไม่ได้นึกถึงอะไรที่ครูเคยพูดเคยบอก เคยห้ามสักเท่าไหร่แต่เมื่อรู้ตัวว่าออกจากโรงเรียนแล้ว สิ่งเหล่านั้นก็หวนกลับเข้ามาในความทรงจำอีก เขาเริ่มวางท่าเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาอย่างเต็มที่ แต่ท่าทางอย่างนั้น ถ้าหากมีใครมาเห็นเข้าก็คงอดขำไม่ได้

จากการที่ฐูยินระลึกถึงและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอยู่เสมอนี้แสดงว่าสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ฐูยิน มีเหตุผลและความเมตตากรุณา

จะเห็นได้ว่า ตัวละครเอกแต่ละตัวที่มีสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนดี คือครูอบรมสั่งสอนและจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม จึงกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละคร

2.4 <u>อิทธิพลของตัวแบบ</u>

อิทธิพลของตัวแบบ หมายถึง ตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการทำความดีของตัวละคร ได้แก่ พ่อ แม่ เพื่อน ครู ฯลฯ

การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่นเป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งที่ดีและไม่ดีจากบุคคลอื่นได้อย่างง่ายดาย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เด็กเลียนแบบบิดามารดาของตนไปจนถึงการที่วัยรุ่นเลียนแบบดาราภาพยนตร์เป็นต้น การเลียนแบบนี้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนในการปลูกฝังจริยธรรมในโลกปัจจุบัน

การเลียนแบบนี้เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่น แล้วต่อมาผู้สังเกตนั้นได้กระทำพฤติกรรมนั้นบ้าง การกระทำพฤติกรรมตามที่ผู้อื่นนั้นอาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ นักจิตวิทยาอธิบายว่า เด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูที่ตนรักใคร่ เพราะการเลียนแบบหรือทำตนคล้ายผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กเกิดความพอใจเหมือนกับว่าตนได้อยู่ใกล้ชิดผู้เลี้ยงดูในขณะนั้น

ส่วนการเลียนแบบเพื่อนก็เนื่องมาจากคนในวัยเดียวกันมีลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันมากนับตั้งแต่อายุ ความคิดอ่าน ความอยากความต้องการเป็นต้น ความคล้ายคลึงในลักษณะเหล่านี้จะเป็นเครื่องชักจูงให้บุคคลทำตามเพื่อนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อขจัดความรู้สึกขัดแย้งในใจซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อตนมีลักษณะที่แตกต่างไปจากคนประเภทเดียวกับตน ความรู้สึกขัดแย้งในจิตใจเป็นอาการที่ไม่พึงปรารถนาบุคคลจึงป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจด้วยการเลียนแบบคนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเสีย

นอกจากนี้ ทฤษฎียังกล่าวว่า บุคคลสองคนยิ่งมีลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากเท่าใดก็ย่อมมีแรงกระตุ้นให้เลียนแบบกันมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ส่วนการเลียนแบบคนแปลกหน้าซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับตนน้อยมากนั้น ก็สามารถเกิดขึ้นได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะบุคคลผู้หนึ่งสังเกตเห็นว่า เมื่อตัวแบบมีการกระทำชนิดหนึ่ง แล้วตัวแบบได้รับประโยชน์หรือได้รับความพอใจต่าง ๆ ผู้สังเกตเห็นก็ย่อมอยากได้รับความพอใจนั้นด้วย จึงยอมเลียนแบบตัวแบบนั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 11 - 12)

ส่วนตัวละครเอกในนวนิยายที่อิทธิพลของตัวแบบส่งผลให้มีจริยธรรมนั้นมีในเรื่องต่าง ๆ คือ จดหมายจากเมืองไทย ปุลากง ผีเสื้อและดอกไม้ ละครแห่งชีวิต และอยู่กับกง

<u>เรื่องจดหมายจากเมืองไทย</u>

ตันส่วงอู๋เดินโตมากับบิดามารดา ดังนั้นเขาจึงยึดบิดามารดาเป็นตัวแบบของการทำความดี ดังเช่นตอนที่บิดาของเขายิงหมีบ้าเลือดที่จะเข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้าน และมารดาที่สอนให้เขารู้จักงานบ้าน เขาคิดว่า เขาต้องให้ลูกเขารู้สึกชื่นชมตัวเขาเช่นเดียวกับที่ตัวเขาเคยภาคภูมิใจในพ่อและแม่ของเขา แสดงว่าบิดามารดาเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลในการทำความดีของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 136 - 137)

> ...คนที่เป็นพ่อคนแล้วจะต้องมีความเป็นผู้ใหญ่ มีปัญญาเลี้ยงลูกเมีย ให้ความสุขพอสมควรแก่อัตภาพ มีความดีพอจะเป็นตัวอย่างแก่ลูกได้ พ่อจะต้องเป็นวีรบุรุษในสายตาของลูก แม่เป็นยอดหญิง เช่นเดียวกับที่ลูกเคยคิดเมื่อเล็ก ๆ ลูกเคยคิดว่าพ่อเป็นเทพยดา ลูกยังจำได้ที่พ่อยิงหมีตัวโตได้ หมีตัวนั้นมันบ้าเลือดเข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้าน พ่อยิงเจ้าหมีควายตาย ลูกภาคภูมิใจมากจนโตว่ามีพ่อมีความสามารถ พ่อสอนให้ลูกเลี้ยงวัว ไถนา หว่านข้าว และวิธีการเลี้ยงชีพอื่น ๆ ส่วนแม่สอนให้ลูกอ่านหนังสือและมีความรู้ในการครัวพอสมควร รู้จักช่วยตัวเองทำงานบ้าน ซ่อมเสื้อผ้าที่ขาด ลูกรักพ่อ รักแม่ และภาคภูมิใ

ที่เกิดมาเป็นลูกของพ่อและแม่หลานของแม่จะต้องรู้สึกเช่นนั้นกับลูกและหมุยเอ็ง

เมื่อพ่อตาย ลูกรู้สึกราวกับว่าได้สูญเสียแสงสว่างไป ความมืดเข้าครอบงำดวงใจอยู่ชั่วขณะหนึ่ง เมื่อทำใจได้แล้ว ลูกก็คงยังมีแม่ไว้บูชา เป็นวีรสตรีเป็นแบบอย่างของลูกเรื่อยมา บัดนี้ลูกห่างแม่มาอยู่เมืองไทยอันเป็นต่างแดน ลูกได้เป็นพ่อคน ลูกหวังว่าลูกจะทำหน้าที่ของพ่อได้อย่างสมบูรณ์ ไม่เพียงแต่เลี้ยงลูกให้เติบโตขึ้นมาตามบุญตามกรรม แต่จะต้องสอนให้เขารู้จักเลี้ยงตัวรักษาตัวให้รอด

จากความภูมิใจในตัวบิดามารดานี้ ทำให้ตันส่วงอุปประพฤติตนตามอย่างบิดามารดาของเขาดังเช่นในการเลี้ยงดูลูก เขาตั้งใจจะสอนลูกทุกอย่าง เช่นที่มารดาเคยสอนเขามา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 131 - 132)

"คนไทยเขาว่ามี ลูกหนึ่งคนจนไปเจ็ดปี"

"แล้วเธอต้องเชื่อเขาด้วยรึ ฉันไม่เชื่อ การเลี้ยงลูกอย่างลูกเทวดาเท่านั้นแหละจะทำให้จน ลูกต้องการอะไรก็ทำให้ ถ้าเลี้ยงแบบนั้นไม่เพียงเจ็ดปีหรอกนะ แต่ว่าจนไปตลอดชีวิตเลยทีเดียว บางคนตามใจลูก เลี้ยงอย่างถนอมเกินสมควร ลูกโตอายุยี่สิบแล้วก็ตามใจไม่ต้องทำงาน พ่อแม่หาเลี้ยงไปเรื่อย ๆ เขาเลี้ยงลูกวิธีนั้นถึงได้จนไปเจ็ดปี แต่วิธีเลี้ยงลูกของฉันจะไม่ทำให้เราจนไปเป็นอันขาด ลูกจะเป็นกำลังช่วยเราทำงานหาเงิน ในขณะเดียวกันลูกก็ต้องเรียนหนังสือหาความรู้ใส่ตัวด้วย เพื่อว่าจะได้ช่วยตนเองและลูกของเขาต่อไปในอนาคต"

"การมีลูกมากจะทำให้เราไม่มีเวลาดูแลลูกได้ดีพอ"

"เธอต้องการจะแสดงให้เห็นว่า การมีลูกน้อย ๆ ดี เธอจะพูดอย่างไรฉันก็ไม่เชื่อ"

หมุยเอ็งมองหน้าลูกอย่างครุ่นคิดแล้วว่า "เธอพูดเหมือนกับว่าลูกเป็นเครื่องจักร จะให้ทำงานด้วย เรียนหนังสือด้วย วิธีการเลี้ยงลูกอย่างที่เธอว่าเป็นวิธีที่หนักเกินไปสำหรับเด็ก"

"ไม่จริงหรอก เราต้องเห็นแล้วว่าไม่มากเกินไป ใครจะใช้ลูกหักโหมมากอย่างนั้น ลูกใคร ๆ ก็รัก เพียงแต่ว่าการแสดงความรักของคนมีสติกับรักอย่างหลงลูกนั้นผิดกัน ฉันรักอย่างมีสติ เตรียมอนาคตที่ดีไว้ให้ลูก หัดให้เด็กทำงาน ไม่ใช่ปล่อยให้เด็กสบายจนเคยตัว แล้วพอโตขึ้นทำอะไรไม่เป็นก็จะโทษว่า เพราะพ่อแม่ไม่สอนให้ฉันทำงาน แม่ของฉันสอนทุกอย่าง ตั้งแต่การทำนา การขายของ แม้กระทั่งหนังสือ การคิดเลข แม่สอนฉันทั้งนั้น และเมื่อหมดภูมิของแม่แล้ว ฉันต้องการจะรู้วิชาให้มากขึ้น ฉันก็ขวนขวายด้วยตัวเอง ในเวลาว่าง ฉันทำงานเลี้ยงชีพไปในขณะที่เรียนไปด้วย"

นอกจากนี้ตันส่วงอูยังสอนให้ลูกเป็นคนมีความอุตสาหะในการทำงาน รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ถึงเวลาเรียนก็ต้องเรียนอย่างจริงจัง วันหยุดตันส่วงอูก็ให้ลูก ๆ ช่วยทำงานบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ และให้พักผ่อนตามสมควร เหมือนกับที่บิดามารดาปฏิบัติกับเขามา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา สือสิริ 2522 : 213 - 214)

"แกพูดไทยกับคนงานในบางครั้ง เวลาที่แกไปช่วยเอาขนมใส่กล่อง"

"ช่างมันเถอะ พวกคนงานเป็นเด็กไทยเสียโดยมาก " ลูกจำต้องผ่อนผันในเรื่องนี้ เจ้าคิมต้องไปช่วยพวกคนงานในวันหยุด ลูกต้องการให้แกใช้เวลาทุกนาทีให้เป็นประโยชน์ วันธรรมดาแกตื่นหกโมงเช้า ท่องหนังสือตามที่ลูกสั่ง ลูกกะให้แกจำหนังสือจีนให้ได้อย่างน้อยวันละหนึ่งตัว เมื่อโตขึ้นแกจะต้องจำได้มากขึ้น เจ็ดโมงกินข้าวเช้า ลูกจะให้แกเขียนหนังสือให้ดูเป็นการทดสอบ แกไม่เคยพลาดเลย อาจจะเพราะลูกให้กำลังใจแกด้วยขนมพิเศษ หรือสตางค์ค่าขนมเพิ่ม กินข้าวเสร็จไปโรงเรียน ปู่ของแกเป็นคนพาไปส่ง เราไม่ไว้ใจให้แกไปโรงเรียเอง เพราะต้องข้ามถนนรถเกรงจะเกิดอุบัติเหตุได้ กลางวันก็เอาข้าวไปกิน เจ้าคิมเคยกินแต่อาหารร้อน ๆ ลูกเกรงว่าถ้ากินก๋วยเตี๋ยวหรือของอื่น ๆ ท้องจะเสีย ตอนเย็นสามโมงไปรับกลับบ้าน หลังอาหารเย็นลูกจะให้แกคิดเลข ในวันหยุดเจ้าคิมต้องช่วยงานเบา ๆ ในบ้าน เช่น

ขอขนมใส่กล่องหรือปะกระดาษยี่ห้อที่หน้ากล่องขนม แกจะออกไปเล่นได้แต่ตอนบ่ายวันอาทิตย์ บางทีอั้งบ้วยมารับไปเที่ยวซื้อขนม ลูกก็อนุญาตเฉพาะเวลาหยุดของแกเท่านั้น

นอกจากการเลี้ยงดูลูกซึ่งตันส่วงอู๋ทำตามบิดามารดาแล้ว ในด้านการทำงานของเขา เขาก็ทำอย่างอุตสาหะ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เช่นในการทำขนมขาย บางครั้งขนมขายได้ไม่ดีเท่าที่ควร เพราะลูกค้าหันไปนิยมสินค้าจากต่างประเทศ ตันส่วงอู๋ก็มิได้ย่อท้อ เขามีวิธีการใหม่ที่จะเอาใจลูกค้า โดยผลิตขนมเป็นรูปต่าง ๆ ให้ทันกับความนิยม นับว่าได้ผลอย่างมาก เพราะขนมของเขาขายดีอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 371 - 372)

ลูกไม่ได้หมายความว่าขนมที่โรงงานจะขายไม่ได้เลย เพียงแต่จำนวนขายลดลงอยู่เรื่อย ๆ ลูกไม่ค่อยชอบใจต้องหาวิธีใหม่ที่จะขายให้ได้มาก ๆ แรกทีเดียว ลูกให้เขาทำขนมเปี๊ยะชิ้นเล็ก ๆ ราคาถูกออกขาย หมายใจว่าจะขายเด็ก ขนมขายได้ดีอยู่พักหนึ่ง แต่เด็กเบื่อง่าย ไม่นานขนมเปี๊ยะชิ้นจิ๋วก็ชักขายไม่ออก ลูกก็เปลี่ยนตามตลาด ทำขนมชันอีชิ้นเล็ก ๆ ออกขาย ทุกอย่างราคาพอเหมาะกับกระเป๋าของเด็ก ทำขนมแบบใหม่ ๆ เปลี่ยนไปเรื่อย หากินกับเด็กนั้นต้องเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยจึงจะขายดี ลูกต้องตามให้ทันว่าเวลานี้เด็กกำลังหลงใหลภาพยนตร์โทรทัศน์อะไรบ้าง แล้วทำขนมให้เป็นรูปอย่างที่เด็กกำลังชื่นชอบ เป็นรถยนต์ เครื่องบิน จรวด ปืนใหญ่และของอื่น ๆ สารพัด ขนมก็รสเดิม กรรมวิธีการผลิตเหมือนเก่าทุกอย่างเปลี่ยนแต่รูปร่าง แต่มันก็ให้ผลมากเหลือเกิน รูปภายนอกสามารถจูงใจคนได้ถึงเพียงนี้...

ตันส่วงอู๋ยึดความอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จากบิดามารดาเป็นตัวแบบในการทำงานต่าง ๆ ทำให้เขามีความอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลของตัวแบบเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ตันส่วงอู๋มีความอุตสาหะ

เรื่องปุลากง

ศกรเติบโตมากับมารดา แม้ว่าเขาจะไม่ได้ใกล้ชิดบิดา แต่มารดาก็พาเขาไปเยี่ยมตาอยู่เสมอ การที่เขาได้อยู่ใกล้ชิดกับตาที่ภูมิใจในเชื้อสายอันสืบทอดมาจากเจ้าเมือง และตาก็พูดอยู่เสมอถึงการทำความดีของคน ถ้ามีโอกาสก็ควรทำ นอกจากนี้ตายังพูดปรัชญาอันประทับใจที่ชวนให้คิด จึงทำให้ศกรภูมิใจในตัวตาของเขามาก และยึดตาเป็นตัวอย่างในการทำความดี ดังนี้ (รำไพพรรณ ม. ศรีโสภาค 2523 : 79 - 80)

> ศกรนึกถึงตาที่บ้านนอก...ตาผู้ภาคภูมิกับเลือดเนื้อที่สืบทอดมาจากต้นตระกูลผู้เคยเป็นถึงเจ้าเมืองนั้น ตาบอกเขาว่า เทวดาที่อยู่บนสวรรค์ว่าท่านมีบุญวาสนา อยากจะทำอะไรก็ได้ทั้งนั้นก็ยังไม่ดีเท่ากับมนุษย์ ทำบุญก็ไม่ได้ ได้แต่เสวยทิพย์ บุญเท่าที่ทำมา มนุษย์อย่างไรเล่าที่มีบุญที่สุด สามารถทำดีและชั่วได้ทั้งนั้น อยู่ที่ตัวบุคคลว่า จะสะสมทุนข้างหน้าด้วยความดี หรือความชั่วอย่างไร ...เกิดเป็นคนนั้นสุดแสนจะประเสริฐแล้ว...
>
> ศกรนึกชอบใจวิธีของตน พังง่ายและชักชวนให้เด็กเข้าใจโดยไม่ต้องใช้ศัพท์แสงให้วุ่นวายนอกจากนี้แล้ว ตายังสอนให้รู้จักพิจารณาเองอีกด้วย ไปหาตาทีไรดูจะมีแต่คำสั่งสอนแบบปรัชญาที่ชวนให้คิด เห็นจะเป็นเพราะหนังสือในห้องนอนที่ตาสะสมไว้นั่นแหละ ศกรนึกขอบคุณที่สิ่งเหล่านั้นสอนให้เราเอาเป็นแบบอย่างไม่ได้ใกล้ชิดพ่อ เขาก็ได้บุคคลที่จะเลียนแบบ ตานั่นเอง...ตาผู้สอนว่าอย่าไปโทษสิ่งแวดล้อมนักเลยว่าคนจะดีหรือชั่ว ตัวของตัวนั่นแหละสำคัญที่สุด

จากการที่ศกรได้ใกล้ชิดกับคุณตา ได้พูดได้คุยกับตาอยู่เสมอนี้ทำให้เขายึดตาเป็นแบบอย่างในการทำความดี ดังเช่นการเลือกอาชีพตำรวจ ถึงแม้จะเสี่ยงต่อความตายเป็นอย่างมาก แต่เขาก็ภาคภูมิใจที่ได้ทำตนให้เป็นคนมีค่าต่อสังคมสมกับที่ได้เกิดมาเป็นคน อย่างเต็มภาคภูมิ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 79)

เขานิ่งฟัง ไม่ได้คิดอะไรมาก เขายังไม่นึกเลยไปถึงการมีครอบครัว หรือความผูกพันกับใครทั้งสิ้น ศกรมีแต่แรงผลักดันในจิตใจเท่านั้น แรงนั้นมีมากเสียจนเขาไม่คิดว่าจะนึกถึงใครได้อีก อาชีพและหน้าที่ซึ่งได้เลือกแล้วนี้เสี่ยงกับความเป็นความตายอยู่ทุกขณะ ทุกครั้งที่ได้ยินข่าวตำรวจเสียชีวิต

ปิดฉากที่สร้างมาอย่างลำบากยากเย็นในชั่วพริบตาเดียว งานศพตำรวจเหล่านั้นดูจะเป็นที่น่าภาคภูมิสำหรับครอบครัวของผู้ตาย แต่ทุกคนก็เพียงแต่นึกถึงเขาเหล่านั้นชั่วสามวัน แล้วสิ่งใหม่ ๆ ก็จะเวียนเข้ามาแทนที่ อดีตต่าง ๆ อันเป็นที่กล่าวขวัญถึงถูกลืมไปสิ้น เขาน่าจะเลือกอาชีพที่ปลอดภัยกับตัวเองดังที่คุณอนันต์กล่าวไว้แต่ศกรก็กลับใจไม่ได้ นี่คือทางที่เขาเลือกแล้ว และจะเดินต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นคง สักวันหนึ่งเมื่อแรงผลักดันในจิตใจของเขาถึงจุดอิ่มตัว เขาอาจจะนึกถึงใครสักคนที่เสียสละร่วมหัวจมท้ายกับเขา และทำใจให้มั่นคง ถ้าจะต้องตกพุ่มม่ายเช่นเดียวกับเมียนายตำรวจหรืออาชีพอื่นที่คล้ายคลึงกัน ไม่มีใครรู้อนาคตของตัวเองว่า เขาจะก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งยิ่งใหญ่ทางราชการ หรือปิดฉากชีวิตในชั่วพริบตาเดียวอย่างคนอื่น ๆ ที่ตายไปแล้ว หากอย่างน้อย เขาก็คงภูมิใจว่า ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นคน แสนประเสริฐสุด คนที่มีวิญญาณ รู้ชั่วและดีก็ชั่วระยะเวลาอันสั้นของความ เป็นคนนี้แหละที่จะต้องขวนขวายหาความดีงาม เพื่อเก็บเป็นทุนต่อไป หากเมื่อใดหมดสิ้นลมหายใจแล้วไซร้ โอกาสที่จะหักตวงหาทุนนั้นก็เป็นอันหมดไป

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่ศกรไปเยี่ยมตาอยู่เสมอ และตาได้พูดคุยกับศกรเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งตาก็พูดถึงความภาคภูมิใจในตนเองที่ได้ทำความดีให้สังคม ซึ่งทำให้ศกรภูมิใจในตัวตามาก เขาจึงยึดตาเป็นแบบอย่างในการทำความดี เช่นการออกไปทำงานในชนบทที่ต้องการการอุ้มครองจากตำรวจ และปราบปรามโจรผู้ร้ายต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลของตัวแบบ เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ศกรมีความรับผิดชอบ และความเสียสละ

เรื่องผีเสื้อและดอกไม้

ฐูยินลาออกจากโรงเรียนเพื่อหาเงินช่วยครอบครัว ต่อมาเขาได้ร่วมค้าข้าวสารเถื่อนกับเพื่อนซึ่งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ฐูยินประกอบอาชีพนี้มานานจนกระทั่งได้เห็นการตายของนาฆาซึ่งเป็นเพื่อนคนหนึ่งของเขา ก่อนตายนาฆาได้พูดถึงความผิดในการลักลอบขนข้าวสารเถื่อนไปขาย ฐูยินจึงคิดได้ว่า หากทำงานผิดกฎหมายเช่นนี้ต่อไปอนาคตคงจบลงอย่างนาฆา เขาจึงตัดสินใจเลิกค้าข้าวสารเถื่อน จะเห็นได้ว่าฐูยินยึดเพื่อนเป็นตัวแบบ คือการที่เพื่อนของเขาทำความผิด และจบชีวิตลงอย่างอนาถทำให้ฐูยินนึกถึงตัวเอง เขาไม่ต้องการจบชีวิตแบบนี้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 208 - 209)

"นาฆาเขาพูดถึงก่อนที่จะตกรถนิดเดียว...เขาว่ามันเป็นการไม่ดีที่เรามาทำอะไรผิด ๆ แบบนี้เขาว่าประเทศชาติไม่เจริญก็เพราะคนเราทำผิดกฎหมาย"

"แต่คนอื่นเขาทำยิ่งกว่าเรา" มิมปีกล่าน

"ผมก็พูดถึงเหมือนกัน แต่ที่เขาพูดน่ะ ถูกมากกว่า...ถ้าทุกคนคิดทำในสิ่งที่ดีเหมือนกันก็จะเป็นการดี เหมือนที่ชาวบ้านเขาพูด หากทุกคนทำตามคำสอนของศาสนา มันก็จะไม่มีเรื่องยุ่ง...เธอจำได้ไหม คนเราพอตายไปแล้วก็เอาอะไรไปไม่ได้"

"แล้วเธอคงกลับไปทำอะไร?"

"ยังไม่รู้เหมือนกัน แต่ผมเริ่มเบื่อขึ้นมาแล้วกับงานนี้ เหมือนที่นาฆาเบื่อ...น่าเสียดายนะที่เขาตายไปเสียก่อน เขามีความคิดที่ดีมาก เขาไม่เคยรู้คุณค่าความดีงามที่เรามี จนกระทั่งเขาตายไป"

"เขากลับตัวเป็นคนดีเมื่ออะไรมันก็สายไปต่างหาก เขาทำตัวไม่ดีในตอนก่อนเพราะเพื่อน...เพราะเขาเที่ยวไปพบกับคนไม่ดี เคยมีคนมาบอกฉันว่านาฆาติดยา..."

"หรือเพราะอย่างนั้นที่เขาฆ่าตัวตาย?"

"ฉันก็ไม่รู้เหมือนกัน..."

"ถึงยังไงเขาก็สอนอะไรผมมาก ในเวลาเพียงนิดเดียว ทำให้ผมมีความคิด"

เมื่อฮูยินเลิกทำงานค้าข้าวสารซึ่งเป็นสิ่งผิดกฎหมายแล้ว เขาก็ตั้งใจจะปลูกดอกไม้ขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่สุจริตตามคำแนะนำของนิมปี ดังนี้ (นิพพาน 2521 : 210 - 212)

ความคิดของนิมปีเข้าทีดีเหมือนกัน ฮูยินคิด "แต่ว่าต้องมีที่ดินกว้างนะถึงจะปลูกต้นไม้ได้"

"ฉันว่าไม่แปลกหรอก เธอไม่เคยเห็นหรือ คนจีนเขาไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองเลย แต่เขาก็ไปเช่าที่มาปลูกผัก ปลูกดอกไม้ขายจนได้ซื้อที่ดินเป็นของตัวเอง... ฉันว่าดีด้วย ไม่ต้องเที่ยวหลบหนีใครต่อใคร ไม่ต้องปีนขึ้นไปบนหลังคา หรือหลบเข้าใต้ห้องรถไฟ ไม่ต้องกลัวว่าจะมีอันตราย..."

"ที่จริงก็ดีเหมือนกันนะ..." ฮูยินนึกเห็นด้วยขึ้นมาทันที ฟังดูแล้วช่างเป็นการแนะนำที่มีเหตุผล

จากการที่ฮูยินเลิกค้าข้าวสารผิดกฎหมายมาปลูกดอกไม้ขายแทนนี้ เพราะเขาเห็นตัวแบบจากเพื่อนคือนาฆาที่ต้องตายอย่างอนาถ จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลของตัวแบบเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ฮูยินมีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่นความซื่อสัตย์ การรักษาระเบียบวินัย เป็นต้น

<u>เรื่องละครแห่งชีวิต</u>

วิสูตรเป็นลูกพระยา เขามีพี่น้องหลายคน แต่ในจำนวนลูก ๆ ทั้งหมด วิสูตรได้รับความรักจากบิดาน้อยที่สุด เขามักจะเป็นลูกที่ถูกสีมของบิดาอยู่เสมอ เขามีเพียงพี่เลี้ยงแก่ ๆ คนเดียวที่เข้าใจเขา เขาว้าเหว่และคิดมาก เมื่อเขามาหาประดิษฐ์เพื่อนคนหนึ่งซึ่งเรียนห้องเดียวกัน เขารู้สึกไม่ชอบประดิษฐมากถึงกับนัดกันไปชกต่อยเมื่ออาจารย์จับได้ ประดิษฐกลับยอมรับผิดเพียงคนเดียว ทำให้วิสูตรนิยมชมชอบในความกล้าหาญ เสียสละ และรับผิดชอบของประดิษฐ์ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อากาศดำเกิงรพีพัฒน์,มล. 2526 : 34)

ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้านั่งเรียนอยู่ที่โต๊ะ ให้รู้สึกกระวนกระวายใจเป็นที่สุด หวั่นว่าประดิษฐ์จะเจ็บป่วย เพรา การถูกตีนั้น ยังพอมาถึงตอนหยุดพักกลางวัน มีเด็กมาถามถึงประดิษฐ์เข้าด้วย จึงทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจใหญ่ หวนนึกถึงความเป็นไประหว่างเราทั้งสองที่ได้เกิดขึ้นนั้นแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกประหนึ่งว่าประดิษฐเป็นผู้ที่ข้าพเจ้าต้องการพบรู้จัก และรักเป็นเพื่อนร่วมชีพมาตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิด ถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสพบเขาเสียตั้งแต่เยาว์ ข้าพเจ้าคงจะไม่เป็นคนมีนิสัยขมขื่นถึงเพียงนี้ คงสามารถรับทุกข์เนื่องจากความไม่เสมอหน้าด้วยหัวใจอันอ่อนโยน รู้จักรับผิดชอบตลอดวันนั้น ข้าพเจ้าเข้าคำนึงเป็นห่วงเด็กคนนี้เสียนี่กระไร ภายในดวงใจของข้าพเจ้า ไม่มีสิ่งอื่นสำหรับประดิษฐ์ นอกจากความคิดถึง ความนับถือ และความนิยม

จากความนิยมชมชอบในตัวประดิษฐ์นี้ทำให้วิสูตรไปมาหาสู่กับประดิษฐ์อยู่เสมอ เขามีความสุขมากที่ได้คบหาสมาคมกับครอบครัวของประดิษฐ์ เขากับประดิษฐ์รักกันมาก จากความรักนี่เองทำให้วิสูตรลืมความชอกช้าระกำใจอันเกิดจากครอบครัวของเขาเอง วิสูตรจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากคนที่มีความกระด้างกลายเป็นความอ่อนโยน อันแสดงถึงอิทธิพลของประดิษฐ์ที่มีต่อวิสูตร ซึ่งจะเห็นได้จากความรู้สึกของวิสูตรที่มีต่อประดิษฐ์ดังนี้ (อากาศคำเกิง รพีพัฒน์, ม.จ. 2526 : 57 - 58)

ตลอดเวลาสิบแปดเดือนเศษที่ข้าพเจ้าได้เป็นเพื่อนอันสนิทสนมกับ ลำดวน และประดิษฐ์ไม่มีนาทีใดที่ข้าพเจ้าไม่สุข เราไม่เคยมีความแหนงใจซึ่งกันและกันเลยแม้แต่น้อย และดูเหมือนว่าไม่มีอะไรในโลกที่อาจมาทำลายความมั่นคงแห่งความเป็นมิตรของเราเสียได้ ทุกอย่างที่แวดล้อมความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าดูสดชื่นผิดกว่าที่ได้เป็นมาแล้วหลายพันเท่า เปรียบประดุจความแตกต่างกันระหว่างดอกไม้สดและดอกไม้เหี่ยว ฟ้าและดิน ความรักอันแท้จริงของสหายทั้งสองซึ่งมีต่อข้าพเจ้านั้นมีค่าสูงเยี่ยม ประดุจนายแพทย์ผู้รักษาคนไข้หนักให้หายโรค ความรักนี้ช่วยทำให้ข้าพเจ้าลืมความชอกช้าระกำใจต่าง ๆ ที่ได้เคยคิดแค้นอยู่เสมอ ความรักอันนี้ดูเหมือนว่ามีอำนาจลึกลับ คอยจัดแปลงนิสัย

อันแข็งกระด้างของข้าพเจ้าให้อ่อนโยนต้องตามความประสงค์ของสภาพแห่งความเป็นลูกผู้ชายที่ดีตลอดเวลาที่เราอยู่ร่วมกัน ข้าพเจ้าเคยรู้สึกกลัวบ่อย ๆ ว่าถ้าจะมีอะไรมาพรากเราให้ห่างไกลกันเสีย ข้าพเจ้าคงจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ รู้สึกว่าเด็กทั้งสองนี้เป็นสิ่งจำเป็น... เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นอยู่ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับความสุขเช่นนี้ ไม่เคยได้รับการสมาคมที่ดีเลิศพร้อมทั้งกายวาจาและใจเช่นนี้ ข้าพเจ้าต้องการเด็กทั้งสองนี้ให้อยู่ใกล้ชิดชั่วกาลปาวสาน ต้องการความรักและความช่วยเหลือทุกลมหายใจเข้าออก

ในตอนแรกที่วิสูตรและประดิษฐ์มีเรื่องชกต่อยกันและถูกจับได้ ซึ่งประดิษฐ์ก็ยอมรับผิดเพียงคนเดียว ทำให้วิสูตรเกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อเรื่องที่เกิดขึ้น เขาต้องการให้อาจารย์ลงโทษเขาด้วย อันแสดงถึงอิทธิพลของตัวแบบจากประดิษฐ์ที่มีต่อวิสูตร จึงทำให้วิสูตรเกิดความรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อากาศดำเกิงรพีพัฒน์ 2522 : 36 - 37)

"กันไปหาเธอที่บ้านเมื่อวานนี้ เพราะมีเรื่องที่จะพูดหลายอย่าง" ข้าพเจ้ากล่าว "อีกประการหนึ่ง เมื่อไม่เห็นเธอมาโรงเรียน เลยกลัวไปว่าเธอจะเจ็บเพราะเรื่องนั้น"

"เรื่องอะไรครับที่คุณจะพูด" เขาถาม

"กันรู้สึกเป็นสัตว์เดรัจฉานที่ได้ปล่อยให้เธอรับสารภาพผิดและถูกตีคนเดียว ความจริงกันเป็นคนก่อเรื่องทั้งสิ้น" ข้าพเจ้าปรับทุกข์ "พอนึกถึงเรื่องเมื่อวานนี้ กันนอนไม่หลับตลอดคืนกันจะไปหาท่านอาจารย์ผู้ปกครอง เล่าความจริงให้ท่านฟังว่า กันเป็นคนผิด คนชี้ขลาดเหลวไหลยอมให้ท่านตีสักโหลที กันจึงจะรู้สึกสบายใจ"

"อะไรกัน" ประดิษฐ์กล่าวอย่างแปลกใจ "ก็เรื่องมันแล้วไปแล้วจะเก็บมาเป็นอารมณ์อีกทำไม อยู่ดีไม่ว่าดีจะมายอมถูกเฆี่ยนเล่นเฉย ๆ"

"ไม่เป็นไรหรอกประดิษฐ์ กันเคยถูกตีมามาก ถ้าถูกตีอีกสิบสองที่เพื่อความสบายใจของกันแล้ว ก็เห็นจะไม่ทำให้แปลกขึ้นเท่าไรนัก"

ในที่นี้ข้าพเจ้าแสร้งพูดปิด บิดามารดาข้าพเจ้าเป็นผู้ไม่เลี่ยนตีบุตรธิดาของท่าน เป็นแต่เพียงดูและลงโทษเท่านั้น และการที่ข้าพเจ้าไปเที่ยวชกต่อยกับเด็กในวัดเสมอ ๆ ก็ไม่เคยถูกท่านอาจารย์ผู้ปกครองจับได้เลย ครั้งประดิษฐ์นี้เป็นครั้งแรกเพราะเป็นการเฮิกเกริกเกินไป

"อย่าเป็นบ้าไปเลยคุณวิสูตร" ประดิษฐ์กล่าวค้าน "เรื่องมันสงบลงแล้วก็ช่างมันเป็นไร"

"แต่มันเกี่ยวกับชื่อเสียงของเธอในโรงเรียน" ข้าพเจ้ากล่าว "ท่านอาจารย์ผู้ปกครองจะเห็นว่าเธอเป็นเด็กเหลวไหล ไม่ไหวละ กันต้องไปหาอาจารย์เดี๋ยวนี้

"อย่าเลย วิสูตร" ประดิษฐ์พูดพลางดึงมือข้าพเจ้าไว้ "ท่านอาจารย์ผู้ปกครองไม่รู้สึกเช่นนั้นสำหรับผม ท่านรู้จักผมดีแล้ว นี่แน่ เย็นนี้ไปเที่ยวกับผมที่บ้านกันเถอะ ผมต้องการให้คุณดูอะไรอย่างหนึ่ง"

เสียงระฆังตีเข้าเรียน เราทั้งสองก็เดินไปรวมแถวเข้าห้องเรียน

จะเห็นได้ว่า ก่อนที่วิสูตรจะคบกับประดิษฐ์ เขาเป็นคนก้าวร้าวเกเร ต่อมาเมื่อเขาได้รู้จักและได้เป็นเพื่อนกับประดิษฐ์ พฤติกรรมของเขาก็เปลี่ยนไป กลายเป็นผู้มีความรับผิดชอบ จึงกล่าวได้ว่าอิทธิพลของตัวแบบเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้วิสูตรมีความรับผิดชอบ

<u>เรื่องอยู่กับกง</u>

หยกอยู่กับกงมาตั้งแต่เด็ก เขาได้เห็นกงทำงานต่าง ๆ ด้วยความอุตสาหะขยันหมั่นเพียรไม่เคยเลือกงาน ทุกวันกงไม่เคยอยู่ว่าง กงทำเช่นนี้มานานแล้ว หยกคิดว่าเมื่อเขาโตขึ้น เขาจะทำงานเช่นเดียวกับกงคือ ไม่เลือกงาน อดทน ขยันหมั่นเพียรเช่นเดียวกับที่กงเคยทำมา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน 2522 : 260 - 262)

ฉันคิดอยู่ตลอดเวลา ก๋งคงจะต้องอดทนต่อความยากลำบากอย่างทุกวันนี้ไปอีกนานอย่างน้อย ๆ ก็จนกว่าฉันจะโตจนเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งก็คงอีกหลายปี... การที่ฉันพยายามทำงานบ้างเท่าที่แรงเด็ก ๆ อย่างฉันจะทำได้ นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระของก๋งไปด้วยแล้วส่วนหนึ่ง ฉันยังคิดไกลออกไปอีกว่า การที่ฉันรู้จักทำงานและรักการทำงานอย่างหนักเอาเบาสู้นี้ จะเป็นเครื่องช่วยให้ก๋งสบายใจได้อย่างหนึ่งว่า ถึงอย่างไรต่อไปในภายภาคหน้า ฉันก็ต้องเอาตัวรอดได้ เพราะปัจจุบันย่อมเป็นข้อชี้บ่งอนาคตที่ดีที่สุด

ความขยันหมั่นเพียรของก๋งเป็นแบบพิมพ์ชีวิตของฉัน

การที่หยกอยู่กับก๋งมาตลอด ได้เห็นการทำงานของก๋ง ทำให้หยกยึดก๋งเป็นแบบอย่าง ดังเช่นการรับทำธงชาติ แม้ได้ค่าแรงถูก หยกก็ยินดีทำ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้

ก๋งอธิบายเพียงแค่นี้ฉันก็เข้าใจ ธงกระดาษแบบนี้ฉันเคยเห็นมาแล้ว ด้ามจับหรือคันธงเป็นไม้ไผ่ซี่เล็ก ๆ ยาวสิบเศษ ๆ รูปพรรณเหมือนตะเกียงเกลาให้หมดเสี้ยนเท่านั้น ไม่ต้องพิถีพิถันอะไร ผืนธงก็ใช้กระดาษแก้วหรือกระดาษสีแผ่นบาง ๆ ตัดแล้วต่อเข้าด้วยกันโดยแปะด้วยกาวแป้งเปียกให้ได้สัดส่วนธงชาติ แล้วเอาประกอบเข้ากับต้นไม้ไผ่ เท่านั้นก็เป็นธงไตรรงค์กระดาษ

ถึงจะเป็นงานง่าย ๆ ได้ค่าแรงถูก ๆ แต่ก๋งก็ดีใจ เพราะการได้งานทำไม่ขาดมือหมายถึงความราบรื่นในการครองชีพในครอบครัวซึ่งมีกันเพียงสองคนของเรา

"ไม่ยากเลย ทำเองก็ได้งานอย่างนี้ แล้วก๋งเอาเวลาไปทำพักก็แล้วกัน..." ฉันรับงานนี้อย่างมั่นใจ งานฟื้น ๆ อย่างนี้ไม่ต้องถึงมือก๋งหรอก

จากการที่หยกอยู่กับก๋งตามลำพัง ได้เห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของก๋งมาตลอดเช่น ความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ อุตสาหะ อดทน จึงทำให้หยกยึดก๋งเป็นแบบอย่าง เนื่องจากก๋งเป็นคนแก่ที่มีจริยธรรม ดังนั้นหยกจึงมีจริยธรรมด้วย จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลของตัวแบบเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้หยกมีความอุตสาหะ

จะเห็นได้ว่าตัวละครเอกแต่ละตัว หากอยู่ใกล้ชิดกับผู้ใดก็จะได้รับอิทธิพลของการกระทำจากผู้นั้นดังนั้น อิทธิพลของตัวแบบจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละคร

3. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

องค์ประกอบทางบุคลิกภาพหมายถึง ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต และเจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า ซึ่งจะแยกกล่าวทีละอย่างดังนี้

3.2 ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต

ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต หมายถึงความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถึงแม้จะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ก็ไม่ท้อถอย มีความอุตสาหะที่จะฟันฝ่าอุปสรรคทั้งมวล โดยมุ่งที่จะให้เกิดผลสำเร็จที่ดีงามตามความปรารถนาในอนาคตเป็นหลัก ยอมรับความลำบากในปัจจุบันเพื่ออนาคตที่ดี

ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ นักจิตวิทยาทั้งหลายพบหลักฐานว่าเป็นด้านหนึ่งของพลังอีโก้ของบุคคล ซึ่งจะเป็นทางให้ผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงสามารถระงับ หรือชะลอการบำบัดความต้องการต่าง ๆ ของตนได้ ฉะนั้นผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงคือผู้ที่สามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ และไม่เป็นผู้ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย จึงเห็นได้ว่าผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง จัดว่าเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 35)

สำหรับนวนิยายที่ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตส่งเสริมให้มีจริยธรรมนั้นมีปรากฏในเรื่องเกิดเป็นหมอ จดหมายจากเมืองไทย ทุ่งมหาราช ปุลากง ผู้ใหญ่ลี่กับนางมา ละครแห่งชีวิต และอยู่กับก๋ง

เรื่องเกิดเป็นหมอ

นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการมีความปรารถนาอย่างมากในการพัฒนาชนบทในอำเภอที่เขาไปประจำอยู่ เขามีโครงการหลายอย่างที่ตั้งใจจะทำ เช่นแก้ความเข้าใจผิดในเรื่องการทำหมันและการคุมกำเนิด แม้จะลำบากเพียงใดเขาก็ต้องพยายามจนสำเร็จ

อันแสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 61 - 62)

งานขั้นต้นที่ต้องทำก็คือ แก้ความเข้าใจผิดของประชาชน ชาวบ้านแถบนี้มักเข้าใจกันว่า การป้องกันไม่ให้คนเกิดนั้นเป็นบาป เขาก็ต้องไปอธิบายชี้แจงว่าไม่ใช่เป็นบาปอะไรเลย เพราะไม่ใช่การทำแท้งหรือการทำลายชีวิตจะได้เป็นบาป การปล่อยให้เด็กเกิดมาแล้วเลี้ยงดูเขาไม่ได้ดี ปล่อยให้อด ๆ อยาก ๆ ต่างหากที่เป็นบาป ความเข้าใจผิดอีกอย่างก็คือชาวบ้านเข้าใจว่า การผ่าตัดทำหมันนั้นจะเป็นต้นเหตุให้เสื่อมสมรรถภาพทางเพศ พี่ก็ต้องไปชี้แจงว่าไม่มีอันตรายอะไรเลย คนที่ผ่าตัดแล้วก็จะเป็นเหมือนคนธรรมดา เพียงแต่ไม่สามารถจะมีลูกได้อีกเท่านั้น พี่เข้าไปชี้แจงเรื่องการวางแผนครอบครัวตามหมู่บ้านทุกวันหยุด ตอนเย็นก็เปิดอบรมที่อนามัย ต้องพูดชี้แจงกันอยู่นานที่เดียว ตอนนี้ชาวบ้านเริ่มเข้าใจเรื่องนี้บ้างแล้ว มีคนมาขอคำแนะนำ และรับบริการทางนี้มากขึ้นทุกวัน เพราะรายที่ผ่าตัดทำหมันเลยก็ 200 คน เข้าไปแล้ว และยังมีคนมาขอรับบริการเพิ่มอีกเรื่อย ๆ

พี่ดีใจที่ทำงานในโครงการแรกนี้สำเร็จลงด้วยดี ทำให้มีแก่ใจจะเริ่มงานต่อไป พี่เชื่อว่าปัญหาทุกปัญหาต้องมีทางแก้ อยู่ที่ว่าเรามีความตั้งใจจริง มีความพยายามที่จะแก้ปัญหานั้นอย่างเต็มที่หรือเปล่า

นอกจากนี้นายแพทย์วรวิทย์ ยังมีโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอให้เจริญขึ้นด้วย โดยเริ่มจากการแพทย์และสาธารณสุขก่อน โครงการนี้ต้องใช้เงินมากและเขาก็มิได้ย่อท้อจึงนำโครงการไปปรึกษานายอำเภอ และนายอำเภอก็รับจะช่วยเหลือ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 44 - 45)

หลังจากที่ชาวค่ายกลับไปแล้ว พี่ก็มานั่งคิดถึงเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอนี้ให้เจริญขึ้น โดยเริ่มจากด้านการแพทย์และสาธารณสุขก่อน อุปสรรคที่สำคัญก็คือเงิน เงินที่ได้จากมูลนิธินั้นใช้จ่ายไปเกือบหมดแล้ว เหลืออีกเพียง

หมื่นกว่าบาทเท่านั้น เงินจำนวนนี้ใช้ทำอะไรไม่ได้มากเลย แต่ซื้อยาประจำสถานี ก็ไม่รู้ว่าจะพอถึงสองเดือนหรือไม่ ความต้องการของพี่คือต้องการขยายสถานีอนามัยให้รับคนไข้และบริการประชาชนได้มากขึ้น บุคคลากรเช่น นางพยาบาล และผู้ช่วย นอกจากนั้นที่ยังมีโครงการออกไปรักษาคนไข้และให้คำแนะนำแก่ประชาชนตามหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยเงินจำนวนมาก ลำพังพี่เองก็ไม่รู้จะไปหาเงินมาจากไหน พี่เอาโครงการของพี่ไปเล่าให้นายอำเภอฟัง ปรึกษากันไปมาก็ตกลงว่าจะต้องหาเงินให้ได้ ขั้นแรกนี้ จะขอรับบริจาคจากชาวบ้านในอำเภอก่อน โดยพี่และนายอำเภอจะออกไปชี้แจงให้ประชาชนเห็นความจำเป็นของการที่ต้องขยายสถานีอนามัยตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทุกครั้งที่มีการประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอก็จะให้พี่ขึ้นไปพูดเรื่องนี้

ต่อมานายอำเภอส่งโครงการของนายแพทย์วรวิทย์ไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดก็ช่วยให้เขาได้รับเงินจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เขาจึงเริ่มดำเนินการทันทีโดยการสร้างสถานีอนามัยใหม่ และซื้อเครื่องมือทางการแพทย์ต่าง ๆ อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ 2521 : 52 - 54)

พี่มีข่าวดีจะบอก เล็กจำได้ไหมพี่เขียนมาเล่าให้ฟังว่า พี่มีโครงการอะไรต่าง ๆ จะต้องทำมากมาย แต่ขาดแคลนเงิน นายอำเภอเสนอเรื่องขึ้นไปนานจนพี่เกือบลืมแล้ว มาเมื่อสามอาทิตย์ที่แล้ว ท่านผู้ว่าก็เรียกพี่ไปพบ ถามถึงเรื่องโครงการต่าง ๆ ที่พี่จะทำ พี่ก็เล่าให้ฟังท่านสนใจมาก และตกปากรับคำอย่างเข็มแข็งว่าจะช่วยเหลือ โดยในขั้นแรกนี้ จะแบ่งงบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาให้พี่ส่วนหนึ่ง และจะเปิดรับบริจาคจากประชาชนในจังหวัดด้วย ที่พี่คาดไม่ถึงก็คือ การรับบริจาคครั้งนี้ได้เงินมากมายจนพี่คาดไม่ถึง คหบดีคนหนึ่งของจังหวัดบริจาคให้ถึงสองแสนบาท ยอดเงินบริจาคทั้งสิ้นได้ถึงสามแสนสองหมื่นบาท เงินจำนวนนี้พี่สามารถทำอะไรได้มากมายกว่าที่เคยคิดมันเอาไว้เสียอีก...

ขณะที่เขียนอยู่นี้พี่กุเริ่มโครงการต่าง ๆ ไปบ้างแล้ว ตัวสถานีอนามัยนั้นได้ออกแบบไว้แล้วคาดว่าคงจะลงมือสร้างได้เดือนหน้า พี่กะจะใช้เป็นสถานีผดุงครรภ์แม่และเด็ก กับเป็นที่ทำการหน่วยงานแผนครอบครัว โดยเฉพาะส่วนที่เก่านั้นใช้เป็นที่ตรวจคนไข้และผ่าตัดไม่ปะปนกัน เมื่อขยายสถานีอนามัยแล้วก็ต้องรับคนเพิ่มด้วย แต่เนื่องจากทางกรมไม่มีอัตราให้พี่ เลยคิดจะจ้างคนมาทำงานโดยใช้งบจากเงินบริจาค พี่กะไว้ว่าจะรับบางพยาบาลเพิ่มอีกสักสองคน นี้เป็นเพียงโครงการขั้นแรก ถ้าทำได้ต่อไปพี่อาจซื้อเครื่องเอ็กซเรย์มาใช้ที่สถานีอนามัย และเครื่องมือเครื่องใช้ทุกอย่างเท่าที่มีใช้กันอยู่ในโรงพยาบาล ต่อไปชาวบ้านจะไม่ต้องลำบากเดินทางไกล ๆ เข้าไปในตัวจังหวัดอีก

จากการที่หมอตั้งใจทำงาน วางโครงการต่าง ๆ และต่อสู้กับอุปสรรคอย่างเข้มแข็งนี้ แสดงว่าความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ

เรื่องจดหมายจากเมืองไทย

ต้นส่วงอู๋หนีมารดามาจากเมืองจีนเพราะเมืองจีนแห้งแล้งมากไม่สามารถเพาะปลูกทำมาหากินได้ เขาจึงหนีมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่เมืองไทย เขาทราบว่าเมืองไทยอุดมสมบูรณ์ จึงคิดมาตั้งหลักฐานอยู่ อันแสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของต้นส่วงอู๋ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 5 - 6)

"ฉันยังไม่ทราบเลยว่าจะทำอะไร" ลูกตอบตามตรง สมองลูกยังงง ๆ อยู่ จับต้นชนปลายไม่ถูกลูกลงเรือใหญ่ลำนี้มากับเล้งเพราะอิทธิพลของจดหมายของลุงของเล้งที่อยู่เมืองไทย เขาว่าเมืองไทยนี้หากินง่าย แม้แต่สุนัขก็ยังไม่อดตาย จะทำสวนหรือค้าขายก็ได้ทุกอย่าง ตามแต่จะถนัด ถ้ารู้จักเก็บจำเงินทองจะมีเหลือส่งให้ญาติทางเมืองจีนแล้วยังมีเก็บไว้เป็นทุนอีก ลูกจึงตัดสินใจหนีแม่และน้องมาจากบ้าน ถ้าแม่ได้อ่านจดหมายของลูกและเข้าใจความประสงค์ของลูกแล้ว ลูกแน่ใจว่าแม่คงยกโทษให้ลูกของแม่คนนี้ ลูกจะพยายามทำงาน

ด้วยความขยันหมั่นเพียรและประหยัด ลูกจะส่งเงินเหรียญแรกที่ลูกหาได้มา กราบเท้าแม่เพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของลูก

จากการที่ตันส่วงอู๋ต้องการมีอนาคตที่ดีนี้เอง จึงทำให้เขามีความอุตสาหะไม่เกรงกลัวต่ออุปสรรคและเมื่อตันส่วงอู๋มาอยู่เมืองไทยใหม่ ๆ เขาทำงานเป็นลูกจ้างล้องวนทง ต่อมาเขาได้แต่งงานกับลูกสาวของล้องวนทง และได้แยกออกมาค้าขายกับปิดาอุปถัมภ์ หลังจากที่ตันส่วงอู๋ค้าขายจนกิจการมั่นคงแล้วเขาก็เริ่มคิดตั้งโรงงานทำขนมจันอับขึ้นอีก อันแสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 152 - 153)

เมื่อหาที่ดินตั้งโรงงานได้แล้ว เขาก็เริ่มเตรียมการต่าง ๆ หาซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ เตาที่จะทำขนมใช้เตาน้ำมันก๊าดอย่างใหญ่ เตาอย่างนี้ให้ความร้อนสูงและติดไว เครื่องโม่แป้งเราก็ซื้ออย่างดีที่สุด ฟิมพ์ขนมทุกชนิดเท่าที่จะหาได้

"พ่อจะทำให้สุดฝีมือทีเดียว"

"เราจะตั้งชื่อโรงงานของเราอะไรดีเล่าพ่อ"

"ควรจะมีหนังสือไทยและจีน เพื่อว่าจะได้จำได้ ชื่อไทยนี้ถามเมียเจ้าจะเหมาะกว่า ส่วนชื่อจีนแล้วแต่เจ้า"

ในที่สุดเราก็ตกลงกันได้ว่า โรงงานทำขนมจันอับของเรามีชื่อไทยว่า โรงงานทำขนมเสิศรส ส่วนชื่อจีนคือ ล้อบ้วนไช้เฮง เขาเถียงกันนานเรื่องแซ่ที่จะนำหน้าชื่อร้าน พ่อว่าควรใช้ต้นบ้วนไช้เฮง แต่ลูกไม่ยอม เงินทุนทั้งหมดมาจากแซ่ล้อ ลูกจะเอาแซ่ของลูกไปใช้รู้สึกจะไม่เหมาะ ส่วนร้านขายของชำนั้นแม้ว่าจะเป็นเงินของพ่ออุปถัมภ์ แต่ลูกไม่กระดากที่จะใช้แซ่ของลูก เนื่องจากรู้สึกว่า พ่อให้ลูกด้วยความรัก และต้องการให้เป็นสมบัติของลูกจริง ๆ ความเป็นของลูกสำเร็จแล้วครึ่งหนึ่ง ต่อจากนั้นไปก็เป็นเรื่องของการหาลูกค้าประจำ ลูกค้าขายส่ง การส่งของ รถที่จะใช้ คนงาน ลูกคิดว่าแรกที่เดียวจะใช้คนงานของล้องวนทงที่อยู่กับลูก การสั่งสินค้าจากต่างประเทศลูกยังทำอยู่ และยังไม่คิดจะเลิก แม้ว่าลูกจะมุ่งมาทางโรงงานทำขนม ลูกยังอายุน้อย แข็งแรงพอจะทำงาน

ได้หลายอย่าง ร้านของชำให้หมุยเอ็งและลูกจ้างหญิงช่วยกันทำ โรงงานทำขนมพ่ออุปถัมภ์เป็นผู้ดูแลกิจการส่วนใหญ่ กิมดูแลการรับและส่งของจากต่างประเทศ...

แม้ตันส่วงฉูจะร่ำรวยมากขึ้นแต่เขาก็ยังคงใช้จ่ายอย่างประหยัด เพราะเขาคำนึงถึงอนาคตอยู่ตลอด ดังเช่นในการเลี้ยงลูก เขาจะไม่ให้ลูกเขาฟุ้งเฟ้อ หรือใช้เงินฟุ่มเฟือย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 317 - 318)

"แต่ฉันชอบของใหม่ พันสมัย เกิดมาชีวิตหนึ่ง งานก็ต้องทำอย่างหนัก เงินก็มีเพราะเราอุตส่าห์หามาด้วยความยากลำบาก เมื่อมีโอกาสจะใช้แล้วก็ต้องใช้ให้สมใจ เพียงแต่อย่าให้ถึงกับล่มจมเท่านั้น จะเก็บสะสมไว้ในธนาคารทำไมมากมาย การได้ใช้เงินตามใจชอบเป็นความสุขอย่างหนึ่งของมนุษย์ แต่ถ้าไม่มีเงินแล้วอยากได้โน่นได้นี่ก็ทุรนทุรายลำบากใจ ฉันทำงานหนัก ดูแลร้านค้า เมื่ออยากทำอะไรก็จะทำละ ใครจะเห็นว่าไม่สมควรก็ช่าง"

"ไม่ใช่อย่างนั้น ฉันไม่ได้ว่าเธอหรอก เธออายุมากแล้ว หาเงินใช้ได้เอง แต่ลูก ๆ ของฉันยังเล็ก เธอไม่ควรมาสอนให้แกฟุ้งเฟ้อโดยไม่สมควร เธออาจจะคิดว่าฉันใจคำขี้เหนียวมีเงินแต่ไม่ยอมให้ลูกใช้ คิดดูเถิด กว่าแกจะโตก็อีกหลายปี ถ้าแกเป็นคนฟุ้งเฟ้อรุ่ยสุ่ยร่ายตั้งแต่เด็ก ถ้ายากจนลงจะทำอย่างไร ฐานะมันเป็นของแน่หรือ การค้าก็ไม่แน่นอน อาจจะล้มลงเมื่อไรก็ได้ เราต้องเตรียมตัวรับสถานการณ์ได้ทุกอย่าง อย่างไม่หวาดหวั่น"

นอกจากนี้ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของตันส่วงฉูนี้ ทำให้เขามีความสามัคคี ดังจะเห็นได้จากการคืนดีกับเฮ็ง ซึ่งเป็นเพื่อนที่มาจากเมืองจีนด้วยกัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 199 - 200)

"ไม่มีประโยชน์อะไรหรอกเพื่อนเอ๋ย การที่เราจะเป็นศัตรูกัน เราเป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน มาจากดินแดนเดียวกัน เราควรจะรักกันไว้จึงจะถูก อย่าได้เอาเรื่องเล็กน้อยมาเป็นอารณ์เลย ยามคับขันเราจะได้ช่วยเหลือกันได้ ไม่มีคนอื่นจะหวังดีต่อพวกเราคนจีนยังไปกว่าคนจีนด้วยกัน ไม่มีใครจะเข้าใจเรา

ยิ่งไปกว่าพวกเรา ไม่มีใครจะยอมรับประเพณีของเรา มีแต่คนหัวเราะเยาะเวลาเราเผากระดาษเงินกระดาษทอง เผาธนบัตร เผาเครื่องเรือนกระดาษ เขาว่าเราโง่ ประเพณีนี้ผิด แต่เขารู้ได้อย่างไรว่าประเพณีของใครถูก ของใครผิด เขาเอาอะไรมาเป็นเครื่องวัด นอกจากความคิดของเขาซึ่งจะถูกหรือผิดก็ไม่รู้ได้ ใครจะเป็พระเจ้ามาตัดสินว่า การเผาศพกับการฝังศพอย่างไหนจะดีกว่ากัน ไม่มีใครจะเข้าใจความคิด การกระทำและอื่น ๆ ได้ดีไปกว่าคนที่มาจากที่เดียวกัน ได้รับการอบรมเหมือนกัน หรืออย่างน้อยที่สุดก็คล้ายคลึงกัน มีประโยชน์อะไรที่เราจะมาเคืองกันเพราะเรื่องผิดใจนิดหน่อย"

เล็งเงียบ แต่นัยตาของเขามีแววว่าวับอยู่

"แกกลับไปคิดดูให้ดีก็แล้วกัน นึกเสียว่าหมุยเอ็งไม่ใช่คู่กับแก อั้วบีบวยก็เช่นกัน ผู้หญิงอื่นที่งาม ๆ ยังมีอยู่มากมาย แกจะเลือกอย่างไรก็ย่อมจะได้ แกกลับไปนอนคิดให้ดี ถ้าคิดได้แล้วจะไปบอกฉันที่ร้านก็ได้ เราคนเชื้อชาติเดียวกัน มาเคืองกันทำไม"

อารมณ์ของลูกยังวุ่นมัวอยู่เพราะเล็ง แต่ลูกได้พยายามอย่างที่สุดแล้วในการเจรจา เราจะต้องสามัคคีกันเพื่อผลประโยชน์ของเราเอง เพื่อความร่วมมือในทางการค้า เพื่อฐานะของเราและลูกหลานของเรา บรรพบุรุษจะได้สงบสุขอยู่ในโลกของท่าน ลูกแน่ใจว่า แม่คงว่าลูกทำถูกแล้ว

การที่ตันส่วงอูมีความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตนี้ ทำให้เขามีความอุตสาหะในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ตันส่วงอูมีความสามัคคี อุตสาหะ และประหยัด

<u>เรื่องทุ่งมหาราช</u>

ชื่นเป็นชายหนุ่มมีอาชีพเร่เรือค้าขาย ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เมื่อชื่นพบสุดใจครั้งแรก เขารักเธอและตั้งใจจะแต่งงานกับเธอ เขาวาดวิมานไว้อย่างสวยงามคือ เขาจะต้องทำให้หมู่บ้านปากคลองเจริญขึ้นให้ได้ เช่นเดียวกับพญาตะก่า

และพะโป้ที่สร้างบ้านคลองเหนือขึ้นมา อันแสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต ของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 47 - 48)

"ข้าจะกลับมา" สายตาของเขาเพ่งตรงไปยังหิวมะพร้าวที่สลอนอยู่บนตลิ่ง ทาบกับขอบฟ้าทั่วมุกขมัว "ข้าจะกลับมา ปากคลองจะเป็นเรือนตายของข้าต่อไป เมื่อขายของเก็บเงินที่ติดค้างอยู่เสร็จแล้วข้าจะมาสร้างบ้านใหม่ที่นี่เป็นเรือนหอ ของเรา การถอดกำไลของเอ็งจะไม่ต้องอับอายขายหน้าใคร เราจะอยู่กิน ด้วยกัน มีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง เราจะทำคลองให้เจริญรุ่งเรืองกว่านี้ และบางที...นานไปวันหนึ่ง ปากคลองจะเป็นของเรา ปากคลองที่เต็มไปด้วย ป่าไม้ ข้าว, ไต้, น้ำมันยาง, สีเสียด, ยาสูบ, หนังสัตว์."

สุดใจนิ่งฟังเขาวาดภาพอนาคตชีวิตต่อไปอย่างเคลิ้มฝัน ช่างไม่ผิดอะไร กันเลยกับพ่อของหล่อน และในทำนองเดียวกันกับพ่อของหล่อน โลกสำหรับผู้ชาย นี้คือสนามที่มนุษย์ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นจะผ่านพ้นออกมาในฐานะผู้ชนะ ต่างกว่า ชาวบ้านทั้งหลายที่หล่อนรู้จักทั่วไปที่พอใจในชีวิตสันโดษของตน จุดหมายปลายทาง ของชายผู้นี้อยู่ที่เป็นนายคน เป็นหัวหน้า ซึ่งใคร ๆ จะต้องเชื่อฟัง ใคร ๆ จะ ต้องปฏิบัติตาม

"ความจน ไม่เคยทำให้คนเราเป็นอะไรได้" เขาบอกหล่อนในตอนหนึ่ง" เอ็งเห็นอะไรเป็นที่สลดใจเป็นที่ทุเรศตา เอ็งจะแก้ไขได้อย่างไรถ้าไม่มีเงิน เอ็งอยากจะทำบุญทอดกฐินผ้าป่า สร้างศาลา บวชนาค เอ็งจะทำอย่างไรได้ ถ้าไม่มีเงิน ดูแต่วัดพระธาตุที่ทอดทิ้งกันชำรุดทรุดโทรมมาแต่สมัยปู่ย่าตายาย ใครละทำนุบำรุง? ใครละปฏิสังขรณ์รื้อสร้างรวมเป็นองค์เดียวแล้วยกช่อฟ้า ใบระกาใหม่? ใคร นอกจากพญาตะก่ากับพะโป อย่าลืมว่านั่นเป็นกะเหรี่ยงสอง พี่น้อง ไม่ใช่คนไทยไม่ใช่คนพื้นเพปากคลอง ดีละพะโป้น้องพญาตะก่าสร้างคลอง เหนือเป็นเมืองของแก ข้าจะมาสร้างคลองใต้ให้เป็นเมืองของข้า - และของเอ็ง"

จากความต้องการที่จะสร้างตนปากคลองให้เจริญขึ้นนี้เองทำให้ชื่นมีความอุตสาหะในการทำงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่า เมื่อเสร็จงานเก็บเกี่ยวที่ไร่เกาะ เขาก็มิได้หยุดเฉย คงเตรียมค้าไม้ต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 111)

เจตนาอันเด็ดเดี่ยวของเขาเป็นสิ่งยากที่ใครจะหักหานได้ การล่องแพในสมัยนั้นหมายถึงการเสี่ยงสารพัดคลองระยะทาง 5 คืน 6 วัน หรือน้อยและมากเท่านั้น แล้วแต่น้ำและอุปสรรคหรือความสะดวกในการเดินทาง จากกำแพงเพชรถึงปากน้ำโพ เขารู้ดีว่าในฐานะที่เป็นคนแรกในบ้านคลองสานหมากใต้ที่จะริอ่านค้าไม้และล่องแพด้วยตนเองย่อมจะตกอยู่ในสายตาของคนทั่วไป อย่างคนที่ความคิดวิตถาร การค้าไม้เป็นของคนใหญ่คนโตทุนรอนนับเล่มเกวียนอย่างพะโป้และบริษัทฝรั่งไม่ใช่คนอย่างเขาซึ่งขาดเครื่องมือเกือบทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากความทะเยอทะยาน ความฝันและกำลังใจอันแรงกล้า

เมื่อพะโป้ได้พบกับชื่น พะโป้ได้ชักชวนให้เขาไปทำงานด้วยโดยจะให้เป็นหัวหน้าป่าไม้ทุกภาคควบคุมแพ ดูแลป่าไม้ทั่วไปแต่ชื่นก็ปฏิเสธ อันแสดงถึงความเสียสละความสุขของเขา เพราะเขาต้องการจะพัฒนาบ้านปากคลองให้เจริญขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (มาลัย ชูพินิจ 2520 : 278 - 280)

"พังก่อนชื่น" พะโป้พูดต่อไปด้วยเสียงเล็ก ๆ ไพเราะและสม่ำเสมอ "เรากับฉันไม่เคยพบกันรู้จักกันมาก่อนเลย ไม่เคยรู้ว่าชื่นมาจากไหน หรือมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ด้วยซ้ำไป แต่บอกตามตรงว่าในทันทีที่ได้เห็นชื่นฉันก็ชอบใจในลักษณะของเรามอกว่ารักที่จะเป็นใหญ่ต่อไปในกาลข้างหน้า นัยน์ตาของเราบอกว่าเป็นคนตรงและซื่อ กิริยาของเราเปิดเผยและไม่กลัวใคร ฉันอยากจะได้ไว้ร่วมงานด้วยกันจริง ๆ เพราะแน่ใจว่าเราเป็นคนที่ฉันไว้วางใจได้ งานของฉันใหญ่ชื่น, และฉันต้องการคนใหญ่สำหรับดูแล ฉันรับรองว่าจะอุปถัมภ์ชื่นให้มีฐานะไม่แพ้ใคร มิใช่แต่ในกำแพงเท่านั้นหากตลอดทั้งสองแคว ฉันมีตำแหน่งหน้าที่สำหรับจะให้ชื่นทำ นับแต่หัวหน้าป่าไม้ทุกภาค คนควบคุมแพ ตลอดจนกระทั่ง

ผู้ดูแลป่าไม้ทั่วไป ตำแหน่งนั้นให้เป็นรองเฉพาะผู้จัดการใหญ่ของฉันเท่านั้น บอกมาเถอะชื่น ว่าเราต้องการอย่างไหน?"

"ขอบพระเดชพระคุณครับ,นายห้าง" เขาตอบ "แต่ผมบอกนายห้างแล้วว่าผมต้องการอะไร?"

"หมายความว่า เขายังอยากจะเป็นพ่อค้าไม้เล็ก ๆ อยู่อย่างนี้ ขณะที่โอกาสสำหรับจะร่ำรวยรอคอยอยู่ข้างหน้า?"พะโป้เลิกคิ้วอย่างประหลาดใจ

"ผมอยากเป็นชาวบ้านปากคลองต่อไป ทุกข์ด้วยกัน สุขด้วยกัน ผ่านทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาจะต้องผ่าน"

"ข้อนั้นน่ะ ถึงเขาทำงานกะฉันก็ยังเป็นได้อยู่"

"ทำงานกะนายห้าง ผมก็ต้องทิ้งเขาไป อยู่ในคนละโลก ใช้ชีวิตคนละอย่าง คบคน ๆ ละชั้น" เขาไม่สามารถจะอธิบายออกไปให้ละเอียดถี่ถ้วนถึงความรู้สึกของเขาได้ว่า ชาวคลองใต้ทุกคนต้องการเขาสำหรับจะเผชิญกับอุปสรรคนานัปการไม่มีวันจะมาจากธรรมชาติหรือมนุษย์

ชั่วอึดใจหนึ่ง ความเย้ายวนของคำชักชวนของพะโป้ทำให้เขามองเห็นตนเองในฐานะของนายเสถียรพร้อมด้วยอำนาจในการบังคับบัญชาคนงานนับร้อยนับพัน อยู่บ้านมุงกระเบื้องฝากระดานพรั่งพร้อมไปด้วยบริวารสำหรับจะช่วงใช้ พรั่งพร้อมไปด้วยช้างสำหรับจะขี่ และเรือแพสำหรับจะเป็นพาหนะ พ่อค้าและข้าราชการจะยอมรับนับถือยกย่องเขาอยู่ในระดับเดียวกัน มันเป็นความเย้ายวนอย่างยากที่เขาจะสลัดทิ้งง่าย ๆ แต่ในชั่วอึดใจต่อมา เมื่อนึกถึงตัวเอง ในฐานะที่เป็นชื่นลูกแม่ปิงเป็นคนหนึ่งและส่วนหนึ่งของชายหญิงที่เกิดมาและตายไปในลุ่มแม่น้ำนั้น มนต์อันเกิดจากวาจาพะโป้ก็กลาย

จากการที่ชื่นมีความอุตสาหะในการทำงานช่วยเหลือเพื่อนบ้าน มุ่งพัฒนาหมู่บ้านปากคลองให้เจริญขึ้น แม้จะมีผู้มาชวนไปทำงานอื่นที่รายได้ดีกว่า แต่เขาก็ปฏิเสธ จึงกล่าวได้ว่าความกระตือรือร้น และมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ชื่นมีความอุตสาหะและเสียสละ

เรื่องปุลากง

ศุภราเรียนจบครุศาสตร์และพัฒนาชุมชนพร้อมกัน เมื่อมารดาของเธอเสียชีวิต เธอจึงสมัครไปเป็นพัฒนากรอยู่ตำบลปุลากง ศุภราเป็นคนกระตือรือร้นแล้วมุ่งอนาคตอนาคตมาก ดังจะเห็นได้จากการที่เธอมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหมู่บ้านที่เธอรับผิดชอบให้เจริญขึ้น อันเป็นงานในอุดมคติของเธอ ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 225)

หล่อนไม่รอให้เขาพูดจบ กล่าวเสริมขึ้นว่า "แล้วก็ทำไมฉันถึงจะมาทนอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่กันดารไม่มีไฟฟ้าใช้ ปราศจากสิ่งที่เรียกว่าถูกสุขลักษณะอนามัย นุ่งผ้าโสร่งและกินข้าวคลุกน้ำบูดู เกือบทุกมื้อหรือ?"

"ครับ ผมไม่เข้าใจ"

ศุภรายิ้มในหน้า ถึงแม้หล่อนจะต้องอธิบายให้เขาฟังสักเพียงไรเขาก็คงเข้าใจเพียงกรึ่งเดียว แต่หลอนก็บอกไปว่า "อุดมคติที่ตั้งใจไว้ว่าจะทำงานเพื่ออะไรสักอย่างก็ได้ที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ถึงจะชั่วระยะเวลาอันสั้นก็ยังดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเลยเลย เสียดายความรู้ที่ได้เรียนมาก็มาก ฉันคิดว่าน่าจะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่รู้ให้มากที่สุด. ."

จากความมุ่งมั่นของศุภรา เจะทำประโยชน์ต่อสังคมนี้ ทำให้ศุภราวางโครงการพัฒนาหมู่บ้านหลายอย่าง ในวันแรกที่ไปถึง ศุภราก็คิดวางโครงการเข้าถึงชาวบ้านก่อน เธอจะแนะนำให้พวกเขาจัดชุมนุมกลุ่มชาวบ้าน เพื่อปรึกษาหารือวางแผนพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 94 - 95)

"จริงซี... เพราะครูบอกว่ามีงานต้องทำมากมาย" เด็กหญิงเออออไปด้วย "หนูมีพี่น้องกี่คนนะจ๊ะ" ศุภราถามต่อไป ยังไม่ว่างดีหล่อนจึงนั่งสนทนากับเจ้าของบ้านตัวน้อยต่อไป งานยังรออีกมาก หล่อนรู้ว่าจะเริ่มเข้าถึงชาวบ้านเหล่านี้ทีละน้อย สัมภาษณ์พวกเขา แนะนำให้จัดชุมนุมกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งจะต้องรวมถึง

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครูใหญ่ ตลอดจนลูกบ้านทั้งหลาย คนเหล่านี้จะเป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของคนเหล่านั้นอีกที โครงการที่หล่อนรับมาดำเนินการอยู่ในความรับผิดชอบ แต่หล่อนจะต้องให้พวกเขาประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และช่วยกันแก้ไขหากขาดเหลืออะไร หล่อนนั่นแหละที่จะยื่นมือและพร้อมจะช่วยเหลือ หล่อนจะต้องพูดให้คนเหล่านี้เข้าใจว่าหล่อนเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาชุมชน ไม่มีอำนาจอะไรอย่างอื่นที่จะมาบังคับหรือให้พวกชาวบ้านทำอะไรได้ หล่อนเข้ามาแนะนำและเป็นที่ปรึกษา... ขอร้องให้พวกเขาสามัคคีร่วมกันหาทางแก้ปัญหาและช่วยตัวเอง ทำให้ตัวเอง เพื่อครอบครัวและหมู่บ้านของเขาจะได้เจริญขึ้นมีความสบายและอยู่ดีกินดี

ศุภราจำข้อความเหล่านั้นไว้อย่างขึ้นใจ เพราะมันเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน หล่อนจะช่วยให้เขาช่วยตัวเขาเองเท่านั้น ไม่ใช่ช่วยให้เขากลับอ่อนแอยิ่งขึ้น หรือคอยแต่จะแบมือรับการบริจาค และการสงเคราะห์ซึ่งจะยิ่งทำให้เขากลายเป็นคนไม่เข้มแข็ง

หล่อนเริ่มเข้าหาชาวบ้านเหล่านั้นทีละน้อย เพื่อที่จะรู้จักเขาให้ดีเสียก่อน คำพูดและภาษาไทยสมัยใหม่นั้นไม่มีประโยชน์ในท้องถิ่นเช่นนี้ แม้ว่าเวลาที่จะใช้ในโครงการนี้จะยาวนานออกไปสักนิด หล่อนก็กลับภูมิใจกว่าเดินตามแนวที่ขีดไว้เป็นเส้นตรงโดยไม่รู้ หรือหันหลังกลับไปดูว่า สิ่งที่ได้ปฏิบัติไปแล้วนั้นเกิดผลดีอย่างไร

นอกจากการพัฒนาหมู่บ้านตามหน้าที่ของเธอแล้ว ศุภรายังรับสอนเด็กแทนครูใหญ่ด้วยอันแสดงถึงความเสียสละของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (รำไพพรรณ ม.ศรีโสภาค 2523 : 45 - 46)

"ครูทำเป็นแล้ว... หนูมีหน้าที่ตักน้ำใส่ตุ่มให้มะทุกวัน... ครูล้างหน้าแล้วรอก่อนนะจ๊ะ หนูจะพาครูไปเดินเล่น วันนี้โรงเรียนหยุด"

"อะไรกัน ก็วันนี้เป็นวันพุธนี่จ๊ะ" ศุภราทำหน้าฉงน

"พ่อจะต้องเข้าไปประชุมในอำเภอ ครูอีกคนก็ลาป่วย ไม่มีคนสอน..."

"อย่าขาดเรียนกันเลย อาทิตย์หนึ่งเราได้เรียนเพียงห้าวัน ขาดบ่อย ๆ ก็ไม่ทันเขาซิจะ...ครูหมายถึงพวกเด็ก ๆ โรงเรียนอื่น"

"หมายความว่า ครูจะสอนแทนหรือจ๊ะ?" คอดีเยาะทำตาขิด

"อย่างนั้นซี...มา เราไปพบครูใหญ่กันเถอะ พ่อของหนูน่ะจ้ะ"

"พ่อคงดีใจมากที่มีคนมาช่วยสอนหนังสือ ครูอีกคนแกเป็นช่างไม้ด้วยนะจ๊ะครูบางวันแกมีงานไม้มากก็หยุดสอน...แหม เพื่อน ๆ คงดีใจ หนูจะวิ่งไปบอกเพื่อน ๆ ก่อนนะจ๊ะ" เด็กหญิงว่าแล้วก็วางถังน้ำลง ออกวิ่งลับไปทันที

จะเห็นได้ว่าจากความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของศุภราทำให้เธอมุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จตามความตั้งใจ ถึงแม้จะมีอุปสรรค เธอก็แก้ไขจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงกล่าวได้ว่า ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ศุภรามีความรับผิดชอบและอุตสาหะ

<u>เรื่องผู้ใหญ่ลี่กับนางมา</u>

ลีนวัตรเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต ดังจะเห็นได้จากตอนเด็กเมื่อลีนวัตรเรียนจบชั้นประถมแล้วเขาต้องการเรียนต่อในระดับมัธยม แต่บิดาของเขาไม่อยากให้เรียน เพราะกลัวเขาจะทิ้งท้องนาไป เขาต้องให้สัญญากับพ่อว่าจะไม่ทิ้งท้องนาไป เขาจึงได้เรียนต่อ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไนน ปัญญาชวัช 2524 : 82)

ตัวของลีนวัตรที่ได้เล่าเรียนจนจบจากมหาวิทยาลัยก็ด้วยแรงสนับสนุนของคุณนายวันบิดามารดาของเขาเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียวเพราะต้องสร้างตัวเองมาแต่ต้น มีเงินก็อยากซื้อนาอย่างเดียว เมื่อเขาเรียนจบประถมสี่ที่โรงเรียนทศทิศแล้ว พ่อจะให้ออกมาช่วยทำนาเหมือนลูกชาวนาทั้งหลาย คุณนายวันก็พูดกับพ่อแม่ของเขาว่า "น่าเสียดายหน่วยก้านพ่อลี่ เขาฉลาดนะ ขอให้เรียนอีกสักหน่อยเถอะ ประโยชน์จากการเรียนสูง ๆ น่ะมันมี แต่เห็นยากหน่อย"

ฝ่ายบิดาของเขาถึงแก่กรรมว่า เมื่อเขาได้เรียนมาก ๆ แล้วจะทิ้งท้องนาไปเอาดีทางราชการ พ่อมีลูกชายเป็นหัวแรงอยู่เพียงคนเดียว ต่อไปไร่นาที่อุตส่าห์สะสมไว้ก็จะกระจัดกระจาย เพราะเหลือแต่ผู้หญิงฝ่ายเขยก็จะเข้ามาครอบครอง

เขาได้สัญญากับพ่อว่า ถึงอย่างไรเขาก็ไม่ทิ้งท้องนา พ่อจึงยินยอมให้เขาไปเรียนมัธยมปีที่หนึ่งโรงเรียนของบาทหลวง ชื่อโรงเรียนพระวิสุทธิวงศ์ ซึ่งอยู่ในตลาดคลองสิบสอง จนกระทั่งหมดชั้นคือมัธยมปีที่ 6

เมื่อสินวัตรเรียนจบเกษตรมาแล้ว เขาได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านแทนบิดาของเขาซึ่งถูกงูกัดตาย เขาปรารถนาจะให้ชาวบ้านในหมู่บ้านของเขามีฐานะดีขึ้น เขาพยายามทำทุกอย่าง เช่น ติดต่อให้ทางการมาขุดลอกคลอง ตั้งกลุ่มชาวนา แม้ว่าเขาจะต้องเผชิญกับอุปสรรค คือชาวบ้านไม่เห็นด้วย แต่เขาก็ไม่ย่อท้อ คงพยายามทำต่อไป อันแสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปรัญญาธวัช 2524 : 445 - 446)

สินวัตรได้พยายามวิ่งเต้นขอร้องให้ขุดคลองสิบเอ็ดให้ลึก เพื่อจะทำนาได้ปีละสองครั้ง แต่ชาวนากลับไม่มีใครชอบใจเลยแม้แต่มารดาของเขาเอง เพราะทำนาเพียงครั้งเดียวกระดูกก็แทบจะออกมานอกเนื้ออยู่แล้ว ท่านได้บอกเขาว่า "ตัวเก่งจริงละก้อ ทำให้ข้าวราคาดีอย่างเดียวก็พอ"

แต่ผู้ใหญ่ลีเพียงคนเดียวทำไม่ได้ ต่อให้ผู้ใหญ่ลีในภาคอีสานที่กล่าวกันว่ามีกว่ายี่สิบคน รวมทั้งผู้ใหญ่ลีในเพลงนั้นด้วยมารวมกัน ก็ทำอะไรไม่ได้ในกรณีนี้ ฉะนั้นสินวัตรจึงได้แต่หวังว่า การตั้งกลุ่มชาวนาขึ้น บางทีจะทำให้ฐานะชาวนากระเตื้องขึ้นบางกระมัง แต่ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยผู้ดำเนินงานที่มีใจบริสุทธิ์ปรารถนาดีต่อส่วนรวมอย่างแท้จริงเท่านั้น มิฉะนั้นก็ไปไม่รอดเช่นเคย

การตั้งกลุ่มชาวนาคลองสิบเอ็ดชะงักลงเพราะการบวชของเขา ต่อไปนี้เขาจะรีบเร่งจัดตั้งขึ้นโดยเร็วในคลองนี้มีผู้ใหญ่บ้านอยู่หลายคนก็จริง แต่ละคนก็มักจะเกี่ยวให้เขาเป็นผู้นำเสมอ ด้วยเหตุที่เขาหนุ่มแน่นกว่า มีความรู้และ

สติปัญญาพอทันคนอยู่บ้าง และที่สำคัญก็คือเขายอมเสียสละ

ลีนวัตรไม่เคยฝันหวานถึงขนาดจะให้ชาวนาไทยขับคาดิแลคของตนเองเข้ามาจอดในลานบ้านได้อย่างชาวนาต่างประเทศที่เขาเคยเห็นในภาพยนตร์นั่นเลย เขาเพียงแต่ปรารถนาจะให้พี่น้องชาวนาของเขาได้มีที่นาของตนเองพอสมควร ได้รับการศึกษาและเอาใจใส่ในด้านสาธารณูปโภค เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

จากการที่ลีนวัตรต้องการให้ปู่บ้านของเขาเจริญขึ้น เขาจึงคอยแนะนำวิชาการเกษตรให้แก่ชาวบ้านด้วย อันแสดงถึงความเสียสละของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปรัญญาชวัช 2524 : 110)

"ต้าย - ตาย" มาลินีอุทาน แล้วก็มองดูนางปุยอิ้งอยู่เป็นเวลานาน จึงพูดต่อไปว่า "ผู้ใหญ่ลี่น่ะรึคะเรียนจบเกษตรศาสตร์"

"จ้ะ เขาได้รับปริญญาปีเดียวกับกำนัน - กำนันอะไรนะหนูที่ทำสวนส้มใหญ่โตน่ะ"

"กำนันวุล คุ้มวงศ์คะ"

"นั่นแหละ - เขายังบ่นเลยว่า เมื่อไหร่เขาจะได้เป็นกำนันบ้าง จะได้ไม่น้อยหน้ากำนันจุล"

"มิน่าล่ะ อะไรต่ออะไรของคุณยายจึงดีขึ้นอย่างน่าแปลกใจ เพราะผู้ใหญ่จบจากเกษตรศาสตร์นี่เอง จะต้องขอเป็นลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของป้าสักคนจะได้ไหมคะ"

"ทำไมจะไม่ได้ล่ะ ผู้ใหญ่เขาไม่ใช่คนหวงวิชา เขาเที่ยวเที่ยวเชิญแนะนำชาวบ้านทั้งหลายอย่างน่าชัน ยังกะได้เงินเดือนจากกรมกสิกรรมงั้นแหละ งานของตัวไม่คอยเป็นอันได้ทำหรอก เขาบอกว่า ไม่ช่วยกันอย่างนี้ มัวรอรัฐบาลเมื่อไหร่บ้านเมืองมันจะเจริญ ใครช่วยทำอะไรได้ก็ช่วยกันไปก่อน"

จะเห็นได้ว่า การที่ลีนวัตรมุ่งมั่นพัฒนาหมู่บ้านในความรับผิดชอบของเขาให้เจริญขึ้นนี้เอง ทำให้เขามีความอุตสาหะอดทนในการทำงาน จึงกล่าวได้ว่า ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ลีนวัตรมีความรับผิดชอบและความเสียสละ

<u>เรื่องละครแห่งชีวิต</u>

วิสูตรเป็นลูกพระยาวิเศษศุภลักษณ์ แต่เขาไม่ได้รับความรักจากบิดาเท่ากับลูกคนอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขารู้สึกน้อยใจในชีวิตตนเองอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม แรงผลักดันทางใจนี้ทำให้วิสูตรมีความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อเขาต้องการไปศึกษาต่อต่างประเทศ แม้ความหวังของเขาจะเลือนลาง แต่เขาก็ไม่ย่อท้อ พยายามวิ่งเต้นทุกทางจนกระทั่งได้ไปต่างประเทศสมดังความตั้งใจ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ 2526 : 75 - 77)

ข้าพเจ้าจบการเรียนที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ แล้วจะไปหางานทำที่ไหนก็ไม่มีใครเชื่อหน้าว่าทำอะไรได้ เพราะ ไม่ใช่คนหัวนอก เงินเดือนที่จะได้รับก็ไม่พอที่จะยาไส้ไปวันหนึ่ง ๆ อนิจจา ฐานะของโรงเรียนไทย โรงเรียนของเรา ช่างน่าอนาถเสียนี่กระไรหนอ

ข้าพเจ้าต้องการจะไปเมืองนอก ข้าพเจ้าเฝ้าถามคุณแม่อยู่ทุกวันว่าจะมีทางอะไรบ้างไหม? เมื่อครั้งท่านยังมีบุญวาสนา คุณแม่เคยมีเพื่อนฝูงวงศาคณาญาติที่ใหญ่โตมากมาย พอตกอับ ดูเหมือนเขาจะเห็นว่า ท่านได้ตายไปเสียแล้ว ไม่มีเหลียวแล กระนั้นก็ดี เพื่อเห็นแก่ข้าพเจ้า คุณแม่ยังพยายามบากหน้าไปเที่ยวหาท่านพวกเหล่านั้น ขอร้องวิงวอนให้ช่วยเหลือส่งข้าพเจ้าไปเรียนนอกแต่เขาจำเป็นต้องต้อนรับท่านอย่างเสียไม่ได้ เรื่องที่จะช่วยเงินเสียเถอะ มีบางท่านสัญญาว่าจะช่วยแต่ต้องรอไปก่อน ข้าพเจ้ารอ รอเดือนแล้วก็เดือนเล่า ในที่สุดท่านก็บอกปัดไปว่าท่านช่วยไม่ได้เป็นอันว่าหมดหวัง

ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าต้องรอ ต้องฝัน...ต้องสร้างวิมานบนอากาศอยู่เรื่อย ๆ นั้น ในที่สุดก็ได้พบแต่ความไม่สมหวัง ได้พบแต่ความโป้ปดต่าง ๆ การที่บางคนรับว่าจะช่วยก็เพราะต้องการจะปัดเราให้พ้นไปคราวหนึ่ง แล้วปล่อยให้เราคอยให้เราหวัง ในที่สุดก็ซอกช้ำใจไปตลอดชาติ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าชีวิต...และโลกที่จำเป็นต้องอยู่เป็นสถานที่ขมขื่นทารุณสำหรับข้าพเจ้าเสียนี่กระไรข้าพเจ้ารู้สึกโกรธโชคของตนจนน้ำตาตก ไม่ใช่น้ำตาแห่งความทุกข์นะท่าน น้ำตาแห่งความแค้น

เมื่อหมดหวังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากคนอื่น ข้าพเจ้าก็จำเป็นต้องหันเข้าพึ่งตนเอง ข้าพเจ้าไปหาพี่คนใหญ่ที่บ้านสามเสน ถามถึงข้าพเจ้ามีเงินอะไรเหลืออยู่บ้างไหม เขาบอกว่าเวลานี้ ข้าพเจ้ามีเงินเหลืออยู่อีกสองหมื่นบาท ซึ่งเป็นเงินคุณปู่ให้ไว้ในพินัยกรรม แต่เงินจำนวนนี้จะแตะต้องไม่ได้จนกว่าข้าพเจ้าจะมีอายุได้ยี่สิบเอ็ดปี และท่านต้องการให้เก็บไว้ทำทุน คำสั่งนี้เขาบอกว่า คุณพ่อได้สั่งไว้สองสามวันก่อนท่านจะถึงแก่กรรม ข้าพเจ้าหวังว่าถ้าจำนวนนั้นเป็นเงินที่คุณปู่ให้จริงแล้วก็แลไม่เห็นว่า คุณพ่อจะมีอำนาจอะไรในเรื่องนี้เลย ข้าพเจ้าต้องการไปเมืองนอก และเงินนี้จะเป็นค่าโสหุ้ยสำหรับการใช้จ่าย เราพูดจากันราวสองสามชั่วโมง พี่ข้าพเจ้าจึงยินยอม และตักเตือนว่า ข้าพเจ้ามีเงินอยู่เพียงสองหมื่นเท่านั้น จะใช้สำหรับไปนอกก็จะไปไม่ได้กี่ปี และเมื่อกลับมาก็จะจน ไม่มีเงินเหลืออยู่เลย

ข้าพเจ้าต้องการจะไปเมืองนอกให้จงได้ แม้ว่าผลสุดท้ายจะเป็นอะไรก็ตาม ข้าพเจ้าต้องการจะทราบความลับแห่งความเจริญรุ่งเรืองของเมืองนอก ต้องการจะทราบว่า ทำไมคนที่ไปเมืองนอกมาจึงหรูหรา ฉลาดเฉลียวแคล่วคล่องได้เงินเดือนและเกียรติยศมากและเร็วผิดกว่าคนอื่น ต้องการจะไปค้นให้พบว่าสระอโนดาษ หรือบ่อเงินบ่อทองที่นักเรียนไทยไปชุบตัวกลับมานั้น อยู่ที่ไหน แม้ว่าจะไม่มีเงินพอที่จะไปชุบตัวได้สำเร็จ ข้าพเจ้าก็ขอแต่เพียงไปได้เห็นก็จะเป็นที่พอใจแล้ว ถึงจะตายก็คงตายอย่างไม่เสียชาติเกิด

เมื่อวิสูตรจะไปอังกฤษนั้น เขาต้องการเรียนวิชากฎหมาย แต่พอไปถึงจริง เขากลับไปทำงานหนังสือพิมพ์แทน เพราะอาชีพนักหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพที่ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ในชีวิต อันเป็นสิ่งที่เขาต้องการ เขาทำงานอย่างจดจ่อและชะมักเขม้น ไม่ว่าดึกดื่นเพียงใด หากมีข่าว เขาจะต้องรีบไปทำ ข่าวทันที ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ มจ 2526 : 278)

> ดึกดื่นค่ำคืนไม่ว่าเวลาใด ผู้ส่งข่าวจะต้องลุกจากที่นอนทันทีถ้ามีเสียงโทรศัพท์ดังมาจากห้องท่านผู้ช่วยบรรณาธิการที่ฟลีตสตรีต เที่ยวไปตามหาข่าวที่หนังสือพิมพ์ของตนต้องประสงค์โดยด่วน ได้ข่าวแล้วกลับไปโรงพิมพ์ นั่งเขียน... เขียนจนกว่าปากกาจะหลุดจากมือระฆังแห่งชีวิตจะดังขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย เขาจะต้องเป็นคนตื่นอยู่เสมอ เส้นประสาทจะต้องดี ไม่มีเหตุการณ์อะไรที่จะทำให้ตกใจหรือท้อใจได้เป็นอันขาด ในระหว่างที่ทำหน้าที่อยู่ข้าพเจ้ารู้สึกเหนื่อย รู้สึกท้อ อยากจะกลับบ้านเสียหลายครั้ง แต่การเผชิญภัยและชีวิตหนังสือพิมพ์คงดึงข้าพเจ้าไว้สำเร็จเสมอเป็นเวลาตั้งปีเศษ

ต่อมาวิสูตรป่วยกระเสาะกระแสะจนไม่สามารถทำงานหนังสือพิมพ์ได้ แต่โชคดีที่เขาได้รับทุนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เขาดีใจมาก เนื่องจากเขาไปเรียนหลังจากเปิดเรียนแล้ว เขาจึงต้องเรียนอย่างหนักเพื่อให้ทันเพื่อน ซึ่งเขาก็ยินดี เพื่ออนาคตที่ดีในทางราชการ แสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของเขาทำให้มีความอุตสาหะ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (อากาศดำเกิง รพีพัฒน์,ม.จ. 2526 : 359)

> ในขณะที่อยู่กรุงวอชิงตันเรียนวิชาต่างประเทศอยู่ในมหาวิทยาลัย แม้ว่าข้าพเจ้าต้องทำงานหนัก ทั้งกลางวันกลางคืน เพื่อจะให้ทันเพื่อนก็ยังรู้สึกว่าชีวิตของข้าพเจ้ามีหวังอยู่อย่างมหึมา ความหวัง - ความฝันที่จะได้ดีต่อไปในทางราชการ ข้าพเจ้าเป็นสุข ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากที่ต้องตรากตรำทำงาน อีกประการหนึ่งถ้าเราตั้งหน้าทำงานอยู่เสมอ เขาอาจลืมสิ่งที่เขาต้องการจะลืมได้ นี่คือทางที่ดีที่สุด ข้าพเจ้าพยายามจะไม่นึกถึงมาเรีย ไม่นึกถึงอุไรและไม่นึกถึงชีวิตของข้าพเจ้าเอง

จากตัวอย่างข้างต้น วิสูตรมีความกระตือรือร้นในชีวิตอยู่เสมอ เมื่อเขาตั้งใจทำสิ่งใดเขาก็พยายามจนสำเร็จจึงกล่าวได้ว่า ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้วิสูตรมีความรับผิดชอบ

เรื่องอยู่กับกุ้ง

หยกอยู่กับกุ้งที่ห้องแถวในตลาดแห่งหนึ่ง กุ้งมีอาชีพสานของขายส่วนหยกไปเรียนหนังสือ เขาต้องการมีชีวิตที่ดีกว่าปัจจุบัน ต้องการหลุดพ้นจาก คำว่า "ขี้ข้า" รวมทั้งตัดการให้กุ้งมีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข เขาตั้งความหวังไว้ว่า สักวันหนึ่งข้างหน้า เขาจะต้องมีชีวิตที่ดีกว่านี้ อันแสดงถึงความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของเขาซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 364 - 365)

ฉันเคยภาวนาให้พระเจ้าที่สถิตอยู่บนวิมานชั้นฟ้าประทานความเติบกล้ามาให้ฉันเสียเร็ว ๆ เถิด เพื่อที่ฉันจะได้ทำงานได้เต็มตัว เข้มแข็ง และกุ้งจะได้ถึงเวลาพักผ่อนบ้าง งานที่กุ้งทำอยู่ทุกวันนี้ไม่ใช่งานที่หนักกินแรงก็จริง แต่ฉันก็อดเปรียบเทียบกุ้งกับเพื่อนวัยเดียวกับกุ้งบางคนไม่ได้ วัยใกล้เจ็ดสิบอย่างนี้ควรจะได้มีโอกาสนั่งจิบน้ำชาอยู่เฉย ๆ มองย้อนไปสู่ความหลังของตัวเองอย่างสงบเยือกเย็น หรือไม่ก็นั่งอยู่ในวงล้อมของลูกหลาน แล้วเล่านิยายการต่อสู้ในสงครามแห่งชีวิตให้ชื่นชมกันในบรรดาผู้รวมสกุล... ไม่ใช่ดิ้นรนทุกอย่างไม่มีวันหยุดอยู่กับการทำมาหากินเพื่อประทังชีวิตให้รอดไปวันหนึ่ง ๆ ...เราสองคนยังต้องเป็น "ขี้ข้า" ของชีวิตไปอีกนานเพียงไรหนอ ฉันอยากหลุดออกจากเงื้อมมือเงาดำ ๆ นี้เหลือเกิน จึงได้แต่เก็บความขมขื่นไว้ในใจตัวเอง แล้วรอวันหนึ่งข้างหน้า...วันที่ฉันจะยืนขึ้นได้อย่างแข็งแรงแกร่งกล้าด้วยพลังกายของฉันเอง และด้วยงานอันสุจริต ฉันภาวนาอยู่เสมอให้กุ้งมีอายุยืนยาวพอที่จะได้เห็นภาพแห่งความสำเร็จใน "วันเป็น" ของฉัน

...วันที่ดิ้นรนจนหลุดพ้นจากโซ่ตรวนของคำว่า "ขี้ข้า" อันน่าขมขื่น แม้จะหนักกว่าเด็กในวัยเดียวกัน

จากความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตของหยก ทำให้เขาต้องทำงานทุกอย่างดังเช่นในตอนเช้าเขาต้องทำอาหาร ทำงานบ้านก่อนไปโรงเรียนทุกวัน อันแสดงถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 76 - 77)

แต่ฉันเดินไปโรงเรียนคนเดียวเสมอ...

ไม่ใช่ว่าฉันเป็นที่รังเกียจของเพื่อน ๆ หรือไม่อยากคบหากับใคร แต่เป็นด้วยว่า ฉันมักออกจากห้องแถวไปโรงเรียนสายกว่าคนอื่นเขาทุกเช้า เพราะฉันต้องตื่นแต่เช้าแล้วไปจ่ายตลาดกลับมาทำอาหาร ทำงานบ้านช่วงเช้าเล็ก ๆ น้อย ๆ กินข้าวเช้ากับกง ล้างถ้วยล้างชามและภาชนะต่าง ๆ เสร็จสรรพเลียกอนจึงอาบน้ำแต่งตัวออกเดินไปโรงเรียน แต่เพื่อนนักเรียนส่วนมากไม่ต้องมีภาระอย่างฉัน เขาเพียงแต่ตื่นขึ้นอาบน้ำแต่งตัวกินข้าวแล้วก็ไปโรงเรียนได้เพราะพวกเขามีแม่และพี่ ๆ คอยช่วยทางบ้านอยู่แล้ว ผิดกับฉันที่ต้องรับภาระต่าง ๆ ในครัวเรือน เพราะโตพอที่จะทำงานนั้น ๆ ได้ และกงก็แก่เกินกว่าที่จะกม ๆ เงย ๆ กับงานกระจุกกระจิกอย่างนั้นได้แล้ว

จากความต้องการที่จะมีชีวิตที่ดี ในวันหยุด หยกจะช่วยกงทำงานเกี่ยวกับการจักสานต่าง ๆ เพื่อหารายได้มาสู่ครอบครัว อันแสดงถึงความอุตสาหะของเขา ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 251 - 252)

เรื่องได้งานสานพัดจำนวนหลายโหลนี้กงบอกกับฉันอย่างดีอกดีใจเมื่อตอนกินข้าวเย็นกันในวันที่ได้รับการว่าจ้าง ฉันก็ดีใจเพราะไม่บ่อยครั้งนักที่กงจะได้งานที่ได้ราคาดี ๆ อย่างนี้ วันนี้เป็นวันหยุดและบังเอิญไม่ต้องไปทำงานที่บ้านพักคุณนายทองห่อ ฉันจึงตั้งใจว่าจะช่วยงานกงเต็มที่เพื่อที่จะได้ผ่อนแรงกง...การที่กงไม่ต้องเสียเวลากับงานหยาบ ๆ ขั้นต้นทำให้มีเวลาประดิดประดอยงานชิ้นละเอียดได้มากขึ้น งานก็จะเสร็จเร็ว ทำให้เราได้รับเงินค่าจ้างเร็วขึ้นด้วย

สองชีวิตของเราผูกพันอยู่กับการทำงานตลอดเวลา บางครั้งกังเห็นฉันช่วยทำงานง่วนอยู่เคยบอกให้ฉันไปเที่ยวเตร่เล่นหัวกับเพื่อน ๆ หรือจะออกไปเที่ยวเล่นที่ไหนก็ได้ กังทำงานเองได้ไม่ต้องห่วงช่วยหรอก ฉันตอบกังไปว่า นั่งทำงานอยู่กับกังอย่างนี้ก็เพลิดเพลินดีอยู่แล้ว ไม่เห็นจะต้องไปเตร็ดเตร่เที่ยวเล่นที่ไหนอีก... กังยิ้ม

จึงกล่าวได้ว่า ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้หยกมีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่า ตัวละครเอกแต่ละตัวที่มีความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต เป็นผู้ที่มีจริยธรรมดังนั้น ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคตจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละคร

3.2 เจตคติต่อกฎหมายความเป็นระเบียบและศีลห้า

เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและศีลห้า

นวนิยายที่เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า ส่งผลให้ตัวละครเอกมีจริยธรรมมีหลายเรื่องคือ ข้างหลังภาพ จดหมายจากเมืองไทย ชีวิตบ้านป่า ผู้ใหญ่ลีกับนางมา อยู่กับกัง และบึงหญ้าป่าใหญ่

เรื่องข้างหลังภาพ

เมื่อหม่อมราชวงศ์กีรติไปเที่ยวที่มิตาเกะกับนพพร และนพพรลืมตัวจูบคุณหญิง แต่คุณหญิงก็มิได้ถือโกรธ เพียงแต่เตือนนพพรว่า ทั้งเขาและเธอจะต้องไปพบกับความจริงในสังคมคือ คุณหญิงเป็นภรรยาท่านเจ้าคุณอธิการบดี ดังนั้นจะทำอะไรตามใจตนเองไม่ได้ อันแสดงถึงการมีเจตคติที่ดีต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและศีลห้า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 74 - 75)

"นพพร ถ้าเราทั้งสองจะดำรงชีวิตอยู่แต่บนยอดเขามิตาเกะตลอดไปจนชั่วชีวิตหาไม่ คำพูดของเธอก็เป็นการถูกต้องทุกอย่าง แต่ความจริงอีกประเดี๋ยวเราก็จะลงไปจากภูเขาลูกนี้แล้ว ไปเผชิญหน้ากับฝูงชน แล้วในไม่ช้าเธอก็จะต้องไปสนใจกับการศึกษาเล่าเรียนของเธอ และกะโครงการอันเต็มไปด้วยความมุ่งหมายสูงในชีวิตภายภาคหน้าของเธอ ส่วนฉันก็มีหน้าที่จะต้องภักดีต่อท่านเจ้าคุณจะต้องติดตามไปกับท่านในที่ทุกหนทุกแห่ง คอยปรนนิบัติรับใช้ท่านตามหน้าที่ภรรยาที่ดีตราบเท่าที่ท่านยังต้องการตัวฉัน และตราบเท่าที่ท่านยังไม่ละเลยหน้าที่ของท่านเอง เราทั้งสองจะต้องจากกันในไม่ช้าและต่างก็จะไปติดต่อสมาคมกับคนทั้งหลายที่เคร่งครัดในเหตุผลและศีลธรรมจรรยา นี่แหละเธอจะไม่ให้ฉันยกเอาสิ่งเหล่านี้มาพูดกับเธอได้อย่างไร เธอเชื่อหรือว่าสมาคมมนุษย์จะรับรองกฎของธรรมชาติที่เธอยกขึ้นกล่าวแก้ นพพรโปรดเชื่อฉัน เธอต้องเพียรเผชิญกับของจริง ของจริงเท่านั้นที่เป็นคำพิพากษาโชคชะตาในชีวิตของเรา กฎเกณฑ์และอุดมทัศนีย์อาจงามกว่าแต่ก็ไร้ค่าในทางปฏิบัติ

จากการที่ม.ร.ว.กีรติมีเจตคติที่ดีต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและศีลห้านี้ทำให้คุณหญิงมีความซื่อสัตย์ แม้ว่าคุณหญิงจะพึงใจในตัวนพพรอยู่อย่างมาก แต่เธอก็ไม่ได้แสดงความรักตอบ เธอคงซื่อสัตย์ต่อเจ้าคุณอธิการบดีซึ่งเป็นสามีของเธอ ดังจะเห็นได้จากจดหมายที่มีมาถึงนพพร ขอให้นพพรเลิกรักเลิกหวังในตัวเธอ เพราะเธอต้องซื่อสัตย์ต่อสามีของเธอซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (กหลาบ สายประดิษฐ์ 2522 : 97 - 98)

เธอรู้ไหมว่า ในการพรรณาถึงความรู้สึกของเธอในจดหมายสองฉบับนั้นได้ทำให้เธอกลายเป็นชายหนุ่มที่ฉันต้องคอยระมัดระวังในการติดต่อด้วย เธอไม่เป็นนพพรยอดยุวมิตรของฉันเสียแล้ว ความน่ารักน่าเอ็นดูอย่างเด็ก ๆ ของเธอเกือบจะสูญหายไปหมดแล้ว ดูเธอเป็นชายหนุ่มใหญ่ที่น่ากลัวพอใช้ ในจดหมายนั้นฉันแทบจำนพพรคนที่ฉันแรกพบไม่ได้

ฉันขอวิงวอนเธอ มิตรน้อยของฉัน เธอต้องพยายามเรียกสัมปชัญญะของเธอคืนมา เธอต้องควบคุมอารมณ์ของเธอไว้ให้มั่นคง เธอมีลักษณะแข็งแกร่งพอที่จะทำได้ ถ้าเธอไม่ปล่อยปละละเลยมันเสียที่เดียว มันเป็นความสลดสังเวชใจเหลือเกินนักที่เธอจะต้องร้องร่ำคร่ำครวญคิดถึงสตรีผู้นั้นซึ่งเป็นคนอาภัพ เป็นคนที่โชคชาตาได้ทอดทิ้ง ไม่เหลียวแลมาช้านานแล้ว ทั้งในปัจจุบันนี้เล่าก็ไม่อยู่ในฐานะอันจะเป็นที่ใฝ่ฝันของใคร ๆ ได้เสียแล้ว

แม้ว่าเธอทั้งหลายจะยอมอภัยให้ในความลุ่มรักของเธอในสตรีผู้นั้น แต่เธอจะต้องรับรู้ในความเป็นจริงว่า ความคร่ำครวญคิดถึงอันนั้น เป็นสิ่งไร้สาระต่อตัวเธอโดยแท้ ประโยชน์อะไรที่เธอมาคร่ำครวญใฝ่ฝันในตัวฉัน ในเมื่อความปรารถนาของเธอไม่มีทางที่จะเป็นจริงขึ้นได้ มหาสมุทรมากีดกั้นฉันไว้จากเธอหรือ? เธอย่อมรู้ดีว่า การที่ฉันมีท่านเจ้าคุณต่างหากที่ได้แยกเธอกับฉันไว้คนละโลก เราไม่มีทางที่จะพบกันได้ เธอเข้าใจดีมิใช่หรือ?

นพพร, เธอจะใฝ่ฝันถึงฉันสืบต่อไปทำไม? ฉันช่วยเธอไม่ได้ ไม่มีใครในโลกจะช่วยเธอได้ ชีวิตมีทางดำเนินก็จริง แต่เทพยดาฟ้าดินได้กำหนดวิถีทางดำเนินชีวิตมาก่อนแล้ว ฉันไม่ห้ามและไม่ขอที่เธอจะคิดถึงฉัน แต่ขอได้คิดถึงฉันอย่างเงียบ ๆ อย่างที่เธอจะพึงคิดถึงเพื่อนที่รักของเธอ หรือพี่สาวของเธอ ฉันไม่ขอให้เธอคิดถึงฉันด้วยความคิดถึงที่หักโหมเร่าร้อนรุนแรง ขออย่าคิดถึงด้วยความปรารถนาจะยึดเอาร่างกายและดวงใจของฉันไว้เป็นสมบัติของเธอ เธอรู้แล้วว่าเธอปรารถนาในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

จึงกล่าวได้ว่าเจตคติที่ดีต่อความเป็นระเบียบและศีลห้าเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ ม.ร.ว.กีรติมีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์เป็นต้น

<u>เรื่องจดหมายจากเมืองไทย</u>

ตันส่วงอูมาค้าขายอยู่เมืองไทยจนร่ำรวย และมีเพื่อนแซ่เดียวกันคนหนึ่งมาชวนเขาทำการค้าที่ผิดกฎหมาย ตันส่วงอูปฏิเสธอันแสดงถึงเขามีเจตคติที่ดีต่อกฎหมายและความเป็นระเบียบของบ้านเมือง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 351-352)

"อยากขายของได้กำไรมาก ๆ ไหม" เขาเริ่มด้วยประโยคนี้

"ถามได้ ขายของใคร ๆ ก็อยากได้กำไร"

"ถ้าฉันจะแนะทางให้ เรามันคนกันเองนะ แซ่เดียวกันมีอะไรก็อยากจะแนะนำให้ก่อนคนอื่นของที่ว่าหนีภาษี เป็นของจากจีนแดง"

ลูกสะดุ้ง มันผิดกฎหมายเต็มประตู ลูกยังไม่อยากติดคุก เด็ก ๆ ยังเล็กนักช่วยตัวเองไม่ได้

"ก็ติดตะรางเท่านั้นเอง ถ้าถูกจับ"

"ไม่หรอก เราพยายามเอาของเข้าโดยไม่มีใครสงสัยเลย ภาษีก็ไม่ต้องเสีย กำไรมากกว่าเมื่อตอนขายได้โดยเสรีอีก กำไรเพิ่มอีกสองเท่าเชียวนะ เราเอาเข้ามาได้แล้ว เพียงแต่ยังหาคนรับซื้อและเอาของไปส่งไม่ได้ คุณมีทั้งรถทั้งคนรับส่งของเป็นประจำอยู่แล้ว แอบใส่ปนลงไปลังสองลังใครจะสงสัย"

"เอาเข้ามาได้อย่างไรนะ เขาออกกวดขัน"

"เรามีวิธี" เขาอวดอย่างภาคภูมิใจ "เงินเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด เจ้าหน้าที่มันหิวเงินกันทั้งนั้นเงินเดือนมันไม่พอยาไส้ เราเสนอให้ก็รีบรับไว ๆ ใครไม่รับก็โง่เต็มประดา"

ท่าทางที่เขาพูดทำให้ลูกหน้าชา เขาด่าลูกชัด ๆ ทีเดียว แต่ลูกยอมโง่ไม่อยากจะเสี่ยงทำมาหากินตามธรรมดาก็สบายพอแล้ว มีกินมีใช้ มีบ้านอยู่ มีเงินเก็บ และวางอนาคตให้เด็ก ๆ ไว้เรียบร้อย

จากการที่ตันส่วงอู๋มีเจตคติที่ดีต่อความเป็นระเบียบและศีลห้านี้ ทำให้เขามีความเสียสละคือ เมื่อเขาไม่ค้าของผิดกฎหมาย แต่เพื่อนของเขาคือ กิมและเส็งกำลังทำสิ่งของผิดกฎหมาย เขาจึงเตือนกิมและจะไปเตือนเส็งด้วย ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (สุภา ลือสิริ 2522 : 353 - 354)

วันต่อมาลูกได้ทราบจากกิมว่า เส็งรับงานจากบุคคลผู้นั้น และเขายังเอาของไปให้กิมช่วยขายเป็นบางอย่าง เช่น ปากกา นาฬิกา

"กำไรดีเหลือเกิน คนซื้อก็ชอบเพราะถูกกว่าราคาตามห้องตลาด" เขาบอกลูกท่าทางดีอกดีใจ

"รู้หรือเปล่าว่า โพษค้าของเถื่อนสำหรับคนต่างด้าวคืออะไร"

กิมส่ายหน้า เขาไม่ค่อยรู้อะไรตามเคย

"เนรเทศน่ะซิ รู้ไหม เขาจะไม่ให้เราอยู่ในประเทศของเขาอีก" ลูกกระแทกเสียง" แกจะต้องจากลูกเมียเร่ร่อนไป จะริบสมบัติด้วยหรือเปล่าก็ไม่รู้" ลูกชูกิม เขาคงริบแต่ของเถื่อนไม่ถึงกับริบสมบัติเดิมของเรา "ระวังให้ดี เด็กนักเรียนที่ซื้อปากกาของแกอาจจะเป็นลูกข้าราชการพ่อแม่เขารู้เข้า แกจะโดนจับแล้วที่นี้ก็แย่ จากปากหนึ่งก็ไปอีกปากหนึ่ง ไม่นานก็ถึงตำรวจ หาเรื่องเข้าตัวละแกเอ่ย"

กิมกลัวมาก รีบบอกว่าจะเลิกเอาของพวกนี้มาขายเสียที

"เลิกเสียได้ก็ดีกับตัวแกเอง มันไม่คุ้มกันนักหรอก"

ลูกหาโอกาสพบเล็งไม่ได้ อยากจะเตือนเขาในฐานะเพื่อน แม้จะรู้ว่าเขาคงไม่เชื่อลูกเขาเป็นคนดื้อรั้นมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว...

จึงกล่าวได้ว่า เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ตันส่วงอูมีจริยธรรม

<u>เรื่องชีวิตบ้านป่า</u>

กลายอยู่กับพ่อซึ่งมีอาชีพเป็นพรานป่า ด้วยความยากจนจึงจำต้องฆ่าสัตว์ขายและเป็นอาหาร กลายเองก็จำเป็นต้องช่วยพ่อทั้งที่เขาไม่ต้องการฆ่าสัตว์เลย แสดงว่ากลายมีเจตคติที่ดีต่อศีลห้า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2525 : 78)

ความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พ่อต้องฆ่าสัตว์ป่าลงตัวแล้วตัวอีกเพื่อเป็นอาหารและเพื่อขายได้เงินมาแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอย่างอื่นที่จำเป็น

ซึ่งพ่อก็เคยกล่าวถึงความคิดหวังกับกลายเสมอ ๆ ว่ารอไว้สักวันหนึ่งให้พ่อมีสวนยางพาราเป็นของตัวเอง หรือไม่ก็หากมีปัญญาหาเงินมาพอเลี้ยงครอบครัวได้แล้วพ่อจะวางมือจากการเป็นพรานป่าล่าสัตว์โดยเด็ดขาด

กลายยังจดจำคำของพ่อและครูนคิดเตือนใจอยู่เสมอ

"สักวันหนึ่งสัตว์จะหมดจากป่า หากมนุษย์ยังไม่หยุดยั้งการเข่นฆ่าสัตว์ป่าอยู่เช่นนี้"

กลายเองก็อยากจะเลิกการตามจับสัตว์ป่าเสียที แต่ความจำเป็นในการดำรงชีพอยู่บ้านป่ายังคงบีบบังคับให้กลายทำบาปทำกรรมอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า

จากการที่กลายมีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้านี้ทำให้เขาเป็นผู้มีความเมตตากรุณา ดังจะเห็นได้ว่าเขารู้สึกสงสารและสลดใจทุกครั้งที่เห็นการล่าสัตว์ ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจเลิกอาชีพพรานป่า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม 2525 : 745 - 746)

ภาพที่ปรากฏเบื้องหน้า เปลี่ยนอารมณ์รู้สึก กลายเป็นความรันทดหดหู่ใจบอกไม่ถูก

อีเห็นตัวหนึ่งถูกบ่วงรัดคอแน่น มันอ้าปากและลืมตาตายอย่างตกใจสุดขีด

อนิจจาสัตว์ซึ่งไร้เดียงสาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ต้องมาชีวิตลงอย่างน่าเวทนาอีกตัวหนึ่ง

กลายพิศดูอยู่ครู่หนึ่งด้วยความสลดใจ เขาไม่เหมาะที่จะเป็นพรานป่าล่าสัตว์หรอก กลายนึกถึงตัวเอง เพราะเขาเป็นคนมีเมตตาและสงสารสัตว์ แล้วจะให้เขาตามล่าตามฆ่าอยู่อีกได้อย่างไรกัน

กลายพยายามยกขอนไม้ขึ้นและปลดอีเห็นออกจากบ่วง ตัวมันแข็งและเย็นแสดงท่าขาดใจตายมาหลายชั่วโมงแล้ว

เท่าที่พบและผ่านมาในบ้านป่า ได้เห็นความหารุณและโหดร้ายที่คนกระทำต่อสัตว์ป่าวันแล้ววันเล่า และสิ่งที่พบเห็นนั้นรู้สึกขัดแย้งกับลักษณะนิสัยของกลายที่รักและเมตตาสัตว์อยู่อย่างฝังใจ กลายจึงคิดอยากหลบลี้หนีหลีกให้ไกลจากความหฤโหดนั้นเสียที

ในวินาทีนั้น กลายตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะเลิกอาชีพพรานป่าล่าสัตว์นี้โดยเด็ดขาด

จึงกล่าวได้ว่าเจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้กลายมีจริยธรรม

เรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมา

ลีนวัตรเป็นผู้ใหญ่บ้านในคลองสิบเอ็ด ชาวบ้านในหมู่บ้านที่เขาปกครองส่วนมากชอบเล่นหวยเถื่อนซึ่งผิดกฎหมาย ลีนวัตรพยายามห้ามปรามเพราะไม่ต้องการให้ชาวบ้านวุ่นหลงและเสียเวลาทำงานอีกด้วย แสดงว่าลีนวัตรมีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบของบ้านเมือง ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาธวัช 2524 : 517 - 518)

ฝ่ายผู้ใหญ่ลีหัวฟัดหัวเหวี่ยง เขาไม่อยากให้ใคร ๆ วุ่นหลงในการพนันประเภทนี้ เพราะมันเสียเวลาทำมาหากินและเสียทรัพย์ กล่าวคือตลอดเวลาหนึ่งสัปดาห์ แทนที่จะคิดหาลู่ทางทำมาหากินและลงมือทำงาน กลับต้องเสียเวลาเพราะหวยเถื่อนเหล่านี้หมด ตั้งแต่วันพุธถึงวันจันทร์เป็นวันที่หาตัวดี ๆ มาเล่นกัน ตื่นเช้าขึ้นใครฝันเรื่องอะไรจะนึกเป็นตัวเลขไปหมด ช่วยกันตีปัญหาจนกว่าจะได้จ่ายเงินซื้อแล้วก็เลิกคิด คราวนี้ก็จุดธูปเทียนบนบานศาลกล่าวที่ศาลพระภูมิบ้างที่หิ้งบูชาพระบ้าง ควันธูปตลบบ้าน ในคืนวันจันทร์และตลอดวันอังคารจนถึงเวลาออกสลากกินแบ่งคราวนี้ไม่เป็นอันทำอะไรกันแล้ว นั่งเกาะวิทยุฟังผลการออกสลากตั้งแต่ต้นจนจบไม่รู้ว่าทนฟังอยู่ได้อย่างไร ทั้ง ๆ ที่ต้องการทราบเพียงเลขท้ายของรางวัลที่หนึ่งกับเลขท้ายสามตัวสองตัว พอจบ ถ้าบังเอิญถูกขึ้นมาน ๆ ครั้งหนึ่ง จะกึ่งก้าวกันไปทั้งบ้าน อุยอวดสรรพคุณที่ตนไปได้เลขเหล่านั้นมา ถ้าไม่ถูกก็เอะอะในเชิงว่า

"ดูเถอะ ฉันเขียนแล้วลบออกเสียนี่"

หรือ "ฉันนึกแล้วว่ามันจะต้องออกอย่างนี้แต่แรก พอเห็นคนอื่นเขาเล่นตัวโน้นกันมากเลยลืมตัวนี้เสียนี่"

และอื่น ๆ อีกจนลีนวัตรเบื่อที่จะฟัง เขาจึงประกาศพวกคนในบ้านห้ามเล่นเด็ดขาด ใครขืนเล่นจะจับส่งตำรวจ ถ้านาน ๆ อยากจะเสี่ยงโชคก็ให้ซื้อล็อตเตอรี่ของรัฐบาล ซึ่งหวังได้แน่ว่าไม่โกงกันบ่อย ๆ

จากการที่ลีนวัตรมีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้านี้ ทำให้เขาเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ดังจะเห็นได้ว่า ก่อนคุณนายวันจะสิ้นชีวิต ได้ฝากเงินลีนวัตรไว้เพื่อมอบให้หลานสาวของท่าน และเขาก็ได้ส่งมอบให้มาลินีอย่างครบถ้วน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (นงไฉน ปริญญาชวัช 2524 : 74 - 75)

"ผู้ใหญ่ลีมีธุระอะไรกับฉันรึจ๊ะ" เธอถาม

"อ้อ - ครับ เอาสมุดฝากเงินของคุณนายวันมาให้" เขาหยิบสมุดฝากเงินจากกระเป๋าเสื้อส่งให้หญิงสาวและอธิบายว่า "คุณเปิดดูซิ รายการสุดท้าย คุณนายวันเซ็นชื่อล่วงหน้าไว้ให้ผมสำหรับจัดการงานศพของท่าน เอ้อ ผู้ใหญ่ลีเบิกมาแล้ว นี่คือบัญชีค่าใช้จ่ายทั้งหมด คุณตรวจดูเสียก่อน"

มาลินีก้มลงมองตัวเงินที่ยังเหลืออยู่ในสมุดออมสินแล้วรู้สึกใจหายว่า คุณยายช่างไว้ใจผู้ใหญ่ลีเท่าตัวของท่านเองทีเดียว เซ็นชื่อมอบฉันทะให้เขาไปเบิกเงินแทนท่านได้ ทั้ง ๆ ที่ตัวเงินยังมีเหลืออยู่อีกกว่าสองหมื่นบาท - ถ้าผู้ใหญ่ลีโกงเธอก็ไม่มีหลักฐานอะไรสักอย่างเดียวมาพิสูจน์เพราะในพินัยกรรมระบุยกให้เธอแต่บ้านและที่ดิน

"เวลาคุณไปขอเบิกเงินนี้จะ..ำบากสักหน่อยครับ ต้องทำคำร้องเป็นผู้รับมรดกแสดงพินัยกรรมกับใบมรณะบัตร - นี่ครับ ผมนำมาให้เรียบร้อยแล้ว เขาคงจะไม่โยกโย้อีกมากมายนักหรอก"

"จะต้องไปทำที่ไหนจ๊ะ ฉันไม่รู้จัก"

"ที่ออมสินสาขาอำเภอลำลูกกา อยู่ที่คลอง 7 ครับ"

จึงกล่าวได้ว่า เจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ลีนวัตรมีจริยธรรม

<u>เรื่องอยู่กับกง</u>

หยกเป็นเด็กยากจน เขาต้องทำงานเพื่อหารายได้พิเศษเป็นการแบ่งเบาภาระกงซึ่งแก่มากแล้ว เขาจนจึงต้องทำงานหนักแต่เขาก็ภูมิใจว่าเงินนั้นเป็นเงินบริสุทธิ์ซึ่งได้

จากหยาดเหงื่อและแรงงานของเขาเอง แสดงว่าหยกมีเจตคติที่ดีต่อกฎหมายความเป็นระเบียบเรียบร้อยและศีลห้า ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 126)

คุณนายพูดขึ้นมาเบา ๆ "แหม ปลูกขึ้นมาก็ต้องมีภาระดอยรดน้ำต้นไม้อีกล่ะนะ ใครจะมาดูแลให้ ไม่ใช่เบา ๆ นะเพราะชอบรั้วฉันก็อยากจะปลูกอะไรให้มันสวย ๆ งาม ๆ อีก"

"ผมจะมาดูแลให้ก็ได้ครับ ตอนเย็นผมต้องผ่านทางนี้อยู่แล้วครับ"

"งั้นหรือจ๊ะ ดีจริง...แล้วฉันจะให้รางวัล" หล่อนพูดเสียงหวาน

ฉันระทึกอยู่ในใจ...เงินทุกบาททุกสตางค์ของฉันต้องมาจากน้ำพักน้ำแรงอันบริสุทธิ์ และจากการให้อันเต็มใจของผู้ให้

"เงินร้อนอยู่ไม่นาน..." กงเคยบอกฉันอย่างนี้

จากการที่หยกมีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้านี้ ทำให้เขามีความอุตสาหะในการทำงานที่สุจริตทุกชนิด ดังเช่น เขาไปรับจ้างคุณนายทองห่อปลูกต้นไม้ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เฉลิมศักดิ์ รวดผลิน 2522 : 360 - 361)

ฉันเดินไปล้างมือล้างขาที่เปื้อนดินที่โอ่งน้ำหลังบ้าน แต่ไม่ได้เปลี่ยนเสื้อผ้า ฉันกล่าวลาหล่อนแล้วหิ้วกระเป๋าหนังสือมือหนึ่ง หอบเสื้อและกางเกงชุดนักเรียนอีกมือหนึ่ง ฉันกลับห้องแถวในสภาพนี้ทุกครั้งที่มาทำงานหลังโรงเรียนเลิก ถ้าเป็นวันหยุด ฉันมาชุดทำงานเลย แล้วมีผ้าขาวม้ามาเช็ดเหงื่ออีกผืนหนึ่งเท่านั้น... ฉันไม่ต่างกับกรรมกรรับจ้างคนหนึ่งในตลาดห้องแถวของเรา

"เฮ้ย ไอ้หยก มึงเป็นขี้ข้าบ้านไอ้ป้อมหรือวะ..." คำพูดประโยคนี้สะท้อนกลับเข้ามาในความคิดของฉันอีกครั้งหนึ่งขณะที่เดินทอดน่องด้วยความเมื่อยล้า มุ่งหน้ากลับตลาดห้องแถว...มันเป็นคำพูดที่เพื่อน ๆ ชอบถามฉันอย่างล้อเลียนเหยียดหยาม มากกว่าใครรู้ความเป็นจริง

ฉันขมขื่นและน้อยใจเมื่อได้ยิน แต่ไม่เคยอับอาย

การทำงานที่สุจริตมิใช่ความชั่วร้ายผิดบาปที่ควรอาย

เรื่องปีงหญ้าป่าใหญ่

ผู้เขียนยังเป็นเด็ก แต่ก็มีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า ดังเช่นเมื่อคราวไปซื้อ กับปู่พายเรือ พวกโพนกับเพื่อนไปดักรอรับในเวลากลางคืน เมื่อใกล้สางโพนก็ชวนเพื่อน ๆ ไปหาอาหารโดยแกล้งบอกว่าไปปล้น ผู้เขียนไม่เข้าใจ คิดว่าโพนกับเพื่อนจะไปปล้นจริง ๆ เขาเป้าแต่คิดว่าขออย่าให้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 204)

"แกจะพากันไปไหนวะไอ้หนู" ปู่ถามอย่างเป็นห่วง

"ความลับ ปู่อย่าบอกใครนะ แล้วฉันจะตามปู่ไปที่แพ ไม่ช้าหรอก"

เกือบทุกคนลงจากเรือ มันมืดสนิทจนไม่รู้ว่าใครบ้าง ลึกข้าง ๆ ผมยังคงนิ่งนิ่ง เขาคงจะนึกถึงผู้คู่ไฟอยู่ก็ได้ ผมสังเล รู้สึกกลัว แต่ผมก็อยากจะเป็นคนกล้า พวกเขาจะพากันไปไหนล่ะ พวกชอบหนีโรงเรียน ไม่รักหนังสือ แต่พวกเขาก็มีอะไรดี ๆ ที่ผมเกลียดไม่ลง ผมตัดสินใจก้าวตามพวกเขาไปยืนนิ่ง ๆ ตรงทราย น้ำตื้น ลมเศษชื่นพัดมาตามคุ้งน้ำ

"เรากำลังจะไปไหนกันนะโพน" เสียงใครคนหนึ่งถาม เบา ๆ

"ไปปล้น"

ไปปล้น ผมบนหัวของผมลุกตั้ง รู้สึกหนาวขึ้นมาทันที เรือปู่ลอยห่างออกไปแล้ว พาฮึก ผู้แสนดีไปด้วย ในใจผมร่ำร้องว่า อย่าให้ที่เขาพูดต้องเป็นความจริง

จากการที่ผู้เล่ามีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้านี้ทำให้เขามีระเบียบวินัย ซึ่งจะเห็นได้จากการไม่หนีโรงเรียนและไม่สนับสนุนให้เพื่อนหนีโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้ (เทพศิริ สุขโสภา 2522 : 47 - 48)

เด็กชายกีดกับเด็กชายแห้งเพิ่งเข้าชั้นเตรียมได้ไม่เท่าไร ก็ยังคงหอบหนังสือกระดานชนวนมาโรงเรียนทุกวัน แต่มาไม่ถึง

เราเดินจากบ้านผ่านป่าใหญ่มาด้วยกัน แต่พอจะทะลุถึงลานวัด เห็นศาลาโรงเรียนอยู่ไม่ไกลนักเราก็หยุด "ทำธุระให้เรียบร้อย" ตามที่ครูสั่งไว้ กีดกับแห้งก็สังเล แล้วพูดว่า

"นี่ ฉันฝากหนังสือไปเรียนด้วยได้ไหม นะได้นะ"

แต่ผมไม่ยอมรับ ครูสั่งแล้วว่าห้ามหนีโรงเรียน และห้ามคบพวกนี้ ซึ่งผมรู้ดีว่ามีใครบ้างผมจึงยืนนิ่ง

"งั้นเขียดก็ได้" เขาหันไปทางเด็กชายเขียด เขียดก็นิ่งเหมือนกัน

"แกอยากได้ลูกอะไรล่ะเขียด ฉันจะเก็บมาให้"

เขียดก็ขยับตัวหน่อย ๆ

"แกเอาไปฝากกอหญ้าไว้ก็ได้นี่กีด" เขียดชี้กอหญ้าชายป่าและว่า "วันก่อนฉันเห็นแกเอาไปฝากไว้ตรงพุ่มนั้น"

"เปียกหมดเลย ใครไม่รู้ไปฉี่รด"

"ทำไมแกไม่เอาไว้สูง ๆ อีกหน่อยล่ะ" เขียดแนะ

"เมื่อวานก็ลองเอาไว้แล้ว ปลวกหรือหนูก็ไม่รู้มาแทะ"

เขียดก็ใจอ่อน รับหนังสือของกีดไว้ กีดก็โล่งใจเพราะได้ฝากหนังสือไปเรียนแล้ว ส่วนแห้งยังไม่รู้จะฝากใครก็ถาม

"เออ แกเห็นใครไม่มี ก.ไก่ เรียนบ้างไหม บอกฉันนะ ฉันจะให้ยืมเรียน"

แต่ผมไม่รอฟัง รีบเดินหนี อยากไปให้ถึงโรงเรียนเร็ว ๆ...

จึงกล่าวได้ว่าเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ผู้เล่ามีจริยธรรม

จะเห็นได้ว่าตัวละครเอกที่มีเจตคติที่ดีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบ และศีลห้า เป็นผู้มีจริยธรรม จึงกล่าวได้ว่า เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้ตัวละครมีจริยธรรม

จึงสรุปไว้ว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก มีดังนี้คือ

1. องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่การศึกษาและอายุ

การศึกษาและอายุเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครดังปรากฏในเรื่องเกิดเป็นหมอ ข้างหลังภาพ เชิงผาหิมพานต์ ปุลากง ผู้ใหญ่ลีกับนางมา อุดมการบนเส้นขนาน

อายุเพียงอย่างเดียวที่เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกได้แก่เรื่องอยู่กับกง

2. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อมอันได้แก่ ฐานะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน และอิทธิพลของตัวแบบ

ฐานะทางครอบครัวที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกนี้มีปรากฏในเรื่องเชิงผาหิมพานต์ ผู้ดีและแสงโสม

การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก มีปรากฏในเรื่องข้างหลังภาพ ปุลากง ผีเสื้อกับดอกไม้ ผู้ดี อยู่กับกง และจดหมายจากเมืองไทย

สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก มีปรากฏในเรื่อง เกิดเป็นหมอ เชิงผาหิมพานต์ ผีเสื้อและดอกไม้

อิทธิพลของตัวแบบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก มีปรากฏในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย ปุลากง ผีเสื้อและดอกไม้ ละครแห่งชีวิต อยู่กับกง

3. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ อันได้แก่ ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต และเจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า

ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต ที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกมีปรากฏในเรื่อง เกิดเป็นหมอ จดหมายจากเมืองไทย หุ่งมหาราช ปุลากง ผู้ใหญ่ลีกับนางมา ละครแห่งชีวิต อยู่กับกง

เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีลห้า ที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกมีปรากฏในเรื่อง ข้างหลังภาพ จดหมายจากเมืองไทย ชีวิตบ้านป่า ผู้ใหญ่ลีกับนางมา อยู่กับกง และปิงหญ้าป่าใหญ่

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าวิจัยจริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สรุปผลได้ดังนี้

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์หาจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร

โดยศึกษานวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาทั้งหมด 18 เรื่อง อย่างละเอียด และศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 18 เรื่อง ดังนี้คือ ความรับผิดชอบความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอุตสาหะ และความเมตตากรุณา และเสนอความถี่ของจริยธรรมที่ปรากฏในด้านต่าง ๆ ในหนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละเล่ม

วิเคราะห์และจำแนกประเภทองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก ได้แก่องค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

ผลการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปรากฏผลดังนี้

เรื่องเกิดเป็นหมอ จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อย ดังนี้ ความรับผิดชอบ ความเมตตา-กรุณา ความกตัญญูกตเวที และความสามัคคี

เรื่องข้างหลังภาพ จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความมีเหตุผล

เรื่องจดหมายจากเมืองไทย จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณา ความอุตสาหะ การประหยัด ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์และความสามัคคี

เรื่องชีวิตบ้านป่า จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเมตตากรุณา" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความอุตสาหะ และความเสียสละ

เรื่องเชิงผาหิมพานต์ จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณา ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความยุติธรรม การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความอุตสาหะ

เรื่องพุ่งมหาราช จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความอุตสาหะ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที และความยุติธรรม

เรื่องปุลากร จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความรับผิดชอบ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความเมตตากรุณา ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความอุตสาหะ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัยและความสามัคคี

เรื่องผีเสื้อกับดอกไม้ จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความมีเหตุผล ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย การประหยัด ความอุตสาหะ และความยุติธรรม

เรื่องผู้ดี จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี การประหยัด และการรักษาระเบียบวินัย

เรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมา จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล การประหยัด ความยุติธรรม และความอุตสาหะ

เรื่องล่องไพร จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรื่องตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความเมตตากรุณา ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความอุตสาหะ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที และความสามัคคี

เรื่องละครแห่งชีวิต จริยธรรมที่ปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที และความอุตสาหะ

เรื่องลูกอีสาน จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้น ปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความอุตสาหะ ความเมตตากรุณา ความสามัคคี ความกตัญญูกตเวที ความรับผิดชอบ และความยุติธรรม

เรื่องแสงโสม จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่"ความเมตตากรุณา" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความกตัญญูกตเวที

เรื่องอยู่กับก๋ง จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความอุตสาหะ ความเมตตากรุณา ความสามัคคี ความกตัญญูกตเวที ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ

เรื่องอุดมการบนเส้นขนาน จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา การรักษาระเบียบวินัย ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผลและความกตัญญูกตเวที

เรื่องปีงหญ้าป่าใหญ่ จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความอุตสาหะ ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม

เรื่องพระจันทร์สีน้ำเงิน จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเมตตากรุณา" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นนั้นปรากฏเรียงตามลำดับมากน้อยดังนี้ ความอุตสาหะ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวที การประหยัด และการรักษาระเบียบวินัย

จากนวนิยายทั้ง 18 เรื่องนี้ เรื่องที่ปรากฏจริยธรรมด้านต่าง ๆ มาที่สุดได้แก่ เรื่อง "อยู่กับก๋ง" รองลงมาคือ "เชิงผาหิมพานต์ จดหมายจากเมืองไทย ลูกอีสาน ปีงหญ้าป่าใหญ่ ปุลากร ผู้ใหญ่ลีกับนางมา ผู้ดี ผีเสื้อกับดอกไม้ ล่องไพร ละครแห่งชีวิต ทุ่งมหาราช อุดมการบนเส้นขนาน เกิดเป็นหมอ แสงโสม พระจันทร์สีน้ำเงิน ชีวิตบ้านป่า และข้างหลังภาพ

ในจำนวนจริยธรรม 11 ด้านนั้น จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ "ความเสียสละ" รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความกตัญญูกตเวที ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ การประหยัด การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี และความยุติธรรม

ผลการศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก สรุปได้ดังนี้คือ

องค์ประกอบทางกายภาพที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก มีปรากฏในเรื่อง เกิดเป็นหมอ ข้างหลังภาพ เชิงผาหิมพานต์ ปุลากร ผู้ใหญ่ลีกับนางมา อุดมการบนเส้นขนาน และอยู่กับก๋ง

องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอก มีปรากฏในเรื่อง เกิดเป็นหมอ ข้างหลังภาพ จดหมายจากเมืองไทย เชิงผาหิมพานต์ ปุลากร ผีเสื้อกับดอกไม้ ผู้ดี ละครแห่งชีวิต แสงโสม และอยู่กับก๋ง

องค์ประกอบทางบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกมีปรากฏในเรื่อง เกิดเป็นหมอ ช้างหลังภาพ จดหมายจากเมืองไทย ทุ่งมหาราช ปลากง ชีวิตบ้านป่า ผู้ใหญ่ลีกับนางมา ละครแห่งชีวิต อยู่กับกุ้ง และบึงหน้าป่าใหญ่

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้ง 13 เรื่อง พบว่า จริยธรรมด้านความเสียสละปรากฏมากที่สุด และปรากฏในนวนิยายทุกเรื่องที่นำมาศึกษา เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะความเสียสละเป็นจริยธรรมพื้นฐานในสังคม ดังนั้น นวนิยายในฐานะกระจกของสังคม จึงได้สะท้อนภาพความเป็นจริงต่างๆออกมา หรืออาจเป็นเพราะคณะกรรมการคัดเลือกหนังสือนวนิยายเพื่อใช้เป็นหนังสือนอกเวลา จงใจปลูกฝังจริยธรรมด้านความเสียสละแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงคัดเลือกหนังสือนวนิยายที่มีจริยธรรมด้านความเสียสละมาให้นักเรียนได้อ่าน

จริยธรรมที่ปรากฏน้อย ได้แก่ ความยุติธรรมและความสามัคคี

อนึ่ง ผลการปรากฏจริยธรรมในนวนิยายแต่ละเรื่องจะมากหรือน้อยนั้น อาจขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่ต้องการให้มีอยู่ในสังคม คือผู้แต่งต้องการให้คนในสังคมมีจริยธรรมด้านใดมากเป็นพิเศษ ก็สอดแทรกจริยธรรมด้านนั้นไว้ในนวนิยาย จึงทำให้นวนิยายมีจริยธรรมแต่ละด้านมากน้อยต่างกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครเอกที่ปรากฏเด่นชัดคือ การศึกษา อายุ และการอบรมเลี้ยงดู เหตุที่องค์ประกอบดังกล่าวปรากฏเด่นกว่าองค์ประกอบอื่นนั้น อาจเป็นเพราะธรรมชาติของมนุษย์ ทุกคนต้องการเป็นคนดี ดังนั้นเด็กจึงเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาและผู้ปกครอง ประกอบกับได้รับการศึกษาและการเรียนรู้จากสังคม เมื่อเติบใหญ่จึงทำให้มีจริยธรรมสูงขึ้น จะเห็นได้ว่าการศึกษา อายุ และการอบรมเลี้ยงดู เป็น

องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ตัวละครเอกมีจริยธรรม

จึงกล่าวได้ว่า หนังสืออ่านนอกเวลาทั้งหมดที่นำมาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ มีคุณค่าทางจริยธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการดำรงชีวิตในสังคม

ดังนั้นคณะกรรมการคัดเลือกนวนิยายเพื่อให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาชุดต่อไป จึงควรคัดเลือกนวนิยายที่มีจริยธรรมดังกล่าว มาใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาให้มากขึ้น เพื่อให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับจริยธรรมด้านอื่น

หรือหากคณะกรรมการคัดเลือกนวนิยายเพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ต้องการปลูกฝังให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีจริยธรรมด้านใดมากเป็นพิเศษ ก็ควรเลือกหนังสือนวนิยายเรื่องอื่นที่มีจริยธรรมด้านนั้นมาก มาให้นักเรียนได้ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ซึ่งจะช่วยส่งผลให้นักเรียนมีจริยธรรมด้านนั้นมากตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์จริยธรรมและศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลดีต่อจริยธรรมในนวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 18 เรื่องนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในด้านต่างๆ เกี่ยวกับจริยธรรมและนวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ดังนี้

1. ควรจะวิเคราะห์จริยธรรมและศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมในนวนิยายที่ใช้เป็น หนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อจะทราบว่ามีจริยธรรมด้านใดบ้างและมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่ส่งผลต่อจริยธรรม

2. ควรศึกษาวิเคราะห์นวนิยายที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในแนวอื่นบ้าง เช่น กลวิธีและท่วงทำนองการเขียนของผู้แต่ง เพื่อผู้สอนจะได้ทราบกลวิธีและท่วงทำนองการเขียนของผู้แต่ง อันจะเป็นประโยชน์ช่วยให้การเรียนการสอนมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรรณิกา ศรีเจริญ วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 145 หน้า อัดสำเนา

กุหลาบ สายประดิษฐ์ ช้างหลังภาพ ผดุงศึกษา 2503, 277 หน้า

โกมล กมลเศรษฐ์ "จริยศึกษาแก้ปัญหาในปั้นปลายได้ผลน้อย" มิตรครู 21 : 16 - 18 พฤศจิกายน 2523

คำพูน บุญทวี ลูกอีสาน บรรณกิจ 2523, 290 หน้า

จิรพันธ์ พิทักษ์ จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 74 หน้า อัดสำเนา

จินตนา ใบกาซูยี "หนังสือแบบเรียนที่ไม่ใช่แบบเรียน" ประชาศึกษา 8 : 20 - 25 มีนาคม 2520

เฉลิม มากนวล การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2517, 222 หน้า อัดสำเนา

เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน อยู่กับก๋ง พิมพ์ครั้งที่ 4 ประพันธ์สาส์น 2522, 416 หน้า

ชม ภูมิภาค "การปลูกฝังจริยธรรม" ศึกษาศาสตร์มศว ประสานมิตร 1 : 14 - 18 มิถุนายน - ธันวาคม 2520

_____ "การสอนจริยศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" บทความวิทยุกระจายเสียง การศึกษาเพื่อคุณธรรม สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2525, 331 หน้า

เทพศิริ สุขโสภา ปิงหญ้าป่าใหญ่ ศึกษิตสยาม 2522, 366 หน้า

ดวงเดือน พันธุมนาวิน จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา ไทยวัฒนาพานิช 2524, 130 หน้า

ควงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจนปัจจนึก จริยธรรมของเยาวชนไทย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2520, 339 หน้า

เดช วิโย การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านการคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กนักเรียนประถมศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 106 หน้า อัดสำเนา

ทรรศนีย กัลยาณมิตร "ห้องสมุดโรงเรียน ครู บรรณารักษ์ และการปฏิรูปการศึกษา" ครุศาสตร์ 4 : 46 สิงหาคมถึงตุลาคม 2517

นิพพาน (นามแฝง) ผีเสื้อและดอกไม้ พิมพ์ครั้งที่ 4 ดอกไม้ 2522, 216 หน้า

นิศา ชูโต "หนังสืออ่านสำหรับเด็ก" การศึกษาแห่งชาติ 3 : 70 - 75 กุมภาพันธ์-มีนาคม 2524

บือทเวลล์, ยีน แสงโสม แปลและเรียบเรียงโดย ลมุล รัตนากร บรรณกิจ 2522, 140 หน้า

บันลือ พฤกษะวัน วรรณกรรมกับเด็ก ไทยวัฒนาพานิช 2521, 138 หน้า

บุปผา นิมมานเหมินทร์ ผู้ดี แพร่พิทยา 2505, 622 หน้า

ประสิทธิ์ มุสิกเกษม ชีวิตบ้านป่า พิมพ์ครั้งที่ 3 ชมรมเด็ก 2525, 148 หน้า

แปลก สนธิรักษ์ และ วิทย์ วิศทเวทย์ ศีลธรรม ส.543 อักษรเจริญทัศน์ 2522, 165 หน้า

พรพิมล สันติหิรัญภาค พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2520 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2522, 162 หน้า อัดสำเนา

พิพิชญ์ พฤทธิ์พงษ์ วิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 253 หน้า อัดสำเนา

มาลัย ชูพินิจ พุ่งมหาราช บรรณกิจ 2520, 736 หน้า

_____ ลองไพร (เล่ม 1) ประพันธ์สาส์น 2514, 817 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์ 2523, 365 หน้า

สมทรง ปุญญาฤทธิ์ คู่มือสอนศีลธรรมทุกระดับชั้นเรียน ธรรมบูชา 2521, 179 หน้า

สาโรช บัวศรี จริยธรรมศึกษาและกรรมกับชีวิต อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์ศิริ บัวศรี วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2527 ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม 104 หน้า

สำนักนายกรัฐมนตรี, กระทรวง รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน โรงพิมพ์การศาสนา 2522, 251 หน้า

สุชีพ ปุญญานุภาพ เชิงผาหิมพานต์ พิมพ์ครั้งที่ 2 รวมสาส์น 2510, 512 หน้า

สุทิน กัลยพฤกษ์ ศรีบูรพาในฐานะนักมนุษยธรรม ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 253 หน้า อัดสำเนา

สุนทรี มีพร้อม วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวด ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 209 หน้า อัดสำเนา

สุพัตรา ชมเกตุ วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร 2522, 130 หน้า

สุภา สีอศิริ จดหมายจากเมืองไทย แพร่พิทยา 2513, 2 เล่ม

สุรเชษฐ์ ม่าเหร็ม อิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนไทย ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 91 หน้า อัดสำเนา

สุรพล นาควานิช การศึกษาวรรณกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2521, 248 หน้า อัดสำเนา

อมรา เทศกรณ์ การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520, 320 หน้า อัดสำเนา

ศึกษาธิการ, กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์ 2523, 365 หน้า

สมทรง ปุญญาฤทธิ์ คู่มือสอนศีลธรรมทุกระดับชั้นเรียน ธรรมบูชา 2521, 179 หน้า

สาโรช บัวศรี จริยธรรมศึกษาและกรรมกับชีวิต อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์ศิริ บัวศรี วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2527 ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม 104 หน้า

สำนักนายกรัฐมนตรี, กระทรวง รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน โรงพิมพ์การศาสนา 2522, 251 หน้า

สุชีพ ปุญญานุภาพ เชิงผาหิมพานต์ พิมพ์ครั้งที่ 2 รวมสาส์น 2510, 512 หน้า

สุพิน กัลยพฤกษ์ ศรีบูรพาในฐานะนักมนุษยธรรม ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 253 หน้า อัดสำเนา

สุนทรี มีพร้อม วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวด ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 209 หน้า อัดสำเนา

สุพัตรา ชมเกตุ วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร 2522, 130 หน้า

สุภา สีอศิริ จดหมายจากเมืองไทย แพร่พิทยา 2513, 2 เล่ม

สุรเชษฐ์ ม่าเหร็ม อิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนไทย ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 91 หน้า อัดสำเนา

สุรพล นาควานิช การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2521, 248 หน้า อัดสำเนา

อมรา เทศกรณ์ การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520, 320 หน้า อัดสำเนา

อรุณ นนทแก้ว อุดมการณ์บนเส้นขนาน พิมพ์ครั้งที่ 4 บรรณกิจ 2521, 528 หน้า

อัมพร ทองใบ การวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523, 237 หน้า อัดสำเนา

อากาศดำเกิง รพีพัฒน์, มจ. ละครแห่งชีวิต แพร่พิทยา 2514, 511 หน้า

อำนวย ทะพิงศ์แก และ ชยันต์ วรรธนะภูติ "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา" การศึกษาแห่งชาติ 5 : 23 - 47 มิถุนายน - กรกฎาคม 2522

อำนวย ทะพิงศ์แก และ วัชระ สินธุประมา "สื่อมวลชนกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก" นิเทศสาร 1 : 7 - 17 กันยายน 2523

เอกรินทร์ สุนทรพงศ์ การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศีรษะเกษ ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2516, 191 หน้า อัดสำเนา

เอื้อมพร ชัยพิพัฒน์ การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และน่าน ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2516, 180 หน้า อัดสำเนา

วิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บทคัดย่อ

ของ

จุฑาทิพย์ ธีระภาค

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2529

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครแยกโดยเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาหมวดภาษาไทยประเภทนวนิยาย จำนวน 18 เรื่อง ได้แก่ เกิดเป็นหมอ ข้างหลังภาพ จดหมายจากเมืองไทย ชีวิตบ้านป่า เชิงผาหิมพานต์ ทุ่งมหาราช ปลากง ผีเสื้อกับดอกไม้ ผู้ดี ผู้ใหญ่ลีกับนางมา ล่องไพร (เล่ม 1) ละครแห่งชีวิต ลูกอีสาน แสงโสม อยู่กับก๋ง อุดมการบนเส้นขนาน บึงหญ้าป่าใหญ่ และพระจันทร์สีน้ำเงิน

ผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยปรากฏว่า จริยธรรม 11 ด้าน จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ "ความเสียสละ" ส่วนจริยธรรมด้านอื่นที่ปรากฏรองลงมาเรียงตามลำดับ คือ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความอุตสาหะ ความกตัญญูกตเวที ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ การประหยัด การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี และความยุติธรรม

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อจริยธรรมของตัวละครแยกคือ องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การศึกษาและอายุ องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม ได้แก่ ฐานะทางครอบครัว ผู้เลี้ยงดูและวิธีการอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน และอิทธิพลของตัวแบบ และองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ ได้แก่ ความกระตือรือร้นและมุ่งอนาคต และเจตคติต่อกฎ หมายความเป็นระเบียบและศีลธรรม

AN ANALYSIS OF ETHICS IN EXTERNAL READING BOOKS FOR HIGHER SECONDARY SCHOOLS

AN ABSTRACT

BY

CHUTATIP TEERAPAK

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University
February 1986